

PRABHUPĀDA

Bevezetés

Ő Isteni Kegyelme A.C. Bhaktivedanta Swami számára — akit később Śrīla Prabhupādaként ismert meg a világ — az 1965. évet követő időszak hozta meg a hírnevet: ez volt az az év, amikor megérkezett Amerikába. Amíg Indiában élt, csupán három könyvet írt, míg azután, hogy elhagyta Indiát, tizenkét év leforgása alatt több mint hatvanat. Amerikába érkezése előtt csupán egyetlen egy tanítványt avatott fel, a rákövetkező tizenkét évben azonban több mint négyezret. Indiában jóformán senki sem hitt benne, hogy valaha is valóra váltja álmát Kṛṣṇa *bhaktáinak* világméretű szervezetéről, ám az azt követő évtizedben megalapította a Kṛṣṇa-tudat Nemzetközi Szervezetét, irányította tevékenységét, és több mint száz központot nyitott. Mielőtt Amerikába hajózott volna, egyetlen egyszer sem hagyta el Indiát, míg a következő tizenkét évben a Kṛṣṇa-tudat mozgalmát hirdetve számtalanszor körbejárta a világot.

Életműve talán késői gyümölcsnek tűnhet, ám élete első hatvankilenc évében forradalmi változást hozó lelki mozgalmának megvalósítására készülődött. Az amerikaiak számára Prabhupāda és tanítása a semmiből tűnt elő, ismeretlenül és váratlanul — „Olyan volt, mint egy Aladdin lámpájából kiszabadult dzsinn” —, ám valójában egy több évszázados kultúra rendíthetetlen képviselője volt.

Śrīla Prabhupāda mint Abhay Charan De született meg Kalkuttában, Indiában, 1896. szeptember elsején. Apja, Gour Mohan De ruhakereskedő volt, anyját Rajaninak hívták. Szülei a bengáli szokásokhoz híven megbíztak egy asztrológust, hogy készítse el a gyermek horoszkópját, s a kedvező jelek láttán örömük határtalan volt. Az asztrológus különleges jóslatot mondott: amikor a gyermek felnő s hetvenéves lesz, átkel az óceánon, és a vallás nagy prófétájaként száznyolc templomot nyit majd.

Abhay otthona Kalkutta északi részének egyik indiai kerületében, a Harrison Road 151-ben volt. Édesapja, Gour Mohan De az előkelő *suvarṇa-vaṇik* kereskedőkhöz tartozott. Rokonságban állt a jómódú Mullik családdal, amely évszázadokon át arannyal és sóval kereskedett az angolokkal. Eredetileg a Mullikok a De család leszármazottjai voltak, annak a *gotrának* (családfának) a tagjai, amely egészen a hajdani bölcsig, Gautamáig nyúlik vissza. A mogul uralom idején — még az angol hódítás előtti Indiában — a mohamedán uralkodó a Mullik (főnemes) címet adományozta a De család egyik gazdag, befolyásos ágának. Jó néhány nemzedéssel később a Dek egyik lánya beházasodott a Mullik családba, s attól kezdve a két családot szoros kapcsolat fűzte egymáshoz.

A Harrison Road egyik oldalán egy egész háztömbnyi ingatlan tartozott Lokanath Mullikhoz. Gour Mohan és családja az egyik kétemeletes Mullik-ház néhány szobájában élt. Otthonukkal szemben egy Rādhā-Govinda templom állt, amelyben a Mullikok az elmúlt százötven év alatt Rādhā és Kṛṣṇa *mūrtiját* imádták. A *mūrti* és az imádatot végző papok számára a Mullikok tulajdonában lévő boltok biztosították a bevételt. A Mullik család tagjai minden áldott reggel, még reggeli előtt a templomba mentek, hogy láthassák Rādhā-Govinda *mūrtiját*. Főtt rizst, *kacaurīt* és zöldségeket ajánlottak fel egy nagy tálon, a *prasādamot* pedig szétosztották a reggeli látogatók között, akik a környező házakból érkeztek, hogy megnézzék a *mūrtit*. Abhay Charan minden áldott nap közöttük volt anyja, apja vagy egy szolgálótársaságában.

Gour Mohan tiszta vaiṣṇava volt, s gyermekét is Kṛṣṇa-tudatosnak nevelte. Az ő szülei szintén vaiṣṇavák voltak, így aztán Gour Mohan soha életében nem evett húst, halat, tojást, nem ivott teát vagy kávé. Bőrének színe világos volt; s tartózkodó embernek ismerték. Esténként, mielőtt bezárta ruhakereskedését, egy tál rizst tett a padló közepére a patkányoknak, hogy ne rágják meg a ruhákat éhségükben. Hazatérve a *Caitanya-caritāmṛtából* és a *Śrīmad-Bhāgavatamból* olvasott (a bengáli vaiṣṇavák legfontosabb szentírásaiból), *japázott* és az Úr Kṛṣṇa *mūrtiját* imádtá. Rendkívül szerető és gyengéd apa volt, sohasem büntette meg Abhayt. Még amikor kötelességének érezte, hogy megdorgálja, akkor is bocsánatot kért: „A fiam vagy,

ezért meg kell szidnom téged; ez a kötelességem. Még Caitanya Mahāprabhu is megbüntette a papája; úgyhogy ne bánkódj miatta!”

Prabhupāda emlékezetében örökre megmaradt a kép, ahogy édesapja késő este hazatér üzletéből és odaadóan imádja az Úr Kṛṣṇát házi oltárakon. „Már mind aludtunk, amikor apám az *āratit* végezte — emlékezett vissza. — Csing, csing, csing, hallottuk a csengőt. Felébredtünk és láttuk, amint leborul Kṛṣṇa előtt.”

Gour Mohan vaiṣṇava jövőt álmodott fiának: azt akarta, hogy Abhay Rādhā és Kṛṣṇa szolgája legyen, hogy prédikálja a *Bhāgavatamot*, hogy megtanulja a *mṛdaṅga*-játék odaadó művészetét. Rendszeresen látott vendégül *sādhukat* az otthonában, s mindig megkérte őket: „Kérlek, áldjátok meg a fiamat, hogy Śrīmatī Rādhārāṇī az áldását adja rá!” Amikor Abhay anyja azt akarta, hogy a fia, ha felnő, angol ügyvéd legyen (ami akkoriban azt jelentette, hogy Londonba kellett volna mennie tanulni), a fiú egyik nagybátyja helyeselte az ötletet. De Gour Mohan hallani sem akart róla: ha Abhay elmegy Angliába, az európai öltözködés és a szokások hatással lehetnek rá.

— Ott megtanulna inni és szoknyákra vadászni — tiltakozott Gour Mohan. — Inkább nem akarom a pénzét.

Gour Mohan ebben a szellemben nevelte Abhayt a fiú születése pillanatától. Felfogadott egy hivatásos *mṛdaṅga*-játékost, hogy megtanítsa Abhaynak az alapvető ritmusokat a *kīrtana* kíséretéhez. Rajani azonban zsörtölődött:

— Minek egy ilyen kisfiút *mṛdaṅgára* tanítani? Semmi hasznát nem látja! — De Gour Mohannak az volt az álma, hogy fia úgy nőjön fel, hogy *bhajanát* énekel, *mṛdaṅgán* játszik, s a *Śrīmad-Bhāgavatamról* beszél.

Abhay édesanyja harmincéves volt, amikor fia megszületett. Akárcsak férje, ő is ősi gauḍīya vaiṣṇava családból származott. Bőre sötétebb volt, mint férjéé, és férje nyugodt természetével szemben őt inkább szenvedély jellemezte. Abhay látta, hogy szülei békésen élnek együtt; semmilyen komolyabb házastársi nézeteltérés vagy elégedetlenség nem dülta fel az otthon békéjét. Rajani hűséges és vallásos asszony volt, a hagyományos védikus értelemben mintafeleség, aki férjének és gyermekeinek szentelte életét. Abhay észrevette anyja egyszerű és megható próbálkozásait, hogy imákkal és fogadalmakkal védelmezze fia életét.

Gour Mohanhoz hasonlóan Rajani is kedvenceként bánt Abhayjal, de míg Gour Mohan szelídségével fejezte ki szeretetét, s azzal, hogy fia lelki életére gondolt, ő a veszélyektől, a betegségtől, a haláltól akarta megvédeni fiát. Abhay születésekor fogadalmat tett, hogy bal kézzel fog enni mindaddig, amíg Abhay észre nem veszi és meg nem kérdezi, miért nem jobb kézzel eszik. Amikor egy napon a kis Abhay feltette a kérdést, Rajani nyomban lemondott fogadalmáról. Egyike volt ez azoknak a fogadalmaknak, amelyeket fia életének oltalmazása érdekében tett. Úgy gondolta, fogadalma erejének hatására fia így legalább addig növekszik, amíg meg nem kérdezi őt erről. Gyakran levitte a Gangeszhez is, és maga fürdette meg. Amikor vérhastól szenvedett, forró *purīval* és sós, sült padlizsánnal gyógyította. Amikor Abhay beteg volt, néha önfejűségből nem volt hajlandó bevenni a gyógyszert. De amilyen makacs volt ő, olyan határozott volt anyja, s erőnek erejével beadta az orvosságot. Amikor Abhay nem akart iskolába menni, apja engedékeny volt, ám Rajani ragaszkodott hozzá, hogy elmenjen, sőt egy embert is fogadott mellé, hogy elkísérje.

India északi részén az emberek nagy többsége Isten legfelsőbb formájaként fogadja el az Úr Kṛṣṇát. Kṛṣṇának ezt a formáját a védikus szentírások hitelesítik, különösen a *Bhagavad-gītā*, amely a legtöbbek által olvasott védikus írás. Így aztán természetes, hogy Abhay születésétől kezdve a Kṛṣṇa-tudatot szívta magába. Emellett apja is különösen vallásos volt, s a későbbi években Prabhupāda mindig „Kṛṣṇa tiszta *bhaktája*”-ként utalt rá. Gour Mohan már akkor rendszeresen elvitte fiát a közeli Rādhā-Kṛṣṇa templomba — a Rādhā-Govinda Mandirba —, amikor Abhay még járni sem tudott. „Álltunk a Rādhā-Govinda templom

ajtájában és órákon keresztül együtt imádkoztunk Rādhā-Govinda *mūrtijához*. Gyönyörű *mūrti* volt, szépséges mandulaszemekkel” — emlékezett vissza Prabhupāda.

Abhayt az Úr Jagannātha évenként megrendezett Ratha-yātrā fesztiválja is elbűvölte. Kalkuttában a legnagyobb Ratha-yātrāt a Rādhā-Govinda Mandirban tartották: három külön szekér vitte Jagannātha (Kṛṣṇa), Balarāma és Subhadrā *mūrtiját*. A szekerek a Rādhā-Govinda templomtól indulva egy rövid ideig a Harrison Roadon folytatták útjukat, majd visszatértek. Ezen a napon a templom vezetői sok-sok Jagannātha-*prasādamot* osztottak ki az emberek között.

A Ratha-yātrāt India minden városában megrendezték, de az eredeti Ratha-yātrā, amelyre minden évben milliók zarándokoltak el, Kalkuttától háromszáz mérföldre délre, Jagannātha Purīban volt. Purīban évszázadok óta három, egyenként negyvenöt láb magas, fából készült szekeret vontat az összesereglett tömeg két mérföldön keresztül, az Úr Kṛṣṇa örök kedvteléseinek emléket állítva. Abhay hallott róla, hogyan táncolt négyszáz évvel ezelőtt az Úr Caitanya a Ratha-yātrā ünnepségen Purīban, s hogyan vezette az eksztatikus Hare Kṛṣṇa *kīrtanát*. Gyakran nézegette a vasúti menetrendet, vagy az útiköltségről kérdezősködött, azon tűnődve, hogyan gyűjthetne össze annyi pénzt, hogy Purība utazhasson.

Szeretett volna egy saját szekeret, hogy megrendezhesse saját Ratha-yātráját, és természetesen apjához fordult segítségért. Gour Mohan vett neki egy szekeret másodkézből, amely a *ratha* (szekér) három láb magas utánzata volt. Apa és fia együtt készítették el a tartóoszlopokat és a baldachinos mennyezetet is, hogy a lehető legjobban hasonlítson a Jagannātha Purī-i nagy szekerekhez. Abhaynak játszótársai is segítettek, különösen húga, Bhavatarini. Abhay természeténél fogva a vezetőjük lett. Engedve könyörgésének, a környéken lakó édesanyák — akik rendkívül élvezték mindezt — beleegyeztek, hogy néhány különleges ételt főzzenek, hogy Abhay *prasādamot* oszthasson Ratha-yātrā fesztiválján.

A Jagannātha Purī-i fesztiválhoz hasonlóan Abhay Ratha-yātrája is nyolc napon át tartott. A család tagjai összegyűltek, s a környék gyerekei énekelve, dobolva, *karatálákon* játszva húzták a szekeret a felvonuláson.

Abhay hatéves lehetett, amikor apjától egy *mūrtit* kért, hogy ő maga imádhassa. Kiskorától kezdve figyelte, ahogy apja a *pūjāt* végezte otthon, és rendszeresen szemtanúja volt Rādhā-Govinda imádatának is, ezért arra gondolt: „Mikor leszek én képes arra, hogy így imádjam Kṛṣṇát?” Gour Mohan egy kis Rādhā-Kṛṣṇa *mūrtival* lepte meg fiát. Ettől kezdve bármit is akart enni a kis Abhay, először felajánlotta Rādhānak és Kṛṣṇának, apját és a Rādhā-Govinda templom papját utánozva gilámpát ajánlott fel Nekik, esténként pedig lefektette őket.

Amikor Śrīla Prabhupāda a hatvanas évek végén bevezette a nagyszabású Ratha-yātrā fesztiválokat az Egyesült Államok városaiban, s amikor Rādhā-Kṛṣṇa *mūrtikat* kezdett avatni az ISKCON templomaiban, elmondta, hogy mindezt az édesapjától tanulta. Az egyetlen fontos dolog a Kṛṣṇa-tudatban, amit nem tőle tanult, a transzcendentális irodalom nyomtatása és terjesztése volt, mondta. Ezt kizárólag lelki tanítómesterétől tanulta, akivel később fiatalemberként találkozott.

Abhay egyetemi évei alatt apja elrendezte házasságát. Radharani Dattát választotta ki számára, egy ismerős kereskedőcsalád lányát. Éveken át mindketten saját családjukkal laktak, így a családfenntartás felelőssége, amely egy férjre hárul, egyelőre váratott magára: Abhaynak először be kellett fejeznie az egyetemet.

Amikor azonban negyedéves lett, Abhay úgy érezte, nem szívesen fogadná el a diplomát. A nacionalizmus ügyével kezdett rokonszenvezni, amely a nemzeti iskolákat és az önkormányzatot támogatta.

Egy évfolyammal fölötte járt a lelkes nacionalista, Subhas Chandra Bose, aki később az angol uralom megdöntésére alakult Indiai Nemzeti Hadsereg vezetője lett. Amikor Subhas Chandra Bose arra biztatta a hallgatókat, hogy támogassák az indiai függetlenségi mozgalmat, Abhay felfigyelt rá. Tetszett neki Bose lelkesedése, határozottsága és hite a lelki életben.

Abhayt nem érdekelte a politika, de a függetlenségi mozgalom eszméje vonzotta. A *svarāj*, a függetlenség hívó szava — noha titkos volt — szinte minden diákot magával ragadott, köztük Abhayt is.

Különösen Mohandas K. Gandhi iránt érdeklődött. Gandhi mindenhová magával vitte a *Bhagavad-gītát*, és arról beszélt, hogy a *Gītā* vezérli őt, minden más könyv fölött. Személyes szokásaiban tiszta volt, tartózkodott az alkoholtól, a húsevéstől és a tiltott szexuális élettől. Egyszerűen élt, akár egy *sādhu*, ám sokkal becsületesebbnek látszott, mint azok a kolduló *sādhuk*, akiket Abhay gyakorta látott. Abhay olvasta Gandhi beszédeit, és figyelte tevékenységét. Azt gondolta, hogy Gandhi talán valósággá teheti a lelki életet.

Gandhi arra szólította fel az indiai egyetemistákat, hogy hagyják abba tanulmányaikat. Az idegenek vezette iskolák — mondta — rabszolga szellemmel fertőzik meg a diákokat, s csupán bábuvá teszik őket az angolok kezében. Ám a sikeres pályafutás alapja még mindig az egyetemi diploma volt. Abhay mérlegelte a lehetőségeket, és 1920-ban, miután befejezte a negyedik évet és letette a vizsgát, visszautasította a diplomát. Így fejezte ki tiltakozását és válaszolt Gandhi hívására.

A Jallianwalla Bagh-i vérengzés után, ahol az angol katonák több száz fegyvertelen indiait lőttek le, akik egy békés találkozóra gyűltek össze, Gandhi teljes együtt nem működésre szólított fel mindenkit, és arra, hogy bojkottáljanak mindent, ami angol. Diplomája visszautasításával Abhay még közelebb került Gandhi függetlenségi mozgalmához. Apja nyugtalankodott ugyan, de nem vette zokon fia tettét. Sokkal jobban érdekelte Abhay jövője, mint az indiai politika sorsa. Ezért aztán jó állást keresett és talált Abhaynak a család egyik tekintélyes barátjánál, egy bizonyos Dr. Kartick Chandra Bose-nál. Dr. Bose-nak, a kiváló sebésznek és gyógyszergyárosnak saját vállalata volt Kalkuttában, a Bose Laboratórium, s örömmel fogadta Abhayt mint vállalata osztályvezetőjét.

Śrīla Prabhupāda egész életében meghatottan idézte fel első találkozását 1922-ben lelki tanítómesterével, Bhaktisiddhānta Sarasvatī Ṭhākurával. Először nem akart találkozni vele, mert azok az úgynevezett *sādhuk*, akik apja házát látogatták, nem keltettek túlságosan jó benyomást benne. De Abhay egyik barátja ragaszkodott hozzá, hogy elvigye őt a Gauḍīya-maṭha központjába. Mindkettőjüket a tetőre kísérték, Bhaktisiddhānta Sarasvatī elé.

Amint Abhay és barátja tiszteletteljesen leborultak előtte, s készültek, hogy leüljenek, a szentéletű férfi így szólt:

— Mindketten művelt fiatal emberek vagytok. Miért nem prédikáljátok az Úr Caitanya üzenetét az egész világon?

Abhay fölöttébb elcsodálkozott, hogy a *sādhu* azonnal arra kéri őket, hogy prédikáljanak az nevében. Bhaktisiddhānta Sarasvatī nagy hatással volt rá, ezért intelligens kérdésekkel próbára akarta tenni.

Abhay *khādīban* volt, ami akkortájt Indiában azt jelentette, hogy viselője Gandhi politikai felszabadítási ügyét támogatja. Az indiai nacionalizmus szellemében megkérdezte:

— Ki fogja meghallgatni a te Caitanyád üzenetét? Gyarmati ország vagyunk. Először függetlenné kell válnunk! Hogyan terjeszthetnénk India kultúráját, amíg angol fennhatóság alatt állunk?

Śrīla Bhaktisiddhānta azt válaszolta, hogy a Kṛṣṇa-tudatnak nem kell várnia az indiai politikai élet változására, és attól sem függhet, hogy épp ki van hatalmon. A Kṛṣṇa-tudat olyan fontos, hogy nem várhat.

Abhayt megdöbbenetette merészsége. Egész India izgalomban volt, és úgy tűnt, hogy mindenki azt támogatja, amit Abhay mondott. Sok híres bengáli vezető, szent, még maga Gandhi is — művelt és lelki gondolkodású emberek — ugyanezt a kérdést tették volna fel, hogy kétségbe vonják a *sādhu* szavainak igazát.

De Śrīla Bhaktisiddhānta azt állította, hogy minden kormány ideiglenes: az örök valóság a Kṛṣṇa-tudat, az igazi önvaló pedig a lélek. Az emberiségen egyetlen emberalkotta politikai

rendszer sem segíthet — ez a védikus szentírások és a lelki tanítómesterek láncolatának véleménye. Az igazi jótékonyságnak túl kell lépnie az átmeneti anyagi felfogáson, és az embert következő életére kell felkészítenie, s örök kapcsolatára a Legfelsővel.

Abhay látta, hogy Śrīla Bhaktisiddhānta nem csupán egy újabb gyanús *sādhu*. Figyelmesen hallgatta érveit, melyek úgy érezte, lassan meggyőzik. Bhaktisiddhānta Sarasvatī szanszkrit verseket idézett a *Bhagavad-gītából*, ahol az Úr Kṛṣṇa kijelenti, hogy minden vallásos kötelességünket fel kell adnunk és egyedül Neki, az Istenség Legfelsőbb Személyiségének kell meghódolnunk. Abhay sohasem felejtette el az Úr Kṛṣṇát és tanításait a *Bhagavad-gītában*, és családja mindig imádta az Úr Caitanya Mahāprabhut, akinek misszióját Bhaktisiddhānta Sarasvatī magáévá tette. Azonban bámulatba ejtette, milyen mesterien közvetíti a bölcs e tanítást.

Érezte, hogy alulmaradt a vitában, de tetszett neki. Amikor két óra múlva a beszélgetés véget ért, Abhay és barátja lementek a lépcsőn, ki az utcára. Abhayra mély benyomást tett, ahogy Śrīla Bhaktisiddhānta elmagyarázta: a függetlenségi mozgalom célja átmeneti és nem vezet a tökéletességhez. Egyre inkább Bhaktisiddhānta Sarasvatī követőjének kezdte érezni magát, mintsem nacionalistának. Az is megfordult a fejében, hogy jobb lenne, ha nem lenne házas. Ez a csodálatos személyiség megkérte, hogy prédikáljon; azonnal csatlakozhatott volna. De hogy elhagyja családját, azt méltánytalannak érezte volna.

— Csodálatos! — mondta Abhay a barátjának. — Az Úr Caitanya üzenete hozzáértő ember kezében van!

Śrīla Prabhupāda gyakran visszaemlékezett, hogy valójában azon az estén fogadta el Bhaktisiddhānta Sarasvatīt lelki tanítómesterének. „Nem hivatalosan — mondta —, hanem a szívemben. Úgy gondoltam, hogy egy nagyon kedves szent emberrel találkoztam.”

Azután, hogy első ízben látta Bhaktisiddhānta Sarasvatīt, Abhay egyre többet találkozott a Gauḍīya-māṭha *bhaktáival*. Könyveket kapott tőlük, meséltek neki lelki tanítómesterük életéről. Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Bhaktivinoda Ṭhākura, az Úr Caitanya tanítványi láncolatába tartozó vaiṣṇava tanítómester fia volt. A Bhaktivinodát megelőző időkben az Úr Caitanya tanítása lassan feledésbe merült olyan tanítók és olyan szekták miatt, akik azt állították magukról, hogy az Úr Caitanya követői, de valójában messze eltértek az ő tiszta tanításaitól. A vaiṣṇava hit jó híre veszélyben forgott, Bhaktivinoda Ṭhākura azonban számtalan írásával és társadalmi helyzete révén — magas rangú kormányhivatalnok volt — újra megbecsülést szerzett neki. Azt hirdette, hogy az Úr Caitanya tanítása a teizmus legmagasabb rendű formája, s nemcsak egy bizonyos szektának, vallásnak vagy nemzetnek szól, hanem a világ minden emberének. Megjósolta, hogy az Úr Caitanya üzenete világszerte elterjed majd. Ez volt leghőbb vágya.

Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī az Úr Caitanya tanításának végkövetkeztetését prédikálta, mely szerint az Úr Kṛṣṇa az Istenség Legfelsőbb Személyisége, és az ő szent nevének éneklése a legfontosabb, minden más vallási gyakorlatot megelőzve. A régebbi korokban más utak is vezettek Isten eléréséhez, ám a jelenlegi Kali-korszakban egyedül a Hare Kṛṣṇa éneklése lehet eredményes. A hiteles szentírások, köztük a *Bṛhan-nārādīya Purāṇa* és az *Upaniṣadok* alapján Bhaktivinoda Ṭhākura és Bhaktisiddhānta Sarasvatī főként a *mahā-mantra* — Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare — fontosságát hangsúlyozta.

Abhay ismerte ezeket az utalásokat a szentírásokból, ismerte a *mantrázás* folyamatát és tudta, mi a *Gītā* végkövetkeztetése. De most, ahogy mohón olvasni kezdte a nagy *ācāryák* írásait, új megvalósításokra tett szert az Úr Caitanya missziójáról. Most kezdte felfedezni saját vaiṣṇava örökségének mélységét és azt, hogy e gondokkal terhes kor embereinek ez hozhatja meg a boldogságot.

Üzleti megfontolásból Abhay feleségével és családjával együtt Allahabadba költözött. Itt kapott avatást és lett Bhaktisiddhānta Sarasvatī tanítványa 1932-ben. Élete következő, Indiában

eltöltött harminc éve nem más, mint egyetlen és egyre növekvő vágyának története, hogy az egész világon prédikálhassa a Kṛṣṇa-tudatot, ahogyan lelki tanítómestere kérte.

Úgy tűnt azonban, hogy családi kötelességei és a prédikálás nem férnek össze. Felesége otthon ugyan gyakorolta a vallását, de nem rajongott az ötletért, hogy a Kṛṣṇa-tudatot terjessze is. Amikor Abhay azzal próbálkozott, hogy összejöveteleket rendezzen és felolvasson a *Bhagavad-gītā*ból, ő inkább teát iszogatott az emeleten. Makacs volt, ám Abhay ennek ellenére türelmes maradt és megpróbálta bevonni a prédikálásba.

Mint gyógyszerészeti üzletkötő, Abhay sokat utazott, főként Észak-Indiában. Arra gondolt, hogy ha meggazdagszik, pénzével Bhaktisiddhānta Sarasvatī misszióját fogja támogatni. A gondolat egészen fellelkesítette munkájában.

Abhay nem utazhatott lelki tanítómesterével, és nem láthatta őt gyakran, de lehetőleg mindig akkor ment üzleti útra Kalkuttába, amikor lelki tanítómestere is ott volt. Így aztán a következő négy évben közel egy tucatszor találkozott vele. Bár Bhaktisiddhānta Sarasvatīnak olyan hatásos érvei voltak a többi filozófiával szemben, hogy még saját tanítványai is féltek megszólítani, amikor egyedül ült, és bár Abhaynak meglehetősen korlátozott kapcsolata volt vele, Śrīla Bhaktisiddhānta mégis mindig nagyon kedves volt hozzá. Prabhupāda később így emlékezett vissza: „Néha istentestvéreim rossz szemmel nézték, hogy egy kicsit közvetlenebbül beszéltem vele. Egy angol mondást idéztek: Bolond rohan oda, ahová az angyalok félnek belépni. Bolond? Lehetséges. De ilyen vagyok — gondoltam. Guru Mahārājám mindig végtelen szeretettel bánt velem.”

1935-ben, Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī hatvankettedik születésnapján Abhay egy verssel és egy tanulmánnyal érkezett istentestvérei bombayi találkozójára. Írásait tetszéssel fogadták, s később megjelentették a Gauḍīya-maṭha *The Harmonist* című folyóiratában. Egyik istentestvére egyszer *kavīnak*, „bölcsh költőnek” nevezte Abhayt. Számára azonban az jelentette elsőként kiadott írásának dicsőségét, amikor a vers eljutott Bhaktisiddhānta Sarasvatīhoz és örömet okozott neki. Egy versszak olyan boldoggá tette, hogy megmutatta minden vendégének.

Az Abszolút: érző

Bebizonyítottad

A személytelenség: gyötrelmem

Elsöpörted

Ebben az egyszerű négysorosban Abhay a lényegét ragadta meg annak, amit lelki tanítómestere prédikált a személytelen filozófia ellen, és Śrīla Bhaktisiddhānta ebből láthatta, mennyire jól ismeri Abhay *gurudevájának* elméjét. Śrīla Bhaktisiddhāntának Abhay esszéje is tetszett, és megmutatta néhány bensőséges *bhaktájának*.

— Akármit ír — mondta a *The Harmonist* szerkesztőjének —, adjátok ki!

Abhay egyik legfontosabb találkozására lelki tanítómesterével 1935-ben, Vṛndāvanában került sor. Abhay nem volt már kezdő: hiteles tanítvány volt, aki családosi életének körülményei között minden tőle telhetőt megtett. Egy napon, amikor Śrīla Bhaktisiddhānta a szent tó, a Rādhā-kuṇḍa partján sétált Abhayjal és számos tanítványával, nagyon bizalmasan kezdett beszélni hozzá. Elmondta neki, mennyire elkeseríti, hogy vezető tanítványai a Gauḍīya-maṭha kalkuttai központjának szobái fölött marakodnak egymással. Ha már most vitáznak, mit lesz azután, hogy lelki tanítómesterük eltávozott? Abhay távol maradt mindettől, s nem tudott semmit a részletekről. De ahogy lelki tanítómesterét hallgatta, ő is elkedvetlenedett.

Aggodalmában Śrīla Bhaktisiddhānta így szólt Abhayhoz:

— Itt tűz lesz. — Egy nap lángok törnek majd ki a kalkuttai Gauḍīya-maṭhában, s a csoportédek tüze elterjed s pusztítani fog. Abhay hallotta szavait, de nem értett belőle túl sokat.

— Jobb lenne — mondta Bhaktisiddhānta Sarasvatī —, ha leszednék a márványt a templom faláról, hogy pénzhez jussunk. Jobb lenne, ha ezt tehetném és könyveket nyomtathatnék.

Ekkor Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī egyenesen Abhayhoz fordult és így szólt:

— Az a vágyam, hogy könyvet nyomtassak. Bármikor pénzhez jutsz, nyomtass könyveket!

Ahogy a Rādhā-kuṇḍa partján állt, pillantását lelki tanítómesterére szögezve Abhay érezte, ahogy ezek a szavak egész életét meghatározzák majd: „Bármikor pénzhez jutsz, nyomtass könyveket!”

Śrīla Bhaktisiddhānta 1936 decemberében eltávozott ebből a múltó világból. Egy hónappal eltávozása előtt Abhay levelet írt neki. Úgy gondolta, hogy *grhasthaként* nem tudja tökéletesen szolgálni lelki tanítómesterét, és szeretne volna tudni, hogy mit tehet. Megkérdezte hát: „Milyen szolgálatot végezhetek?” Két hét múlva megérkezett a válasz.

Meggyőződésem, hogy képes vagy angolul elmagyarázni gondolatainkat és érveinket azoknak, akik nem beszélnek ezeken a nyelveken [bengáliul és hindiül]. ...Ez neked és hallgatóságodnak is hasznára válik. Minden remény megvan rá, hogy kiváló angol prédikátor legyen belőled.

Abhay azonnal ráismert ugyanarra az utasításra, amelyet 1922-ben kapott, amikor először találkozott Śrīla Bhaktisiddhāntával. Szavait megerősítésnek vette, s most már nem volt kétsége életének célja felől.

„A tűz a *maṭhában*” — ahogyan Śrīla Bhaktisiddhānta megjósolta — szinte azonnal kitört. Néhány idősebb tanítvány a *maṭhák* vezetésének örökléséről kezdett vitatkozni, és a dologból hamarosan a templom tulajdonjoga fölötti bírósági per lett. Mint *grhastha* üzletember, Abhay nemigen vett részt a Gauḍīya-maṭha tevékenységében, és ez most hasznára vált. Távolság maradt a küzdelemtől, de nagyon fájlalta, hogy a tanítványok nem törődnek lelki tanítómesterük utasításával, miszerint együtt kell működniük. Bhaktisiddhānta Sarasvatī templomokból, nyomdákából álló intézményrendszere kezdett összeomlani.

Hamarosan egy jóval nagyobb viszály is kirobbant: a második világháború. Az angolok a „megtagadás politikájának” jegyében számtalan indiai élelmiszerszállító hajót elsüllyesztettek, és Kelet-India rizstermésének jelentős részét is tönkretették, attól félve, hogy az élelem az ellenség kezébe kerül. Az indiaiak éheztek, és nem voltak már hajóik, hogy kereskedhettek volna. Bengáliát százötven év óta nem sújtotta ilyen szörnyű éhínség.

Abhay épp csak annyi élelmet tudott beszerezni, amennyire családjának szüksége volt az életbenmaradáshoz. De hónapról hónapra látta, ahogy az utakat, tereket koldusok özönlik el, akik rögtönzött tűzhelyeiken főztek maguknak, s a szabad ég alatt vagy a fák tövében aludtak. Látta az éhező gyerekeket, akik ételmorzsák után kutattak a szemétkben. Innen már csak egy lépés vezetett ahhoz, hogy a kutyákkal harcoltak jussukért a szemétkből, ami szintén megszokott látványra vált Kalkutta utcáin.

Abhay az éhínség okozta szenvedést Śrīla Bhaktisiddhānta tanításaiból értette meg. Isten elrendezéséből a föld elegendő élelmet ad; gondot csupán az emberek kapzsisága és a rossz gazdálkodás okoz. „Mindenből van elég a világban — mondta Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī —, csupán egyetlen dolog hiányzik: a Kṛṣṇa-tudat.” Ez a lelki szemlélet aktuálisabb volt most, mint valaha, és Abhay egyre égetőbb vágyat érzett, hogy megtalálja a módját, hogyan alkalmazhatná a gyógyszer, amelyről tudta, hogy minden betegségből kigyógyít. Azzal a meggyőződéssel, hogy sürgős üzenetet kell átadnia a világ háborúviselt népeinek, arra gondolt, elindít egy kiadványt, amely a világválságot a szentírásen keresztül mutatná be, ugyanolyan nyíltan, mint ahogy lelki tanítómestere tette. Ötletekben nem volt hiány, és vállalkozásából pontosan erre a célra takarított meg pénzt.

Abhay kalkuttai lakásának utcára néző szobájában tervezte, írta, szerkesztette és gépelte az újság kéziratát. *Vissza Istenhez* — ezt a címet adta neki. „ő Isteni Kegyelme Sri Srimad Bhakti Siddhanta Saraswati Goswami Prabhupada közvetlen utasítására szerkesztette és alapította Mr. Abhay Charan De.”

Újra meg újra igyekezett rávenni a kormányhivatalnokokat, hogy adjanak papírhasználati engedélyt az újságjához. Bár csak egy hang volt a sok milliárdból, támogatás, pénz és követők nélkül, biztos volt gurujában és az Úr Kṛṣṇában. Szilárd hite volt fontos üzenetében, így aztán

annak ellenére, hogy folyt a háború, robbanások és halál közepette kiadta az első példányt, „mert nagy szükség van az ilyen irodalomra.”

Indiában az 1940-es évek során továbbra is jelentős nemzeti események történtek. 1947-ben India kivívta régóta áhított függetlenségét Angliával szemben. Ám a nemzet boldogságát hamarosan borzalom követte, amikor több százezren haltak meg a harcokban, amelyek a nemzet két részre (Indiára és Pakisztánra) osztását követték. „Láthattuk az 1947-es hindu-muzulmán harcot — emlékezett vissza később Prabhupāda. — Az egyik fél hindu volt, a másik muzulmán. Harcoltak egymás ellen és rengetegen meghaltak. De haláluk után nem volt különbség hinduk és muzulmánok között. A törvényhatósági ember halomba hordta a holttesteket, hogy eltakarítsa őket valahová.”

Abhay nem reménykedett a békeígéretekben, és azt sem hitte, hogy India függetlensége megoldást jelent. Ha a vezetők nem Isten-tudatosak, milyen változás történhet? A *Vissza Istenhez* című újság egyik cikkében, a „Gandhi-Jinnah beszélgetések”-ben azt írta: „A harc folytatódni fog hindu és mohamedán, keresztény és keresztény, buddhista és buddhista közt egészen a világvége napjáig.” Az emberek mindaddig folytatják a harcot, ameddig önző érdekeik vezérlik őket és érzeik kielégítésére vágnak. Az igazi egység csak a lelki megértés és a Legfelsőbb szolgálata szintjén jöhet létre, mondta.

Abhay még akkor is folytatta az írást, amikor nem tudott elegendő pénzt szerezni, hogy rendszeresen kiadhassa a *Vissza Istenhez*-t. Legnagyobb terve az volt, hogy magyarázatokat fűz a *Bhagavad-gītához*, de leveleiben is az Úr Caitanya üzenetét prédikálta. Számtalan kormánytagnak, tiszteletre méltó ismerősnek írt, olyan embereknek, akiknek olvasta cikkeit, vagy akiknek tevékenységén megakadt a szeme az újságban. Alázatos szolgálóként bemutatkozva elmagyarázta, hogy India eredeti, Kṛṣṇa-tudatos kultúrája hogyan szolgálhat sikeres megoldással a nehéz helyzetekben. Néha választ is kapott leveleire a kormányhivatalokból és a titkároktól, ám legtöbbször figyelemre sem méltatták.

Abhaynak elkerülhetetlenül megfordult a fejében a gondolat, hogy Mohandas Gandhit megnyerje az odaadó szolgáltnak. Gandhi bátor, aszketikus élete és nemes tettei, melyekkel honfitársai oldalára állt, azt eredményezték, hogy rendkívüli hatása volt az indiai tömegekre. Emellett Abhayt különleges érzelmek is fűzték hozzá, hiszen fiatalkorában követője volt. 1947. december 7-én hosszú levelet írt Gandhinak Új-Delhibe. Tudta, hogy Gandhi sok régebbi követőjével szembekerült, akik vezetők lettek és nem törődtek többé a hindu-muzulmán egység elvével és azzal, hogy Indiát agrárállamként fejlesszék. Mind a hinduk, mind a muzulmánok bírálták. Hetvennyolc éves volt immár, teste elgyöngült, és teljes melankólia lett úrrá rajta.

Abhay tudta, hogy levele talán sohasem jut el Gandhihoz — mindenesetre elküldte. Magát Gandhi „ismeretlen barátjának” nevezve így írt: „Mint őszinte barátja, azt tanácsolom, azonnal vonuljon vissza az aktív politikai élettől, ha nem akar dicstelen halált halni.” Bár szívből elismerte a Gandhit övező megbecsülést és tiszteletet, azt mondta, hogy mindez egy pillanat alatt semmivé válhat, ha Gandhi nem vonul vissza a politikától és nem adja át magát a *Bhagavad-gītā* megértésének és prédikálásának. Különösen most, hogy élete vége felé közeledik — figyelmeztette Abhay —, vissza kell vonulnia a politikai élettől, és a Legfelsőbb Igazság felé kell fordulnia. Arra kérte Gandhit, hogy legalább egy hónapra vonuljon vissza és beszélgessenek a *Bhagavad-gītáról*.

Abhay sohasem kapott választ a levelére, és egy hónappal később, január 30-án Gandhi meghalt. Abhay előző hónapban írt levele egyszerre úgy tűnt, prófécia volt.

Amint Abhay egyre inkább átadta magát az írásnak és a prédikálásnak, üzleti és családi kötelessége egyre kevesebb lett. Úgy érezte, hogy a *Śrīmad-Bhāgavatam* egyik versében az Úr Kṛṣṇa szavai éppen rá illenek: „Ha különösen kegyes vagyok valakihez, lassanként minden anyagi tulajdonát elveszem. Barátai és rokonai akkor elfordulnak majd a szegény, nyomorult embertől” — egyetlen menedékként Kṛṣṇát hagyva neki. Amikor Abhay allahabadi üzlete

teljes adósságba merült, Lucknowban próbált gyárat nyitni. Először sikeresnek tűnt, de végül ez is veszteséges lett, így be kellett zárnia.

Felesége és gyermekei egy kalkuttai lakásban éltek, s Abhay eltartotta őket. Ám többnyire nem élt velük. Visszaköltözött Allahabadba, de egyre kevesebbet törődött a gyógyszereladással. Jobban érdekelte a prédikálás.

Amikor Jhansi városban az egyik kórházi üzletfele meghívta, hogy tartson előadást a Gita Mandirban, Abhay örömmel elfogadta a lehetőséget. A jhansi közönségben, amely főleg fiatal orvostanhallgatókból és diplomásokból állt, előadása érdeklődésre talált, ám leginkább társadalmi és kulturális szempontból értékelték őket. Sok előadót végighallgattak már, akiket meghívtak összejöveteleikre, de soha nem gondoltak arra, hogy Abhay állandó központot alapítson Jhansiban. Abhay azonban előre gondolkodott és ambiciózus volt. Az allahabadi ügyeket fiára bízta, és azzal próbálkozott, hogy lelki mozgalmat alapítson Jhansiban.

56 éves volt, s úgy gondolta, elérkezett az idő, hogy komolyan eleget tegyen lelki tanítómestere utasításának. Ahogy Jhansiban valakinek megjegyezte: „Az egész világ egy lelki forradalomra vár, Mr. Mitra.” Mivel a lelki tanítómestere alapította Gauḍīya-maṭha a viták és az állandó csoportviszályok miatt teljesen elgyengült, világméretű mozgalmat akart szervezni a *bhakták* számára. Bár csupán egy-két igaz pártfogója volt, megszerezte egy kiürült templom használati jogát, és azon kezdett munkálkodni, amit egyfajta lelki Egyesült Nemzetek Szervezetének álmodott meg. Megfogalmazta az alapító okiratot és Bhakták Ligájaként jegyeztette be mozgalmát.

Egy napon azonban táviratot kapott: allahabadi üzletét kirabolták. Szolgái ellopták a pénzét, a gyógyszereket, minden más értékkel együtt. A hírt szótlanul olvasta végig, azután nevetve a *Bhāgavatam* versét idézte: Kṛṣṇa kegye darabokra zúzta őszinte *bhaktájának* anyagi sikerét. Amikor egyik jhansi barátja azt tanácsolta, hogy térjen vissza Allahabadba, Abhay így válaszolt: „Nem, jól van ez így! Először elkeseredtem, de most már látom, hogy véget ért egy nagy ragaszkodás. Életemmel most már teljesen meghódítottam Śrī Śrī Rādhā-Kṛṣṇának.”

Amikor Kalkuttában meglátogatta családját, Abhay végérvényesen maga mögött hagyta a családi köteleességeket. Még mindig volt ott egy kis üzlete, s még mindig azzal próbálkozott, hogy alapokat biztosítson jhansi misszionárius munkájához. De újra és elkerülhetetlenül családi kötelezettségeibe merült: néhány gyereke még nem házasodott meg, a bért és a számlákat ki kellett fizetnie. Még ha sikerre vitte volna a kalkuttai gyógyszerkereskedést, családjának akkor is szüksége lett volna minden pénzre, és még ha engedett volna családjának kérésének és otthon lakott volna, a legnagyobb gond akkor sem oldódott volna meg: nem vették komolyan az odaadó szolgálatot.

Mi haszna mindennek, ha nem válnak *bhaktákká*? — gondolta. Feleségét és rokonait nem érdekelte a jhansi prédikálás: azt akarták, hogy szenteljen több időt üzleti és családi ügyeire.

— Örökké csak Istenről beszélsz! — panaszkodott apósa. De amikor barátai jöttek látogatóba, Abhay folytatta a prédikálást, és a *Bhagavad-gītáról* beszélt, ahogy Jhansiban tette. És éppen úgy, mint régen, felesége a család többi tagjával eközben egy másik szobában teázott. Prabhupāda később így emlékezett vissza: „Azt akartam, hogy amennyire lehetséges, feleségem velem együtt dolgozzon a Kṛṣṇa-tudat terjesztésében, s rá akartam venni, hogy segítsen. De nagyon makacs volt. Végül aztán harminc év után megértettem: semmi támogatást nem remélhetek tőle.”

Abhay mindig kérte feleségét, hogy ne igyon teát: nem szokás egy szigorú vaiṣṇava családban. Végül így szólt: „Választanod kell köztem és a tea között. Vagy a tea megy, vagy én.” Felesége tréfásan válaszolt: „Nos, akkor meg kell válnom a férjemtől!”

Aztán egy napon súlyos hibát követett el. Férje *Śrīmad-Bhāgavatamját* teasüteményre cserélte. Amikor Abhay hazaérkezett és a szent könyvet kereste, elmondta neki, hogy mi történt. Abhay egészen megrendült. Az esemény arra készítette, hogy örökre elhagyja családját. Erős elhatározással maga mögött hagyta hát őket, üzletével együtt.

Az 1950-es évek komoly gondokkal teli időszakot jelentettek Abhay számára. Visszatért Jhansiba, de el kellett hagynia az épületet, mert a kormányzó felesége ragaszkodott hozzá, hogy a Hölgyek Klubja használja azt a Bhakták Ligája helyett. Mivel nem volt hová mennie és valódi támasz nélkül maradt, elhagyta Jhansit, de nem felejtette el tervét, hogy elindítsa a *bhakták* egész világra kiterjedő szervezetét. Egy delhi *āśramába* költözött és egy darabig istentestvéreivel élt, majd megint a maga ura volt — egy koldus, aki hétről hétre más templomban vagy egy-egy gazdag, jámbor embernél lakott, aki befogadta. Étel, ruházat és hajlék tekintetében ez volt élete legnehezebb időszaka. Gyermekkorától mindig volt mit ennie, jó ruhái voltak és sohasem volt kérdés, hol hajtja álomra a fejét. Apja kedvence volt, Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī pedig gondos útmutatással látta el és különleges szeretetével tüntette ki. Ám az 1950-es évek alatt Abhay magára maradt.

Idejét írással töltötte, s adományozókat keresett, akiknek a *Bhagavad-gītából* prédikált. Célja nem az volt, hogy állandó lakhelyet találjon, hanem hogy kinyomtassa transzcendentális irodalmát és megalapítson egy hatékony mozgalmat a Kṛṣṇa-tudat terjesztése érdekében. Ehhez azonban pénzre volt szüksége. Jómódú embereket keresett fel otthonukban és hivatalukban, bemutatta kéziratait és elmagyarázta misszióját. Ám nem sokan méltatták figyelemre, és ha megtették, az adomány általában nem volt több öt-tíz rúpiánál. Valahogyan mégis összeszedett annyi pénzt, hogy újra kinyomtathassa a *Vissza Istenhez* újságot.

Mivel annyi pénze nem volt, hogy ruhákat vegyen magának, Abhay kabát nélkül vészelté át a hideg telet Delhiben. Rendszeresen bejárt a nyomdába, hogy elolvassa a *Vissza Istenhez* utolsó levonatóját. Amikor a nyomdász megkérdezte tőle, miért akarja kiadni újságját ilyen nehézségek ellenére is, azt válaszolta: „Ez a küldetésem.” A nyomdászt kis részletekben fizette ki.

Abhay, miután elhozta az újságokat a nyomdából, körbejárta velük a várost, hogy eladja őket. Leült egy teaárusnál, s amikor valaki letelepedett mellé, megkérte, vegyen egy példányt a *Vissza Istenhez* újságból. Cikkeiben és szerkesztői írásaiban Abhay a modern civilizáció materialista és ateista elveit bírálta. Saját tapasztalatait is megírta. Egy cikket írt válaszképpen az ellenállásra (udvariasra és udvariatlanra egyaránt), amellyel akkor találkozott, amikor a *Vissza Istenhez* újságot próbálta eladni: „Nincs időm: a mindennapi ember krónikus betegsége” — hangzott a cikk címe. Írásai sohasem voltak tolakodóak, fanatikusak, és nem volt metsző élük, reménytelen szegénysége és üzenetének sürgőssége ellenére sem. Cikkeiben mindig elvárta, hogy olvasója kész legyen meghallgatni a mély filozófiát és elfogadni az igazságot, különösen ha azt logikusan, lényegretörően és hitelesen adják elő.

Amellett, hogy teaárusoknál adta el újságát és az adományozóknak juttatott belőle, Abhay ingyen példányokat is küldött számos helyre Indián belül és külföldön is. A külföldön élő angolul beszélő olvasók népes közössége hosszú évekig érdeklődött iránta, és ő kapcsolatot akart teremteni velük. Könyvtárak, egyetemek, kulturális és kormányképviseltek címeit gyűjtötte össze, és annyi *Vissza Istenhez* folyóiratot küldött, amennyit csak pénzzel győzött. A nyugati olvasóknak még levelet is írt, amelyben felvetette, hogy nekik még fogékonyabbaknak kell lenniük, mint saját honfitársainak.

Otthon Abhay *Vissza Istenhez* példányokat küldött India elnökének, Dr. Rajendra Prasadnak egy levél kíséretében, amelyben figyelmeztette a veszélyre, amely az istentelenek vezette társadalomra vár. „Kérem, mentse meg őket a nagy szerencsétlenségtől!” Arra kérte öexcellenciáját, hogy legalább futólag olvassa át a mellékelt *Vissza Istenhez* kiadványok főcímeit és találkozzon a szerkesztővel. „Most egyedül kiáltok a pusztaságba” — írta Abhay. Öméltósága nem válaszolt.

Még az új-delhi nyár hőségében is, amikor a hőmérők több mint negyvenöt fokot mutattak, Abhay továbbra is mindennap árulta kéthetenként megjelenő kiadványát. Egyszer napszúrást kapott, és úgy tántorgott az utcán, mígcsak egy barátja fel nem vette kocsijába és orvoshoz nem vitte. Egy másik alkalommal egy tehén sebezte meg, s jó ideig az út szélén feküdt, anélkül hogy

bárki a segítségére sietett volna. Ilyenkor néha azon tűnődött, hogy miért hagyta el otthonát és üzletét, és miért lett minden olyan nehéz most, amikor meghódolt Kṛṣṇának. De évekké később, amikor Kṛṣṇa-tudatos misszióját már sok országban megalapította és sok tanítványt felavatott, azt mondta: „Akkor nem értettem. De most már tudom, hogy minden akkori megpróbáltatás *érték*, Kṛṣṇa kegye volt.”

Abhay úgy döntött, hogy az Új-Delhitől nyolcvan mérföldre fekvő Vṛndāvanába költözik, míg Delhiben továbbra is próbálja nyomtatni és eladni a *Vissza Istenhez* újságot. Vṛndāvanát a gaudīya vaiṣṇavák az univerzum legszentebb helyének tartják, mert az Úr Kṛṣṇa itt mutatta be gyermekkori kedvteléseit ötezer évvel ezelőtt. Ötszáz évvel ezelőtt az Úr Caitanya legkiválóbb követői Vṛndāvanába mentek, könyveket írtak, templomokat alapítottak és felfedezték Kṛṣṇa kedvteléseinek helyeit az erdőkben, a legelőkön és a folyópartokon. Abhay elképzelése az volt, hogy tanulmányait Vṛndāvana békés, lelki légkörében írja, és Delhibe utazik majd, hogy kiadványait ossza és tekintélyes pártfogókra találjon. A Yamunā folyó partján álló Vamṣī-gopālajī templomban bérelt egy egyszerű, nagyon olcsó szobát, és ettől kezdve a vṛndāvanai élet sajátos hangulatában élt.

Abhay nem úgy látta Vṛndāvanát, mint egy közönséges ember. Kṛṣṇa tiszta *bhaktájaként* nagy boldogságot érzett már attól is, ha végigsétált a földúton vagy Kṛṣṇa *mūrti*-formáját látta, amely minden utcában szemé elé tárult a templomok és otthonok ezreiben. Kis tetőszobájából láthatta, ahogy a Yamunā folyik előtte szélesen kanyarodva, felszíne csillámlik a délutáni napsütésben. Esténként a Yamunā felől fújó hűvös szellőt élvezte, és hallotta, ahogy a *bhakták* esti imáikat éneklék Keśi-ghāṭánál. Hallotta, amint templomharangok zengnek szerte az egész városban, és néha félbehagyta az írást, hogy a helybeliek és zarándokok közé sétáljon. Mindenhol a Hare Kṛṣṇa éneklését hallotta, és a járókelők legtöbbször a szokásos „Jaya Rādhe!” és „Hare Kṛṣṇa!” köszöntéssel üdvözölte.

Ahogy Vṛndāvana Kṛṣṇa lakhelye, Abhay Kṛṣṇa szolgája volt. Vṛndāvanában otthon érezte magát. Természetesen továbbra is gondolt a prédikálásra, hogy mások is megismerjék Vṛndāvana bensőséges békéjét és ekstázisát. Kṛṣṇa, az Istenség Legfelsőbb Személyisége minden lelket hívott, hogy jöjjön el Hozzá örök hajlékára, de még Indiában is csak kevesen értették meg, Indián kívül pedig semmit sem tudtak Vṛndāvanáról, a Yamunáról vagy arról, mit jelent anyagi vágyaktól mentesnek lenni. Miért ne ismerjék ezt meg az emberek az egész világon? — gondolta Abhay. A béke birodalma volt ez — az emberek pedig semmit sem tudtak róla, nem is érdekelte őket. De valójában ez volt az, amit kerestek.

Abhayt az a vágy vezette, hogy az örök Vṛndāvana dicsőségét hirdesse, így szinte állandóan Vṛndāvanában dolgozott, ott szerkesztette a *Vissza Istenhez* minden egyes számát. Az utazás azonban egyre nagyobb gondot okozott. A reggeli vonattal érkezett Delhibe, és mivel ott nem volt szállása, még aznap este visszatért Vṛndāvanába. Nem sok ideje maradt a városban, és nagyon költséges is volt. Néha egy-egy jámbor úriember szállást adott neki, de még minimális személyes kiadásai ellenére is nehezen gyűjtött össze elegendő adományt arra, hogy fedezze utazási, nyomtatási és postaköltségeit. Miután tizenkétszer kiadta a kéthetenként megjelenő *Vissza Istenhez* magazint, Abhaynak megint elfogyott a pénze. A nyomdász tudtára adta, hogy nem nyomtathat neki csupán barátságból. Vṛndāvanába visszatérve Abhay folytatta az írást, bár semmi esélye sem volt arra, hogy valaha is kiadhatja.

Egy napon, lemondott és magányos hangulatában Abhay egy verset írt: „Vṛndāvana-bhajana”. Az első versszakok mélyen magába tekintő, személyes gondolatokat tükröztek:

1.

Egyedül ülök Vṛndāvana-dhāmában.

Ebben a hangulatban sok mindent megérték.

Van feleségem, vannak fiaim, lányaim, unokáim, megvan
mindenem,

De nincs pénzem, mind hiábavaló hát e dicsőség.

Kṛṣṇa megmutatta az anyagi természet igazi arcát;

Általa ma mindez elvesztette ízét.

Yasyāham anugrhṇāmi hariṣye tad-dhanam śanaih:

„Apránként elveszem minden kincsét azoknak, akikhez kegyes vagyok.”

Hogyan érthettem meg a Legkegyesebb kegyét?

2.

Földönfutó lettem, így mindenki elhagyott —

Feleség, rokonok, barátok, fivérek.

Nyomorúságos helyzet, mégis nevetnem kell. Egyedül ülök s nevetek.

Ebben a *māyā-saṁsārāban* ki az, akit igazán szeretek?

Hová tűnt szerető apám és anyám?

És hol vannak az idősebbek, akik családom voltak?

Ki hoz róluk hírt, mondd, ki?

Családomból egy névsor maradt csupán.

Egyik éjszaka Abhay meglepő álmot látott, ugyanazt, ugyanazt, amit családos élete során már oly sokszor álmodott. Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī jelent meg, pontosan úgy, ahogy Abhay ismerte — a magas, tudós *sannyāsī*, egyenesen a lelki világból, Kṛṣṇa személyes kíséretéből. Hívta Abhayt és mutatta, hogy követnie kell. Újra meg újra hívta és intett. Arra kérte Abhayt, hogy lépjen a *sannyāsa* rendbe. „Gyere — sürgette —, legyél *sannyāsī!*” Abhay csodálkozva ébredt. Úgy gondolta, hogy ez az utasítás ugyanahhoz az eredeti utasításhoz tartozik, amelyet Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī első találkozásuk alkalmával adott neki Kalkuttában. Ugyanaz az utasítás, amelyet lelki tanítómestere később levélben is megerősített: prédikáljon angolul, és terjessze a Kṛṣṇa-tudatot a nyugati világban. A *sannyāsának* ez a célja; másképpen miért kérte volna erre lelki tanítómestere? A hagyományos védikus társadalmi rendszerben egy férfitől elvárták, hogy ötvenéves korában hagyja el családját és legyen lemondott szerzetes, *sannyāsī*, és így hátralévő napjait szentelje az Úr dicsősége éneklésének, hallásának, prédikálásának. Abhay arra a következtetésre jutott, hogy lelki tanítómestere azt mondja: „Most lépj a *sannyāsa* rendbe, hogy valóban véghezvihesd küldetésedet! Most jött el az idő.”

Abhay mindent megfontolt. A *sannyāsa* elfogadásával egy vaiṣṇava a testét, az elméjét és a szavait teljesen az Istenség Legfelsőbb Személyisége szolgálatának szenteli, lemondva minden más tettről. Abhay már most így élt, de úgy érezte, hogy a *sannyāsa* rend elfogadása még inkább megszilárdítja ebben a helyzetben, és erőt adhat az előtte álló nagy feladathoz. A védikus szokás és az előző *ācāryák* példája szerint ha valaki egy prédikáló mozgalmat akart vezetni, akkor a *sannyāsa* rendbe kellett lépnie. Abhay először nem akarta, de most újra gondolkozni kezdett rajta. Mathurāba ment istentestvérehez, Keśava Mahārājához, aki megerősítette, hogy Abhaynak azonnal le kell tennie a *sannyāsīk* fogadalmát.

Évekkel később Prabhupāda így emlékezett vissza: „Egyedül ültem Vṛndāvanában és írtam. Istentestvérem erősködött: Bhaktivedanta Prabhu, meg kell tenned! A lemondott életrend elfogadása nélkül senki sem lehet prédikátor. Valójában lelki tanítómesterem utasított ezen az istentestvéremen keresztül, így aztán vonakodva bár, de elfogadtam.”

Vṛndāvanában, a hivatalos *sannyāsa*-avatás után Abhay neve Abhay Caraṇāravinda Bhaktivedanta Swami lett. Legfőbb gondjai azonban nem szűntek meg: a Kṛṣṇa-tudatot akarta prédikálni, de csak kevesen hallgatták meg. Az, hogy *sannyāsī* lett, mindezen semmit sem változtatott.

Valami azonban mégis történt: Bhaktivedanta Swami elhatározta, hogy könyveket fog írni. Amikor egy könyvtáros azt tanácsolta, hogy írjon könyveket (mert míg az újságot egyszeri olvasás után eldobják, a könyvek maradandóak), Bhaktivedanta Swami úgy tekintette, lelki tanítómestere szól hozzá a könyvtáros szavain keresztül. Aztán az Indiai Hadsereg egyik

hivatalnok, akinek nagyon tetszett a *Vissza Istenhez*, ugyanezt ajánlotta. Bhaktivedanta Swami mindkét tanácsot úgy fogadta, mint lelki tanítómestere kinyilatkoztatását.

A *Śrīmad-Bhāgavatamra* gondolt, mert ez a legfontosabb és leghitelesebb vaiṣṇava szentírás. Noha a *Bhagavad-gītā* minden védikus tudás lényege és summázata, a *Śrīmad-Bhāgavatam* mégis részletesebb. Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī és Bhaktivinoda Thākura mindketten bengáli magyarázatokat fűztek a *Śrīmad-Bhāgavatamhoz*. Valójában majd minden kiváló vaiṣṇava *ācārya* írt régebben magyarázatot a *Śrīmad-Bhāgavatamhoz*, a „makulátlan védikus szentíráshoz”. Ennek a könyvnek az angol fordítása és magyarázata egy nap az egész világon megváltoztathatja a szíveket. Ha csupán néhány könyvet kiadhatna, prédikálása erősödne, és nagyobb reményekkel mehetne külföldre.

Bhaktivedanta Swami új céllal tért vissza Delhibe. India papíriparának és könyvnyomtatásának fellekvára Ó-Delhi Chandni Chowk negyede volt, ezért úgy gondolta, legjobb lenne ott letelepednie, hogy rendszeresen tárgyalhasson a könyvek nyomtatásáról. Egy régi nyomdász ismerőse összeismertette egy templom tulajdonosával, aki ingyen szobát adott neki Rādhā-Kṛṣṇa templomában, Chandni Chowk közelében. A környéket Chippiwadának hívták; zsúfolt, hinduk és muzulmánok lakta negyed volt. Bhaktivedanta Swami most már Vṛndāvanában és Delhiben is dolgozhatott. Újra felbuzdulva összegyűjtött némi adományt, megint kiadta a *Vissza Istenhez* újságot, s közben elkezdte a *Śrīmad-Bhāgavatam* fordítását és magyarázását.

Végiggondolta, mekkora feladat áll előtte. A *Bhāgavatam* tizenhétversezert verset foglal magában tizenkét énekben, amely számítása szerint legalább hatvan kötetet tesz ki. Úgy gondolta, hogy hat-hét év alatt a végére érne. „Ha az Úr megtart egészségben — írta —, akkor Srila Bhaktisiddhanta Sarasvati akaratóból be tudom fejezni.”

A *sannyāsa* rend elfogadása, elképzelése, hogy megírja és kiadja a *Śrīmad-Bhāgavatamot*, s vágya, hogy Nyugaton prédikáljon, mind összefüggtek egymással. A prédikáláshoz szükség volt könyvekre, különösen ha Nyugatra akart menni. Az emberek millió és millió könyvet olvashatnak ott, de ehhez hasonlót, olyat, ami betölthetné életükben a lelki űrt, sehol nem találnak. Nem csupán írta, hanem ő maga vinné el a könyveket, bemutatná őket, megtanítaná a könyveken keresztül és személyesen is, hogyan lehet elérni az Isten iránti tiszta szeretetet.

Bár angolul prédikált, Bhaktivedanta Swami tudta, hogy mivel idegen nyelven ír, írásaiban talán sok a kifejezésbeli hiányosság, ám nem volt lektora, hogy kijavítsa a hibákat. Ez azonban nem akadályozta meg abban, hogy kinyomtassa a *Śrīmad-Bhāgavatamot*. Vészhelyzet volt. „Amikor tűz üt ki egy házban — írta —, a lakók segítségért szaladnak a szomszédokba, akik lehet, hogy idegenek, de a tűz áldozatai megfelelő nyelv nélkül is kifejezik magukat, és a szomszédok megértik őket. Hasonló szellemű együttműködésre van szükség ahhoz, hogy a Srimad-Bhagavatam transzcendentális üzenetét terjesszük korunk szennyezett légkörében.”

Bhaktivedanta Swami változtatás nélkül, Śrīla Vyāsadeva, a szerző iránti legnagyobb tisztelettel tolmácsolta a *Śrīmad-Bhāgavatamot*. És ez volt legfőbb érdeme. Természetesen saját megvalósításaival is bővítette, de nem abban a szellemben, hogy megpróbálja felülmúlni az előző lelki tanítómestereket. Abból a szempontból, ami a legfontosabb volt, Bhaktivedanta Swami írásai nem szenvedtek semmiféle „hibás vagy nem szabatos megfogalmazástól”: szigorúan követte a *paramparāt*. Tudta, hogy a *Bhāgavatamhoz* fűzött magyarázatainak semmi értéke nem lenne, ha nem maradna hű a tanítványi láncolathoz.

A chippiwadai templom szobájában éjjel-nappal gépelt asztalánál a mennyezeti lámpa gyenge fénye mellett. Vékony gyékényszőnyegen ült a padlón, előtte egy bőröndön az írógépe. Gyültek az oldalak; egy kövel szorította le őket. Az evés és az alvás mellékes volt. Szilárd meggyőződése volt, hogy a *Śrīmad-Bhāgavatam* forradalmian megváltoztatja majd a félrevezetett civilizációt. Ezért szigorú gondossággal, teljes figyelemmel fordított le minden szót, írt meg minden magyarázatot. A lehető leghamarabb kellett elkészülnie.

Bhaktivedanta Swami átköltözött a Rādhā-Dāmodara templomba. Most el sem kellett hagynia a szobáját, így is láthatta az oltárt, Vṛndāvana-candra négy láb magas formáját, a fekete márvány *mūrtit*, amelyet évszázadokkal ezelőtt Kṛṣṇadāsa Kavirāja imádott. Ez jobb volt a Vāmśī-gopālaji templombeli szobájánál, mert most Jīva Gosvāmī templomában élt, ahol a nagy lelkek, Rūpa, Sanātana, Raghunātha és Jīva Gosvāmī találkoztak, *prasādamot* ettek, énekeltek, az Úr Kṛṣṇáról és az Úr Caitanyáról beszélgettek. Ez volt a legjobb hely arra, hogy a *Śrīmad-Bhāgavatamon* dolgozzon.

A Rādhā-Dāmodara templomban maga főzte ételét, és amikor leült, hogy *prasādamot* egyen, a rácsozaton keresztül láthatta Rūpa Gosvāmī *samādhi* síremlékét. Érezte Rūpa Gosvāmī jelenlétét, és saját missziójára, lelki tanítómestere vágyára gondolt. Lelki tanítómestere és a tanítványi láncolat korábbi lelki tanítómesterei is azt akarták, hogy a Kṛṣṇa-tudat mozgalma az egész világon elterjedjen. Mindennap Rūpa Gosvāmī *samādhija* előtt ülve gyűjtött erőt, és az elődökhöz imádkozott útmutatásért. A tőlük kapott bensőséges irányítás abszolút volt: semmilyen kormány vagy kiadó, egyszóval senki sem tudta megingatni vagy megakadályozni. Rūpa Gosvāmī és Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī azt akarta, hogy Nyugatra menjen, Kṛṣṇa pedig elrendezte, hogy Rādhā-Dāmodara templomában élhessen és megkapja áldásaikat. A Rādhā-Dāmodara templomban úgy érezte, örök hajlékra jutott el, amelyet csak az Úr tiszta *bhaktái* ismernek. Mégis — bár megengedték neki, hogy bensőségesen társukká szegődjön kedvteléseik színhelyén — érezte, arra utasítják, menjen, hagyja ott Rādhā-Dāmodarát és Vṛndāvanát, s vigye el az *ācāryák* üzenetét a világnak abba a részébe, ahol az emberek elfelejtették azt.

Az írás csak az egyik része volt a csatának: ott volt mellette a kiadás. A kiadókat nem érdekelte a hatvankötetes *Bhāgavatam*-sorozat, ő pedig nem adta alább. A könyvek megjelenéséhez adományokért kellett könyörögnie, és saját költségén kellett kiadnia azokat.

Egy nyomdász ismerőse azt tanácsolta, hogy utazzon Gorakhpurba, és mutassa meg kéziratát Hanuman Prasad Poddarnak, a híres kiadónak, aki vallásos könyveket jelentet meg. Bhaktivedanta Swami megtette az ötszáz mérföldes utat, és négyezer rúpia adományt kapott a *Śrīmad-Bhāgavatam* első kötetének kiadásához.

Maga olvasta és javította a levonatokat, és még akkor is dolgozott az utolsó fejezeteken, amikor az első kötetet már nyomtatták. Amikor elkészültek a levonatok az O.K. Pressnél, chippiwadai szobájába vitte őket, kijavította, majd visszavitte.

1962-ben minden áldott nap megtette ezt az utat szobája és a nyomda között. A környék üzletekből és bérlakásokból állt, a forgalmas utcákon gyerekek játszottak. Bhaktivedanta Swami finom, mégis határozott alakja ebben a miliőben tűnt fel nap mint nap. Bérlakások, cserép- és gabonaárusok, édességboltok, nyomdák mellett haladt el; a magasban elektromos vezetékek, galambok, a lakások erkélyei között kifeszített ruhaszárító kötelek. Végre megérkezett az O.K. Presshez; egy kis mecsettel szemben állt. Átadta a kijavított levonatokat, és izgatottan ellenőrizte a nyomtatást.

Amikor a nyomtatás befejeződött, elindult, hogy eladja könyveit, ahogy annak idején *Vissza Istenhez* újságját. Hamarosan kedvező bírálatot kapott munkájáról Hanuman Prasad Poddartól és a neves hindu filozófustól, Dr. Radhakrishnantól. A tekintélyes *Adyar Library Bulletin* teljes ismertetést közölt könyveiről, méltatva „a szerző alapos és mindenre kiterjedő jártasságát a témakörben”. Tudós istentestvérei szintén elismerően írtak. Elintézte azt is, hogy az Egyesült Államok nagykövetsége rendeljen meg tizennyolc példányt, hogy a Kongresszusi Könyvtáron keresztül Amerikában értékesítsék. A könyvkereskedéssel foglalkozó intézmények részéről kezdetben nagy volt az érdeklődés, később azonban alábbhagyott. Lévén az egyetlen terjesztő, Bhaktivedanta Swami naponta hosszú órákat töltött azzal, hogy csupán néhány példányt eladjon. Annak a felelőssége is teljesen rá hárult, hogy megszerezze a következő kötet kiadásához szükséges pénzt. Eközben a fordítást és a magyarázatok írását sem hagyta abba.

Ilyen iram mellett azonban — mivel nehézkesen folyt az eladás — úgy tűnt, nem lesz képes befejezni a munkát ebben az életében.

Küldött néhány példányt a vezető politikusoknak is, és kedvező bírálatokat kapott Sri Biswanath Dastól, Uttar Pradesh kormányzójától és Dr. Zakir Hussaintól, India alelnökétől. Személyesen beszélhetett Dr. Hussainnal, és néhány hónappal később lehetőséget kapott, hogy találkozzon Lal Bahadur Shastri miniszterelnökkel.

A miniszterelnök a Parlament kertjében szárnysegédei kíséretében, hivatalos fogadás keretében találkozott az idős *sādhuval*. A szemüveges, tudós külsejű Bhaktivedanta Swami előrelépett, bemutatkozott és megmutatta könyvét, a *Śrīmad-Bhāgavatamot*. Amikor átadta a miniszterelnöknek az első kötet egy példányát, egy fényképész megörökítette a szerző és a miniszterelnök mosolyát a könyv fölött.

Másnap levelet írt a miniszterelnöknek. Hamarosan válasz is érkezett, a miniszterelnök saját aláírásával.

Kedves Swamiji! Nagyon köszönöm levelét, igazán hálás vagyok a „Srimad-Bhagwatam” kötetért, amit nekem ajándékozott. Úgy vélem, rendkívül értékes munkát végez. Jó ötletnek tartanám, ha az állami intézmények könyvtárai mind beszereznék ezt a könyvet.

A kedvező bírálatokat felhasználva Bhaktivedanta Swami sorra látogatta azokat, akiktől esetleg adományt kaphat, hogy megteremtse az anyagi alapot a további kötetek kinyomtatásához. Aztán végre a kézirattal és a nyomtatáshoz szükséges pénzzel a kezében megint a könyvnyomtatás világában találta magát — papírvásárlás, a levonatok javítása, a nyomdász sürgetése, hogy a könyv idejében készen legyen. Kitartása gyümölcsöző volt: szinte semmije sem volt, ám alig több mint két év után már a harmadik nagy, keménykötésű könyvét adta ki.

Bhaktivedanta Swami tekintélye a tudósvilágban egyre nőtt, és minden bizonnal honfitársai is hamarosan méltányolták volna. ő azonban a Nyugatról álmódott. Most, hogy a harmadik kötetet is kinyomtatta, úgy érezte, végleg felkészült. Hatvankilenc éves volt, hamarosan el kellett indulnia. Már több mint negyven év eltelt azóta, hogy Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Kalkuttában megkérte őt — még mint fiatal családfenntartót —, hogy hirdesse a Kṛṣṇa-tudatot a nyugati országokban. Az ifjú Abhay Charan számára először mindez teljesen lehetetlennek tűnt. Ám mostanra megszabadult minden családi kötelességtől, amelyek akkor útjában álltak. Szabad volt hát, s noha nincstelen volt, mehetett Nyugatra.

A legtöbb akadály elhárult, csupán az utazási költség és néhány kormányengedély volt hátra — ezek azonban komoly gondot jelentettek. Ám 1965-ben az utolsó gátak is egyszeriben átszakadtak, egyik a másik után.

Vṛndāvanában Bhaktivedanta Swami találkozott egy bizonyos Mr. Agarwal mathurāi üzletemberrel, és futólag megemlítette neki — ahogy szinte mindenkinek, akivel találkozott —, hogy Nyugatra akar menni. Bár csak néhány perce ismerkedtek meg, Mr. Agarwal nyomban felajánlotta, hogy megpróbál egy támogatót szerezni neki Amerikában: megkéri fiát, Gopalt, aki egyébként Pennsylvaniában mérnök, hogy küldjön egy hivatalos meghívólevelet. Amikor Mr. Agarwal önként felajánlotta segítségét, Bhaktivedanta Swami szívesen fogadta ajánlatát.

Visszatért Delhibe könyveladásának szokásos helyszínére, s várta, mikor bukkan fel valamilyen lehetőség. Meglepetésére egyik nap értesítést kapott a Külügyminisztériumból: engedélyezték, hogy az Egyesült Államokba utazzon. Mivel ő maga semmiféle kérvényt nem nyújtott be az ország elhagyására vonatkozóan, meg kellett kérdeznie a minisztériumot, mit is jelent ez az egész. Megmutatták neki a hivatalos tanúsítványt, amelyben Mr. Gopal Agarwal butleri lakos (Pennsylvania) kijelenti, hogy fedezi Bhaktivedanta Swami költségeit, amíg az Egyesült Államokban tartózkodik.

Most már támogatója is volt. De még mindig szüksége volt útlevele, vízumra, P-úrlapra* és pénzre az utazáshoz. Útlevelet szereznie nem volt nehéz. Az útlevelel és a hivatalos meghívóval Bombayba ment, ezúttal nem azért, hogy könyveket adjon el vagy pénzt teremtsen

elő a nyomtatáshoz, hanem hogy segítséget keressen Amerikába utazásához. Sumati Morarjihoz ment, a Scindia Gőzhajózási Társaság vezetőjéhez, aki a *Śrīmad-Bhāgavatam* második kötetének kiadásához nagy adománnyal járult hozzá. Bhaktivedanta Swami megmutatta a hivatalos meghívólevelet és az iratokat Mr. Choksinak, Sumati Morarji titkárának, aki a papírok láttán nyomban megkereste Mrs. Morarjit a nevében. „A vṛndāvanai swami van itt újra — mondta neki —, aki az ön támogatásával adta ki a könyvét. Van egy pártfogója, és Amerikába akar menni. Azt szeretné öntől, ha megengedné neki, hogy egy Scindia hajón utazhasson.” Mrs. Morarji nemet mondott: a Swamiji túl öreg ahhoz, hogy Amerikába menjen és ott bármit is sikerre vigyen. Mr. Choksi átadta Mrs. Morarji üzenetét, de Bhaktivedanta Swami kedvetlenül hallgatta végig. Sumati Morarji azt akarta, hogy maradjon Indiában és fejezze be a *Śrīmad-Bhāgavatamot*. Miért menne az Egyesült Államokba? Fejezze be munkáját itthon, érvelt.

Lábjegyzet:

*Az India Bank engedélye, amely minden indiai állampolgár számára kötelező, ha külföldre utazik.

Bhaktivedanta Swami azonban eltökélt volt. Megkérte Mr. Choksit, hogy győzze meg Mrs. Morarjit. Még azt is megmondta neki, mit mondjon: „Ez az öregúr rettentően vágyik arra, hogy az Államokba menjen, és hogy az Úr Kṛṣṇa üzenetét prédikálja az ottani embereknek...” Ám Mrs. Morarji újra csak nemet mondott: a Swamiji nem egészséges, az amerikaiakra pedig nem nagyon jellemző az együttműködési szellem, s talán meg sem hallgatnák.

Bhaktivedanta Swami elkeseredetten látta Mr. Choksi sikertelenségét, és személyes kihallgatást kért. Megbeszéltek egy találkozt, s az ősz hajú, ám szilárdan eltökélt Bhaktivedanta Swami előadta határozott kérését:

— Kérem, adjon egy jegyet! — Sumati Morarji azonban aggodalmaskodott:

— Swamiji, ön öreg már, mégis ilyen felelősséget vállal magára! Gondolja, hogy rendjén van ez így?

— Igen, így van jól! — válaszolta Bhaktivedanta Swami kezét felemelve, mintha csak kételkedő lányát nyugtatná meg.

— Tudja, mit gondolnak a titkáraim? Azt mondják: a Swamiji meg fog ott halni!

Bhaktivedanta Swami olyan arcot vágott, mintha egy ostoba rémhírt hessegetne el, s újra arra kérte, adjon neki egy jegyet.

— Rendben van! — mondta végül Sumati Morarji. — Hozza el a P-úrlapot, és elintézem, hogy a hajónkon utazhasson! — Bhaktivedanta Swami arcán széles mosoly jelent meg, és a csodálkozó, kételkedő tisztviselők pillanásától követve kísért a hivatalból.

Mrs. Morarji utasítására titkára mindent elrendezett. Mivel Bhaktivedanta Swaminak nem voltak meleg ruhái, Mr. Choksi magával vitte, hogy gyapjúkabátot és más gyapjú holmikat vegyenek neki. Bhaktivedanta Swami kérésére Mr. Choksi ötszáz példányban kinyomtatott egy szórólapot az Úr Caitanya nyolc hátrahagyott versével és egy tájékoztatóval a *Śrīmad-Bhāgavatamról*.

Mrs. Morarji helyet foglalt számára egyik hajóján, a *Jaladután*, amely augusztus 13-án indult Kalkuttából. Gondoskodott arról is, hogy Bhaktivedanta Swami olyan hajón utazzon, melynek kapitánya pontosan tudja, mire van szüksége valakinek, aki vegetáriánus és *brāhmaṇa*. A *Jaladuta* kapitányának, Arun Pandiának azt is meghagyta, hogy vigyen az útra külön adag zöldséget és gyümölcsöt a Swamiji részére. Mr. Choksi az utolsó két napot Bhaktivedanta Swamival töltötte Bombayban. Átvették a szórólapokat a nyomdában, ruhákat vásároltak, és végül kivitte az állomásra, a kalkuttai vonathoz.

Bhaktivedanta Swami néhány nappal a *Jaladuta* indulása előtt érkezett Kalkuttába. Bár életének nagy részét ebben a városban töltötte, most nem volt egyetlen hely sem, ahol meghúzódhatott volna. Éppen olyan volt minden, mint ahogyan a „Vṛndāvana-bhajaná”-ban megírta: „Van feleségem, vannak fiaim, lányaim, unokáim, megvan mindenem,/ De nincs

penzemet, mind hiábavaló hát e dicsőség.” Noha ez volt az a város, amelyben gyermekként oly szerető gondoskodásban volt része, azok az idők örökre elmúltak. Egy távoli ismerősénél szállt meg, az elutazása előtti napon pedig a közeli Māyāpurba ment, hogy meglátogassa Śrīla Bhaktisiddhānta *samādhi* sírhelyét. Aztán visszatért Kalkuttába. Készen állt.

Csak egy bőröndöt vitt magával, egy esernyőt és tekintélyes mennyiségű gabonapelyhet. Nem tudta, mi vár rá Amerikában, mit tud majd enni ott — valószínűleg csak hús lesz. Ha ez így van, kész volt arra, hogy főtt krumplin és a magával hozott pelyheken éljen. Legfontosabb poggyászát, néhány láda könyvét a Scindia Cargo külön szállította. Kétszáz példány a háromkötetes sorozatból — már maga a gondolat is bizakodással töltötte el.

Szüksége volt erre a bizakodásra, amikor indulásának napja elérkezett. Szakitott előző életével, és öreg is volt már. Egy ismeretlen országba készült, ahol valószínűleg nem fogadják majd szívesen. Indiában szegénynek és ismeretlennek lenni egészen más volt. India India volt még ezekben a Kali-yuga napokban is, amikor vezetői a Nyugatot utánozva megtagadták kultúráját; a védikus civilizáció maradványa volt még mindig. Milliomosokkal, kormányzókkal és miniszterelnökökkel találkozhatott — csupán az ajtójuk előtt várakozva. Tisztelték a *sannyāsīt*; tisztelték a *Śrīmad-Bhāgavatamot*.

Amerikában azonban minden más lesz. Egy senki lesz ott, egy idegen. És nincsenek *sādhuk*, nincsenek templomok, nincsenek ingyenes *āśramák*. Amikor a könyvekre gondolt, amiket magával vitt — a transzcendentális tudás, angolul —, akkor bizakodás töltötte el. Bárkivel találkozik Amerikában, ad neki egy szórólapot: „Srimad-Bhagwatam: India üzenete a békéről és a kegyről”.

Augusztus 13-a volt; csak néhány nap volt hátra Janmāṣṭamīg, az Úr Kṛṣṇa megjelenésének évfordulójáig. Az elmúlt években minden Janmāṣṭamī Vṛndāvanában töltött. Vṛndāvana lakói közül sokan sohasem hagyták el városukat; ott öregedtek meg, s békésen éltek. Bhaktivedanta Swami is aggódott amiatt, hogy talán Vṛndāvanától távol kell meghalnia. Ezért fogadják meg a vaiṣṇava *sādhuk* és özvegyek, hogy nem mennek még Mathurāba sem: Vṛndāvanában meghalni az élet tökéletességét jelenti. És a hindu tradíció szerint egy *sannyāsī* nem kelhetett át az óceánon, nem léphetett a *mlecchák* földjére. Amint ezek fölött ott volt Bhaktisiddhānta Sarasvatī vágya, és ez a vágy nem különbözött Kṛṣṇától. Az Úr Caitanya Mahāprabhu megjósolta, hogy a Hare Kṛṣṇát a világ minden falvában és városában ismerni fogják.

Bőröndjével, egy esernyővel és egy bengáli *Caitanya-caritāmṛtával*, amit az átkelés alatt olvasni akart, taxiba szállt, s a kalkuttai kikötőbe vitette magát. Valahogy majd csak tud főzni a hajón. Vagy ha nem, akkor koplal — ahogy Kṛṣṇa akarja. Még egyszer ellenőrizte a legfontosabbakat: hajójegy, útlevel, vízum, P-úrlap, támogatójának címe. Végre eljött ez a pillanat is.

Ahogy Prabhupāda később gyakran visszaemlékezett rá: „Nagyon nehéz volt kijutnom az országból! De Kṛṣṇa kegyéből valahogy mégis elindulhattam, hogy terjeszthessem a Kṛṣṇa-tudatos mozgalmat az egész világon. Indiában maradni — lehetetlen volt. Indiában akartam elindítani a mozgalmat, de egyáltalán nem támogattak.”

Az ütött-kopott kis fekete teherhajó a dokk mellett horgonyzott; fedélzetére egy palló vezetett. Az indiai kereskedelmi hajózók kíváncsian vették szemügyre a sáfrányszínű ruhába öltözött idős *sādhut*, aki utolsó szavait intézte társának a taxiban, aztán határozott léptekkel a hajó felé indult.

ELSŐ FEJEZET

Magányos küzdelem

Kalkutta

1965. augusztus 13.

A *Jaladuta* a Scindia Gőzhajózási Társaság állandó teherszállító hajója, de egy utazókabin is van rajta. 1965 augusztusában és szeptemberében a Kalkuttából New Yorkba tartó járaton a

kabint „Sri Abhoy Charanaravinda Bhaktivedanta Swami” foglalta el, akinek kora az utaslista alapján hatvankilenc év volt, és aki „teljes ellátást biztosító ingyenjegy”-gyel szállt a fedélzetre.

A *Jaladuta* augusztus 13-án, pénteken 9 órakor indult útjára Arun Pandia kapitány irányításával, akinek felesége szintén a hajón volt. Bhaktivedanta Swami így írt naplójában: „A kabin meglehetősen kényelmes. Köszönet az Úr Sri Krishnának, amiért megvilágosította Sumati Morarjit, hogy elintézte mindezt. Egészen jól érzem magam.” De tizennegyedikén azt írta: „Tengeribetegség, rosszullét, hányás — Bengáli-öböl. Nagy esőzés. Újabb rosszullét.”

Tizenkilencedikén, amikor a hajó megérkezett Colombóba, Ceylonba (ma Sri Lanka), Bhaktivedanta Swami végre megszabadult a tengeribetegségtől. A kapitány partra tette, ő pedig autóval nézett körül a városban. A hajó aztán az India nyugati partjain fekvő Cochin felé indult. Abban az évben augusztus huszadikára esett Janmāṣṭamī, az Úr Kṛṣṇa megjelenési napja. Bhaktivedanta Swami kihasználta az alkalmat, hogy a legénységnek az Úr Kṛṣṇa filozófiájáról beszélhet, és maga főzte *prasādammal* is megkínálta őket. Augusztus huszonegyedikén volt hetvenéves; születésnapját minden ünneplés nélkül a tengeren töltötte. Ugyanazon a napon a hajó Cochinba ért, ahol Bhaktivedanta Swami Bombayból érkezett ládáit — tele a *Śrīmad-Bhāgavatam* köteteivel — a fedélzetre rakták.

Huszonharmadikán a hajó kifutott a Vörös-tengerre, ahol Bhaktivedanta Swamira nagy megpróbáltatások vártak. „Eső, tengeribetegség, rosszullét, fejfájás, étvágytalanság, hányás” — írta naplójába. Két nap alatt két szívrohamot élt át. Küldetésén meditálva elviselte a szenvedést, de a súlyos szívrohamokat hozó két nap után úgy érezte, egy újabbat már nem élne túl.

A második nap éjszakáján egy álmod látott. Az Úr Kṛṣṇa számtalan formájában egy csónakban evezett, és azt mondta neki, ne féljen, csak menjen tovább. Bhaktivedanta Swami érezte, hogy az Úr Kṛṣṇa védelmezi, és a heves szívrohamok nem tértek vissza.

A *Jaladuta* szeptember elsején érte el a Szuezi-csatornát, és másodikán megállt Port Saidnél. Bhaktivedanta Swami a kapitány társaságában városnézésre indult, s a város tetszett neki. Hatodikára egy kicsit felépült betegségéből, és ettől kezdve saját *kicharījāt* és *purījāt* elkészítve újra rendszeresen evett. Naplójában arról ír, hogy ereje lassanként visszatért.

Szeptember 10., péntek

A hajó ma nagyon békésen halad. Jobban érzem magam. De Sri Vrindaban és az Urak, Sri Govinda, Gopinath, Radha Damodar nagyon hiányoznak. Az egyetlen vigasz a Sri Chaitanya Charitamrita, amelyben az Úr Chaitanya lilája [kedvtelése] nektárját ízlelem. Elhagytam Bharatabhumit [Indiát], hogy teljesítem Bhaktisiddhanta Saraswati utasítását, az Úr Chaitanya utasításának értelmében. Nem vagyok rá alkalmas, de vállaltam a veszélyt, hogy véghezvigyem ő Isteni Kegyelme utasítását. Oly távol Vrindabantól most teljesen kegyükre bízom magam.

A *Jaladuta* 1965-ös óceáni útja csöndes volt. Pandia kapitány kijelentette, hogy egész pályafutása alatt nem látott még ilyen békés atlanti átkelést. Ez Kṛṣṇa kegye, hangzott Bhaktivedanta Swami válasza. Mrs. Pandia arra kérte, hogy visszafelé is velük utazzon, hogy újra ilyen nyugodtan szeljük át az óceánt. „Ha az Atlanti-óceán szokásos arcát mutatta volna — írta naplójában Bhaktivedanta Swami —, talán meghalok. De az Úr Krishna vigyázott a hajóra.”

A kalkuttai indulás után harmincöt nappal, 1965. szeptember 17-én reggel 5 óra 30 perckor a *Jaladuta* befutott a bostoni Commonwealth kikötőbe. A hajó rövid ideig Bostonban horgonyzott, majd továbbindult New York Citybe.

Bhaktivedanta Swaminak Bostonban kellett túlesnie az Államok bevándorlási és vámhivatalának vizsgálatán. Vízuma két hónapos tartózkodást engedélyezett, és a hivatalnok lepecsételte, hogy jelezze távozása várható időpontját. Pandia kapitány sétára hívta Bhaktivedanta Swamit Bostonba — vásárolni akart. Egy gyaloghídon át egy forgalmas üzleti negyedbe jutottak, öreg templomok, raktárok, hivatali épületek, bárók, hivalkodó könyvesboltok, éjszakai mulatóhelyek és éttermek negyedébe. Bhaktivedanta Swami futólag

megnézte a várost. Ami azonban a legfontosabb volt bostoni tartózkodásában — amellet, hogy lábát végre amerikai földre tehetette —, hogy a Commonwealth kikötőben megírta a „Mārkiṇe Bhāgavata-dharma” („A Kṛṣṇa-tudat tanítása Amerikában”) című bengáli verset. A vers néhány versszaka, amelyet ezen a napon írt a hajó fedélzetén, így hangzik:

Drága Uram, Kṛṣṇa! Oly kegyes vagy ehhez a hasznavehetetlen lélekhez, ám nem tudom, miért hoztál ide. Most azt tehetsz velem, amit csak akarsz.

Úgy gondolom, van valami tennivalód itt, különben miért hoztál volna engem erre a szörnyű helyre?

Az emberek legtöbbször itt a tudatlanság és a szenvedély anyagi kötőerői fedik be. Az anyagi életben elmerülve azt gondolják, hogy nagyon boldogok és elégedettek, s ezért nem tudják megízlelni Vāsudeva [Kṛṣṇa] transzcendentális üzenetét. Nem tudom, hogyan lesznek képesek arra, hogy megértsék ezt az üzenetet.

Azonban tudom, hogy a Te indokolatlan kegyed mindent lehetővé tesz, mert a legtapasztaltabb misztikus vagy.

Hogyan fogják megérteni az odaadó szolgálat ízét? Óh, Uram, csak a kegyedért imádkozom, hogy képes legyek átadni nekik az üzenetedet!

Minden élőlény a Te akaratodból került az illuzórikus energia irányítása alá, s ezért ha Te akarod, ki is szabadulhatnak karmaiból.

Bárcsak felszabadítanád őket! Csak ha Te is akarod megvilágosodásukat, akkor lesznek képesek megérteni üzenetedet...

Hogyan fogom megértetni velük a Kṛṣṇa-tudat tanítását? Nagyon szerencsétlen vagyok, képzetlen, a legelesettebb. Áldásodat kérem hát, hogy képes legyek meggyőzni őket, hiszen én egymagam erőtlenségemmel vagyok ehhez.

Valahogy idehoztál engem, óh, Uram, hogy beszéljek Rólad. Most Tőled függ, sikert érek-e el vagy elbukom — ahogy Te akarod.

Óh, minden világ lelki tanítómestere! Csak ismételni tudom az üzenetedet, ezért ha Te is úgy akarod, erőt tudsz adni, hogy úgy beszéljek, hogy megértsék.

Csak indokolatlan kegyed által tisztulnak meg a szavaim. Biztos vagyok benne, hogy amikor ez a transzcendentális üzenet átjárja a szívüket, örömet fognak érezni, és így megszabadulnak az élet minden boldogtalanságától.

Óh, Uram, olyan vagyok, akár egy báb a kezeidben. Ha idehoztál, hogy táncoljak, akkor táncoltass engem, táncoltass engem! Óh, Uram, táncoltass engem, ahogy Te akarod!

Nincs odaadásom, tudásom sincs, de erős hitem van Kṛṣṇa szent nevében. Bhaktivedāntának neveznek, és most, ha úgy akarod, beteljesítheted a Bhaktivedānta igazi jelentését.

Aláírás: a legszerencsétlenebb, legjelentéktelenebb koldus,

A.C. Bhaktivedanta Swami

a *Jaladuta* hajó fedélzetén, Commonwealth kikötő

Boston, Massachusetts, USA

Kelt: 1965. szeptember 18-án.

Szeptember tizenkilencedikén a *Jaladuta* befutott a New York-öbölbe és lehorgonyzott egy brooklyni kikötőben, a Tizenhetedik utcánál. Bhaktivedanta Swami megpillantotta a félelmetes manhattani városképet, az Empire State Buildinget és — mint a látogatók és bevándorlók milliói már előtte a múltban — a Szabadság-szobrot.

Viselete a vṛndāvanaiak szokásos öltözéke volt. Egyszerű pamut *dhotī* volt rajta egy öreg *cādarra*, nyakán *kañṭhi-mālā* viselt, kezében *japa-mālā* tartott. Bőre aranyszínű volt, fejét a *sikhā* kivételével mindenhol borotvált. Homlokát fehér vaiṣṇava *tilaka* díszítette. Hegyesorrú, fehér gumipapucsot viselt, az indiai *sādhuk* szokásához híven. Ám New Yorkban senki, még álmában sem látott hasonlót ahhoz, ahogyan ez a vaiṣṇava megjelent. Minden bizonnyal ő volt az első vaiṣṇava *sannyāsī*, aki hagyományos viseletében érkezett New Yorkba. Persze a New

York-iak kiválóan értenek ahhoz, hogy ne szenteljenek nagy figyelmet semmilyen újonnan érkezett csodabogárnak.

Bhaktivedanta Swami egyedül volt. Volt támogatója: Mr. Agarwal, valahol Pennsylvaniában. Valaki biztosan itt van, hogy üdvözölje. Amint a hajóról a kikötőbe sétált, nem nagyon tudta, mit tegyen — „Azt sem tudtam, hogy jobbra menjek-e vagy balra” — , valahogy mégis átjutott a kikötői vizsgálatokon, és az Utassegítő egyik képviselőjével találta magát szemben, akit Agarwalék küldtek.

Negyven rúpia készpénzzel, amit ő maga „néhány órai New York-i zsebpénz”-nek nevezett, és még húsz dollárral, amelyet Pandia kapitánytól kapott, amikor eladta neki a háromkötetes *Bhāgavatamot*, Bhaktivedanta Swami esernyőjével és bőröndjével a kezében, és még mindig az Utassegítő képviselőjének kíséretében a Port Authority autóbusz-pályaudvar felé indult, hogy valahogyan Butlerbe utazzon.

* * *

Bhaktivedanta Swami hajnali négykor érkezett meg Agarwalékhoz, a pennsylvániai Butler városkába. Gopal felajánlotta neki a díványt, hogy ott aludhat. Agarwalék városi otthona egy kis nappaliból, ebédlőből, egy főzőfülkéből, két emeleti hálószobából és egy fürdőszobából állt. Itt éltek két kisgyerekükkel. Gopal Agarwal és amerikai felesége, Sally már jónéhány éve Butlerben laktak, és úgy gondolták, elég jó társadalmi körökben mozognak. Lakásuk meglehetősen kicsi volt, ezért úgy döntöttek, jobb lenne, ha a Swami az YMCA-nél venne ki egy szobát, és napközben látogatná őket. Az igazi gondot természetesen nem a szűk lakás jelentette — hanem ő. Hogyan illik majd bele a butleri miliőbe?

Sally: Egy meglehetősen intellektuális baráti körhöz tartoztunk, és a Swami elkápráztatta őket. Azt sem tudták, mit kérdezzenek tőle. Nem tudtak eleget. Olyan volt, mintha egy könyvből lépett volna elő. Ki gondolná, hogy Pennsylvaniában, Butlerben egy swamival találkozhat valakinek a nappalijában? Egyszerűen óriási volt. A középosztálybeli Amerika kellős közepén. A szüleim hosszú mérföldeket utaztak, hogy láthassák. Pittsburghben rengeteg ismerősünk volt — ők is eljöttek. Különleges eseménynek számított, hogy ott volt nálunk. Az érdeklődés azonban leginkább csak kíváncsiság volt.

Volt egy írógépe és egy esernyője; ez tette ki vagyonának legnagyobb részét. Az esernyőt mindenhová magával vitte — ez volt az egyik dolog, ami feltűnést keltett. Már elég hűvös volt az idő, ő meg kopasz volt, így aztán mindig viselte azt a sapkát, amelyet biztosan varrt neki valaki; olyan volt, mint egy úszósapka. Szenzációs volt. És rettentő intelligens volt: ha másodjára látott valakit, azonnal tudta, hogy ki az — emlékezett rá. Csodálatos ember volt. Ha találkozott valakivel a lakásunkban és utána meglátta egy kocsiban, emlékezett a nevére, integetett és nevéen szólította. Csodálatos ember volt; mindenki szerette. Mindenkit ámulatba ejtett az intelligenciájával. Az ragadta meg őket, hogy emlékezett a nevükre. És a humorérzéke... Mindig nagyon szigorúan nézett, de végtelen humorérzéke volt. A tekintete szigorúnak hatott, de egyszerűen elbűvölt mindenkit.

Ő bizonyult a legjobb vendégnek, akivel valaha is találkoztam, mert amikor nem volt időm arra, hogy vele legyek, amikor nem tudtam beszélgetni vele, akkor csak mormolta a mantráit, és tudtam, hogy tökéletesen boldog. Olyan könnyű volt bánni vele; biztos voltam benne, hogy sohasem unatkozik. Soha nem éreztem semmilyen feszültséget amiatt, hogy ott volt nálunk. Amikor a gyerekekkel kellett foglalkoznom, akkor is csak japázott. Az egész óriási volt. Tengernyi más dolgom volt, ő meg csak boldogan japázott. Nagyon jó vendég volt. Amikor vendégeink jöttek és örökké cigarettáztak, arra is csak annyit mondott: „Nem számít, ne is gondoldj rá!” Így mondta: „Ne is gondoldj rá!” Mert tudta, hogy mások vagyunk. Én sohasem cigarettáztam, ha ő ott volt. Tudtam, hogy nem gyűjthatok rá Gopal apja előtt sem, és őt is valahogy hasonlóan tekintettem. Soha nem okozott problémát senkinek.

Szeptember 22-én a *Butler Eagle* címlapján egy cikk jelent meg: „A hindu vallás hívője folyékony angolsággal számol be megbízatásáról, amellyel Nyugatra jött.” Egy fényképész is

megjelent Agarwalék otthonában, hogy lefényképezze Bhaktivedanta Swamit, amint a nappaliban áll egy nyitott *Śrīmad-Bhāgavatammal* a kezében. A kép aláírása így szólt: „A bhakti-yoga követe.”

Vékony, barna bőrű, halvány narancsszínű lepelbe burkolózó, fehér strandpapucsot viselő férfi lépett elő tegnap egy autóból, hogy a butleri YMCA épületében részt vegyen egy találkozón. A.C. Bhaktivedanta Swamiji ő, aki India üzenetét hozza a nyugati ember számára.

A cikk „bibliai írásként” utalt a *Śrīmad-Bhāgavatamra*, Bhaktivedanta Swamira pedig mint „bölcstanárt”, majd így folytatódott:

„Küldetésem az, hogy felébresszem az emberekben az Isten-tudatot” — mondja a Swamiji. „Isten az Atyja az élőlények ezernyi különböző fajtájának” — magyarázza. „Az emberi élet a fejlődés során a tökéletes szintet jelenti. Ha nem kapjuk meg az üzenetet, újra végig kell járnunk a folyamatot.” ...Bhaktivedanta szerzetesként él, akinek nő nem érintheti meg az ételét. Ahogy a hathetes óceánúton, most Agarwalék butleri otthonában is egy rézedényben főz, amelyben külön szintek vannak a rizs párolására, a zöldségek és a „kenyér” egyidejű elkészítésére. Szigorúan vegetáriánus, és csak tejet ihat, „a csecsemők és öregek csodálatos italát” — ahogy megjegyezte. ...Ha az amerikaiak több figyelmet szentelnének lelki életükre, sokkal boldogabbak lennének, mondja.

Sally: Amikor főzött, csak egy lángot használt. A legelső szint szolgáltatta a gőzt; ott főtt a dāl, és ez adta a gőzt a többi zöldség párolásához. Körülbelül egy hétig mindennap nagy ebédet főzött; fél tizenkettő tájban készült el vele. Gopal mindig tizenkettő körül jött haza ebédelni. Azelőtt általában csak egy szendvicset adtam neki, ő meg visszament dolgozni. De nem tartott sokáig, amíg rájöttem, hogy az ebéd, amit a Swami készít, nekünk is biztosan ízlene, így hát ezután nekünk is főzött. Micsoda finom ebédek voltak!

Az egyik legjobb mulatság az volt, amikor megmutattuk neki mindazt, amit amerikaiak gondoltunk. Sohasem látott még ilyen dolgokat. Olyan mulatságos volt elvinni az áruházba. Imádta kibontani az okra vagy a fagyasztott bab zacskóját, és tetszett neki, hogy nem kell megtisztítani és felvágni meg hasonlókat. Mindennap kinyitotta a jégszekrényt és kiválasztotta, ami neki kellett. Igazi mulatság volt figyelni őt. A díványon ült, amíg porszívóztam, és annyira érdekelte, amit csináltam, hogy hosszú időn keresztül erről beszélgettünk. Nagyon érdekes ember volt.

Mindennap nagy lakomát csaptunk, és az egész egy nagy mulatság volt. Igazán élveztük. Mindig segítettem neki felvágni a zöldségeket. Ő megfűszerezte, és örökké nevettek. A legélvezetesebb ember volt a világon. Igazán úgy éreztem, mintha a lánya lennék, pedig alig telt el egy rövidke idő. Olyan volt, mint az apósom, de nagyon közel éreztem magam hozzá. Mindent élvezett. Nagyon szerettem őt. Azt gondoltam, csodálatos ember.

Kisfiunk, Brij hat vagy hét hónapos lehetett, amikor a Swami megérkezett — és az indiaiak imádják a kisfiúkat. A Swami szerette Brijet. Ott volt, amikor Brij először felállt. Amikor Brij először kísérletezett és valóban sikerült neki, a Swami felállt és tapsolt. Ünnepe volt. Máskor gyermekünk megrágcsálta a Swami cipőjét. „Jóságos ég, azok a cipők! — gondoltam. — Bejárták egész Indiát, és a gyerekek most rágcsálják őket!” Tudod, hogy érez egy anya.

Majdnem minden este a szomszédunk udvarában üldögélt. Néha mi is kiültünk vele, néha a nappaliban maradtunk. Egyszer valami történt a kislányunkkal, Pamelával, aki akkor még csak hároméves volt. El szoktam vinni a vasárnapi iskolába, ahol Jézusról tanult. Amikor látta a Swamit a lebernyegében, Swami Jézusnak szólította. Rádöbrentünk, hogy mit is mondott. Swamit Jézusnak hívta, a Swami meg mosolygott és azt mondta: „És egy kisgyereknek kell vezetnie őket.” Olyan mulatságos volt...

Bhaktivedanta Swami különböző csoportoknak beszélt, a Lions Clubot is beleértve. Az YMCA-ban és a hermani St. Fidelis főiskolán is tartott előadást, és rendszeresen beszélt a

vendégekkel Agarwalék otthonában. Úgy látta, jók a lehetőségek arra, hogy prédikáljon az amerikaiaknak, de azt is érezte, hogy támogatásra lenne szüksége Indiából.

Mindenesetre egy hónapos butleri tartózkodás után egy hónapja maradt már csak Amerikában. Úgy döntött hát, hogy New York Citybe indul és megpróbál ott prédikálni, mielőtt lejár az ideje. Először azonban Philadelphiába akart menni, ahol a pennsylvaniai egyetem szanszkrit professzorával, Dr. Norman Brownnal szervezett meg egy találkozót.

Sannyāsiként Bhaktivedanta Swami megszokta, hogy örökké úton legyen. Mint kolduló prédikáló, nem bántódott amiatt, hogy maga mögött hagyja a butleri YMCA csendes életét. Nem ragaszkodott a családi otthonhoz sem, ahol főzhetett és beszélgethetett Sally Agarwallal a porszívókról, a fagyasztott ételekről és az amerikai szokásokról.

De a Butlerben töltött idő hasznos volt. Közvetlenül tapasztalhatta az amerikai életformát, és megbizonyosodott arról is, hogy egészsége rendben van, üzenetét pedig képes átadni. Örömmel látta, hogy Amerikában megtalál mindent indiai vegetáriánus étkezéséhez, és az emberek megértik angol beszédét. Rájött, hogy rendszertelen, itt-ott megtartott egyszeri előadásai korlátozott értékűek, és bár a hivatalos egyházaktól ellenállásra számíthatott, az embereket érdekelte az, amit mondott.

Október 18-án elhagyta Butlert, és Philadelphián keresztül New York Citybe utazott.

Sally: *Egy hónap után igazán megszerettem a Swamit. Valahogy a védelmezőjének éreztem magam, ő meg Philadelphiába akart menni. De nem tudtam elképzelni — meg is mondtam neki —, nem tudtam elképzelni, hogy két napra Philadelphiába menjen. Úgy volt, hogy ott fog beszélni, és azután New Yorkba megy. De senkit sem ismert New Yorkban. Ha a dolog nem sikerül Philadelphiában, akkor New Yorkba érve ott áll majd egy szál egyedül. Egyszerűen nem tudtam elképzelni. Belebetegedtem a gondolatba.*

Emlékszem az éjszakára, amikor hajnali kettő körül elment. Emlékszem, ott ültem, ameddig csak tudtam, mielőtt Gopal Pittsburghbe vitte, hogy felszálljon a buszra. Gopal beváltott egy maroknyi aprópénzt, és emlékszem, elmagyarázta neki, hogyan dobja be az automatába, hogy megfürödhessen az állomáson — merthogy napjában néhányszor meg kellett fürödni. Gopal megmondta neki, hogyan csinálja, és beszélt a New York-i automatákról is. Megmondta neki, hogy mit lehet és mit nem, és egy zokniban odaadta neki a pénzt. Így hagyott itt bennünket.

* * *

Bhaktivedanta Swami senkit sem ismert személyesen New York Cityben, de volt egy címe: Dr. Ramamurti Mishra. Butlerből írt Dr. Mishrának, egy bemutató levelet is mellékelve, amelyet egy barátja írt még Bombayban. Telefonon is megkereste Dr. Mishrát, aki meghívta, hogy találkozzanak New Yorkban.

Amikor Philadelphiából a Port Authority buszpályaudvarra érkezett, Dr. Mishra egyik tanítványa várta, aki egyenesen a város egyik indiai ünnepére kísérte. Bhaktivedanta Swami ott találkozott Dr. Mishrával, Ravi Shankarral és bátyjával, Udai Shankarral, a táncossal. Aztán Dr. Mishrával a Hudson folyó melletti Riverside Drive 33. alatti lakására mentek. A lakás a tizenharmadik emeleten volt, hatalmas ablakai a folyóra néztek. Dr. Mishra külön szobát adott Bhaktivedanta Swaminak. Feltűnő, drámai személyiség volt, villámló tekintettel és kifejező kézmozdulatokkal. Rendszeresen használta a „csodálatos” és a „gyönyörű” szavakat. Művészien csiszolt öszzképe volt mindannak, amit gurunak neveznek; ő volt az, akit néhány New York-i „külvárosi swaminak” hívott. Noha *sannyāsī* volt, nem hagyományos sáfrányszínű *dhotī* és *kurtā* viselt, hanem mérték után készült Nehru-kabátot és fehér nadrágot. Bőre sötét volt, szemben Bhaktivedanta Swami arany színével, és sűrű, fekete haj keretezte arcát. Negyvenévesen fia is lehetett volna Bhaktivedanta Swaminak. Dr. Mishra meglehetősen rossz egészségi állapotban volt, amikor Bhaktivedanta Swami beleszólt az életébe, és érkezése látszott a tökéletes orvosságnak.

Ramamurti Mishra: *őszentsége Prabhupāda Bhaktivedanta Gosvāmīji igazán lenyűgöző volt a szeretetével. A szeretet inkarnációja volt. Olyan voltam, mint egy csontváz, és ő hozott vissza*

az életbe — a főztje, és legfőképpen az Úr Kṛṣṇa iránti szeretete és odaadása. Én lusta voltam a főzést illetően, de ő mindig felkerekedett és mindent elkészített.

Dr. Mishra nagy becsben tartotta Bhaktivedanta Swami főztjét — melyet egy gyógyszerész pontosságával készített el —, s étvágya támadt rájuk.

Ramamurti Mishra: *Nem étel volt, amit adott, hanem prasādam. Ez volt maga az élet, és megmentette az életemet. Akkoriban nem voltam biztos benne, hogy életben maradok, de az a szokása, hogy mindig ugyanabban az időben ettünk, akár éhes voltam, akár nem — nagyon tetszett nekem. Felállt és azt mondta: „Rendben van, ez bhagavat-prasādam”. És én válaszoltam: „Rendben.”*

Bhaktivedanta Swami gyakran beszélgetett Dr. Mishrával arról, miért is jött Amerikába, s beszélt neki lelki tanítómestere álmáról a Kṛṣṇa-tudat nyugati megalapozását illetően. Segítséget kért Dr. Mishrától, de Dr. Mishra örökké saját munkájára hivatkozott, a tanításra, amely nagyon lefoglalta, és terveire, hogy hamarosan elhagyja az országot. Néhány hét után, amikor kezdett számára kényelmetlenné válni, hogy Bhaktivedanta Swami a lakásban lakik, Dr. Mishra átköltöztette a Central Parkhoz közeli hatha-jóga stúdiójába, a nyugati Hetvenkettedik utca 100. negyedik emeletére. A hatalmas műteremlakás az épület közepén volt, egy hivattal és egy magánszobával, ahol Bhaktivedanta Swami helyet kapott. A szobának nem volt ablaka.

Filozófia tekintetében — teljesen ellentétben Bhaktivedanta Swamival — Dr. Mishra az Abszolút Igazság személytelen (vagyis Brahman) felfogását fogadta el mint legfelsőbbet. Bhaktivedanta Swami a személyes forma (vagyis Bhagavān) felsőbbrendűségét emelte ki, követve a védikus teista filozófiát, mely szerint az Abszolút Igazság legteljesebb megértése a személyes felfogás. A *Bhagavad-gītā* azt mondja, hogy a személytelen Brahman Bhagavān alárendeltje, belőle ered, pontosan úgy, ahogyan a napsugár a napból. Ezt a végkövetkeztetést tanították az ősi India hagyományos, vezető *ācāryái*, például Rāmānuja és Madhva. Dr. Mishra ezzel ellentétben Śāṅkarát követte, aki azt tanította, hogy az Abszolút Igazság személytelen jelenléte minden, és az Istenség Személyisége végső soron illúzió. Míg Bhaktivedanta Swami teista filozófiája elfogadta az egyéni lelki önvaló (*ātmā*) létét a legfelsőbb lelki lény (Bhagavān) örök szolgájaként, Dr. Mishra nézőpontja nem fogadta el a lelki önvalót mint egyént. Az volt az elképzelése, hogy minden egyén azonos Istennel, a Legfelsőbb Brahmannel, és így nincs szükség arra, hogy önmagunkon kívüliként imádjuk Istent. „Minden egy” — jelentette ki.

Bhaktivedanta Swami azonban vitába szállt vele. Ha mindegyikünk valójában a Legfelsőbb — mondta —, akkor miért szenved és küzd ez a „Legfelsőbb” az anyagi világban? Dr. Mishra azzal vágott vissza, hogy a Legfelsőbbet átmenetileg befedte az illúzió, de a hatha-jóga és a meditáció segítségével megvilágosodhat és megértheti: „minden a Legfelsőbb”. De Bhaktivedanta Swami nem hagyta annyiban: ha a Legfelsőbbet befedheti az illúzió, akkor az illúzió hatalmasabb, mint Isten, hatalmasabb, mint a Legfelsőbb.

Bhaktivedanta Swami „māyāvādīnak” tekintette Dr. Mishrát, mert *māyāt*, az illúziót minden körültekintés nélkül nagyobbak fogadta el az Abszolút Igazságnál. A személytelen filozófia nemcsak elviselhetetlen volt Bhaktivedanta Swami számára, de az Istenség Személyisége ellen is sértés volt.

Koldusként Bhaktivedanta Swami átmenetileg māyāvādī ismerőse jóakaratótól függött, akivel rendszeresen együtt evett, beszélgetett, és aki hajlékot adott neki. De micsoda kinszenvedés volt ez! Azért jött Amerikába, hogy világosan és köntörfalazás nélkül Kṛṣṇáról beszéljen, s most akadályozzák ebben. Butlerban házigazdái középosztálybeli érzékenysége jelentett korlátot, most másképp hallgattatták el. Kedvesek voltak hozzá, de veszedelmesnek tekintették. Dr. Mishra nem engedte meg, hogy tanítványai az Úr Kṛṣṇa, az Istenség Legfelsőbb Személyisége kizárólagos dicsőségéről halljanak.

November 8-án Bhaktivedanta Swami levelet írt egyik istentestvérének, Tīrtha Mahārājának, aki a Gauḍīya-maṭha elnöke lett, hogy emlékeztesse: lelki tanítómesterük, Śrīla

Bhaktisiddhānta Sarasvatī vágya az volt, hogy prédikáló központokat nyissanak a nyugati országokban. Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī sokszor megpróbált *sannyāsikat* küldeni Angliába és más európai országokba, de — ahogy Bhaktivedanta Swami megjegyezte — „kézzelfogható eredmény nélkül”. Bhaktivedanta Swami azt is elmondta, hogy vannak bizonyos māyāvādī csoportok, akik rendelkeznek épületekkel, de nem vonzanak sok követőt. Beszélte azonban Nikhilananda Swamival a Ramakrishna misszióból, aki azon a véleményen volt, hogy az amerikaiaknak tetszene a *bhakti-yoga*.

Ha a Gauḍīya-māṭha vezetői fontolóra vennék egy saját New York-i képviselő megnyitását, Bhaktivedanta Swami hajlandó lenne vezetni azt. De saját épület nélkül, írta, nem tud missziót vezetni a városban. Azt is megírta, hogy istentestvérei együttműködésével sok városban nyithatnának központokat, szerte az országban. Újra és újra kihangsúlyozta, hogy más csoportok nem India hiteles filozófiáját hirdetik, mégis sok épületet vásárolnak. A Gauḍīya-māṭhának azonban nem volt semmije.

Három héttel később megkapta Tīrtha Mahārāja válaszát. Bhaktivedanta Swami beszélt reményeiről és terveiről amerikai tartózkodásával kapcsolatban, de kihangsúlyozta, hogy istentestvéreinek bízniuk kellene benne és valami kézzelfogható segítséget kellene nyújtaniuk. Istentestvérei nem működtek együtt. A vezetőket jobban érdekelte saját központjuk fenntartása, mint az, hogy a többiekkel együttműködve az Úr Caitanya tanítását terjesszék szerte a világon. Hogyan is osztozhattak volna Bhaktivedanta Swami elképzelésében, hogy központot alapítsanak New York Cityben? Az egész az ő egyéni törekvésének tekintették. A felettébb kis esélyek ellenére Bhaktivedanta Swami misszionárius szellemükre próbált hatni, és emlékeztette őket lelki tanítómesterük, Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī vágyára: Guru Mahārājájuk azt akarta, hogy a Kṛṣṇa-tudatot elterjesszék a nyugati világban. Amikor Bhaktivedanta Swami végül megkapta Tīrtha Mahārāja válaszát, egészen kedvezőtlennek találta. Istentestvére nem ellenezte igyekezetét, hogy tegyen valamit New Yorkban, de udvariasan kijelentette, hogy a Gauḍīya-māṭha pénzt nem fordíthatják ilyen célokra.

* * *

Manhattani magányos vándorlásai során Bhaktivedanta Swami jónéhány helybelivel megismerkedett. Az egyikük Mr. Ruben volt, egy török zsidó, aki a földalatti dolgozott kalauzként. Egy kerti padon találkoztak. Mr. Ruben társasági lény volt, s emellett világutazó, így hát letelepedett az indiai szent ember mellé, és beszédbe elegyedett vele.

Mr. Ruben: *Úgy viselkedett, mintha diplomai lennének, tele hívőkkel. Valahová a távolba nézett és azt mondta: „Nem vagyok szegény, gazdag vagyok. Ott vannak a diplomok és a könyvek — léteznek, megvannak, csak az idő választ el bennünket tőlük.” Mindig azt mondta: „mi”, és arról beszélt, aki küldte őt, a lelki tanítómesteréről. Akkoriban nem ismert senkit, de azt mondta: „Sohasem vagyok egyedül.” Számomra mindig nagyon magányosnak tűnt. Emlékeztetett engem egy szent emberre, Eljahra, aki mindig egyedül járt-kelt. Nem hiszem, hogy voltak követői.”*

Január 30-án a keleti parton heves hóvihár dúlt. Tizenhét centis hó borította be a várost, és a szél óránként ötven mérföldes sebességgel tombolt. New York város tanácsa meleg szobával és étellel látta el azokat, akik a fűtetlen bérlakásokban éltek. A JFK repülőteret, a városba vezető vasútvonalakat és autópályákat lezárták. Nyolc nap alatt másodszor hirdettek ki szükségállapotot a hó miatt.

Egy magában Bhaktivedanta Swami semmit sem tehetett a hóvihár vagy a nemzetközi háborús helyzet ellen, amiről az újságcímekben olvasott. Ezeket egyszerűen a Kali-kor jeleként látta. Mindig lesz nyomorúság az anyagi világban. De ha elhozhatná Rādhāt és Kṛṣṇát egy New York-i házba... A Legfelsőbb Úr számára semmi sem lehetetlen. Még a Kali-yuga közepén is aranykort teremthet, és az emberek fellélegezhetnek. Ha az amerikaiak elfogadnák a Kṛṣṇa-tudatot, az egész világ követné őket. Bhaktivedanta Swami a szentírások szemével látta a világot — így vágott keresztül a hóviharon, a halovány nyomot követve, amely Kṛṣṇa-tudatos

misszióját támogatta. Messziről nézve csak kívülről láthatjuk őt — egy aprócska alak sétál Manhattan utcáin és sugárútjain a többi kis alak között, egy külföldi, akinek már majdnem lejárt a vízum. E küzdelemmel teli napok nagyon is valóságosak voltak, és nagyon nehezek, de transzendentális tudatával mindig úrrá tudott lenni minden megpróbáltatáson. Nem Manhattan-tudatban élt — abban merült el, hogy Kṛṣṇára bízta magát, éppen úgy, mint amikor a *Jaladután* szívroham érte, s a *Caitanya-caritāmṛta* az élet „nektárját” itatta vele.

Máris sikeres volt. Templomot akart ugyan nyitni Rādhā-Kṛṣṇának New Yorkban, de már az sikernek számított, hogy még itt New York Cityben, 1965-66 telén is Kṛṣṇára emlékezett — akár észrevette őt a világ, akár nem. Nem múlt el úgy nap, hogy ne dolgozott volna Kṛṣṇa könyvén, a *Śrīmad-Bhāgavatamon*. És nem múlt el úgy nap, hogy ne ajánlott volna fel ételt Kṛṣṇának, és ne beszélt volna a *Bhagavad-gītáról*, Kṛṣṇa filozófiájáról.

Az Úr Kṛṣṇa azt mondja a *Bhagavad-gītában*: „Aki mindenhol Engem, és mindent Bennem lát, számára Én sohasem veszek el, s ő sem vész el Számomra soha.” Kṛṣṇa szavát adja tiszta *bhaktájának*, hogy „az Én hívem nem vész el soha.” Bhaktivedanta Swami ezt soha, egy pillanatra sem vonta kétségbe. Az egyetlen kérdés az volt, hogy az amerikaiak felfigyelnek-e a közöttük élő tiszta *bhaktára*. Ekkoriban úgy tűnt, senki sem fogja komolyan venni.

* * *

Február 15-én Bhaktivedanta Swami Dr. Mishra stúdiójából saját szobájába költözött, ugyanabban az épületben, ám két emelettel lejjebb, a 307-es szobába. Dr. Mishra szerint azért költözött el, hogy legyen saját helye, s függetlenítse magát a Mishra Jógatársaságtól.

A 307-es szobát semmi esetre sem lehetett lakosztálynak, *āśramának* vagy előadóteremnek nevezni. Kicsiny, szűkös hivatali szoba volt bútor és telefon nélkül. Ajtajába tejüveget tettek — régi irodákban használtak ilyet valamikor —, s a szemöldökfa fölött egy ablak nyílt. Bhaktivedanta Swami a földre tette takaróit, fém katonaládája elé, amely átmenetileg íróasztalként szolgált. A földön aludt. Nem volt lehetősége a főzésre vagy akár a fürdésre; mindennap át kellett mennie Dr. Mishra lakásába.

Míg Bhaktivedanta Swami az 501-es szobában, Dr. Mishra *yoga-āśramájában* lakott, Dr. Mishra gondoskodott mindarról, amire szüksége volt. Most azonban csak magára számíthatott, s abból kellett fizetnie napi kiadásait és a havi hetvenkét dolláros bérleti díjat, amit könyvei eladásából össze tudott gyűjteni. Egy kevéske örölt chili a West End Superette-ben huszonöt centbe került, az indiai ár tízszeresébe. Nem volt biztos jövedelme. Kiadásai növekedtek, körülményei pedig rosszabbodtak — de legalább saját helye volt. Mostantól szabadon prédikálhatott, ahogy ő akart.

Azért jött Amerikába, hogy Kṛṣṇáról beszéljen, és kezdettől fogva mindig volt lehetősége erre, akár egy baráti társaság előtt Agarwalék otthonában, akár a butleri Lions Club összejövetelein, Dr. Norman szanszkrit előadásán vagy Dr. Mishra Jógatársaságában. De azt, hogy olyan embereknek tartson előadást, akik azért gyűltek össze, hogy egyszer meghallgassák, nem tartotta igazán fontosnak. Ez volt a fő oka annak, hogy saját épületet akart New Yorkban: hogy az emberek *rendszeresen* jöhessenek, énekelhessék a Hare Kṛṣṇát, *prasādamot* ehessenek vele és hallhassák, amint a *Bhagavad-gītáról* és a *Śrīmad-Bhāgavatamról* beszél.

A jógastúdióból a kis hivatali szobába költözve Bhaktivedanta Swami végre megkapta, amire vágyott — de a helyet még a legnagyobb jóindulattal sem lehetett templomnak nevezni. Neve ott állt az ajtón; bárki keresi, megtalálhatja. De ki jönne ide? Egy templomnak gazdagságával és szépségével kell az embereket Kṛṣṇához vonzania, a 307-es szoba azonban éppen az ellenkezője volt: maga a sivár szegénység. Még aki érdeklődik a lelki élet iránt, az is kényelmetlennek találta volna, hogy a keskeny vasúti kocsira emlékeztető szoba szőnyegére üljön.

Dr. Mishra egyik tanítványa egy orsós magnót adományozott neki, ő pedig felvett néhány magányos *bhajanát*, kis cintányérokkal kísérve énekét. Egy hosszú filozófiai értekezést is felvett: *Bevezető a Gītopanişadhoz*. „Még ha senki sincs ott — mondta neki Śrīla

Bhaktisiddhānta Sarasvatī —, akkor is énekelhetsz a négy falnak.” Isten új helyzetet teremtett számára, ahol szabadon elmondhatta üzenetét, ezért hát úgy döntött, hogy egy héten háromszor (hétfőn, szerdán és pénteken) előadást tart — bárkinek, aki csak eljön.

Hallgatósága eleinte főleg olyan emberekből állt, akik hallottak róla vagy találkoztak vele Dr. Mishra jógaújságjában. A szoba szegénysége ellenére a találkozók egy új élet kezdetét jelentették számára.

A Paradox, a Lower East Side Keleti Hetedik utca 64. alatti étterem Georges Ohsawa filozófiájának és a makrobiotikus étrendnek kötelezte el magát. Az alagsori üzlethelyiségben, a gyertyával megvilágított szobában kis ebédlőasztalok álltak. Az étel olcsó volt és jótékony. Teát ingyen szolgáltak fel, amennyit csak akartál. A Paradox több volt, mint étterem — a szellemi élet központja volt, találkozóhely, ami az 1920-as évek Greenwich Village-i vagy párizsi kávéházaira emlékeztetett. Az ember egész napot eltölthetett a Paradoxban anélkül, hogy rendelt volna bármit is, senki sem szólt érte. A Paradox vendégköre kissé misztikus gyülekezet volt, akik a keleti tanítások iránt érdeklődtek. Amikor a Dr. Mishránál vendégeskedő új swamiról a Paradox tudomást szerzett, a hír gyorsan elterjedt.

Harvey Cohen, a szabadúszó művész és Bill Epstein, a Paradox egyik alkalmazottja barátok voltak. Harvey, miután néhányszor meglátogatta Bhaktivedanta Swamit Dr. Mishra jógaújságjában, mesélni kezdett róla Billnek és többi barátjának a Paradoxban.

Bill Epstein lendületes, romantikus fiú volt, hosszú, sötét, hullámos hajjal és szakállal. Jóképű volt és heves természetű, és azt a szerepet vállalta magára, hogy az étteremben összegyűlt embereket tájékoztassa a város szellemi életének híreiről. Amint érdeklődni kezdett az új swami iránt, ez lett az éttermi beszélgetések egyik állandó témája.

A Paradox-beli új társaság fiatal hippikből állt, teljesen ellentétben azokkal az idős, konzervatív külvárosiakkal, akik azelőtt Bhaktivedanta Swami előadásaira jártak. Akkoriban még szokatlan látvány volt a hosszú haj és a szakáll, és amikor ilyen fiatalok kezdtek járni Bhaktivedanta Swami előadásaira a West Side-on, az idősebbek megriadtak. Ahogy egyikük megjegyezte: „Bhaktivedanta Swami másfajta követőket szerzett. A Boweryn szedhette fel őket vagy valami kocsmában. Jöttek azokban a fura kalapokban, sötét pokrócokba bugyolálva — igazán megijesztettek.”

David Allen, a huszonegy éves útkereső, aki a Paradoxból jött, csak nemrég költözött a városba, optimistán vonzódva mindahhoz, amit a kábítószer-utazásokról olvasott. „Öreg nők fontoskodó kis csapata a West Side-on” — így látta azokat a nőket, akik korábban a Swami előadásaira jártak.

David: *Akkor még nem hippiként ismertek bennünket. De azoknak, akik az első időkben vonzódtak a Swamihoz, különösnek tűntünk. Másképpen viszonyultak ehhez az új csoporthoz. Azt hiszem, akkoriban a legtöbb indiai tanítónak idősebb követői voltak, és gyakran a jómódú özvegyek jelentették a bevételi forrást számukra. De a Swamiji egyenesen az emberek fiatalabb, szegényebb rétegéhez fordult. Ezután történt, hogy Bill Epstein és a többiek arról kezdtek beszélni, hogy sokkal jobb lenne a Swaminak, ha lejönné a Lower East Side-ra. Itt történtek igazán a dolgok — a külvárosban valahogy semmi sem történt. A belvárosiaknak igazán szükségük volt rá. A belváros megfelelő volt, érett. Ott legalább zajlott az élet. Sok energia gyűlt fel ott.*

Valaki betört a 307-es szobába Bhaktivedanta Swami távollétében, és ellopta írógépét és magnóját. Amikor visszatért az épületbe, a portás közölte vele a lopást. Az ismeretlen rabló betörte az üveglakot az ajtó fölött, átmászott rajta, elvitte az értékeket és elmenekült. Ahogy Bhaktivedanta Swami a portást hallgatta, világossá vált előtte, hogy ő maga a bűnös. Bizonyítani azonban nem tudta, így aztán csalódottan elkönyvelte a veszteséget.

Bhaktivedanta Swaminak elment a kedve atól, hogy a 307-es szobában lakjon. Néhány barátja ugyan felajánlotta, hogy pótolja régi írógépét és magnóját; de mi akadályozza meg a portást abban, hogy megint lopjon? Harvey Cohen és Bill Epstein azt tanácsolták neki,

költözzön át a belvárosba, és bizonygatták, hogy érdeklődőbb követőket fog ott találni a fiatalok között. Ez vonzó érv volt.

Harvey New Yorkból Kaliforniába akart menni, felajánlotta hát Bhaktivedanta Swaminak padlásszobáját a Boweryn, hogy ossza meg David Allennel. Bhaktivedanta Swami elfogadta.

Amint a Hetvenkettedik utcai szobában a költözéshez készülődött, eljött egy ismerőse — egy villanyszerelő, aki a házban dolgozott —, hogy figyelmeztesse. A Bowery nem úriembernek való hely, tiltakozott. A világ legzüllötteb helye. Igaz, hogy a Swami holmiját ellopták a 307-es szobából, de emiatt nem kell mindjárt a Boweryre költöznie. Bhaktivedanta Swamit azonban nem tudta eltántorítani szándékától.

Bhaktivedanta Swami a Boweryn lakott. Egy halvány lámpa fénye alatt üldögélt, ahogyan csavargók százai ugyanabban a városrészben szintén a csupasz fények százai alatt ültek. Nem volt biztosabb jövedelme, mint ezeknek a csavargóknak, nem volt biztosabb állandó lakhelye, de a tudata más volt. A *Śrīmad-Bhāgavatamot* fordította angolra, s Bhaktivedanta-magyarázatain keresztül szólt a világhoz. A Riverside Drive-i lakóház tizenharmadik emeletén vagy a boweryi padlásszoba sarkában is az volt a kötelessége, hogy elültesse a Kṛṣṇa-tudatot, a legfontosabb dolgot, amire az emberiségnek szüksége van. Folytatta a fordítást, és a New York City-i Kṛṣṇa templom látványa állandóan szeme előtt lebegett. Mivel tudata abban az egyetemes küldetésben merült el, mellyel Kṛṣṇa bízta meg, védelemért nem környezetéhez fordult. Számára az otthon nem téglát és fát jelentett, hanem azt, hogy minden körülmények között Kṛṣṇánál keres menedéket. Ahogy külvárosi barátainak mondta: „Mindenhon otthon vagyok”, de ha Kṛṣṇa nem nyújtana oltalmat, az egész világ sivár pusztasággá változna.

A hír, hogy Bhaktivedanta Swami a boweryi padlásszobába költözött, gyorsan elterjedt, főleg a Paradox étteremnek köszönhetően. Esténként emberek jöttek, hogy együtt énekeljenek vele. A zenés *kīrtanák* különösen népszerűek voltak a Boweryn, hiszen Bhaktivedanta Swami új gyülekezete főleg helyi zenészekből és művészekből állt, akikre sokkal inkább a transzcendentális zene hatott, mintsem a filozófia. Minden reggel *Śrīmad-Bhāgavatam* előadást tartott, hallgatóságát David Allen, egy Robert Nelson nevű fiú és még egy fiatal fiú alkotta. Alkalmanként főzni is tanított bárkit, akit érdekelt, s általában mindig kész volt személyesen beszélgetni a kíváncsiskodó vendégekkel vagy új szobatársával.

Esti találkozóit, ahogy korábban a külvárosban, itt is hétfőn, szerdán és pénteken tartotta. Ismerősei legtöbbször nem esett útba a padlásszoba, és ráadásul a Boweryn volt. Az utcai bejáratot rendszeresen alvó nyomorultak torlaszolták el, és a látogatónak legalább féltucat csavargón kellett átlépnie, mielőtt a négy lépcsőfordulót megmászta. De az egész új volt: egy csapat hippivel üldögélhettél együtt, és nézhetted a Swamijit, ahogy a *kīrtanát* vezeti. A sápadt fényű szobában Bhaktivedanta Swami füstölőt gyújtott, s az alkalmi látogatók ki-be járkáltak.

Barátai a Boweryn szinte mind muzsikusként voltak vagy a muzsikusként barátai. A zene volt a mindenük — zene, kábítószer, nők és szellemi meditáció. Bhaktivedanta Swami Hare Kṛṣṇa *mantrája* zene volt és meditáció, így aztán rögtön érdekelné őket.

A boweryi gyülekezet számára a hang lélek volt, és a lélek hang, ahogy elmerültek a zenében és a meditációban. De Bhaktivedanta Swami számára a zene Isten neve nélkül nem volt meditáció: érzékielégítés volt vagy legfeljebb stilizált személytelen meditáció. De örült, amikor látta, hogy a zenészek eljönnek, hogy játszanak a *kīrtanán*, hogy hallgassák őt és válaszoljanak az énekekre. Voltak közöttük, akik egész éjjel játszottak valahol, reggel pedig jöttek, hogy a Swamival énekeljenek. Nem próbálta lebeszélni őket arról, hogy a hangra koncentráljanak: ő maga adott nekik hangot. A Védák szerint a hang az anyagi teremtés első eleme; a hang forrása Isten, és Isten örökké személy. Bhaktivedanta Swami azt tartotta a legfontosabbnak, hogy az emberek Isten személyes, transzcendentális nevét énekeljék. Mindegy volt, hogy dzsessznek, népzene, rocknak vagy indiai meditációnak tekintették — a lényeg az volt, hogy énekelték a Hare Kṛṣṇát.

Annak ellenére, hogy meglehetősen rossz környéken élt, Bhaktivedanta Swamit csak ritkán zaklatták. Ajtaja előtt gyakran talált alvó vagy öntudatlan boweryi csavargókat, s át kellett lépnie rajtuk. Néha egy-egy részeg nyomorult ütközött bele, aki már szinte járnai sem tudott, máskor egy csavargó motyogott valami értelmetlenséget neki vagy kinevette. A józanabbak felálltak és előzékenyen intettek, be- vagy kiengedve a Swamit a Bowery 94. ajtaján. Átvágott közöttük, jómodorukat méltányolva, ahogy utat engedtek neki.

A Bowery lakói — és akik látták őt sétái során — nem sokat tudhattak a sáfrányszínűbe öltözött, alacsony, idős indiai *sādhuról*, kezében esernyővel és barna bevásárlószatyorral.

* * *

Amint törökülésben, hátát a cserepesvirágokkal teli polcnak támasztva ült a testét laza, széles redőkben borító fehér *cādarban*, Bhaktivedanta Swami komolynak tűnt, szinte szomorúnak. A kép és egy kísérő szöveg a *The Village Voice* júniusi számában jelent meg. A cikk így hangzott:

A titokzatos Nyugat és a praktikus Kelet találkozik az A.C. Bhaktivedanta Swami és tanítványai közötti különös kontrasztban. A kiemelkedően művelt, hetvenedik évében járó Swami egy évre érkezett, hogy a béke evangéliumát hirdesse, beszéljen a kegyelemről és arról, hogy Isten közel áll hozzánk. Egy sokkal gyakorlatiasabb célja is van azonban: pénzt akar gyűjteni amerikai templomához. ...Akárcsak tanítása, a Swami is érzékeny és egyenes. Fő tanítása az, hogy az emberek Isten szent nevének éneklésével közelebb kerülhetnek Hozzá.

Annak ellenére, hogy azért jött, hogy feltárja az istentagadó materializmus gyökerét — a betegséget, amely már megfertőzte Indiát is —, realista ember. „Ha létezik hely a földön, ahol elegendő pénz van templomot építeni, az itt van.” A Swami meg akarja alapítani Amerikában a Kr̥ṣṇa-tudat Nemzetközi Szervezetét, amely mindenki számára nyitva állna — beleértve a nőket is.

A cikk írója egy bizonyos Howard Smith nevű újságíró volt. A Swamiról először egy ismerősével folytatott telefonbeszélgetés során hallott, aki elmondta neki, hogy egy érdekes indiai szent lakik egy boweryi padlásszobában. „Bármikor odamehetsz — mondta Howard ismerőse —, mindig ott van. Óriásnak fogod találni. Azt hiszem, egy nagy vallásos mozgalmat fog hamarosan elindítani.”

Howard Smith: *Hát elmentem. Felmentem a lépcsőn ennek a gyengécske művésznak a padlásszobájába. A szoba hátuljában egy kis függőnyt vettem észre — egy indiai, madraszi függőnyt —, és elhatároztam, hogy benézek mögé. Ott volt Bhaktivedanta Swami, törökülésben ült a sáfrányszínű lepleiben, azokkal a jelekkel az orrán és a homlokán, a keze pedig a vászonzsákban. Úgy tűnt, ő AZ, akit mindenki keres, mégis megközelíthetőnek látszott.*

— Hello! — mondtam neki, mire felnézett. — Bhaktivedanta Swami?

— Igen.

— Howard Smith vagyok.

Aztán leültünk beszélgetni, és azonnal megszerettem. Rengeteg swamival találkoztam már azelőtt, de nem nagyon tetszettek nekem. Azt hiszem, egyáltalán nem igazságos, ha egy kalap alá vesszük őket, és azt mondjuk: „Azok az indiai swamik.” Mert nagyon is itt volt a földön, és úgy tűnik, ez tetszett benne leginkább. Nemcsak megnyugtató, de nagyon nyitottnak és őszintének látszott. Például tanácsot kért tőlem bizonyos dolgokban. Nagyon új volt még az országban.

Azt gondoltam, minden esély megvan rá, hogy elképzelései megvalósuljanak, mert nagyon gyakorlatiasak voltak. Egyáltalán nem olyan valakinek látszott, aki a fellegekben jár. Nem volt miszticizmus minden harmadik szava. A lelke ott volt, azt hiszem, de közönséges, beszélgető tudata nem.

Sokan mondták már neki, hogy jó lenne, ha a Voice írna róla, mondta. Leginkább olyan emberekhez jutna el, akik talán már érdeklődnek is aziránt, amit prédikál, és hajlanak arra, hogy elfogadják. Mondtam, hogy szerintem igaza van. Megkérdezte, hogy olvastam-e már

valamilyen könyvet vagy tudok-e valamit az indiai kultúráról. Nem, nem igazán, mondtam neki. Beszélgettünk egy kicsit, és mesélt az angol könyvekről, amelyeket már Indiában lefordított. A kezembe nyomta őket és azt mondta: „Ha többet akar tudni, elolvashatja ezeket.”

Nyilvánvaló volt számomra, hogy nem egy olyan fickóval beszélek, aki épp úgy döntött, hogy látta Istent és most elmondja az embereknek. Nagyon művelt embernek látszott, valójában sokkal műveltebbnek, mint én magam. És tetszett az alázatossága. Egyszerűen csak tetszett nekem.

Mindent elmagyarázott, amit tudni akartam — viseletének jelentőségét, a jeleket a homlokán, a vászonzacskót az imafüzérével. Tetszettek a magyarázatai. Minden nagyon egyszerű volt. Azután templomokról beszélt, szerte a világban, és így szólt: „Igen, hosszú út vár ránk odáig. De nagyon türelmes vagyok.”

Bhaktivedanta Swami álma az volt, amit a *Voice* cikke „amerikai templomként” említett. Előadásai és *kīrtanái* teli voltak élettellel, és legalább szert tett néhány rendszeres követőre. De Indiából nem volt semmi remény. Rendszeresen levelezett Sumati Morarjival, istentestvéreivel és az indiai kormánnyal, de a válaszok egyáltalán nem voltak biztatóak.

Ha a Kṛṣṇa-tudat valaha is elterjed Amerikában, az minden bizonnyal az indiai kormány és az indiai bankárok segítségével történik. Kṛṣṇa megmutatta Bhaktivedanta Swaminak, hogy más terve van. Minden energiájával a fiatal fiúk és lányok felé kellett fordulnia, akik boweryi padlószobájában látogatták őt. Sumati Morarjinak így írt:

Most egy szervezetet próbálok létrehozni a helyi barátok és hívek társaságából, Kṛṣṇa-tudat Nemzetközi Szervezete névvel.

Barátai és követői közül Bhaktivedanta Swami a legnagyobb figyelmet és törődést David Allennek szentelte. Úgy érezte, különleges lehetőséget ad Davidnek, hogy Amerika első igazi vaiṣṇavája legyen. Bhaktivedanta Swami majdan vissza akart térni Indiába, és el akarta vinni Davidet Vṛndāvanába. Meg akarta mutatni neki a templomi imádatot, és fel akarta készíteni a jövőbeni nyugati prédikálásra.

— Nagyon örülök — mondta egyik este az előadáson —, hogy Mr. Davidünk néha azt mondja: „Swamiji, *azonnal* fejlődni akarok a lelki életben!” — Bhaktivedanta Swami nevetett, ahogy David sürgetését utánozta.

— „Légy türelmes, légy türelmes!” — mondtam neki. „Fejlődni fogsz. Ha erre vágysz, akkor Isten segíteni fog. Ő benned van. Egyszerűen csak próbára akar tenni, hogy mennyire vagy őszinte. De aztán megadja a lehetőséget, hogy fejlődj a lelki életben.”

Bhaktivedanta Swami és David eleinte békésen éltek együtt a nagy hallban. Bhaktivedanta Swami elmélyülten dolgozott a maga oldalán, s Davidé volt az egész szabad terület. A fiú azonban a marihuána, az LSD és a benzedrin rabja volt, s a Swaminak nem volt más választása, mint hogy elviselje. Sokszor mondta Davidnek, hogy a kábítószeres és hallucinációk nem segítik a lelki életét, de David csak nézett zavarodottan. Kezdett elhidegülni a Swamitól.

Bhaktivedanta Swami mégis azt tervezte, hogy a padlószobát templomként fogja használni, hogy New York első Rādhā-Kṛṣṇa templomává alakítsa. Ehhez azonban David együttműködésére volt szüksége. Bár a környék az egyik legnyomorultabb hely volt a világon, Bhaktivedanta Swami arról beszélt, hogy Jaipurból vagy Vṛndāvanából *mūrtikat* hozat, és akár még a Boweryn is, de elkezdte a templomi imádatot. Azt gondolta, hogy David talán segít. Valójában szobatársak voltak, így szóba sem jöhetett, hogy David nem működik együtt; de változtatnia kellett volna rossz szokásain.

Bhaktivedanta Swami megpróbált segíteni Daviden, de David túlságosan zavart volt. A végzet felé haladt, ahogyan ezzel Bhaktivedanta Swami padlószobával kapcsolatos tervei is. Néha, amikor még csak nem is volt kábítószer hatása alatt, nagy léptekkel rótt körbe a szobát. Máskor úgy tűnt, hogy mélyen elgondolkozik. Egy nap teljesen megőrült egy adag LSD-től. Ahogy Carl Yeagens, a Swami egyik látogatója mondta, „egyszerűen csak kiborult, és a Swami

egy örültséggel találta szemben magát.” Ez lett a vége — „egy örült kölyök volt, aki mindig túl sokat vett be”. De az igazi örültség hirtelen tört rá.

Bhaktivedanta Swami békésen dolgozott írógépe mellett, amikor David „kiborult”. Nyöszörgött és körbe-körbe járkált a hatalmas, tágas padlásszobában. Azután sikoltozni kezdett, vonított és szaladgált körbe a szobában. Aztán visszatért oda, ahol a Swami ült. Bhaktivedanta Swami hirtelen nem Daviddal, a kedves Daviddal — akit el akart vinni Indiába, hogy megmutassa a *brāhmaṇáknak* Vṛndāvanában — találta magát szemben, hanem egy kábítószeres, kegyetlen szemű idegennel, egy örültséggel.

Beszélni próbált hozzá:

— Mi a baj? — De Davidnek nem volt mit mondania. Nem volt semmi különös nézeteltérés. Csak örület...

Bhaktivedanta Swami sietve tette meg a négy lépcsőfordulónyi utat lefelé. Nem állt meg, hogy összeszedje a holmiját vagy akár hogy eldöntse, menjen-e vagy maradjon. Nem volt idő, hogy bármit is meggondoljon. Elég nagy megrázkódtatás érte, s most el kellett hagynia a helyet, David örültségének színterét. A csavargók megszokott társasága most is az ajtó előtt ült; szokásos udvarias hadonászásukkal utat engedtek neki. Hozzászórtak már, hogy az idős swami jön és megy, vásárolni indul és visszatér, így aztán nem háborgatták. Ezúttal azonban nem vásárolni ment. Hogy hová vezetett az útja, azt ő maga sem tudta. Ott volt az utcán, de nem tudta, hová megy.

A padlásszobába nem megy vissza — ebben biztos volt. De akkor hová? Galambok szálltak háztetőről háztetőre a forgalom morajában, s az elmaradhatatlan csavargók az olcsó, mérgező alkoholtól berúgva ténferegtek az utcán. Bhaktivedanta Swami otthona hirtelen az örület borzalmas színhelye lett, s a kapun túl, lenn az utcán szintén a félelmetes pokol várt rá. A történetek megrázták. Felhívhatná Dr. Mishrát, talán befogadná. De életének az a fejezete már véget ért, most egy jobb irányba haladt. Saját előadásokat tarthatott, fiataloknak, akik énekeltek és meghallgatták. Most mindennek vége lenne? Kilenc hónapos amerikai tartózkodása után végre kedvező fogadtatásra lelt prédikálása és *kīrtanája*. Nem hagyhatta most egyszerűen abba.

A.C. Bhaktivedanta Swami Mahārājának, akit Vṛndāvanában mindenki jól ismert s kiváló tudósként és *bhaktaként* tisztelt, akinek szabad bejárása volt India alelnökéhez és más magasrangú személyiségekhez, most határozottan szembe kellett néznie azzal, hogy az Egyesült Államokban egyetlen hasonlóan gondolkodó barátja sincsen. Hirtelen hajléktalan lett, mint akármelyik csavargó az utcán. Sokan közülük a népszállón hosszú időre elfoglalt fekhelyükkel nagyobb biztonságban voltak, mint ő. Nyomorultak voltak, de legalább volt egy állandó helyük. A Bowery pokol volt, ha nem volt határozott célod — az üzletbe menni vagy vissza, haza. Nem olyan hely volt, ahol elgondolkozva megállhattál, azon gondolkodva, hol fogsz lakni, vagy van-e egy barátod, akihez fordulhatsz. Bhaktivedanta Swami most nem a kínai negyed felé tartott, hogy bevásároljon, s nem is csak egy kis sétát tett, hogy hamarosan visszatérjen a padlásszoba menedékébe. Ha nem mehet a padlásszobába, nincs más hely, ahová elindulhatna.

Milyen nehéz volt Amerikában ezek között az örült emberek között prédikálni! Ahogy a bostoni kikötőbe érve látnokian megírta versében: „Drága Uram, nem tudom, miért hoztál ide! Most azt tehetsz velem, amit csak akarsz. De gondolom, valami tennivalód van itt; másképp miért hoztál volna erre a rettenetes helyre?” Mi lesz rendszeres előadásaival? És mi lesz Daviddal? Visszamenjen és próbáljon beszélni a fiúval? Davidnek ez volt az első erőszakos kitörése, de már máskor is voltak feszült pillanatok. Az volt a szokása, hogy a zuhanyzóban a földön hagyta a szappant, Bhaktivedanta Swami pedig megkérte, hogy ne tegye, mert veszélyes. De David nem hallgatott rá. Bhaktivedanta Swami továbbra is emlékeztette, és egy nap David dühösen kiabálni kezdett vele. Ez azonban nem volt igazi ellenségeskedés. Még ez a mai incidens sem volt személyes nézeteltérés — a fiú csupán áldozat volt.

Bhaktivedanta Swami sietve szaporázta lépteit. Ingenyjegye van a Scindia Társaságnál; hazamehetne Vṛndāvanába. De lelki tanítómestere arra utasította, hogy ide jöjjön. „Sri Srimad Bhaktisiddhanta Sarasvati Thakura eltökélt vágyából — írta, mialatt az Atlanti-óceánt szeltek át — az Úr Gauranga szent neve elárasztja majd a nyugati világ országait.” Még alkonyat előtt találnia kellett egy helyet, egy lehetőséget, hogy lendületben tarthassa prédikálását. Ezt jelentette minden hivatalos támogatást nélkülözve, egyetlen vallásos szervezet pártfogása nélkül, segítők nélkül dolgozni. Sebezhetőséget és bizonytalanságot jelentett.

Bhaktivedanta Swami a válságos helyzetet úgy tekintette, hogy Kṛṣṇa próbára akarja tenni őt. A *Bhagavad-gītā* tanítása az, hogy bízzuk magunkat Kṛṣṇára: „Minden cselekedetben csak Énrám bízd magad, s dolgozz mindig az Én védelmem alatt! Légy teljesen tudatos Rólam az ilyen odaadó szolgálatban. ...Kegyemből túl fogsz jutni a feltételekhez kötött élet minden akadályán.”

Elhatározta, hogy felhívja Carl Yeargenst, esti találkozóinak egyik rendszeres látogatóját, és segítségét kéri. Ahogy a telefonban meghallotta a Swami hangját — szükséghelyzet volt! — , Carl rögtön beleegyezett, hogy a Swami hozzá és feleségéhez, Evához költözzön. Lakásuk nem volt messze, a Centre Streeten, öt háztömbbel nyugatra a Bowerytől, közel a kínai negyedhez. Carl azonnal érte indult.

* * *

Eltelt egy hét, s Carl és barátai még mindig nem találtak megfelelő helyet a Swaminak. Bhaktivedanta Swami azt javasolta, hogy Carl és ő menjenek el Michael Granthez, és kérjék segítségét. Mike, a Boweryn élő fiatal zenész eljárt a Swami összejöveteleire és úgy látszott, érdekli ez a tanítás. Találékonyan ismerték, aki minden bizonnal szívesen segít.

Ahogy a Swami történetét hallgatta, Mike úgy érezte, tartozik ennyivel a Swaminak. Másnap egyenesen a *The Village Voice* szerkesztőségébe ment, megszerezte a nyomdából érkező legelső lapot, és átnézte az apróhirdetéseket. Talált is egy alkalmasnak tűnő ajánlatot, s felhívta a tulajdonost. Egy üzlethelyiség volt a Második sugárúton. Az ügynök, Mr. Gardiner beleegyezett, hogy találkozik ott vele. Carl és a Swami is Mike-kal tartottak.

Mr. Gardiner és Mike érkeztek meg először. Az utcai ablak fölött Mike szokatlan, kézzel festett cégtáblát fedezett föl: „Páratlan ajándékok”. Ez még abból az időből való, magyarázta Mr. Gardiner, amikor a helyiség nosztalgia ajándékbolt volt. Mike magyarázni kezdte, hogy a Swami egy lelki vezető Indiából, ismert író és szanszkrit tudós. Az ügynök fogékonyan látszott. Amint a Swami és Carl megérkeztek és mindenki udvariasan bemutatkozott, Mr. Gardiner megmutatta a kis üzlethelyiséget. A Swami, Carl és Mike gondosan mérlegelték a lehetőségeket. Üres volt, kopár és sötét — az elektromosság nem volt bekapcsolva —, és jócskán festésre szorult. Jó lenne találkozóhelynek, de nem alkalmas a Swami lakásának. Ám havi százhuszonöt dollárért biztatónak látszott. Mr. Gardiner aztán egy kis második emeleti lakást is megmutatott nekik, közvetlenül az üzlethelyiség mögött, éppen szemben a hátsó udvarral. Újabb havi hetvenegy dollár, és a Swaminak lenne hol laknia — persze Mr. Gardinernek először ki kellene festenie. Az egész bérlemény nem lenne több százkilencvenhat dollárnál. Carl, Mike és a többiek besegítenének.

Bhaktivedanta Swami azt tervezte, hogy Mr. Gardinert alakulóban lévő Kṛṣṇa-tudatos szervezete első hivatalos képviselőjévé teszi. Beszélgetésük során megajándékozta Mr. Gardinert egy háromkötetes *Śrīmad-Bhāgavatam* sorozattal, és a belső borítóra személyes ajánlást írt, majd aláírta: A.C. Bhaktivedanta Swami. Mr. Gardiner hízelgőnek és megtisztelőnek érezte, hogy a könyveket magától a szerzőtől kapta. Beleegyezett, hogy a Kṛṣṇa-tudat új közösségének meghatalmazottja legyen, és hogy minden hónapban húsz dollárt fizessen a Szervezetnek.

Mr. Gardiner egy hétig festette a lakást. Mike ezalatt megszervezte, hogy bekapcsolják az áramot és megindítsák a vizet, s hogy bekössék a telefont. Carl és ő barátait sorra járva

összegyűjtötték az első havi bérleti díjat. Amikor minden készen állt, Mike felhívta a Swamit Carlnál.

Elérkezett hát az idő, hogy a Swami új lakhelyére költözzön. Néhány barátja, akik éppen kéznél voltak, átkísérték a Swamit a boweryi padlásszobába. Talán nem álltak még készen, hogy meghódolt tanítványai legyenek, de az, hogy kifizessék első havi albérletét és hogy néhány óras munkával önként segítsenek felszerelni otthonát, éppen olyan dolgok voltak, amit szívesen megtettek.

A padlásszobában összeszedték a Swami holmijának egy részét, és gyalog elindultak fel a Boweryn. Olyan volt, mint egy expedíció: egy féltucatnyi embert számláló karaván, megrakva a Swami holmijával. Michael vitte a nehéz Roberts magnót, és még a Swaminak is jutott két bőrönd. Mindent olyan gyorsan csináltak, hogy amikor megtették az út jó részét és Mike karja sajogni kezdett, akkor ébredt rá: „Miért nem jöttünk autóval?”

Június vége volt, és párás nyári nap ontotta melegét a boweryi dzsungelra. Elindultak és megálltak, elindultak és megálltak — a különös expedíció háztömbről háztömbre haladt lassacskán előre. Swamiji a bőröndjeivel küzdött az éttermeket ellátó raktárboltok és a lámparaktárak végtelennek tűnő sora mentén a Grand, a Broome és a Spring Streeten keresztül. Néha megállt és bőröndjeit letéve pihent egy keveset. Végre költözött, el a Boweryről. Villanyszerelő barátja a Hetvenkettedik utcában megkönnyebbült volna, ha látja, ámbár lehet, hogy a Második sugárúti helyet is kifogásolta volna. Legalább nem lakott többé a Skid Row-n. Újra elindult. Átvágott a hajléktalanok között, akik az Üdvhadsereg menedékhelye előtt álldogáltak, a közlekedési lámpáknál vadidegen emberek között meg-megállva nyitott ajtajú kocsmák mellett haladt el, s közben fél szemmel barátai menetét figyelte, akik mögötte küzdöttek.

A Bowery művészei és muzsikusai „rendkívül megvalósított” személyiségnek látták. Érezték, hogy a lélek irányítja, és nagyon szerettek volna segíteni neki, hogy legyen egy saját helye, ahol értékes lelki misszióját végezheti és üzenetét átadhatja másoknak. A segítségükre szorult, de tudták, hogy „egy magasabb síkon” áll. Megvédte saját magát, vagy ahogy ő mondta: Isten védelmezte.

A Swami és fiatal barátai elérték a Bowery és a Houston sarkát, ott jobbra fordultak és kelet felé indultak tovább. Amint haladtak, a Swami mindig egyenesen előre nézett, s egy háztömbnyire meglátta a Második sugárút déli végét. A Második sugárúton balra fordul, egyetlen háztömbnyi utat megtesz észak felé, keresztül az Első utcán, s máris megérkezett új otthonába. Ahogy elhagyta az IND metró bejáratát, megpillantotta az üzlethelyiséget: „Páratlan ajándékok”. Megragadta bőröndjeit és elindult. A Második sugárút és Houston kereszteződésénél sietve kelt át a rohanó közlekedés szünetében. Zöldellő fákat látott koronájukkal az udvart szegélyező magas fal fölé emelkedni — mintha elburjánzott gyomok lennének, elborítva új lakhelyén az utcai és a hátsó épület közötti teret.

Az utcai épület lett a találkozó helye, a hátsó épület pedig lakásként szolgált, ahol fordíthatott. Az üzlethelyiség ötemeletes épülete északról egy hatalmas, nyolcemeletes raktárban folytatódott — szinte a nagyobbik ház apró gyermekének tűnt. Bhaktivedanta Swami új templomának déli falát egyszerű cementvakolat borította, és erről az oldalról nem kapcsolódott hozzá más épület, csak a forgalmas Mobil benzinkút telke, egészen az Első utcáig. Ahogy Bhaktivedanta Swami az üzlethelyiség közelébe ért, láthatta a két kis lámpát, amely a keskeny bejáratot díszítette.

Nem tudta, mi vár rá ezen a helyen. De az máris jó jel volt, hogy ezek a fiatal amerikaiak, bármilyen örültek is voltak néha, most részt vettek az Úr Caitanya *saṅkīrtana* mozgalmában. Talán ez az új hely az, ahol a Kṛṣṇa-tudat Nemzetközi Szervezete megalakulhat.

MÁSODIK FEJEZET

Elvetett mag

A környék, ahová Bhaktivedanta Swami költözött, nem volt olyan leromlott, mint a közeli Bowery, de ebben persze nem volt semmi különös. Az üzlethelyiséggel közvetlenül szemben egy sor sírkő nézett az utcára a Weitzner Fivérek és a Papper Memorials komor, rosszul megvilágított kirakatainak ablakaiból. A Weitzner Fivérektől északra „Sam falatozója” állt, mellette egy ősrégi háromemeletes épület, amely az AIR feliratot viselte, aztán következett Ben J. Horowitz, sírkőfaragó (megint sírkövek), és végül a Schwartz Temetkezési Vállalat. A szomszédos 43-as számú háztömb faláról egy megviselt vászon napellenző lógott ki a járdára: Provenzano Lanza Temetkezési Vállalat. Azután ott volt a Cosmos Parcels (egy kereskedelmi vállalat), majd néhány háztömbbel a belváros felé a Village East Színház feltűnő, fekete-fehér cégtáblája.

Egy háztömbbel feljebb, a sugárútnak ugyanazon az oldalán, ahol az üzlethelyiség volt, a Jézus születése templom állt, egy öreg, háromszintes, nemrégiben kékre festett épület, arany kereszttel a tetején. Az ötemeletes Második sugárút 26. számú ház — homlokzatán egy zöldes színű tűzoltólétrával — a tekintélyes, nyolcemeletes Knickerbocker tűzbiztos raktár épületének tövében lapult.

Kelet-Manhattan legforgalmasabb útvonala a Második sugárút volt. Houston és a Második sugárút találkozásánál a jelzőlámpa szakadatlanul pumpálta a Bhaktivedanta Swami ajtaja előtt elhaladó teherautók, taxik és magánautók özönét. Kora reggeltől késő éjszakáig zúgtak el előtte az autók: fékcsikorogás, a várakozás feszült versengése lökhárítótól lökhárítóig, indulatos dudálás, a sebességváltók csikorgása, a felpörgetett motorok robaja, aztán *zzzummm* — újra elzúg egy autó. A forgalom őrjítő volt.

A Második sugárút 26. valójában két üzlethelyiség volt. Az északra eső régebben mosoda volt, a déli pedig egy ajándékbolt, de most üresen állt. Mind a kettőbe keskeny bejárat vezetett, mellette nagy kirakattal, fakó színű fallal. A „Páratlan ajándékok” felirat alatt egy hat láb széles, négyzet alakú kirakat nézett az utcára; néhány héttel ezelőtt még a harmincas-negyvenes évek filmszereplőinek képeivel díszített gyufásskatulyák sorakoztak üvege mögött. A „Páratlan ajándékok” felirat volt az egyetlen, ami a nemrég elköltözött régiség-ajándék boltra emlékeztetett. Az üzlet kirakata alatt páros vasajtó vezetett a pincébe és a kazánházba a járdában rejtőző kőlépcsőkön keresztül. A széles járda különféle méretű és formájú táblákból állt, ahogy az évek során újra és újra lerakták. Néhány helyen megrepedt vagy beomlott, a repedésekben és mélyedésekben pedig finom por és apró, csillogó üvegtörmelék gyűlt össze. A járdaszegélyen egy matt-fekete tűzcsap állt. A két üzlethelyiség bejárata között középen nyílt a 26-os számú ház főbejárata. Ez az ajtó egy postaládákkal és kaputelefonokkal teli előtérbe nyílt, innen pedig egy zárható ajtón át a folyosóra lehetett bejutni, amely a lépcsőkhöz vagy hátra az udvarba vezetett.

Az ablakától balra volt az ajándékbolt utcai bejárata, egy sötét, fa ajtókeret, üvegtáblával. Az ajtó a hosszú, keskeny, sivár üzlethelyiségbe nyílt. Belül, az ajtótól jobbra a kirakatablak alatt egy emelvény húzódott, éppen olyan magasságban, hogy rá lehessen ülni. A kopár, piszkos szoba másik végében két rácsos, maszatos ablak nézett az udvarra. A baloldali ablaktól balra a parányi WC.-hez, melynek ajtaja az üzlethelyiség bejáratával szemben nyílt, kívül egy kis mosdót erősítettek. Az üzlethelyiség bal oldalán egy ajtó vezetett az előtérbe, s onnan egy másik az udvarra.

Az udvart geometriai formájú betonlapok fedték, körös-körül cserjék, magas fák nőttek. Egy kerti asztal állt még ott, egy cementből készült madárfürdő, egy pózna tetején egy madáretető és majdnem az udvar közepén két bokor. Északról és délről magas falak szegélyezték, elől és hátul pedig két bérház. Fölül az ég egy darabkája nyújtott megkönnyebbülést.

A Második sugárút 26. hátsó épületéből nézve az udvar túloldalán volt Bhaktivedanta Swami első emeleti lakása, ahol mostantól élni és dolgozni fog, s Istent imádja. Bowery barátainak segítségével kitakarította új otthonát és berendezkedett. A hátsó

szobában — irodájában — egy vékony, elefántos huzatú párnát támasztott a falhoz, festetlen fémbőröndjét pedig, ami íróasztalként szolgált, a párna elé tette. Írógépét rárakta a bőröndre, az írógép két oldalán papírjai és könyvei kaptak helyet. Ez lett a dolgozószobája. Kéziratai egy sáfrányszínű ruhába csomagolva halmozódtak, *Śrīmad-Bhāgavatamjait* és néhány személyes holmiját az asztallal szemben egy szekrényben tartotta. Ülőhelye fölött a falon egy indiai naptár lógott, a képen az Úr Kṛṣṇával. (Az ifjú Kṛṣṇa fuvoláján játszik, mögötte egy tehén. A Föld bolygón áll, amely kis dombként emelkedik lábai alatt.) A keleti oldalon nyíló két ablakon keresztül a reggeli napsütés a tűzlétra árnyait vetette a padlóra.

A másik szoba egy tarka dohányzóasztaltól eltekintve teljesen üres volt — ez az asztal lett Bhaktivedanta Swami oltára, erre tette az Úr Caitanya és társai bekeretezett képét. A falra a négykarú Úr Viṣṇu és a mennyei kígyó, Ananta Śeṣa képét akasztotta, szintén egy indiai naptárból. És ahogy a padlásszobában a Boweryn, itt is kifeszített egy ruhaszárító kötelet.

Mindkét szobát frissen festették, s mindkettőt tiszta, keményfa parketta borította. A fürdőszoba tiszta volt és praktikus, ahogy a kicsiny, bútorozott konyha is. Bhaktivedanta Swami gyakran megállt a konyhaablaknál, s túlnézett az udvart szegélyező falon. Úgy költözött ide, hogy nem volt semmi kilátása a következő havi bérleti díj kifizetésére.

Néhány évvel Bhaktivedanta Swami érkezése előtt a Lower East Side-on a nyomornegyedek újfajta lakói jelentek meg. Bár a jelenséget számos társadalomtudományi és kulturális elemzés követte, végül is megmagyarázhatatlan maradt, hogyan kerültek oda egyszeriben — mintha hatalmas rajban szálló madarak csaptak volna le hirtelen, vagy mintha ösztöneik hívására vadállatok vándoroltak volna oda —, s miért tűntek el nyomtalanul néhány év múlva.

A jövevények először fiatal művészek, zenészek és értelmiségiek voltak, hasonlóak Prabhupāda hippí társaságához a Boweryn töltött napjai idején; aztán a középosztálytól elszakadt fiatalok jöttek. Itt könnyebb volt lakást találni és a lakbér is alacsonyabb volt, mint a közeli Greenwich Village-ben, így aztán mindannyian a Lower East Side-on kötöttek ki, ami az albérletközvetítők szóhasználatában hamarosan East Village néven vált ismertté. Sokan még úgy is idejöttek, hogy nem találtak maguknak lakást, és a bérházak lépcsőházaiban ütöttek tanyát. Az olcsó lakásbérek és a bohém szabadság csábítására ezek a középosztálybeli múltjuknak hátat fordító fiatalok, a fiatalság e nemzeti méreteket öltő mozgalmának avantgarde-ja, akik a köztudatban hamarosan „hippik”-ként váltak ismertté, a Lower East Side nyomortanyáira vándoroltak, hogy életükkel az amerikai életforma, a materialista jólét ellen tiltakozzanak.

Mintha ösztöneik hajtanák őket, tizenéves szökevények csatlakoztak az idősebb hippikhez, a szökevényeket követve pedig jött a rendőrség, jöttek a tanácsadók, a szociális támogatók, ifjúsági szállók és kábítószer-tanácsadó központok nyíltak. A St. Mark téren új hippikereskedelem kezdődött, kábítószer-, plakát- és hanglemezboltokkal, művészeti galériákkal és könyvkereskedésekkel, ahol cigarettapapírtól hippí ruháig és pszichedelikus szerekig mindent lehetett kapni.

A hippik azzal a szilárd meggyőződéssel özönlöttek a Lower East Side-ra, hogy ez az a hely, ahol élniük kell — pontosan úgy, ahogy bevándorló elődeik is tették. Hajdanán az európai bevándorlók számára a New York-i kikötő a gazdagság és a lehetőségek kapuját jelentette, amint Manhattan városának sziluettjére vagy a Szabadság-szoborra néztek. Most, 1966-ban az amerikai fiatalság New York Citybe áramlott, merőben más reményekkel, a hirtelen felfedezett titokzatos föld, a Lower East Side nyomortanyáinak látomásában gyönyörködve.

Hippik az egyik oldalon, Puerto Ricó-iak, lengyelek és ukránok a másikon — nem volt könnyű együttélés. A kialakult nemzetiségi csoportok rossz szemmel nézték az újak érkezését, akiknek igazából nem *kell*t a nyomornegyedben élniük, míg nekik maguknak nem volt más választásuk. Valójában a fiatal jövevények többsége bevándorló ősöktől származott, akik nemzedékeken keresztül küzdöttek, míg végre középosztálybeli amerikai lett belőlük. A

fiatalok vándorlása a Lower East Side-ra ugyanolyan valóságos volt, mint a Puerto Ricó-iak, lengyelek és ukránok bevándorlása — noha az indítékok egészen mások voltak.

A hippik hátat fordítottak szüleik külvárosi materializmusának, a tévé és a reklámok üres boldogságának — a középosztálybeli Amerika tiszavirág életű céljainak. Kiábrándultak a szülőkből, a tanárokból, a papokból, a vezetőkből, az újságokból, a tévéből, elégedetlenek voltak Amerika vietnami politikájával, és azok a szélsőséges politikai ideológiák csábították őket, melyek Amerikát kegyetlen, önző, kizsákmányoló óriásként festették le, akinek meg kell változnia vagy meg kell halnia. És igazi szeretetet, igazi békét, igazi létet, igazi lelki tudatot kerestek.

Azon a nyáron, amikor Bhaktivedanta Swami megérkezett a Második sugárút 26-ba, a hatvanas évek fiatalságának forradalma már első hullámával elérte a Lower East Side-ot. Itt szabadok voltak — szabadon éltek, egyszerű szegénységben. A festészetben, a zenében, a kábítószeren és szexen keresztül fejezték ki magukat, s ha beszélgettek, szavaik a lelki keresésről szóltak. Az LSD és a marihuána volt a kulcs, amely a tudat új birodalmait nyitotta meg előttük. Divatosak voltak a keleti kultúrákról és a keleti vallásokról alkotott elképzelések is. A kábítószeren, a jógán, a testvériségen keresztül vagy csak azáltal, hogy szabadok — valahogy majd csak elérik a megvilágosodást. Mindenkinek széles látókörűnek kellett maradnia, és saját egyetemes filozófiát kellett kialakítania közvetlen tapasztalat és a kábítószerrel kitágított tudat segítségével, saját eklektikus olvasmányjaival vegyítve. És ha az életük céltalannak is tűnt, legalább kiszálltak abból az értelmetlen társasjátékból, amelyben az ember anyagi javakért cserébe eladja a lelkét, hogy egy már régóta rohadó rendszert támogasson.

Így történt, hogy 1966-ban fiatalok ezrei sétáltak a Lower East Side utcáin nem egyszerűen örülten vagy részegen (bár gyakran azok voltak), de a végső választ keresve az élet kérdéseire, fikarcnyit sem törődve azzal, hogy „megállapodjanak” végre, s nem törődve a napról napra étellel sem, amelyet sok milliónyi „rendes” amerikai követett.

Bhaktivedanta Swami meglepődött, hogy Amerika gazdag földje mennyi elégedetlen fiatal szül. Ez persze még inkább azt bizonyította, hogy Amerika védjegye, az anyagi jólét nem teheti boldoggá az embereket. Bhaktivedanta Swami nem a társadalomban, nem a politikában, nem a gazdaságban és nem is a kultúrában látta az okát a maga körül tapasztalt boldogtalanságnak. A nyomornegyedbeli lét és a fiatalok forradalma a teljes valóságnak csak egy részét jelentették. Csupán szimptomái voltak az általános boldogtalanságnak, amelyre az egyetlen gyógyír a Kṛṣṇa-tudat. Bhaktivedanta Swami mindenki nyomorúságával együttértett, s azt is látta, mi az általános megoldás.

Nem tanulmányozta az amerikai ifjúsági mozgalmat, mielőtt a Lower East Side-ra költözött volna, és soha nem is tervezte, hogy idejön, ennyi fiatal közé. De a tíz hónap alatt, mióta elhagyta Kalkuttát, a körülmények vagy — ahogyan ő látta — „Kṛṣṇa akarata” arra kényszerítették, hogy egyik helyről a másikra költözzön. Lelki tanítómestere utasítására jött Amerikába, és Kṛṣṇa akaratából a Lower East Side-ra került. Küldetése ugyanaz volt itt is, mint a Boweryn, mint a külvárosban vagy akár Indiában. Szilárdan ragaszkodott lelki tanítómestere utasításához és a védikus szemlélethez, ahhoz a látásmódhoz, amelyre az 1960-as évek szélsőséges változásai sem lehettek hatással. Ha már így történt, hogy az Amerika szellemi légkörében végbemenő változások miatt e fiatalok fogékonyabbnak mutatkoztak tanításai iránt — akkor hát legyen, örömmel látja őket. És ez is Kṛṣṇa akarata.

A lelki élet szempontjából a Kali-kor baljós befolyása miatt történelmileg ez volt a lehető legrosszabb időszak — akár volt hippik forradalom, akár nem. És Bhaktivedanta Swami idegenebb talajba próbálta átültetni a védikus kultúrát, mint előtte bármelyik lelki tanítómester. Tudta, hogy verejtékes, kemény munka vár rá. Mégis, ebben a minden szempontból szörnyű korszakban közvetlenül azelőtt, hogy Bhaktivedanta Swami megérkezett a Lower East Side-ra, az elégedetlenség és a Kali-yuga elleni kultúra forradalma kezdte megremegtetni az amerikai

társadalmat, a Lower East Side utcáin kóborló fiatalok üzenetét küldve, akik a mindennapi élet mögött valami mást kerestek: kiutat, lelki beteljesülést. Ezekből a fiatalokból — akik szakítottak sablonos, materialista környezetükkel, s a New York-i Lower East Side-ra özőnlöttek — alakult ki véletlenül vagy a sors akaratából Bhaktivedanta Swami gyülekezete, akik az üzlethelyiségben *kīrtanáit* és tanításait hallgatták.

Bhaktivedanta Swami észrevétlenül érkezett meg. A szomszédok között az járta, hogy valami új ember vette ki a mosoda melletti ajándékboltot. Az ablakba egy különös kép került, de senki sem tudta, mi az. Nem tudták, mi a *Bhagavad-gītā*, néhányan pedig azt gondolták: „Talán egy jogakönyvesbolt vagy valami ilyesmi nyílik.” A szomszédos Puerto Ricó-iak megnézték Harvey Cohen festményét az Úr Caitanyáról és társairól, amint énekelnek és táncolnak, azután zavartan továbbálltak. A szomszédos Mobil benzinkút főnökét egy cseppet sem érdekelt, hogy ki költözött az ajándékboltba — teljesen mindegy volt neki. Szemben a sírkőárusok és a temetkezési vállalkozók sem törődtek vele, az elhaladó számtalan kocsis és teherautó vezetői számára pedig Swamiji lakása nem is létezett. Ám voltak a környéken fiatalok is, akiket kíváncsivá tett a festmény, s odamentek, hogy elolvassák a kirakatban a kis cédulát. Néhányan ismerték is a *Bhagavad-gītā*t, bár a festmény az Úr Caitanyával és a táncolókkal nem igazán illett bele a képbe. Egy páran úgy gondolták, hogy elmennek Bhaktivedanta Swami előadásaira és felderítik a terepet.

Egy júliusi reggelen Howard Wheeler Mott Street-i lakásából barátjának lakása felé igyekezett az Ötödik utcába, egy csendes helyre, ahol azt remélte, békét talál. Elment a Mott Streeten Houstonig, ott jobbra fordult és a Boweryn keresztül kelet felé indult. Elhagyta a rohanó forgalmat és a botladozó csavargókat, és a Második sugárút felé vette útját.

Howard: *Miután átmentem a Boweryn, közvetlenül a Második sugárút előtt megláttam Swamijit, amint derűsen lépkedett a járdán, feje felvetve, keze a japazsákban. Hirtelen olyannak tűnt, mint egy híres színész egy nagyon ismerős filmből. Kortalannak látszott. A sannyásik hagyományos sáfrányszínű lepleit viselte és egy fura, hegyes orrú, fehér papucsot. A Houstonból jöve olyan volt, mint egy dzsinn, aki most lépett elő Aladdin lámpájából.*

Howard huszonhat éves, magas, jól megtermett fiatalember volt, hosszú sötét hajjal, sűrű szakállal és fekete keretes szemüveggel. Angol nyelvet adott elő Ohio állam egyetemén, és most érkezett vissza Indiából, ahol egy igazi gurut keresett.

Bhaktivedanta Swami észrevette Howardot, és egyszerre mindketten megálltak. Howard feltette az első kérdést, ami eszébe jutott:

— Ön indiai?

Bhaktivedanta Swami mosolygott:

— Óh, igen! És ön?

Howard: *Mondtam neki, hogy nem, de éppen most tértem vissza Indiából, és nagyon érdekel az országa és a hindu filozófia. Kalkuttából jött, mondta, és majdnem tíz hónapja van New Yorkban. Szeme olyan friss és barátságos volt, mint egy gyereké, és még a Houston Streeten elhúzó, zörgő teherautók előtt állva is hűvös nyugalmat árasztott, sziklaszilárdan gyökerezve valahol messze, túl a körülöttünk zúgó nagyvároson.*”

Howard aznap nem ment el barátjához. Visszatért saját lakásába a Mott Streetre, szobatársaihoz, Keithhez és Wallyhoz, s elmondta nekik — és mindenki másnak —, amit a gururól megtudott, aki minden ok nélkül egyszerre csak megjelent közöttük. Elmesélte nekik, hogy együtt álldogáltak a Swami és ő, beszélgettek, és a Swami megemléltette, hogy a közelben lakik, a Második sugárúton, ahol azt tervezi, előadásokat tart majd.

Howard: *Elmentem vele a sarokig. Megmutatta a kis üzlethelyiség épületét az Első és a Második utca között a Mobil benzinkút mellett. Azelőtt különlegességek boltja volt, és valaki a „Páratlan ajándékok” szavakat festette a kirakat fölé. Akkor még nem értettem, milyen prófétiás szavak voltak ezek. „Jó környék ez?” — kérdezte. Mondtam neki, hogy azt hiszem,*

igen. Halvány fogalmam sem volt arról, hogy mit fog nyújtani „leckéin”, de tudtam, hogy minden barátom örülni fog, hogy egy indiai swami költözött a környékre.

Elterjedt a hír. Bár Carl Yeargensnek és másoknak nem volt könnyű feljönni a Boweryről és a kínai negyedből — rengeteg dolguk volt —, Roy Dubois, a huszonöt éves képregényíró, aki már járt a Swaminál a Boweryn, s hallott a Swami új helyéről, mindenképpen fel akart ugrani. James Green és Bill Epstein sem felejtették el a Swamit, el akartak menni hozzá. A Paradox étterem még mindig élő kapcsolat volt, és új érdeklődőket hozott. Mások, mint például Steve Guarino a Swami hirdetését látták meg a kirakatban. A huszonhat éves Steve a város népjóléti osztályán dolgozott szociális előadóként, és egyik nap ebédszünetben, amint az Ötödik utcai népjóléti hivatalból hazafelé ballagott, megpillantotta a cédulát, amit a Swami az ablakba ragasztott. Már olvasta a *Gītā* egy puhafedeles kiadását, és magában megígérte, hogy elmegy a Swami előadására.

Howard szintén észrevette a kis hirdetést az ablakban azon a napon, amikor a Swamival az üzlethelyiség előtt álltak:

BHAGAVAD-GÍTĀ ELŐADÁSOK
A.C. BHAKTIVEDANTA SWAMI
HÉTFŐN, SZERDÁN ÉS PÉNTEKEN
ESTE 7-től 9-ig

— Elhozod a barátaidat? — kérdezte Prabhupāda.

— Igen! — ígérte meg Howard. — Hétfőn este.

* * *

Meleg nyári este volt, az üzlethelyiség hátsó ablakait és a bejárati ajtót szélesre tárták. A fiatalok közül sokan fekete farmerban, végiggombos, széles fakó csíkos sportingben érkeztek. Kopott tornacipőiket a bejáratnál hagyták, s most a földön ültek. Legtöbbjük a Lower East Side-on lakott, és egyiküknek sem okozott nagy nehézséget, hogy idejőjjön. A kis szoba sivár volt. Nem voltak képek, bútorok, nem volt szőnyeg vagy akár egyetlen szék, csak néhány egyszerű gyékény. Egy magányos villanykörte lógott a mennyezetről a szoba közepére. Hét óra volt és körülbelül egy tucat ember gyűlt össze, amikor nyílt az ajtó és Bhaktivedanta Swami belépett.

Nem viselt inget, és a sáfrányszínű szövet karja és mellkasa egy részét szabadon hagyta. Bőre egyenletesen arany színű volt, és ahogy nézték, kopaszon, hosszú fülcimpáival, megfontolt tekintetével olyan volt, mint a képek, amelyeket a meditáló Buddháról láttak. Idős léteire testtartása egyenes volt. Homlokát a vaišņavák sárgás agyagjele díszítette. Amint Bhaktivedanta Swami észrevette a nagydarab, szakállas Howardot, rámosolygott:

— Elhoztad a barátaidat?

— El! — válaszolta hangosan Howard, zengő hangját kieresztve.

— Nagyon jó.

Bhaktivedanta Swami kilépett fehér papucsából, leült a vékony matraca szemben kis gyülekezetével, és intett, hogy mindannyian leülhetnek. Kiosztott néhány rézcintányért, és röviden bemutatta a ritmust: egy... két... *há'*, egy... két... *há'*. Játszani kezdett — megdöbbenő, csengő hang. Aztán belefogott az énekbe: Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare. Most a közönség következett.

— Énekeljtek! — mondta nekik. Néhányan már ismerték, fokozatosan a többiek is bekapcsolódtak, és néhány kör után mindannyian együtt énekelték.

A jelen lévő fiatal fiúk és lányok legtöbbje már vett részt pszichedelikus utazáson a kitágított tudat új világát keresve. Vakmerően és meggondolatlanul az LSD, a meszkalin és a varázsgombák örvényes, tiltott vizeire hajóztak. A figyelmeztetések ellenére vállaltak minden veszélyt. Egyvalami mégis értékes volt vakmerőségükben: mohóságuk, hogy rátaláljanak az önvaló rendkívüli kiterjedéseire, hogy a mindennapi létezés mögé hatoljanak — még akkor is, ha nem tudták, hogy mi vár ott rájuk, s hogy vissza tudnak-e valaha is térni a közönségesség kényelmébe.

Ám bármilyen igazságra találtak rá, kielégületlenek maradtak, bármilyen világba jutottak is el ezek a fiatal pszichedelikus utazók, mindig visszatértek a Lower East Side-ra. Most a Hare Kṛṣṇa *mantrát* próbálgatták.

Ahogy a *kīrtana* hirtelen feltámadt a Swami cintányérjaiból és zengő hangjából, érezték, hogy csúcs lesz. Új alkalom volt, hogy „utazzanak”, és szívesen úsztak vele. Elméjükkel meghódoltak, kiaknázták az éneklés minden lehetőségét. Legtöbben már találkoztak a *mantrával* a misztikus *Upaniṣadokban* és a *Gītāban*, amelyek a titokzatosság hangján szóltak hozzájuk: „Örök lélek... Az illúzió tagadása.” Bármi is ez az indiai *mantra*, jöjjön, gondolták. Hadd vigyenek hullámai messze, hadd emeljenek magasra! Fogadjuk el, és jöjjön a hatás! Bármi is az ára, hadd jöjjön! Az éneklés egészen egyszerűnek és természetesnek tűnt. Édes volt, és nem bántott senkit. Óriási volt.

Ahogy Bhaktivedanta Swami saját belső eksztázisában énekelt, szemügyre vette tarka gyülekezetét. Új földet tört most fel. A Hare Kṛṣṇa *mantra*, az előéneklés és a válasz egyre hömpölygött, amint a cintányérok csengtek, hangja szétáradt az estében. Néhány szomszéd bosszankodott. A Puerto Ricó-i gyerekek szájátva néztek be az ajtón és az ablakon. Alkonyodott.

Egzotikus volt, mégis akárki láthatta, hogy csupán egy swami keltett fel egy ősi imát Isten dicsőítésére. Ez nem rock volt, s nem dzsessz. Egy szent ember énekelt, egy swami, aki nyilvános vallásos szertartást celebrált. De a társaság összetétele különös volt: egy idős indiai swami ősi *mantrát* énekel egy szobányi fiatal amerikai hippivel.

Bhaktivedanta Swami tovább énekelt, borotvált fejét kissé félrehajtva magasra emelte, teste enyhén remegett az érzelmektől. Magabiztosan, tiszta odaadásban elmerülve énekelte a *mantrát*, ők pedig válaszoltak. Egyre több járókelőt vonzott az utcai ablak és a nyitott ajtó. Néhányan gúnyolódtak, de az ének erősebb volt. A *kīrtana* hangjai közt még az autódudák is elhaló staccatóknak tűntek. Az autók motorjának zaja és a teherkocsik dübörgése folytatódott, de most már a távolban, észrevétlenül.

A homályos lámpa alatt, a kopár szobában összegyűlve a csoport együtt énekelt vezetője után — az erőtlen, tétovázó hangok lassan harmonikus kóruddá nőttek. Tovább tapsoltak és énekeltek, mindent beleadva, reménykedve, hogy felfedezik titkait. Ez a swami nem egy öt perces bemutatót tartott. Ő volt most a vezetőjük, a kalauzuk egy ismeretlen birodalomban. Howard és Keith felszínes találkozása a *kīrtanával* Kalkuttában nem volt nagy hatással rájuk, kívülállók maradtak. A *mantra* éneklése még soha nem volt olyan, mint most, a Lower East Side kellős közepén, egy igazi swami vezetésével.

Elméjükben pszichedelikus vágyak éltek, hogy lássák Isten arcát — képzelődések és látomások a hindu tanításokról, és az a feltételezés, hogy „AZ” csak személytelen fény. Bhaktivedanta Swami már találkozott egy hasonló társasággal a Boweryn, és tudta, hogy ez a csoport nem a megfelelő fegyelmezett tisztelettel és tudással a birtokában éli át a *mantrát*. De hadd énekeljenek úgy, ahogy akarnak! Idővel meghódnak a lelki hangnak és megtisztulnak, megvilágosodnak és eksztázisnak érzik majd a Hare Kṛṣṇa éneklését és hallgatását.

Abbahagyta a *kīrtanát*. Az éneklés távoltartotta a világot, de most újra berontott a Lower East Side. Az ajtónál álló gyerekek fecsegni és nevetgélni kezdtek. Megint hallatszott a kocsik és a teherautók zöreje, s egy közeli lakásból kiáltás hangzott fel, csöndet követelve. Fél nyolc múlt. Fél óra telt el.

* * *

Előadása végtelenül egyszerű volt, ám (a nyugtalan fiatalság számára) nehéz filozófiának hangzott. Néhányuknak ez sok volt, és a Swami első szavai után udvariatlanul felálltak, az ajtó előtt felvették a cipőjüket és visszatértek az utcára. Mások azonnal elmentek, amikor látták, hogy vége az éneklésnek. Mégis, ez volt eddig a legjobb társaság. Egy páran ott voltak a Bowery gyülekezetből is. Ott voltak a fiúk a Mott Streetről — ők azok, akik kifejezetten egy gurut

keresnek. Sokan már olvasták a *Bhagavad-gītā*t, és nem voltak túl büszkék ahhoz, hogy miután meghallgatták az előadást, elismerjék: semmit sem értettek belőle.

Az ajtón túl csak egy újabb forró és zajos júliusi este tombolt. A gyerekeknek nyári szünetük volt, és sötétedésig kint játszottak az utcán. A közelben egy nagy kutya ugatott — „*Vau! Vau! Vau!*” —, a forgalom állandó dübörgésében az ablak alatt kislányok visítogtak. Mindez kissé megnehezítette az előadó dolgát. A gyerekek, a forgalom és a kutyák izgatottsága ellenére Bhaktivedanta Swami azt akarta, hogy hagyják nyitva az ajtót. Ha valaki becsukta, megkérdezte: „Miért van becsukva? Hadd jöjjenek be az emberek!” Megingathatatlanul folytatta, a szanszkritot idézve, lekötve közönsége figyelmét, kifejtve sürgős üzenetét, s minden egyes szavával a könyörtelen hangzavarral versenyezve...

— *Vau! Vau! Vau!*

— *Íííííííííííí! Jaaaaaaaaaaaj!*

A kislányok visítása felverte az egész háztömböt. A távolban valaki kikiabált az ablakán:

— Tűnjetek el! Tűnjetek el!

— Kérd meg őket, hogy ne zajongjanak! — mondta Bhaktivedanta Swami.

— A férfi kergeti a gyerekeket — szólalt meg Roy (egy fiú a templomban).

— Igen, igen, ezek a gyerekek nagyon zavarnak. Kérd meg őket...

— Igen, éppen ez az... A férfi éppen most kergeti el őket.

— Zajonganak.

— Igen, most kergeti el őket...

A férfi elkergette a gyerekeket, de azok visszajöttek. A gyerekeket nem üldözheted el az utcáról — ott élnek. És a nagy kutya sohasem hagyja abba az ugatást. És ki állíthatja meg az autókat? Autók mindig lesznek. Prabhupāda az autókat használja példának: amikor az autó egy pillanatra megjelenik előttünk a Második sugárúton, nem gondoljuk azt, hogy nem létezett, mielőtt láttuk, vagy hogy azonnal megszűnik létezni, amint elhaladt előttünk. Ilyen az is, amikor Kṛṣṇa egyik bolygóról a másikra megy: nem jelenti azt, hogy nem létezik többé, noha úgy tűnhet. Valójában csak távozott látókörünkől. Kṛṣṇa és számtalan inkarnációja állandóan megjelenik és eltűnik az anyagi teremtés számtalan univerzumának számtalan bolygóján.

Az autók Bhaktivedanta Swami minden egyes szavába beledübörögtek. Az ajtó tárva-nyitva állt, ő pedig a szénmonoxid, az aszfalt, a surrogó autógumik és a hőmpolygó forgalom folyójának partján egyensúlyozott. Hosszú utat tett meg idáig a Yamunā partjától, Vṛndāvanától, ahol korszakokon át szentek és bölcsek gyűltek össze, hogy a Kṛṣṇa-tudatról beszélgessenek. De az ő hallgatósága itt él, ilyen színpalak között, és neki ide kellett jönnie, a Második sugárúti forgalom rohanó folyójának partjára, hogy hangosan elmondja ezt az örök érvényű üzenetet.

Még mindig ugyanazt hangsúlyozta: amit a Kṛṣṇa-tudatban teszel, legyen bármilyen csekélység, örök hasznodra válik. Most mégis, inkább mint a külvárosban vagy a Boweryn, arra kérte hallgatóságát, hogy fogadják el *teljesen* a Kṛṣṇa-tudatot és legyenek *bhakták*.

— Nem számít, mit tett az ember előtte — nyugtatja meg őket —, nem számít, milyen bűnöket követett el. Lehet, hogy kezdetben nem tökéletes, de ha szolgálatot végez, megtisztul.

Hirtelen egy boweryi csavargó lépett be, füttyörészve és részegen kiabálva. A társaság ülve maradt, nem tudták, mit tegyenek.

— Hogy vagytok? Mindjárt visszajövök. Hoztam mást is! — mondta a részeg.

— Ne zavarj bennünket! — mondta Bhaktivedanta Swami. — Ül le! Mi komolyan beszélgetünk.

— Felrakom ide. Egy templomban? Oké! Mindjárt visszajövök! — A medveszakállas, ősz hajú, elhanyagolt ruházatú férfi szagával elárasztotta az egész templomot. De aztán hirtelen kifordult az ajtón és már el is tűnt.

Bhaktivedanta Swami halkán nevetett, és azonnal visszatért előadásához.

Nem telt bele azonban öt perc, s az öreg csavargó visszatért, hangosan hírt adva érkezéséről:

— Hogy vagytok?

Valamit tartott a kezében. Utat tört a hallgatóság között, és egyenesen a templom hátulja felé indult, ahol a Swami ült. Kinyitotta a véce ajtaját és betett két tekeres vécepapírt, becsukta az ajtót, majd a mosdóhoz ment, néhány papírtörölközőt tett a tetejére, aztán még két tekeres vécepapírt és egy pár papírtörölközőt tett alá. Felállt, a Swami és közönsége felé fordult. A Swami rápillantott és megkérdezte:

— Mi ez?

A csavargó most már csöndes volt, elvégezte munkáját. A Swami nevetni kezdett, s megköszönte látogatójának, aki már az ajtó felé tartott:

— Köszönöm. Nagyon köszönöm. — A csavargó kilépett az utcára. — Látjátok? — Bhaktivedanta Swami most gyülekezetéhez fordult. — Olyan természetes ösztön, hogy valami szolgálatot végezzünk. Nézzétek csak, nincs is egészen magánál, mégis azt gondolta: „Itt van valami. Hadd végezzek valami szolgálatot!” Látjátok? Ez magától jön. Ez teljesen természetes.

A fiatalok egymásra néztek. Ez tényleg csúcs — először az éneklés a réz cintányérokkal, aztán a Swami, aki úgy néz ki, mint Buddha és a Kṛṣṇa-tudatról meg az éneklésről beszél, most meg ez a fura eset a csavargóval... De a Swami megőrizte nyugalmát — ő aztán igazán nyugodt, csak ül a földön, mintha nem félne semmitől, csak beszél a lélekről szóló filozófiájáról és arról, hogy szentek leszünk, és hogy még az öreg iszákos is szent lesz!

Majdnem egy teljes óra múlva a kutya még mindig ugatott, a gyerekek még mindig visítogtak. A Swami válaszolt néhány kérdésre, aztán belekezdett egy újabb *kīrtanába*. A Lower East Side megint messze tűnt. Elkezdődött az éneklés: megszólaltak a réz cintányérok, Bhaktivedanta Swami hangja vitte a dallamot, a közönség pedig válaszolt. Fél órán keresztül tartott, azután abbamaradt.

A közönség a Swami előtt ült, egy fiú pedig behozott neki egy almát, egy kis fatálat és egy kést. A társaság nagy része ott ült — magukban a *kīrtana* utóhatásait vizsgálgatva, mintha valami újfajta kábítószer próbáltak volna ki —, és figyelte, amint a Swami félbevágja az almát, azután negyedbe, azután nyolcadokba, sok-sok darabba. Egyet kivett magának, s megkérte az egyik fiút, adja körbe a tálat. Hátrahajtotta a fejét és ügyesen berakta az almaszeletet a szájába, anélkül hogy ujjai az ajkához értek volna, aztán csukott szájjal, tünődve rágni kezdte.

A gyülekezet tagjai csöndben rágcsálták a kis almadarabkákat, s figyelték, ahogy a Swami feláll, belebújik cipőjébe és az oldalajtón keresztül távozik.

* * *

— ISKCON-nak kell hívnunk a közösségünket! — nevetett játékosan, amikor először megalkotta a betűszót.

A társaság hivatalos tevékenységét már tavasszal elindította, amikor a Boweryn lakott. De már a hivatalos kezdet előtt is beszélt a „Kṛṣṇa-tudat Nemzetközi Szervezetéről”, s Indiába írt leveleiben és a *The Village Voice*-ban is így beszélt róla. Egy barátjának az volt a véleménye, hogy a nyugatiaknak kevésbé hangzana idegenül az „Isten-tudat Nemzetközi Szervezete” elnevezés. Az „Isten” szó azonban meglehetősen homályos, míg a „Kṛṣṇa” szó pontos és tudományos; az „Isten-tudat” szónak kevesebb lelki hatása volt, kevésbé volt személyes. És ha a nyugatiak nem tudják, hogy Kṛṣṇa Isten, akkor a „Kṛṣṇa-tudat Nemzetközi Szervezete” majd elmondja nekik, dicsőségét terjesztve „minden faluban és városban”.

A „Kṛṣṇa-tudat” kifejezés Śrīla Rūpa Gosvāmī tizenhatodik században írt *Padyāvalijából* származott; Bhaktivedanta Swami így fordította le egy kifejezést. *Kṛṣṇa-bhakti-rasa-bhāvita*: „elmerülni a Kṛṣṇának végzett odaadó szolgálat élvezetében.”

Az ISKCON hivatalos beiktatásának okirataiban a lefektetett célok tükrözik Bhaktivedanta Swami gondolkodásmódját. Hét pont volt, hasonlóak azokhoz, amelyeket az 1954-ben Indiában, Jhansiban megalakult Bhakták Ligájának ismertetője felsorolt. Akkor a kísérlet sikertelennek bizonyult, a célok mégis változatlanok maradtak.

A Krishna-tudat

Nemzetközi Szervezetének hét célja:

(a) Hogy módszeresen terjessze a lelki tudást a társadalomban, s az embereket a lelki életre nevelje azzal a szándékkal, hogy az élet értékeinek egyensúlyát visszaállítsák, s így a világra igazi egység és béke köszöntsen.

(b) Hogy a Krishna-tudatot úgy terjesszék, ahogyan azt a *Bhagavad Gita* és a *Srimad-Bhagwatam* kinyilvánítja.

(c) Hogy a Közösség tagjait egyesítse és közelebb vigye Krishnához, a legfőbb lényhez, s ezzel a közösség tagjaiban és az emberiségben kifejlessze azt az eszmét, hogy minden lélek az Istenség (Krishna) minőségének része.

(d) Hogy tanítsa mindenkinek a sankirtan mozgalmat, hogy bátorítson a sankirtan mozgalomra, Isten szent nevének közös éneklését, ahogy azt az Úr Sri Chaitanya Mahaprabhu kinyilvánította tanításaiban.

(e) Hogy a tagok és az egész társadalom számára a kedvtelések színhelyén szent helyet emeljen, Krishnának szentelve azt.

(f) Hogy a tagokat közelebb hozza egymáshoz, hogy egy egyszerűbb és természetesebb életformát taníthassanak.

(g) Hogy a fentebb említett célokat szem előtt tartva rendszeresen kiadványokat, folyóiratokat, könyveket és különféle írásokat adjon ki és terjesszen.

Attól függetlenül, hogy mit gondoltak az ISKCON alapítótagjai a közösség céljairól, Bhaktivedanta Swami közeli valóságnak látta őket. Ahogy Mr. Ruben, a metrókalauz, aki 1965-ben a Manhattan park egyik padján találkozott vele, megjegyezte: „Úgy viselkedett, mintha templomai lennének tele hívőkkel. Ott vannak a templomok és a könyvek — mondta — léteznek, megvannak, csak az idő választ el bennünket tőlük.”

Korai követői közül, akik aláírták az ISKCON megalakulásának okiratát, valószínűleg senki sem látta akkor, hogyan ölthetne formát a Swami álma, ám ez a hét pont mégsem pusztán vallásos szónoklat volt, hogy meggyőzzön egy pár New York-i államhivatalnokot. Bhaktivedanta Swami mindent valóra akart váltani, amit az alapító oklevélben lefektettek.

* * *

A Swami jelenléte, az, ahogyan beszélt és a *kīrtanák* azt eredményezték, hogy már mindenki „templomnak” hívta az üzlethelyiséget. De még mindig csak egy nyomorúságos, sivár üzlethelyiség volt. A Mott Street-i fiúktól jött az ötlet, hogy feldíszítsék a helyet.

Howard, Keith és Wally kieszelték, hogyan lepjék meg a Swamit, amikor az esti *kīrtanára* jön. Wally leszerelte a függönyöket a lakásukból, elvitte a mosodába (a víz sötétbarna árnyalatot öltött tőlük a piszoktól), azután mindet bíborvörösre festette. A Mott Street-i lakást poszterek, festmények és hatalmas selyemfüggönyök díszítették, amelyeket Howard és Keith hoztak Indiából. A fiúk összeszedték összes képüket, faliszőnyegüket, füstölőtartójukat és minden egyebet, és a bíborvörös függönyökkel együtt az üzlethelyiségbe vitték. Egész napjukat a díszítésnek szentelték.

Az üzlethelyiségben egy fából készült emelvényt készítettek a Swaminak — erre ülhetett —, és letakarták egy öreg bársonnyal. Az emelvény mögötti hátsó falra, az udvarra néző két ablak és két narancssárga függöny közé feltették a vörös függönyöket. Az egyik narancssárga függönyre egy eredeti festményt függesztettek Rādhāról és Kṛṣṇáról; a képet egy James Greene nevű fiú festette egy kör alakú vászonra. Jamest Bhaktivedanta Swami bízta meg, mintának pedig a *Śrīmad-Bhāgavatam* külső borítóját díszítő nyers indiai rajzot adta. Rādhā és Kṛṣṇa alakja valahogy elvont volt, de a Lower East Side-i kritikusok, akik az üzlethelyiségbe jártak, csodálatos alkotásként dicsőítették a képet.

Keith és Howard nem voltak egészen biztosak benne, hogy a Swami örömmel látja majd indiai képeiket és lenyomataikat, így a templom utcai oldalához közel tették ki őket, messze a Swami ülőhelyétől. Az egyik lenyomatot jól ismerték Indiában: Hanumān az eget átszelve egy

hegyet visz az Úr Rāmacandrának. A fiúknak fogalmuk sem volt, miféle élőlény lehet Hanumān. Felsőajkának formája miatt azt gondolták, hogy talán macska. Azután volt egy kép egy hatkarú férfiről — két karja zöld volt, íjat és nyilat tartott, egy másik pár karja kék volt és fuvolát tartott, a harmadik, aranszínű pár pedig egy botot és egy tálat.

Késő délutánra feltették a függönyöket, felszögezték a díszes selymeket, a festményeket és a lenyomatokat, az emelvényt befedték, virágokkal és gyertyatartókkal díszítették. Valaki hozott egy párnát a Swaminak, amelyre ülhetett, meg egy fakó ülést egy túltömött székből, háttámlának.

A Mott Street-i lelőhely mellett Robert Nelson, a Swami egyik külvárosi barátja megszerezte nagyapja garázsából egyik belga stílusú keleti szőnyegét, és metrón a Második sugárút 26-ba hozta. Még Raphael és Don, a két hippi is részt vett a díszítésben, pedig úgy tűnt, hogy őket az ingyen ételen és szálláson kívül semmi nem érdekli.

Sikerült mindent titokban tartaniuk, és alig várták, hogy lássák, mit szól mindehhez a Swami. Este, amikor a Swami belépett, hogy elkezdje a *kīrtanát*, meglátta a feldíszített templomot (még egy füstölő is égett), és elégedetten felvonta a szemöldökét:

— Fejlődtök — mondta, ahogy széles mosollyal az arcán körülnézett a szobában. — Igen — tette hozzá —, ez Kṛṣṇa-tudat.

Az örömteli hangulat, amely hirtelen eltöltötte, szinte olyan volt, mintha jutalmuk lett volna buzgó munkájukért. Azután fellépett az emelvényre — a fiúk lélegzetviesszafojtva figyelték, reménykedve, hogy az elég erősnek bizonyul —, és leült a *bhaktákat* és a díszítést szemlélve.

Örömet szereztek neki. Most azonban végtelenül komoly arckifejezést öltött, és bár tudták, hogy ez ugyanaz a Swamiji, kuncogásuk a torkukon akadt, és boldog pillantásaikat hirtelen bizonytalanság és nyugtalanság váltotta fel. Ahogy a Swami komolyságát figyelték, néhány perccel azelőtti örömük hirtelen gyermetegnek tűnt. Ahogy a felhő hirtelen sötét árnyékot vetve eltakarja a napot, a Swami vidám hangulata komollyá változott, s ők ösztönösen ugyanolyan komolyak és józanok lettek. Aztán felvette a *karatālakat*, s megint elismerően mosolygott. Szívük újra sugárzott.

A templom még mindig csak egy parányi üzlethelyiség volt, tucatnyi rejtőző és nem rejtőző svābbogárral, lejtős padlóval és szegényes világítással. De mert a dekoráció egy része Indiából származott, az atmoszféra hiteles volt, különösen amiatt, hogy a Swami az emelvényen ült. Mostantól a vendégek, akik betértek, hirtelen egy kis indiai templomban találták magukat.

Bhaktivedanta Swami követőinek csoportjára pillantott. Meghatotta, hogy díszhelyet ajánlottak fel neki, s hogy megpróbálták feldíszíteni az üzlethelyiséget. Az, hogy egy *bhakta* felajánl valamit Kṛṣṇának, nem volt új számára. De ez új volt. A *bhakti* magja csírázni kezdett New Yorkban, és mint e zsenge kis hajtás kertészét, őt is megérintette Kṛṣṇa kegye. A falon lévő képekre pillantva így szólt:

— Holnap lejövök megnézni, hogy melyik közülük a jó.

Másnap Bhaktivedanta Swami lejött, hogy értékelje a kiállított új művészi munkákat. Egy bekeretezett vízfestményen egy férfi dobolt, mellette egy táncoló lány.

— Ez rendben van — mondta. De egy másik képen a nő kissé világiasabb volt, mire így szólt:

— Ez a festmény nem olyan jó. — A templom hátulsó részébe sétált, Howard, Keith és Wally aggódva követték. Amikor a Swami a hatkarú személyt ábrázoló festményhez ért, azt mondta:

— Óh, nagyon szép!

— Ki ez? — kérdezte Wally.

— Az Úr Caitanya.

— Miért van hat karja?

— Mert megmutatta, hogy ő Rāma és Kṛṣṇa. Ezek Rāma karjai, ezek pedig Kṛṣṇa karjai.

— És az a másik két kar? — kérdezte Keith.

- Azok egy *sannyāsī* karjai.
- A következő kép elé lépett.
- Ez is nagyon szép!
- Ki ő? — kérdezte Howard.
- Hanumān.
- Egy macska?
- Nem — válaszolt Swamiji —, majom.

Hanumānt a *Rāmāyaṇa* szentírásban Rāmacandra bátor, hűséges szolgájaként dicsőítik. Indiaiak milliói imádják az Úr Rāma inkarnációját és szolgáját, Hanumānt, akiknek hőstettei örök témái a színdaraboknak, a filmeknek, a képzőművészeti alkotásoknak és a templomi imádatnak. A Mott Street-i fiúk nem tudták, kicsoda Hanumān, de nem voltak tudatlanabbak, mint a külvárosi idős hölgyek, akik Bhaktivedanta Swami kérdésére, hogy láttak-e már Kṛṣṇáról képet, csak zavartan bámultak. A Lower East Side misztikusai macskának nézték Hanumānt, és a hasis földjéről, ami India volt számukra, elhozták az Úr Caitanya képét, anélkül hogy tudták volna, kit ábrázol. Ám volt egy lényeges különbség ezek a fiúk és a külvárosi hölgyek között: ezek a fiúk szolgálták Swamijit és énekelték a Hare Kṛṣṇát. Már hátat fordítottak a materialista életmódnak és a középosztálybeli munka-jutalom betegségnek. Szívük felébredt Swamiji kitágított Kṛṣṇa-tudatának ígéretére, és társaságában valami felemelőt éreztek. Mint a boweryi csavargónak, aki vécepapírt adományozott Bhaktivedanta Swami előadása alatt, a Lower East Side-i fiúknak sem volt teljesen rendben az elméjük, de mégis — ahogy Bhaktivedanta Swami látta —, Kṛṣṇa vezette őket a szívükön keresztül. Bhaktivedanta Swami tudta, hogy megjavulnak, ha a Hare Kṛṣṇát éneklük és hallanak Kṛṣṇáról.

* * *

1966 nyara augusztusba fordult. Prabhupāda egészségével nem volt baj, s ezek a napok boldog napok voltak számára. A New York-iak a nyári kánikula miatt panaszkodtak, de ez nem okozott kényelmetlenséget annak, aki megszokta Vṛndāvana égető nyarának harmincnyolc Celsiusát.

— Olyan, mint India — mondta, s ahogy ing nélkül járt-kelt, úgy tűnt, nyugodt, s otthon érzi magát. Azt gondolta, hogy Amerikában főtt krumplin kell majd élnie (ha nem lesz más, csak hús), de itt is boldogan ugyanazt a rizst, *dālt* és *capātīt* ette, ugyanazon a háromszintes gázfőzőn elkészítve, mint Indiában. Rendszeresen dolgozott a *Śrīmad-Bhāgavatam*on is, mióta a Második sugárúti lakásba költözött. És most Kṛṣṇa elküldte ezeket az őszinte fiatalokat, akik főztek, gépeltek neki, rendszeresen hallgatták őt, énekelték a Hare Kṛṣṇát és még többet is akartak.

Prabhupāda még mindig magányos prédikáló volt. Azt tehette, amit akart, maradhatott vagy mehetett, s könyveit is abban a bensőséges kapcsolatban elmerülve írta, amely Kṛṣṇához fűzte őt, meglehetősen függetlenül az üzlethelyiségbe járó fiúktól. De most a Kṛṣṇa-tudat Nemzetközi Szervezetét lelki gyermekének fogadta. Az érdeklődő fiatalok, akik közül néhányan már több mint egy hónapja rendületlenül *japáztak*, botladozó lelki gyerekek voltak, s úgy érezte, felelős az irányításukért. Lelki tanítómesterüknek kezdték tekinteni őt, megbízva benne, hogy vezesse őket a lelki életben. Bár képtelenek voltak azonnal követni a sokféle szabályt, amit Indiában a *brāhmaṇák* és a vaiṣṇavák követnek, Prabhupāda sok reményt fűzött hozzájuk. Rūpa Gosvāmī szerint a legfontosabb szabály az, hogy valaki „valamilyen úton-módon” Kṛṣṇa-tudatosá váljon. Az embereknek a Hare Kṛṣṇát kell énekelniük, odaadó szolgálatot kell végezniük és minden tulajdonukat Kṛṣṇa szolgálatában kell használniuk. Prabhupāda a Kṛṣṇa-tudatnak ezt az alapelvét a legvégső határig alkalmazta a gyakorlatban, olyan módon, melyre a vaiṣṇava hit történetében mindaddig nem volt példa.

Bár a fiúknak feladatokat adott a főzésben és a gépelésben, ő maga egy kicsivel sem dolgozott kevesebbet, mint azelőtt. De minden őszinte lélek után, aki azért jött, hogy felajánlja szolgálatát, száz másik lépett elő, aki nem szolgálni akarta őt, hanem ellenkezni vele. Beszélt

velük, néha kiabált, néha az öklét rázta — Prabhupāda védte Kṛṣṇát a māyāvādī filozófia ellen. Ez szintén hozzátartozott Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Ṭhākurának végzett szolgálatához. Nem azért jött Amerikába, hogy nyugdíjba menjen. Minden áldott nap újabb megerősítés volt, hogy munkája, követői és ellenzői csak szaporodni fognak.

Hogy mennyit tehet majd, az Kṛṣṇától függött. „Öreg ember vagyok — mondta —, bármelyik pillanatban elmehetek.” De ha „elmegy”, akkor természetesen a Kṛṣṇa-tudat sincs többé, mert a Kṛṣṇa-tudatos közösség ő maga volt: alakja, ahogy vezeti a *kīrtanát*, fejét eksztázisában apró mozdulatokkal előre-hátra ingatva, vagy ahogy belép a templomba az udvaron keresztül vagy visszatér lakásába, egyénisége, ahogy mosolyogva leül, hogy a filozófiáról beszéljen egy órán keresztül — ő volt az egyedüli tartóoszlopa és fenntartója a Kṛṣṇa-tudat kicsi, törekeny, szabályozott világának a New York-i Lower East Side-on.

Lakásának hátsó szobájában Prabhupāda általában egyedül volt, különösen a kora reggeli órákban — hajnali kettő, három, négy körül —, amikor szinte senki más nem volt ébren. Ezekben a korai órákban szobája csendes volt, és Kṛṣṇához fűződő bensőséges kapcsolatának hangulatában egyedül dolgozott. A földön ült bőrönd-íróasztala mögött, Kṛṣṇát imádván a *Śrīmad-Bhāgavatam* fordításainak és magyarázatainak gépelésével.

De ugyanezt a hátsó szobát használta a találkozókra is, és bárki, aki eljött, bekopoghatott hozzá, beléphetett és személyesen beszélgethetett vele. Prabhupāda ilyenkor hátradőlt írógéptől, és idejét arra áldozta, hogy beszélgessen, meghallgassa látogatóját, válaszoljon a kérdésekre, néha vitatkozzon is vagy tréfálkozzon. A látogató fél órán keresztül is ott ülhetett vele szemben, mindaddig, amíg valaki megint kopogott, és a Swamiji hívta az újonnan érkezettet, hogy tartson velük. Új vendégek jöttek, mások elmentek, de a Swamiji maradt, ült és beszélgetett.

A legtöbb látogatás hangulata meglehetősen hivatalos volt — vendégei kérdeztek és ő válaszolt, nagyjából ugyanúgy, mint az előadások után az üzlethelyiségben. De alkalmanként néhány fiú, akik úgy tűnt, komoly követői lesznek, kisajátították idejét — különösen a kedd, a csütörtök, a szombat és a vasárnap estéket, amikor nem volt előadás a templomban. Gyakran személyes kérdéseket is feltettek: Milyen volt, amikor először jött New Yorkba? Milyen India? Voltak-e ott követői? Családjában mindenki Kṛṣṇa *bhaktája*? Milyen volt a lelki tanítómestere? Ilyenkor másképpen beszélt, halkabban, bensőségebben és humorosan.

Egyik este elmondta, hogyan találkozott lelki tanítómesterével. Indiában töltött gyermekkoráról is mesélt, aztán arról, hogyan kezdte el saját gyógyszerüzletét, s hogyan hagyta el otthonát, hogy 1959-ben a *sannyāsa* rendbe lépjen. A fiúkat érdekelte, de olyannyira nem ismerték mindazt, amiről beszélt, hogy amikor egy-egy olyan szót említett, mint *mṛdaṅga* vagy *sannyāsa*, meg kellett kérdezniük tőle, hogy mit jelent, és beszélgetés közben az indiai fűszerek, az indiai dobok, sőt még az indiai nők is szóba kerültek. De bármiről beszélt, végül mindig a *śāstra* fényével világította meg. Az ilyen beszélgetéseknek sohasem szabott határt — bőségesen mérte, óráról órára, napról napra, amíg volt igazi, élő érdeklődés.

Délben Swamiji lakásának előszobája ebédlő lett, esténként pedig bensőséges imádat színhelye. Swamiji a tizenkét láb széles, négyzet alakú, keményfa padlójú szobát üresen hagyta; az egyetlen bútordarab a két udvarra néző ablak között a falnál magányosan álló dohányzóasztal volt. Minden délben egy tucatnyi ember ebédelte itt vele. Az ebédet Keith főzte, aki az egész délelőttöt a konyhában töltötte.

Keith eleinte csak a Swaminak főzött. Megtanulta a *dāl*, a rizs és a *sabji* főzésének művészetét a Swami háromszintes gázfőzőjén, és általában egy-két vendégnek is jutott belőle. De hamarosan többen gyűltek össze, és Swamiji azt tanácsolta Keithnek, hogy növelje a mennyiséget (félretéve a kicsi háromszintes gázfőzőt), mígnem egy tucat éhes embernek kezdett főzni. A kosztosokat, Raphaelt és Dont nem érdekelte annyira Swamiji beszéde, de mindennap pontosan megérkeztek *prasādamra*, általában egy-két barátjukkal, akik az

üzlethelyiségbe tévedtek. Steve beugrott munkája közben a népjóléti hivatalból. Jött a Mott Street-i csapat. És voltak mások is.

A konyhában raktáron voltak a szokásos indiai fűszerek: friss chili, friss gyömbérgyökér, egész római köménymag, kurkuma, aszafoetida. Keith megtanulta az alapvető főzési technikákat és továbbadta barátjának, Chucknak, aki a segédje lett. Néhányan a többi fiú közül rendszerint a parányi konyha ajtajában álltak, s figyelték Keithet, akinek kezében az egyik vékony, palacsintaszerű *capātī* a másik után fújódott fel a nyílt láng fölött, mint egy focilabda, hogy azután elfoglalja helyét a gőzölgő halomban.

Amikor a finom *bhasmatī* rizs puhára és bolyhosfehérre főtt, s megpárolódott a *sabjī* is, a déli főzés „a *chaunce*”-szal [ejtsd: csonsz] végződött. Keith pontosan úgy készítette el a *chaunce*-ot, ahogy a Swami mutatta neki. Egy tisztított vajjal félig megtöltött fémcsészét tett a tűzre és belerakta a római köményt. Amikor a magok majdnem teljesen megfeketedtek, hozzáadta a chilit, és amint a chili is megfeketedett, a csészéből fojtó füst tört elő. Kész volt a *chaunce*. Keith edényfogójával fölemelte a csészét, és a bugyogó, ropogó keveréket, amely úgy gőzölgött, mint egy boszorkányüst, az edény széléhez vitte, amiben a *dāl* főtt. Résnyire felnyitotta a szorosán záró fedőt, csuklójának egy mozdulatával a *chaunce*-ot a *dālba* zúdította, s azonnal visszatette rá a fedőt... BUMM! A *chaunce* és a *dāl* találkozása robbanást idézett elő, amelyet vidám üdvrivalgás fogadott az ajtóból, jelezve, hogy a főzés most beteljesedett. Ez az utolsó művelet mindig annyi gőzzel járt, hogy egyszer hangosan a mennyezetre lőtte ki az edény fedőjét, kisebb égési sérüléseket okozva Keith kezén. Néhány szomszéd átható, csipős füstől panaszkodott. De a *bhakták* szerették.

Amikor az ebéd készen volt, Swamiji megmosta kezét és száját a fürdőszobában, és kijött az előszobába. Puha, rózsaszín talpú lába mindig meztelen volt, sáfrányszínű *dhotīja* a bokájáig ért. Odaállt a dohányzóasztalhoz, amelyre az Úr Caitanya és társai képét tette, az ő társai pedig körülötte álltak a falnál. Keith behozott egy tálcát a *capātīk* tucatjaival, és lerakta az oltárasztal elé a földre a rizzsel, a *dállal* és a *sabjīval* együtt. Swamiji elmondott egy bengáli imát, hogy felajánlja az ételt az Úrnak, a jelenlévők pedig térdüket és fejüket a padlóhoz érintve leborultak, és szavanként próbálták ismételni utána. A gőz és a sokféle illat betöltötte a szobát, mintha egy füstölőt ajánlottak volna fel az Úr Caitanya képe előtt.

Azután Swamiji leült barátaival együtt. Ugyanazt a *prasādamot* ette, mint ők, egy banánnal és egy fémedényben forró tejjel kiegészítve. Felszeletelte a banánt az edény szélén, és hagyta, hogy a szeletek beleessenek a gőzölgő tejbe.

Bhaktivedanta Swami nyílt rendelete, mely szerint mindenkinek annyi *prasādamot* kell ennie, amennyit csak tud, vidám hangulatot és családias légkört teremtett. Senki sem ülhetett csak csipegetve, udvariasan majszolgatva az ételt. Nagy étvággal ettek, amihez Swamiji szinte ragaszkodott. Ha valaki nem evett jó étvággal, Swamiji név szerint megszólította, és mosolyogva kifogásolta:

— Miért nem eszel? Edd a *prasādamot*! — Aztán nevetett: — Amikor a hajón az országokba jöttem, azt gondoltam: „Hogy fogják az amerikaiak valaha is megenni ezt az ételt?” — És ahogy a fiúk elöretolták tányérjaikat, Keith másodszor is szedett nekik — még rizst, *dālt*, *capātīt* és *sabjīt*.

Elvégre ez lelki volt. Tanácsos volt sokat enni. Ez meg fog tisztítani. Megszabadít a *māyātól*. Emellett jó volt, ízletes, fűszeres. Jobb volt, mint az amerikai ételek. Olyan volt, mint az éneklés. Óriási volt. Elszállhattál ettől az ételtől...

Indiai szokás szerint a jobb kezükkel ettek. Keith és Howard már hozzászoktak ehhez, és már kóstoltak hasonló ételleket, de azt mondták a Swaminak és a többi *bhaktának* a szobában, hogy Indiában soha nem ettek ilyen jót.

Az egyik fiú — Stanley — meglehetősen fiatal volt, és Swamiji szinte rajongó apaként nézte, ahogy evett. Stanley anyja személyesen beszélt vele, és csak azzal a feltétellel engedte fiát a kolostorban lakni, ha Swamiji maga visel gondot rá. Swamiji beleegyezett. Gondoskodott

róla és bátorította a fiút, mígnem Stanley egészen falánk lett, és egy ültő helyében tíz *capātī* megevett (és többet is megevett volna, ha Swamiji nem szól rá). Swamiji egyedül Stanley adagját korlátozta tíz *capātīra*, különben mindig azt mondta:

— Még! Egyetek még!

Amikor Swamiji befejezte az ebédet és kiment a szobából, Keith összeszedett néhány önként jelentkezőt, akik segítettek kitakarítani, a többiek pedig elmentek.

Néha egy-egy vasárnap Swamiji maga főzte a lakomát különleges indiai fogásokkal.

Steve: *Swamiji maga főzte a prasādamot, azután felszolgálta nekünk az emeleten, az előszobában. Mindannyian sorokban ültünk, és emlékszem, ahogy fel-alá járkált a fiúk sorai közt. Meztláb lépkedett közöttünk, s kanalát a különböző edényekbe merítve osztott nekünk. Megkérdezte, hogy mit kérünk — kérünk-e még ebből? És nagy örömmel szolgálta fel nekünk. Ezek a fogások nem közönséges fogások voltak: édességek és csemegék — mint például édes rizs és kacaurī —, különleges ízek. Miután teli tányérral ettünk, visszajött, s kért bennünket, hogy együnk még.*

Egyszer odajött hozzám, és megkérdezte, hogy mit kérek még — kérek-e édes rizst? Mivel eleinte téves felfogásom volt a lelki életről, úgy éreztem, meg kell tagadnom magamtól azt, amit a legjobban szeretek — úgyhogy csak egyszerű rizst kértem. De még az „egyszerű” rizs is különleges sárga rizs volt, sült sajtdarabkákkal.

A szabad estéken Swamiji lakása csendes volt. Néha egész este egyedül fordította és gépelte a *Śrīmad-Bhāgavatamot*, vagy a nyugodt légkörben tizig beszélgetett egy-két vendéggel. De a találkozók estéin — hétfőn, szerdán és pénteken — lakásának minden szobájában történt valami. Már nem volt egyedül. Új követői segítettek neki, és magukévá tették vágyát, hogy megpróbálja rávenni az embereket: énekeljék a Hare Kṛṣṇát és ismerjék meg a Kṛṣṇa-tudatot, halljanak róla.

Hétfőn, szerdán és pénteken este *kīrtana* volt. Néhány *bhakta* már lent volt, üdvözölték a vendégeket, és meséltek nekik a Swamiról és a Hare Kṛṣṇa énekléséről. De Swamiji nélkül semmi sem kezdődhetett el. Senki sem tudott a dobon játszani, és eszébe sem jutott senkinek, hogy a *kīrtanát* vezesse Swamiji nélkül. Csak akkor tudták elkezdni, amikor hét órákor belépett.

Frissen zuhanyozva és tiszta, kézzel szótt indiai ruhájában, karjain és testén a nyílszerű vaiṣṇava jelekkel Swamiji a lakásából az üzlethelyiségbe indult, hogy a kínálkozó eksztatikus lehetőséget arra használja, hogy Kṛṣṇát dicsőítse. A kis templom megtelt vad, egyáltalán nem brahminikus, őszinte, fiatal amerikaiakkal.

* * *

A konyhában Keith főzte az ebédet, mint rendesen, de ma Swamiji a tűzhely mellől figyelte növendékét. Keith megállt és felnézett a főzésből:

— Swamiji, lehetek a tanítványod?

— Igen — válaszolta Swamiji. — Miért ne? Kṛṣṇa dāsa lesz a neved.

Ez az egyszerű beszélgetés volt az első eset, amikor valaki arra kérte Swamijit, hogy fogadja el tanítványának, és ez volt Swamiji első ígérete az avatásra. De semmi több nem történt. Swamiji kihirdette, hogy hamarosan avatást fog tartani.

— Mit jelent az avatás, Swamiji? — kérdezte az egyik fiú, és Swamiji azt mondta:

— Később elmondom.

Először is szükségük volt *japa*-füzérekre. Keith elment a Tandy's Leather Companyhoz, egycentis fagyöngyöket vásárolt és fonalat hozzá, amelyre felfűzhatték. Swamiji elmondta, hogy sokkal jobb gyöngyökön számolni, amikor *japáznak* — száznyolc gyöngyös fonálon a pontosság kedvéért. Ez a tapintási érzéket is lefoglalja, és mint a vaiṣṇavák Indiában, meg tudják számolni, hányszor mondják el a *mantrát*. Néhány *bhaktának* Indiában több mint ezer gyöngy van a fonálán — mondta —, és újra és újra végigmondják. Megtanította a fiúknak, hogyan kössenek kettős csomót a száznyolc gyöngy mindegyike után. A száznyolc különleges

szám: száznyolc *Upaniṣad* van, ahogyan a fő *gopīk*, az Úr Kṛṣṇa legfőbb *bhaktái* is száznyolcan vannak.

Az avatottak fogadalmat tesznek, mondta Swamiji. Az egyik fogadalom az, hogy mindennap előírt számú kört *japáznak* a füzéren. A Swamiji fiai közül körülbelül egy tucatnyi tűnt alkalmasnak erre, de nem szigorú rendszer alapján választotta ki őket; ha akarták, vállalhatták.

Steve: *Bár mindig azt tettem, amit Swamiji ajánlott, éreztem, hogy az avatás súlyosabb elkötelezettség. És még utoljára erős vágyat éreztem, hogy teljesen független maradjak, így aztán haboztam, elfogadjam-e az avatást vagy sem.*

Swamiji barátai mind másképpen látták az avatást. Néhányan látták, hogy nagyon komoly dolog, néhányan pedig csak egy bulinak tartották az egészet. Néhány nappal a ceremónia előtt Wally és Howard, miközben az udvaron gyöngysoraikat fűzőgették, beszélgetni kezdtek:

— Ez csak formalitás. Elfogadod Swamijit lelki tanítómesterednek — így Wally.

— Mivel jár ez? — kérdezte Howard.

— Senki sem biztos benne. Indiában ez általános szokás. Nem gondolod, hogy el akard fogadni lelki tanítómesterednek?

— Nem tudom. Jó lelki tanítómesternek tűnik — akármi is legyen az. Úgy értem, szeretem őt és a tanításait is nagyon, úgyhogy gondolom, valahogy máris a lelki tanítómesterem. Csak nem értem, hogyan változtatna ez a helyzetem.

— Én sem értem. Gondolom, nem változtat semmit. Csak formáság.

* * *

Szeptember 8. Janmāṣṭamī volt, az Úr Kṛṣṇa megjelenési napja. Bhaktivedanta Swami egy évvel ezelőtt a tengeren, a *Jaladuta* fedélzetén, Colombo partjait elhagyva ünnepelte meg Kṛṣṇa születésnapját. Most, pontosan egy évvel később volt egy kis csapata, akik énekelték a Hare Kṛṣṇát. Összehívta őket, hogy énekléssel, a szentírások olvasásával, koplalással és lakomázással megünnepeljék a napot — és másnap avatás volt.

Swamiji reggel hatkor lejött, hogy szokás szerint reggeli leckét tartson, amikor az egyik fiú megkérte, hogy olvasson saját kéziratából. Swamiji tartózkodónak tűnt, de nem titkolta el örömét, amiért megkérték, hogy saját *Bhagavad-gītā* magyarázatát olvassa. Általában Dr. Radhakrishnan oxfordi kiadású *Bhagavad-gītájából* olvasott egy-egy verset. Bár a magyarázat a személytelen filozófiát mutatja be, a fordítások kilencven százalékban helyesek, mondta Swamiji. De aznap reggel felküldte Royt, hogy hozza le kéziratát, és egy órán át a gépelt lapokról olvasott.

Janmāṣṭamī ünneplésének különleges szabályai vannak: nem lehet enni, és a napot *japázással*, énekléssel, olvasással, a Kṛṣṇa-tudatról beszélgetve kell tölteni. Ha valaki túlságosan legyengülne, mondta, van gyümölcs a konyhában. De jobb, ha az éjféλι lakomáig koplalnak, pontosan úgy, mint Indiában a *bhakták*. Elmesélte, hogy Indiában emberek milliói — hinduk, muzulmánok egyaránt — ünneplik az Úr Kṛṣṇa születésnapját, és minden templomban Kṛṣṇa kedvteléseit dicsőítik.

— És most — mondta végül — elmondom nektek, mit jelent az avatás. Az avatás azt jelenti, hogy a lelki tanítómester elfogadja a tanítványt, és vállalja, hogy gondját viseli, a tanítvány pedig elfogadja a lelki tanítómestert, és vállalja, hogy Istenként imádja.

Szünetet tartott. Senki sem szólt.

— Valami kérdés?

Kérdés nem volt, így aztán felállt és kiment.

A *bhakták* megdöbbenek. Mit is hallottak most — mit mondott? Heteken keresztül hangsúlyozta, hogy aki Istennek adja ki magát, azt kutyának kell tekinteni.

— Most felrobbant az agyam — mondta Wally.

— *Mindenkinek* felrobbant az agya — mondta Howard. — Swamiji bombát dobott el.

Keithre gondoltak. Keith bölcs volt. Beszéljünk Keithtel! De Keith kórházban volt. Ahogy maguk közt beszélgettek, egyre jobban megzavarodtak. Swamiji megjegyzése megzavarta ítélőképességüket. Végül Wally elhatározta, hogy meglátogatja Keithet a kórházban.

Keith meghallgatta az egész történetet. Wally elmesélte neki, hogy Swamiji mondta nekik, hogy koplaljanak, elmesélte, hogy olvasott a kéziratából, s hogy azt mondta, majd elmagyarázza az avatást, és elmesélte, hogy fülelt mindenki... És akkor Swamiji eldobott egy bombát: „A tanítvány elfogadja a lelki tanítómestert, és vállalja, hogy Istenként imádja. Valami kérdés?” És akkor Swamiji kiment.

— Nem tudom, hogy most akarom-e, hogy felavasson — vallotta be Wally. — Istenként kell imádnunk őt.

— Már most is azt csinálod, hiszen elfogadsz mindent, amit mond neked — válaszolt Keith, és azt tanácsolta beszéljék meg Swamijival — még az avatás *előtt*...

Wally visszatért a templomba, megtanácskozta Howarddal, és együtt felmentek a Swami lakásába.

— Amit ma reggel mondtál — kérdezte Howard —, az azt jelenti, hogy a lelki tanítómestert Istennek kell elfogadnunk?

— Azt jelenti, hogy ugyanaz a tisztelet jár neki, mert Isten képviselője. Ezért éppen olyan, mint Isten, mert Istent hozhatja el őszi tanítványának. Világos?

Az volt.

Aznap az avatandók nagy része órákig fűzte a fénylő, vörös fagyöngyöket. A fonal egyik végét az ablakrácsához vagy a fűtőtesthez kötötték, egy gyöngyöt lecsúsztattak a fonálon, szorosán megkötötték, és mindegyik gyöngynél elmondták a Hare Kṛṣṇa *mantrát*. Ez odaadó szolgálat volt — a *japázás* és a *japa*-láncod fűzése az avatásra. Minden gyöngy megkötése különleges eseménynek tűnt.

Swamiji azt mondta, hogy a *bhakták* Indiában legalább hatvannégy kört *japáznak* naponta. Az jelent egy kört, ha a száznyolc gyöngy mindegyikén elmondják egyszer a Hare Kṛṣṇa *mantrát*. Lelki tanítómestere azt mondta, hogy aki nem *japázik* hatvannégy kört naponta, elesettnek számít.

Néhány fiú először azt gondolta, hogy nekik is hatvannégy kört kell *japáznuk*, és megzavarodtak: ez az egész napot igénybe venné. Hogy mehetsz dolgozni, ha hatvannégy kört kell *japáznod*? Hogy *japázhatsz* hatvannégy kört? Valaki szerint a Swamiji azt mondta, hogy harminckét kör lesz az elégséges minimum a nyugatiak számára. Wally azt mondta, hallotta, hogy Swamiji huszonötöt mondott — de még ez is lehetetlennek tűnt. Aztán Swamiji felajánlotta a legalacsonyabb minimumot: tizenhat kör naponta, mulasztás nélkül. Mindenkinek, aki avatást kap, meg kell ígérnie.

A gyöngyfűzés, *japázás*, olvasás és szunyókálás éjjel tizenegyig tartott, amikor Swamiji mindenkit felhívott a szobájába. Ahogy átvonultak az udvaron, különleges nyugalmat éreztek a levegőben, és a falon túl a Houston Street csöndje húzódott. Holdtalan éjszaka volt.

Ahogy követői leültek a földre és elégedetten eszegették a *prasādamot* a papírtányérokra, Swamiji is közéjük ült és történeteket mesélt az Úr Kṛṣṇa születéséről. Kṛṣṇa ötezer évvel ezelőtt ezen az estén jelent meg. Kamsa király börtönében született meg éjfélkor, Vasudeva és Devakī gyermekeként. Apja, Vasudeva azonnal Vṛndāvanába vitte őt, ahol Nanda Mahārāja, egy tehénpásztor fiaként nőtt fel.

Swamiji arról is beszélt, mennyire fontos a megtisztulás a lelki fejlődés érdekében.

— Nem elég egyszerűen csak szent szavakat ismételtetni — mondta —, hanem kívül és belül is tisztának kell lenni. A tiszta *japázás* hozza majd meg a lelki fejlődést. Az élőlény tisztátlanná válik, mert anyagi boldogságra vágyik. De a tisztátalan megtisztulhat, ha követi Kṛṣṇát és mindent Kṛṣṇáért tesz. Akik kezdők a Kṛṣṇa-tudatban, hajlamosak arra, hogy hamar felhagyjanak a törekvéssel, de a lelki fejlődéshez ellen kell állni ennek a kísértésnek, és állandóan fokozni kell az erőfeszítést és az odaadást.

Michael Grant: *Az avatásról az előző napon hallottam először. A zenémmel foglalkoztam, nem jártam oda. Az egyik avatandóval sétáltam lefelé a Második sugárúton, és ő megemlítette, hogy lesz valami avatási ceremóniának nevezett dolog. Megkérdeztem, hogy mi az, mire azt mondta: „Csak annyit tudok, hogy azt jelenti, elfogadod a lelki tanítómestert Istennek.” Ez nagy meglepetés volt számomra, és nem nagyon tudtam, mit gondoljak róla. De nem vettem teljesen komolyan, és olyan mellékesen említette meg nekem, hogy nem tűnt nagyon fontosnak. Mellékesen megkérdezte, hogy én is érintett vagyok-e, és én — szintén nagyon mellékesen — azt mondtam: „Azt hiszem igen. Miért ne? Kipróbálom.”*

Jan, Mike barátnője azt gondolta, hogy nem lenne belőle engedelmes tanítvány, és az avatás amúgy is ijesztően hangzott. Szerette Swamijit, különösen főzni szeretett vele. Végül Mike volt az, aki meggyőzte — Mike ment, így neki is mennie kellett vele.

Carl Yeagens tudott valamit az avatásról keleti filozófiai olvasmányaiából, és ő jobban tudta, mint a többiek, hogy milyen komoly elkötelezettséget jelent. Csodálkozott, hogy a Swamiji felajánlotta az avatást, és meggondolta, belemenjen-e. Tudta, hogy az avatás azt jelenti, hogy nem élhet tiltott nemi életet, nem ihat, nem ehet húst, és az avatott tanítvány új kötelessége volt, hogy a tanításokat terjessze másoknak. Carl, mióta a Swami a Második Sugárútra költözött, úgy érezte, egy kicsit kívül került, mindenesetre úgy döntött, hogy elmegy az avatásra.

Bill Epstein sohasem vallotta magát komoly tanítványnak. Az avatás csak egy része volt Swamiji jelenetének, és szabad választása volt, hogy komolyan veszi-e vagy sem. Úgy gondolta, hogy elfogadhatja az avatást, még ha ő maga nem is nagyon komoly. Legalább kipróbálja.

James Green azt gondolta, hogy nem elég tiszta ahhoz, hogy avatást kapjon — „Ki vagyok én, hogy avatást kapjak?” De a Swami megkérte, hogy hozzon el valamit az üzlethelyiségbe. „Elmentem, és azt hitték, hogy én is avatást kapok. Így aztán azt gondoltam: miért ne?”

Stanley ragaszkodott a Swamihoz és követőihez. Megkérdezte az anyját, hogy felavathatják-e, és ő beleegyezett.

Steve időt kért, hogy meggondolhassa.

Keith kórházban volt.

Bruce csak egy-két hete járt, neki még túl korai lett volna.

Chuck egyhetes vakáción volt, távol a rendszeres templomi lelki élettől, így nem tudott az avatásról.

Swamiji senkit sem kért meg, hogy borotválja le a haját vagy hogy legalább vágja le, vagy hogy öltözzön át. Senki sem adott Swamijinak hagyományos *guru-dakṣiṇāt*, az ajándékot, amelyet a tanítványnak kell felajánlania mestere iránti nagy elkötelezettsége jeleként. Szinte senki sem segített neki, így magának kellett főznie és előkészítenie az avatást. Tökéletesen ismerte a fiúk gondolkodásmódját, és nem próbált semmit rájuk erőltetni. Amíg az avatás után meg nem kérdezték, néhány avatott nem is ismerte a négy szabályt — nem szabad húst enni, tiltott nemi életet élni, inni és szerencsejátékot folytatni —, amely kötelező minden tanítvány számára.

— Nagyon örülök, hogy végre megkérdeztetek — hangzott Swamiji válasza.

A szertartási tűz valódi védikus áldozat volt Swamiji előszobájában. A szoba közepén volt az áldozati hely, tíz centi magas és kétszer két láb alapterületű téglamelnvény, földdel borítva. A föld az udvarból származott, a téglák pedig egy közeli lebontott épületből. A halom körül ott volt tizenegy banán, tisztított vaj, egész árpa, ötféle színes porfesték és egy adag gyújtós. A tizenegy avatandó foglalta el a megmaradó hely nagy részét az előszobában, ahogy térd térd mellett ültek a földön az áldozati hely körül. A vendégek kíváncsian néztek be a nyitott ajtón. A Swamit kivéve mindenki számára új és különös volt az egész, és a ceremónia minden lépése az ő irányítása alatt történt. Amikor a fiúk közül néhányan összemaszatolták magukat, ahogy a

vaiṣṇava *tilakát* próbálták felrakni a homlokukra, Swamiji türelmesen irányította az ujjukat a homlokukon, egy rendes, vékony „V”-t formázva.

Leült a földhalom elé, gyülekezetére nézve. Olyanok voltak, mint bármelyik más hippitársaság a Lower East Side-on, akik valamilyen — lelki, kulturális, zenei vagy bármilyen — eseményre gyűltek össze. Néhányan csak a happening hírére jöttek el. Néhányan nagyon ragaszkodtak a Swamihoz. De mindenki kíváncsi volt. Megkérte őket, hogy halkán vibrálják a Hare Kṛṣṇa *mantrát* az egész ceremónia alatt. A vibráció állandó zümmögéssé változott, titokzatos mozdulatait kísérve, mint egy védikus rítus főpapját.

Egy tucatszámú füstölő meggyújtásával kezdte. Azután vízzel megtisztította magát. A kanalat a bal kezébe véve egy pohárból három csepp vizet tett a jobb tenyerére és felszippantotta. Ezt háromszor megismételte. Negyedszerre nem szippantotta fel, hanem maga mögé, a földre locsolta. Azután körbeadta a kanalat és a poharat az avatandók közt, akik megpróbálták utánózni, amit láttak. Amikor valamelyikük a másik kezébe tette a vizet vagy rosszul szippantotta fel, Swamiji türelmesen kijavította.

— Most ismételjétek utánam! — És szavanként elismételtette velük a megtisztuláshoz szükséges védikus *mantrát*:

*om apavitrah pavitro vā
sarvāvasthām gato 'pi vā
yah smaret puṇḍarīkāṣaṁ
sa bahyābhyantarāḥ śuciḥ
śrī-viṣṇuḥ śrī-viṣṇuḥ śrī-viṣṇuḥ*

Az avatandók akadozva próbálták követni a soha nem hallott szavak kiejtését. Azután lefordította: „Legyen valaki tisztátalan vagy tiszta, vagy menjen keresztül bármilyen állapotban, ha emlékezik a lótusz-szemű Istenség Legfelsőbb Személyiségére, kívül-belül megtisztul.” Háromszor szippantotta fel a vizet. A Hare Kṛṣṇa *mantra* zümmögése megtöltötte a szobát, miközben a pohár az egyik avatandótól a másikhoz került, és azután megint vissza hozta. Háromszor vibrálták el a *mantrát*: *om apavitrah...* Azután felemelte a kezét, és ahogy a zümmögés elcsöndesedett, elkezdte előadását.

Az előadás után Swamiji megkérte a *bhaktákat*, hogy egyenként adják oda neki a *japa*-füzérüket, és *japázni* kezdett rajtuk — Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare. Mindenki *japázott*, a hang betöltötte a szobát. Amint egy gyöngyfüzérrel végzett, kihívta tulajdonosát, és a gyöngyfüzért feltartva bemutatta, hogyan kell *japázni*. Azután kihirdette az avatott lelki nevét, a tanítvány pedig visszakarta a *japa*-füzért, leborult a földre és elmondta:

*nama om viṣṇu-pādāya kṛṣṇa-preṣṭhāya bhū-tale
śrīmate bhaktivedānta-svāmin iti nāmine*

„Tiszteletteljes hódolatomat ajánlom ő Isteni Kegyelme A.C. Bhaktivedanta Swaminak, aki nagyon kedves az Úr Kṛṣṇának, mert az ő lótuszlábainál keresett menedéket.”

Tizenegy avatandó volt és tizenegy *japa*-füzér, így a *japázás* több mint egy óráig tartott. Swamiji mindenkinek egy sor nyakláncot is adott, amely — mint mondta — olyan, mint egy nyakörv, jelezve, hogy a *bhakta* Kṛṣṇa kutyája.

Miután Wally megkapta *japa*-füzérét és új nevét (Umāpati), visszaült a helyére Howard mellé és azt mondta:

— Csodálatos volt. Csodálatos dolog megkapni a *japa*-füzérérd!

Sorban mindegyik avatott megkapta *japa*-füzérét és lelki nevét. Howard Hayagrīva lett, Wally Umāpati, Bill Ravīndra-svarūpa, Carl Karlāpati, James Jagannātha, Mike Mukunda, Jan Jānakī, Roy Rāya Rāma és Stanley Straydhīsa. Egy másik Stanley, egy brooklyni fiú és Janis, egy montreali főiskolás, akik csak felületes kapcsolatban álltak a Swamival, megjelentek aznap este, és a többiekkel együtt avatást kaptak: Satyavrata és Janārdana lett a nevük.

Swamiji elkezdte a tűzáldozatot, a színes festéket a földhalomra szórta. Gyülekezete feszült figyelemmel követte minden titokzatos mozdulatát, ahogy fogta az ágakat és a faforgácsot, megmártotta a tisztított vajban, egy gyertya lángjába tartva meggyújtotta, és egy kis tüzet rakott a földhalom közepén. Egy edényben összekeverte a szezámagot, az árpát és a tisztított vajat, aztán körbeadta. Mindegyik új tanítvány kivett egy marokkal a keverékből, hogy a tűzbe ajánlhassa. Azután szanszkrit imákat kezdett énekelni. Swamiji mindenkit megkért, hogy mondja utána, s mindegyik ima végén a „*svāhā*” szót ismételték válaszképpen. Az avatottak minden „*svāhā*”-nál a tűzbe dobtak egy keveset a szezámag és az árpa keverékből. Swamiji továbbra is öntötte a vajat, rakta a tüzet és énekelte az imákat, amíg a halom lángolt. Az imák tovább zengtek, a vaj folyt a tűzbe, a tűz egyre nagyobb lett és a szoba egyre melegebb.

Tizenöt-húsz perc múlva Swamiji megkérte mindegyik avatottat, hogy rakjon egy banánt a tűzbe. Tizenegy banán került a lángok közé. A tűz kezdett elhalni, a füst pedig egyre sűrűbb lett. Néhány avatott felpattant és köhögve a másik szobába futott, a vendégek pedig kihátráltak a folyosóra. De Swamiji tovább öntötte a vajat és a magokat a tűzbe.

— Ez a fajta füst nem zavaró — mondta. — A többi zavaró, de ez nem.

Bár mindenkinek könnyezett a szeme, Swamiji azt kérte, hogy az ablakokat ne nyissák ki. A füst így nagyrészt a lakásban maradt, és egyetlen szomszéd sem panaszkodott.

Swamiji szélesen mosolyogva felemelkedett az áldozati tűz, Vişnu égő nyelve előtti ülőhelyéről, és tapsolva énekelni kezdte a Hare Kṛṣṇát. Egyik lábát a másik elé rakva hintázni kezdett egyik oldalról a másikra, táncolt a tűz előtt. Tanítványai csatlakoztak hozzá, táncoltak és énekeltek, a füst pedig eloszlott. Minden tanítványát megkérte, hogy érintsék *japa*-füzérüket az asztalon álló Pañca-tattva képen az Úr Caitanya lábához, és végül megengedte, hogy kinyissák az ablakot. Ahogy véget ért a ceremónia és a lakás levegője kezdett kitisztulni, Swamiji nevetett:

— Olyan füst volt, hogy azt hittem, kihívják a tűzoltókat!

Swamiji boldog volt. Megszervezte, hogy minden *bhakta* és vendég kapjon *prasādamot*. A tűz, az imák, a fogadalmak és a Hare Kṛṣṇa közös éneklése kedvező légkört teremtett. Alakultak a dolgok. Most már voltak avatott *bhakták* a nyugati világban. Végül a legtöbb tanítvány hazament, lelki tanítómesterükre hagyva az avatási ceremónia utáni takarítást.

Három nappal később Swamiji az első esküvőt is megtartotta két tanítványa, Mukunda és Jānakī közt, egy hasonló ceremónia keretében. Elégedett volt. Kṛṣṇa-tudatos küldetése néhány fontosabb elemét már bemutatta. Tanítványokat avatott, összeadta őket, és vendégül látta a közönséget *kṛṣṇa-prasādammal*.

— Ha a lehetőségeim engednék — mondta követőinek —, mindennap tartanék egy ilyen nagy ünnepséget.

Rādhāṣṭamīn, Kṛṣṇa örök társa, Śrīmatī Rādhārāṇī megjelenési napján Prabhupāda megtartotta a második avatást. Keith Kīrtanānanda lett, Steve Satsvarūpa, Bruce Brahmānanda, Chuck pedig Acyutānanda. Ez is ünnepi nap volt, tűzáldozattal Prabhupāda előszobájában és nagy lakomával.

Allen Ginsberg a közeli Keleti Tizedik utcában lakott. Egy nap különös meghívót talált postaládájában:

Gyakorold a transzcendentális hangvibrációt!

Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare

Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare.

*Ez a mantra megtisztítja a portól az
elme tükrét.*

A Kṛṣṇa-tudat Nemzetközi Szervezetének

összejövetelei: mindennap reggel 7-kor

hétfőn, szerdán és pénteken este 7-kor.

Szeretettel várunk, gyere el

és hozd a barátaidat is!

Swamiji kérte meg a fiúkat, hogy osszák ki a környéken ezeket a röpiratokat.

Egyik este, nem sokkal azután, hogy megkapta a meghívót, Allen Ginsberg és szobatársa, Peter Orlovsky egy Volkswagen kisbusszal megérkeztek az üzlethelyiségbe. Allent már régen megragadta a Hare Kṛṣṇa *mantra*, amikor Allahabadban, Indiában először találkozott vele a Kumbha-melā fesztiválon, és azóta is gyakran énekelte. A *bhaktákra* nagy hatással volt, hogy az *Üvöltés* világhírű szerzője, a beat-nemzedék egyik vezető alakja eljött szerény üzlethelyiségükbe. A szabad szex, a marihuána és az LSD szószólója volt, a mindennapok szűrkeségében a kábítószer által keltett lelki látomásoké, és politikai elképzelései, kutatásai az őrültség körül, forradalma, meztelensége és kísérletei, hogy megteremtse a hasonló gondolkodású lelkek harmóniáját — mindez befolyásolta az amerikai fiatalok elméjét, különösen azokat, akik a Lower East Side-on éltek. Bár a középosztálybeli mérce szerint botrányos volt és torzonborz, mégis világi elismerés övezte, inkább, mint bárki mást, aki eddig az üzlethelyiségbe tévedt.

Allen és Peter a *kīrtanára* jött, de korán érkeztek — Swamiji még nem jött le. Egy új harmóniumot ajándékoztak a *bhaktáknak*.

— Egy kis ajándék a *kīrtanához* — mondta Allen. Az üzlethelyiség bejáratánál állt és Hayagrīvával beszélgetett. Elmesélte neki, hogy az egész világon énekelte már a Hare Kṛṣṇát: békemeneteken, költői felolvasóesteken, a prágai tüntetésen, Moszkvában, az írók egyesületében. „Világi *kīrtana* — mondta Allen —, de legalább Hare Kṛṣṇa.” Azután belépett Prabhupāda. Allen és Peter leültek a gyülekezettel és bekapcsolódtak a *kīrtanába*. Allen játszott a harmóniumon.

Swamiji fejbólintással és összetett kézzel üdvözölte őket. A *kīrtana* után röviden beszélgettek, azután Swamiji visszatért a lakásába. Allen megemlítette Hayagrīvának, hogy szeretne újra eljönni és beszélgetni Swamijival, így aztán Hayagrīva meghívta másnap ebédre, *prasādamra*.

— Nem gondolod, hogy Swamiji egy kicsit túlságosan ezoterikus New York számára? — kérdezte Allen. Hayagrīva elgondolkodott.

— Talán — válaszolta.

Hayagrīva azután megkérte Allent, hogy segítsen Swamijinak, mert hamarosan lejár a vízuma. Két hónapig érvényes vízummal jött az országba, s időről időre újabb két hónapra meghosszabbította. Ez egy éven keresztül ment, de amikor utoljára kérte a meghosszabbítást, visszautasították.

— Egy bevándorlási ügyvédre van szükségünk — mondta Hayagrīva.

— Ahhoz hozzájárulok — biztosította Allen.

Allen Ginsberg másnap reggel egy csekkkel és egy újabb harmóniummal érkezett. Prabhupāda szobájában bemutatta *saját* dallamát a Hare Kṛṣṇára, és azután beszélgetett a Swamijival.

Allen: *Egy kicsit tartózkodóan viselkedtem vele, mert nem tudtam, honnan jött. Volt egy harmóniumom, amit nekik akartam ajándékozni, és volt egy kis pénzem is. Úgy gondoltam, óriási, hogy most itt van, hogy megmagyarázza a Hare Kṛṣṇa mantrát — ez valahogy igazolta az éneklésemet. Tudtam, hogy mit csinálok, de nem volt semmilyen vallásos előképzettségem, hogy a további kérdésekre válaszolni tudjak, és most itt volt valaki, aki tudott. Szóval úgy gondoltam, hogy ez egyszerűen csodálatos. Most már mehettem mindenhová a Hare Kṛṣṇát énekelve, és ha valaki tudni akarta, hogy mi ez, akkor egyszerűen elküldhettem Bhaktivedanta Swamihoz. Ha valaki tudni akart a gyakorlati részletekről vagy eredetének történetéről, elküldhettem hozzá.*

Mesélt saját tanáráról, mesélt Caitanyáról, a tanítványi láncolatról. Rengeteget tudott, és tudta, mit csinál. Már dolgozott a fordításain. Olyan volt, mintha nap nap után, éj éj után szünet nélkül ott ülne. És azt hiszem, egy-két emberen kívül nem sokan segítettek neki.

Swamiji nagyon barátságos volt Allennel. Idézett a *Bhagavad-gītából* egy részt, ahol Kṛṣṇa azt mondja, hogy bármit tegyen egy nagy egyéniség, a többiek követni fogják példáját, s ezzel arra kérte Allent, folytassa a Hare Kṛṣṇa éneklését, bármilyen lehetősége adódik rá, hogy az emberek követhessék őt. Mesélt arról, ahogy az Úr Caitanya volt az, aki először szervezett polgári ellenállási mozgalmat Indiában: a *sankīrtana* tiltakozó menetét vezette a muzulmán uralkodó ellen. Allen ámult. Nagyon élvezte a beszélgetést.

Allen: *A legnagyobb dolog — túl minden különbségünkön — kedvessége volt, személyes, önzetlen kedvessége, a teljes odaadás. És ez volt az, ami mindig legyőzött, legyőzte intellektuális kérdéseimet vagy kétségeimet, vagy akár cinikus felfogásomat az egóról. Egyfajta odaadásból fakadó, személyes báj áradt belőle, amely felülemelkedett összes nézeteltérésünkön. Bár nem értettem egyet veled, mindig szerettem veled lenni.*

* * *

Swamiji a kábítószer-kultúra kellős közepén élt olyan környezetben, ahol a fiatalok szinte elkeseredetten próbálták megváltoztatni a tudatukat — kábítószerrel vagy bármilyen más eszközzel, bármivel, ami elérhető volt. Swamiji biztosította őket, hogy a Hare Kṛṣṇa éneklésével könnyen eljuthatnak a magasabb tudatszintre, amelyre vágytak. A Kṛṣṇa-tudat magyarázása közben elkerülhetetlenül meg kellett említenie a kábítószeres tapasztalatot, de csupán azért, hogy megmutassa: a két út ellenkező irányba vezet. Ismerte az indiai „*sādhukát*”, akik ganját és hasist szívtak azzal az ürüggyel, hogy segíti a meditációjukat. És még mielőtt eljött volna Indiából, a hippit turisták megszokott látványává váltak Delhi utcáin.

A hippik szerették Indiát, mert kultúrája misztikus volt, és könnyen lehetett kábítószerhez jutni. Találkoztak indiai hasonmásaikkal, akik megnyugtatták őket, hogy a hasis-szívás lelki, azután visszatértek Amerikába, hogy az indiai lelki életről alkotott tévképzetükkel éljenek tovább.

Ez volt az élet akkoriban. A helyi drogárusok teljes készletet tartottak: marihuánát, LSD-t, meszkalint, kokaint; kemény drogokat pedig — például heroint és nyugtatókat — könnyen be lehetett szerezni az utcán és a parkokban. Az illegális újságokban High kapitány, a képregényfigura beszámolt a kábítószerpiac legfontosabb híreiről, és olyan keresztretjvényeket is megjelentettek, amelyeket csak a tapasztalt narkósok tudtak megoldani.

Swamijinak meg kellett tanítania, hogy a Kṛṣṇa-tudat fölötte áll az istenített LSD utazásnak.

— Azt gondoljátok, hogy az LSD eksztázist és magasabb tudatot teremthet? — kérdezte egyszer hallgatóságát az üzlethelyiségben. — Akkor csak képzeljétek el egy egész szobányi LSD-t! A Kṛṣṇa-tudat ilyen.

Rendszeresen jöttek olyan emberek, akik megkérdezték Swamiji tanítványait:

— Ettől tényleg szálltok? — És a *bhakták* válaszoltak:

— Ó, igen. Felszállhatsz csupán a *mantrázással*. Miért nem próbálsz ki?

Azokban az időkben talán Timothy Leary és Richard Alpert, a Harvard pszichológiai előadói voltak a leghíresebbek az LSD-ről szerzett tapasztalataik miatt. Tanulmányozták a kábítószer hatását, szakmai újságokban közölték felfedezéseiket, és azt hirdették, hogy az LSD az önmegvalósítás és a beteljesülés eszköze. Miután elbocsátották a Harvardról, Timothy Leary az LSD nemzeti papja lett, és egy darabig a New York-i Millbrookban vezetett egy LSD kommunát.

Amikor a Millbrook-kommuna tagjai hallottak a Swamiról a Lower East Side-on, aki követőinek egy *mantrát* mutatott be, amelytől magasra szállhattak, látogatni kezdték az üzlethelyiséget. Egyik este egy körülbelül tíz hippiből álló társaság jött el a Swami *kīrtanájára*. Mindannyian énekeltek (nem annyira azért, hogy Kṛṣṇát imádják ezzel, mint inkább hogy meglássák, miféle utazást eredményez az éneklés), és az előadás után az egyik millbrookki vezér a kábítószerokról kérdezett. Prabhupāda azt válaszolta, hogy a kábítószer nem szükségesek a lelki élethez, nem hoznak létre lelki tudatot, és a kábítószer okozta vallásos látomások csak hallucinációk. Isten megértése nem olyan könnyű, hogy bárki eljuthatna odáig csupán azzal,

hogyan beszéd néhány tablettát vagy füvet szív. A Hare Kṛṣṇa éneklése — magyarázta — a tisztító folyamat, amely felfedi az ember tiszta tudatát. A kábítószer használata még inkább befedi a tudatot, és meggátolja az önmegvalósítást.

— *Te használtál már valaha is kábítószeret?* — A kérdés ezúttal kihívás volt.

— Nem — válaszolt Swamiji. — Soha nem próbáltam ilyen dolgokat, még cigarettát vagy teát sem.

— Ha sosem próbáltad, akkor honnan tudod, hogy mi az? — A millbrookiak mosolyogva körülnéztek. Ketten-hárman nevetésben törtek ki, csettintettek az ujjukkal: most sarokba szorították a Swamit, gondolták.

— Én nem próbáltam — válaszolta ülőhelyéről fejedelmien a Swami. — De a tanítványaim használták mindezeket a dolgokat — marihuánát, LSD-t —, és fölhagytak vele. Hallhatod tőlük. Hayagrīva, beszélj!

Hayagrīva egy kicsit felegyenesedett, és legjobb szónoki képességeit elővéve megszólalt:

— Nos, függetlenül attól, hogy magasra szállsz az LSD-től, végül eljutsz a csúcsra, ahonnan már csak lefelé jöhetsz. Mint amikor egy rakétával az űrben utazol. [Swamiji egyik gyakori példáját idézte.] Az űrhajód nagyon messzire eltávolodhat a földtől, többezer mérföldre is, hosszú napokon keresztül, de nem folytathatja útját a végtelenségig. Végül le kell szállnia. Az LSD-vel azt tapasztaljuk, hogy felmegyünk, de mindig újra le kell jönnünk. Ez nem lelki tudat. Amikor valóban eléred a lelki tudatot, a Kṛṣṇa-tudatot, akkor fenn maradsz. Mivel Kṛṣṇához mérsz, nem kell többé lejönnöd. Örökké fönmaradhatsz.

Swamiji Hayagrīvával, Umāpatival és más tanítványaival a hátsó szobában üldögélt. Most ért véget az esti találkozó, a millbrooki látogatók elmentek.

— A Kṛṣṇa-tudat óriási, Swamiji! — szólalt meg Umāpati. — Egyre magasabbra és magasabbra szállsz, és nem jössz le. — Swamiji mosolygott:

— Igen, így van.

— Nincs több visszatérés — nevetett Umāpati, és a többiek is mind nevetni kezdtek. Néhányan tapsoltak és egyre ismételték:

— Nincs több visszatérés!

A beszélgetés megihlette Hayagrīvát és Umāpatit, és egy új röplapot készítettek:
MARADJ FÖNN ÖRÖKRE!

Nincs több visszatérés!

Gyakorold a Kṛṣṇa-tudatot!

Tágítsd ki a tudatodat

A TRANZSCENDENTÁLIS HANGVIBRÁCIÓVAL!

**HARE KṚṢṆA HARE KṚṢṆA KṚṢṆA KṚṢṆA HARE HARE HARE RĀMA HARE
RĀMA RĀMA RĀMA HARE HARE**

A röpirat tovább magasztalta a Kṛṣṇa-tudatot, a legcsúcsabb dologként, mindenek fölött. Olyan kifejezéseket használt, mint „a visszatérés vége” és „fordulat”, és „az önmegvalósítás és a tudat kitágításának mesterséges módszerei” ellen szólt. Valaki kifogásolta, hogy a röpirat „túlságosan megjátssza a hippi mentalitást”, de Swamiji azt mondta, hogy nem baj.

* * *

1966. október

A Tompkins Square park volt a park a Lower East Side-on. Délen a Hetedik utca határolta három-négyemeletes barna bérházaival, az északi oldalon a Tizedik utca, még több barna bérházzal. Ezek jobb állapotban voltak. Egy nagyon öreg, parányi épületben a New York-i Közkönyvtár Tompkins Square parki fiókja kapott helyet. A B sugárúton, a park keleti határán állt a St. Brigid templom, amely 1848-ban épült, amikor a környéket teljesen írek lakták. A

templom, az iskola és a parókia még mindig a háztömb nagy részét elfoglalta. A park nyugati határán, az A sugárúton aprócska, ódon édességboltok sorakoztak, újságokat, magazinokat, cigarettát és tojásos turmixot árultak a pultnál. Volt még néhány bár, néhány fűszeres és egy pár szláv vendéglő, amelyek az olcsó zöldséges húslevesekre specializálódtak, ily módon hozva össze ukránokat és hippiket a testi táplálék vonzerejével.

A park négy hektárja tele volt hatalmas fákkal, de a területnek legalább a felét lebetonozták. Öt láb magas, nehéz kovácsoltvas kerítés kanyargott az egész parkon keresztül a járdák mentén, a fűvet védve. A kerítések, a számos út és bejárat miatt a park útvesztőnek tűnt.

Az idő még mindig meleg volt, és vasárnap lévén a park megtelt emberekkel. Az utak mentén a padokon szinte mindenhol ültek már. Divatjamúlt öltönyeikben és kardigánjaikban — pedig meleg volt — idős emberek, főleg ukránok beszélgettek kis csoportokban. Mindenhol gyerekek szaladgáltak, főleg Puerto Ricó-iak és feketék, de a szőke hajú, rideg arcú nyomortanyai gyerekek is ott versenyeztek biciklijeikkel, labdáztak és hajítókorongokat dobáltak. A kosár-és kézilabdapályákat főleg a tizenévesek foglalták el. És mint mindig, most is rengeteg kutya futkározott szabadon.

Egy kis márványból készült miniatűr kilátótorony (négy oszlop, egy tető, belül ivókúttal) a régi időkből, 1891-ből maradt meg, ha hihetünk az oldalába vésett évszámnak. Négy oldalán a *REMÉNY*, *HIT*, *JÓTÉKONYSÁG* és *MÉRTÉKLETESSÉG* szavak álltak, de valaki fekete festéksprayvel durva rajzokkal, olvashatatlan nevekkel és monogramokkal csúfította el az egészet. Az egyik padot konga- és bongó-dobosok foglalták el, és az egész park lüktetett a követelőző ritmusoktól.

És ott voltak a hippik, akik teljesen elütöttek mindenki mástól. A szakállas bohémek és hosszú hajú, fiatal, kopott farmeres barátnőik még mindig szokatlan látványt jelentettek. Jelenlétük még a Lower East Side-i olvasztótégelyben is feszültséget keltett. Középosztálybeli családokból származtak, és nem az égető szükség vezette őket a nyomortanyákra. Mindez nézeteltéréseket okozott a hátrányos helyzetű bevándorlókhoz fűződő viszonyukban. Közismert vonzódásuk a pszichedelikus kábítószerhez, forradalmuk, mellyel szembefordultak a családdal és a gazdagsággal, elmerülésük az avantgarde-ban — mindez néha kigúnyolt kisebbséggé tette őket a környéken. De a hippik csak a saját útjukat akarták járni és saját forradalmukat akarták megteremteni „a szeretetért és a békéért”, így aztán ha nem is becsülték, de megtűrték őket.

A Tompkins Square parkban a fiatal hippik körében különféle csoportok alakultak ki. A barátok, akik ugyanabba az iskolába jártak, ugyanazt a kábítószer használták és egyetértettek a művészet, az irodalom, a politika, a metafizika valamiféle filozófiájában. Aztán a szerelmesek. Aztán azok, akik teljesen megmagyarázhatatlan okból voltak együtt, kivéve azt az egyetlen közös céljukat, hogy azt csinálják, amit ők akarnak. Aztán ott voltak a remeték — egyedül ültek a padon, elemezve a kokain hatását, fölnevezve a fák különösen susogó leveleire és a bérházak fölötti kék égre, azután le a szeméthez a lábuknál, ahogy tehetetlenül követték elméjüket a félelemtől a megvilágosodásig, az undorig, a hallucinációig és tovább, tovább, amíg kezdett elmúlni a kábítószer hatása, s ők megint csak közönséges idegenek voltak. Néha egész éjjel ott ültek a parkban „elvarázsolva”, míg végül a reggel fényénél végignyúltak a padon és elaludtak.

A hippik főként vasárnaponként foglalták el a parkot, vagy legalább keresztülmentek rajta, úton a St. Mark térre, Greenwich Village-be, az Astor téri metróhoz, az IND metróhoz a Houstonnál és a Második utcánál; hogy elkapjanak egy külvárosi buszt az Első sugárúton, vagy egy belvárosit a Másodikon, vagy egy gyorsjáratot a Kilencediken. Néha csak azért mentek a parkba, hogy kimozduljanak otthonról és együtt ülhessenek a szabad levegőn — hogy megint szállhassanak, hogy beszélgessenek, vagy hogy a park útvesztőszerű ösvényein sétálhassanak.

De a hippik ezerféle érdeklődése és indítéka ellenére a Lower East Side a misztika nélkülözhetetlen része volt. Nem csupán egy piszkos nyomortanya volt — ez volt a legjobb

hely a világon arra, hogy tapasztalatot szerezhess a tudatról. Minden szenny, a fenyegető erőszak és a barna kő-bérházak börtöne ellenére a Lower East Side az érzékvilág felszabadításáért vívott forradalom frontjának első vonala volt. Ha nem éltél ott és nem szedtél pszichedelikus szereket, nem szívtál marihuánát vagy nem egy szabad, személyes vallás intellektuális keresésében merültél el legalább, akkor maradi voltál, aki nem vesz részt abban a fejlődésben, amely az emberi létezés leghaladóbb szellemű evolúciója, amely a közönséges, materialista, „normális” amerikai embert akarja megváltoztatni, s amely egyesítette a hippik különben eklektikus társulatát a Lower East Side-on.

Ennek a kaotikus látványosságnak a színhelyére érkezett meg Swamiji a követőivel, s leült, hogy *kīrtanát* tartson. Három-négy *bhakta*, akik előtte érkeztek meg, kiválasztottak egy nyitott területet a parkban, és leterítették a keleti szőnyeget, amelyet Robert Nelson adományozott. Letelepettek rá, aztán játszani kezdtek a *karatālákon*, énekelni kezdték a Hare Kṛṣṇát. Egy pár gyerek azonnal odabiciklizett; közvetlenül a szőnyeg előtt fékeztek, félrerakták a biciklijüket és kíváncsian, tiszteletlenül bámulták őket. Rajtuk kívül néhány járókelő is összegyűlt, hogy hallgassák a *kīrtanát*.

Ezalatt Swamiji féltucat tanítványa kíséretében gyalog tette meg a nyolc háztömbnyi utat az üzlethelyiségtől a parkig. Brahmānanda vitte a harmóniumot és a Swami dobját. Kīrtanānanda, aki Swamiji kérésére leborotválta a haját, messze lobogó kanárisárga lepleiben külön feltűnést keltett. A sofőrök odavezettek kocsijaikkal, hogy lássák, utasaik előredőlvé, tátott szájjal nézték a felháborító öltözéket és a borotvált fejet. Ahogy a menet elhaladt egy üzlet előtt, az emberek odabenn lökdösni kezdték egymást, tekintetükkel a látványosságra mutogatva. A bérházak ablakaiból is emberek nézték őket, mintha a Swami és kísérete valami parádé lenne. Leginkább a Puerto Ricó-i kemény fickók nem tudták visszatartani eltúlzott véleménynyilvánításukat.

— Hé, Buddha! — gúnyolódtak. — Hé, elfelejtettétek levenni a pizsamátokat! — És az indiánok harci kiáltását utánózták, ahogy a hollywoodi westernfilmekben látták.

— Hé, a-ra-bok! — kiáltott fel egy rendbontó, és utánozni kezdett valamit, amit keleti táncnak gondolt. Az utcán senki sem tudott semmit a Kṛṣṇa-tudatról, de még a hindu kultúráról és szokásokról sem. Számukra a Swami kísérete csak egy csapat örült hippie magamutogatása volt. De a Swamit nem tudták hová tenni. Ő más volt. Mindenesetre bizalmatlanok voltak. Néhányan, mint például Irving Halpern, ősrégi Lower East Side-i bennszülött, rokonszenvesnek találták az idegent — „nagyon méltóságteljes személynek látszott, aki egy békés missziót hirdet”.

Irving Halpern: *Sok embernek meglehetősen látványos elképzelése volt arról, hogy ki a swami. Mintha mindjárt embereket látnának feküdni szögekkel kivert vékonyka matracokon — és más képtelen elképzelések. És mégis itt jött méltóságteljesen, békésen, szelíden és nyilván jóhiszeműen, sok rosszindulatnak kitéve.*

— Hippik!

— Mik ezek, kommunisták?

A fiatalok gúnyolódtak, a középkorúak és az idősebbek a fejüket rázták vagy hidegen és értetlenül bámultak. A parkba vezető utat gyalázások, trágár viccek és feszültség tették színessé, de erőszak nem volt.

A bevándorlók lakta környék meg volt róla győződve, hogy Swamiji és követői csak a móka kedvéért jöttek ki az utcára ebben a szokatlan öltözékben, hogy mindent a feje tetejére állítsanak, hogy mindenki őket nézze és nevetést váltsanak ki az emberekből. Úgy érezték, csak az efféle reagálás természetes egy normális, tiszteletre méltó amerikai nyomornegyedlakó részéről.

Útjuk meglehetősen kalandos volt tehát, mire elérték a parkot. De Swamijira mindez nem volt hatással.

— Mit mondanak? — kérdezte egyszer-kétszer, és Brahmānanda elmagyarázta. Swamiji mindig emelt fejjel, állát feltartva járt, s ez a tartás arisztokratikussá és határozottá tette. Lelki látásmóddal szemlélt mindent — mindenkit lélekként látott, és Kṛṣṇát látta mindenki irányítójaként. De emellett még világi szempontból sem félt a város zűrzavarától. Elvégre tapasztalt „kalkuttai” volt.

A *kīrtana* körülbelül tíz perce tartott már, amikor Swamiji megérkezett. Kilépett fehér gumipapucsából, mintha otthon lenne a templomban, és leült a szőnyegre követői mellé, akik most abbahagyták az éneklést és nézték őt. Rózsaszín pulóvert viselt, a vállán átvetve pedig egy *khādīt*. Mosolygott. A fiúkra nézve számolni kezdett, hogy bemutassa a ritmust: egy... két... *há'*, egy... két... *há'*. Azután erőteljesen tapsolt, ahogy folytatta a számolást: egy... két... *há'*. A *karatālak* követték, először félreütöttek, de ő tapsával tartotta a ritmust. Aztán ők is átvették, tapsolni kezdtek, s a lassú, állandó ritmusra egyszerű mozdulatokkal ütögették össze a cintányérokat.

Swamiji imákat kezdett énekelni, amelyeket senki sem ismert. *Vande 'ham śrī-guroḥ śrī-yuta-pada-kamalaṁ śrī-gurūn vaiṣṇavāṁś ca*. Hangja édes volt, mint a harmóniumé, bengáli dallamokkal gazdagon árnyalva. Egy hatalmas tölgyfa alatt a szőnyegen ült, és titokzatos szanszkrit imákat énekelt. Egyik követője sem ismert más *mantrát*, csak a Hare Kṛṣṇát, de ismerték Swamijit. Tartották a ritmust, feszülten figyelték őt, miközben az utcán teherautók dübörögtek, s a távolból kongák lüktetése hallatszott.

Ahogy énekelt — *śrī-rūpaṁ sāgrajātam* —, kutyák jöttek arra, néhány gúnyolódó pedig mutogatni kezdett:

— Hé, ember, ki ez a pap?

Hangja menedék volt az összecsapó ellentétek között. A fiúk tovább játszottak a cintányérokra, ahogy egyedül énekelte: *śrī-rādhā-kṛṣṇa-pādān*.

Swamiji imákat énekelt, Śrīmatī Rādhārāṇī tiszta szerelmét dicsőítette Kṛṣṇa, a *gopīk* legkedvesebbje iránt. Minden szó, amelyet évszázadokon keresztül Kṛṣṇa bensőséges társai adtak tovább, mély, transzcendentális jelentést hordozott, amelyet csak ő értett. *Saha-gana-lalitā-śrī-viśākhānvitāṁś ca*. Várták, hogy elkezdje a Hare Kṛṣṇát, bár az is elég izgalmas volt, ahogy hallgatták énekét.

Még több ember jött — Swamiji ezt akarta. Azt akarta, hogy énekeljenek és táncoljanak vele, és most már követői is ezt akarták. Vele akartak lenni. Úgy tűnt, ezentúl mindig ezt csinálják már — mennek Swamijival, leülnek és énekelnek. Mindig velük lenne, s énekelne.

Elkezdte a *mantrát* — Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare. Először túl mélyen és bizonytalanul válaszoltak, de ő győzedelmesen megmutatta nekik megint. Felbátorodtak és újra válaszoltak, ütötték a *karatālakat* és tapsoltak — egy... két... *há'*, egy... két... *há'*. Aztán megint egyedül énekelt, és ők csüggték minden szón, tapsoltak, cintányérozta, s figyelték őt, ahogy belső koncentrációjából visszanéz rájuk — tapasztalt bölcsességével, *bhaktijával* —, és Swamiji iránti szeretetükben megszűnt számukra a külvilág; éneklő gyülekezetként csatlakoztak hozzá. Swamiji kis dobját testének támasztotta, és pántját a bal kezében tartva jobb kezével bonyolult *mṛdaṅga* ritmusokat játszott.

Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare. Lendületesen folytatta fél órán át, egyre ismételve a *mantrát*, magával ragadva a kíváncsi báméskodókat. Néhány hippi leült a szőnyeg szélére a törökülést utánozva, figyeltek, tapsoltak, megpróbálták az éneklést. Prabhupādának és követőinek kis belső köre megnőtt, ahogy egyre több ember csatlakozott hozzájuk.

Mint mindig, a *kīrtana* odacsábította a zenészeket.

Irving Halpern: *Furulyákat készítek és a magamkészítette hangszeréken játszom. Amikor a Swami jött, odamentem, játszani kezdtem és ő örömmel fogadta. Minden alkalommal, amikor egy új muzsikusk bekapcsolódott és lejátszotta az első hangot, ő szélesre tárta a karját. Mintha*

egy pódiumon állna és a New York-i Filharmonikusokat vezényelné, éppen olyan volt. Úgy értem, van egy gesztus, amelyet minden zenész ismer. Tudod, amikor valaki csupán azt akarja, hogy játssz vele, és örül, hogy velük játszol. Ez az alapvető zenei kommunikáció lengte körül, és én nagyon gyorsan reagáltam rá. És boldoggá tett.

Magányos zenészek mindig térferegtek itt-ott a parkban, és amikor hallották, hogy játszhatnak a Swamival és szívesen látják őket, egyenként szállingózni kezdtek. Egy szaxofonos csak azért jött, hogy a lendületes ritmus-szekcióval játszasson. Mások, mint Irving Halpern is, valamennyire lelkinék tekintették a *mantrázást*, jó vibrációnak. Ahogy a muzsikuskok bekapcsolódtak, egyre több járókelőt vonzott az éneklés. Swamiji vezette a *kīrtanát* és a kórusal is énekelt, és sokan azok közül, akik csatlakoztak, a szóló részt is énekelték, így a kórus állandó volt. A délután folyamán több száz ember gyűlt össze, s egy tucatnyi muzsikusk próbált a Swamival tartani kongáikon és bongó-dobjaikon, bambusz- és fémfurulyáikon, szájharmonikáikon, fa- és fémkasztanyettáikon, csörgődobjaikon és gitárjaikon.

Swamiji lenyűgöző látványt nyújtott. Szemöldöke összeráncolódtott az erőlködéstől, hogy hangosan énekeljen, tekintete határozott volt. Halántékán kidudorodtak az erek, s állkapcsa előreugrott, ahogy „Hare Kṛṣṇa! Hare Kṛṣṇa!”-ját énekelte, hogy mindenki hallja. Viselkedése megnyerő volt, és éneklése erőteljesnek, néha megerőltetőnek hatott, koncentrációt sugárzott.

Ez nem jógagyakorlat volt vagy csendes béke-virrasztás, hanem Bhaktivedanta Swami tiszta *mantrázása*. S az egész új volt — valami, amiben mindenki részt vehetett. Úgy tűnt, hogy a környék befogadja. Olyan népszerű lett, hogy hamarosan egy fagyfaltárus is megjelent nem messze tőlük a jó üzlet reményében. Prabhupāda mellett egy csapat szőke kisfiú ült, öt-hat év körüliek. Egy fiatal lengyel fiú a közelben állt és bémésködött. Valaki egy fémszűrőben tömjént gyűjtött az izzó széken, s az édes füst a fuvolások, dobosok és éneklők között lebegett.

Swamiji intett tanítványainak, mire azok fölálltak, hogy elkezdjék a táncot. A magas, vékony Stryadhīsa, hátsó zsebei tömve „*Maradj fenn örökre!*” röplapokkal, fölemelte a kezét és táncolni kezdett. Mellette a göndör, hosszú hajú, loboncos Acyutānanda táncolt, fekete magasnyakú pulóverben, nyakában a *japa*-füzérével. Azután Brahmānanda állt fel. ő és Acyutānanda szembefordultak egymással, karjukat az égnek emelve, ahogy a képen, az Úr Caitanya *kīrtanáján*. Az összesereglett tömegből fotósok léptek előre. A fiúk táncoltak, testsúlyukat a bal lábukról a jobb lábukra helyezve, angyali testtartásban, nagy, vörös *japa*-füzerekkel a nyakukban. A „Swami-lépés”-t járták.

Brahmānanda: *Amikor felálltam, úgy éreztem, hogy állva kell maradnom mindaddig, amíg Swamiji dobol. Úgy gondoltam, hogy sértés lenne leülni, amikor játszik. Így aztán egy teljes órában keresztül táncoltam.*

Swamiji egy tipikus indiai fejmozdulattal hagyta jóvá, azután felemelte a karját, hogy másokat is táncolni hívjon. Legtöbb tanítványa táncolni kezdett, sőt néhány hippi is felállt és megpróbálta. Swamiji azt akarta, hogy mindenki énekeljen és táncoljon a *sankīrtanában*. A tánc nyugodt, mezítlásos lépkedés és hintázás volt a szőnyegen, a táncolók karjukat a magasba emelték, ujjukat az őszi fák fölött az ég felé nyújtogatva. A tömegben itt is, ott is saját ekstázisukat élvezték az éneklők: egy lány csukott szemmel apró cintányérokra játszott, s ahogy énekelt, álmodozva ingatta a fejét. Egy idős, ráncos arcú, lengyel néni, kendővel a fején hitetlenkedve bámult a lányra. Fejkendő öregasszonyok kis csoportjai — egy páran közülük napszemüveget viseltek — tűntek föl itt-ott a hallgatóság között, lendületes beszédükkel a figyelmet a *kīrtana* nem mindennapi látványára terelve. Egyedül Kīrtanānanda viselt *dhotīt* — mintha Prabhupāda lett volna fiatalabb változatban. Az őszi napfény lágyan hullott rájuk, aranyszínű ragyogással körbevéve őket, hosszú, hűvös árnyékokat vetve.

A harmónium folyamatosan zümmögött, s egy kifakult katonai dzsekit viselő fiú atonális hangokat csalt elő fafurulyájából. Ám a hangszerek hangja egybeolvadt, és Swamiji hangja fölülelemelkedett minden egyes zavaros akkordon. Így folytatódott órákig. Prabhupāda fejét és vállát egyenesen tartva énekelt, bár néha, a *mantra* minden sorának végén kissé megrándította,

mielőtt a következő sorba kezdett volna. Tanítványai a közelében maradtak, ugyanazon a szőnyegen ülve, szemükben vallásos ekstázis. Végül abbahagyta.

Azonnal felállt, és tudták, hogy beszélni fog. Négy óra volt, és a parkban a meleg őszi nap még mindig ragyogott. A hangulat békés volt, a közönség a *mantra* koncentrációjától lehiggadva figyelt. Swamiji beszélni kezdett, s megköszönte, hogy csatlakoztak hozzá a *kīrtanában*. A Hare Kṛṣṇa éneklését — mondta — Caitanya Mahāprabhu vezette be ötszáz évvel ezelőtt Nyugat-Bengáliában, Indiában. Hare azt jelenti: „Óh, Uram energiája!” Kṛṣṇa és Rāma szintén a Legfelsőbb Úr nevei, azt jelentik: „a legmagasabb rendű élvezet”. Tanítványai a lábánál ültek és hallgatták. Rāya Rāma kezével a napot eltakarva bandzsított, hogy lássa Swamijit, Kīrtanānanda pedig félrehajtotta a fejét, mint egy madár, amikor a földet figyeli.

Swamiji szálegyenesen állt a vaskos tölgyfa mellett, kezét lazán összekulcsolva maga előtt, tökéletes előadói testtartásban. Könnyű, sáfrányszín leplei méltóságteljesen fedték testét. A fa mögötte tökéletesen elhelyezett háttérnek tűnt, vastag törzsére a nap levélszerű árnyékokat vetett. Mögötte a ligeten túl a St. Brigid templomtornya látszott. Swamiji jobb oldalán egy tömzsi, középkorú nő álldogált, olyan ruhában és frizurával, amely Amerikában már huszonöt éve kiment a divatból. Balra egy nyílt tekintetű lány állt, szűk farmerban, mellette pedig egy feketebőrű fiatalember fekete pulóverben, karjai a mellén összefonva. Aztán egy fiatal apa következett, gyermekével a karján, aztán egy szakállas, fiatal, utcai *sādhu*, középen elválasztott hajjal, majd két jelentéktelen külsejű, rövid hajú középosztálybeli férfi és fiatal barátnők. Sok embernek a tömegből, noha közel álltak, valami elvonta a figyelmét, s ide-oda nézelődtek.

Swamiji elmagyarázta, hogy a három szint — az érzékek, az elme és az intelligencia szintje — fölött ott van a lelki szint. A Hare Kṛṣṇa éneklése lelki síkon van, s a legjobb módszer arra, hogy életre keltsük örök, boldogsággal teli tudatunkat. Mindenkit meghívott, hogy jöjjenek el a találkozókra a Második sugárút 26-ba, aztán rövid beszédét így fejezte be:

— Nagyon köszönöm! Kérlek, énekeljete velünk! — Majd leült, kezébe vette a dobot és újra elkezdte a *kīrtanát*.

Ha kockázatos is volt egy hetvenegy éves embernek ilyen hevesen ütnie a dobot és ilyen hangosan énekelnie, vállalta a veszélyt Kṛṣṇa kedvéért. Túl jó volt minden ahhoz, hogy abbahagyja. A messzi Vṛndāvanából jött. Túlélte a nem-Kṛṣṇa jógatársaságot, teljes bizonytalanságban átvészelte a telet. Amerikában évszázadok teltek el Kṛṣṇa-éneklés nélkül. Thoreau vagy Emerson értekezéseiből nem született meg a „Hare Kṛṣṇa”, pedig mind a ketten tanulmányozták a *Gītā* és a *Purāṇák* angol fordításait. És nem született *kīrtana* Vivekananda híres beszédéből sem, amit a hinduizmus érdekében az 1893-as chicagói Vallások Világparlamentjén tartott. De most, most végre elindította a *kṛṣṇa-bhaktit*, s az hömpölygött, mint a Gangesz a tenger felé, megállíthatatlanul. Szívében az Úr Caitanya végtelen vágyát érezte, hogy felszabadítsa a bűnös lelkeket.

Tudta, hogy ez az Úr Caitanya Mahāprabhu vágya, lelki tanítómestere vágya, annak ellenére, hogy az indiai kaszt-tudatos *brāhmaṇák* elítélték volna, hogy érinthetetlen, kábítószertől örült amerikai húsevőkkel és barátnőkkel tart kapcsolatot. De Swamiji elmagyarázta, hogy ez teljesen összhangban áll a szentírásokkal. A *Bhāgavatam* minden kétséget kizáróan kijelenti, hogy a Kṛṣṇa-tudatot minden fajnak át kell adni. Mindenki lélek, és származásától függetlenül a legmagasabb lelki szintre emelkedhet, ha a szent nevet éneкли. Nem számít, hogy bűnös tetteket követtek el: ezek az emberek tökéletes jelöltek a Kṛṣṇa-tudatra. A Tompkins Square park Kṛṣṇa terve volt; ez is a Föld része, és ezek az emberek is az emberi fajhoz tartoznak. S a Hare Kṛṣṇa éneklése a korszak *dharmája*.

Amikor a Swami visszatért az üzlethelyiségbe, ajtaja előtt a járdán álldogálva egy egész csapatot talált, akik a parkból jöttek — fiatal emberek várták, hogy megérkezzen és kinyissa a „Páratlan ajándékok” ajtaját, várták, hogy többet megtudjanak a táncról és az éneklésről, az idős swamiról és tanítványairól, akik olyan szép látványt nyújtottak ott a parkban. Teljesen megtöltötték az üzlethelyiséget. A szegénylősebbek és a határozatlanabbak kint a járdán

ténferegetek, közel az ajtóhoz vagy az ablakhoz, cigarettáztak és várakoztak, vagy befelé nézegettek, hátha megpillanthatják a festményeket. Swamiji belépett. Egyenesen az emelvényéhez sétált, és leült a legnagyobb gyülekezet előtt, amely valaha is megtisztelte templomát. Tovább beszélt a Kṛṣṇa-tudatról, s amint a hiteles szanszkrit írásokat idézte, szavai olyan természetesnek hatottak, mint a lélegzetvétel, túl azon, amit a parkban tapasztaltak. Ahogy ma mindannyian énekeltek, úgy kell mindenkinek, mindig énekelnie, mondta.

Későre járt, amikor végre visszatért a lakásába. Az egyik fiú egy pohár forró tejet vitt neki, valaki pedig megjegyezte, hogy minden héten kellene énekelniük a parkban.

— Minden nap — válaszolt Swamiji. Bár vagy féltucat ember még mindig ott volt, végignyújtózott vékony matracán. Pár percig még beszélt, azután hangja kezdett elhalkulni, s tört mondatokban prédikált tovább. Úgy tűnt, elszenderedett. Tíz óra volt. Lábujjhegyen kimentek, s halkan becsukták maguk mögött az ajtót.

* * *

A Hare Kṛṣṇa egyre népszerűbb lett — rendszeres *kīrtanák* a parkban, újságcikkek. Hayagrīva „Hare Kṛṣṇa-robbanásnak” nevezte. A Lower East Side-i hippik az „egyik legmenőbb dolognak” tartották a Hare Kṛṣṇa éneklését, és úgy látszott, az, hogy a Swami tanítványai nem használtak LSD-t, nem befolyásolta népszerűségüket. A *bhaktákat* mind angyalinak tartották, akik a békés éneklést tanítják a többieknek, és ingyen ételt, ingyen fedelet nyújtanak. A legérdekesebb vegetáriánus ételeket kóstolhattad meg náluk, ráadásul ingyen (ha időben érkeztél), és az üzlethelyiségükben az ajtó mellett egy polcon indiai könyveket találhattál.

A klubokban a helyi zenészek azt a dallamot játszották, amelyet a Swamitól hallottak a parkban és a templomban. A Lower East Side a művészek és muzsikusok otthona volt — és most már a Hare Kṛṣṇáé is.

Este mindig nagy *kīrtanát* tartottak. Minden áldott este úgy megtelt a kis üzlethelyiség, hogy nem lehetett leülni. Nagy volt az érdeklődés a csoportos éneklés és zenélés iránt, de a *kīrtana* után, amikor az előadás kezdődött, az emberek szedelődzködni kezdtek. Nem volt szokatlan, hogy a közönség fele elment, mielőtt a beszéd elkezdődött volna, és néha az előadás közepén mentek el.

Egyik este Allen Ginsberg elhozta Ed Sanderst és Tuli Kupferberget, a Fugs tagjait. A Fugs egy helyi zenekar volt, amely nevet szerzett magának, s leginkább obszcén szövegű dalokra szakosodott. Ed Sanders legnépszerűbb dalai „A Lower East Side nyomoristennője”, a „Társas tapogatózás” és a „Nem tudok magasra szállni” voltak. Ed, akinek vadító, vörös haja és vakítóan vörös szakála volt, a *kīrtana* alatt gitározott. A *bhakták* boldogan fogadták tekintélyes vendégeiket.

Valahogy azon az estén, amikor a Fugs ott volt, Swamiji a szexuális élvezet illúziójáról kezdett beszélni.

— A nemi élvezet születésről születésre ehhez az anyagi világhoz köt bennünket — mondta, és mint már annyiszor azelőtt, most is Yāmunācāryát idézte: „Mióta Kṛṣṇa-tudatos lettem, ha a nemi életre gondolok, azonnal elfordulok és köpök a gondolatra.” A Fugs többé nem jött.

A nemi élvezet káros hatásairól beszélni természetesen nem volt a legjobb stratégia, ha valaki a Lower East Side-i hippik közül akart követőket. De Bhaktivedanta Swami soha nem gondolt arra, hogy megváltoztassa üzenetét. Valójában amikor Umāpati megemlítette, hogy az amerikaiak nem szeretik azt hallani, hogy a szex csak gyermeknemzésre szolgál, Bhaktivedanta Swami azt válaszolta:

— Nem változtathatom meg a filozófiát azért, hogy örömet szerezzek az amerikaiaknak.

— És mi van a szexszel? — kérdezte egyik este az ISKCON ügyvédje, Steve Goldsmith a zsúfolt templom hátuljából.

— Nemi életet az embernek a saját feleségével lehet élnie — mondta Swamiji —, és azt is korlátozottan. A nemi élet a Kṛṣṇa-tudatos gyermekek nemzésére szolgál. Lelki tanítómesterem azt mondta, azért, hogy Kṛṣṇa-tudatos gyermekeket nemzzen, kész lenne százszor is nemi életet élni. De természetesen ebben a mai korban ez a legnehezebb. Így inkább *brahmacārī* maradt.

— De a szexualitás hatalmas erő — tiltakozott Mr. Goldsmith. — Azt, amit a férfi érez a nő iránt, nem lehet tagadni.

— Ezért van meg minden kultúrában a házasság intézménye — válaszolt Prabhupāda. — Megházasodhatsz és békésen élhetsz egy nővel, de egy feleséget nem szabad csupán érzékkielégítő gépként kihasználni. A nemi életet havi egyszeri alkalomra kell korlátozni, és csak gyermeknemzés céljából.

Hayagrīva, aki közvetlenül Swamiji bal oldalán ült egy nagy, lelógó cintányér mellett, hirtelen megszólalt:

— Csak egyszer egy hónapban? — Azután egy kicsit bohókás humorral hangosan hozzátette: — Legjobb, ha elfelejtjük az egészet!

— Igen! Ez az! Okos fiú. — Swamiji nevetett és mások is csatlakoztak hozzá. — A legjobb nem is gondolni rá. A legjobb csak énekelni a Hare Kṛṣṇát! — És feltartotta a kezét, mintha *japázna*. — Nagyon sok bosszúságtól szabadulhatunk meg így. A szex olyan, mint egy viszketés, semmi több. És ha vakarjuk, egyre rosszabb lesz, így aztán el kell viselnünk a viszketést és kérnünk kell Kṛṣṇát, hogy segítsen. Nem könnyű. A szex a legmagasabb rendű élvezet az anyagi világban, és a legerősebb kötelék is.

De Steve Goldsmith a fejét rázta. Swamiji mosolyogva nézett rá:

— Még mindig problémát jelent?

— Csak az, hogy... Nos, bebizonyították, hogy a szexuális ösztön elfojtása veszélyes. Van egy elmélet, amely szerint azért vannak háborúk, mert...

— Mert az emberek húst esznek — vágott közbe Prabhupāda. — Amíg az emberek húst esznek, addig lesz háború. És ha az ember húst eszik, biztos, hogy tiltott nemi életet is fog élni.

Steve Goldsmith az ISKCON befolyásos barátja és támogatója volt. De Prabhupāda nem változtatta meg a Kṛṣṇa-tudat filozófiáját, csak hogy „örömet szerezzen az amerikaiaknak.”

* * *

Éjjel tizenegy óra volt, de egy lámpa még mindig égett Swamiji lakásában, a konyhában. Swamiji ébren volt: Kīrtanānandát és Brahmānandát tanította főzni, mert másnap (vasárnap) nyílt lakomát rendeztek. Kīrtanānanda azt tanácsolta, hogy „szeretetlakomaként” hirdessék, és Swamiji elfogadta a nevet, bár néhányan először azt gondolták, hogy furcsán hangzik, ahogy azt mondja: „szeretetlakoma”. A *bhakták* plakátokkal ragasztották tele a környéket, az üzlethelyiség ablakába pedig táblát helyeztek el. Swamiji azt mondta, legalább ötven emberre fog főzni. A szeretetlakomának az ISKCON fontos részévé kell válnia, mondta. Ahogy már sokszor elmagyarázta, a Kṛṣṇának felajánlott étel lelkivé válik, és bárki eszik ebből a *prasādamból*, nagy lelki áldásban lesz része. *Prasādam* azt jelenti: „kegy”.

Swamiji figyelte, ahogy a majdnem tucatnyi fogás elkészül. Tanítványai edényekben az előszobába vitték és lerakták az Úr Caitanya képe előtt. Volt *halavā*, *dāl*, kétféle *sabjī*, különleges rizs, *purī*, *samosa*, édes rizs, almacsatni és *gulābjāmun* vagyis édes labdák — az ISKCON ágyúgolyói. Swamiji kis lángon sokáig sütögette az édes labdákat, amíg aranyosbarnára váltak és felfújódtak. Akkor egy lyukacsos kanállal egyenként kiemelte őket a gíből, és édes szirupba áztatta őket. Megfigyelte, hogy ez az aranyszínű, gíben sült tejlabda volt tanítványai kedvenc *prasādamja*. ISKCON-ágyúgolyóknak hívta őket, mert fegyverként szolgáltak a *māyā* elleni harcban. Még azt is megengedte, hogy egy üvegnyi szirupban úszó ISKCON-ágyúgolyó mindig kéznél legyen az előszobában, ahonnan tanítványai minden külön engedély és az előírásos idő figyelembe vétele nélkül vehettek. Annyit, amennyit csak akartak.

Az első néhány szeretetlakomára csak kevesen jöttek el, de a *bhakták* annyira fellelkesedtek a *prasādam* lakoma miatt, hogy nem voltak csalódottak a vendégek hiánya miatt. Készen álltak arra, hogy mindent megegyenek.

Satsvarūpa: *Volt valami, amit „brāhmaṇa spagettinek” hívtak: gíben süített, cukros vízbe áztatott, rizslisztből készült metélt tészta. Aztán volt halavā, puṣpāna rizs sült sajtbladdákkal, feles mung borsó sóval és fűszerekkel ropogós golyócskákka sütve, purī, gulābjāmun. És minden nagyon zamatos volt — ezt a szót használta Hayagrīva. „Igen — mondta bolondozva — , minden nagyon zamatos volt.”*

A lakomázás nagyon intenzív élmény volt. Egész héten uralkodnunk kellett az érzékeinken, szigorú szabályokat kellett követnünk, meg kellett fékeznünk a nyelvünket. A lakoma egyfajta jutalom volt. Swamiji és Kṛṣṇa a teljes lelki eksztázis ízével ajándékoztak meg bennünket, noha még kezdők voltunk és még mindig az anyagi világban éltünk. Mielőtt hozzáfogtam volna a teli tányér prasādamhoz, így imádkoztam: „Hadd maradjak a Kṛṣṇa-tudatban, mert olyan jó és én olyan elesett vagyok! Hadd szolgáljam Swamijit és hadd élvezzem ezt a lakomát transzcendentális boldogságban!” És enni kezdtem, egyik ízről a másikra haladva — a pompás rizs, a kedvenc zöldségek, a kenyér. A gulābjāmun a végére hagytam és azt gondoltam: „Kaphatok másodszorra is, és ha akarok, akár harmadszor is.” Figyeltük a nagy edényeket, biztosak voltunk benne, hogy annyi van, amennyit csak akarunk. Ilyenkor újra elhatároztuk, hogy meghódolunk. Teljesen szabad étvággal és érzékielégítéssel élveztük. Az evés nagyon fontos volt.

Lassanként egyre többen jöttek. A lakomák ingyenesek voltak, és az a hír járta róluk, hogy rendkívül finomak. Leginkább a helybeli hippik jöttek, de alkalmanként New York kalandos kedvű felsőbb rétege is képviseltette magát, sőt egy-egy *bhakta* szülei is megjelentek. Amikor a kis templom megtelt, a vendégek kiültek az udvarra. Kivitték *prasādammal* megrakott papírtányérjaikat a hátsó kertbe, és leültek a tűzlétra alá vagy a kerti asztalokhoz. És miután megezték, visszamentek az üzlethelyiségbe, hogy még kérjenek. A *bhakták* a *prasādamos* edények mögött álltak, a vendégek pedig jöttek, hogy másodszorra is kérjenek. A többi bérlő nem örült túlságosan, hogy az udvar tele van vidám vendégekkel, és a *bhakták* *prasādammal* próbálták megbékíteni őket. Swamiji nem ment le a templomba, de ő is evett egy tányérral a szobájában, és örömmel hallotta új programjának sikerét.

Egyszer a *bhakták* olyan féktelen étvággal ettek, hogy félő volt, mindent megesznek, mielőtt a vendégeket teljesen kiszolgálnák. Kīrtanānandának meg kellett dorgálnia őket önzőségükért. Lassan megértették, hogy a vasárnapi lakoma nemcsak az ő mulatságukra és örömeikre van, hanem arra szolgál, hogy az embereket a Kṛṣṇa-tudatba hívják.

* * *

Bhaktivedanta Swami Indiában indította el a *Vissza Istenhez* magazint. Már az 1930-as években is írt cikkeket, de az újság kiadását csak 1944-ben, Kalkuttában kezdte el, egyedül, lelki tanítómestere kérésére, hogy angolul prédikálja a Kṛṣṇa-tudatot. Nagy nehézségek árán gyógyszerüzletéből sikerült összegyűjtenie a havi négyszáz rúpiát a nyomtatáshoz. Egyedül írta, szerkesztette, adta ki, tartotta fenn és osztotta ki minden egyes példányát. Azokban a korai években a *Vissza Istenhez* újság volt Bhaktivedanta Swami legfőbb irodalmi tevékenysége és prédikáló feladata. Álma az volt, hogy a *Vissza Istenhez* széles körben elterjedjen, és terveket szőtt az Úr Caitanya üzenetének prédikálására szerte a világon. Felírta a nagyobb országok nevét, és hogy hány *Vissza Istenhez* akar mindegyikbe küldeni. Adományozókat keresett tervéhez, de csak kevesen segítettek. Azután 1959-ben energiáját inkább arra fordította, hogy megírja a *Śrīmad-Bhāgavatamot* és kiadja. Most újra életre akarta kelteni a *Vissza Istenhez* újságot — most már nem egyedül csinálná. A felelősséget átadná a tanítványainak.

Egyik tanítványa, Gargamuni megtudta, hogy egy vidéki klub Queensben el akarja adni kis A.B. Dick nyomdagépét. Swamijit érdekelte, és egy kölcsönként teherautón Gargamunival és Kīrtanānandával Queensbe utazott, hogy megnézze a gépet. Régi volt, de jó állapotban találták.

A vidéki klub igazgatója kétszázötven dollárt akart érte. Swamiji gondosan átvizsgálta a gépet, aztán beszélgetett az igazgatóval is, és mesélt neki lelki küldetéséről. Az igazgató erre megemlítette, hogy egy másik nyomdagépe is van a raktárban, s hogy tulajdonképpen egyiket sem használják. Swamiji kijelentette, hogy kétszázötven dollárt ad a két gépért — a vidéki klubnak nincs igazán szüksége rájuk, és az igazgatónak segítenie kell, hiszen a Swamijinak fontos lelki üzenetét kellett kinyomtatnia, az egész emberiség javára. Az igazgató beleegyezett. Swamiji megkérte Gargamunit és Kīrtanānandát, hogy mindkét gépet rakják be a teherautóba. Az ISKCON-nak immáron saját nyomdája volt.

Bhaktivedanta Swami Hayagrīvát és Rāya Rāmát bízta meg a *Vissza Istenhez* szerkesztésével. Sok éven keresztül lelki tanítómesterének végzett személyes szolgálatnak tekintette a *Vissza Istenhez* folyóiratot, de most hagyta, hogy a fiatalok, Hayagrīva, aki főiskolai angoltanár volt és Rāya Rāma, a hivatásos író folytassák a *Vissza Istenhez* kiadását, saját lelki tanítómesterüknek végzett szolgálatként. Hayagrīva és Rāya Rāma hamarosan összeállították az első számot, és készen álltak a nyomtatásra.

Szabad este volt, nyilvános *kīrtana* és előadás nélkül. Swamiji a szobájában ült és a *Śrīmad-Bhāgavatam* fordításán dolgozott. A földszinten órák óta nyomtatták az első példányt. Rāya Rāma gépelte a stencileket, és a nyomtatás alatt idegesen állt a gép fölött. Minden egyes oldal minőségét megvizsgálta, és szakállát simogatva hümmögött. Most össze kellett állítania és össze kellett fűznie az újságokat. A stencilek száz példányt tettek ki, s a száz példány mindegyikének huszonnyolc lapja, a címoldal és a hátsó lapok azon a két fényezetlen padon sorakoztak, amelyet Raphael készített a nyáron. Néhány *bhakta* csatárláncot alkotva összerakta és összekapcsolta a lapokat, a halmok mentén föl-alá járkálva, egyik lapot a másik alá helyezve, amíg elérték a pad végét, ahol az összegyűlt lapokat Gargamuni kezébe adták, aki hosszú haját szeméből félresimítva minden példányt összekapcsolt egy tűzőgéppel, amit Brahmānanda hozott hivatalából, az Oktatási Minisztériumból. Még Hayagrīva is, aki általában nem volt túlzottan lelkes az ilyen kétékezi munkákban, a sort újra és újra végigjárva rakta össze az íveket.

Hirtelen kinyílt az oldalsó ajtó, és az ajtóban meglepetésükre Swamiji állt, s nézte őket. Azután szélesre tárta az ajtót és belépett. Ezelőtt soha nem jött le a szabad estéken. Váratlanul túlárado szeretetet éreztek iránta, s térdre esve lehajtották fejüket a padlóra.

— Ne, ne — mondta karját felemelve, hogy megakadályozza őket, miközben néhányan még mindig a földre borultak, mások pedig már felemelkedtek. — Folytassátok, amit csináltok! — Amikor felálltak és látták őt maguk között, nem tudták biztosan, mit csináljanak. De nyilvánvaló volt, hogy azért jött le, hogy megnézzék, hogy készítik *Vissza Istenhez* újságját, ezért csöndesen, buzgón folytatták a munkát. Prabhupāda végigsétált a sorakozó ívek mellett, keze és csuklója méltóságteljesen nyúlt ki általvetője ráncai közül, ahogy megérintette a lapok halmát és a kész újságokat.

— ISKCON Nyomda — mondta.

Jagannātha tervezte a borítót, egy Rādhāt és Kṛṣṇát ábrázoló tollrajzot felhasználva — hasonlót ahhoz, mint ami a templomban függött. Egyszerű rajz volt, a háttérben koncentrikus körök alkotta mintával. Az első oldal ugyanazzal a mottóval kezdődött, amelyet Prabhupāda használt éveken keresztül a *Vissza Istenhez* címlapján: „Isten világosság, a tudatlanság sötétség. Ahol Isten jelen van, ott nem lehet tudatlanság.”

A szerkesztők számára Prabhupāda első és legfontosabb utasítása az volt, hogy az újságot rendszeresen, minden hónapban adják ki. Ha nem tudják eladni a példányokat, vagy ha csak két oldalt sikerül összeállítani csupán, akkor is tartaniuk kell ezt a szintet.

Prabhupāda a szobájába hívta Hayagrīvát, és egy teljes, háromkötetes *Śrīmad-Bhāgavatamot* ajándékozott neki. Mindegyik kötet első oldalára ezt írta: „Sriman Hayagriva das Brahmacarinak, áldásaimmal, A.C. Bhaktivedanta Swami”. Hayagrīva hálás volt, és azt mondta, nem érdemli meg.

— Jól van — mondta Prabhupāda. — Mostantól csak dolgozz a *Vissza Istenhez* szerkesztésén! Dolgozz őszintén, és tedd olyan naggyá, mint a *Time* magazin!

Prabhupāda azt akarta, hogy minden tanítványa segítsen.

— Ne legyetek lusták! — mondta. — Írjatok valamit! — A *Vissza Istenhez* magazint tanítványainak akarta adni, saját prédikálásukhoz. Brahmānanda és Gargamuni még aznap este fogták az első példányokat és biciklijükkel elmentek minden drogüzletbe a Lower East Side-on, végig a Tizennegyedik utcán egészen a West Village-ig, amíg ki nem osztották mind a száz példányt. Nagy előrelépés volt ez a prédikálásban. Most már minden tanítványa részt vehetett a munkában — a gépelésben, a szerkesztésben, az írásban, az összeállításban és az eladásban. Természetesen az ő prédikálása volt, de többé nem volt már egyedül.

* * *

Nem sokkal esküvőjük után Mukunda és Jānakī a nyugati partvidékre költöztek. Mukunda azt mondta Swamijinak, hogy Indiába akar menni, hogy tanulmányozza az indiai zenét, de néhány Dél-Oregonban töltött hét után San Franciscóban kötött ki. Most jobb ötlete támadt. Egy helyet akart bérelni és meghívni Swamijit, hogy kezdje el Hare Kṛṣṇa mozgalmát a Haight-Ashbury kerületben, ugyanúgy, ahogy a Lower East Side-on tette. Nagyon jók ott a kilátások a Kṛṣṇa-tudatra, mondta Mukunda.

Néha a szobájában az esti találkozókön Swamiji megkérdezte, vajon Mukunda készen áll-e a nyugati partra megy. De azután 1967 januárjának első hetében levél érkezett Mukundától: kibérelt egy üzlethelyiséget a Haight-Ashbury kerület központjában, a Frederick Streeten. „Most éppen templommá alakítjuk” — írta. És Swamiji kihirdette:

— Azonnal indulok!

Mukunda mesélt a „Törzsek Gyűléséről” a San Franciscó-i Haight-Ashburyben. Híppik ezrei jöttek el az egész országból a Mukunda által bérelt üzlethelyiség közvetlen közelébe. A fiatalág reneszánsza volt ez, sokkal nagyobb, mint New York Cityben. Hogy pénzt gyűjtsön az új templom számára, Mukunda „Mantra-Rock Tánc”-ot tervezett, ahol híres zenekarok fognak majd fellépni. A fő attrakció azonban Bhaktivedanta Swami és a Hare Kṛṣṇa éneklése lesz!

Bár Mukunda repülőjegyet is mellékelte a leveléhez, Swamiji néhány követője nem akarta elhinni, hogy Swamiji felhasználhatja. Akik tudták, hogy nem mehetnek el New Yorkból, kritizálni kezdték az ötletet, hogy Swamiji San Franciscóba menjen. Azt gondolták, hogy a nyugati parti emberek nem tudják megfelelően gondját viselni Swamijinak. Hogy Swamiji rockzenészekkel együtt jelenjen meg? Azok az emberek úgy látszik, nem tisztelik őt kellőképpen. És különben is, rendes templomuk sincs. Nincs nyomda, nincs *Vissza Istenhez* újság. Miért menne el Swamiji New Yorkból, hogy egy *ilyen* rendezvényen vegyen részt Kaliforniában, ezekkel az idegenekkel? Hogy hagyhatja őket itt New Yorkban? Hogy folytatódhat a lelki életük nélküle?

Azok, akiknek nem tetszett az ötlet, félénken elmondták érzéseiket, szinte mintha szemére akarnák vetni, hogy arra gondol, hogy otthagyja őket, és arra is célozgattak, hogy nem mennének rendben a dolgok sem San Franciscóban, sem New Yorkban, ha elmenne. De úgy tűnt, Swamiji meglehetősen magabiztos és határozott. Nem tartozott New Yorkhoz, Kṛṣṇaé volt. És oda ment, ahol Kṛṣṇa azt akarta, hogy prédikáljon. Nem ragaszkodott semmihez, s arra vágyott, hogy utazzon és terjessze a Hare Kṛṣṇa éneklését.

Brahmānanda: *Megrázott minket, hogy elmegy. Soha nem gondoltam, hogy a Kṛṣṇa-tudat túljut a Lower East Side határán, New York Cityről nem is beszélve. Azt hittem, hogy ennyi, hogy mindig itt marad.*

Január második hetének utolsó napjaiban végleg lefoglalták a helyeket a repülön, és a *bhakták* bőröndökbe rakták Swamiji kéziratait. Raṇacora — egy új *bhakta*, aki a Tompkins Square parkban csatlakozott hozzájuk — elegendő pénzt gyűjtött össze a repülőjegyre, és a

bhakták úgy döntöttek, hogy személyes segítőkjeként kell elkísérnie Swamijit. Swamiji elmagyarázta, hogy csak egy pár hétre megy el, és azt akarta, hogy nélküle is minden ugyanúgy folytatódjon.

Szobájában várt, amíg a fiúk kocsit szereztek, hogy kivigyék a repülőtérre. Aznap hideg volt és köd, a fűtőtestekben sziszegett a gőz. Csak egyetlen bőröndöt vitt, főleg ruhákat és könyveket. Megnézte a szekrényt, hogy kéziratái rendben vannak-e. Kīrtanānanda vigyáz majd holmijára a szobájában. Leült az asztalához, ahol oly sokat üldögélt már az elmúlt hat hónap alatt, órákon át gépelve *Bhagavad-gītáját* és *Śrīmad-Bhāgavatamját*, s ahol annyi vendégével és követőjével beszélgetett. De ma nem barátaival beszélgetett, s nem kéziratát gépelte. Az indulás előtti utolsó percekét töltötte ott.

Ez volt második tele New Yorkban. Elindította a Kṛṣṇa-tudat mozgalmát. Néhány őszinte fiú és lány csatlakozott hozzá. Már jól ismerték őket a Lower East Side-on — az újságokban sok cikk megjelent. És ez csak a kezdet volt.

Ezért hagyta el Vṛndāvanát. Először nem volt biztos benne, hogy két hónapnál tovább marad Amerikában. Butlerben bemutatta könyveit. De azután New Yorkban látta, hogyan fejlődnek a dolgok Dr. Mishra kezében — s a māyāvādīknak hatalmas épületük volt. Pénzt szereztek, pedig nem is a *Gītā* igazi üzenetével jöttek. Ám az amerikaiak kerestek valamit.

Azok a hónapok nehezek voltak. Istentestvérei nem törődtek vele, holott ez volt az, amit Guru Mahārājájuk, Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Ṭhākura és az Úr Caitanya akartak. Az Úr Caitanya ezt akarta, ezért áldását adta, ő pedig sikerrel járt.

A Második sugárút 26. jó hely volt. Itt kezdte el. A fiúk majd fenntartják a házat. Néhányan a fizetésüket adták oda. Ez volt a kezdet.

Bhaktivedanta Swami az órájára nézett. Felvette gyapjú télikabátját, fejére húzta sapkáját, cipőjébe bűjt, jobb kezét a *japa*-zsákba mélyesztette és tovább *japázott*. Kisétált a lakásból, keresztül az udvaron, amely most fagyott volt és mozdulatlan, s fái egyetlen levél nélkül meredtek az ég felé. Maga mögött hagyta az üzlethelyiséget.

Elment, mielőtt Brahmānanda, Rūpānuga és Satsvarūpa hazatérhettek volna hivatalukból. Nem volt búcsújelenet, nem volt búcsúbeszéd.

HARMADIK FEJEZET

Senki más nem vezethette őket

San Francisco

1967. január 16.

Amikor a hangosbemondó bejelentette a United Airlines 21-es járatát, az ötven hippit számláló csoport várakozással húzódott közelebb egymáshoz. Egy pillanatra úgy tűnt, aggódnak; nem tudták, mire számítsanak, milyen lesz a Swami.

Roger Segal: *Meglehetősen válogatott csapatnak számítottunk, még San Francisco repülőterén is. Mukunda egy körös-körül élénk színű kockákkal díszített Merlin-a-varázsló köntöst viselt, Sam kapucnis marokkói báránysubát — a szaga is olyan volt, akár egy birkáé —, én pedig egy kék, házilag varrt japán szamurájleplet, fehér pöttyekkel. Hosszú japa-füzérek lógtak mindenhol. Szarvasbőr, csizmák, katonai gyakorlózubzonyok, kis kerek napszemüvegek — San Francisco virágkorának egész fantazmagóriája.*

A társulattól csak néhányan ismerték Swamijit: Mukunda és felesége, Jānakī; Ravīndrasvarūpa; Rāya Rāma — mindannyian New Yorkból. És ott volt Allen Ginsberg is. (Néhány nappal ezelőtt Allen a Human Be-In egyik vezére volt a Golden Gate parkban, ahol kétszáz ezren gyűltek össze — „A Törzsek Gyűlése... Örömteli összejövetel és Béketánc”.)

Mukunda emlékeztetett mindenkit, hogy Swamiji örülne, ha mindannyian a Hare Kṛṣṇát énekelnék, amikor kilép a kijáraton. Már ismerték a Hare Kṛṣṇa *mantrát*. Hallottak róla, hogy a Swami New Yorkban a parkban énekelt, vagy olvasták a cikket Swamijiról és az éneklésről a helyi illegális újságban, a *The Oracle*-ben. Ma a Golden Gate parkban gyülekeztek — legtöbben Mukunda röplapjának indítványára —, és több mint egy órán

keresztül énekeltek, mielőtt egy sereg autóval kijöttek a repülőtérre. Sokan — szintén Mukunda röplapjának hatására — füstölőkkel és virággal a kezükben várakoztak.

Ahogy az érkező utasok a repülőtér utastermináljának kapujába értek és végigsétáltak a feljárón, elképedve pillantották meg a virágot szorongató, éneklő, várakozó csoportot. Ők azonban átnéztek a közönséges, fáradtnak tűnő utasok feje fölött, és szemükkel egy különleges személyt kutattak, akinek ezzel a géppel kellett érkeznie. Ebben a pillanatban feltűnt Swamiji, s aranyszínű bőrével, fényes sáfrányszín leplekben feléjük tartott.

Az éneklést már akkor hallotta, mielőtt belépett a váróterembe, és mosolyogni kezdett. Boldog volt, s meglepődött. Ahogy végigpillantott az arcokon, csak néhányat ismert fel közülük. Ötven ember várta, akik a Hare Kṛṣṇát énekeltek, anélkül hogy mondta volna nekik!

A hippicsapat felsorakozott a keskeny folyosó két oldalán, ahol Swamijinak végig kellett mennie. Ahogy elhaladt új tisztelői között, sok-sok kéz nyúlt felé, hogy virágot és füstölőt ajánljon fel neki. Mosolyogva összegyűjtötte az ajándékokat, míg Raṇacora csak nézte. Allen Ginsberg lépett előre, kezében egy nagy csokor virággal, s Bhaktivedanta Swami kedvesen elfogadta. Aztán a kapott ajándékokat szétosztotta a felé nyújtott kezek között, majd oldalán az éneklő fiatalokkal végigment a várótermen.

A csomagkiadónál egy pillanatra megállt, végigpillantva a körülötte állókon. Nyitott tenyerét magasba emelve biztatta őket, hogy énekeljenek hangosabban, és a csapat újult erővel zendített rá. A Swami középen állt, lágyan tapsolt és énekelte a Hare Kṛṣṇát. Méltóságteljesen felemelte karjait, és hintázó léptekkel, testsúlyát egyik lábáról a másikra helyezve táncolni kezdett.

A repülőtéri dolgozók és az utasok bosszúságára, mulatságára és féktelen vidámságára a fogadók csapata a Swamival maradt, amíg kézhez kapta a csomagját. Aztán kint a napsütésben egy várakozó kocsihoz kísérték, egy fekete 1949-es Cadillac Fleetwoodhoz. Swamiji Mukundával és Allen Ginsberggel együtt beszállt a hátsó ülésre. Swamiji egészen az autó elindulása előtti utolsó pillanatig mosolyogva osztotta a virágot mindannyiuknak, akik eljöttek, hogy köszöntsék őt, aki elhozta a Kṛṣṇa-tudatot a nyugati világba.

A Cadillac Harvey Cohené volt, aki közel egy évvel ezelőtt megengedte a Swaminak, hogy padlásszobájában lakjon a Boweryn. Harvey vezetett, de sofőrsapkájában (az Űdvhadsereg egyik üzletében bukkant rá), fekete öltönyében és szakálla miatt Swamiji nem ismerte fel.

— Hol van Harvey?

— ő vezet — mondta Mukunda.

— Óh, te vagy az? Nem ismertelek meg.

Harvey mosolygott:

— Légy üdvözölve San Franciscóban, Swamiji!

Swamiji elégedett volt, hogy egy újabb nyugati nagyvárosban képviselheti lelki tanítómesterét, Bhaktisiddhānta Sarasvatīt és az Úr Caitanyát. Minél nyugatabbra megyünk, mondta az Úr Caitanya, az emberek annál materialistábbak. Mégis kijelentette, hogy a Kṛṣṇa-tudatnak az egész világon el kell terjednie. Swamiji istentestvérei gyakran csodálkoztak az Úr Caitanya kijelentésén, hogy egy napon minden faluban és városban énekelni fogják majd Kṛṣṇa nevét. Talán jelképesen kell értenünk, mondták. Mi mást jelenthetne? — Kṛṣṇa minden városban? De Bhaktivedanta Swami mélyen hitt az Úr Caitanya szavában és lelki tanítómestere utasításában. Itt volt a messzi Nyugaton, San Francisco városában, és az emberek már énekeltek a szent nevet. Virágokkal és *kīrtanával*, lelkesedéssel fogadták. És a világ tele van hasonló városokkal.

A Haight-Ashbury kerületben, a Frederick Streeten volt a templom, amelyet Mukunda és barátai szereztek. A New York-i Második sugárút 26. alatti templomhoz hasonlóan ez is egy kis üzlethelyiség volt, utcára néző kirakatablakkal. Az ablak fölött tábla hirdette: SRI SRI RADHA KRISHNA TEMPLOM. Mukunda és barátai egy háromszobás lakást is béreltek Swamijinak a szomszéd ház második emeletén. Kicsi, kopár, leromlott utcai lakás volt.

Swamiji nyomában tömött autókkal érkeztek a *bhakták* és a kíváncsi útkeresők a Frederick Street 518-ba. Belépett az üzlethelyiségbe, amelynek csupán falát díszítette néhány madraszi selyem. Aztán leült egy párnára, *kirtánát* vezetett, majd beszélni kezdett: mindenkit arra kért, fogadja el a Kṛṣṇa-tudatot.

Az előadás után elhagyta az üzlethelyiséget, s a következő ajtón befordulva felment két emeletet. Ahogy belépett a 32-es számú lakásba, nemcsak *bhaktái* és tisztelői követték, hanem San Francisco fő újságjai, a *Chronicle* és az *Examiner* riporterei is. Amíg néhány *bhakta* az ebédjét főzte és Raṇacora kicsomagolta a bőröndjét, Swamiji az újságírókkal beszélgetett, akik a földön ülve jegyzeteltek.

Újságíró: Lent azt mondta, hogy mindenkit vár a Kṛṣṇa-tudatba. Vonatkozik ez a haight-ashburyi bohémekre és beatnikekre is?

Swamiji: Igen, mindenkire — önre és mindenki másra is, legyen fiú vagy lány, legyen narkós, nevezze akár hippinek, akár bármi másnak. Amint lehetőséget kap, hogy itt tanuljon, valaki más lesz, nem az, aki eddig volt.

Újságíró: Mit kell az embernek tennie, hogy az ön mozgalmának tagja lehessen?

Swamiji: Négy előfeltétel van: nem engedem a tanítványaimnak, hogy barátnőjük legyen. Megtiltok minden mámorítószer, a kávé, a teát és a cigarettát is beleértve. Megtiltom a húsevést. És megtiltom a tanítványaimnak, hogy szerencsejátékokban vegyenek részt.

Újságíró: A tilalom az LSD, a marihuána és a többi kábítószer használatára is kiterjed?

Swamiji: Az LSD-t kábítószernek tekintem. Tanítványaim nem használhatják sem ezt, sem másféle kábítószer. Arra nevelem őket, hogy korán keljenek, korán megfürödjenek, naponta háromszor imádkozó összejöveteleken vegyenek részt. Vallásunk lemondott vallás. Ez Isten tudománya.

Bár Bhaktivedanta Swami úgy látta, hogy az újságírók általában nem a filozófiájáról számolnak be, megragadta a lehetőséget, hogy a Kṛṣṇa-tudatról prédikáljon. Ha az újságírók nem is, követői a filozófia mélyére akartak hatolni.

— A modern civilizáció legnagyobb hibája — folytatta Swamiji —, hogy bitorolni akarja más tulajdonát, mintha az övé lenne. Ez megzavarja a természetes rendet. Az univerzumban mindennek Isten az eredeti tulajdonosa. Amikor majd az emberek rájönnek, hogy Isten az eredeti tulajdonos, minden élőlény legjobb barátja, minden felajánlás és áldozat célja — akkor béke lesz.

Az újságírók távozása után Swamiji tovább beszélt szobájában a fiataloknak. Mukunda — szakállal és hosszú hajjal, de nyakán a nagy, vörös gyöngyökkel, amelyeket Swamijitól kapott az avatáson — bemutatta néhány barátját és elmagyarázta, hogy együtt élnek, és szeretnének segíteni Swamijinek, hogy bemutassa a Kṛṣṇa-tudatot a San Franciscó-i fiatalságnak. Mukunda felesége, Jānakī a repülőútról kérdezte Swamijit. Kellemes volt, mondta Swamiji, eltekintve a nyomástól, amit a fülében érzett.

— A házak olyanok voltak, mintha gyufásskatulyák lennének — mondta, s hüvelyk- és mutatóujjával a gyufásdoboz méretét mutatta. — Csak képzeljétek el, milyen lehet mindez Kṛṣṇa nézőpontjából!

Hátradólt és sorban levette nyakából a virágfüzéréket, amelyeket aznap kapott, és csupán egy gyöngysor — olcsó, közönséges darab, egy kis csengővel — maradt a nyakában. Megfogta, megvizsgálta a kidolgozását és játszott vele.

— Ez különleges — mondta és felpillantott —, mert odaadással készítették. — Továbbra is a nyakláncnak szentelte a figyelmét, mintha a nap egyik legfontosabb eseménye lett volna, hogy ezt kapta.

Amikor Swamiji ebédje megérkezett, mindenkinek adott belőle, azután Raṇacora kissé tapintatlanul, de eredményesen mindenkit megkért, hogy menjenek, s hagyják Swamijit enni és pihenni egy keveset.

A lakás alatt, az üzlethelyiségben Swamijiról beszélgettek. Senki sem érezte magát csalódottnak. Minden igaz volt, amit Mukunda mondott róla. Különösen azt élvezték, ahogy arról beszélt, milyennek tűnhet minden Kṛṣṇa nézőpontjából.

A televízió aznap este a tizenegy órás hírekben beszámolt Swamiji érkezéséről, és másnap az *Examiner* tudósítása is megjelent a második oldalon — „A Swami szeretettel várja a hippiket” — egy fényképpel együtt, amely a hívekkel teli templomot ábrázolta, és még néhány felvétellel Swamijiról, aki nagyon komolyan nézett. Swamiji hangosan felolvastatta Mukundával a cikket.

San Francisco legnagyobb napilapja, a *Chronicle* szintén megjelentetett egy cikket: „Egy swami Hippi-országban — A szent életű ember megnyitja a San Franciscó-i templomot.” A cikk így kezdődött: „Egy indiai szent ember, akit barátja, a beat költő Allen Ginsberg hite egyik legkonzervatívabb vezetőjének ír le, tegnap San Francisco hippimenedékhelyén evangélista törekvést kezdeményezett.”

Swamiji kifogásolta, hogy konzervatívnak nevezték.

— Konzervatív? Hogyhogy? — méltatlankodott.

— A szex és a kábítószeres tekintetében — vetette fel Mukunda.

— Természetesen ilyen értelemben konzervatívak vagyunk — mondta Swamiji. — Ez csak azt jelenti, hogy követjük a *śāstrát*. Nem térhetünk el a *Bhagavad-gītától*. De konzervatívak nem vagyunk. Caitanya Mahāprabhu olyan szigorú volt, hogy nőkre nem is nézett, de mi mindenkit elfogadunk ebbe a mozgalomba nemre, kasztra, helyzetre való tekintet nélkül. Mindenkit meghívunk, hogy jöjjön és énekelje a Hare Kṛṣṇát. Ez Caitanya Mahāprabhu nagylelkűsége és szabad szelleme. Nem, nem vagyunk konzervatívak.

* * *

Bhaktivedanta Swami felkelt az ágyból és villanyt gyújtott. Hajnali egy óra volt. Nem csörgött az ébresztőóra és senki sem keltette föl — magától ébredt. A lakás hideg volt és néma. *Cādarjāt* vállára terítve csendesen ült az átmenetileg asztalként szolgáló, kéziratokkal teli útiládánál, és mély összpontosítással vibrálta a Hare Kṛṣṇa *mantrát japa*-füzéréen.

Egy órányi *japázás* után írni kezdett. Bár lassan már két éve, a *Śrīmad-Bhāgavatam* Első Éneke harmadik kötetének kiadása óta nem nyomtatott egyetlen könyvet sem, mégis mindennap dolgozott, néha a Második Ének fordításán és magyarázatán, de leginkább a *Bhagavad-gītān*. Indiában az 1940-es években írt egy teljes *Bhagavad-gītā* fordítást és magyarázatot, de az egyetlen kézirat titokzatos módon eltűnt. 1965-ben, néhány hónapos Amerikai tartózkodás után visszatért a Bevezetéshez, amelyet New Yorkban a Hetvenkettedik utcai lakásban írt. Most kéziratlapok ezrei töltötték meg az útiládáját, ahogy haladt a *Bhagavad-gītával*. Nagy eredmény lenne, ha New York-i tanítványa, a volt angoltanár, Hayagrīva át tudná nézni, és néhány más tanítványa ki tudná adni.

De úgy tűnt, Amerikában nehéz a könyvkiadás — nehezebb, mint Indiában. Indiában egyedül volt, három év alatt mégis három kötetet tudott kiadni. Itt, Amerikában sok követője volt — de a sok követő megnövekedett felelősséget is jelentett. És úgy tűnt, egyelőre egyik követője sem akar komolyan foglalkozni a gépeléssel, a szerkesztéssel és azzal, hogy az amerikai üzletemberekkel alkudozzon. Annak ellenére azonban, hogy a *Bhagavad-gītā* kiadására nem voltak túlságosan kedvezőek a kilátások, egy újabb könyvet kezdett fordítani: a *Caitanya-caritāmṛtát*, a legfontosabb vaiṣṇava szentírást az Úr Caitanya életéről és tanításairól.

Swamiji feltette olvasószemüvegét és bekapcsolta a diktafont. Tanulmányozta a bengáli és szanszkrit szövegeket, azután felemelte a mikrofont, a kis vörös fényt bekapcsolva *felvétel*-re állította és beszélni kezdett: „Amint az Úr énekelve és táncolva haladt előre...” (egyszerre csupán egy mondatot mondott, megállt, azután megint diktált), „emberek ezrei követték..., nevettek, táncoltak..., énekeltek... Sokan a földre vetették magukat, hogy hódolatukat ajánlják az Úrnak.” Beszélt, majd szünetet tartott, be- és kikapcsolva a diktafont. Egyenesen ült, néha

finoman hintázott és bólintott, ahogy a szavakat kiejtette, vagy mélyen a könyvek fölé hajolt, s olvasószemüvegén át figyelmesen olvasott.

Eltelt egy óra és Swamiji még mindig dolgozott. Az épület sötét volt; az egyetlen fényt lámpája jelentette, s hangján és a diktafon kattánásán, zümmögésén kívül egyetlen hang sem hallatszott. A sötét gyapjú *cādar* alatt kifakult magasnyakú pulóvert viselt, és mivel az ágyból kelt fel, sáfrányszínű *dhotija* gyűrött volt. Munkájában elmerülve ült, anélkül hogy megmosta volna az arcát vagy a fürdőszobába ment volna. Legalább ebben a néhány ritka órában csendes volt az utca és a Rādhā-Kṛṣṇa templom.

Szinte olyan volt — éjszaka van, körülötte csend, és ő a transzcendentális írásokon dolgozik —, mint Vr̥ndāvanában, Indiában, a Rādhā-Dāmodara templom szobájában eltöltött kora reggeli órák. Ott természetesen nem volt diktafonja, de ugyanebben a napszakban dolgozott, ugyanezen a szövegen, a *Caitanya-caritāmṛtān*. Hol egy versenkénti fordítást és magyarázatot kezdett el, hol tanulmányokat írt a szövegről. Most, a világnak ebben a sarkában, oly távol az Úr Caitanya kedvteléseinek színhelyeitől a *Caitanya-caritāmṛta* egy új angol változatának első fejezetéhez látott hozzá. Az *Úr Caitanya tanítása* címet adta neki.

Kialakult, megszokott életrendjét követte: korán felkelt és a *paramparā* üzenetét írta a Kṛṣṇa-tudatról. Mindent félretéve, a körülményekkel sem törődve a transzcendentális tudomány örök érvényű üzenetébe merült. Ez volt a legfontosabb szolgálat, amit Bhaktisiddhānta Sarasvatīnak végzett. A gondolat, hogy újabb könyveket ad ki és terjeszteni fogja ezeket, ahol csak lehet, arra ösztönözte, hogy minden éjszaka felkeljen és fordítson.

Hajnalig dolgozott. Akkor abbahagyta, s készülődni kezdett, hogy lemenjen a templomba a reggeli találkozóra.

* * *

Néhány New York-i tanítványa ellenezte ugyan, mégis azt tervezték, hogy Swamiji részt vesz az Avalon Ballroomban rendezendő Mantra-Rock Táncon. Egyáltalán nem helyénvaló, mondták a New York-iak, hogy a *bhakták* ott San Franciscóban arra kérik lelki tanítómesterüket, hogy megjelenjen egy ilyen helyen. Kierősített gitárok, dübörgő dobok, vad fények és kábítószeres hippik százai várnak ott rá. Hogyan hallhatnák meg ott tiszta üzenetét?

De San Franciscóban Mukunda és a többiek már hónapok óta készültek a Mantra-Rock Táncre. Sok ezer fiatalra számítottak, és a Rādhā-Kṛṣṇa templomnak több ezer dolláros bevételre volt kilátása. Így aztán — bár New York-i tanítványainak bevallotta, hogy nem egészen bizonyos abban, hogy oda kell mennie — Swamiji végül semmit sem mondott, ami letörhette volna San Franciscó-i követői lelkesedését.

Sam Speerstra, Mukunda barátja és a Mantra-Rock egyik szervezője elmondta elképzelésüket Hayagrīvának, aki éppen akkor érkezett meg New Yorkból:

— San Francisco zenei életében egy egészen új iskola kezdődik most el. A Grateful Dead már kiadta az első lemezét. Ígéretük, hogy részt vesznek a buliban, óriási közönségreklám, éppen amikor annyira szükségünk van rá.

— De Swamiji azt mondja, hogy még Ravi Shankar is *māyā!* — mondta Hayagrīva.

— Ne aggódj, mindent elrendeztünk! — nyugtatta meg Sam. — Minden együttes a színpadon lesz, Allen Ginsberg pedig bemutatja Swamijit San Franciscónak. Swamiji beszélni fog, azután éneklő a Hare Kṛṣṇát, az együttesek meg csatlakoznak hozzá. Azután elmegy. Körülbelül négyezer ember lesz ott!

Bhaktivedanta Swami tudta, hogy ezzel nem kerülhet rossz hírbe — elmegy, énekel, azután távozik. Az volt a fontos, hogy terjesztheti a Hare Kṛṣṇa éneklését. Ha a több ezer fiatal, akik azért gyűlnek össze, hogy rockzenét hallgassanak, rá tud venni arra, hogy Isten nevét énekeljék és hallgassák, mi lehet abban ártalmas? Mint prédikátor, Bhaktivedanta Swami kész volt bárhová elmenni, ahol terjeszthette a Kṛṣṇa-tudatot. A Hare Kṛṣṇa éneklése abszolút, ezért bárki, aki hallja vagy éneklő — bárki, bárhol, bármilyen körülmények között —, megmenekülhet attól, hogy következő életében az alacsonyabb életformák valamelyikében

szülessen meg. Ezek a fiatal hippik valami lelkit akartak, de senki nem mutatta meg nekik a helyes utat, s ebben a bizonytalan zűrzavarban a hallucinációkat lelki látomásoknak tekintették. De a valódi lelki életet keresték, akárcsak a Lower East Side-i fiatalok legtöbbje. Bhaktivedanta Swami úgy döntött hát, hogy elmegy — tanítványai azt akarták, hogy menjen: az ő szolgájuk volt, s az Úr Caitanya szolgája.

Mukunda, Sam és Harvey Cohen találkozott a rock-vállalkozóval, Chet Helms-szel, aki beleegyezett, hogy használhatják az Avalon Ballroomot, és abban is megállapodtak, hogy amennyiben az együttesek eljönnek, az együttesek költségén, a biztonsági költségeken és a néhány alapvető kiadáson kívüli teljes bevétel a San Franciscó-i Rādhā-Kṛṣṇa templomot illeti. Mukunda és Sam útnak indultak, hogy meghívják az együtteseket. A San Franciscó-i rockegyüttesek, akiknek már a neveik is tűzbe hozták a fiatalokat — a Grateful Dead, a Moby Grape, a Big Brother, a Holding Company, a Jefferson Airplane és a Quicksilver Messenger Service —, egymás után egyeztek bele, hogy színpadra lépjenek Bhaktivedanta Swamival a minimális fellépti díjért, együttesenként kétszázötven dollárért. És Allen Ginsberg is megígérte hogy eljön. A műsor teljes volt.

A Mantra-Rock Tánc estéjén a fiatalok az utcán és a háztömb körül hosszú sorokban várakoztak a két dollár ötven centes jegyekre. Az érdeklődés óriási volt. A ház megtelt, s a szellemi élet helybeli nagyjai is mind eljöttek. Megérkezett az LSD-úttörő, Timothy Leary, s a színpadon díszhelyet kapott. Ott volt Kriyananda Swami egy tamburával, s egy cilinderes ember SAN FRANCISCO feliratú selyem vállszalaggal, azt állítva, hogy ő a polgármester. Az ajtónál Mukunda megállított egy jól öltözött fiatalembert, akinek nem volt jegye. De valaki megkopogtatta Mukunda vállát:

— Engedd be! ő bemehet; ő Owsley.

Mukunda bocsánatot kért, s engedelmesen beengedte Augustus Owsley Stanley II-t, a híres nemzeti hőst, az LSD szintézisének atyját.

Az érkezők szinte kivétel nélkül mind élénk vagy szokatlan ruhákat viseltek: bennszülött tógákat, mexikói poncsót, indiai *kurtāt*, „Isten szemét”, tollakat és gyöngyöket. Néhány hippie magával hozta saját fuvoláját, lantját, rumbatök-hangszerét, dobját, kasztanyettáját, kürtjét, gitárját. A Pokol Angyalai piszkos hajjal, dzsekiben, csizmában és farmerben, barátnőik kíséretében érkeztek, kezükben láncokkal, égő cigarettával, német sisakgyűjteményüket, díszes emblémáikat és minden egyebet felvonultatva — mindent, kivéve motorjaikat, amelyeket odakint hagytak.

A *bhakták* egy bemelegítő *kīrtanāba* kezdtek a színpadon — úgy táncoltak, ahogy Swamiji mutatta nekik. A színpad felől és a nagy terem sarkaiból füstölőillat szállt, és bár a közönség nagy része „utazott”, a hangulat nyugodt volt: most lelki tapasztalatot keresni jöttek. Ahogy az éneklés egy fülbemászó dallammal elkezdődött, néhány zenész is csatlakozott. Villogtak a fények, színes fénygömbök lüktettek a zene ütemére, hatalmas, vibráló fénycsóvák pásztázták a földet, a falakat és a mennyezetet.

Néhány perccel nyolc óra után a Moby Grape lépett a színpadra. Nehéz elektromos gitárokkal, egy elektromos basszusgitárral és két dobossal elkezdtek első számukat. A hatalmas hangszórók megremegették a termet, s a tömeg boldogan felüvöltött.

Fél tíz körül Swamiji elindult Frederick Street-i lakásából, és beszállt Harvey Cadillacjének hátsó ülésére. Szokásos sáfrányszín lepleit viselte, nyakában egy gardénia-virágfüzérrel, amelynek édes illata betöltötte az autót. Úton az Avalon felé arról beszélt, hogy szükség van újabb központok megnyitására.

Tízkor Swamiji felsétált az Avalon lépcsőin, Kīrtanānanda és Raṇacora szorosán mögötte. Ahogy belépett a terembe, a *bhakták* megfújták a kagylókürtöket, valaki pergetni kezdte a dobot, és a tömeg kettévált, hogy a bejáratától egészen a színpadig utat nyisson neki. Swamiji magasra tartott fejjel lépkedett, s a különös milióban szinte lebegni tűnt, amint megtette a színpadig tartó utat.

Hirtelen megváltoztak a fények. Kṛṣṇa kedvtelései jelentek meg a falon: Kṛṣṇa Arjunával Arjuna szekerén, Kṛṣṇa vaját eszik, Kṛṣṇa legyőzi a forgószelel-démont, Kṛṣṇa fuvolázik. Ahogy Swamiji végigment a közönség között, mindenki felállt, tapsolt és éljenzett. Felment a lépcsőkön és finoman leült egy párnára. A tömeg elcsöndesedett.

Swamiji Allen Ginsbergre nézett és így szólt:

— Mondj valamit a *mantráról!*

Allen elmondta megvalósításait és tapasztalatait a Hare Kṛṣṇa *mantráról*. Elmesélte, hogyan nyitott Swamiji templomot a Második sugárúton, és hogyan énekelte a Hare Kṛṣṇát a Tompkins Square parkban. Aztán mindenkit meghívott a Frederick Street-i templomba.

— Különösen a kora reggeli *kīrtanát* ajánlom — mondta —, azoknak, akik LSD-ből jönnek, és tudatukat rögzíteni akarják, hogy visszatérjenek.

Swamiji is beszélt, elmondta a *mantra* rövid történetét. Azután megint Allenre nézett:

— Énekelhetsz.

Allen játszani kezdett a harmóniumon, és a mikrofonba az Indiából hozott dallamot énekelte. A közönségből mind többen és többen bekapcsolódtak, s ahogy a *kīrtana* folytatódott s a közönség egyre tüzezebb lett, az együttesek zenészei is a színpadra vonultak, hogy csatlakozzanak. Raṇacora, aki meglehetősen jól dobolt, beült a Moby Grape dobjai mögé. Ahogy a *bhakták* és egy nagy csapat hippie felkapaszkodott a színpadra, néhány basszusgitáros is játszani kezdett, más gitárosokkal együtt. Színpompás árnyak vibráltak, s a *mantra* ütemére a villogó fénylabdák most azt vetítették a falra: Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare. Amikor már az egész terem énekelt, néhány hippie felpattant s felemelt kézzel táncolni kezdett.

Allen Ginsberg: *Egész este énekeltük a Hare Kṛṣṇát. Hatalmas volt — valami igazán nyitott dolog. A haight-ashburyi lelki elragadtatás csúcsa. Ez volt az első zenei találkozó San Franciscóban, amelynek mindenki a részese lehetett. Mindenki énekelhetett és táncolhatott, ahelyett hogy másokat hallgatott volna énekelni vagy látott volna táncolni.*

Jānakī: *Nem tudták, miért énekelnek. De Swamiji boldog volt, hogy ilyen sok embert lát énekelni, habár legtöbbjük be volt löve. Imádta nézni, amint az emberek énekelnek.*

Hayagrīva: *Az együttesek előtt álltam, s alig hallottam valamit. De a Hare Kṛṣṇa éneklését tisztán ki tudtam venni. A hátsó falra egy óriási Kṛṣṇa-képet vetítettek — aranyos sisakot viselt pávatollal, kezében fuvola.*

Aztán Swamiji felállt, magasba emelte a karját és táncolni kezdett. Kezével intett mindenkinek, hogy csatlakozzanak hozzá, s akik addig ültek, most felugrottak, énekelni és táncolni kezdtek, ide-oda hintázva, Swamiji finom lépteit követve.

Roger Segal: *Olyan volt a terem, mintha egy emberi búzamezőt ringatna a szél. Nyugodt lett tőle a hangulat, ellentétben az Avalonban megszokott forrongó energiákkal. Több mint egy óráan keresztül énekeltük a Hare Kṛṣṇát, és a végén már mindenki ugrált és sikított, sirt és kiabált.*

Valaki Swamiji elé tette a mikrofont, és hangja a hatalmas erősítőkön keresztül visszhangzott. Az iram egyre gyorsult, Swamijiről ömlött a veríték. Kīrtanānanda erősködött, hogy hagyják abba a *kīrtanát*. Swamiji túl idős ehhez, mondta, veszélyes lehet számára. De az ének folytatódott, egyre gyorsabban és gyorsabban, míg végül a *mantra* szavai kivehetetlenné váltak a felerősített zene és a sok ezer fős kórus hangja mellett.

Aztán egyszerre vége volt. Csak az erősítő hangos zúgását és Swamiji csengő hangját lehetett hallani, amint hódolatát ajánlja lelki tanítómesterének:

— Om Viṣṇupāda Paramahansa Parivrājakācārya Aṣṭottara-śata Śrī Śrīmad Bhaktisiddhānta Sarasvatī Gosvāmī ki jaya!... Minden dicsőséget az összegyűlt *bhaktáknak!*

Swamiji a sűrű füstön és a tömegben keresztül lesétált a színpadról, aztán le az utcára vezető lépcsőkön; Kīrtanānanda és Raṇacora szorosán mögötte. Allen bejelentette a következő rockegyüttest.

Amint Swamiji kilépett a teremből és maga mögött hagyta a hálás közönséget, megjegyezte:
— Ez a hely nem *brahmacārīnak* való.

* * *

Swamiji néhány körültekintőbb San Franciscó-i követője úgy érezte, hogy egyes avatandó jelölteknek nem igazán áll szándékukban betartani a kizárólagos, élethossziglani elkötelezettséget, amivel egy tanítvány tartozik a gurujának.

— Swamiji — mondták —, ezek közül sokan csak az avatásért jönnek. Soha nem láttuk őket ezelőtt, és nem is fogjuk őket látni soha többé.

Swamiji azt válaszolta, hogy ez olyan kockázat, melyet vállalnia kell. Egyik nap a templomban a leckéjén elmagyarázta, hogy bár az avatáskor a múltban elkövetett bűnös tettek visszahatásai megszűnnek, a lelki tanítómester egészen addig felelős marad tanítványáért, amíg a tanítvány fel nem szabadul az anyagi világból. Ezért — mondta —, az Úr Caitanya arra figyelmeztetett mindenkit, hogy egy gurunak nem szabad sok tanítványt elfogadnia.

Egyik este a templomban, amikor érkezett a kérdések és válaszok ideje, egy nagydarab, szakállas fiú felemelte a kezét:

— Kaphatok avatást? — kérdezte Swamijitól.

A nyilvánosság előtt tapintatlannak tűnő kérdés bosszantotta Swamiji néhány követőjét, de Swamiji higgadt maradt.

— Igen — válaszolta. — De először két kérdésre kell válaszolnod. Ki Kṛṣṇa?

A fiú egy pillanatig gondolkodott, aztán így szólt:

— Kṛṣṇa Isten.

— Igen — válaszolt Swamiji. — És ki vagy te?

A fiú megint gondolkodott egy pár pillanatig, aztán válaszolt:

— Isten szolgája vagyok.

— Nagyon jó! — mondta akkor Swamiji. — Igen, holnap avatást kaphatsz.

Bhaktivedanta Swami tudta, hogy nyugati tanítványai nehezen tartanak majd ki a Kṛṣṇa-tudat mellett, és nehezen érik majd el a célt, a tiszta odaadó szolgálatot. Életük során a lehető legrosszabb nevelést kapták, és állítólagos kereszténységük és filozófiai keresésük ellenére a legtöbben semmit sem tudtak Isten tudományáról. Még azt sem tudták, hogy a tiltott nemi élet és a húsevés helytelen — bár amikor mondta nekik, elfogadták. És örömmel énekelték a Hare Kṛṣṇát. Hogyan utasíthatta volna őket vissza?

Hogy *māyā* örökös csábítása ellenére képesek lesznek-e megmaradni a Kṛṣṇa-tudatban, az idővel kiderül. Néhányan elhullanak — az ember gyarló. De néhányan nem. Legalább azok sikeresek lesznek, akik őszintén követik az utasításait — éneklik a Hare Kṛṣṇát és kerülik a bűnös tetteket. A friss étel, ha nem tárolják megfelelően, néhány nap alatt megromlik, hangzott Swamiji példája. De ha most friss, akkor az, hogy valamikor majd nem vigyáznak rá és megromlik, csupán feltételezés. Igen, bárki visszaeshet. De Bhaktivedanta Swami vállalta a felelősséget, hogy tanítványait *máris* Kṛṣṇa szolgálatába állítsa. Olyan utat mutatott nekik, melynek követése örökre megvédi őket a bukástól.

A San Franciscó-i *bhakták* még Swamiji New York-i tanítványaihoz képest sem tartották magukat szigorúan a szabályokhoz, a védikus normákról nem is beszélve. Néhányan továbbra is süteményboltokba jártak, ételüket nem ajánlották fel Kṛṣṇának és tiltott dolgokat ettek, csokoládét és fagyaltot a cukrászdából. Néhányan még a *kīrtana* utáni cigarettaszünetet is megengedték maguknak, közvetlenül a templomajtó előtt. Néhányan úgy kaptak avatást, hogy nem is tudták pontosan, mire is tettek fogadalmat.

Kīrtanānanda: *San Franciscóban minden sokkal lazább volt. A bhakták szerettek a sarkon kávézni és fánkot enni. De Swamiji örült, hogy olyan sokan jönnek. És nagyon tetszett neki a program az Avalon Ballroomban. A társaság két részre szakadt: voltak azok, akik szigorúan követték a szabályokat és a tisztaságot hangsúlyozták, és voltak azok, akik nem törődtek annyit*

az előírásokkal, de mindenkinek át akarták adni a Kṛṣṇa-tudatot. Swamiji olyan nagyszerű volt, hogy mindkét csoportot szívére ölelte.

* * *

A reggeli és esti *kīrtanák* már eddig is népszerűvé tették a Rādhā-Kṛṣṇa templomot Haight-Ashburyben, de amikor a *bhakták* mindennap ingyen ebédet kezdtek osztani, a templom az ott élő közösség életének szerves része lett. Swamiji azt mondta tanítványainak, hogy egyszerűen csak főzzenek és osszanak *prasādamot* — ez volt az egyetlen tevékenységük napközben. Reggel főztek és délben mindenkit megetettek, aki eljött — ami néha százötven-kétszáz hippit jelentett Haight-Ashbury utcáiról.

A reggeli *kīrtana* előtt a lányok zabkását főztek, és mire elérkezett a reggeli ideje, a szoba megtelt hippikkel, akiknek a legtöbbször egész éjszaka fenn volt. Néhányuk számára a zabpelyhely és a gyümölcs napok óta az első szilárd ételt jelentette.

De a legfontosabb az ebéd volt. Mālatī bevásárolt, s amit csak lehetett, adományként kért: teljeslisztet, sárgaborsólisztet, felesborsót, rizst, olcsó vagy ingyen zöldséget, krumplit, sárgarépat, fehérrépat, céklát. A szakácsok minden nap fűszeres krumplipürét, vajas *capātīt*, felesborsóból készült *dālt* és valamilyen zöldségételt készítettek — kétszáz ember számára. Az ebédosztás amiatt lehetett sikeres, hogy sok kereskedő szívesen segített, méltányolva a hippik etetésének nemes célját.

Harsarāṇī: *Az ebéd rengeteg embert vonzott a Hippie Hill lakói közül, akik eléggé egyértelműen ételt akartak. Tényleg éhesek voltak. De mások is jöttek, akik segítettek a templomnak, bár nem voltak avatottak. Swamiji lemezét hallgattuk, amelyet New York-i tanítványaival készített. Az egész nagyon kellemes és családias volt.*

Haridāsa: *Kint a bejárat előtt is ettek. De a főételt bent szolgáltuk fel. Csodálatos volt. Az emberek csak összecsdültek, és mi sorokban leültettük őket faltól falig. Sokan csak ettek és elmentek. Haight-Ashburyben az üzletekben gyöngyöktől rocklemezekig mindent meg lehetett venni, de a mi boltunk más volt, mert nem eladtunk — csak adtunk.*

És mindenkit szívesen láttunk. Szinte menedéket nyújtottunk abban az örült felfordulásban. Ebben az értelemben kórház volt a templom, és azt hiszem, nagyon sok emberen segített, sokakat talán meg is mentett. Nem csak a lelküket — a testüket és az elméjüket is megmentette, mert ami az utcán folyt, azt egyszerűen nem bírták tovább. A kábítószer túladagolásról beszélek, emberekről, akik egyszerűen csak elesettek voltak és gondoskodásra volt szükségük, s valahogy épp arra vitt az útjuk, és betámolyogtak a templomba.

Néhányan maradtak és bhakták lettek, néhányan csak prasādamot ettek és elmentek. Mindennap történt valami, és Swamiji az egésznek tanúja volt, részt vett benne. Az ebédosztás az ő álma volt.

Azok, akik jobban érdeklődtek és voltak kérdéseik — akik a lelket keresték —, gyakran meglátogatták Swamijit a szobájában. Sokan a vietnami háború miatt aggódtak vagy amiatt, ami éppen történt — kellemetlenségek a törvénnyel, rossz tapasztalatok a kábítószerrel kapcsolatban, nézeteltérések az iskolával vagy a családdal.

A nyilvánosság sokat foglalkozott a fiatalság San Franciscóba áramlásával, s a társadalmi probléma, melyet okozott, szinte teljesen irányíthatatlanná vált. A rendőrség és a szociális gondozók az egészségügyi problémák és a szegényes életkörülmények miatt aggódtak, különösen Haight-Ashburyben. Néhányan a középosztályból teljes hippiueralomtól tartottak. A helyi hatóságok örömmel üdvözölték Bhaktivedanta Swami templomának tevékenységét, s amikor Haight-Ashbury közigazgatási vezetői arról beszéltek, hogy egy válságbizottságot hoznak létre, megkérték Bhaktivedanta Swamit, hogy ő is legyen tagja.

Michael Bowen: *Bhaktivedanta Swaminak odaadásából eredően bámulatos képessége volt arra, hogy megmentse az embereket a kábítószerrel, különösen a benzedrint, heroint szedőket, a kiegészítő LSD-áldozatokat — és így tovább.*

Haridāsa: *A rendőrség járőr-kocsija kora reggel megjelent a parkban, és sorra felszedte a szökött tizenéveseket, akik a parkban aludtak. Összeszedték őket, aztán megpróbálták mindenkit hazaküldeni. A hippiknek minden lehetséges segítségre szükségük volt, és tudták is ezt. A Rādhā-Kṛṣṇa templom kétségkívül lelki mennyország volt. A gyerekek is megérezték. Állandóan rohantak, az utcán éltek, s nem volt egyetlen hely, ahol meghúzhatták volna magukat, ahol nem bántották őket. Sok gyerek szó szerint beesett hozzánk. Azt hiszem, a templom sok életet mentett meg; sokkal több haláleset történt volna, ha a Hare Kṛṣṇa templom nincs ott. Olyan volt, mintha a csatamező kellős közepén nyitottunk volna templomot. A lehető legkeményebb hely volt, de itt volt rá a legnagyobb szükség. Bár a Swaminak nem volt tapasztalata ezen a területen, bámulatos eredménnyel alkalmazta a mantrázást. A mantrázás csodálatos volt. Működött.*

Allen Ginsberg az Avalonban ötezer hippinek ajánlotta a kora reggeli *kīrtanát* a templomban, amely — mondta — nagy szolgálatot tesz azok számára, akik LSD-utazásból jönnek és „rögzíteni akarják tudatukat, hogy visszatérjenek”. Reggelente néha maga Allen is beugrott ismerőseivel, akikkel egész éjszaka fenn volt, ám előfordult, hogy a „visszatérők” irányíthatatlanná vált gépeiken az éjszaka közepén, kényszerleszállással repültek be.

Egyik reggel, hajnali kettőkor az üzlethelyiségben alvó fiúk dörömbölésre és sikoltozásra, a rendőrautó villogására ébredtek. Amikor kinyitották az ajtót, egy fiatal, vörös hajú, szakállas hippi rontott be sírva a templomba:

— Ó, Kṛṣṇa, Kṛṣṇa! Kérlek, segíts! Ó, ne hagyd, hogy elkapjanak! Az Isten szerelmére, segíts!

Nyomában egy rendőr dugta be fejét az ajtón és elmosolyodott:

— Úgy döntöttünk, hogy idehozzuk — mondta —, ti talán tudtok segíteni rajta.

— Nem érzem jól magam ebben a testben! — sikoltotta a fiú, ahogy a rendőr becsukta az ajtót. A fiú örjöngve *mantrázni* kezdett, elfehéredett, és a rettegéstől ömlött róla a veríték. Swamiji fiai a hajnal további részét azzal töltötték, hogy megnyugtassák a fiút, s *japáztak* vele, mígsak Swamiji le nem jött a *kīrtanára* és a leckére.

A *bhakták* gyakran küldték a fiatalokat problémáikkal Swamijijhoz. Szinte mindenkinek megengedték, hogy beszélgessen Swamijival és elrabolja értékes idejét. San Franciscóban sétálva egyszer Ravīndra-svarūpa találkozott valakivel, aki azt állította, hogy amikor Vietnamban volt, Mars-lakókat látott a sátrában. A férfi, akit éppen akkor engedtek ki egy katonai kórházból, elmesélte, hogy a Mars-lakók beszéltek hozzá. Ravīndra-svarūpa mesélt neki Swamiji *Könnyű utazás más bolygókra* című könyvéről, amely megerősítette azt az elméletet, miszerint más bolygókon is van élet. A Swami talán többet is tudna mesélni neki a Mars-lakókról, mondta neki. A férfi meglátogatta a Swamit a lakásában. „Igen — válaszolt Swamiji —, vannak Mars-lakók.”

Swamiji követői egyre óvatosabbak lettek, s védeni kezdték lelki tanítómesterüket az olyan emberektől, akikről azt gondolták, hogy nemkívánatosak lehetnek. Az egyik ilyen nemkívánatos személy Nyúl volt, minden bizonnyal a legkoszosabb hippi egész Haight-Ashburyben. Haja örökké zilált, rendetlen, piszkos, sőt tetves volt, ruhája mocskos és szakadt, retkes teste messziről büzlött. Találkozni akart a Swamival, de a *bhakták* nem engedték; nem akarták beszennyezni Swamiji szobáját Nyúl undorító, bűzös jelenlétével. Egyik este azonban a lecke után Nyúl a templomajtó előtt várt. Ahogy Swamiji a közelébe ért, Nyúl megkérdezte:

— Felmehetek hozzád beszélgetni? — És Swamiji beleegyezett.

Majdnem minden este jött valaki, aki vitatkozott Swamijival. Egyikük rendszeresen érvekkal készült fel egy filozófiai könyvből, amelyből hangosan felolvasott. Swamiji megcáfolta érveit, ő hazament, keresett egy újabb érvet és megint visszatért könyvével. Egyik este, miután szokás szerint feltette kihívó kérdéseit, Swamiji egyszerűen csak ránézett, s nem vesződött azzal, hogy válaszoljon. Swamiji közömbössége újabb vereség volt a számára, így aztán felállt és kiment.

Izrael, akárcsak Nyúl, szintén jól ismert figura volt Haight-Ashburyben. Haját hosszú lófarcokba kötve hordta, és a *kīrtana* alatt gyakran játszott trombitán. Swamiji egyik leckéje után Izrael vitatkozni akart:

— Lehet, hogy ez az éneklés jó, de mi haszna ebből a világnak? Mit tesz az emberiségért?

— Te nem vagy ebben a világban? Ha te szereted, akkor mások miért ne szeretnék? Csak énekelj hangosan! — válaszolt Swamiji.

Egy bajszos férfi, aki a szoba hátuljában állt, megkérdezte:

— Allen Ginsberg guruja vagy?

Sokan a *bhakták* közül jól tudták, hogy ez súlyos kérdés volt, amelyre nem volt könnyű sem igennel, sem nemmel válaszolni.

— Senkinek sem vagyok a guruja. Mindenkinek a szolgája vagyok — válaszolta Swamiji. A *bhakták* számára Swamiji válaszanak köszönhetően az egész beszélgetés transzcendentálissá vált. Swamiji nem csupán egy okos választ adott; mély, természetes alázatosságával válaszolt.

Egyik reggel egy házaspár állított be a leckére — a nő egy gyerekkel a karján, a férfi egy hátizsákkal. Amikor a kérdésekre került a sor, a férfi megkérdezte:

— De mi van az elmémmel?

Swamiji filozofikus válaszokat adott, de a férfi egyre csak ismételte:

— De mi van az elmémmel? Mi van az elmémmel?

Swamiji együttérzően nézett rá:

— Nincs más orvosságom. Kérlek, énekelj a Hare Kṛṣṇát! Mást nem mondhatok, nincs más válaszom.

Ám a férfi továbbra is csak az elméjéről beszélt. Végül Swamiji tanítványai közül az egyik lány félbeszakította:

— Csak tedd, amit mond! Próbáld ki!

És Swamiji kezébe vette a *karatālákát*, hogy elkezdje a *kīrtanát*.

Egyik este egy fiú rontott be a lecke közben, és kiabálni kezdett, hogy felkelés készül a Haight Streeten. Swamijinak azonnal jönnie kell, hogy beszéljen a tömeggel és mindenkit megnyugtasson. Mukunda megmagyarázta neki, hogy nem szükséges Swamijinak mennie; más is segíthet. De a fiú csak mereven bámult Swamijira, mintha ultimátumot adna: ha Swamiji nem jön azonnal, akkor kitör a felkelés, és Swamiji lesz érte a felelős. Swamiji úgy beszélt, mintha arra készülné, hogy megtegye, amit a fiú akar:

— Igen, kész vagyok. — De senki sem ment, és nem volt felkelés.

A *kīrtana* alatt mindig volt valaki, aki önimádó, egoista módon kezdett táncolni, alkalmanként annyira kéjesen, hogy Swamiji megkérte, hogy hagyja abba. Egyik este, mielőtt Swamiji lejött a lakásából, a templomszobában egy miniszoknyás lány kezdett vonaglni és forogni a *kīrtana* közben. Egy *bhakta* felment az emeletre és elmondta Swamijinak.

— Csak hagyjátok! — válaszolta Swamiji. — Hadd használja az energiáját Kṛṣṇa szolgálatában! Mindjárt megyek és megnézem.

Amikor Swamiji megérkezett és egy újabb *kīrtanába* kezdett, a vékony lány újra tekergőzni és pörögni kezdett. Amikor Swamiji kinyitotta a szemét és meglátta a lányt, szemöldökét összeráncolva elégedetlenül néhány tanítványára pillantott. A lányok közül valaki félrevonta a lányt és kikísérte. Néhány perccel később a lány visszatért — hosszúnadrágot viselt, és sokkal visszafogottabban kezdett táncolni.

Swamiji az emelvényén ült és a teli templomnak tartott előadást, amikor egy kövér lány, aki az ablakpárkányon ült, hirtelen felállt és kiabálni kezdett vele:

— Csak ott ülsz? — sikított. — Mit fogsz most csinálni? Gyerünk, miért nem mondasz valamit? Mit akarsz? *Ki vagy te?!*

Az esemény olyan hirtelen történt és a lány szavai olyan durvák voltak, hogy a templomban senki sem válaszolt. Swamiji békésen, nagyon csendben ült. Megbántottnak látszott. Csak a hozzá legközelebb ülő *bhakták* hallották, amint halkán megjegyezte magának:

— A legsötétebb sötétség...

Egy másik este Swamiji előadása közben egy fiú odament és leült mellé az emelvényre. A hallgatóságra nézett és Swamiji szavába vágott:

— Mondani akarok valamit!

— Várd meg a lecke végét; akkor lehet majd kérdezni!

A fiú továbbra is az emelvényen ült, Swamiji pedig folytatta az előadást. De a fiú pár perc múlva megint közbevágott:

— Mondanom kell valamit! El akarom mondani, amit mondanom kell!

A hallgatóságban a *bhakták* megdöbbenve néztek föl, s arra gondoltak, hogy Swamiji biztosan nem akar semmiféle zavargást, és majd elrendezi a dolgot. Egyikük sem tett semmit, csak ültek, mígnem a fiú összefüggéstelenül beszélni kezdett. Swamiji megragadta a *karatálákat*:

— Rendben van, legyen *kīrtana*! — A fiú a *kīrtana* alatt meg sem mozdult, csak örült és néha fenyegető pillantásokat vetett Swamijira.

Fél óra után a *kīrtana* véget ért. Swamiji szokása szerint felvágott egy almát apró darabokra. Jobb kezét egy darabka almával és a hámozókéssel a fiú felé nyújtotta. A szobában dermedt csönd lett. Swamiji mozdulatlanul ült és lágyan mosolygott a fiúra. Egy hosszú, feszült pillanat után a fiú kinyújtotta a kezét. A közönségből megkönnyebbült sóhaj tört elő, amint az almadarabot vette el Swamiji nyitott tenyeréből.

Haridāsa: *Figyeltem, hogyan oldotta meg Swamiji a dolgokat. Nem volt könnyű. Számomra ez erejének és megértésének bizonyítéka volt — hogyan lehet úgy bánni ezekkel az emberekkel, hogy ne vadítsa el őket, hogy ne ellenkezzen velük és ne izgassa fel őket, nehogy még több bajt okozzanak. Úgy irányította az energiájukat, hogy még mielőtt észrevehették volna, megnyugodtak, mint amikor megsimogatsz egy kisbabát és az nem sír tovább. Swamiji a szavaival, a hanglejtésével, a türelmével hagyta, hogy folytassák egy ideig, hagyta, hadd alakuljanak ki a dolgok. Azt hiszem, megértette, hogy a bhakták egyszerűen nem mondhatták: „Figyelj, amikor a templomba jössz, nem viselkedhetsz így!”*

Mindig akadt valaki, aki kijelentette: „Én vagyok Isten!” Valami látomásuk volt vagy hallucináltak a kábítószeről. Megpróbálták magukra vonni a figyelmet. Azt akarták, hogy hallják őket, és érezhették bennük a dühöt Swamiji iránt. Egy darabig ihletetlen és költőien beszéltek, aztán szavaik érthetetlen zagyasággá változtak. És Swamiji nemcsak egyszerűen megnyugtatta őket. Nem hízelgett nekik. „Hogy érted ezt? Ha Isten vagy, akkor mindentudónak kell lenned. Rendelkezned kell Isten tulajdonságaival. Mindentudó és mindenható vagy?” — kérdezte. Azután megnevezte azokat a tulajdonságokat, amelyekkel rendelkezni kell ahhoz, hogy valaki avatára, Isten legyen. Ésszerűen bebizonyította, hogy az illetőnek nincs igaza. Felsőbbrendű tudása volt és észérvekkel elmagyarázta nekik: „Ha Isten vagy, meg tudod csinálni ezt? Rendelkezel ezzel a hatalommal?”

Az emberek ezt néha kihívásnak tekintették, és megpróbálták szócsatát vívni Swamijival. A hallgatóság figyelme ilyenkor a rendbontóra terelődött, aki éppen ezt akarta. Néha nagyon nehéz volt. Ott ültem és csodálkoztam: „Mit fog csinálni ezzel a fickóval? Ez nem egy könnyű eset.” De Swamijit nem lehetett legyőzni. Még ha az ellenségeskedő egyént nem is tudta meggyőzni, meggyőzte a többieket a társaságban, így a templomszoba hangulata megváltozott és egyre inkább arra hajlott, hogy elhallgattassa a rendbontót. Swamiji azzal nyerte meg a közönséget, hogy megmutatta nekik: az illető nem is tudja, miről beszél. A zavart okozó érezte, hogy a szoba vibrációja megváltozott, és a közönséget nem érdekli többé, mit mond és nem hisz neki, így aztán elhallgatott.

Swamiji inkább a közönséget szerelte le, mint a beszélőt, anélkül hogy az illetőt megbántotta volna. Felsőbbrendű értelmével tette mindezt, és végtelen együttérzéssel. Amikor láttam őt, megértettem, hogy nagyszerű tanár és nagyszerű ember. Rendkívüli érzéke volt hozzá, hogy ne bántsa meg az embert fizikailag vagy érzelmileg, így amikor a rendbontó végre leült és

elhallgatott, nem érzett kudarcot vagy haragot — nem bántódott meg. Swamiji csak túljárt az eszén.

* * *

— Fél hétkor sétálni megyünk — jelentette ki Swamiji az egyik reggel. — Vigyetek el a parkba!

Jónéhány *bhakta* elkísérte őt a Golden Gate park Stowe tavához. Ismerték a parkot, és festői utakon vezették Swamijit a tó körül, át egy hídon, erdei ösvényeken és egy kis patakon keresztül, azt remélve, hogy örömet szereznek neki a természet szépségével.

Swamiji mindent az írások szemével látott, és a leghétköznapibb dolgokra tett megjegyzései is transzcendentális tanítással voltak teli. Séta közben hangosan töprengett:

— Akik Istent akarják látni, azoknak először meg kell szerezniük a képességet, hogy láthassák Istent. Meg kell tisztulniuk. Ahogy a napot most egy felhő takarja el. „Óh, nem süt a nap...” — mondják, pedig a nap ott van. Csak a mi szemünk van bekötve.

A fiúk idegenvezetőkként kísérték Swamijit a festői helyekre. Egy tóhoz érkeztek, amelynek vizén hattyúk suhantak.

— A *Śrīmad-Bhāgavatam* — mondta Swamiji — a *bhaktákat* hatytyúkhoz, az Úr Kṛṣṇáról szóló írásokat gyönyörű, tiszta tavakhoz hasonlítja. Az *abhakták* pedig — folytatta — olyanok, mint a varjak, akiket az anyagi témák szemete vonz.

Egy kavicsos ösvényen lépkedve megállt:

— Nézzétek a kavicsokat! — mondta nekik. — Annyi élőlény létezik, ahány kavics van.

A *bhakták* aztán boldogan egy rododendron völgybe kísérték Swamijit; az óriási bokrokat teljesen elborították a fehér és rózsaszín virágok. Kivételezettnek érezték magukat, hogy Swami szemein keresztül láthatják Kṛṣṇát.

Másnap reggel, amikor Swamiji megint a parkba akart menni, még több *bhakta* csatlakozott hozzá. A többiektől hallották, hogy Swamiji egészen más hangulatban van séta közben, mint amit megszoktak tőle. A fiúk megint készen álltak, hogy új ösvényeken vezessék őt a tó körül; de Swamiji — anélkül hogy bejelentette volna terve megváltozását — csak fel-alá sétált a tóparti makadámúton.

Megállt egy hatalmas fa alatt, és a madárürülékre mutatott a földön.

— Mit jelent ez? — kérdezte egy új fiúhoz fordulva, aki mellette állt. Swamiji arca komoly volt. A fiú elpirult.

— Ööö... Nem tudom...

Swamiji komoly maradt, magyarázatra várt. A *bhakták* köré gyűltek. A fiú feszülten nézte a madárürüléket, és azt gondolta, hogy Swamiji talán azt várja tőle, hogy valami rejtett jelentést találjon az ürülék mintázatában, ahogy az emberek a teafüvből kiolvassák a jövőt. Úgy érezte, mondania kell valamit:

— Ez ööö... ürülék, a madarak... széklete.

Swamiji elmosolyodott és a többiekhez fordult válaszra várva. Azok némán álltak.

— Ez azt jelenti — mondta Swamiji —, hogy ezek a madarak [a *madarak* szót erős akcentussal ejtette ki] több mint két hete lagnak ugyanezen a fán. — Nevetett. — Még a madarak is ragaszkodnak a lakásukhoz.

Amikor játszóterek és sakkozó öregemberek mellett mentek el, Swamiji megállt és a fiúkhoz fordult.

— Látjátok? — mondta. — Az öregek ebben az országban nem tudják, mit csináljanak. Ezért aztán játszanak, mint a gyerekek, elvesztegetve utolsó napjaikat, amelyet Kṛṣṇa-tudatuk felébresztésére kellene használniuk. A gyermekeik már felnőttek és elhagyták őket — ez a természetes időszak a lelki művelődésre. De nem; ők szereznek egy kutyát vagy egy macskát, és Isten helyett a kutyát szolgálják. Nagyon sajnálatos. De nem hallgatnak meg. Már megállapodott emberek. Ezért a fiatalsághoz beszélünk, akik még keresnek valamit.

Amikor Swamiji és a fiúk egy lejtős zöld pázsit mellett haladtak a Kezar Drive-ot elhagyva, a fiúk megmutatták neki a híres Hippie Hillt. Ilyenkor kora reggel az enyhén lejtő domb és a nagy, mozdulatlan rét, amelyet eukaliptuszfák és tölgyek öveztek, csöndes volt és nyugodt. Ám néhány óra múlva több száz hippy gyűlik majd itt össze, hogy sétáljanak a zöld fűvön, hogy találkozzanak a barátaikkal, s hogy „utazzanak”. Swamiji azt tanácsolta a fiúknak, hogy jöjjenek ide és tartsanak *kīrtanákat*.

Az éneklés népszerű volt, és sokkal több embert vonzott, mint az első *kīrtanák* a New York-i Tompkins Square parkban. Néha Swamiji is eljött a parkba, hogy csatlakozzon a tanítványaihoz. Egyik vasárnap hirtelen megjelent, a *bhakták* nagy öröme és meglepetésére leült, *mṛdaṅgázn*i kezdett és hangosan vezette az éneklést.

Swamiji állt a figyelem középpontjában. Már kora és öltözéke is feltűnővé tette. Míg a parkba többnyire farmert vagy tarka hippiruhát viselő fiatalok jöttek, Swamiji hetvenéves volt, és a többiektől eltérően sáfrányszín lepleket viselt. És ahogy a *bhakták* üdvözölték és leborultak előtte, s ahogy végtelen szeretettel néztek rá, a bémészkodókban kíváncsisággal vegyes tisztelet ébredt iránta. Amint leült, rögtön gyerekek tódultak a közelébe. Rájuk mosolygott, és virtuóz *mṛdaṅga*-játékával elbűvölte, szórakoztatta őket.

Govinda dāsī: *Swamiji érkezése tökéletessé és hitelessé tette az egész kīrtanát. Nem voltunk már többé San Franciscó-i gyerekek, akik a Hare Kṛṣṇát éneklék. Történelmi mélysége és jelentése volt annak, amit csináltunk. Meghatalmazásunk volt rá. Jelenléte az egész mantrázás ősiségét és történelmiségét megerősítette. Amikor Swamiji megérkezett, az egész tanítványi láncolat vele jött.*

Egy órányi éneklés után Swamiji abbahagyta a *kīrtanát* és így szólt a tömeghez:

— Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare. Ez egy hangvibráció, amiről tudnunk kell, hogy transzcendentális, s mivel transzcendentális, mindenkinek szól, még akkor is, ha nem értenek a hang nyelvén. Ez szépség. Még a gyermekek is válaszolnak rá...

Öt perces beszéd után Swamiji megint *kīrtanába* kezdett. Néhány fiatal kéz a kézben kört alkotott, és így táncoltak Swamiji előtt. Azután körbetáncolták. Ahogy a réten történő eseményeket figyelte, Swamiji nagyon elégedettnek tűnt, hogy láthatja a Hare Kṛṣṇát éneklő táncosok gyűrűjét maga körül. Bár a hippik lelkesedése gyakran vad volt és érzéki, a társaság a Hare Kṛṣṇa éneklése miatt valahogy egészségesen kedves volt. Swamiji számára az volt a legfontosabb, hogy csak énekeltek és énekeltek. Sáfrányszín ruhája úgy tűnt, mintha a fakuló délutáni napfényben finoman színét változtatná. Kedvesen, apásan nézett; nem szabott semmiféle korlátot, egyszerűen csak hívott mindenkit, hogy énekeljék a Hare Kṛṣṇát.

* * *

Egy nap Mālatī szaladt Swamiji lakásába. Bevásárlótáskájából egy kis tárgyat vett ki és az asztalra helyezte, hogy Swamiji megnézhesse.

— Swamiji, mi ez?

Bhaktivedanta Swami lenézett és megpillantott egy nyolc centiméter magas, lapos fejű, mosolygó arcú fabábut, óriási, kerek szemekkel. Tömzsi karjai előre néztek, felsőteste zöldre és kékre volt festve, s úgy látszott, nincsenek lábai. Swamiji azonnal összetett kézzel leborult, hogy tiszteletét ajánlja a kis figurának.

— Elhoztad az Úr Jagannāthát, az univerzum Urát — mondta mosolyogva, csillogó szemmel. — ő Kṛṣṇa. Nagyon szépen köszönöm!

Swamiji ragyogott a boldogságtól, Mālatī és a többiek pedig csak ültek és csodálkoztak szerencséjükön, hogy Swamijit ilyen boldognak láthatják. Swamiji elmagyarázta, hogy a fabábu az Úr Jagannātha, Kṛṣṇa *mūrtija*, akit évezredek óta imádnak szerte Indiában. Jagannāthát két másik *mūrtival* együtt imádják: bátyjával, Balarāmával és húgával, Subhadrával.

Mālatī izgatottan megerősítette, hogy voltak más, hasonló babák is a Cost Plusnál, egy import üzletben, ahol a kis Jagannāthát találta. Swamiji visszaküldte, hogy vegye meg őket. Mālatī szólt a férjének, Śyāmasundarának, és együtt visszasiettek, hogy elhozzák a másik két bábút is, amelyek összetartoztak.

Bhaktivedanta Swami a jobb oldalra helyezte a fekete arcú, mosolygó Jagannāthát. Középre tette a legkisebb bábát, a piros, mosolygó szájú Subhadrāt, akinek szögletes felsőtestét feketére és sárgára festették. A harmadik bábu, Balarāma, akinek fehér, kerek feje és piros szegélyű szeme volt, boldog, piros mosollyal az arcán Jagannāthához hasonlóan előrenyújtotta karjait. Törzse kék és sárga volt. Swamiji Subhadrā mellé helyezte. Aztán rájuk nézett, ahogy mindannyian ott álltak az asztalán, és megkérdezte, hogy tud-e valaki faragni. Śyāmasundara mondta, hogy ő fafaragó, így aztán Swamiji megkérte, hogy faragja ki Jagannātha, Balarāma és Subhadrā egy méter magas másolatát.

Több mint kétezer évvel ezelőtt, mesélte, élt egy Indradyumna nevű király, aki az Úr Kṛṣṇa *bhaktája* volt. Indradyumna Mahārāja szeretett volna egy szobrot az Úrról, ahogyan akkor jelent meg, amikor bátyjával és húgával a napfogyatkozás alkalmával szekeren Kurukṣetra szent mezejére utazott. Amikor a király megkérte Viśvakarmāt, a mennyei bolygók híres művészt, hogy faragja ki a formákat, Viśvakarmā beleegyezett, ám kikötötte, hogy senki sem zavarhatja meg munkáját. A király hosszú ideig csak várt és várt, miközben Viśvakarmā a zárt ajtó mögött dolgozott. Egy napon azonban úgy érezte, képtelen tovább várni, s berontott, hogy megnézze, hol tart a munka. Viśvakarmā szavához híven eltűnt, maga mögött hagyva a három befejezetlen *mūrtit*. Ám a király így is elégedett volt Kṛṣṇa, Balarāma és Subhadrā csodálatos formáival, és elhatározta, hogy így fogja imádni őket. Egy templomban felállította őket, és rendkívüli pompával elkezdte imádatukat.

Azóta, folytatta Swamiji, az Úr Jagannāthát egész Indiában imádják, különösen Orissa tartományban, ahol az Úr Jagannātha hatalmas temploma áll Purīban. A Ratha-yātrā fesztiválra egész Indiából zarándokok milliói érkeznek minden évben, hogy imádják az Úr Jagannāthát, Balarāmát és Subhadrāt, ahogy a *mūrtik* a három óriási szekeren felvonulnak. Az Úr Caitanya, aki élete utolsó tizenhét évét Jagannātha Purīban töltötte, eksztázisban táncolt és énekelt az Úr Jagannātha *mūrtija* előtt az évente megrendezett Ratha-yātrā fesztiválon.

Az Úr Jagannātha San Franciscó-i megjelenését Swamiji Kṛṣṇa akaratának tekintette, s kijelentette, hogy vigyázniuk kell, hogy megfelelően fogadják és imádják őt. Ha Śyāmasundara kifaragná az alakokat, ő személyesen avatná fel őket, és akkor a *bhakták* elkezdhetnék imádni a *mūrtikat*. San Franciscót Új-Jagannātha Purīnak lehetne nevezni, mondta, s énekelni kezdte: *jagannāthaḥ svāmī nayana-patha-gāmī bhavatu me*.

— Ez az Úr Jagannātha *mantrája* — mondta Swamiji. — *Jagannātha* azt jelenti: „az univerzum Ura”. „Óh, univerzum Ura, kegyesen válj láthatóvá számomra!” Nagy áldás, hogy úgy döntött, itt jelenik meg.

Śyāmasundara vett három hatalmas tömb keményfát, Swamiji pedig vázlatot készített, sok-sok részletet kiemelve. A kis szobrok segítségével Śyāmasundara kiszámította az arányokat és az új méreteket, és lakásának erkélyén nekikezdett a faragásnak. Ezalatt a *bhakták* megvásárolták a többi kis Jagannāthát a Cost Plusból, és divat lett közöttük, hogy kis Jagannāthát akasszanak egy egyszerű nyakláncra és a nyakukban viseljék. Swamiji elmagyarázta, hogy az Úr Jagannātha nagyon nagylelkű és kegyes az elesettekhez, ezért a *bhakták* hamarosan imádják őt a templomukban. Rādhā és Kṛṣṇa formáinak templomi imádata nagyon magas szintű, szigorú követelményekhez van kötve, amelyeket a *bhakták* még nem képesek követni. De az Úr Jagannātha olyan kegyes, hogy a legegyszerűbb imádatot is elfogadja (főleg a Hare Kṛṣṇa éneklését), még akkor is, ha a *bhakták* nem nagyon fejlettek. Ahogy fejlődnek a lelki életben, Swamiji mind többet és többet mutat majd be a *mūrti*-imádat részletes gyakorlatából, a mély teológiai megértéssel együtt, amely mögötte áll.

A *mūrtik* beállításának estéjén a *bhakták* és a hippik vendégek teljesen megtöltötték a szobát. Swamiji ott volt velük, áhítatos, ünnepélyes hangulat lengte be a termet. Különleges alkalom volt ez. Az éppen elkészült *mūrtik* az oltárra tették, s mindenki őket nézte, ahogy a vörösfenyőből készült polcon álltak a sárga baldachin alatt, s vonásaikat megvilágították a fényszórók. Nem viseltek ruhát vagy ékszereket, frissen festett színekben, fényes feketében, pirosban, fehérben, zöldben, sárgában és kékben pompáztak. Mosolyogtak. Swamiji szintén rájuk pillantott, a magas oltárra tekintve.

Swamiji elkezdte a *mūrtik* beállításának ceremóniáját. Minden ott volt, ami szükséges a lelki élethez: a templom, a *bhakták*, a könyvek, a *mūrtik*, a *prasādam*. Azt akarta, hogy ezek a fiatalok éljenek a lehetőséggel. Miért maradjanak egész életükben állatok, és miért gondoljanak úgy a lelki életre, mint bizonytalan tapogatózásra „valami” után? Ki kell használniuk Kṛṣṇa kegyét, sikeressé és boldoggá kell tenniük az életüket. És Swamiji ebben fáradhatatlan szolgájuk volt.

— Nos, Hayagrīva? — szólta Swamiji. — Gyere ide!

Megkérte a *bhaktákat*, hogy állítsanak egy nagy gyertyát egy tálcára. Egyszerű ceremóniát tervezett: a *bhakták* és a vendégek egymás után nagy köröket leírva felajánlják a lángot a Jagannātha *mūrtik*nak.

— Meg kell gyújtani — mondta Swamiji —, és a *kīrtana* alatt ezt kell csinálni szemben a *mūrtikkal*. [Swamiji kezével körözött a *mūrtik* előtt.] Érted?

— Igen, igen.

— Igen, a *kīrtana* közben. És amikor valaki elfáradt, oda kell adnia a következőnek, a következő *bhaktának*. Amikor ő fárad el, odaadja egy harmadiknak — amíg a *kīrtana* tart. Mindjárt kezdenetek kell a *kīrtanával* együtt. Érted? Jól van. Te kezded és amikor fáradt vagy, odaadod valaki másnak, és így tovább.

Swamiji ülőhelyéről irányította Hayagrīvát, amint az égő gyertyával a *mūrti* elé lépett. Néhány lány az ideges várakozásban kuncogni kezdett.

— A *mūrtik* előtt! — mondta Swamiji. — Rendben. Most elkezdjük a *kīrtanát*!

Swamiji összeütötte a *karatālakat* és énekelni kezdte a Hare Kṛṣṇát azzal a népszerű dallammal, amelyet itt Amerikában bevezetett.

— Pontosan szemben! — szólta, s mutatta Hayagrīvának, hogy álljon egyenesen a *mūrtik* elé. A *bhakták* és a vendégek felálltak. Felemelt kézzel táncba kezdtek, s testük ritmikusan ide-oda ringott, ahogy ott álltak a *mūrtik* ragyogó, személyes formáival szemben és énekeltek Nekik. A baldachin alatt színes fények kezdtek villódzni, váltakozva kék, piros és sárga színekben, élesen megvilágítva az Úr Jagannātha, Subhadrā és Balarāma rendkívüli szeméit. Mukunda, aki a fényekről gondoskodott, mosolygott és helyeslést remélve Swamijira nézett. Swamiji bólintott, és erőteljes hangján tovább énekelte a Hare Kṛṣṇát.

A fiatal hippik lelkesen énekeltek és táncoltak, tudták, hogy a *kīrtana* általában egy órán keresztül tart. Néhányukban megmaradtak Swamiji szavai, amikor arról beszélt, hogy a Legfelsőbb Úrra kell rögzíteni az elméjüket; és megértették, amikor felnézett a *mūrtikra* és azt mondta: „Kṛṣṇa itt van”. Mások nem értették, de úgy gondolták, csodálatos és boldog dolog énekelni a Hare Kṛṣṇát és a nevető, nagy szemű *mūrtikra* nézni az oltáron, a sok virág és a füstölők gomolygó felhői közt.

Bhaktivedanta Swami örömmel nézte, ahogy egymás után sorra felajánlották a gyertyát az Úr Jagannātha előtt. Nagyon egyszerű formája volt ez a *mūrti*-avatásnak. Indiában, a nagy templomokban a *mūrtik* felavatása bonyolult, pontos előírások szerinti eljárás, amely több napig tartó folyamatos szertartásokat igényel, jól fizetett papok irányításával. San Franciscóban azonban nem voltak *brāhmaṇa*-papok, akiket fizethettek volna, és sok más követelményt is lehetetlen volt teljesíteni.

India kaszt-tudatos *brāhmaṇái* eretnekségnek tartották volna, hogy az Úr Jagannātha nem-hindu születésű emberek kezében van, s azok imádják. Swamiji kivételével a jelenlévők közül

senki sem léphetett volna be Jagannātha Purī templomába. Egy fehér ember, egy nyugati nem láthatta az Úr Jagannāthát, kivéve egy évben egyszer, amikor a Ratha-yātrā fesztiválon vonul fel szekeren. Ám ezek a korlátok társadalmi szokások voltak csupán, s nem a szentírások utasításai. Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī mindenki számára bevezette a *mūrti*-imádatot kasztra, fajra és nemzetiségre való tekintet nélkül, és ugyanígy avatást is adott, Śrīla Bhaktivinoda Thākura pedig, Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī apja arra a napra vágyott, amikor a nyugati emberek indiai testvéreikkel együtt énekelhetik a Hare Kṛṣṇát.

Bhaktivedanta Swami azért jött Nyugatra, hogy valóra váltsa lelki tanítómestere és Bhaktivinoda Thākura álmát, hogy nyugati emberekből vaiṣṇavákat faragjon. Most, hogy a nyugatiak igazi *bhaktákká* válnak, meg kell nekik mutatni a *mūrti*-imádatot. Másképp még nehezebben tisztulnának meg. Bhaktivedanta Swami biztos volt lelki tanítómestere irányításában és a szentírásokban. Hitt abban, hogy az Úr Jagannātha különösen kegyes az elesettekhez. Imádkozott, hogy az univerzum Ura ne érezze sértve Magát a fogadtatásért, ahogyan Új-Jagannātha Purīban várták.

Amikor a *kīrtana* véget ért, Swamiji megkérte Haridāsát, hogy vigye oda neki a gyertyát. Swamiji keresztülvitte kezeit a lángon és megérintette homlokát.

— Így! — mondta. — Mindenkihez vidd oda! Minden egyes embernek, s amennyi adományt tudnak adni, adjanak. Itt van, fogd és mindenkihez vidd oda! — Azt akarta, hogy Haridāsa mindenkihez vigye oda a gyertyát, hogy mindenki megérinthesse a lángot, ahogy Swamiji mutatta, s aztán érintsék meg a homlokukat. Ahogy Haridāsa az egyik embertől a másikig ment, néhány *bhakta* pénzérméket dobott a tányérra, a többiek pedig követték példájukat.

Swamiji tovább magyarázta:

— A *Bhāgavatam* a hallást, az éneklést, az emlékezést és az imádatot javasolta. Ez a folyamat, amit most Jagannātha Swami megjelenésekor bemutattunk, azt jelenti, hogy ez a templom most igazán megalakult. Ez az imádat folyamata; *āratinak* nevezik. A *kīrtana* végén ez az *ārati* lesz. Az imádat abból áll, hogy elfogadod a láng melegét, aztán lehetőségeid szerint adakozva hozzájárulsz az imádatához. Ha követitek ezt az egyszerű folyamatot, látni fogjátok, hogy megvalósítjátok az Abszolút Igazságot.

— Még egy dologra kérlek benneteket: minden *bhakta*, amikor a templomba jön, hozzon valamilyen gyümölcsöt és egy szál virágot. Ha többet tudtok hozni, az a legjobb. De ha nem, egy szál virág és valamilyen gyümölcs nem kerül sokba. És ajánljátok fel a *mūrtinak*! Kérlek benneteket, amikor a templomba jöttök, hozzatok valamilyen virágot és gyümölcsöt! Bármilyen gyümölcs lehet, amit csak meg tudsz venni — nem kell, hogy nagyon drága legyen. Hozzatok mindig egy szál virágot és egy gyümölcsöt! — Kis szünetet tartott és körülnézett a szobában. — Jól van, most felszolgálhatjátok a *prasādamot*.

A vendégek sorokban a földre ültek, a *bhakták* pedig osztani kezdték a *prasādamot*, az első tányért Swamijinak kínálva. A fogások azok az ételek voltak, amelyek elkészítését a Swamiji személyesen tanította nekik konyhájában: *samosā*, *halavā*, *purī*, rizs, számos főtt zöldség, gyümölcs-csatni, édességek — az összes vasárnapi különlegesség. A vendégek nagyon szerették a *prasādamot* és annyit ehttek, amennyit csak akartak. Míg a *bhakták*, különösen a lányok, akik nagyon ügyesek voltak ezen a téren, egyre több és több *prasādamot* osztottak ki, a vendégek fesztelen hangulatban élvezték az estét, a lakomázást és a kedélyes beszélgetést. Swamiji megkóstolta az ételeket, aztán felhúzta szemöldökét és felnézett:

— Nagyon finom! Minden dicsőséget a szakácsoknak!

Az Úr Jagannātha jelenléte rövid idő alatt megszépítette a templomot. A *bhakták* mindennap virágfüzért készítettek Neki. New Yorkból megérkeztek Jadurāṇī festményei az Úr Viṣṇuról, Govinda dāsī pedig festett egy nagy portrét Swamijiról, amelyet ülőhelye mellé akasztottak. Kṛṣṇáról készült indiai lenyomatokat is tettek a falra. A villogó fények miatt úgy tűnt, mintha

az Úr Jagannātha szemei vibrálnának, színei lüktettek és ugráltak. Az Úr Jagannātha Haight-Ashbury pszichedelikus környékének látványossága lett.

Ahogy Swamiji kérte, a *bhakták* és a vendégek ajándékokat hoztak az Úr Jagannātha oltárára. Jöttek a hippik, és az oltár elé tették, amit csak tudtak: egy szál búzát, egy fél kenyeret, egy doboz sóskekszet, egy darab karamellát, gyertyákat, virágokat, gyümölcsöt. Amikor hallották, hogy mielőtt használnának valamit, először fel kell ajánlaniuk Istennek, néhány hippik az új ruhájával jelent meg, és egy imával felajánlotta az Úr Jagannāthának, mielőtt viselni kezdte. Ezek a hippik nem követték az Úr Jagannātha utasításait, de az áldását kérték.

A *bhakták* minden este megtartották az *ārati* ceremóniát, pontosan úgy, ahogy Swamiji tanította nekik — egymás után ajánlották fel a gyertyát az Úr Jagannāthának. Amikor megkérdezték, hogy kiegészíthetik-e valamivel a ceremóniát, Swamiji azt mondta, hogy igen, füstölőt is felajánlhatnak. Azt mondta, hogy a *mūrti*-imádat sokkal több részből áll — a *bhakták* a nap huszonnégy órájában azzal foglalkozhatnak —, de ha mindent egyszerre mondana el, megijednének.

Egyik *bhaktájával* beszélgetve a szobájában Swamiji elmondta, hogy a *kīrtana* alatt a templomban az Úr Caitanya gondolt, amint az Úr Jagannātha előtt táncol. Elmesélte, hogyan utazott az Úr Caitanya Purība, és hogyan táncolt az Úr Jagannātha előtt olyan ekstázisban, hogy csak annyit tudott mondani: „Jag..., Jag...” Az Úr Caitanya azt gondolta: „Kṛṣṇa, olyan régóta akarlak már látni! És most végre láthatlak!” Amikor az Úr Caitanya Purīban élt, néha ötszáz ember is összegyűlt Nála, és minden este hatalmas *kīrtanát* tartottak, négy csoportban, mindegyikben négy *mrdaṅgással* és nyolc *karatāla* játékkal.

— Az egyik csapat ezen az oldalon ment, a másik azon — magyarázta Swamiji. — Egy csapat hátul, egy csapat elől. Caitanya Mahāprabhu ment középen. Mindannyian táncoltak és a négy csapat énekelt: „Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa...” Így ment ez minden este, amíg az Úr Jagannātha Purīban élt.

A *bhakták* megértették, mekkora különbség van köztük és Swamiji között. Ő sohasem volt hippik. Sohasem érezte magát otthon Haight-Ashbury LSD-illúziójában, pszichedelikus posztereit, rock zenészeit, hippik-zsargonját és csavargóit között. Tudták, hogy másmilyen, de néha elfelejtették. Olyan sok időt töltött velük minden áldott nap — velük evett, tréfálkozott, rájuk bízta magát. De néha eszükbe jutott, hogy nem mindennapi emberrel van dolguk. Amikor a templomban velük énekelt az Úr Jagannātha előtt, ő az Úr Caitanya *kīrtanáira* gondolt az Úr Jagannātha előtt Purīban, nem úgy, mint ők. Amikor az Úr Caitanya látta Jagannāthát, akkor Kṛṣṇát látta, és Kṛṣṇa iránti szeretete olyan mély volt, hogy beleőrült. Swamiji olyan szinten gondolt ezekre a dolgokra, aminek megértésétől tanítványai nagyon távol álltak, és mégis velük maradt, mint barátjuk és lelki tanítójuk. Szolgájuk volt, megtanította nekik, hogyan kell úgy imádkozni, mint ő, hogy képesek legyenek Kṛṣṇát szolgálni: „Óh, univerzum Ura, kegyesen válj láthatóvá számomra!”

* * *

Felső ruhadarabját lazán vállára vetve Swamiji még utoljára megállt az autó nyitott ajtajában, s búcsúzóul visszanézett a *bhaktákra* és az üzlethelyiségben a templomra. Nem volt többé üzlethelyiség, valami sokkal értékesebb lett belőle: Új-Jagannātha Purī. Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī megkérte, hogy jöjjön ide. Istentestvérei el sem tudják képzelni, milyen örültek ezek az amerikai hippik — kábítószerüket szedve hallucinálnak és azt kiabálják: „Én vagyok Isten!” Annyi fiatal lány és fiú — boldogtalanok, örültek, gazdagságuk és műveltségük ellenére. De most a Kṛṣṇa-tudaton keresztül néhányan megtalálják majd a boldogságot.

Érkezése napján egy riporter megkérdezte, hogy miért jött épp Haight-Ashburybe. „Mert olcsó a lakásbérlet” — válaszolta. Álma az volt, hogy terjessze az Úr Caitanya mozgalmát; mi másért jött volna egy ilyen ütött-kopott kis üzlethelyiségbe, egy kínai mosoda és a Diggers' Free Store mellé? A riporter megkérdezte, hogy a hippiket és a bohémeket is várja-e, hogy fogadják

el a Kṛṣṇa-tudatot. „Igen — mondta — mindenkit.” De tudta, hogy miután csatlakoztak hozzá, követői nem lesznek többé azok, akik voltak.

A *bhakták* egy nagy családot alkottak. Ha követik az utasításait, erősek maradnak. Ha őszinték, akkor Kṛṣṇa segíteni fogja őket. Ott volt az Úr Jagannātha, és a *bhaktáknak* hűségesen kell majd imádniuk őt. A Hare Kṛṣṇa éneklése és lelki tanítómesterük utasításainak követése révén meg fognak tisztulni.

Swamiji néhány tanítványa kíséretében beszállt az autóba, egy *bhakta* pedig kivitte a repülőtérré. A *bhakták* autói követték őket.

A repülőtéren sírni kezdtek. Swamiji megnyugtatta őket, hogy visszajön, ha rendeznek egy Ratha-yātrā fesztivált.

— Szervezzetek egy felvonulást végig a főúton! — mondta nekik. — Szervezzétek meg szépen! Sok embert kell vonzanunk. Jagannātha Purīban évenként rendeznek ilyen felvonulást; ilyenkor a *mūrti* elhagyhatja a templomot.

Tudta, hogy vissza kell majd térnie, hogy gondot viseljen az odaadás gyöngé növénykéire, amelyeket elültetett a szívükben. Hogyan is várhatná el, hogy ezek a fiatal *bhakták* ne fulladjanak bele az anyagi vágyak óceánjába, amelyet Haight-Ashburynek neveznek? Újra és újra megígérte nekik, hogy visszatér. Azt kérte, működjenek együtt — Mukunda, Śyāmasundara, Guru dāsa, Jayānanda, Subala, Gaurasundara, Hayagrīva, Haridāsa és a lányok.

Csupán két és fél hónapja érkezett meg éppen erre a repülőtérré, ahol a *mantrát* éneklő fiatalok serege üdvözölte. Mostanra sokan tanítványai lettek, bár éppen csak elfogadták, hogy lelkek, és fogadalmat tettek. Mégsem érzett lelkiismeretfurdalást, amiért itthagya őket. Tudta, hogy néhányan talán elbuknak, de nem maradhat mindig velük. Ideje véges.

Bhaktivedanta Swami, két újdonsült *bhakta*-társaság apja szeretettel a szívében elhagyta az egyik csapatot, és kelet felé vette útját, ahol egy másik csapat várt rá másféle hangulatban — a vidám várakozás hangulatában.

* * *

New York City

1967. május

Semmi előjele nem volt annak, hogy Swamiji egészsége romlana; vagy ha volt is, senki sem törődött vele. Amint San Franciscó-i *bhaktáitól* New York-i *bhaktáihoz* ment, senki sem üzent, hogy Swamijinak óvatosabbnak kell lennie. Az öt és fél óras repülőút után azt mondta, hogy bedugult a füle, de úgy tűnt, jól van. Nem tartott pihenőt, hanem az ünnepélyes repülőteri fogadtatás után rögtön a Második sugárút 26. alatti üzlethelyiségbe indult, s három órán keresztül előadást tartott és vezette az éneklést. New York-i tanítványai számára ragyogónak és szeretetre méltónak tűnt, s jelenléte, pillantásai, szavai egyre növelték Kṛṣṇa-tudatukat. Számukra előrehaladott kora — hiszen már közeledett a hetvenkettőhöz — csupán egy volt transzcendentális tulajdonságai közül. ő volt az erejük, és soha nem gondoltak arra, hogy felmérjék az ő erejét.

Néhány jel azonban arra mutatott, hogy vigyáznia kellene az egészségére. Nehézségei támadtak, amikor az Allen Burke tévéműsorban szerepelt, s hazafelé azt mondta, hogy a lámpák olyan erős fejfájást okoztak neki, hogy egy pillantig azt hitte, nem lesz képes tovább folytatni.

Azután egy nap Rūpānuga, aki Swamiji emelvényének közelében ült az előadás alatt, észrevette, hogy Swamiji keze remeg, miközben beszél. Kīrtanānanda ott volt, amikor hónapokkal azelőtt egy reggel, miután egy felvételt készítettek, Swamiji sokáig aludt, és arról panaszkodott, hogy ugrál a szíve és nem tud megmozdulni.

— Ha egyszer nagyon beteg lennék — mondta Kīrtanānandának —, ne hívjatok orvost! Ne vigyetek kórházba! Csak adjátok ide a *japa*-füzéremet és énekeljétek a Hare Kṛṣṇát!

Swamiji tanítványai nem szívesen korlátozták őt. Kīrtanānanda megpróbálta. Az Avalonban, mikor Swamiji táncolt, ugrált és folyt róla a veríték, Kīrtanānanda erősködött, hogy hagyják abba a *kīrtanát*. De a többiek azt mondták, hogy üldözési mániája van.

Emellett Swamiji nem szerette, ha korlátozzák. És kik voltak *ők*, hogy korlátokat szabjanak neki? Kṛṣṇa felhatalmazott képviselője volt, képes arra, hogy felülkerekedjen minden nehézségen. Tiszta *bhakta* volt; mindent meg tudott csinálni. Nem mondta-e el gyakran, hogy egy tiszta *bhakta* fölötté áll az anyagi fájdalomnak?

Swamiji egyszer írt egy vigasztaló levelet egyik tanítványa beteg nagymamájának. De a *bhakták* úgy gondolták, hogy bár jó tanácsokat adhat egy öreg nagymamának, azok, amik egy öreg nagymamával megtörténhetnek, sohasem lehetnek hatással rá. Természetesen úgy beszélt magáról, mint öreg emberről, de leginkább csak az előadásokon, hogy bemutassa az öregkor elkerülhetetlenségét.

A *bhaktáknak* Swamiji egészségesnek tűnt. Szeme fényesen csillogott a lelki érzésektől, bőre lágy aranszínű volt, s mosolya egészségről és jó közérzetről árulkodott. Egyszer az egyik fiú azt mondta, hogy Swamiji mosolya olyan erőt sugároz, hogy egy bika és vasszögek jutnak róla eszébe. Swamiji hideg vízben zuhanyzott, kora reggel sétára indult a Lower East Side környékén, játszott a *mṛdaṅgán* és jól evett. Még ha a tanítványai óvatosságra is akarták volna inteni, mit tehettek volna?

Május utolsó hetében azonban Swamiji kezdte kimerültnek érezni magát. Szapora szívdobogásról beszélt. Remélve, hogy a tünetek egy-két nap alatt megszűnnek, Kīrtanānanda azt tanácsolta, hogy pihenjen és ne fogadjon látogatókat. De állapota rosszabbodott.

Kīrtanānanda: *Swamiji arról kezdett panaszkodni, hogy bal karja nem mozog megfelelően. Aztán egész bal oldala rángani kezdett, bal karja irányíthatatlanul rángatózott. Úgy tűnt, hogy valami titokzatos módon fájdalmat okoz neki, belülről vagy pszichésen.*

Acyutānanda: *Vasárnap volt, két nappal az Emlékezés Napja előtt. Nagy előadást szerveztünk délutánra egy külvárosi teremben. Felmentem Swamijiért, mert már minden bhakta készen állt. Swamiji feküdt, az arca sápadt volt. „Hallgasd meg a szívemet” — mondta. Remegő vibrálást éreztem a mellkasában.*

Lementem, de nem akartam mindenkit riasztani és pánikba ejteni. Kīrtanānandához léptem: „Swamijinak nagyon gyorsan ver a szíve” — mondtam csöndesen. Felrohantunk. „Masszírozd meg itt!” — mondta Swamiji. Megdörzsöltem a mellkasát, megmutatta hogyan kell. „A többiek menjenek el, Acyutānanda ittmaradhat. Ha valami történik, akkor ő hívhat benneteket.”

A többiek elmentek és megtartották az előadást, én pedig vártam. Egyszer vagy kétszer behívott, és arra kért, gyorsan masszírozzam meg a mellkasát. Azután felnézett, visszatért a színe. Nyitott szájjal bámultam, azon gondolkoztam, hogy mit csináljak. Felnézett és azt mondta: „Miért ülsz tétlenül? Vibráld a Hare Kṛṣṇát!” Az este folyamán többször előfordult a heves szívdobogás, így aztán a szomszéd szobában aludtam. Késő este megint behívott, és meg kellett masszírozznom.

Kīrtanānanda: *Kedd délután, az Emlékezés Napján Swamijival ültem a szobájában. A földszinten folyt a kīrtana, és a rángatózás megint elkezdődött. Swamiji arca megfeszült, szeme forogni kezdett. Azután hirtelen hátravetette magát és én elkaptam. „Hare Kṛṣṇa” — zihálta. Azután minden megállt. Azt hittem, ez a vég, míg megint el nem kezdett lélegezni és ezzel együtt mantrázni. De nem nyerte vissza uralmát a teste fölött.*

Brahmānanda: *Ott voltam Kīrtanānandával. Az Emlékezés Napjának hétvégéjén történt. Nem értettük, mi baja lehet Swamijinak. Nem tudott felülni, nehezen lélegzett, és senki sem tudta, hogy mi történik. Ápoltuk — én és Kīrtanānanda —, mindent kipróbáltunk. El kellett mennem, hogy ágytálat vegyek neki.*

Swamiji bal oldala megbénult. Azt kérte, hogy lelki tanítómestere képét tegyék ki a falra, vele szemben. A *bhakták* megjelentek lakásának előszobájában, és Swamiji arra kérte őket, hogy énekeljék a Hare Kṛṣṇát. Azután azt mondta, hogy imádkozzanak Kṛṣṇához, Nṛsimhadeva formájában.

Satsvarūpa: *Swamiji azt mondta, imádkozzunk az Úr Nṛsimhadevához: „Mesterem még nem fejezte be a munkáját” — így szólt az ima. Néha megengedte, hogy felváltva masszírozzuk, testének különböző részeit. Aztán azt kérte, hogy menjünk le és tartsunk egész éjszaka kīrtanát.*

Éjszaka Swamijinek fájt a szíve. A következő napon kritikus állapotba került. Tudott beszélni, de csak halkán, és túlságosan kimerült volt ahhoz, hogy beszélgesen. Az orvosokkal szemben szkeptikus volt, és maga állította fel a diagnózist: szívinfarktus, ami agyának egy részére hatott, megbénítva testének bal oldalát. A masszírozás az orvosság, mondta.

Brahmānanda: *Az Emlékezés Napja utáni napon mentőt kellett hívunk. A Beth Israel kórháznak nem volt mentőszolgálat, így egy magán-mentőtársaságot hívtunk ki. Megbeszéltük a kórházzal, hogy Swamiji aznap reggel kilenckor érkezik. De a mentő délig nem érkezett meg. Swamiji ezalatt végig sóhajtozott. Végül megérkezett a mentő — borzalmas fickók voltak. Úgy kezelték Swamijit, mintha egy köteg ruha lenne. Azt gondoltam, hogy jobb lett volna, ha taxival visszük el.*

A Beth Israelben az orvosok — vagy gyakrabban az asszisztenseik — vért vettek tőle, injekciózták és vizsgálták. A diagnózisuk nem volt biztos; további vizsgálatokat terveztek. Egyszer csak belépett egy orvos és közölte a következő teendőt: gerinccsapolás. Swamiji túlságosan gyenge volt, hogy bármit is szóljon mellette vagy ellene. Tanítványai és Kṛṣṇa gondjaira bízta magát.

Az orvos nem akarta, hogy megakadályozzák. Elmondta, hogy miért szükséges a gerinccsapolás, de nem akarta megvitatni és nem akart engedélyt kérni. Kīrtanānanda kivételével, aki ragaszkodott hozzá, hogy maradhasson, mindenki kiment a szobából, míg a doktor elvégezte a gerinccsapolást. Sem Swamiji, sem a fiai, akik nem tudták biztosan, mit tegyenek érte, nem ellenkeztek az orvossal. A *bhakták* kivonultak Swamiji szobájából, míg az orvos előkészítette a leghatalmasabb és legfélelmetesebb tūt, amelyet valaha is láttak.

Amikor visszaengedték őket, az egyik tanítvány óvatosan megkérdezte:

— Fájt?

Swamiji arany színű testét kórházi ruha takarta, fehér lepedők között feküdt. Kicsit megfordult és azt mondta:

— Türelmesek vagyunk.

Rūpānuga: *Nagyon nehéz volt, amikor Swamijit először kórházba vitték. Nem tudtam, hogy mit kell tennem. Nem volt sok gyakorlatom ilyen vészhelyzetekben. Teljesen bizonytalan voltam, hogy mit tegyek Swamijiért. Ijesztő tapasztalat volt.*

Swamiji élete veszélyben forgott, ám tanítványai nem tudták, mit tegyenek, hogy megmentse. Úgy feküdt az ágyon, mintha az ő kegyüktől függne, de a kórház személyzete saját tulajdonának tekintette — egy öreg ember szívproblémával, a vizsgálat alanya. Megengendjék-e az EEG-t? Mi az az EEG egyáltalán? Szükséges-e az operáció? Egy operáció! De Swamiji azt mondta, hogy még kórházba se vigyék soha. „Masszírozz meg!” — ez volt minden, amit mondott, és „Énekeljétek a Hare Kṛṣṇát!”

Június 5-én Swamiji szerető hangú levelet kapott, amelyet összes San Franciscó-i tanítványa aláírt. Miután elolvasta, hogyan maradtak fenn egész éjszaka énekelve és imádkozva a gyógyulásáért, egy rövid levelet diktált:

Kedves fiaim és lányaim!

Nagyon hálás vagyok, amiért imádkoztatok Kṛṣṇához, hogy mentse meg az életemet. őszinte és lelkes imáitoknak köszönhetően Kṛṣṇa meghagyta az életemet. Kedden úgy nézett ki, hogy bizonyosan meghalok, de mert őszintén imádkoztatok, megmenekültem. Most lassan gyógyulok már, és visszanyerem egészségemet. Most remélhetem, hogy megint láthatlak benneteket és énekelhetem veletek a Hare Kṛṣṇát. Nagyon örülök a beszámolóinak fejlődésekről, és remélem, nem lesz nehézségek a Kṛṣṇa-tudat megértésében. Áldásaim mindig veletek vannak, csak folytassátok meggyőződéssel az éneklést: Hare Krishna, Hare Krishna, Krishna Krishna, Hare Hare/ Hare Rama, Hare Rama, Rama Rama, Hare Hare.

Swamiji ott akarta hagyni a kórházat. Napok óta el akart menni.

— Csak tüket szúrnak belém — panaszkodott.

És minden nappal további adósságba sodorta a Szervezetet. A *bhakták* kibéreltek egy kis tengerparti házat Long Branchben, New Jerseyben, ahol Swamiji felépülhet majd. Úgy döntöttek, hogy Kīrtanānanda lesz Swamiji szakácsa, Gaurasundara és felesége, Govinda dāsī pedig eljönnek San Franciscóból, hogy a háztartást vezessék és segítsenek. De az orvos azt akarta, hogy Swamiji maradjon még egy agyhullám-vizsgálatra és további megfigyelésre.

Egyik nap, mikor Brahmānanda és Gargamuni meglátogatták Swamijit, az orvos bejött és közölte, hogy Swamijinek le kell mennie a földszintre röntgenre.

— Nincs tű? — kérdezte Swamiji.

— De igen — válaszolt az orvos. — Muszáj.

Amikor a nővér betolta a betegszállító kerekaságyat, Swamiji azt mondta, azt akarja, hogy Gargamuni vigye. Törökülésben ráült, kezét *japa*-zsákjába dugta, Gargamuni pedig a nővért követve kigurította az ajtón, le a hallba és be a liftbe. Lementek a harmadik emeletre és bementek egy szobába. A nővér egyedül hagyta őket. Gargamuni érezte Swamiji nyugtalanságát. Ő is ideges volt. Az egész olyan valószínűtlen volt, hogy egy ilyen helyen legyen a lelki tanítómesterével. Azután bejött egy másik nővér egy tüvel:

— Itt az idő, hogy egy kis injekciót adjunk a Swaminak!

— Nem! — Swamiji megrázta a fejét.

— Sajnálom — mondta határozottan Gargamuni. — Ebbe nem megyünk bele!

A nővér bosszankodott, de mosolygott:

— Nem fog fájni!

— Vigyél vissza! — utasította Swamiji Gargamunit.

Amikor a nővér tovább erősködött, Gargamuni hirtelen cselekedett — ahogy szokott —, s a nővér és lelki tanítómestere közé állt. „*Ha kell harcolok!*” — gondolta.

— Nem engedem, hogy megtegye! — mondta, és a nővért maga mögött hagyva kigurította az ágyat a szobából.

Gargamuni eltévedt. Valahol a harmadik vagy a negyedik emeleten járhatott, folyosók és ajtók néztek vele szembe mindenhol. Swamiji szobája a hatodikon volt. Gargamuni, akinek fogalma sem volt, hol van, végiggurította Swamijit a folyosókon, aki törökülésben ült az ágyon és *japázott*.

Brahmānanda másodpercekkel Gargamuni szökése után érkezett a röntgen-laboratóriumba. A nővér és a segédorvos rögtön elpanaszolták, mi történt.

Brahmānanda: *Lopásnak tekintették. Swamiji az ő tulajdonuk volt. Amíg a kórházban volt, az övék volt, hogy azt tegyenek vele, amit kedvük tartja. Gargamuni ellopta tőlük Swamijit.*

Gargamuni a lifthez ért. Miközben azzal bajlódott, hogy a hordágyat a liftbe tolja, lázas sietségében a falnak ütközött. Elfelejtette, melyik emeleten fekszik Swamiji. Csak azt tudta, hogy Swamijit védelmezi, aki azt akarja, hogy vigye el innen.

Amikor Gargamuni végül elérte Swamiji szobáját, a 607-est, egy segédorvos várta és dühösen rátámadt.

— Nem érdekel! — mondta Gargamuni. — Nem akar több tűt, nem akar több vizsgálatot. El akarunk menni!

Megérkezett Brahmānanda, megnyugtatta öccsét és visszasegítette Swamijit az ágyba.

De Swamiji kijelentette, hogy el akar menni. Amikor az orvos bejött, Swamiji felült és határozottan így szólt:

— Doktor, jól vagyok! El tudok menni! — És megrázta az orvos kezét, hogy megmutassa, milyen erős és egészséges. Az orvos nevetett. Bár Swamiji erősödik, mondta, maradnia kell még néhány napot. Még semmi esetre sem múlt el a veszély. Gondos orvosi felügyeletre van szüksége. Még egy elektroenkefalogramra.

Swamiji még mindig érzett fájdalmat a szíve környékén, de azt mondta az orvosoknak, hogy a fiainak van egy háza a tengerparton, ahol pihenhet. Nagyon jó, mondta az orvos, de még nem engedheti elmenni a betegét.

De Swamiji már döntött. Brahmānanda és Gargamuni béreltek egy autót. Összeszedték Swamiji holmiját és segítettek neki felöltözni. Kikísérték a szobájából, és amikor a kórházi személyzet látta, hogy a fiúk tényleg elviszik az idős embert, néhány orvos és nővér megpróbálta megállítani őket. Brahmānanda nyugtatta őket: Swamiji nagyon kedves számukra és gondját viselik. Rendszeresen megmasszírozzák majd, sokat fog pihenni, és beszerzik neki a gyógyszereket, amelyeket az orvosok felírnak. A tengerparti pihenő után visszajöhet ellenőrzésre.

Brahmānanda: *Ekkor az orvosoknak elegük lett. Megfenyegettek minket: „Ez az ember meg fog halni!” Tényleg megijesztettek bennünket. Azt mondták: „Ez az ember meg fog halni, mégpedig a maguk hibájából!” Még amikor elmentünk, akkor is egyre csak azt mondták: „Ez az ember halálra van ítélve!” Rettenetes volt.*

Június 8-án reggel tízkor kiléptek a kórházból. Swamiji rövid időre meg akart állni a Második sugárút 26. alatti templomban, mielőtt a Long Branch-i házba mennének. Belépett a templomszobába, és remegő lábakkal megállt lelki tanítómestere, Bhaktisiddhānta Sarasvatī és lelki tanítómesterének apja, Bhaktivinoda Thākura képe előtt. Swamiji tanítványai először látták őt teljes hosszában a földön fekvé hódolatát ajánlani. Ahogy földre borult Guru Mahārājája előtt, tanítványai szintén hódolatukat ajánlották, és úgy érezték, odaadásuk egyre nő.

A kis földszintes villa egy csöndes külvárosban állt, rövid sétányra a tengerparttól. Az udvart fák és bokrok szegélyezték, a környéken illatos rózsák nőttek. De az idő gyakran volt szeles, az ég szürke, és Swamiji indiai utazásról beszélt. Nemcsak saját egészsége érdekében. Azt mondta Kīrtanānandának és Gaurasundarának, hogy egy „amerikai házat” akar alapítani Vṛndāvanában, ahol amerikai tanítványai tanulmányozhatnák a védikus kultúrát, hogy ez segítse prédikálásukat az egész világon. Azt mondta, hogy néhány tanítványát — Kīrtanānandát, Brahmānandát és Hayagrīvát — *sannyāsīvá* akarja avatni, és ezt is Indiában tenné. Igazi feladata azonban Amerikában várta — bárcsak visszanyerhetné egészségét! De hol a napsütés?

Indiában elegendő napsütést kaphatna és āyur-védikus kezelést. Ám tervei egyik napról a másikra változtak: San Francisco, Montreal, India, New York. Megkérte Kīrtanānandát, mondja meg a San Franciscó-i *bhaktáknak*, hogy ha tartanak Ratha-yātrā fesztivált, odamegy.

Június végén Swamiji visszatért a Második sugárút 26-ba és a kórházba ellenőrzésre. Az orvos meglepődött Swamiji felépülésén, és nem volt ellenvetése, hogy Swamiji San Franciscóba repüljön. Napsütötte eget keresve és a vággyal a szívében, hogy irányítsa tanítványait az első Ratha-yātrā fesztiválon, Swamiji repülőjegyet foglaltatott magának és Kīrtanānandának San Franciscóba, Új-Jagannātha Purība.

* * *

A San Franciscó-i repülőtéren Swamiji mosolygott, de nem sokat mondott, amikor a *bhakták* virágokkal és *kīrtánával* köszöntötték. Most minden más volt. Egy bot segítségével határozottan lépkedett előre.

Jayānanda egy furgonnal várta Swamijit, hogy elvigye egy magánháza, amelyet a város északi részén, Stinson Beachen béreltek. De Swamiji először a San Franciscó-i Rādha-Kṛṣṇa templomot akarta látni. Jayānanda a Frederick Street 518-ba vitte. Swamiji kiszállt az autóból és belépett a kis templomszobába, amelyet zsúfolásig megtöltöttek a várakozó *bhakták* és vendégek. Leborult a mosolygó Jagannātha *mūrtik* előtt, azután szó nélkül kiment a szobából, vissza a kocsinhoz, és indult Stinson Beachre.

A tengerparti sziklák között az út olyan kanyargós és meredek volt, hogy Swamiji émelygett. Még az sem segített, hogy lefeküdt a hátsó ülésen és Jayānanda lassabban vezetett.

Kīrtanānanda megértette, hogy túl nehézkes lenne Swamijinak Stinson Beachről látogatnia a San Franciscó-i templomot. De lehet, hogy éppen ez a jó: minden idejét a felépülésre fordíthatja.

Július 8-án, amikor Swamiji már második napja Stinson Beachen pihent, Śyāmasundara és Mukunda felvezettek San Franciscóból. Másnapra tervezték a Ratha-yātrāt. Śyāmasundara és Mukunda voltak az első *bhakták*, akik meglátogatták Swamijit, mióta megérkezett Stinson Beachre, és mindent elmeséltek neki a fesztivál előkészületeiről. Természetesen az egész fesztivál Swamiji ötlete volt, de a San Franciscó-i *bhakták* megpróbálták pontosan úgy csinálni, ahogy kérte.

Swamijinak először akkor jutott eszébe a fesztivál ötlete, amikor egyszer kinézett a Frederick Street feletti szobájának ablakából. Észrevette a platós teherautókat, amelyek lent elmentek, és elképzelte, ahogy a Jagannātha *mūrtikat* ilyen teherautóra teszi, és egy amerikai Ratha-yātrā fesztivált vezet. Még le is rajzolta a teherautót, hátul a négy oszlop tartotta baldachinnal, zászlókkal, harangokkal, virágfüzérékkel díszítve. Behívta Śyāmasundarát.

— Csináld meg nekem ezt szekeret a Ratha-yātrāra!

Most elkészült, és a Frederick Street-i templom előtt állt — egy bérelt, sárga Hertz teherautó, öt láb magas oszlopokkal és piramis alakú vászon baldachinnal kiegészítve.

Mukunda a tengerparton ült Swamijival, és elmesélte neki, milyen nagy lelkesedéssel dolgoznak a *bhakták*. A haight-ashburyi hippik mind a másnapi Jagannātha ünnepekről beszélnek, mondta. A *bhakták* megpróbálták a Golden Gate parkon keresztül vezetni a felvonulást, de a rendőrség csak arra adott engedélyt, hogy dél felé végigmenjenek a Frederick Streeten, a tengerpartra. Mukunda elmondta, hogy azt tervezték, hogy Jagannātha a baldachin alatt a teherautó jobb oldalára nézzen, Subhadrā hátra és Balarāma balra, és tudni akarták, hogy rendben van-e ez így. Igazából, mondta Swamiji, a *mūrtiknak* külön szekéren kellene menniük, amelyeket a tömeg kötelekkel húz keresztül az utcákon — talán az elkövetkező években így lesz majd.

— Szépen csináljátok meg! — figyelmeztette őket. — És ne kapkodjátok el!

A *bhaktáknak* lassan kellett végigmenniük az utcákon, le a tengerpartra, állandó *kīrtana* mellett.

Mukunda és Śyāmasundara istentestvérüket, Jayānandát dicsérték: körbejárta San Franciscót, gyümölcs- és virágadományokat kapott, talált embereket, akik segítettek feldíszíteni a szekeret, bevezette a hangerősítést a teherautóra és plakátokat osztott az üzletekben. Fáradhatatlan volt, és lelkesedése mindenkit arra ösztönzött, hogy részt vegyen az előkészületekben. A nők egész nap *capātīkat* sütöttek, hogy sok ezret kioszthassanak a tömegnek. A *bhakták* sok száz „Hare Kṛṣṇa Ratha-yātrā fesztivál” léggömböt készítettek, hogy elengedjék őket az utcán, amikor a felvonulás elkezdődik.

Amikor a *bhakták* megkérdezték, hogy mi mást csinálhatnak, Swamiji azt mondta, hogy ez minden: a menet, *prasādam*-osztás, *kīrtana*. Az embereknek meg kell adni a lehetőséget, hogy láthassák az Úr Jagannāthát és énekelhessék a Hare Kṛṣṇát. A felvonuláson végig énekelniük és táncolniuk kell a szekér előtt. — De csináljátok mindent nagyon szépen! — mondta Swamiji. — Olyan jól csináljátok meg, ahogy csak tudjátok, és az Úr Jagannātha elégedett lesz!

Másnap a csöndes délutánban Swamiji a nappaliban ült és *japázott*, míg Kīrtanānanda a konyhában lakomát főzött. Swamiji hirtelen a cintányérok ismerős csengését hallotta, és szeme tágra nyílt örömeiben. Kinézett, és meglátta a Ratha-yātrā teherautót az Úr Jagannāthával, Subhadrával és Balarāmával, *bhakták* és hippik tucatjaival, akik alig várták, hogy láthassák. Kiment, hogy üdvözlje őket, és megkérte őket, hozzák be a *mūrtikat* és tegyék a pianínó tetejére. A *bhakták* és a vendégek követték, megtöltve a nagy nappalit. Swamiji mosolyogva megölelt néhány embert, míg mások hódolatukat ajánlották lábainál. Néhány *bhakta* segített Kīrtanānandának a konyhában, hogy elkészüljön a hatalmas lakoma, amelyet készített. Mások a Ratha-yātrā fesztivál sikeréről beszéltek.

— Óriási volt! Csodálatos! Gyönyörű nap! — mondták. És Swamiji meghatottan hallgatta, amint tanítványai beszámoltak az ünnepekről. Sok hippy csatlakozott a hatalmas menethez. Mukunda, Haridāsa, Hayagrīva és néhány lány a szekéren utazott, és a hangszereket, Yamunā harmóniumjátékát is kierősítették. Az utcán mindenkinek tetszett. A rendőrmotorok sürgetni próbálták a *bhaktákat*, de annyi ember gyűlt össze elől, hogy a parádé csak lassan haladhatott, éppen úgy, ahogy Swamiji kérte. Subala végig vadul táncolt, Jayānanda egyfolytában ugrált és *karatālān* játszott. A teherautóról néhány lány felvágott narancsot, almát, banánt osztott, mások pedig virágokat dobáltak. A tömeg imádta.

Subala elmesélte, hogyan utaztak haza a fesztivál után az autópályán virágokkal díszített, baldachinos teherautójukon, amely harminc *bhaktát* és Jagannātha, Subhadrā és Balarāma *mūrtiját* szállította. A hegyeken mentek keresztül — ez lehetett az egyik legfurcsább jármű, amit valaha is láttak arrafelé.

Miután a látogatók mind elmentek, a *mūrtik* a házban maradtak Swamijival és szolgálival. Swamiji elégedett volt, hogy a tanítványai sikeresen tartottak egy Ratha-yātrā fesztivált. Képzetlenek bár, de őszinték. Bhaktisiddhānta Sarasvatī és Bhaktivinoda Ṭhākura örömmel nézték volna az első amerikai Ratha-yātrā fesztivált.

Az egész világ aggodalommal teli, magyarázta Swamiji a *bhaktáknak*, akik aznap este összegyűltek a szobájában. Csak a lelki világ mentes az aggodalomtól. A Kṛṣṇa-tudat célja az, hogy megszabaduljunk az aggodalomtól, és visszatérjünk a lelki világba. És az olyan fesztiválok, mint a Ratha-yātrā, Kṛṣṇa-tudatossá teszik az embereket. Swamiji sok-sok fesztivált tervezett. Ha lenne pénz és ember, mondta, akkor mindennap tarthatnának egy fesztivált. A Kṛṣṇa-tudat határtalan. Ez a Ratha-yātrā fesztivál egy újabb jele volt annak, hogy Nyugaton kedvezően fogadják a Kṛṣṇa-tudatot.

* * *

Swamiji még mindig az indiai utazásról beszélt. Tulajdonképpen már döntött; a kérdés csak az volt, hogy mikor, és hogy a nyugati útvonalon, Japánon vagy a keleti útvonalon, New Yorkon keresztül utazzon. A szürke ég és Stinson Beach az évszakra nem jellemző hűvös időjárásával csalódást okozott. Az egészsége még mindig gyenge volt. Még a halálról is beszélt. Mindegy, hogy Amerikában vagy Vṛndāvanában hal meg, mondta. Ha egy vaiṣṇava Vṛndāvanában hal meg, azon a földön, ahol Kṛṣṇa megjelent, akkor bizonyosan Kṛṣṇához megy a lelki világba. Amikor az Úr Caitanya távol Vṛndāvanától utazott, *bhaktája*, Advaita biztosította őt: „Bárhon vagy, az Vṛndāvana.” Vṛndāvana az is, ha mindig elmerülünk a Kṛṣṇáról szóló gondolatokban. Így ha akkor távozik el, amikor a Kṛṣṇa-tudatot prédikálja — akárhol a világban —, minden bizonnyal akkor is eljut az örök Vṛndāvanába, a lelki világba.

Swamiji mégis Vṛndāvanába akart menni. Az a legjobb hely — akár meghalni, akár meggyógyulni. Emellett azt tervezte, hogy magával viszi tanítványait is, hogy tanuljanak. Swamiji azt mondta Kīrtanānandának, Hayagrīvanak és másoknak, hogy elvinné őket és megmutatná nekik Kṛṣṇa kedvteléseinek szent helyeit. A New York-i templom építési alapjából egy Amerikai Házat nyitna Vṛndāvanában.

A legtöbb *bhaktának* San Franciscóban kellett maradnia, s abban reménykedtek, hogy lesz lehetőségük arra, hogy meglátogassák Swamijit. Attól a kevéstől, akik első kézből tudták meg, hallottak Swamiji tervéről, hogy Indiába megy, és talán soha nem tér vissza. Fájdalmas hír volt. Ahogy elment tőlük, szinte a halálba, és aztán Kṛṣṇa kegyéből visszatért és újra csatlakozott hozzájuk San Franciscóban, ám mégis képtelen volt arra, hogy úgy éljen velük, mint azelőtt, s most terveit, hogy Indiába megy, talán örökre — mindez fokozta törődésüket és szeretetüket iránta.

A *bhakták* aggódtak, s azon töprengtek, képesek lennének-e folytatni Swamiji nélkül. Az egyik *bhakta* felvetette, hogy talán Swamiji egyik istentestvérenek Amerikába kellene jönnie Swamiji helyett, ha megtörténne a legrosszabb, hogy átvegye a Kṛṣṇa-tudat Nemzetközi

Szervezetének irányítását. Amikor ez a javaslat eljutott Swamijához, nem adott rá azonnal választ, gondolkozott rajta.

Mukunda: *Egyedül ültem Swamijival a szobájában. Nagyon komoly és szótlan volt. Szemét becsukta. Azután hirtelen könny szökött a szemébe, és elcsukló hangon azt mondta: „A lelki tanítómesterem nem közönséges lelki tanítómester volt.” Azután egy ideig szünetet tartott, letörölte a könnyeket az arcáról, és még inkább elcsukló hangon így szólt: „Megmentett engem.” Ekkor kezdtem megérteni a „lelki tanítómester” jelentését, és elvettem minden ötletet, hogy valaha is pótolni tudnánk Swamijit.*

Swamiji két nap múlva azt mondta, hogy nem fogja elhívni egyik istentestvérét sem, hogy viseljen gondot a tanítványaira. „Ha csak egy szót is másképp mondana, mint ahogy én mondtam, nagy zavart keltene köztetek.” Valójában, mondta, az ötlet sértés volt a lelki tanítómesterrel szemben.

* * *

Swamiji bejelentette Kīrtanānandának, hogy határozottan úgy döntött, Indiába megy, New Yorkon keresztül, amint csak lehet. Kīrtanānanda összecsomagolta Swamiji holmiját, és levitte őt San Franciscóba, hogy az éjszakát a templomban töltsse. Másnap reggel indultak.

A templom, de még Swamiji lakása is lázban égett aznap este. Sok *bhakta* és vendég akarta látni Swamijit, sokan akartak avatást. Amikor Kīrtanānanda azt tanácsolta Swamijinak, hogy ne fárassza ki magát azzal, hogy lemegy az esti programra, ő ragaszkodott hozzá, hogy legalább lemegy és ott ül a *kīrtana* alatt.

Amikor belépett a templomszobába, a *bhakták* azonnal abbahagyták a *kīrtanát* és leborultak, hogy hódolatukat ajánlják. Csend volt. Eddig nem tapasztalt tisztelet vette körül. Lehet, hogy ez az utolsó alkalom, hogy láthatják őt. Nézték a *kīrtana* alatt, ahogy *karatálázott* és utoljára velük énekelt. A még avatatlanok el akarták fogadni lelki tanítómesterüknek — ma este, mielőtt még túl késő lenne. Swamiji a mikrofont kérte. Senki sem gondolta, hogy beszélni fog. Kīrtanānanda, az egyetlen, aki abban a helyzetben volt, hogy visszatartsa, nem mondott semmit, alázatosan és várakozóan ült előtte, akár a többiek. Swamiji halkán a missziójáról beszélt: lelki tanítómestere utasítására elhozta az Úr Caitanya mozgalmát Amerikába, és Kṛṣṇa kegyesen ilyen sok őszinte lelket küldött neki.

— Van néhány gyerekem Indiában családos koromból — mondta —, de ti vagytok az igazi gyermekeim. Most egy kis időre elmegyek Indiába.

— Öreg vagyok — folytatta —, bármelyik pillanatban meghalhatok. De kérlek, vigyétek tovább ezt a *sankīrtana* mozgalmat! Alázatosnak és türelmesnek kell lennetek. Az Úr Caitanya azt mondja: légy olyan alázatos, mint egy fűszál, és légy türelmesebb, mint egy fa. Lelkesnek és türelmesnek kell lennetek, hogy továbbvigyétek ezt a Kṛṣṇa-tudatos filozófiát.

Mozdulatlanul ült és tovább beszélt hozzájuk, komolyan, arra kérve őket, hogy maradjanak együtt és folytassák a mozgalmat saját érdekükben és mások hasznára. Mindent, amit tanultak, mondta, tovább kell adniuk.

Megértették, talán most először, hogy egy prédikáló misszió részesei, egy mozgalomé. Nem csak azért voltak együtt, hogy jól érezzék magukat és jókat énekeljenek: szerető kötelességük volt Swamiji és Kṛṣṇa iránt.

* * *

New Yorkban a *bhaktáknak* nem volt sok idejük szomorkodni. Kīrtanānanda táviratozott Sri Krishna Panditnak, hogy Bhaktivedanta Swami július 24-én, reggel 7 óra 30-kor érkezik Delhibe, és Sri Krishna Pandit készítse elő a Swami szálláshelyét a Chhippiwada templomban. A távirat megemlítette Swamiji szándékát, hogy tanácsot kérjen egy orvostól Delhiben, és azután Vṛndāvanába menjen. Alig várta, hogy visszatérjen Vṛndāvanába.

A *bhakták* megkérték Satsvarūpát, hogy helyezze át köztisztviselői munkáját Bostonba, és nyisson ott egy Kṛṣṇa-tudatos központot. Rūpānugát szintén megkérték, hogy tegye ugyanezt Buffalóban. Amikor Satsvarūpa és Rūpānuga odamentek Swamijához, hogy megtudják, mit

gondol, Swamiji nagyon örült. Subala Santa Fében akar központot nyitni, mondta, Dayānanda pedig Los Angelesbe megy.

— A Hare Kṛṣṇa *mantra* olyan, mint egy nagy ágyú — mondta nekik. — Menjetek és szólaltassátok meg ezt az ágyút, hogy mindenki hallja! Ez el fogja űzni *māyāt*.

A *bhakták* meg akarták kérdezni:

— De mi lesz, ha nem jössz vissza? — Félték. Mi lesz, ha Kṛṣṇa Vṛndāvanában tartja Swamijit? Mi lesz, ha Swamiji soha többé nem tér vissza? Hogyan menekülhetnek meg *māyától*? De Swamiji megnyugtatta őket, hogy elég lesz annyi Kṛṣṇa-tudat, amennyit adott nekik, még akkor is, ha soha nem térne vissza.

Mindössze harminc perccel azelőtt, hogy a repülőtérre indult volna, Swamiji a szobájában ült és egy lány füzérére *japázott*, aki avatást kért. Azután — ahogyan már oly sokszor — maga mögött hagyta a lakást, lement a lépcsőn, át az udvaron, és belépett a templomszobába.

Az öreg szőnyegen ülve csöndesen, meghittten beszélt.

— Elmegyek, de Guru Mahārājám és Bhaktivinoda itt maradnak. — Lelki tanítómestere és Bhaktivinoda Ṭhākura képére nézett. — Megkértem őket, hogy kegyesen gondoskodjanak mindannyiótokról, lelki gyermekeimről. Egy nagyapa mindig sokkal jobban gondoskodik a gyermekről, mint az apa. Ne féljete! Nincsen szó elválásról. A hangvibráció egymáshoz köt bennünket, még akkor is, ha az anyagi test nincs jelen. Mit törődünk ezzel az anyagi testtel? Csak énekeljétek továbbra is a Hare Kṛṣṇát, és örökre együtt maradunk! Ti itt fogjátok énekelni a Hare Kṛṣṇát, én pedig ott, s ez a vibráció körülveszi majd a bolygót.

Jó néhány *bhakta* utazott Swamijival a taxiban — Brahmānanda elöl, a vezető mellett, Rāya Rāma és Kīrtanānanda hátul, lelki tanítómesterük mellett.

— Amikor Kīrtanānanda meglátja Vṛndāvanát — mondta Swamiji —, nem fogja érteni, hogyan hagyhattam ott azt a helyet, és hogyan jöhettek ide. Olyan csodálatos! Nincsenek autók, mint itt, amelyek elrohannak: „huss! huss!”, és olyan bűdösek. Ott csak a Hare Kṛṣṇa van. Mindenki, mindig énekl. Ezer és ezer templom... Meg fogom mutatni neked, Kīrtanānanda. Arra sétálunk majd és megmutatom.

Brahmānanda sírni kezdett, mire Swamiji megveregette a hátát.

— Megértem, hogy fáj az elválás — mondta. — Én is ezt érzem Guru Mahārājám iránt. Azt hiszem, ez az, amire Kṛṣṇa vágyik. Ti is eljöhettek majd oda hozzám és tanulhattok, és elterjesztjük ezt a mozgalmat az egész világon. Rāya Rāma — te Angliába mész. Brahmānanda — te Japánba vagy Oroszországba akarsz menni? Jól van, jól van...

A *bhakták* az Air India várótermében találkoztak, egy zsúfolt koktélbár közelében. Swamiji egy fotelban ült, pulóverben, *cādarját* összehajtva finoman az egyik vállára vetette, s tanítványai olyan közel ültek lábai körül, amennyire csak lehetett. Kezében egy esernyőt tartott, pontosan úgy, mint amikor először jött New Yorkba, majdnem két évvel ezelőtt. Kimerült volt, mégis mosolygott.

Swamiji észrevett egy falfestményt, amelyen indiai nők hatalmas korszókat vittek a fejükön.

— Himavatī! — szólította meg az egyik fiatal lányt, aki nemrég ment el férjével, Hamsadūtával, hogy csatlakozzon a montreali ISKCON központhoz. — Himavatī, szeretnél elmenni Indiába? Szeretnéd megtanulni úgy vinni a vizeskorszót, mint az indiai asszonyok?

— Igen, igen! — mondta a lány. — Elmegyek!

— Jól van — mondta Swamiji. — Egy nap mindannyian elmegyünk.

Kīrtanānanda egy hordozható, elemes gramofont hozott magával és a Hare Kṛṣṇa lemez két példányát.

— Kīrtanānanda — kérte Swamiji —, hallgassuk a lemezt! Élvezni fogják. — Kīrtanānanda nagyon halkán bekapcsolta a gramofont, és hangjára a koktélbár vendégei mind felfigyeltek.

— Egy kicsit hangosítsd fel! — kérte Swamiji, és Kīrtanānanda felhangosította. Swamiji fejével aprókat biccentve tartotta az ütemet.

A *bhakták* hamarosan dúdolni kezdték a dallamot, azután halkán, majd fokozatosan egyre hangosabban énekelni kezdtek. Néhányan sírva fakadtak.

Amikor elérkezett az idő, hogy felszálljon a repülőre, Swamiji megölelte mindegyik emberét. Sorban álltak, s egyik a másik után ment oda hozzá és ölelte meg. Néhány lánynak megveregette a fejét.

Swamiji lassan a kapu felé sétált Kīrtanānanda kíséretében, aki leborotváltatta a haját, és az alkalomhoz egyáltalán nem illő fekete gyapjúöltönyt viselt. Amint eltűnt szemük elől, a *bhakták* a kilátóerkélyhez szaladtak, hogy egy utolsó pillantást vessenek a felszálló gépre.

Lágy eső mosta a repülőteret, ahogy átfutottak a vizes kilátóerkélyen. Lent Swamiji és Kīrtanānanda a repülőgép felé sétáltak. Minden illetet félretéve kiabálni kezdtek. Swamiji visszafordult és integetett. Felment a lépcsőn, a tetején megint megfordult, felemelte karját és belépett a gépbe. A *bhakták* eszeveszetten énekeltek, miközben elgurult a beszállólépcső, becsukódott az ajtó és a repülőgép fordulni kezdett. Közelnymultak a korláthoz, de visszahúzódtak, ahogy a hajtóműből kiáramló gáz melege megérintette őket. Az Air India gépe hatalmas zúgással, villogó fényekkel kigurult a kifutópályára. A *bhakták* tovább énekeltek, egészen addig, míg a repülő felszállt, majd kis foltta zsugorodott az égen és eltűnt.

* * *

Új-Delhi

1967. július 25.

Swamijinak jólesett a rájuk köszöntő nehéz hőség. Ezért jött. A repülőtéri váróteremben, ahol a magasban ventillátorok keverték a fülledt levegőt, Swamiji és Kīrtanānanda beálltak a lassan mozgó sorba, miközben az egyenruhás hivatalnokok az útleveleket és a vámnyilatkozatokat ellenőrizték, nyugati számítógépek és minden hatékonyság nélkül. Közvetlenül a bevándorlási és vámirodák mögött emberek vártak az érkező utasokra, barátaikkal és rokonaikkal együtt integettek, kiabáltak.

Miután Swamiji és Kīrtanānanda megkapták csomagjaikat és átestek a vámvizsgálaton, megálltak a járdán, a várótermen kívül. Bár Swamiji levette pulóverét, Kīrtanānanda továbbra is fekete gyapjúöltönyében izzadt. Hajnali két óra volt. Körülöttük az utazók találkoztak szeretteikkel, akik megölelték őket — néha még virágfüzért is akasztottak a nyakukba —, és besegítették őket a kocsikba vagy a taxikba. De Swamijiért senki sem jött. Ez minden biztonnal különbözött a nemrég lezajlott könnyes repülőtéri jelenetektől, amikor Swamiji *saját* szeretteivel lehetett. Most ahelyett, hogy szerető tanítványok vennék körül, taxisok és hordárok ostromolták, hogy fizetség fejében a csomagját vigyék. Swamiji hindiül megkérte az egyik sofőrt, hogy vigye őket Chippiwadába, Ó-Delhibe. A sofőr betette csomagjaikat a csomagtartóba, és Swamiji tanítványával együtt bemászott a hátsó ülésre.

A kis Ambassador taxi Swamiji számára jól ismert utcákon haladt. Az éjszakai forgalom nem volt nagy — időnként egy taxi vagy motoros riksa ment csak el mellettük. Az utcák többnyire üresek voltak és csendesek, az üzletek zárva, az ajtókon kívül néha egy-egy ember vagy tehen aludt.

Csupán néhány évvel ezelőtt Bhaktivedanta Swami itt adta el a *Vissza Istenhez* újságokat, itt gyűjtött adományokat és itt nyomtatta ki *Śrīmad-Bhāgavatamját*. Azokban a napokban egyedül volt, üres zsebbel, otthon nélkül. Mégis boldog volt, mert teljesen Kṛṣṇától függött.

India vezetői azonban elutasították a védikus kultúrát, és a Nyugatot utánozták. Bár néhány indiai még mindig követte a védikus kultúrát, a legtöbben a botcsinálta tanítók áldozatai lettek, akik nem fogadták el Kṛṣṇát az Istenség Legfelsőbb Személyiségéként. Bhaktivedanta Swami kötelességének érezte, hogy elmenjen — hogy menjen és elültesse a védikus kultúrát Nyugaton. Szigorúan ragaszkodott lelki tanítómesterének elképzeléséhez, és bebizonyosodott, hogy igaza van: a nyugati világ nagyon jó terep a Kṛṣṇa-tudat számára.

Ahogy a taxi áthaladt Ó-Delhin és a Chawri Bazaarhoz ért, Bhaktivedanta Swami látta a nyomdákat és papíruzleteket, amelyek most éjszaka zárva voltak. Az embervontatta szekerek

szokásos sűrű kavalkádja most nem volt sehol, bár néhány munkás a szekeren aludt reggelig, hogy aztán megfürdjön egy utcai kútnál és újra kezdje a napi igavonást. Amikor Bhaktivedanta Swami *Śrīmad-Bhāgavatamja* első köteteinek kiadását ellenőrizte, naponta végigjárta ezeket az utcákat, papírt vásárolt, a nyomdában felvette a korrektúrákat, visszatért a kijavított ívekkel. Az Első Ének győzelem volt.

A Chawri Bazaar mellékutcákba torkollott, amelyek Chippiwada keskeny utcáiba vezettek, ahol felfordított cölöpök akadályozták meg, hogy autók és taxik hajtsanak be. A sofőr leállította a taxit egy üres utcában, és kérte a viteldíjat. Swamiji elővett negyven rúpiát a pénztárcájából (ugyanazt a negyven rúpiát, amelyet magával vitt a hajóra 1965-ben). De a sofőr az egészet elvette, és kijelentette, hogy megtartja mint jogos viteldíjat. Swamiji tiltakozott: még a felét sem lett volna szabad elkérnie! Hangosan vitatkoztak, hindiül. A sofőr zsebre tette a pénzt és nem adott vissza. Swamiji tudta, hogy ebben az órában nagyon nehéz lenne rendőrt találni. Végül — bár ez felért egy rablással — Swamiji hagyta, hogy az ember elmenjen. Kīrtanānandával fogták csomagjaikat, és az utolsó háztömbnyi utat gyalog tették meg a chippiwadai Rādhā-Kṛṣṇa templom ajtajáig.

Zárva volt. Hangosan zörgettek, és Swamiji Sri Krishna Panditot hívta, mígnem egy ember kijött az ajtóhoz, felismerte Bhaktivedanta Swamit és beengedte őket. Felvitte őket az emeletre és kinyitotta Swamiji szobájának ajtaját. Swamiji felkapcsolta a lámpát.

A szoba kopár volt, poros, a mennyezetről lógó lámpa merev fényeket és árnyékokat vetett. A padlón egy három láb magas cementkupola emelkedett, jelezve, hogy közvetlenül alattuk az oltár van, Rādhā és Kṛṣṇa *mūrtija*. (A kupola megakadályozta, hogy valaki véletlenül elkövesse azt a sértést, hogy közvetlenül a *mūrtīk* fölött megy el.) A szekrényben felhalmozva álltak a nyomtatott *Śrīmad-Bhāgavatam* lapok, *Śrīmad-Bhāgavatam* borítók és levélsablonok a Bhakták Ligája leendő tagjai számára. Minden pontosan úgy volt, ahogy Bhaktivedanta Swami hagyta.

— Ez az a szoba, ahol szerkesztettem a *Śrīmad-Bhāgavatamot* — mondta Swamiji Kīrtanānandának. — Itt aludtam. És ott volt a tűzhelyem és az írógépem. Aludtam és gépeltem és főztem, és gépeltem és aludtam és gépeltem.

Kīrtanānanda megrendülve gondolt arra, hogy Swamiji ilyen szegényes körülmények között élt. A szoba még csak tiszta sem volt.

Bár Kīrtanānanda kényelmetlenül érezte magát az öltönyében, és azon gondolkozott, mikor tud végre megszabadulni tőle, elindult, és szerzett egy vékony matracot Swamijinak. Eljött két āyur-védikus doktor. Egyetértettek, hogy Swamiji szívével volt a baj, de már elmúlt a veszély. Orvosságokat adtak neki és azt tanácsolták, hogy éljen szabályozott rend szerint az evést, az alvást és a munkát illetően. Eljött Sri Krishna Pandit is, hogy beszélgessen egy kicsit Swamijival, és Swamiji mesélt neki amerikai sikeréről és az összes New York-i és San Franciscó-i fiatal *bhaktáról*. Lejátszotta neki a lemezt, s a hang tucatnyi kíváncsi embert csalt oda a templom többi szobájából.

* * *

Augusztus 1-én, hat napos delhi tartózkodás után Swamiji Vṛndāvanába ment és elfoglalta régi szobáit a Rādhā-Dāmodara templomban. Az első nap után, amint egészsége egy kicsit javult, már tervezni kezdte visszatérését Amerikába. „Mindig rátok gondolok” — írta a *bhaktáknak*, akiket „kedves tanítványaim”-nak nevezett.

Delhiben Swamiji levelet kapott Brahmānandától, amelyben az állt, hogy a Macmillan Társaság határozottan érdeklődik *Bhagavad-gītāja* kiadása iránt. Swamiji Vṛndāvanából írt Brahmānandának, hogy azonnal írjon alá egy szerződést a nevében. Swamiji azon gondolkozott, hogy magánúton nyomtassa-e ki Japánban vagy Indiában, vagy pedig várjon a Macmillanre. Kevésbé törődött azzal a tekintéllyel és anyagi előnnyel, amit az jelentett volna, ha a Macmillannál adják ki könyvét, mint inkább azzal, hogy olyan gyorsan nyomtassák ki, ahogyan csak lehetséges.

Bár még mindig nagyon gyenge volt, és Kīrtanānanda, aki maga is fáradt és levert volt a hőségtől, masszírozta és gondoskodott róla, Swamijinak egymás után támadtak törekvő és tevékeny ötletei fiatal Kṛṣṇa-tudatos mozgalma érdekében. Hangosan gondolkodott a *Śrīmad-Bhāgavatam* kiadásra kész köteteiről — ha a Macmillan elfogadná őket, és a fiúk intézkedni tudnának a nevében. Olyan sok mindent kellett csinálnia. Októberig vissza akart térni, hogy személyesen felügyeljen mindenre.

A hőmérők több mint negyvenhárom fokot mutattak. Swamijinak és Kīrtanānandának a szobában kellett maradniuk, csukott ajtók mögött, a ventilátor hűvösében. Bár Kīrtanānanda nehezen tudta végezni kötelességeit, Swamiji frissítőnek találta a hőséget és azt mondta, ez az, ami helyrehozza az egészségét. Azután az első hét után beköszöntöttek a monszunesők, és a hőségnek vége volt.

Janmāṣṭamī napján, augusztus 28-án Swamiji a *sannyāsa* rendet adományozta Kīrtanānandának egy szertartáson a Rādhā-Dāmodara templomban. Kīrtanānanda lett Swamiji első *sannyāsī* tanítványa: Kīrtanānanda Swami. A *sannyāsát* általában ötven évnél idősebb férfiaknak adják, ám Swamiji hajlandó volt felajánlani fiatal tanítványának, mert nagyon vágyott olyan emberekre, akik készen állnak arra, hogy minden energiájukat az utazásnak és a prédikálásnak, a *sannyāsīk* hagyományos kötelességének szenteljék. Ilyen *sannyāsīkra* volt szükség, hogy megerősítsék és terjesszék a Kṛṣṇa-tudatos mozgalmat. Kīrtanānanda avatásán sok száz látogató jelent meg az Úr Kṛṣṇa születésnapját ünnepeve, és sokan odamentek, hogy gratuláljanak az új *sannyāsīnak*. Valaki azt mondta, hogy hasonlít az Úr Caitanyára. Swamiji így írt:

Hamarosan visszatér az Államokba, hogy még nagyobb erővel és sikerrel prédikáljon. Addig is arra fogom használni ezt a „fehér sannyasit”, hogy néhány tagot toborozzon Indiában.

Szeptember elején Acyutānanda is megérkezett, hogy Swamiji mellett legyen. Acyutānanda számára az volt a legcsodálatosabb dolog Swamijival kapcsolatban Vr̥ndāvanában, hogy milyen egyszerűen él. Bár Swamiji New Yorkban is egyszerű ruhákat viselt, mindig fejedelmi volt — a guru. De itt nagyon egyszerűen és szerényen élt. Egyszer a szoba előtti verandán ült, hogy megmossa a kezét, és testét egy pillanat alatt ellepték a legyek. Kīrtanānandát és Acyutānandát mindig zavarták a legyek — esős évszak volt —, de Swamiji alig vette észre őket; csendesen ült és a kezét mosta.

Kīrtanānanda és Acyutānanda egyetértettek abban, hogy Swamiji nem csupán egy a vr̥ndāvanai *bābājīk* közül. Senki sem volt olyan, mint ő. Gaurachand Swami, a templom tulajdonosa aztán semmiképpen nem volt olyan, mint Swamiji. Vastag szemüveget viselt, alig látott, s egy alkalommal, amikor Kīrtanānanda és Acyutānanda a *mūrtik* előtt álltak a templomban, hangosan megkérdezte tőlük:

— Na, hogy tetszenek? Melyik tetszik a legjobban?

— Mindannyiukat szeretem — válaszolta Acyutānanda.

— Én azt a nagyot szeretem, ott a végén — mondta a pap, hanyagul Kṛṣṇa *mūrtijára* mutatva. — Egy kicsit hasonlít Choudry tábornokra.

Swamiji fiai egymásra néztek — miféle alakok ezek? —, és visszamentek Swamijijához, hogy magyarázza meg.

— Ők a *gosvāmīk* kasztjába tartoznak — magyarázta Swamiji. Az eredeti *gosvāmīk* — köztük Jīva Gosvāmī — alapították a Rādhā-Dāmodara templomot, és a családosokat bízták meg azzal, hogy imádják a *mūrtikat*. Ezek a kaszt-*gosvāmīk* az első családos *pūjārīk* leszármazottjai. Swamiji elmagyarázta, hogy a kaszt-*gosvāmīk* a templomok tulajdonosai, és a templomok fenntartását és a *mūrti*-imádatot üzletként folytatják, hogy eltartsák a családjukat. Évekkel ezelőtt a *mūrtiknak*, akik most az oltáron állnak, mind saját templomuk, földjük, jövedelmük és papjaik voltak. De a *gosvāmīk* anyagi okokból eladták a földet, csökkentették az imádat gazdagságát és a *mūrtikat* közös oltárra tették.

Sok más érdekes egyéniséggel is találkoztak: az idős özvegyasszony, Sarajini, kopasz fejével, *śikhājával* és kerges, csupasz lábával, aki a templom kapuja melletti szobában aludt és Swamiji konyháját söpörte meg ruháit mosta; Pancudas Goswami, a templom tulajdonosának fia, aki örökké bételt rágott és álmos szemekkel járkált egy vörössel hímzett szegélyű selyem *dhotīban*; a sötétbőrű, idős *bābājī*, aki éjszaka jött, állandóan nevetett és szantálfapépet készített Swamiji számára; a helyi természetgyógyász, Vanamali Kaviraja, aki sugárzóan mosolyogva ült asztala mögött egy kis kamrában, amelyet a padlótól a mennyezetig kis üvegcsék töltöttek meg; és egy híres *paṇḍita*, aki meglátogatta Swamijit, és aki aranykapcsos *tulasī* nyakláncot viselt és gyémántgyűrűket. Mindannyian *bhakták* voltak, a szent Vṛndāvana lakói. De egyikük sem volt olyan, mint Swamiji.

Kīrtanānanda Swami még csalódottnak is érezte magát, hogy Vṛndāvanában senki más nem volt olyan, mint Swamiji. Swamiji még egy olyan földön is egyedülálló volt, ahol mindenki indiai volt, és mindenki *bhakta*. Senki sem volt olyan egyszerű, olyan komoly, senki sem tudott úgy átlátni a családrságon, senki sem volt olyan vonzó a szívnek, és senki sem ragaszkodott oly abszolút módon Kṛṣṇához. Senki más nem vezethette őket.

* * *

A rendszeres gyógykezelés, a masszírozás, a pihenés és Vṛndāvana hősege hatására Swamiji úgy érezte, kezd felépülni. Szeptember közepén kijelentette, hogy úgy érzi, kilencven százalékban alkalmas arra, hogy visszatérjen az Egyesült Államokba. Azt jósolta, hogy október végére visszatér. Kīrtanānanda és Acyutānanda társaságában elhagyta Vṛndāvanát és visszatért a Chippiwada templomba, Delhibe.

Október 11-én ezt írta Brahmānandának:

Ki kell nyomtatnunk a könyveinket; olyan sok időt elvesztegettünk a lektorálással és a megfelelő kiadó keresésével. Amikor egyedül voltam, három kötetet adtam ki, de az elmúlt két évben nem tudtam egyetlen egyet sem kiadni. Ez hatalmas vereség. Ha van egy-két olyan őszinte lélek, mint te, és több könyvet tudunk kiadni, akkor a missziónk nagy sikerrel járhat. Kész vagyok leülni egy fa alá egy ilyen őszinte lélekkel, és ha ezt tehetem, megszabadulok minden betegségtől.

* * *

Az amerikai *bhakták* tudták, hogy Swamiji hamarosan visszatér, így aztán újra és újra könyörögtek hozzá: mindegyik társaság arra kérte, hogy az ő városukba menjen. November 4-én Swamiji ezt írta Mukundának: „Ahogyan azt mondd, hogy most minden biztonnal jobban érezhető a hiányom, mint valaha is, én is úgy érzem, hogy késedelem nélkül, azonnal indulok.” Mukunda feleségének, Jānakīnak ezt írta: „Minden pillanatban rátok gondolok, és arra, ahogy megkértetek, hogy menjek San Franciscóba, mikor visszatérek Indiából. Megpróbálom teljesíteni az ígéretemet. Azon gondolkodom, hogy egyenesen San Franciscóba megyek.” A Mukundának és Jānakīnak szóló levél alján Acyutānanda beszámolt Swamiji egészségéről: „Swamiji egészségesnek látszik, szigorú rendszer szerint él és dolgozik, de a pulzusa általában magas. Tegnap este 95 volt — szokatlanul gyors ez még tőle is, akinek általában 83 és 86 között ingadozik a pulzusa.”

Swamiji úgy döntött, hogy nem vár tovább, bár a várakozás esetleg állandó tartózkodási engedélyt jelenthetett volna az Egyesült Államokban.

— Vissza akarok menni az országotokba, ahol jó levegő van és jó víz — mondta Acyutānandának egyik nap. — Minden nap kapjuk a leveleket, hogy a *bhakták* azt akarják, hogy ott legyek. Gondoltam rá, hogy nélkülem talán visszaesnek, és nem akartam eljönni Indiába. Most látom, hogy ez erősödik. Szükség van rám, mennem kell, hogy ügyeljek a terjeszkedésre. Vissza akarok menni!

Csak hogy biztosítsa, hogy Swamiji először San Franciscóba megy, Mukunda táviratot küldött: „SWAMIJI, BRAHMĀNANDA ÉS ÉN EGYETÉRTÜNK, HOGY AZONNAL INDULJ. ÉRTESÍTS AZ ÉRKEZÉS PONTOS IDEJÉRŐL! MUKUNDA.”

Swamiji azt tervezte, hogy Tokión keresztül megy, s egy napra megállnak ott, „hogy kipróbáljuk, van-e valami lehetőség arra, hogy központot nyissunk.” Tokióból telefonon értesítene Mukundát San Franciscóba érkezésének időpontjáról. De három hét telt el, míg Swamiji a P-úrlapra várakozott, az engedélyre az India Banktól, amely minden indiai állampolgár számára kötelező, ha külföldre utazik.

Közben jó híreket kapott New Yorkból. A Macmillan Társaság valóban érdeklődött a *Bhagavad-gītā* iránt; a szerződést aláírták. Swamiji elégedett volt Brahmānandával, és november 11-én így írt neki a Kṛṣṇa-tudatos irodalom osztásával kapcsolatos elképzeléseiről: Ha megvannak a kiadványok, akkor dolgozhatunk csak egyetlen olyan központból, mint New York vagy San Francisco, hogy az egész világon terjesszük a vallásunkat. Ragaszkodjunk egyre jobban és jobban a Vissza Istenhez kiadásához, és adjunk ki védikus írást is, például a Srimad Bhagavatamot, a Chaitanya Charitamritát stb...

Swamiji egyre többet gondolt a prédikálásra, amely Amerikában várt rá. Végiggondolta, hogy mit tett eddig, hogy mit fog tenni, és a módszert, amellyel mindezt véghezviszi. Amikor végül elérkezett az indulás napja, az utolsó utasításokat adta Acyutānandának, aki Indiában maradt, hogy ott prédikálja a Kṛṣṇa-tudatot.

— Csak imádkozz az Úr Kṛṣṇához, hogy mehessek Amerikába — kérte Acyutānandát.

— Hogyan tehetném? Itt fogsz hagyni engem...

— Nem. Örökké együtt maradunk, ha emlékezel a tanításaimra. Ha prédikálsz, erős leszel, és minden tanítást helyes szemszögből látsz majd. Ha abbahagyjuk a prédikálásunkat, akkor minden megáll, és elveszítjük az életünket. Még itt, Indiában is azt gondolják az emberek, hogy mindent tudnak, de tévednek. Nincs vége annak, hogy Kṛṣṇáról hallunk. Isten határtalan. Senki sem mondhatja: „Én mindent tudok Istenről.” Azok, akik azt mondják, hogy mindent tudnak Istenről, nem tudnak semmit. Mindenki meg fog becsülni. Ne félj!

* * *

Az utasok és a légiszemélyzet számára Swamiji nem volt más, mint egy idős indiai, aki sáfrányszínű lepleket visel. A légikísérők először nem voltak biztosak benne, hogy beszél-e angolul, de amikor gyümölcsöt kért tőlük, látták, hogy tud angolul, és kedves úriembernek találták. Csöndben feltette a szemüvegét, és megszakítás nélkül, órákon keresztül egy ősi indiai szentírásból olvasott, vagy imádkozva mozgatta az ajkait, miközben az indiai imagolyókat forgatta, amelyeket egy vászonzacskóban tartott, vagy néha egy takaró alatt pihent, szemét lehunyva.

Senki sem tudta és senki sem törődött azzal, hogy megkérdezze, mivel foglalkozik. Nem tudták, hogy izgatott fiatal szívek várnak rá San Franciscóban, vagy hogy a Macmillan Társaság New Yorkban ki akarja adni angol *Bhagavad-gītā*-fordítását, vagy hogy lelki központjai vannak két országban, és terveit, hogy az egész világon elterjedjenek. Türelmesen ült, leginkább *japázva*, keze a *japa*-zsákban, Kṛṣṇára bízva magát, ahogy teltek az órák.

A gép leszállt San Franciscóban. Több száz másik utassal együtt Swamiji lassan haladt a kijárat felé. A hosszú alagúton közeledve, még mielőtt elérte volna a terminál épületét, megpillantotta néhány mosolygó tanítványát, akik az üveg választófal másik oldalán integettek. Ahogy belépett a terminál épületébe és az üvegfal felé haladt, tanítványai térdre estek, hódolatukat ajánlották. Ahogy felemelték a fejüket, rájuk mosolygott és tovább sétált, ők pedig végig követték a folyosón, csak az üvegfal választotta el őket egymástól. Azután eltűnt a szemük elől, ahogy lement a lépcsőn a bevándorlási és vámirodákhoz.

A földszinti területet szintén üvegfal vette körül, és Swamiji több mint ötven izgatottan várakozó *bhaktát* és barátot pillantott meg. Ahogy meglátták, egy emberként kiáltottak fel: „Hare Kṛṣṇa!”

Swamiji csodálatos volt számukra öt hónapos indiai tartózkodás után barnán, fiatalabban és ragyogóbban. Mosolygott és győzedelmesen üdvözlésre emelte a kezét. A *bhakták* sírtak a boldogságtól.

Ahogy Swamiji beállt a sorba a vámvizsgálatnál, hallotta a *bhakták kīrtánáját*; az üvegfal csak részben tompította le a hangot. A vámosok nem foglalkoztak az énekléssel, bár nem volt nehéz kitalálni a kapcsolatot a sáfrányszín ruhás utas és a boldog éneklők között.

Swamiji a sorban várt, egyszer-egyszer éneklő tanítványaira pillantva. Csak egyetlen bőröndje volt, amelyet a vámos asztalára rakott. A vámos módszeresen végignézte a tartalmát: pamutszárít a lányoknak, selyemfüzérék a Jagannātha *mūrtiknak*, *karatālák*, sáfrányszín *dhotik* és *kurták*, egy kókuszreszelő és kis üvegsékben āyur-védikus orvosságok.

— Mik ezek? — kérdezte a vámos. A kis üvegek furcsának tűntek, ezért odahívott egy másik vámost. Késés. Swamiji tanítványai egyre izgatottabbak lettek, hogy a kicsinyeskedő vámosok végigtapogatják Swamiji minden holmiját, s most kinyitják a szorosán bedugaszolt üvegeket is, és szimatolnak, ellenőrzik a tartalmát.

A vámosok elégedettnek látszottak. Swamiji megpróbálta becsukni a bőröndjét, de nem tudta összehúzni a cipzárt. Újabb késés. A *bhakták* még mindig izgatottan énekelve figyelték, ahogy végre egy mögötte álló úriember segítségével sikerült behúznia a cipzárat.

Az üvegajtók felé sétált. A *bhakták* örülten kezdtek énekelni. Ahogy kilépett az ajtón, az egyik *bhakta* megfűjt egy kagylókürtöt, amely hangosan visszhangzott a teremben. Virágfüzéreket akasztottak a nyakába, mindenki a közelébe tolakodott és virágokat adott neki. Úgy lépett be közéjük, ahogyan egy apa lép szerető gyermekei körébe, hogy viszonzza öleléseiket.

NEGYEDIK FEJEZET

Minden faluban és városban

A San Franciscóban eltöltött néhány hét után Swamiji Los Angelesbe ment, ahol tanítványainak egy kis csoportja egy üzlethelyiségben templomot nyitott, középosztálybeli feketék és spanyolok szomszédságában. Az egyszerű üzlethelyiség elhagyatott helyen állt. Swamiji két hónapig maradt ott, leckéket adott, *kīrtánákat* vezetett, erőt adott tanítványainak és lelkesítette őket. Bár a fejében az állandó zsongás megnehezítette a munkáját, a meleg éghajlatot és a napfényt kellemesnek találta, és folytatta a *Śrīmad-Bhāgavatam* fordítását.

Májusban, néhány hónappal azután, hogy elhagyta Los Angelest, Swamiji először látogatott el a bostoni ISKCON központba. Itt is egy kis üzlethelyiség várta, néhány *bhaktával*. Swamiji bostoni szobájában történt, hogy egy napon elfogadta a „Prabhupāda” nevet. Miközben titkáranak diktált, Prabhupāda megjegyezte, hogy a „ji” toldalék harmadrangú megszólítást jelent.

— Akkor miért hívunk téged Swamijinak? Hogyan kellene szólítanunk?

— A lelki tanítómestert — válaszolta Swamiji — általában Gurudevának, Viṣṇupādának vagy Prabhupādának nevezik.

— Szólíthatunk téged Prabhupādának?

— Igen.

Néhány *bhakta* először vonakodott feladni a régóta szeretett „Swamiji” nevet, amely számukra érzelmeiket fejezte ki.

— Úgy hallottam, hogy többé nem szabad használnunk a Swamiji nevet — mondta az egyik fiú egy reggel séta közben.

— Ki mondta? — kérdezte Prabhupāda gyorsan.

— Azt beszélnek, hogy azt mondtad, ez harmadrangú megszólítás, és hogy nem szabadna így neveznünk.

— Soha nem mondtam ilyet.

— Akkor használhatjuk?

— Igen, használhatjátok.

Ám a „Swamiji” hamarosan eltűnt. A *bhakták* még egy magyarázatot is megjelentettek a *Vissza Istenhez* című újságban.

PRABHUPADA

Védikus vallási körökben a Prabhupada szó a legnagyobb tiszteletet fejezi ki, és a szentek között is a legnagyobbakat jelöli. A szónak valójában két jelentése van. Az első jelentése: akinek lábánál (pada) sok Prabhu van (a Prabhu „mester”-t jelent, s ezt a kifejezést a guru tanítványai használják egymás megszólítására). A második jelentés: az, aki mindig Krishna (a Legfelsőbb mester) lótuszlábánál van. A tanítványi láncolatban, amelyen keresztül a Krishna-tudat alászállt az emberiséghez, sok kiemelkedő lelki személyiséget hívtak Prabhupadának.

Srila Rupa Goswami Prabhupada mestere, Sri Caitanya Mahaprabhu akaratát hajtotta végre, ezért őt és Goswami társait Prabhupadának hívták. Srila Bhaktisiddhanta Sarasvati Goswami Thakura Srila Bhaktivinoda Thakura akaratának tett eleget, ezért őt is Prabhupadának szólították. A mi lelki tanítómesterünk, Om Visnupada 108 Sri Srimad Bhaktivedanta Swami Maharaja hasonló módon Srila Bhaktisiddhanta Sarasvati Goswami Prabhupada akaratát teljesíti azért, hogy elhozta Krishna szeretetének üzenetét a nyugati világba, ezért mi, ő Isteni Kegyelme alázatos szolgálói a sankirtana mozgalom minden központjából, követjük Srila Rupa Goswami Prabhupada lábnyomait, és szeretnénk Prabhupadának szólítani lelki tanítómesterünket. És ő kegyesen beleegyezett.

Montreal

1968. augusztus

Śrīla Prabhupāda a szobájában beszélgetett tanítványaival.

— Nos, Annapūrnā, van valami híred? — kérdezte. Annapūrnā fiatal angol lány volt. Néhány hónappal ezelőtt apja írt Angliából, hogy ha néhány *bhakta* odamegy, esetleg tud nekik szerezni egy házat.

— Igen — válaszolta a lány.

— Tehát mi a következő programunk? — A lány tartózkodó volt. — Biztató az apád levele?

— Igen, lelkesítő. De azt mondja, nem tud biztosítani helyet, ha odamegyünk.

Prabhupāda csalódottnak látszott.

— Rendben van. Minden Kṛṣṇától függ. Ha valakinek prédikálunk, összetett kézzel kell eléállnunk, a legnagyobb alázatossággal: „Kedves uram, kérem, fogadja el a Kṛṣṇa-tudatot!”

— Prabhupāda — szólalt meg Pradyumna —, olvastam egy könyvet, amelyet egy nagy ateista swami írt.

— Hm?

— Van néhány levél a könyv végén, és belenéztem néhányba...

— Ateista swami könyve? Ahhoz semmi közünk — mondta Prabhupāda.

— Nem néztem a filozófiát — magyarázta Pradyumna —, csak a módszerekre voltam kíváncsi, amelyeket Amerikában alkalmazott. Európába akart menni. Volt egy embere, egy gazdag jóakarója, aki egy hat hetes útra indult Franciaországba, Angliába, Németországba, Svájcba és Hollandiába, aztán vissza, és megszervezte az előadásokat. Így utazott mindig. Volt egy vagy két befolyásos embere, és ők elrendezték mindent. Megszervezték az előadásokat, és a közösség...

— Te meg tudod így szervezni? — kérdezte Prabhupāda.

— Arra gondoltam, hogy van egy Királyi Ázsia Társaság Londonban. Azt hiszem Thākura Bhaktivinoda a tagja volt.

— De hol van Thākura Bhaktivinoda *saṅgāja* [társasága]? — kérdezte Prabhupāda.

— Talán van még egy-két ember — folytatta Pradyumna —, akivel levelezést nyithatnál. Lehet, hogy őket érdekli, hogy támogassanak téged.

— Mond ez a swami valamit Kṛṣṇáról? — kérdezte Prabhupāda.

— Nem.

Prabhupāda gondolataiba merülve ült. Angliában nem volt hová menniük. Beszélhet Pradyumna befolyásos emberekről, akik előreutaznának és mindent megszerveznének, de hol vannak ezek az emberek? Itt csak egy félénk lány van, aki megszólalni is alig mer, s akinek az

apja nem tud segíteni, és itt van Pradyumna, aki egy ateista swami könyvét olvassa és a Királyi Ázsia Társaságról beszél — de semmi kézzelfoghatót nem tud mondani. Ám Prabhupādának tervei voltak. Arra kérte Mukundát és Śyāmasundarát, hogy menjenek Londonba és próbáljanak egy ISKCON központot alapítani. Mukunda és Śyāmasundara beleegyeztek, és néhány napon belül megérkeznek Montrealba San Franciscóból.

Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī, Prabhupāda lelki tanítómestere azt akarta, hogy a Kṛṣṇa-tudat elterjedjen Európában is. Az 1930-as években legtapasztaltabb *sannyāsījait* küldte Londonba, de azok dolguk végezetlen tértek vissza. „Lehetetlen a *mlecchák*nak tanítani a Kṛṣṇa-tudatot — panaszkodtak. — Az európaiak nem tudnak leülni annyi időre, hogy meghallgassák a vaiṣṇava filozófiát.”

Prabhupāda mégis hitt abban, hogy tanítványai sikerrel járnak; segíteni fognak neki, hogy megalapítsa az ISKCON központokat Európában, ahogyan segítettek neki Észak-Amerikában is. Ez a siker minden bizonnyal nagyon elégedetté tenné Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatīt. Prabhupāda elmesélte annak az embernek a történetét, aki talált egy tököt az úton, fölvette, aztán talált egy botot és egy drótot, és azokat is fölvette. Külön-külön ez a három dolog haszontalan volt. De amikor összeállította a tököt, a drótot és a botot, egy *vīnāt* készített, és gyönyörűen muzsikálni kezdett rajta. Prabhupāda eljött Nyugatra, és talált néhány visszautasított, lézengő fiatalot, aztán őt magát utasította el New York város népe; de Kṛṣṇa kegyéből az összetétel végül is sikeres volt. Ha tanítványai őszinték maradnak és követik az utasításait, akkor sikerrel járhatnak Európában.

A három házaspár — Mukunda és Jānakī, Śyāmasundara és Mālatī (kislányukkal, Sarasvatīval), Guru dāsa és Yamunā — megérkeztek Montrealba, és lelkesen várták a londoni utazást. Ez a három pár indította el a templomot San Franciscóban, ahol olyan közel lehetek Śrīla Prabhupādához. Segítettek neki, hogy bemutathassa a *kīrtanát*, a *prasādamot* és a Rathayātrāt Haight-Ashbury hippijeinek. Most az volt a vágyuk, hogy segítsenek neki Londonba is elvinni a Kṛṣṇa-tudatot.

Prabhupāda megkérte a három házaspárt, maradjanak vele egy-két hétig Montrealban, hogy megtanítsa őket, hogyan vezessék gyakorlottan a *kīrtanát*. A Hare Kṛṣṇa éneklése nem színházi előadás, hanem odaadó cselekedet, amelyet csak a tiszta *bhakták* vezethetnek megfelelő módon, nem pedig hivatásos zenészek. Mégis, ha Prabhupāda tanítványai gyakorlottak lesznek az éneklésben, a londoniak jobban fogják értékelni a Kṛṣṇa-tudatot.

* * *

Amikor Indiában gyógyult, Prabhupāda már akkor is arra gondolt, hogy visszatér Amerikába, hogy folytassa mozgalmát. Úgy tűnt, hogy az indiaiakat csak az érzékkielégítés érdekli, éppen úgy, ahogy az amerikaiakat. De az amerikai fiatalok közül sokan megelégtettek apáik gazdagságát, s nem követték őket a felhőkarcolókba, nem folytatták az üzletüket. Ahogyan Prabhupāda látta, amikor New York Cityben és San Franciscóban volt, fiatalok ezrei kerestek kiutat a materializmusból. Teljes csalódottságukban érettek voltak a lelki tudományra.

A *bhakták*, akik még mindig kezdők voltak, semmit sem tudtak a lelki életről, és többnyire az anyagi életről is csak nagyon keveset. De mert őszintén elfogadták a Kṛṣṇa-tudatot, Prabhupāda bízott abban, hogy hiányosságaik nem akadályozzák majd lelki fejlődésüket. Ezek a nyugati fiatalok mind piszkosak voltak és mogorvák, amely elrejtette eredeti, természetes szépségüket. De a Hare Kṛṣṇa vibrálása felébresztette őket, mondta Prabhupāda, ahogyan a holdfény élettől tölti meg Vṛndāvana földjét, frissé és zöldellővé varázsolva mindent. És ahogy Vṛndāvana pávai boldogságukban gyakran táncra perdülnek, ugyanúgy a *bhakták*, anyagi kötelékeiket lerázva most eksztázisban táncolnak és éneklnek az Úr szent nevét. Amikor egy újságíró megkérdezte Prabhupādát, hogy tanítványai hippik-e, Prabhupāda azt válaszolta:

— Nem, nem vagyunk hippik. Mi happyk [boldogok] vagyunk.

Śrīla Prabhupāda nem valamiféle meghívott előadó vagy hivatalos tanácsadó volt — ő volt tanítványainak lelki apja. Elfogadták őt valódi apjuknak, és Prabhupāda úgy érezte, hogy

odaadóak és szeretik őt, sokkal inkább, mint saját családja annak idején. Ezek az amerikai fiúk és lányok — „a hazatok virágai”, ahogyan Prabhupāda nevezte őket — megkapták az Úr Caitanya áldását, és átadták ezt az áldást honfitársaiknak. Prabhupāda azt mondta, hogy országuk megmentése amerikai tanítványainak kezében van. Megmutatta nekik a módszert, de nekik kellett cselekedniük.

Śrīla Prabhupāda szerette tanítványait, és tanítványai szerették őt. Szeretetből a legnagyobb kinccsel ajándékozta meg őket, ők pedig szeretetből követték utasításait. Ez volt a lelki élet lényege. E szeretetre épülve a Kṛṣṇa-tudatos mozgalom egyre nőtt. Nem volt meglepő, hogy néhány tanítvány visszatért régi, materialista életéhez. De Prabhupāda azokat az őszinte lelkeket kereste, akik maradnak. Ez a legfontosabb, mondta. Egy hold értékesebb, mint sok csillag; néhány őszinte ember csodát tehet. Az őszinték és az intelligensek maradnak, és az Úr Caitanya Mahāprabhu felhatalmazza őket, hogy teljesítsék vágyát, s adják át mindenkinek Kṛṣṇa szeretetét. A *bhakták* élete így tökéletessé válik. Sok tanítvány már érezte, hogy valóban ez történik. A Kṛṣṇa-tudat működött, mert őszintén követték, s mert Śrīla Prabhupāda gondosan és türelmesen ápolta a transzcendentális szerető szolgálat gyarapodó növényét, amelyet elültetett a szívükben.

New York City

1969. április 9.

Prabhupāda New York Citybe utazott, a Kṛṣṇa-tudatos közösség szülőhelyére, ahol mozgalma már közel három éve virágzott. Noha a központot megalapította és könyveit osztották, mégis oda kellett mennie, hogy erősítse a *bhaktákat*. Jelenléte eltökéltséget és bátorságot öntött beléjük. Hét hónapig az ő személyes irányítása nélkül csináltak mindent, de látogatásaira — amikor a kölcsönösen szeretetteljes hangulatban szobájában ült velük együtt — életbevágóan nagy szükség volt. Semmi sem ért fel ezekkel a bensőséges találkozásokkal.

Prabhupāda lakosztályát a Második sugárút 26. alatt zsúfolásig megtöltötték a *bhakták* — régiék és újak egyaránt.

— Egyszer egy újságíró — mesélte Prabhupāda — kérdéseket tett föl nekem, aztán írt egy cikket: „A Swami kis ember, de rendkívüli üzenettel érkezett.” Így igaz, kicsi vagyok. De az üzenet — az üzenet nem kicsi.

Brahmānanda egy földgömböt mutatott Prabhupādának, amelyen bejelölték az ISKCON központokat.

— Most már van egy Észak-Carolinában is — mondta Brahmānanda.

— Akkor ez tizenöt? — kérdezte Prabhupāda. Mosolygott, és egyik *bhaktáról* a másikra nézett.

— Azt akarom, hogy mindannyian menjetek és nyissatok új központokat! Mi az akadály? Csak fogj egy *mṛdaṅgát*, aztán jön majd valaki, aki csatlakozik hozzád — ő fog majd *karatālázni*. Amikor idejöttem, csak Brahmānanda és Acyutānanda táncoltak. Az éneklés után emberek százai jönnek majd az üzlethelyiségekbe és élvezik az éneklést és a táncot.

— Lányok is mehetnek? — kérdezte Rukmiṇī.

— Nem számít, hogy fiú vagy-e vagy lány — mondta Prabhupāda. — Kṛṣṇa nem tesz különbséget: női vagy férfi ruha. Természetesen a női test gyöngébb, de lelki szempontból a test nem számít. Az Úr Nityānanda távollétében felesége, Jāhnavī devī prédikált. Először meg kell értenetek a filozófiát. Fel kell készülnötök, hogy válaszolni tudjatok a kérdésekre. Kṛṣṇa megadja majd az intelligenciát. Ahogyan én sem voltam kész arra, hogy minden kérdésre választ adjak — de Kṛṣṇa megadja az intelligenciát.

Miután nyolc napot töltött New York City-beli otthonában, Prabhupāda Buffalóba indult. New York állam egyetemén, Buffalóban Rūpānuga hivatalos tanfolyam keretében tanította a Kṛṣṇa-jógát, amelyre körülbelül hatvan diák iratkozott be, és rendszeresen vibráltak a Hare Kṛṣṇa *mantrát* a *japa*-füzéren. Prabhupāda ott töltött néhány napot, előadásokat tartott és

tanítványokat avatott. Aztán Bostonba ment, hogy avatást adjon és összeadja néhány tanítványát.

* * *

Új-Vṛndāvana

1969. május 21.

Kīrtanānanda Swami és Hayagrīva társaságában Prabhupāda a Nyugat-Virginia hegyei között fekvő Új-Vṛndāvana farmra utazott. Mikor a birtok bejáratához közel autójuk elakadt egy szomszédos kertben, Prabhupāda úgy határozott, hogy a hátralévő két mérföldet gyalog teszi meg a sáros bekötőúton, amely a farmra vezetett. Azonban az út hamarosan véget ért, és Prabhupāda két vezetőjével egy gyalogösvényt választott, amely a sűrű erdőbe vitt.

Május közepe volt, a fák még rügyeztek, a napfény átszűrődött az ágakon és a bíborvörös lángvirág-szőnyegre esett. Prabhupāda Kīrtanānanda Swami és Hayagrīva előtt sietett, akik igyekeztek lépést tartani vele. Egy kacskaringós kis patak újra és újra keresztezte az utat, és Prabhupāda egyik kőről a másikra lépkedve kelt át rajta. Azt mondta, nem lenne nehéz ökrös szekérral utazni ezen az úton; az erdő olyan volt, akár egy dzsungel. Épp olyan, amilyenre számított és amilyet akart.

Az elmúlt év során Prabhupāda levelezett Kīrtanānanda Swamival és Hayagrīvával Új-Vṛndāvanáról, és levelezésük rögzítette a Kṛṣṇa-tudatos vidéki élet alapelveit. Prabhupāda azt akarta, hogy a közösség élete a védikus eszményképen alapuljon — mindenki éljen egyszerűen, tartsanak teheneket és műveljék a földet. A *bhaktáknak* fokozatosan kell ezt kialakítaniuk, és ez időbe telik. De már kezdetben is az „egyszerű élet és fennkölt gondolkodás” legyen az alapeszme. Mivel a közösség teljesen elzárkózik a várostól, először talán kényelmetlennek és puritánnak tűnik majd, de életük békés lesz, és nem kell az érzékkielégítésért végzett fáradságos munkára alapozott természetellenes városi társadalom gondjaival megküzdniük. És ami a legfontosabb, a közösség tagjainak szolgálniuk kell Kṛṣṇát és énekelniük kell nevét.

Prabhupāda keveset beszélt, s úgy ment az ösvényen végig, mintha otthon lenne. Megálltak a patak mellett. Kīrtanānanda Swami és Hayagrīva leterítettek a fűre egy pokrócot, és Prabhupāda leült.

— Kīrtanānanda miatt álltunk meg — mondta. — Fáradt. — Ittak a patak vizéből, pihentek egy kicsit és folytatták útjukat.

Ahogy befordultak egy útkanyarulatba, Prabhupāda meglátott egy tisztást az előttük húzódó hegygerincen. Egy kis favázás épület és egy pajta állt a hegygerinc alacsonyabb részén. Hayagrīva elmondta, hogy ezen a két ódon építményen kívül nincs más épület Új-Vṛndāvana közel ötven hektárnyi területén. Mivel semmiféle jármű nem járt arra, az utakat magasan benőtte a fű. A régi ház mellett egy fűzfa terebélyesedett. A tanya a zavartalan, primitív élet képét nyújtotta.

Prabhupāda szerette az új-vṛndāvanai egyszerű életet, és nagy elégedettséggel fogadott el minden csekélységet, amit a *bhakták* felajánlottak neki. Frissen örölt búzából készült tejbegrízt szolgáltak fel neki, és csodálatosnak tartotta. A konyha tehéntrágyával felmázolt, döngölt padlója láttán helyeselt, és azt mondta, hogy az indiai falvakban ugyanígy csinálják.

Tetszett neki padlásszobája is, közvetlenül a templomszoba fölött. Kihozta a kis Rādhā-Kṛṣṇa *mūrtikat*, akikkel másfél hónapja együtt utazott, és szolgája, Devānanda a szoba egyik felében egy kis asztalon oltárt rögtönzött. Két bőröndjéből asztalt formálva, s az egyikre lelki tanítómestere képét állítva Prabhupāda rögtön visszatért megszokott napirendjéhez.

Délelőtt kint a szabadban megmasszírozták, aztán meleg vízben megfürdött egy rögtönzött szabadtéri zuhanyzófülkében. Kīrtanānanda Swami elkészítette Prabhupāda szokásos ebédjét: *dālt*, rizst és *chapātī* — és még egy kis saját termésű zászpát. Előző nyáron Kīrtanānanda Swami és Hayagrīva szedret szedtek és főztek be, és most szedercesatniként szolgálták fel Prabhupādának. A *chapātī* frissen örölt teljeslisztből készült, és mindent fatúzón főztek. A

főzéshez a legjobb tüzelőanyag a tehéntrágya, mondta Prabhupāda; aztán jön a fa, aztán a gáz és végül az elektromosság.

Prabhupāda a nap nagy részét a szabadban töltötte egy datolyaszilvafa alatt, amely száz lábnyira állt a háztól. Az egyik *bhakta* épített neki egy alacsony asztalt oda, amellet ült és olvasott. Gyakran felnézett könyvéből, átnézett a mély völgyön a távoli hegygerincre, ahol az erdő találkozott az éggel.

Késő délután a *bhakták* a datolyaszilvafa alatt Prabhupāda köré gyűltek, leültek, s beszélgettek, míg lenyugodott a nap. Úgy látták, Új-Vṛndāvana fontosságának gyakorlati bizonyítéka az, hogy Prabhupāda velük lakik: ha ő, a legnagyobb *bhakta* elégedett az egyszerű étellel ezen az Isten háta mögötti helyen, a Hare Kṛṣṇát énekelve, akkor nekik követniük kell példáját.

Prabhupāda azt mondta, hogy Új-Vṛndāvana bizonyos értelemben jobb, mint az indiai Vṛndāvana, amelyet most világi emberek özönlöttek el. Ötszáz évvel ezelőtt Vṛndāvanában az Úr Caitanya Gosvāmī-követői feltárták Kṛṣṇa kedvteléseinek színhelyeit, és csak tiszta *bhakták* laktak ott. De az utóbbi években Vṛndāvanát materialisták és imperszonalisták népesítették be. Új-Vṛndāvanának azonban csak azokat szabad befogadnia, akik a lelki étellel akarnak foglalkozni. A védikus társadalomban, mondta Prabhupāda, mindenki elégedett volt azzal, hogy így éljen, egy kis faluban egy folyó partján. Nem volt szükség gyárakra. Prabhupāda azt akarta, hogy az egész világ így éljen, a védikus utat követve, és hogy Új-Vṛndāvana szolgáljon példaképpül, az egész emberiség érdekében.

Új-Vṛndāvanában nem volt telefon, és két mérföldet kellett gyalogolni a levelekért. Prabhupāda azt mondta, ebben hasonlít egymásra a két Vṛndāvana: mindkettőből hiányzik a modern kényelem. Ez a „kényelmetlenség” azonban jól illett a vaiṣṇava filozófiához, amely szerint az életet kényelmessé varázsoló dolgokból több gondunk származik, mint hasznunk. A *bhakta* mindent elfogad, amivel a természet megajándékozza, idejét és energiáját pedig a lelki kultúra művelésére fordítja.

Új-Vṛndāvanának egyetlen fekete-fehér hibridtehene volt, Kāliya. Prabhupāda minden reggel, délben és este ivott egy keveset a tejéből.

— Hatvanöt évem alatt nem ittam ilyen tejet — mondta. Azt jósolta, hogy egy nap Új-Vṛndāvanában sok tehen lesz, és a tögyeik annyira teli lesznek, hogy a kicsöpögő tej feláztatja majd a legelőket. A nyugati emberek nem ismerik fel hatalmas bűnüket, a tehenmészárlást, és nem látják annak szörnyű, karmikus visszahatását, de Új-Vṛndāvana bemutatja majd a szociális, erkölcsi és gazdasági hasznát annak, hogy védelmezik a tehenet, s hogy inkább tejtét használják fel, mintsem hogy megölnék és megennék a húsát — magyarázta Prabhupāda.

Azt akarta, hogy az új-vṛndāvanai *bhakták* építsenek kis házakat. Sok épületet akart, még akkor is, ha kezdetben nagyon primitívek, és elkészítette egy egyszerű égetett agyag építmény tervét. Kṛṣṇa-tudatú iskolát is akart, és azt mondta, a vidék lenne a legalkalmasabb erre a célra.

— A városokat emberek hozták létre, a vidéket pedig Isten — mondta, kissé átalakítva a brit költő, Cowper szavait. A gyerekeknek olvasást, írást és számtant kell tanulniuk, ugyanakkor tiszta *bhaktákká* kell válniuk. Játékaikban utánozhatják Kṛṣṇa és a tehenpásztorfiúk kedvteléseit: egyikük masszírozza Kṛṣṇát, másikuk birkózik Vele — akárcsak a lelki világban. Új-Vṛndāvanában a nők vigyáznak majd a gyerekekre, tisztán tartják a templomot, főznek a *mūrtiknak* és vaját köpülnek, mondta Prabhupāda.

Sok terve volt Új-Vṛndāvanával kapcsolatban, és csak alapötleteket adott, néhány részlettel gazdagítva.

— Fejlesszék tovább kedvetek szerint! — mondta Kīrtanānanda Swaminak. Egy ideális védikus közösség, amely megtermeli saját ennivalóját és szükségleteit — ezt akarta Prabhupāda. Azt mondta, hogy ha a *bhakták* nem tudnak önellátóak lenni, semmi értelme ekkora földet elfoglalniuk.

Prabhupāda már új-vṛndāvanai látogatása előtt megkérte Kīrtanānanda Swamit és Hayagrīvát, hogy tervezzenek hét templomot a birtokra, és nevezzék el őket Vṛndāvana hét fő templomáról, a Madana-mohana, a Govindajī, a Gopīnātha, a Rādhā-Dāmodara, a Rādhā-ramaṇa, a Śyāmasundara és a Rādhā-Gokulānanda templomról. Azt mondta, ő maga gondoskodik majd Rādhā-Kṛṣṇa *mūrtiról* minden egyes templom számára.

Elkerülhetetlen volt, hogy Prabhupāda elhagyja Új-Vṛndāvanát: a Londonból, Los Angelesből és San Franciscóból érkező levelek utazásra kényszerítették. Távozása napján az új-vṛndāvanai *bhakták* játékosan kötekedtek vele, hogy nem mehet el. Kīrtanānanda Swami még azt is mondta, hogy lezárják az utat. De Prabhupāda megszidta:

— Ilyet nem tehetsz a lelki tanítómestereddel.

Kīrtanānanda Swami és az új-vṛndāvanai *bhakták* kíséretében Prabhupāda végigsétált az erdei ösvényen. A környék zöldellt, a nyári levegő forró volt és párás. Prabhupāda nem szólt. Azért jött ide, hogy bátorítsa tanítványait, és ő maga is bátorítást kapott. Egyszerű falusi életet látott itt, ahogyan Kṛṣṇa is élt, a földművelésre és a tehéntartásra támaszkodva. Egyelőre csupán néhány *bhakta* lakott itt, de Kṛṣṇa kegyéből majd jönnek többen is.

Prabhupāda és Kīrtanānanda Swami együtt mentek az erdei úton. Keveset beszéltek, de jól megértették egymást. Prabhupāda nem sok különleges utasítást adott neki: néhány szó, miközben együtt sétáltak vagy ültek a szabadban, egy kézmozdulat, egy örömteli vagy aggódó arckifejezés. Kīrtanānanda Swami azonban tudta, hogy Új-Vṛndāvana nagyon kedves lelki tanítómesterének, és hogy számára is kedvessé kell válnia. Prabhupāda biztosította őt, hogy Kṛṣṇa minden sikerrel megáldja Új-Vṛndāvana *bhaktáit*, mert életük középpontjában a Hare Kṛṣṇa éneklése, a *mūrtik* szolgálata és a tehénvédelem áll. A közösség már most sikeres, és Kṛṣṇa a jövőben is meg fogja óvni a *bhaktákat* minden akadálytól és nehézségtől.

A két mérföldes gyaloglás után Prabhupāda követői gyűrűjében állt az autó mellett, amely a pittsburghi repülőtérré viszi majd, ahonnan aztán Los Angelesbe repül. Bőröndjeit lovas szekérral hozták idáig, és most berakták az autó csomagtartójába. Prabhupāda a hátsó ülést foglalta el. Az autó „Hare Kṛṣṇa!” és „Prabhupāda!” kiáltások mellett gördült ki a vidéki főútra, Prabhupāda pedig tovább *japázott*.

* * *

Prabhupāda rendszeresen kapott híreket hat londoni tanítványától. Mivel kevés pénzüik volt és a párok a város különböző pontjain laktak, a legtöbb lelkesítést Prabhupāda leveleiből kapták. Újra és újra elolvasták utasításait, és arról álmodoztak, hogy egy nap majd meglátogatja őket Londonban. San Franciscóban jó mulatság volt a Kṛṣṇa-tudat a három párnak, de Angliában egyre nehezebb lett. Mivel külföldiek voltak, nem vállalhattak munkát, és nagyon kevés ismerősük volt. Bár nem élhettek együtt, megpróbálták fenntartani az összetartás szellemét és Kṛṣṇa-tudatukat.

Aztán küzdelmeik egyik telének közepén szerencsés változás következett be a londoni *bhakták* életében: találkoztak George Harrisonnal, a Beatles tagjával. Már régóta töprengtek, hogyan vegyék rá a Beatlest, hogy énekelje a Hare Kṛṣṇát. Egyszer a Beatles Apple Records stúdiójának egy almás pitét küldtek, s ráírták: Hare Kṛṣṇa. Egy másik alkalommal egy felhúzható sétáló almával lepték meg őket, amelyre rá volt nyomtatva a Hare Kṛṣṇa *mantra*. Még a saját *kīrtanájukat* is elküldték kazettán, és válaszul megkapták az Apple Records elutasító szabványlevelét. Kṛṣṇa különleges elrendezésének tűnt, hogy Śyāmasundara egyszer csak találkozott a világ egyik leghíresebb személyiségével, George Harrisonnal.

Śyāmasundara borotvált fejjel, *dhotīban* ült az Apple Records egyik zsúfolt szobájában, abban reménykedve, hogy válthat pár szót valakivel, aki kapcsolatban áll a Beatles-szel. George éppen lefelé jött a lépcsőn egy tárgyalásról. Ahogy belépett a szobába, meglátta Śyāmasundarát. Odasietett és leült mellé.

— Hol voltatok mostanáig? — kérdezte. — Már jó néhány éve próbálok találkozni Hare Kṛṣṇásokkal!

Śyāmasundara és George egy órán keresztül beszélgettek, s közben mindenki körülöttük álldogált.

— Tényleg régóta szeretnék veletek találkozni — mondta George. — Gyere el hozzám holnap!

Másnap Śyāmasundara George-nál ebédelt, ahol találkozott a többi Beatle-vel is: Ringo Starral, John Lennonnal és Paul McCartney-val. Mindannyian kérdezték, de leginkább George érdeklődött.

George: *Volt egy lemezem, amelyen Śrīla Prabhupāda a Hare Kṛṣṇát énekelte a bhaktákkal. Már legalább két éve megvolt. Azon a héten kaptam, amikor kiadták. Nyitott voltam erre a dologra. Az embert vonzzák az efféle dolgok. Sokszor lejátszottam; Johnnal hallgattuk. Emlékszem, napokon át énekeltük. Vitorláztunk a görög szigeteken, ukulele bendzsókon játszottunk és énekeltük a Hare Kṛṣṇát. Szóval már énekeltem a Hare Kṛṣṇát azelőtt is, hogy találkoztam volna Śyāmasundarával, Guru dāsával és Mukundával. Szerettem hallgatni a Hare Kṛṣṇa mantrát, és volt egy lemezem.*

Tudtam Prabhupādáról, mert elolvastam az egész szöveget a lemezborítón. Voltam már Indiában, és tudtam, hogy honnan jöttek ezek a bhakták az öltözködési stílusukkal és a borotvált fejükkel. Láttam őket Los Angeles és New York utcáin. A bhaktákról alkotott elképzelésem nem olyan volt, mint a többi emberé — annyi könyvet olvastam és annyi jógit láttam már. Nem, én tudatában voltam annak, hogy ez egy kemény csapat, sokkal lemondottabb, mint a többiek — még a kávéról, a csokoládéről és a teáról is lemondtak.

Śyāmasundara később is rendszeresen meglátogatta George-ot és hamarosan barátok lettek. George, aki azt a mantrát vibrálta, amit Maharishi Mahesh Yogitól kapott, most először kezdett foglalkozni a bhakti-yogával és a védikus filozófiával. Nyíltan beszélt Śyāmasundarával, Guru dāsával és Mukundával a lelki kutatásairól és a karmával kapcsolatos megvalósításairól.

George: *Egy jógi, akivel Indiában találkoztam, azt mondta: „Nagyon szerencsés vagy. Fiatal vagy, híres, szerencsés és gazdag, és mindez mégsem elég neked. Meg akarsz ismerni valami mást.” A legtöbb ember el sem jut addig a pontig, hogy rájőjön: van valami ezen a falon túl. Csak megpróbálnak feljutni a fal tetejére, hogy ehessenek, szép házuk legyen, kényelmesen éljenek és hasonlók. De én elég szerencsés voltam ahhoz, hogy idejében rájőjjek: van valami más is az életben; míg a legtöbb ember csak tönkremegy abban, hogy anyagi dolgokat próbál megszerezni.*

Egy 1967-es Haight-Ashburyben tett látogatás után George úgy érezte, bűnös az LSD kultúra elterjesztésében. Az volt a benyomása, hogy Haight-Ashbury hippiejei kreatív művészek, de amikor látta őket narkós önkívületben, piszkosan és elkeseredve — „a Bowery West Coast-i kiadása” —, részben felelősnek érezte magát. Elhatározta, hogy befolyásos helyzetét kihasználva komolyabb témákról ír majd dalaiban, és ezentúl nem a tudattágítókról és a szexualitásról fog énekelni. Az indiai szellemiség is egyre jobban érdekelte — úgy gondolta, előző életei karmájának köszönhetően.

George: *Otthonosan éreztem magam ebben a Kṛṣṇa-dologban. Azt hiszem, ez valami olyasmi, amit korábbi életeimből hozhattam magammal. Olyan volt, mintha egy ajtó tárult volna ki előttem. Olyan volt, mintha egy mozaikjátékból kellene összeraknom egy ábrát. Szükségem volt ezekre az apró részletekre — hogy jöttek a bhakták és Swami Bhaktivedanta, vagy hogy egy bhakta adott nekem egy könyvet, vagy hogy megvolt az a lemezem —, és lassanként összeállt a kép.*

Ez az egyik oka annak, hogy Śyāmasundara és Guru dāsa olyan nagy hatással voltak rám, mikor először Londonba jöttek. Jöjjön, aminek jönnie kell, ha egyáltalán talpra kell állnom és tartoznom kell valahová, akkor inkább ezekhez a srácokhoz tartozzam, mint bárki máshoz. Ez egy ilyen dolog. Inkább a bhaktákkal leszek, mint a rendes emberekkel, az úgynevezett szentekkel.

George felajánlotta, hogy segít a *bhaktáknak* épületet szerezni Londonban, és Śyāmasundarával arról beszéltek, hogy csinálnak egy Hare Kṛṣṇa lemezt. De Śyāmasundara sohasem siettetett.

Amikor Prabhupāda hallott George-ról, komolyan megfontolta az eshetőséget, hogy George teljesen elfogadhatná a Kṛṣṇa-tudatot. Levonva a logikus következtetést, Prabhupāda lelki szemei előtt a világ tudati forradalmát látta — élén a Kṛṣṇa-tudatos Beatles-szel.

Leveledből az derül ki, hogy George Harrison úr rokonszenvez mozgalmunkkal, és ha Krishna valóban elégedett vele, akkor biztosan csatlakozni tud majd hozzánk, hogy segítsen terjeszteni a Samkirtan mozgalmat az egész világon. Valamiért a Beatles a közfigyelem és a közcsodálat tárgya lett a szomszédos európai országokban és Amerikában is. George Harrison úr vonzódik Samkirtan csapatunkhoz, és ha elvállalja a vezető szerepet egy nagy Samkirtan csapat szervezésében, amely magában foglalná a Beatlest és a mi ISKCON-fiainkat, egészen biztosan nagy változás következne be a világ politikai arculatában, melyet most úgy elgyötörnek a politikusok mesterkedései.

George barátsága fokozta a *bhakták* izgalmát, amely Prabhupāda Londonba érkezését előzte meg. Azt, hogy egy világhírű személyiség vár arra, hogy találkozhasson vele, újabb lehetőségnek tekintették arra, hogy örömet szerezzenek neki, és hogy siker koronázza a londoni prédikálást.

George a Kṛṣṇa-tudattal tartott kapcsolata és saját lelki fejlődése eredményeképpen dalaiban is egyre inkább kifejezésre juttatta az Úr Kṛṣṇa iránt érzett odaadását. Ahogy olvasta Prabhupāda *Eredeti Bhagavad-gītáját*, el tudta fogadni, hogy a személyes felfogás Istenről magasabb rendű, mint a személytelen felfogás. Guru dāsa megmutatta neki azt a verset a *Gītában*, amelyikben Kṛṣṇa azt mondja, hogy ő a személytelen Brahman alapja. George-nak tetszettek a Kṛṣṇa-tudat elvei, de vigyázott arra, hogy ne mutasson kizárólagos odaadást Prabhupāda és Kṛṣṇa iránt. A *bhakták* ennek megfelelően bántak vele, hogy ne zavarják meg.

Január 11-én Prabhupāda újabb levelet írt londoni *bhaktáinak* arról, hogyan szolgálhatná George legjobban Kṛṣṇát.

Nagyon örülök, hogy Harrison úr olyan dalokat ír, mint „Az Úr, akiről oly régóta nem veszünk tudomást”. Nagyon bölcs. Majd ha találkozunk, beszéljek neki a Krishnától való távollét érzéséről, és akkor írhat majd néhány dalt, amely rendkívül vonzani fogja a közönséget. Az embereknek szükségük van ilyen dalokra, és ha ilyen nagyszerű képviselők nyújtják át nekik, mint a Beatles, biztosan nagy siker lesz.

George később valóban lemezre vett néhány ilyen dalt. Az „Édes Uram” két hónapig volt első az amerikai kislemezlistán, és nagylemeze, az „Élet az anyagi világban”, amelyből egymilliót adtak el, öt hétig vezette a Billboard sikerlistáját.

Prabhupāda óvta a *bhaktákat* attól, hogy kizárólag George-tól várjanak segítséget, és azt tanácsolta nekik, keressenek egy lakást ők maguk, és béreljék ki. George azonban segíteni akart, és újra azt javasolta a *bhaktáknak*, hogy készítsenek egy lemezt az Apple neve alatt. A londoni *bhaktáknak* régi, dédelgetett vágya volt, hogy rávegyék a Beatlest egy olyan lemez elkészítésére, amelyiken a Hare Kṛṣṇát éneklik; ha a Beatles megcsinálná, biztosan világhírűvé válna a *mantra*. George-nak tetszett az ötlet, de inkább azt akarta, hogy a *bhakták* énekeljenek rajta, és az Apple neve alatt adják ki.

— Inkább ti kapjátok a pénzt, mint mi — mondta. — Rajta, csináljatok egy lemezt!

Így hát a *bhakták* elmentek George-hoz egy *mantra*-zenélésre. George kísérte őket a gitárján, és néhány héttel később a *bhakták* újra eljöttek és meghallgatták a felvételt. George kész volt arra, hogy csináljanak egy próbafelvételt a stúdióban, és a *bhaktákkal* megbeszélte, hogy találkozzanak vele és zenész barátjával, Billy Prestonnal a Trident stúdióban, a St. Anne's Alleyn. Felvettek néhány órai anyagot; a szalag jól hangzott. George és Śyāmasundara megbeszélték a tényleges felvétel időpontját.

A felvétel napján körülbelül egy tucat *bhakta* — beleértve néhány újonnan toborzott angolt is — gyűlt össze az EMI hangstúdiójában az Abbey Roadon. Amikor a *bhakták* első csoportja megérkezett George Mercedesén, tizenévesek egész tömege kezdte körülöttük énekelni a Hare Kṛṣṇát azon a dallamon, amely a *Hair* című rockmusical nyomán vált népszerűvé. Míg Yamunā vaiṣṇava tilakát festett a technikusok homlokára, Mālatī kirakta a kiránduló kosarakból a *prasādamot*, néhány másik *bhakta* pedig Kṛṣṇa képeket akasztott a falra és füstölőket gyújtott. „Megkrisnásították” a stúdiót.

A felvétel megkezdődött. Paul McCartney és felesége, Linda ültek a keverőpult mögött. Mindenki gyorsan dolgozott. Körülbelül egy óra alatt vették fel a negyvenötös fordulatszámú lemez A oldalát. George orgonán játszott, Mukunda *mṛdaṅgázott*. Yamunā énekelt előre Śyāmasundarával a háttérben, a többi hang pedig kórust alkotott. És hogy minden jól sikerüljön, mindenki Prabhupādára koncentrált és lelki erőért imádkozott.

Negyedszerre minden simán ment, és a végén Mālatī egy hirtelen ötlettel megütött egy rézgongot. Aztán felvették a lemez hátoldalát: imákat Śrīla Prabhupādához, az Úr Caitanyához és társaihoz, a hat Gosvāmīhoz. Utána George hangaláfestése következett basszusgitarján és más hangszereken. *Bhakták*, hangmérnökök — mindenki úgy érezte, hogy jó lesz.

— Óriási lesz! — jósolta George.

* * *

Ahogy a lemezt gyártani kezdték, a *bhakták* visszatértek megszokott munkájukhoz. Még mindig külön éltek. Prabhupāda szeptember elejére jelezte érkezését. Elmegy Hamburgba és aztán Londonba jön, mondta — még akkor is, ha nincs templom. Ám valamilyen csoda folytán Prabhupāda érkezése előtt két hónappal minden összejött.

Guru dāsa találkozott egy ingatlanügynökkel, és kibérelt tőle egy épületet a Bury Place-en, a British Museum közelében; a *bhakták* azonnal beköltözhetek. Esményi helyen, hatvannégy font egy hétre, azonnali birtokbavétel — csodálatos volt. Mukunda írt Prabhupādának, és pénzt kért tőle a foglalóra. Prabhupāda beleegyezett. Śyāmasundara kapott egy kezes levelet George-tól az Apple Corporation Ltd. hivatalos levélpapírján, amely szilárdan leszögezte, hogy az Apple biztosítja a lakbér kifizetését abban az esetben, ha a *bhakták* beszüntetnék a fizetést. A *bhaktáknak* egy héten belül egy ötszintes épületük volt London belvárosában.

Ám amikor be akartak költözni új központjukba a Bury Place-en, a városi tisztségviselők tudomásukra hozták, hogy nincs megfelelő lakhatási engedélyük. A bürokrácia hetekig, hónapokig tarthat. Megint ott álltak helyiség nélkül, ahol élhettek s Kṛṣṇát imádhatták volna. Śyāmasundara bízva abban, hogy minden megoldódik, hozzálátott egy vörösfenyő templomszoba építéséhez az épületben.

John Lennon felajánlotta Śyāmasundarának, hogy a *bhakták* lakhatnak vele Tittenhurstben egy nagy birtokon, amelyet nemrégiben vásárolt Ascot közelében. Szükség volt egy kis felújításra, és ha a *bhakták* segítenek, ad nekik helyet, ahol élhetnek.

— A gurunk is lakhat ott? — kérdezte Śyāmasundara. John beleegyezett, és a *bhakták* beköltöztek a cselédek hajdani lakásaiba a birtokon.

Néhány héttel Prabhupāda megérkezése előtt piacra került a „Hare Kṛṣṇa Mantra” lemez. Az Apple Records nagy hírverést csapott, és egy színes busszal újságírókat és fényképeszket hozott a kék-fehér sátorhoz, ahol George és a *bhakták* várakoztak.

Első nap hetvenezer példány fogyott el a lemezből. Néhány héten belül a *bhakták* megjelentek a népszerű Csúcslista című tévéműsorban, amint „dalukat” éneklük.

John Lennon birtoka, amely korábban a Cadbury család tulajdonát képezte, közel ötvenöt hold pázsitos és erdős területen feküdt, egy nagy kastélyt és több kisebb épületet foglalva magában. John és felesége, Yoko a kastélyban laktak. A szolgák lakrésze, ahová a *bhakták* és Prabhupāda költözhetek, négy különálló lakás volt a kastély közelében. Körülbelül tizenöt *bhakta* költözött be, egy lakást pedig fenntartottak Prabhupādának és a szolgájának. De nem ez volt az első alkalom, hogy Lennonék vendégül látták a *bhaktákat*. Néhány hónappal azelőtt a

montreali Queen Elisabeth Hotelben John és Yoko lakosztályában néhány *bhaktával* együtt énekelte a Hare Kṛṣṇát.

John azt akarta, hogy a főépületben a *bhakták* bontsák le a keményfa burkolatot a falakról és a padlóról, és rakjanak fel helyette új falakat és fekete-fehér márvány padlólapokat. Míg a felújítási munkálatok elkezdődtek, Īśāna, aki akkoriban érkezett Kanadából, hozzálátott, hogy a régi báltermet templomszobává alakítsa néhány segítőtárssal. A templomszoba építése egy *vyāsāsana* elkészítésével vált teljessé, amelyet Prabhupādának szántak. A *bhakták* éjjel-nappal dolgoztak Prabhupāda lakosztályán, a templomszobán és a *vyāsāsánán*. Az energia, amivel dolgoztak, nyilvánvalóvá tette John és Yoko számára, mennyire szeretik lelki tanítómesterüket. Amikor készítettek egy felvételt, hogy elküldjék Prabhupādának Németországba, Īśāna megkérdezte Johntól, hogy akar-e mondani valamit a gurujuknak. John mosolygott, és azt mondta, szeretné tudni Prabhupāda titkát, amellyel ilyen odaadóvá teszi követőit.

A díszletek készen álltak. Elérkezett az idő a főszereplő belépésére. Az Úr Kṛṣṇa tiszta *bhaktája* végre eljön Angliába. A Kṛṣṇa-tudat hat londoni úttörője számára hosszú küzdelem volt ez, de most úgy tűnt, legképtelenebb álmaik is valóra válnak. Találtak egy helyet, ahol Prabhupāda lakhat, és elérték, hogy van egy templomuk London központjában. Ez Kṛṣṇa áldása volt.

* * *

1969. szeptember 11.

Az Apple Records és a Lufthansa német légitársaság közreműködésével a *bhakták* fogadást szerveztek Prabhupādának a londoni Heathrow repülőtéren. Ahogy Prabhupāda lelépett a repülőgép lépcsőjéről, egy autóhoz vezették, amely egy különleges személyek számára fenntartott csarnokba vitte, ahol átesett a bevándorlási és vámvizsgálaton. Ahogy kilépett az autóból, a *bhakták* a kijárat felé futottak és hódolatukat ajánlották a nedves járdán. Prabhupāda mosolyogva nézett le rájuk. A *bhakták* felemelkedtek, lesöpörték *dhotijukról* és *szárijukról* a nedves útburkolatot, és boldogan vették körül Prabhupādát, ahogy belépett a csarnokba.

— Mit szól ehhez a fogadtatáshoz? — tódultak be az újságírók.

— Nem különösebben érdekel, hogy engem hogyan fogadnak — válaszolta Prabhupāda. — Azt akarom tudni, hogyan fogadják a mozgalmat az emberek. Engem az érdekel.

— Haribol! — kiáltották a *bhakták* egy emberként.

— Különleges ez az üdvözlés az ön számára, vagy megszokott, mindennapos dolog?

— Nem, bárhová megyek, mindenütt vannak tanítványaim. A nyugati országokban körülbelül húsz központom van, a legtöbb Amerikában. Az amerikai fiúk nagyon lelkesek. Azt hiszem, Los Angelesben és San Franciscóban nagy fogadtatásban részesítettek. A Ratha-yātrā fesztiválon körülbelül tízezer fiú és lány követett hét mérföldön keresztül.

— Haribol! — kiabáltak a *bhakták*.

— Mit próbál tanítani, uram? — kérdezte a *Sun* riportere.

— Megpróbálom megtanítani önöknek azt, amit elfelejtettek.

— Haribol! Hare Kṛṣṇa! — nevettek a *bhakták*.

— Mégpedig?

— Istenről akarom tanítani önöket. Néhányan önök közül azt mondják, hogy nincs Isten. Mások azt mondják, hogy Isten halott. És megint mások azt mondják, Isten személytelen vagy valami üresség. Ez mind ostobaság. Meg akarom tanítani minden ostoba embernek, hogy van Isten. Ez a küldetésem. Bármilyen ostoba jön — be fogom bizonyítani, hogy van Isten. Ezt jelenti az én Kṛṣṇa-tudatú mozgalmam. Ez kihívás az ateistákkal szemben: Ez Isten. Ahogy mi itt szemtől szemben ülünk, ugyanúgy Istent is láthatja szemtől szemben, ha őszintén és komolyan akarja. Ez nem lehetetlen. Sajnos, önök megpróbálják elfelejteni Istent. Ezért szenvednek annyit az életben. Én azt prédikálom, hogy váljanak Kṛṣṇa-tudatosok és legyenek boldogok. Ne hagyják, hogy *māyā*, vagyis az illúzió képtelen hullámai elsodorják önöket!

Az újságírók megkérdezték, mi a véleménye Billy Grahamról, a holdutazásról, az írországi háborúról, és hogy hol van a felesége és a gyerekei. Megkérték, hogy nézzen rájuk, és kattogtak a fényképezőgépeikkel. Végül megköszönték neki, aztán a fogadóbizottság feloszlott.

Prabhupāda kilépett az épületből és az ott várakozó csillogó-villogó Rolls Royce-hoz indult, amelyet John Lennontól kaptak kölcsön. Prabhupāda törökülésben beült a hátsó ülésre. A sötétített szélvédővel ellátott, fényűzően berendezett limuzinban még televízió is volt. A *bhakták* annyira megzavarodtak izgalmukban, hogy egyikőjük sem gondolt arra, hogy csatlakozzon Prabhupādához, és a sofőr villámgyorsan elindult vele Tittenhurstbe. Prabhupāda csendesen ült, csak néha hallatszott *japázása*, ahogy az autó végiggördült a repülőtérrel kivezető kacskaringós utakon.

Angliában volt. Apja, Gour Mohan nem akarta, hogy Angliába jöjjön. Egyszer egyik nagybátyja azt mondta Gour Mohannak, hogy Angliába kellene küldenie a fiát, hogy ügyvédet faragjanak belőle. Gour Mohan azonban nemet mondott; ha fia odamenne, lehet, hogy a húsevők, részegesek és szexüvérek befolyással lennének rá, megrontanák. De most, hetven évvel később Prabhupāda mégis eljött Angliába — nem azért, hogy az angolok befolyásolják, hanem hogy ő befolyásolja az angolokat. Azért jött, hogy megtanítsa őket arra, amit elfelejtettek.

És a szerencsés kezdeten már túl volt, Kṛṣṇa különleges gondoskodásának köszönhetően. Kṛṣṇa kegye volt, mikor egyedül, pénz nélkül kellett élnie New York Cityben. És most egy sofőr vezette limuzinon gördül be Angliába — ez is Kṛṣṇa kegye. Az autót Kṛṣṇa kegyének részeként fogadta el, és szilárdan kitartott célja mellett, hogy végrehajtsa lelki tanítómestere utasítását, minden körülmények között.

Prabhupāda hamarabb érkezett meg, mint tanítványai. De akik a kastélyban maradtak, nagy izgalommal várták, és megmutatták első emeleti szobáját a szolgák lakrészében. A kicsi szoba hűvös volt és nyirkos, egy alacsony asztallal és faltól falig szőnyeggel, amelyhez a többi szobából szedték össze a darabokat. A hozzá tartozó üres szoba még kisebb volt. Prabhupāda leült az alacsony asztalhoz.

— Hol vannak a többiek? — kérdezte. Ahogy hátradőlt és kinézett az ablakon, látta, hogy éppen elered az eső.

Miután Prabhupāda megebédelt, George, John és Yoko benéztek a *bhaktákhoz*. Śyāmasundara meghívta őket Prabhupādához. George Johnhoz fordult és megkérdezte:

— Fel akarsz menni? — Tittenhurst szakállas, szemüveges, vállig érő hajú ura beleegyezett. Yoko is kíváncsi volt, így aztán mindannyian felmentek Prabhupāda kicsiny szobájába.

Prabhupāda asztala mögül jóindulatúan mosolyogva megkérte vendégeit, hogy jöjjenek beljebb és foglaljanak helyet. Itt volt Anglia leghíresebb emberei közül kettő, és Kṛṣṇa azt akarta, hogy beszéljen velük. Prabhupāda levette virágfüzérét, odaadta Śyāmasundarának, s intett neki, hogy akassza George nyakába.

— Köszönöm! — mondta George. — Hare Kṛṣṇa!

Prabhupāda mosolygott:

— Ez Kṛṣṇa áldása.

— Hare Kṛṣṇa — válaszolta újra George.

— Igen — mondta Prabhupāda —, a *Bhagavad-gītā* azt írja: *yad yad ācarati śreṣṭhas tat tad evetaro janah/ sa yat pramāṇam kurute lokas tad anuvartate*. Amit a vezető személyiségek elfogadnak, azt a közönséges emberek követik. *Yad yad ācarati śreṣṭhaḥ. Śreṣṭhaḥ* azt jelenti: „vezetők”, *ācarati* pedig azt: „cselekedni”. Bármit is tegyen egy vezető személyiség, az emberek követni fogják. Ha a vezető azt mondja valamire, hogy az jó, akkor mindenki elfogadja, hogy az jó. Isten, Kṛṣṇa kegyéből ti vagytok a vezetők. Fiatalok ezrei követnek benneteket. Szeretnek benneteket. Ha valami igazán jót adtok nekik, akkor az egész világ megváltozik.

Habár George és John csaknem egyidős volt legtöbb tanítványával, Prabhupāda *śreṣṭhāknak*, megbecsült vezetőknek tekintette őket.

— Ti is igyekezték békét adni a világnak — folytatta Prabhupāda. — Olvastam néhány nyilatkozatokat. Ti is nagyon szeretnétek. Mindenki. Minden szent személynek igyekeznie kell, hogy békét hozzon a világra. De tudnunk kell, hogyan tegyük ezt. — Elmagyarázta a „béke képletét” a *Bhagavad-gītā* szerint: csak azok találhatják meg az igazi békét, akik elfogadják, hogy minden az Istenség Legfelsőbb Személyiségének a tulajdona, ő minden áldozat célja és mindenki barátja.

Aztán még nyíltabban is mondta a két Beatle-nek, amire már korábban is célzott: tanulniuk kell a Kṛṣṇa-tudatot és segíteniük kell abban, hogy megtanítsák a világnak.

— Arra kérlek benneteket, hogy legalább értsétek meg ezt a filozófiát, amennyire csak tudjátok — mondta. — És ha úgy találjátok, hogy jó, akkor fogadjátok el. Ti is szeretnétek adni valamit a világnak. Hát próbáljátok meg ezt! Olvastátok már a könyveinket, ezt az *Eredeti Bhagavad-gītāt*?

— Olvastam részleteket a *Bhagavad-gītából* — válaszolt John. — Nem tudom, melyik változat volt. Annyi fordítása létezik.

— Többféle fordítása van. Ezért adtam ki ezt az *Eredeti Bhagavad-gītāt* — mondta Prabhupāda. Elmagyarázta, hogy az anyagi világ a szenvedések helye. A természet kegyetlen. Amerikában Kennedy elnököt tartották a legszerencsésebb, legboldogabb embernek, akit az egész világ tisztelt.

— De egy pillanat alatt — Prabhupāda hangosan csettintett az ujjával — vége volt. Átmeneti. Most mi van vele? Hol van? Ha az élet örök, ha az élőlény örök, akkor hová ment? Mit csinál? Boldog vagy boldogtalan? Amerikában született meg vagy Kínában? Senki sem tudja megmondani. De az tény, hogy mint élőlény, Kennedy elnök örök. Létezik.

Prabhupāda elmagyarázta a lélek-vándorlást. Aztán újra megkérte őket:

— Próbáljátok ezt megérteni, és ha tetszik, akkor éljetez e szerint! Ti valami nagyon jót kerestek. Ésszerűtlen az ajánlatom?

A két Beatle egymásra nézett, de nem válaszoltak. Prabhupāda lágyan, derűsen felnevetett.

— Intelligens fiúk vagytok. Próbáljátok megérteni!

Prabhupāda megkérdezte vendégeitől, milyen filozófiát követnek.

— Hogy mit követünk? — kérdezte John.

— Mi nem követünk semmit — mondta Yoko. — Mi csak élünk.

— Meditációval próbálkozunk — mondta George. — Vagyis én meditálok. *Mantra* meditáció.

Aztán kérdezni kezdtek — ugyanazokat a kérdéseket tették fel, amelyeket Prabhupāda oly sokszor hallott már. Miután meghallgatták Prabhupāda magyarázatát a Brahmanról, az Istenség Legfelsőbb Személyiségének mindent átható lelki energiájáról, Yoko kételkedett benne, hogy a Brahman tiszta tud maradni és nem szennyeződik be idővel. Prabhupāda azt javasolta neki, hogy legyen komoly lelki tanítvány, és akkor majd megérti a lelki filozófiát.

John és Yoko megrögzött eklektikusok lévén nehezen tudták elfogadni a védikus szaktekintély fogalmát, amiről Prabhupāda beszélt nekik.

— Akkor is át kell szűrniük a dolgokat, mint a homokot, hogy lássuk, mi a legjobb — mondta John.

— Nem. Egy dolgot próbálj megérteni: ha Kṛṣṇa nem a legfelsőbb hatalom, akkor ezek az emberek miért fordítják a könyvét? Miért nem próbálsz megérteni?

— Én nem mondom, hogy Kṛṣṇa nem a legfelsőbb. Ezt elfogadom. Van valami félreértés a szanszkrit *Gītā* angol fordítása körül. Én azt mondtam, hogy sok változat van, és azt hiszem, azt gondoltuk, hogy ön azt akarja mondani, hogy az ön változata, az ön fordítása a hiteles, a többi pedig nem. De nem igazán volt téves az elképzelésünk Kṛṣṇa azonosságát illetően.

— Rendben van. Ha elhiszed, hogy Kṛṣṇa a Legfelsőbb Úr, és ez a véleményed, akkor látnod kell, hogy ki az, aki leginkább Kṛṣṇának szentelte az életét. Ezek az emberek huszonnégy órán keresztül éneklék Kṛṣṇa nevét. Valaki, aki egyszer sem mondja ki ezt a szót: Kṛṣṇa — hogyan válhat ő Kṛṣṇa hívévé? Hogyan válhat Kṛṣṇa képviselőjévé az, aki még csak ki sem mondja Kṛṣṇa nevét? Ha elfogadjuk, hogy Kṛṣṇa hiteles, akkor azok, akik közvetlenül Neki szentelték életüket, szintén felhatalmazott személyiségek.

Több mint egy óras beszélgetés után Prabhupāda megkínálta egy kis *prasādammal* John, George-ot, Yokót és tanítványait, akik a szobában ültek. Ha ezek a *śreṣṭhák* elfogadják a Kṛṣṇa-tudatot, az jó lesz nekik is és sok más embernek is. Teljesítette kötelességét és megadta nekik a lehetőséget. Ez volt Kṛṣṇa üzenete, és hogy elfogadják-e vagy sem, az most már rajtuk állt.

John bejelentette, hogy mennie kell, mert dolga van. Ahogy mindannyian elmentek, Yoko lefelé lépegetve a lépcsőn odafordult Johnhoz:

— Nézd, milyen egyszerűen él! Te tudnál így élni?

* * *

A *bhakták* rendszeresen találkoztak Johnnal és Yokóval. John kedvelte őket, bár eredetileg csak üzleti kapcsolatot akart. Barátai azonban azt tanácsolták neki, hogy ne nagyon mélyedjen bele a Swami és csoportja dolgaiba. Így aztán semleges maradt.

Īśāna dāsa: *A konyhában dolgoztam, John pedig a pianínónál ült. Egy hatalmas pianínója állt a konyhában, amelyről minden lakkot leszedtek — csak a csupasz fa maradt. Ott ült és játszott a Hare Kṛṣṇát. Az az ember nagyon nagy zenész volt. Minden elképzelhető zenei stílusban játszani kezdte a Hare Kṛṣṇát — country, klasszikus, rock-and-roll és mindenféle stílusban. Kedve szerint válogatott közöttük, és énekelte a Hare Kṛṣṇát. Az egész olyan természetes volt számára; bárki láthatta, hogy zseni. És kétségtelenül rettentően élvezte. Így szórakoztatott engem. Miközben virtuóz lelkesedéssel énekelte a Hare Kṛṣṇát és zongorázott, felesége, Yoko Ono jelent meg egy köntösben vagy miben, és szenvedő hangon megszólalt: „Kérlek, John, iszonyúan fáj a fejem! Nem tudnád abbahagyni ezt a dolgot és feljönni velem az emeletre?”*

George egészen más volt. Vonzódott Prabhupādához. Mikor a *bhakták* megkérdezték: „Miért csak téged érdekel ez a dolog az egész Beatlesből?”, George azt válaszolta: „Ez a *karmám*. Benne van a csillagképemben a lelki érdeklődés.”

George Harrison: *Prabhupāda éppen olyan volt, amilyennek elképzeltem. Félelem és áhítat keveredett bennem, ha arra gondoltam, hogy találkozom vele. Ez volt az, ami néhány találkozás után tetszett benne — úgy éreztem, sokkal inkább olyan, mint egy barát. Felengedtem. Később sokkal jobb volt, mert először nem értettem, hogy mit mond, és féltem, hogy talán még ahhoz is túl világi vagyok, hogy ott legyek. De aztán felengedtem, és sokkal fesztelenebb voltam vele, és ő mindig barátságosan viselkedett velem. Nem beszélt velem másképp, mint a többiekkel. Mindig csak Kṛṣṇáról beszélt, és csupán véletlenszerű volt, hogy éppen ki volt ott. Bármikor látta az ember, mindig ugyanolyan volt. Nem az a fajta ember volt, aki egyszer azt mondja, hogy énekelj a Hare Kṛṣṇát, legközelebb pedig azt: „Nem, nem, tévedtem.” Mindig ugyanolyan volt.*

Mindig öröm volt látni. Néha beugrottam, habár nem úgy terveztem a napom, de aztán úgy gondoltam, jobb, ha mégis megyek, mert ott a helyem, és mindig úgy jöttem el, hogy nagyon jól éreztem magam. Tudatában voltam annak, hogy személyesen figyel rám. Ennek mindig örültem.

George vonzódott Kṛṣṇához és szeretett *mantrázni*. Már akkor hallott Kṛṣṇáról valamit Maharishi Mahesh Yogitól, Paramahansa Yogananda önéletrajzából és indiai utazásai során, mielőtt Prabhupādával találkozott. De Prabhupāda tanításai Kṛṣṇáról, az Abszolút Igazságról, minden eredetéről különösen nagy hatással voltak rá.

George: *Prabhupāda segített abban, hogy rájöjjenek, milyen sokféleképpen lehet megközelíteni Kṛṣṇát. Ott van például a prasādam. Azt hiszem, ez a prasādam nagyon fontos dolog, még akkor is, ha csak trükk. Ahogy mondják, az ember szívéhez az út a gyomrán keresztül vezet. Nos, ha ez az út vezet az ember lelkéhez, jól működik. Mert nincs jobb, mint ha énekelisz*

és táncolsz vagy egyszerűen csak ülsz és beszélgetsz, és hirtelen enni adnak. Ez áldás. És nagyon fontos, hogy megtanulod megérinteni és megízlelni őt.

Kṛṣṇa korlátlan. És már az, hogy Prabhupāda ott volt és ontotta ezt a tudást, megindított. Ez egy olyan dolog, hogy bár az elme makacs, valójában minden Kṛṣṇa. Ez minden, amit tudnod kell — minden Kṛṣṇa. Ez a világ is az ő anyagi energiája — az univerzális forma. És Prabhupāda könyveiben voltak olyan képek, amelyek egy kutya, egy tehén és egy emberi lény szívében ábrázolták Kṛṣṇát. Ez segít, hogy megértsük: Kṛṣṇa mindenkinben jelen van.

Bár Prabhupāda valószínűleg valami magasabb szemléletmódot tanított, ami a leginkább eljutott hozzám, az az volt, hogy Kṛṣṇa mindenhol és mindenkinben jelen van. Prabhupāda elmagyarázta Kṛṣṇa különféle megjelenési módjait, és adott nekünk egy meditációt, amellyel Kṛṣṇát mint személyt mindenhol láthattuk. Úgy értem, nincs olyan dolog, ami ne Kṛṣṇa lenne.

Prabhupāda úgy nézett George-ra, mint „kedves fiatal fiúra” és Kṛṣṇa bhaktájára. A *Bhāgavatam* szerint bárki legyen az ember anyagi szempontból, ha nem bhakta és sohasem ejti ki Kṛṣṇa nevét, nem rendelkezhet egyetlen jó tulajdonsággal sem. Indiában sok jógi és swami nem érti meg Kṛṣṇa szent neveit, vagy nincs hitük benne, holott néhányan közülük vaiṣṇavának tartják magukat. De George szerette énekelni a Hare Kṛṣṇát és dalaiba foglalta Kṛṣṇa szent nevét. És ezek a dalok világszerte a leghíresebbek voltak. A zenéjén keresztül szolgálta Kṛṣṇát, és ez sokat számított.

George Harrison úr nagyon intelligens fiúnak tűnik, és Krishna kegyéből szerencsés is. Első alkalommal, amikor John Lennonnal meglátogattak, körülbelül két órát beszélgettünk. Akart még beszélni velem, de most Liverpoolba ment beteg anyjához.

Emellett azonban Prabhupāda gazdag embernek tekintette George-ot, és az Úr Caitanya szigorúan utasította a lemondott rendben élő bhaktákat, hogy ne érintkezzenek világi emberekkel. De az Úr Caitanya azt is tanította, hogy az embernek el kell fogadnia minden kedvező lehetőséget, amely elősegítheti a Kṛṣṇa-tudat terjedését.

Nagy lendítőerő lesz, ha ez a fiú együttműködik a mozgalmunkkal, mert végül is pénzes ember. Ezekkel a pénzes emberekkel nagyon körültekintően kell bánnunk a lelki életben. Néha foglalkoznunk kell velük a prédikáló munka nevében; máskülönben az Úr Chaitanya Mahaprabhu szigorúan megtiltotta a Krishna-tudatos emberek számára, hogy érintkezzenek velük. De Rupa Goswami utasítása az, hogy minden lehetőséget ki kell használnunk, amely a Krishna-tudat terjesztése szempontjából kedvező.

Prabhupāda óvatosan bánt George-dzsal, de bátorította, hogy énekelje az Úr nevét, egyen *prasādamot* és ajánlja fel Neki minden tettét.

George: *Prabhupāda sohasem mondta nekem, hogy nem kellene azt csinálnom, amit csinálok. Többször hallottam, hogy azt mondta, hogy valójában én jobb bhakta vagyok a dalaim és más dolgok miatt, amiket csináltam. Nekem sohasem mondta, de mindig ezt hallottam. És az volt a jó, hogy sohasem éreztem úgy, hogy teljes időben bhaktává kéne válnom. Azt hiszem, az egészség elrontotta volna, ha mindig erőltette volna: „Miért nem dobod félre, amit csinálsz és költözöl be valamelyik templomba?” Sohasem érezte velem, hogy nem igazán tartozom a társasághoz. Sohasem viselkedett így.*

Civilruhás bhakta vagyok. Ez egy ilyen dolog. Az a szerepem, hogy segíték, ahol és amikor csak tudok, mivel ismerek embereket a társadalomban. Mint minden normális ember — csak megpróbálunk segíteni a másoknak egy kicsit.

Mindig elégedett volt velem, mert minden, amit csináltam, segítségére volt. Úgy értem, nemcsak a Kṛṣṇa-templom segítségére, hanem minden lelki, amit csináltam, akár a dalokon keresztül is, örömet okozott neki. Mindig barátságos volt. Mindig japázott és időnként nekem is mondta — csak japázzak mindig, vagy legalábbis annyit, amennyit csak lehetséges. Azt hiszem, ha egyszer kipróbálsz, rájössz, hogy milyen fontos a japázás.

Vannak olyan guruk, aki megjelennek és „valakinek” tüntetik fel magukat, de Prabhupāda azt mondta: „Kṛṣṇa szolgája szolgájának a szolgája vagyok”, és tudod, ez az igazi. Nem azt

mondta: „Én vagyok a legnagyobb” vagy hogy „Isten vagyok” vagy hasonlókat. Mindig úgy viselkedett, mint egy szolga, és ez nagyon tetszett nekem. Úgy gondolom, ez része a lelki dolgoknak. Minél többet tudnak, annál jobban tudják magukról, hogy szolgák. És minél kevesebbet tudnak, annál inkább azt gondolják magukról, hogy ők Isten ajándékai az emberiségnek.

Bár nyilvánvalóan rendkívüli, lelkileg nagyon fejlett személyiség volt, mindig alázatos maradt. És azt hiszem, ez az egyik legfontosabb dolog, mert sokkal többet tanulhatsz a példából, amit életével és tetteivel mutatott, mint az összes szavából együttvéve.

Prabhupāda és társai, valamint John és Yoko a társaságával furcsa képet alkottak együtt. Két nappal azután, hogy Prabhupāda Tittenhurstbe érkezett, John és Yoko Kanadába repült, hogy fellépjen a Plastic Ono Banddel a Varsity stadionban megrendezett Toronto Rock-and-Roll Revivalon. Októberben John és Yoko felvette a „Wedding Album”-ot, aztán egy filmen kezdtek dolgozni, a *Rock-and-Roll Circus*-on, John pedig felvette a „Hideg pulyká”-t. Habár John általában tartózkodó volt, a főépületben dolgozó *bhakták* úgy találták, hogy nyíltszívű és nagyvonalú. Hívta a *bhaktákat*, hogy költözzenek örökre Tittenhurstbe és gazdálkodjanak. Azt mondta, mindenét megosztja velük. Végül Prabhupāda és tanítványai mégis elköltöztek, de John írt akkoriban egy számot „Instant Karma” címmel, amelyben tükröződtek beszélgetéseik.

* * *

Prabhupāda úgy határozott, hogy beköltözik a Bury Place 7. alatti templomba, annak ellenére, hogy lakrésze még nem volt kész, s a felújítási munkálatok zajosak és mozgalmasak voltak.

— Nem ragaszkodom ahhoz, hogy kényelmes lakosztályban lakjam — mondta. — Ahhoz ragaszkodom, hogy a *bhakták* társaságában éljek.

Olyan időszakban költözött be a templomba, amikor a lemezek nem nagyon fogytak, és a *bhaktáknak* a felújításhoz mindent darabonként kellett megvásárolniuk, amikor éppen pénzüik volt. Mégis elégedettek voltak, hiszen Prabhupāda velük élt és felügyelt a munkájukra.

Egy nap egy bizonyos Mr. Doyal telefonált egy nagy londoni hindu társaság képviselőjében. Hallotta, hogy a *bhakták* Rādhā-Kṛṣṇa *mūrtikat* akarnak, és ő szívesen nekik adományozza a sajátját, mondta. Mikor Prabhupāda meghallotta, elküldte Tamāla Kṛṣṇát, Mukundát és Śyāmasundarát Mr. Doyal otthonába, hogy nézzék meg a *mūrtikat*.

Rādhā és Kṛṣṇa fehér márványból készült *mūrtijai* körülbelül három láb magasak volt. A *bhakták* még sohasem láttak ekkora *mūrtikat*, és hódolatukat ajánlották Nekik. Mikor visszatértek a templomba és elmesélték, Prabhupāda azt mondta:

— Azonnal vigyetek oda!

Śrīla Prabhupāda Śyāmasundara, Mukunda és Tamāla Kṛṣṇa társaságában egy kis teherautóval érkezett Mr. Doyal házához. Bement a nappaliba és leült. A *mūrtik* egy kelmével letakarva a sarokban álltak egy asztalon. Tamāla Kṛṣṇa éppen le akarta venni róluk a leplet, amikor Prabhupāda megállította:

— Hagyd csak! Jó az úgy.

Prabhupāda ült és beszélgetett Mr. Doyallal. Kérdezősködött a munkájáról és hogy India melyik részéről származik, és megismerkedett a családjával is. A *bhakták* hallgatták Prabhupāda és vendéglátója társalgását.

— Swamiji — mondta végül Mr. Doyal —, meg akarom mutatni neked a *mūrtijaimat*.

— Rendben — válaszolta Prabhupāda —, majd később megnézem őket.

Prabhupāda Kṛṣṇa-tudatos küldetéséről kezdett beszélni, és egy idő után Mr. Doyal ismét megkérte:

— Kérlek, nézd meg a *mūrtikat*!

Azzal odasétált, s levette a Rādhā és Kṛṣṇát takaró ruhadarabot.

— Óh, igen! — mondta Prabhupāda, és tisztelettel összekulcsolta a kezét. Mr. Doyal elmagyarázta, hogy saját magának rendelte a *mūrtikat* Indiából, de a szállítás során Rādhārāṇī egyik ujjából letört egy darab, így a hindu hagyományok szerint nem lehetett felavatni.

— Tamāla Kṛṣṇa! — mondta Prabhupāda. — Nézd meg, milyen nehezek ezek a *mūrtik*!

Tamāla Kṛṣṇa egyik kezével megfogta Rādhārāṇī talapzatát, másik karját a válla köré fonta és felemelte.

— Nem túl nehéz.

— Śyāmasundara! Nézd meg, milyen nehéz Kṛṣṇa!

Igazából a *mūrtik* túl nehezek voltak ahhoz, hogy egy ember vigye őket, de a *bhakták* megértették Prabhupāda szándékát.

— Elmegy — mondta Śyāmasundara, néhány centivel az asztal fölött tartva Kṛṣṇát.

— Igen — mondta Prabhupāda meggyőzően —, azt hiszem, jók lesznek. Elvisszük őket! Van teherautónk. — És Prabhupāda hirtelen elindult, a *bhakták* pedig óvatosan vitték utána Rādhāt és Kṛṣṇát. Prabhupāda köszönetet mondott Mr. Doyalnak.

— De Swamiji! Swamiji! — tiltakozott Mr. Doyal, aki nem volt felkészülve erre a hirtelen távozásra. — Kérlek, majd mi megszervezzük az elszállításukat! Majd a társaság elviszi őket! — De Prabhupāda már az épületen kívül járt és a teherautó felé vezette az embereit.

— Kérlek, várj! — makacskodott Mr. Doyal. — Először meg kell őket javítanunk, s aztán viheted őket!

— Van egy ügyes emberünk — mondta Prabhupāda. — ő rendbe tudja hozni ezeket a dolgokat.

Prabhupāda Mr. Doyalt nyugtatgatta, és közben irányította a *bhaktákat*. Kinyitotta az autó ajtaját, Śyāmasundara és Tamāla Kṛṣṇa pedig lassan és óvatosan betették Rādhāt és Kṛṣṇát. Tamāla Kṛṣṇa hátul térdelt a *mūrtikkal*, hogy vigyázzon Rájuk. Śyāmasundara beszállt a vezető ülésre.

— Most indulhatsz! — mondta Prabhupāda. Miközben távolodtak, Prabhupāda a járda szélén álló Doyal családra mosolygott az autó ablakából.

Śyāmasundara alig vezetett néhány háztömbnyit, amikor Prabhupāda megkérte, hogy álljon meg. Prabhupāda hátrafordult az ülésen, és imákat kezdett ajánlani: *Govindam ādi-puruṣam tam aham bhajāmi...* Hosszan nézte Kṛṣṇát, aki fehér volt, halvány kékes árnyalattal, oldalán pedig a törékeny szépségű, hófehér Rādhārāṇīt.

— Kṛṣṇa olyan kegyes — mondta. — Így eljött. — Aztán kérésére Śyāmasundara lassan visszavezetett a templomba.

Prabhupāda felügyeletével a *bhakták* óvatosan felvitték a *mūrtikat* az első emeletre. Ámulatba ejtette és lenyűgözte őket Prabhupāda energikussága és lendülete, ahogyan Rādhāt és Kṛṣṇát elhozta a templomukba. Elhelyeztette a *mūrtikat* szobájának egy lefüggönyözött részében, és leült az asztalához.

Śyāmasundara már csaknem kész volt az oltárral, csak az Úr Jagannātha oltára hiányzott és a baldachin Rādhā és Kṛṣṇa feje fölül. A baldachint és az Úr Jagannātha oltárát is négy súlyos, több mint hat láb magas faoszloppal kellett alátámasztani. A két hátsó oszlop tartotta a márványlapot, amelyen a Jagannātha *mūrtik* fognak állni, a két első pedig Rādhā és Kṛṣṇa nagy bársony baldachinját. Az oszlopok nagyok és nehezek voltak; Śyāmasundara „elefántláb oszlopoknak” nevezte őket. Az oszlopok a helyükön álltak, de Śyāmasundarának nem volt alkalma rögzíteni őket: az avatás előtti napon összeesett az emeleten a kimerültségtől.

A megnyitó napján rengeteg vendég gyűlt össze a templomban (főleg indiaiak), a röplapok és a hirdetések eredményeképpen. Az Apple Records egy hivatásos virágkötőről is gondoskodott, aki feldíszítette a termet. Ott volt egy televíziós stáb a BBC-től, hogy videóra vegyék az egész szertartást. Miközben a *bhakták* többsége *kīrtanát* tartott, Prabhupāda a templom másik végében, a függöny mögött Rādhāt és Kṛṣṇát fürdette.

Az volt a terv, hogy a fürdetési szertartás után felteszik a *mūrtikat* az oltárra, Yamunā pedig felöltözteti őket. Miután trónra emelték és felöltöztették őket, széthúzzák a függönyt, hogy minden vendég láthassa Śrī Śrī Rādhāt és Kṛṣṇát. Prabhupāda leckét ad, és aztán mindenki eszik a lakomából. De Śyāmasundara gondatlansága miatt az avatási ceremónia csaknem katasztrófával végződött.

Prabhupāda befejezte a *mūrtik* fürdetését és a márvány oltárra helyezte őket, amikor az „elefántláb oszlopok” hirtelen inogni kezdtek. A *mūrtik* fölötti baldachin dőlni kezdett. Prabhupāda látta a veszélyt, felugrott az oltárra, egy másodperc töredéke alatt megmarkolta a nehéz oszlopokat, és hatalmas erővel a helyén tartotta őket.

— Vigyétek ezeket innen! — kiáltotta. Miközben karjaival védelmezte a *mūrtikat*, a férfiak elvitték a baldachint, ketten-ketten pedig az oszlopokat. A *mūrtik* sértetlenek maradtak.

Miközben a függöny mögött Prabhupāda a *mūrtik* segítségére sietett, a másik oldalon a vendégek és az újságírók a *mūrtik* leleplezésére vártak. A balesetről mit sem sejtve a vendégek csak azt látták, hogy emberek bukkannak fel a függöny mögül, hatalmas oszlopokat és egy baldachint cipelve. A BBC filmes stábjá felvette a baldachint és az oszlopokat; azt gondolták, hogy ezek is a szertartáshoz tartoznak.

Azok a *bhakták*, akik Prabhupādával a függöny mögött voltak, elképedve néztek. De nem volt idő mentegetőzésre és méltánylásra. Yamunā Prabhupāda sürgetésére felöltöztette a *mūrtikat*. Mikor végre mindennel elkészültek, Prabhupāda kinyitotta a fő-függönyt, felfedve az Úr Kṛṣṇa és Rādhārāṇī méltóságjeljes formáját a templomot megtöltő vendégek előtt. Egy *bhakta āratit* végzett, Prabhupāda pedig ezalatt sáfrányszínű *cādarban* és szegfűből készült virágfüzérrel a nyakában az egyik oldalon állt. Áhítattal nézte Rādhāt és Kṛṣṇát, mint imádójuk és védelmezőjük.

Több hónapos erőfeszítés gyümölcse volt ez. Valójában több éves tervezés előzte meg ezt az áldásos eseményt. Bhaktivinoda Ṭhākura száz évvel ezelőtt reménykedett, hogy egy nap a Kṛṣṇa-tudat eljut Angliába, és Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī vágya is ez volt. Fontos esemény volt a gauḍīya vaiṣṇava hit történetében, hogy mostantól egy hiteles Rādhā-Kṛṣṇa templom prédikálja a Kṛṣṇa-tudatot Londonban; az elmúlt korok *ācāryáinak* régen dédelgetett vágya vált valóra. Prabhupāda több istentestvérenek is küldött meghívót Indiába. Természetesen egyikük sem tudott eljönni, de legalább biztosan örültek, mikor megtudták, hogy Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī álma valóra vált.

Prabhupāda hetvenhárom éves volt. Az eddig eltelt három év alatt huszonhárom templomot nyitott. Nem sokkal ezelőtt azt mondta néhány tanítványának, hogy próbáljanak meg egy irányító testületet létrehozni az ISKCON élére, hogy levegyék válláról a szervezés gondjait, és lehetővé tegyék, hogy teljesen a Kṛṣṇa-tudatos irodalom bemutatására összpontosíthassa erejét. Ezt az irodalmat átadhatják az egész világnak, minden házba és iskolába eljuthat, és ez mindenki javát szolgálja. Ezekben az írásokban fog tovább élni. Nem tudja, mennyi ideje van még hátra ebben a világban, mondta, de addig is életről életre megpróbálja szolgálni és elégedetté tenni lelki tanítómesterét.

Bár arra vágyott, hogy végre visszavonulhasson a tevékeny munkától és a könyvek írására fordíthassa minden energiáját, Prabhupāda *mūrtikat* avatott egy új templomban és védelmezte őket tanítványai gondatlanságától. Ha nem lett volna jelen, az ünnepség szerencsétlenséggel végződött volna. Mennyi szorgalmas tanítvány — és mégis szükségük van személyes irányítására!

Az ISKCON még csak most kezdett el nőni. Prabhupāda nem csak néhány templomot akart nyitni — legalább száznyolcat. Utazása szerte a világban még csak most kezdődött el, most kezdett el könyveket nyomtatni, és — mint minden más — tanítványainak száma is gyarapodni fog. Nagyobb lesz mozgalmának a tekintélye is, és ezzel az ateisták támadásai is felerősödnek. A Kṛṣṇa-tudat növekedett, és Prabhupāda az élvonalban harcolt.

— Körös-körül ragyogást látok — mondta. — Ez Kṛṣṇa dicsősége. — Saját magát lelki tanítómestere szolgálójának tekintette; a fényes jövő Kṛṣṇa kezében volt.

Azon a napon, mikor elhagyta Londont, szétoztotta tanítványai között néhány személyes holmiját: pulóvereket, sálakat. Aztán egyedül lement a templomba, hogy megnézze a *mūrtikat*. A földön fekve, hosszú ideig ajánlotta hódolatát Nekik, aztán felállt, nézte Rādhāt és Kṛṣṇát.

Yamunā: *Prabhupāda teljes odaadással nézte a mūrtikat. Nagyon szerette őket. Beszélt arról, hogy mennyire tökéletesen szépek, s hogyan egészítik ki egymást — hogy néha Rādhārāṇī szebbnek tűnik, de hogyan fénylik Kṛṣṇa holdhoz hasonló arca és a szeme. Prabhupāda meglátott és magától értetődően azt mondta: „Ha úgy csinálsz mindent, ahogy tanítottam neked, és követed a mūrtik imádatára vonatkozó utasításaimat, ha olvasod a könyveket, amelyeket nyomtattunk, akkor ez elég ahhoz, hogy visszamenj Istenhez. Nem kell semmi mást tanulnod. Csak csináld, amit tanítottam neked, és tökéletes lesz az életed.” Aztán elment — egyszerűen csak elment.*

* * *

London után Prabhupāda visszatért Amerikába, ahol körülbelül hét hónapot töltött központjaiban, leginkább Los Angelesben. Július vége körül elmondta terveit arról, hogy az ISKCON élére egy irányító testületet állítsanak. 1970. július 28-án a következőket diktálta ezzel kapcsolatban:

Alulírott, A.C. Bhaktivedanta Swami, Om Visnupad Paramahansa 108 Sri Srimad Bhaktisiddhanta Sarasvati Goswami Maharaj Prabhupada tanítványa, 1965. szeptember 18-án érkeztem az Egyesült Államokba azzal a céllal, hogy elindítsam a Krishna-tudatos mozgalmat. Egy évig nem volt hol laknom. Az ország számtalan táján jártam. Aztán 1966 júliusában megalapítottam ezt a közösséget a Krishna-tudat Nemzetközi Szervezete (rövidítve: ISKCON [International Society for Kṛṣṇa Consciousnes]) néven. ...A Szervezet egyre nőtt, egyik központot a másik után nyitottuk. Most harmincnégy (34) központunk van, amelyeket ezennel felsorolunk. Mivel tevékenységünk tere növekszik, úgy gondolom, szükség van egy Irányító Testület (a továbbiakban GBC [Governing Body Commission]) megalakítására. Öregszem, hetvenöt éves vagyok, bármikor eltávozhatom, ezért szükségesnek látom, hogy megtanítsam tanítványaimnak, hogyan irányítsák ezt az intézményt. Már most irányítanak önálló központokat elnökként, titkárként és gazdasági vezetőként, és véleményem szerint jól csinálják. Mégis szeretnénk, ha a templomigazgatás, a Krishna-tudat, a könyvek és a folyóiratok terjesztése, az új központok megnyitása és a bhakták megfelelő képzése terén fejlődést érnének el.

Prabhupāda ezek után felsorolta a tizenkét személy nevét, akiknek meg kell alapítaniuk a GBC-t, aztán megjegyezte:

Ezek a személyek mostantól közvetlen képviselőimnek számítanak. Amíg élek, területi titkárainként dolgoznak, halálom után pedig felelős végrehajtók lesznek.

Másnap Prabhupāda még egy jelentős lépést tett azzal, hogy bizonyos tanítványait a Bhaktivedanta Book Trust megbízottjainak nevezte ki.

A Bhaktivedanta Book Trust tiszta bevételét könyveim és az irodalom kiadására fogják fordítani, és arra, hogy templomokat alapítsanak az egész világon. A legfontosabb teendő három templom megalapítása: egy Mayapurban, egy Vrindabanban és egy Jagannatha Puriban.

Bár Prabhupāda azt akarta, hogy a GBC felügyeljen az ISKCON tevékenységére, mégsem hozott létre egységes felépítést. Karandharának, az egyik GBC-tagnak írta:

Minden templomnak függetlennek és önellátónak kell lennie. Ez volt a tervem kezdettől fogva. ...Ha a bürokrácia elindul, mindennek vége. Mindig kell, hogy legyen önálló törekvés, munka és felelősség, versenyszellem; nem pedig úgy, hogy az egyik kiemelkedik, a haszonból juttat a többieknek is, ők pedig nem csinálnak semmit, csak koldulnak tőletek, ti pedig ellátjátok őket. Nem. Ne törődj vele, hogy nehézségeket okoz az, hogy minden központot külön be kell jegyeztetni! Írjatok kötelezettségi bizonylatot mindegyikről, és váljatok önálló jogi személlyé

minden államban! Így mindenhol megtanulják, hogyan kell intézni ezeket a dolgokat, és megbízhatóságot és felelősségtudatot fejleszt ki bennük.

* * *

Kalkutta

1970. augusztus

Prabhupāda közel három év után először visszatért Indiába — Kalkuttába, szülővárosába. Bár későre járt és hosszú út állt mögötte, boldogan lépkedett lefelé a repülőgép lépcsőjén. Amerikai tanítványai közül csak Acyutānanda és Jayapatāka tartózkodott Indiában. Most a repülőtéren álltak, s amint meglátták, hogy közeledik selyem sáfrányszín *dhotijában*, leborultak. Prabhupāda mosolygott és megölelte őket.

Kalkuttában politikai zavargások törtek ki. Egy kommunista terroristacsoport, a Naxalitok fellázkodtak, élenjáró üzletembereket gyilkoltak meg és sok más embert is rettegésben tartottak. Sok gazdag marwari gyáros hagyta el a várost és költözött Bombayba vagy Delhibe. A terroristákon kívül a bengáli felsőoktatási intézmények tanulói is lázongtak. Nyugat-Bengália idősebb lakosságát — és Prabhupāda látogatóinak java részét ők tették ki — megrémítette az erőszak és a nyugtalanság. Az egyetlen menedék Kṛṣṇa — mondta nekik Prabhupāda.

Az emberek rendkívül zaklatottak. Mindannyian azt várják tőlem, hogy tegyek valamit a helyzet enyhítése érdekében, de én csak azt tanácsolom nekik, hogy énekeljék a Hare Krishnát, mert ez a transzcendentális hang az egyetlen gyógyír minden anyagi betegségre.

Prabhupāda nem látta szükségesnek, hogy különleges tervezetet készítsenek Kalkutta szociális problémáinak megoldására. A Hare Kṛṣṇa éneklése „az egyetlen gyógyír minden anyagi betegségre”. A kérdés az volt, hogyan használhatja fel legjobban amerikai tanítványait arra, hogy átadják ezt az általános gyógyírt az indiaiaknak. Egy tíz *bhaktából* álló csoporttal jött, és nyugati vezetőit megkérte, hogy küldjenek még húsz embert a hónap folyamán. Hatvanezer dollár értékben rendelt könyveket és újságokat Japánból a Dai Nippon nyomdától, és *sannyāsijai* naponta tartottak *kīrtanát* az utcákon.

A *saṅkīrtana* csapatot kedvezően fogadták. Borotvált fejű nyugatiak, akik *śikhāt*, vaiṣṇava *tilakát* és sáfrányszínű *dhotit* viselnek, *karatālakon* és *mṛdaṅgákon* játszanak, szívvel-lélekkel éneklük a Hare Kṛṣṇát, szanszkrit verseket idéznek a *Bhagavad-gītából* annak megerősítésére, hogy Kṛṣṇa az Istenség Legfelsőbb Személyisége — a bengáliaknak ez világraszóló esemény volt, és százak gyűltek össze, hogy megnézzék. Prabhupāda tudta, hogy tanítványainak nagy vonzereje lesz; mindenki látni akarja majd őket. Ezért kedvesen „táncoló fehér elefántjaim”-nak nevezte őket.

Azok a *bhakták*, akik San Francisco és Los Angeles utcáin szerették meg a Hare Kṛṣṇa éneklését, most olyan tikkasztó hőségbe csöppentek, amelyet Amerikában sohasem éreztek, és naponta több órán keresztül énekeltek a Dalhousie téren. A tömeg közel nyomult, néha kötekedve, nevetve vagy gúnyolódva nézte őket, ám leginkább nagy megdöbbenéssel.

Prabhupāda arra gondolt, hogy az indiaiaknak nő majd saját kultúrájukba vetett hitük, ha látják, hogy a fiatal nyugati emberek elfogadják a Kṛṣṇa-tudat alapelveit. Prabhupāda elmagyarázta tanítványainak, hogy hajdanán, Yudhiṣṭhira Mahārāja idejében India Kṛṣṇa-tudatos állam volt. Az elmúlt ezer év során azonban először mogul, majd angol megszállás alatt állt. Ennek eredményeképpen az értelmiségi réteg és egy kisebb mértékben India átlagemberei is elvesztették tiszteletüket saját kultúrájuk iránt. Most a nyugati világ materialista céljait hajszolják, és ezt hasznosabbnak és praktikusabbnak tartják, mint a vallást, ami szerintük nem más, mint puszta érzélgősség.

Prabhupāda teljesen tudatában volt annak, hogy az, hogy nyugatiak lemondott vaiṣṇavakként élnek, meg tudja változtatni az indiaiak gondolkodásmódját és szívét, és segíteni tudja őket abban, hogy visszanyerjék hitüket saját elvesztett kultúrájukban. Ez azonban mégsem anyagi csel volt, hanem lelki erő. Prabhupāda kihangsúlyozta a *bhaktáknak*, hogy cselekedeteikben legyenek tiszták; ez lesz majd az erejük.

Már tíz napja énekeltek minden áldott nap a Dalhousie téren és végig a Chowringee-n, mikor Prabhupāda úgy határozott, hogy nem folytatják tovább. Azt mondta, hogy bár az utcai *kīrtana* kiváló módja a prédikálásnak, nem a leghatásosabb módszer Indiában. Bengáliában sok hivatásos *kīrtana* csoport lép fel, és Prabhupāda nem akarta, hogy tanítványait is azoknak tartsák — hivatásos előadóművészeknek vagy koldusoknak. Azt akarta, hogy olyan módszerrel prédikáljanak, amivel közelebb juthatnak az intelligens, köztiszteletben álló indiaiakhoz. Elmondta új tervét.

„Pártolótagság”-nak nevezte. Tanítványainak meg kell hívniuk tagnak azokat az indiaiakat, akik érdeklődést tanúsítanak aziránt, hogy támogassák az ISKCON-t és kapcsolatot tartsanak vele. A tagsági díj 1111 rúpia lesz, és sok mindenre feljogosítja a tagokat, megkaphatják például Prabhupāda bármelyik könyvét, s ingyen szállást biztosítanak nekik a világ bármely ISKCON központjában.

Prabhupāda aznap este egy magánlakásban egy csoport gazdag üzletember előtt beszélt, és bevezette új pártolótagsági programját. Az előadás után megkérte a hallgatóságot, hogy legyenek az ISKCON pártolótagjai. Néhány kalkuttai kereskedő azonnal aláírta az okmányt.

B.L. Jaju: *Prabhupāda teljesen lenyűgözött természetének egyszerűségével. Elmesélte nekem, hogy rendes foglalkozása volt, amikor guruja egyszer elmondta neki, hogy négyszáz évvel ezelőtt Caitanya Mahāprabhu azt mondta, hogy a Hare Rāma, Hare Kṛṣṇāt az egész világ énekelni fogja. Azt mondta, lelki tanítómesterétől azt a feladatot kapta, hogy menjen Amerikába és váltsa ezt valóra.*

Egyáltalán nem találtam sznobnak. Nagyon egyszerű volt. És mintha a bátyám lett volna, elmesélte, hogyan ment el Amerikába, hogyan kezdte, és hogyan tervezi a Kṛṣṇa-tudat fokozatos elterjesztését a világon.

Tanítványai láttán, akik megváltoztatták életüket, azt gondoltam: „Én miért nem? Tennem kellene valamit, amennyi tőlem telik, és nem szabadna törődnöm azzal, hogy mások mit csinálnak.” Úgy találtam, hogy észrevétlenül hat az életemre. Feleségem, sőt a fiam is nagyon meglepődött, hogy ezek a fehér emberek, akikről soha nem gondoltuk volna, hogy Kṛṣṇa-tudatosok válhatnak, ennyire megváltoztak. Úgy gondoltuk, hogy nekünk is meg kell próbálnunk jobban követni a Gītā tanítását.

Prabhupāda előadásokat tartott az emberek otthonában, és szobájában is folytatta beszélgetéseit vendégeivel. Egy nap egy bizonyos Mr. Dandharia látogatta meg, és megemléltette, hogy Bombayban nemsokára megrendezik a Sadhu Samajot, India legkiválóbb *sādhuinak* találkozóját. Úgy tervezték, hogy a Chowpatti Beachen tartják meg, és nagy eseménynek ígérkezett. Mr. Dandharia megkérte Prabhupādát, hogy jöjjön el, ő pedig elfogadta a meghívást.

* * *

Bombay

1970. október

A Chowpatti Beach fövenye finom volt és tiszta. Ezrével gyűltek össze a nézők. A *sādhu*k — köztük Prabhupāda és követői — az emelvényen ültek. Alkonyodott. Felhős volt az ég az Arab-tenger fölött, s a levegőt kellemes szellő mozgatta meg.

Két előadás már elhangzott, amelyek a māvāda filozófiát fejtették ki részletesen, és most Prabhupāda volt soron — ő volt az est utolsó tervezett szónoka. A közönség már alig várta, hogy hallja; amit Nyugaton véghez vitt, nagy kíváncsiságot keltett, különösen most, hogy megérkezett Bombayba, és tanítványai mindennap nyilvánosan énekeltek. Tanítványai, akiket untatott és bosszantott a megelőző két órás hindi szónoklat, aligha tudtak volna tovább várni Prabhupāda beszédére. De Prabhupāda ahelyett, hogy a közönséget szólította volna meg, tanítványaihoz fordult:

— Kezddetek el énekelni!

Amint a *bhakták* elkezdtek a *kīrtanát*, Sarasvatī, Śyāmasundara kislánya felállt és táncolni kezdett. A *bhakták* követték példáját. A *mṛdaṅgák* és a *karatālák* beléptével a *kīrtana* felélénkült, és úgy tűnt, hogy zavar néhány színpadon tartózkodó *sādhut*, akik felálltak és elmentek. A közönség azonban lelkesen reagált, sokan felálltak és tapsoltak. Öt percnyi elragadtatott *kīrtana* után a *bhakták* egy hirtelen ötlettel leugrottak a homokba a közönség sorai közé. Ezek emelkedtek talpra a tömegben és kezdtek együtt táncolni velük, előre és hátra lépkedve.

Az indiaiak sírva fakadtak féktelen boldogságukban, meghatva az idegenek őszinte *kṛṣṇa-bhaktijától*. Még soha nem történt ilyen. Rendőrök és újságírók csatlakoztak az énekhez és a tánchoz. Chowpatti Beach Hare Kṛṣṇa *kīrtanától* zengett. Prabhupāda és tanítványai bemutatták az Úr Caitanya *saṅkīrtana* mozgalmának erejét.

Körülbelül tíz perc múlva véget ért a *kīrtana*, bár még mindig izgatott moraj hullámzott a tömegben. Tizenöt percbe telt, mire a nézők újra elfoglalták helyüket, és a program folytatódhatott. A *bhakták* magára hagyták a színpadon Prabhupādát és leültek a nézőtéren. Prabhupāda szavai visszhangzottak a szabadtéri hangszórókból.

— Hölgyeim és uraim! Megkértek, hogy hindiül beszéljek, de nem vagyok túlságosan hozzászokva ehhez. Ezért a találkozó szervezői megengedték, hogy angolul szóljak. Remélem, megértenek majd, hiszen ez itt Bombay, és a legtöbb ember beszél angolul. A kérdés az, ahogyan a ma este szónoka, őszentsége Akhandanandaji Swami elmondta, hogyan vehetjük rá az embereket, hogy jó szokásaik legyenek — hogyan vehetjük rá őket a *sad-ācārára*. Úgy gondolom, hogy ebben a korban, a Kali-yugában számtalan hiba van.

Prabhupāda elmagyarázta az Úr Caitanya mozgalmának erejét, amely mindenki szívét képes megtisztítani. Megemlítette a két gonosztevő, Jagāi és Mādhāi történetét, akiket az Úr Caitanya megmentett.

— Most tömegesen mentünk meg Jagāiokat és Mādhāiokat. Ha békét akarunk, ha a *sad-ācāra* szintre szeretnénk kerülni, az egész világon el kell terjesztenünk a *hari-nāma mahā-mantrát*. És ez a gyakorlatban is bebizonyosodott. Az amerikai és európai vaiṣṇavák, akik idejöttek és a Hare Kṛṣṇa *mantrát* éneklék, azelőtt tehénhúst ettek, iszákosok voltak, a tiltott szexet hajszolták és a legkülönbélebb szerencsejátékokkal foglalkoztak. De most, hogy elfogadták a Kṛṣṇa-tudatos mozgalmat, felhagytak minden ilyen borzalmas szokással. A *sad-ācāra* automatikusan jött. Még teát, kávé sem isznak, sőt még csak nem is dohányoznak, ami azt hiszem, elég ritka Indiában. De ők mindennel felhagytak. És miért? Mert elfogadták ezt a Kṛṣṇa-tudatot.

Prabhupāda öt perc alatt befejezte beszédét:

— Úgy érzem, nem kell sokat beszélnem. Láthatják, hogy mi az eredménye a Kṛṣṇa-tudatnak. Ez nem valami mesterséges dolog. Mindenkiben jelen van. Nem csináltam semmi varázslatosat. Ez a Kṛṣṇa-tudat mindenkiben megvan. Csak újra életre kell keltenünk.

A közönség hatalmas tapssal és ujjongással fogadta szavait. Prabhupāda — ékesszólóbban és nagyobb erővel, mint a terjengős *māyāvādīk* — bemutatta a lelki élet lényegét: a szent nevek mámorító éneklését, s bizonyítékul amerikai tanítványai életét hozta fel.

A következő héten egész Bombay Prabhupādáról és tanítványairól beszélt, és szerte a városban egyre több helyre hívták őket, hogy előadásokat és *kīrtanákat* tartsanak. A Sadhu Samaj *Times Weekly*-ben megjelent sajtóvisszhangja kiemelte Śrīla Prabhupāda és tanítványai szereplését.

Egy húsz amerikaiból álló csoport, a Hare Krishna küldöttség tagjai vették birtokukba a pódiumot. A levegőt betöltötte a mridangák hangja, a karatalok csengése és a maha-mantra dallama. Egyik oldalról a másikra himbálózva, miközben hajtincseiket lengette a szél, énekeltek: Hare Kṛṣṇa...

Egy őszülő hajú újságíró, akit mindig különösen józan embernek ismertem, érzelemtől elcsukló hangon megszólított: „Fel tudod fogni, hogy mi történik? A hinduizmus nemsokára

magával ragadja a Nyugatot. A Hare Kṛṣṇa mozgalom elégtételt vesz mindenért, amit a századok során elvettek tőlünk a papok.”

Surat

1970. december 17.

Mintha egy álom vált volna valóra. Ezrek álltak az út mentén, ahol a *bhakták karatālákon* és *mṛdaṅgákon* játszva és a Hare Kṛṣṇát énekelve vonultak végig. A nézősereg a tetőkön állt vagy az ablakokban és a küszöbökön tolongott, míg mások csatlakoztak a menethez. A rendőrség az útkereszteződéseknél leállította a forgalmat, és csak a *kīrtana*-menetet engedte át. A földutat felsöpörték, fellocsolták vízzel, és rizsliszttel festett áldásos védikus jelképekkel díszítették. Frissen vágott zöld banánfa ágak díszítették az út mindkét oldalát. A nők szárijai, amelyek zászlóként lobogtak a keskeny utcán, ragyogó, színes baldachint alkottak a *kīrtana* csapat feje fölött.

Bhagubhai Jariwala úr, Prabhupāda surati házigazdája meghirdette a helyi napilapokban a felvonulás napi útvonalait, és most a *bhakták* nap mint nap *kīrtana* körmenetet tartottak a város különböző kerületein át. Több mint száz Prabhupāda-tanítvány vezette mindennap a *kīrtana* menetet, miközben indiaiak ezrei énekeltek, ujjongtak és lármáztak, hogy lássanak, a nők pedig virágszirmokat szórtak a háztetőkről.

Családok léptek elő, hogy virágfüzért akasszanak a *bhakták* nyakába, s a menetnek gyakran meg kellett állnia. Néha annyi virágfüzért kaptak, hogy boldogságtól ragyogó arcuk szinte alig látszott ki alóluk. Ilyenkor odaadták a virágfüzéréket a közönségnek. Sohasem volt még részük ilyen fogadtatásban.

— Ezt a várost *bhakták* lakják — mondta Prabhupāda. Surat lakosságát egy száraz fűcsomóhoz hasonlította, amely most tüzet fogott. Természetüknél fogva Kṛṣṇa-tudatosak voltak, és Prabhupāda valamint *saṅkīrtana* csapata érkezése fáklyalángként hatott, lelki tűzbe borítva a várost.

A menet útvonalának környékén minden reggel hétkor tízezrek sereglettek össze. Úgy tűnt, mintha a város minden lakója megjelent volna. Férfiak, nők, munkások, kereskedők, orvosok, ügyvédek, fiatalok, öregek és rengeteg gyerek — mindenki ott volt. Az utcákon és az épületekben tolongva várták a *kīrtana* csoportot, és amikor a *bhakták* megérkeztek, örömük nem ismert határt.

Prabhupāda csak egy pár reggeli felvonulásra ment el, mert jobban szeretett lakrészében maradni Jariwala úr otthonában. Minden reggel kiment első emeleti erkélyére, amikor a *bhakták* indultak. A reggel hideg volt és sok *bhakta* megfázott, de enyhített a bajukon, hogy látták, hogy Prabhupāda az erkélyen áll és megáldja őket. Prabhupāda integetett, és a *bhakták* énekelve útnak indultak.

Nem volt semmi különleges felszerelésük a *mṛdaṅgákon* és a *karatālákon* kívül — nem voltak zászlóik, zenekaraik, nem volt *rathájuk* (szekerük) — csak egy lelkes *kīrtana* csapat. És nem volt hivatalos *paṇḍāl*, Sadhu Samaj, Vedanta Sammelam vagy Gita Jayanti Mahotsava — csak egy város tele *kṛṣṇa-bhaktákkal*, akik türelmetlenül várták az amerikaiakat, akik a Hare Kṛṣṇát énekeltek.

Az, hogy ünneplik őket, amiért a Hare Kṛṣṇát éneklük, éppen az ellenkezője volt annak, amit Nyugaton tapasztaltak. Hamburgban, Chicagóban, New Yorkban, Londonban és Los Angelesben bántották, letartóztatással fenyegették, megtámadták őket vagy épp átnéztek a fejük fölött. Persze néha eltűrték őket vagy méltányolták is, de sohasem kaptak igazi elismerést.

Néhány nap múlva Surat polgármestere, Vaikuntha Sastri bezáratott minden iskolát és általános munkaszüneti napot rendelt el a városban. Most mindenki szabadon ünnepelhetett az Úr Caitanya kegyét és énekelhetett a Hare Kṛṣṇát. Az egész városban gujarati nyelvű feliratok díszeltek: „Isten hozta Kṛṣṇa amerikai és európai híveit!” és „Isten hozta a Hare Kṛṣṇa mozgalom tagjait!”

Suratban Prabhupāda terve valóra vált. Átadta az embereknek a szent nevet, és ők boldogan elfogadták. Surat népe nagyra becsülte, hogy Prabhupāda nyugatiakat tett Kṛṣṇa híveivé, hogy a szentírások tiszta üzenetét és a Hare Kṛṣṇa éneklését tanítja, még ha ők maguk nem is voltak felkészülve arra, hogy gyökeresen megváltoztassák az életüket és úgy éljenek, mint az ISKCON *bhaktái*. Nem dogma alapján vagy formaságból válaszoltak Prabhupādának, hanem mert felismerték a lelki élet fontosságát és látták, hogy Prabhupāda és az ISKCON hiteles.

Surati látogatásuk során Prabhupāda tanítványai képet kaphattak arról, milyen lenne a világ, ha mindenki *bhakta* lenne.

* * *

Az ISKCON új bombayi központja az Akash-Ganga Building egy hatodik emeleti négyszobás lakásában volt. Csaknem háromezer rúpia lakbért fizettek havonta, és a *bhaktáknak* nem volt biztos havi bevétele. Prabhupāda mégis vállalta a kockázatot, mivel az épület központi és tekintélyes helyen állt. A prédikáláshoz, amelyet Bombayban tervezett, szükség volt egy ilyen lakásra. A következő prédikálás egy tizenegy napos nagy *paṇḍāl* program lesz.

— Ha vadászni indulsz — mondta Prabhupāda —, orrszarvúra kell vadásznod. Ha nem jársz sikerrel, mindenki azt fogja mondani: „Óh, ez amúgy is lehetetlen lett volna.” De ha eléred a célot, mindenki meglepődik. Mindenki ámulni fog.

Ahogy Prabhupāda napvilágra hozta a hatalmas *paṇḍāl* fesztivállal kapcsolatos terveit, a *bhakták* felismerték, hogy egész prédikálásukat Prabhupāda ötletei ösztönzik; nélküle sohasem vállalkoznának egy olyan vakmerő és nagyratörő dologra, mint ez az óriási *paṇḍāl* fesztivál Bombayban. Az „amerikai és európai tanítványok”-at gyakran együtt hirdették Prabhupādával mint azonos fontosságú személyeket, de a *bhakták* csak ostoba szolgálóknak tekintették magukat, akik megpróbálják segíteni az Úr igaz, tiszta *bhaktáját*. Bár Prabhupāda bízott bennük, tanítványai tudták, hogy ő Kṛṣṇa felhatalmazott képviselője. Felettesük volt, és a személyes kapcsolatot jelentette Kṛṣṇával; szavai és cselekedetei teljes transzcendentális energiáról tanúskodtak. Minthogy Kṛṣṇa korlátlan, Śrīla Prabhupāda, Kṛṣṇa szeretett barátja joggal követelhetett tőlük korlátlan szolgálatot az ő nevében. Kṛṣṇa szolgálatában semmi sem lehetetlen. A *lehetetlen* szó csak az ostobák szótárában létezik, mondta Prabhupāda.

De amikor előadta a *paṇḍāl* fesztivál terveit, a *bhaktákban* kétségek merültek fel: hogyan teremtik elő a pénzt? Hogyan tudnak felállítani akkora sátrat? Hogyan szereznek be annyi mindent a főzéshez? És ki fog főzni? Úgy tűnt, Prabhupāda csak mulat kétségeiken.

— Mind amerikaiak vagytok — mondta. — De mi haszna, ha nem tudtok semmi rendkívülit véghezvinni?

Prabhupāda azt mondta, hogy egy bombayi *paṇḍāl* tökéletes eszköze lenne annak, hogy összekössék Amerika gyakorlatiasságát India lelkeségével. A vak és a bēna ember esetét hozta fel példaként. Külön-külön mindketten tehetetlenek, de ha együttműködnek — a vak viszi a vállán a bēnát, a bēna pedig irányítja a vakot —, mindketten sikeresek lehetnek. Amerika vak, mert az emberek materialisták, s nem tudnak semmit Istenről. Indiát megbénították az idegenek megszállásai, a védikus tudás helytelen értelmezése és a szegénység. Amerika technikailag fejlett és gazdag, India pedig lelki tudással rendelkezik. A Kṛṣṇa-tudatos mozgalom feladata az, hogy egyesítse a két erőt és felemelje a világot. És ennek egyik gyakorlati bizonyítéka a *paṇḍāl* fesztivál lesz.

Prabhupāda kiosztotta a feladatokat: Śyāmasundarára bízta a reklámot, Tamāla Kṛṣṇára a *paṇḍāl* előkészítését, Girirājára az anyagi fedezetet és Madhudvišára a színpadi műsor megtervezését. Prabhupāda „orrszarvúvadász” szellemét átvéve Śyāmasundara hatalmas reklámhadjáratot indított, óriási plakátokkal és az utcákon keresztbe kifeszített transzparenszekkel, amelyek nagy betűkkel hirdették: „ő Isteni Kegyelme A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupada angol nyelven beszél Isten tudományáról. Prasadam és bhajan, amerikai és európai bhakták vezetésével — Hare Krishna Fesztivál a Cross Maidanen március 25. és április 4. között!”

Girirāja: *Śrīla Prabhupāda ostrommal bevette Bombayt. Az egész várost lázba hozta a Hare Kṛṣṇa fesztivál híre. Transzparenszeket tettünk fel Bombay minden jelentős csomópontjában. Plakátokat ragasztottunk a falakra, rengeteg plakátot minden falra, és nagy hirdetésekkel tettünk az újságokba egy szép képpel, amely Prabhupādát ábrázolta egy földgömbön, a következő szöveggel: Bhagavat Dharma előadások: Hare Krishna Fesztivál. A bhakti vallás világprédikátora, ő Isteni Kegyelme A.C. Bhaktivedanta Swami.*

Napról napra nőtt a lelkesedés, és minden nap valami újat hozott. Végül az utolsó előtti nap kaptunk egy nagy hirdetőtáblát a Victoria pályaudvaron, Bombay belvárosának legforgalmasabb csomópontjában. Addigra már mindenki hallott a fesztiválról, és hogy hol kerül megrendezésre, így a táblára csak annyit írtunk óriási betűkkel: Hare Krishna. Mindenki tudott már róla, ezért elegendő volt a két nagybetűs szó: Hare Krishna.

Aztán Śyāmasundara szerzett egy nagy hőlégballont, amelyet egy nagyon hosszú kötéllel a Cross Maidan-i központi helyünkhöz rögzítettünk. A ballon lebegett a város felett, és egy hosszú szalag hirdette rajta: „Hare Krishna Fesztivál”. Igazi amerikai ötletesség, rátermettség és lendületesség volt.

A *paṇḍāl* fesztiválon minden este Prabhupāda megjelenése volt a csúcspont. Leült *vyāsāsanájára*, a kis Sarasvatī kiment és virágfüzért akasztott a nyakába, a tömeg pedig ujjongott. Várt, hogy elcsendesedjenek, de általában hiába. Így aztán beszélni kezdett, hangja zengett az óriási erősítőkön keresztül. Első előadásának „A modern civilizáció kudarc, az egyetlen remény a Kṛṣṇa-tudat” címet adta.

Girirāja: *Prabhupāda meggyőző erővel prédikált a bombayiaknak, és a paṇḍāl programra minden este legalább tízezren jöttek el. Śrīla Prabhupāda nagyon keményen prédikált, s a vallásos elvek követését hangsúlyozta. Tudta, hogy ezek az emberek hinduk, de nem követik a szabályokat. Prabhupāda olyan súlyos szavakat mondott, hogy tudtam, a közönség nagy részének nehéz lesz elfogadnia azt, amit hall.*

Akkor arra gondoltam, hogy ha Prabhupāda hízelegni akarna a közönségnek vagy engedményeket tenne a filozófiájában, sok millió követője lehetne. De ő megalkuvás nélkül, bátran és meggyőzően prédikált, és sokaknak ez nem tetszett, mert veszélyben érezték érzékielégítésüket és nézeteiket.

Tény azonban, hogy az emberek rajongtak Prabhupādáért és az ISKCON-ért. Egyik este diafelvételeket mutatott a San Franciscó-i Ratha-yātráról, ami végképp magával ragadta a közönséget. Tízezer ember előtt jelentette ki, hogy Jagannātha Ratha-yātrát tart majd Bombayban. Mindenki ujjongott és tapsolt.

A *paṇḍāl* fesztivál minden napja sikerrel ért véget. Bombay legtekintélyesebb polgárai jöttek el, és tetszett nekik. Fehér inges üzletemberek és ápoltságú feleségeik csatlakoztak az énekléshez. Bombay több százezernyi lakosának nem esett nehezére eljönnie egy esti *paṇḍāl* rendezvényre a Cross Maidanen. Néhányan az előadást akarták meghallgatni, hogy jobban megismerjék az odaadó szolgálatot; mások főleg azért jöttek, hogy lássák a *mūrtit*, *prasādamot* egyenek vagy részt vegyenek a *kīrtánán*. Mindenesetre A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda és a Hare Kṛṣṇa *bhakták* étellel töltötték meg a várost. Ez volt a legnagyobb nyilvános rendezvény Bombayban.

Egyik este Prabhupāda egy védikus házassági ceremóniát és egy avatást végzett el a jelen lévő több ezer ember szeme láttára. A svéd Vegavān és az ausztrál Padmavatī dāsī voltak a házasulandó felek. Padmavatī gazdagon díszített vörös száriban, indiai ékszerekkel — orrkarikát is beleértve —, Vegavān fehér *dhotīban*, *kurtāban*, simára borotvált fejjel — teljesen elbűvölték a nézőket. Hat *brahmacāri* kapott avatást ugyanazon az estén.

Girirāja: *Tetszett a közönségnek. Először is az ejtette ámulatba őket, hogy külföldi bhaktákat látnak, külföldi sādhuakat. Aztán mindennek a tetejében azt is láthatták, hogy avatást kapnak, sőt tízezer ember előtt házasságot kötnek — az egész elsőprő volt. Az esküvői szertartás közben*

Śrīla Prabhupāda megemlítette, hogy a fiú Svédországból, a lány pedig Ausztráliából származik. „Ez az igazi Egyesült Nemzetek Szervezete” — mondta, mire kitört a tapsvihár.

* * *

1971. május

Śrīla Prabhupāda világkörüli útra készült. Bár útvonala még bizonytalan volt, terve szerint néhány hónapon keresztül mindenfelé utazik majd, aztán bejárja az Egyesült Államokat, ellátogat Londonba és visszatér Indiába. Meg akarta látogatni azokat a tanítványait is, akiket Ausztráliába és Malaysiába küldött. Moszkvába is el akart menni, már csak a szovjet kormány engedélyére várt. Amerikában úgy terjesztette a mozgalmat, hogy elment a legfontosabb városokba, prédikált, és aztán otthagytott néhány hű tanítványt, hogy folytassák, és most ugyanígy az egész világra ki akarja terjeszteni a prédikálást.

Sydney

1971. május 9.

A sydneyi *bhakták* nem készültek fel Prabhupāda érkezésére. Korábban táviratoztak nekik, hogy jön, de aztán később egy másik táviratot kaptak: „Prabhupāda most nem jön.” Egy újabb táviratban bejelentették, hogy Bali-mardana, az ausztrál GBC-titkár jön. Aztán egy negyedik táviratot is kaptak, amelyben csak ennyi állt: „Érkezés”, aztán a dátum és a járat száma. A *bhakták* úgy értették, hogy ez Bali-mardanára és nem Prabhupādára vonatkozik. Fogtak egy kis virágfüzért, kimentek a repülőgép elé, amikor pedig a vámterület ajtaja kinyílt és Prabhupāda lépett ki rajta, a *bhakták* elképedtek.

Jobb kezében egy fehér diplomata táskával, baljában egy bottal és egy könnyű *cādarra* a vállán Prabhupāda belépett a repülőtér épületébe. Az újságírók, akik a környéken ólálkodtak, hogy riportot készítsenek Bali-mardanával, mohón előreléptek. Egyikük megkérdezte Prabhupādát, hogy miért jött Ausztráliába.

Prabhupāda csendesen azt válaszolta, hogy mindenfelé utazik, mint egy kereskedő. A kereskedő minden lehetséges helyen vásárlókat keres, és Prabhupāda utazik, hogy olyan embereket találjon, akik elég intelligensek ahhoz, hogy elfogadják az üzenetét.

— Semmi különös nincs abban, hogy Ausztráliába jöttünk — mondta. — A kormány határokat húzott: „Ez Ausztrália”, de mi mindent Kṛṣṇa földjének látunk.

Prabhupāda látta, hogy a *bhakták* keveset tudnak a Kṛṣṇa-tudatról. Upendra és Bali-mardana, akik elsőként Ausztráliába jöttek, megnyitották a központot és elmentek, és csak ritkán látogattak vissza. Így egy egész templomnyi tapasztalatlan *bhaktát* hagytak gyakorlatilag teljesen magára. Mivel egyikük sem tudott leckét tartani, naponta felolvastak Prabhupāda *Eredeti Bhagavad-gītájának* rövidített változatából, az egyetlen könyvből, amely megvolt nekik. Prabhupādába vetett erős hitük azonban ellensúlyozta gyakorlatlanságukat. Tiszta *bhaktaként* tisztelték, akinek közvetlen kapcsolata van az Úrral, könyveit igazságként, Kṛṣṇát pedig az Istenség Legfelsőbb Személyiségeként fogadták el. De sok gyakorlati dolgot nem tudtak, mint például azt, hogyan kell főzni, leckét adni vagy *mūrtikat* imádni. Tudták, hogy Prabhupāda azt várja tőlük, hogy nyilvánosan énekeljék a Hare Kṛṣṇát és Sydney népének osszák a *Vissza Istenhez* magazint, és ezt naponta megtették. A sorozatos letartóztatások ellenére is folytatták a *saṅkīrtanát*. Őszinteségükkel nem volt baj. Csak épp nem tudtak még eleget.

Vaibhavī-devī dāśī: *Prabhupāda ugyanazon a napon avatta fel a Rādhā-Kṛṣṇa mūrtikat és a bhaktákat. Először a bhaktákat. Mindenkit felavatott a templomból, mindenkit, aki ott volt — még azt a fiút is, aki azon a héten csatlakozott a bhaktákhoz, s csak egy héttel azelőtt ismerte meg őket, és azokat is, akik nem is laktak a templomban, mindenkit, aki csak ott volt, és végzett valami szolgálatot. Meg akarta alapítani a Kṛṣṇa-tudatot Ausztráliában, ezért mindenkit felavatott. Egyszerre adott első és második avatást a bhaktáknak, mert mūrtikat is avatott, és így brāhmaṇákra is szükség volt.*

De nem tudtunk semmit. Még csak készen sem voltunk semmivel. Az oltár sem volt kész. Prabhupāda elmagyarázta nekem, hogy virágokat kell felfűznünk egy fonalra — a műrtinak virágfüzért kell viselnie. Fel-alá rohangáltam az utcákon, megpróbáltam virágot és valami cérnát keríteni a virágfüzérhez.

Ugyanez történt a brahminzsinórokkal. Nem voltak brahminzsinórok. Prabhupāda a férfiaknak egy szentelt zsinórt adott a brāhmaṇa-avatás alkalmából, de senki sem tudta igazán, hogy mi is az. El kellett hát rohannom és vennem valami zsinórt. És közben Prabhupāda avatta az embereket, én ott ültem és brahminzsinórokat készítettem a mintadarab alapján, amelyet Bali-mardana vett le magáról.

Ötöt csináltam, és én voltam a hatodik. A szertartás után, amikor kiléptem Prabhupāda szobájából, ahol a Gāyatrī mantrát megkaptam tőle, a többiek azt mondták: „Most már brāhmaṇa vagy. Neked is kell brahminzsinórt viselned!” Azt mondták, csináljak magamnak egyet, de végül nem csináltam, mert aztán valaki mondta, hogy a nőknek nem kell. Nem tudtunk túl sokat.

Prabhupāda összetett kézzel állt Rādhā és Kṛṣṇa műrtija előtt, akiket éppen felavatott. Még egy hetet sem töltött Sydneyben, máris menni készült. Tudta, hogy a *bhakták* nem felelnek meg a követelményeknek, amelyek Rādhā és Kṛṣṇa imádatához szükségesek, és tudta, hogy kockázatot vállal, amikor kezdő *bhaktákra* bizza a *mūrtik* imádatát. Mégis, mint felhatalmazott *ācāryának* és az Úr Caitanya képviselőjének, kötelessége volt, hogy mindenhol elültesse a Kṛṣṇa-tudatot, ahol esély van arra, hogy gyökeret eresszen. És a világnak égető szüksége volt erre. Prabhupāda tudta, hogy ha a tanítványai követik a folyamatot, amelyet adott nekik — *japáznak*, hallgatják a szentírásokat, betartják a szabályokat —, hamarosan megtisztulnak.

Egy példával illusztrálta ezt: az anyagi életben az embernek először képzett ügyésszé kell válnia, s csak aztán ülhet a bírói székbe, de a Kṛṣṇa-tudatban az őszinte *bhaktának* először megengedik, hogy a „bírói székbe üljön”, vagyis hogy *brāhmaṇává* váljon, és aztán válik képesítetté a szent név és a lelki tanítómester kegyéből. A sydneyi *bhakták* azonban különösen éretlenek voltak, és Prabhupāda különleges kérést intézett Rādhā-Gopīnāthához: „Most itthagylak benneteket a *mlecchák* kezében. Nem tudom vállalni a felelősséget. Kérlek, vezessétek ezeket a fiúkat és lányokat, és adjátok meg nekik az intelligenciát, hogy szépen imádjanak Benneteket!”

* * *

Moszkva

1971. június

Prabhupāda, titkára és szolgálja könnyen és simán jutottak át a szovjet vámon és a bevándorlási hivatal vizsgálatán, és egy hivatalos idegenvezető a Nemzeti Szállóba kísérte őket egy limuzinon. A hotel, amely a Vörös tér, a Lenin Mauzóleum és a Kreml közelében állt, drága volt, de egyszerű. Prabhupāda kopottnak és szűknek találta szobáját, amelyben éppen két szék és egy ágy fért el. Śyāmasundara és Aravinda szobája messze volt, s Prabhupāda úgy határozott, hogy inkább megosztja Aravindával saját szobáját, ezzel még zsúfoltabbá téve.

Aravinda mondta a hotel igazgatójának, hogy nem esznek az étteremben, hanem maguknak szeretnének főzni. Az igazgató először nem egyezett bele, de aztán megengedte nekik, hogy használják a személyzeti konyhát.

Ezt a problémát hát megoldották. Most az volt a kérdés, honnan szerezzenek ételt. Prabhupāda elküldte Śyāmasundarát. Śyāmasundara talált egy boltot az út másik oldalán, ahol tejet és joghurtot is kapott, de gyümölcs, zöldség és rizs nélkül tért vissza Prabhupāda szobájába. Prabhupāda újra elküldte, és most bár egész nap járkált, csak néhány fej káposztát sikerült szereznie. Másnap Prabhupāda elküldte rizsért. Mikor néhány óra múlva visszatért a rizzsel, Prabhupāda látta, hogy kemény szemű, silány észak-koreai rizst hozott. Prabhupāda gyümölcsöt kért, és Śyāmasundarának órákat kellett gyalogolnia a városban, mire kapott friss

gyümölcsöt: néhány szem cseresznyét. És mindenért hosszú sorokat kellett végigállnia. Legtöbbször azonban valaki a sorban észrevette, hogy turista, és a sor elejére vitte. Śyāmasundara mindent jegyre vásárolt.

Prabhupāda nyugodt és fegyelmezett maradt, betartotta a napirendjét. Kora reggel felkelt, fordított, aztán sétálni indult a hideg, csaknem teljesen kihalt kora reggeli utcákon. Sáfrányszínű *cādarjában* nagy léptekkel róttá az utat, Śyāmasundara pedig néha előrefutott, hogy lefényképezze.

Lenin sírhelye előtt már kezdett kialakulni a sor.

— Nézd! — mondta egyik reggel Prabhupāda. — Ez az ő Istenük. Az emberek nem értik a különbséget a test és a lélek között. Elfogadják, hogy a test az igazi személy.

Prabhupādának tetszett, hogy milyen kicsi a forgalom — volt néhány villamos és kerékpár, de főleg csak gyalogosok. Ahogy az ódon, díszes épületek között sétált, látott egy idős nénit, amint éppen az utat locsolta — Prabhupāda azt mondta: ez jó dolog. Úgy tűnt, hogy az orosz emberek életvitеле sokkal szervezettebb, fegyelmezettebb, mint az amerikaiaké. Úgy tűnt, hogy ezek az egyszerű, igénytelen emberek, akiket még nem szennyezett be az amerikában megszokott hedonizmus, fogékonyak lesznek a Kṛṣṇa-tudatra. De a lelki táplálék hiányában most mogorvának látszottak.

Prabhupāda már hónapok óta tervezte moszkvai látogatását. Amellett, hogy szeretett volna prédikálni az orosz embereknek, tervezett egy megbeszélést egy orosz indológiai professzorral, G.G. Kotovszkijjal. Kotovszkij professzor a moszkvai Szovjet Tudományos Akadémia India és Észak-Afrika tanszékének vezetője volt, és Prabhupāda már egy éve levelezett vele.

Prabhupāda megbízta Śyāmasundarát, hogy szervezze meg a találkozót Kotovszkij professzorral. Az utazási iroda biztosított számukra egy autót és egy kísérőt, és elindultak a városon túlra.

Kotovszkij professzor irodája a Tudományos Akadémia egyik ódon, fehér téглаépületében volt. Amint Prabhupāda megérkezett, a középkorú, sötét öltönyös orosz professzor felállt zsúfolt asztala mögöl, és betessékeltte őt parányi irodájába. Kicsit félszegen viselkedett, sokkal óvatosabb volt, mint leveleiben. Amikor Śyāmasundara megemlítette, hogy Prabhupāda szeretne előadást tartani az Akadémián az érdeklődő tudósoknak, Kotovszkij professzor kereken visszautasította — sohasem kapna rá engedélyt. Prabhupāda csalódott volt.

A következő pillanatban azonban már semmi sem látszott rajta. Egy egyenes háttámlájú hivatali székben ült Kotovszkij professzor asztala mellett. Szerény, finom modorában beszélni kezdett. Śyāmasundara bekapcsolta a magnetofont. Kotovszkij professzor gyanakvó pillantásokat vetett rá, de nem szólt semmit.

— A minap olvastam egy napilapot — kezdte Prabhupāda —, a *Moscow News*-t. Egy kommunista kongresszuson az elnök azt nyilatkozta: „Készek vagyunk elfogadni mások tapasztalatait, hogy kipróbáljuk”. Úgy gondolom, a szocializmus és a kommunizmus védikus felfogása sokkal inkább tökéletesíti a kommunizmus eszméjét.

Kotovszkij professzor figyelmesen és udvariasan hallgatta, ahogyan külföldi vendége elmagyarázta, hogy a védikus kultúrában a *gṛhastha* gondoskodik mindenkiről, aki a házában lakik — még a gyíkokról is —, és hogy mielőtt enne, kimegy az utcára, és hangosan meghív minden éhes embert, hogy egyen a házában.

— Látja — mondta Prabhupāda —, olyan sok jó elképzelés van a kommunizmus társadalmi eszméjéről. Úgy gondoltam, ezeket az elképzeléseket meg kell ismertetni az önök legkomolyabb embereivel. Ezért akartam annyira beszélni önnel.

Kotovszkij professzor kérdéseket tett fel, amelyekre Prabhupāda szívesen válaszolt, noha mind mögött a szovjet szocialista érdekeket fedezhette föl. Nem annyira akadémikusnak, mint inkább a szovjet egyetemi rendszer eszközének tekintette a professzort; egy politikai hatalom próbálta megérteni az ellenségét. A professzor kérdezett az indiai kultúráról — hátha a kormánya be tudja építeni a saját eszmerendszerébe. Kotovszkij professzor látszólagos

érdeklődése mögött Prabhupāda látta a kommunista párt nézeteit — olyan nézeteket, amelyek homlokegyenest ellenkeztek a védikus filozófiával. Mindazonáltal Prabhupāda diplomatikusan folytatta a Kṛṣṇa-tudat bemutatását a *paramparāval* összhangban, és a szentírások valamint a logika segítségével megpróbálta meggyőzni Kotovszkij professzort.

— A modern civilizáció hiányossága — mondta Prabhupāda —, hogy az emberek nem értik meg az emberi élet célját. Nem tudják, hogy mi az a következő élet. Nincs tanszék a tudás számára, azaz nincs olyan tudományos tanszék, ahol megtanítanák a diákokat arra, hogy mi történik, miután ennek a testnek vége.

Kotovszkij professzor ellenkezett — a lehető legudvariasabban.

— Swamiji — mondta —, mikor ez a test meghal, a tulajdonosa is meghal.

Prabhupādában nyomot hagyott ez a válasz. A tanult professzort, a szovjet Akadémia indiai tanszéke vezetőjét a tudatlanság klasszikus pillanatában kapta rajta. Felfogása arról, hogy ki ő, nem volt fejlettebb egy állaténál.

Mindössze három nap telt el, és úgy tűnt Prabhupāda moszkvai küldetése véget ér. Most, hogy befejeződött a megbeszélés Kotovszkij professzorral, mi más maradt hátra? Az állam semmi mást nem engedélyezett. Nem engedték neki, hogy könyveket hozzon, és most visszautasítják a nyilvános előadás lehetőségét is. Külföldiek nem beszélhetnek oroszokkal. A kíséreléssel tett városnézésen kívül sehová sem mehetett. Prédikálási lehetőség és kilátások hiányában kényelmetlen szobájában maradt, megkérte, hogy masszírozzák meg, megfürdött, megette, amit Śyāmasundara nagy nehezen összeszedett és megfőzött, tollba mondott néhány levelet, *japázott* és fordította a *Śrīmad-Bhāgavatamot*.

Prabhupāda elment egy moszkvai városnézésre egy turistákkal telezsúfolt busszal. Látott idős oroszokat templomba menni. A templom kapujába felfegyverzett őreket állítottak, és feltételezte, hogy azért voltak ott, hogy megakadályozzák, hogy a fiatalabb generáció bemenjen imádkozni. Hamar beleunt a kirándulásba, ezért az idegenvezető szerzett neki egy taxit és utasította a vezetőt, hogy vigye vissza Prabhupādát a Nemzeti Szállóba.

Śyāmasundara továbbra is azzal töltötte napjai nagy részét, hogy megpróbált friss ennivalót szerezni. Hallotta, hogy a város másik végében egy bizonyos piacon lehet narancsot kapni, így keresztülvágott a városon. Borotvált fejével, fehér *dhotijában* és *kurtájában* minden járókelő megbámulta. Miközben sötétedés után visszafelé igyekezett, helyi különecnek vélvén egyenruhás, vörös karszalagos férfiak szólították meg. Megragadták, hátratekérték a kezét, és közben oroszul kiabáltak vele. Śyāmasundara elcsípte a *dakumyent* (dokument, személyigazolvány) szót.

— *Dakumyent*, hotel! Hotel! — válaszolta. Mikor a rendőrök rájöttek, hogy turistával van dolguk, szabadon eresztették, és ő visszatért a szállóba, ahol elmondta Prabhupādának, hogy mi történt.

— Oroszországnak nincs jövője Kṛṣṇa-tudat nélkül — mondta Prabhupāda.

Egyszer, miközben Śyāmasundara joghurtért állt sorban, a mögötte álló férfi a jógáról kezdte kérdezni.

— Nagyon szeretnék beszélgetni önrel — mondta, és megadta Śyāmasundarának a nevét és egy címet, ahol biztonságosan találkozhatnak. Mikor Śyāmasundara elmondta Prabhupādának, Prabhupāda azt mondta:

— Nem, ne menj el! Ez rendőr.

Egy nap két fiatalember sétált a Vörös tér közelében — egy Moszkvába kiküldött indiai diplomata fia és egy fiatal moszkvai —, amikor hirtelen lenyűgöző látvány tárult a szemük elé. A megszokott, fegyelmezett belvárosi forgalomból egy magas, fiatal férfi közeledett feléjük, borotvált fejjel, hosszú, vöröses lófarokkal, lobogó fehér leplekben. Śyāmasundara volt az. Az ismerős öltözék láttán, amelyet Śyāmasundara viselt, az indiai diplomata fia megállította. Śyāmasundara rámosolygott:

— Hare Kṛṣṇa, barátom!

Beszédbe elegyedett az indiaival, akinek Narayana volt a neve. Az orosz fiú, Anatolij tudott egy kicsit angolul, és amennyire tőle tellett, megpróbálta követni szavaikat. A beszélgetés komolyra fordult.

— Gyertek el a lelki tanítómesteremhez! — mondta Śyāmasundara. A fiúk megtiszteltetésnek érezték, és azonnal csatlakoztak Śyāmasundarához, aki a Nemzeti Szállóba vitte őket. Amikor megérkeztek, Prabhupāda az ágyán ült és kipirultan mosolygott. Aravinda a lábát masszírozta. Śyāmasundara belépett, és leborult Prabhupāda előtt. Anatolij teljesen elámult.

— Gyertek! — mondta Prabhupāda, és mindhárman a lábához ültek. Prabhupāda először Narayanához fordult, megkérdezte a nevét és az apja foglalkozását. Narayana megkedvelte Prabhupādát, és felajánlotta, hogy hoz neki friss zöldségeket, amelyeket egyenesen Indiából hozat az apja, aki az indiai követség magasrangú tisztségviselője.

Anatolij még érdeklődőbb volt, mint indiai barátja, és Prabhupāda Narayana közvetítésével beszélni kezdett neki a Kṛṣṇa-tudatról. Anatolij félelemmel vegyes tisztelettel kérdezett, és Prabhupāda annyi információt sűrített válaszaiba a Kṛṣṇa-tudatról, amennyit csak lehetett egy beszélgetés alatt. Elmagyarázta a különbséget a test és a lélek között, leírta a lélek örök kapcsolatát Kṛṣṇával, az Istenség Legfelsőbb Személyiségével. Beszélt a *Bhagavad-gītáról*, templomhálózatáról, amely az egész világra kiterjed, és tanítványairól, a fiatal férfiakról és nőkről, akik mindannyian a *bhakti-yogát* gyakorolják.

Prabhupāda megemlítette, hogy szeretne prédikálni Oroszországban, mert jó terület lenne a Kṛṣṇa-tudat számára, hiszen az emberek nyitottak és még nem szennyezte be őket az érzékielégítés. Be akarta mutatni a Kṛṣṇa-tudatos írásokat Oroszországban, könyvtárakon, olvasótermeken keresztül vagy bárhogyan. A Kṛṣṇa-tudatot, mondta, tanítani kell Oroszország legintelligensebb embereinek, de mivel az állam ezt megtiltja, titokban kell tenni. A *bhakták* nem énekelhetnek és táncolhatnak az utcán, de tehetnék ezt halkan valaki otthonában. Aztán Prabhupāda nagyon halkán énekelni kezdett, bevonva a fiúkat a *kīrtanába*.

Anatolij úgy fogadta Kṛṣṇát, mint egy kiéhezett ember az ételt. Néhány óra múlva azonban menniük kellett. Másnap visszajönnek, ígérték.

Śyāmasundara törődni kezdett Anatolijjal és Narayanával. Anatolij keleti filozófiát tanult. Nagyon értelmes fiú volt és tudni akart arról, mi történik a világban. Imádta a Beatlest, és Prabhupāda mesélt neki kapcsolatáról George Harrisonnal és John Lennonnal. Anatolij és Śyāmasundara sokat beszélgettek más országok fiataljainak vágyairól és reményeiről, és Śyāmasundara elmagyarázta Anatolijnak, hogy a Kṛṣṇa-tudat minden lelki út alapja. A *bhakti-yoga* alapjait, vagyis a napi megszabott tizenhat kör *japázását* is megtanította neki, és neki adta saját *Eredeti Bhagavad-gītáját*.

Prabhupāda megmutatta Anatolijnak, hogyan kell *capātīt* sütni és rizst főzni, s megkérte, hogy hagyjon fel a húsevéssel. Anatolij boldogan elfogadta a *japázást* és az új étkezési szokásokat — mindent. Megtanították, hogy folytatni tudja egyedül is, miután Prabhupāda elmegy. Érezni fogja majd magán a változást, hogy fejlődik a lelki életben, és egy kis gyakorlás után avatást is kaphat. Anatolij kijelentette, hogy beszél a barátainak is a Kṛṣṇa-tudatról. A hátralévő két napban Prabhupāda megtanította mindarra, amire csak tudta. Úgy érezte, ennek a fiatal orosznak a lelkesedése és intelligenciája volt szovjetunióbeli látogatásának igazi célja.

Prabhupāda azt a példát hozta fel, hogy ha rizst főzünk, elég egyetlen szemet megvizsgálunk ahhoz, hogy el tudjuk dönteni, megfőtt-e az egész lábas rizs vagy sem. Abból, ahogy ezzel az orosz fiatallal beszélt, Prabhupāda láthatta, hogy az orosz emberek nem elégedettek a marxizmus úgymond tökéletes földjén. Anatolij nagyon fogékony volt a Kṛṣṇa-tudatra, és valószínűleg a sok millió többi orosz is az lenne.

Cānakya Paṇḍita azt mondja, hogy egyetlen nyíló virág felfrissítheti az egész erdőt, és ha egyetlen fa lángra kap, leég az egész erdő. Marxista szempontból Anatolij volt a tűz, amely Kṛṣṇa-tudatot adhat másoknak, és így megsemmisítheti a kommunista világnézetet. Prabhupāda

szemszögéből nézve pedig illatos virág volt, amely másoknak is átadhatja illatát. Prabhupāda szovjetunióbeli látogatása nem bizonyult sötét felvonásnak: alkalma nyílt arra, hogy egy nélkülöző talajba elültesse a Kṛṣṇa-tudat magját.

Śrīla Prabhupāda újabb országba vitte el az Úr Caitanya mozgalmát. Maga Caitanya Mahāprabhu jósolta meg, hogy a *saṅkīrtana* mozgalom minden faluba és városba el fog jutni, a jóslat beteljesülése mégis több száz éve váratott magára. Prabhupāda azonban 1965-ös első amerikai útja után néhány évvel képtelenebbnél képtelenebb területeken ültette el az Úr Caitanya üzenetét. És minden hely közül valószínűleg ez volt a legképtelenebb; s ő egy rövid, államilag ellenőrzött látogatás alatt elvetette a Kṛṣṇa-tudat magját a Szovjetunióban. Olyan volt, mint a tű — s minden és mindenki, aki kapcsolatba került vele, olyan volt, mint a cérna, amely követi a tűt.

Kotovszkij professzor megjegyezte, hogy Prabhupāda tartózkodása az ódivatú szállodában nem bizonyulhatott túlzottan érdekesnek. De Prabhupāda — és ezt Kotovszkij professzor nem tudta — transzcendentális volt, s nem függött attól, hogy éppen Moszkvában vagy bárhol máshol van az anyagi világban. Idejött, és Kṛṣṇa elküldött hozzá egy őszinte lelket, akinek átadhatta a Kṛṣṇa-tudat ajándékát. Nem a szovjet kormány elleni fondorlatos kémkedés eredményeképpen történt ez, hanem annak köszönhetően, hogy jelen volt Kṛṣṇa tiszta *bhaktája*, akinek természetes vágya volt, hogy a prédikálásával elégedetté tegye Kṛṣṇát. Válaszul Prabhupāda tiszta vágyára Kṛṣṇa küldött egy fiút, és ebből az egy fiúból másokra is át fog terjedni a vágy. Semmi, még a vasfüggöny sem állíthatta meg a Kṛṣṇa-tudatot. A lélek természete az, hogy szolgálja Kṛṣṇát. És Kṛṣṇa minden vágya az, hogy teljesítse *bhaktái* tiszta vágyát.

* * *

Nairobi

1971. szeptember

Prabhupāda prédikálni akart az afrikaiaknak. Kenyában az indiaiak teljesen elkülönültek az afrikaiaktól. Ám egy Kṛṣṇa-tudatos ember nem tesz megkülönböztetést a test alapján, így Prabhupāda kijelentette, hogy az indiaiaknak kötelességük, hogy megosszák lelki kultúrájukat az afrikaiakkal.

Afrikában Prabhupāda GBC-képviselője Brahmānanda Swami volt. Gondosan Brahmānanda emlékezetébe véste, hogy első dolga Afrikában, hogy átadja a Kṛṣṇa-tudatot az afrikaiaknak. Törökországi és pakisztáni rossz tapasztalatai miatt Brahmānanda vonakodott attól, hogy nyilvános *kīrtanákat* tartson Nairobiban. Amellett a legtöbb afrikai csak szuahéli nyelven beszélt; kultúrájuk teljesen idegen volt, és általában túl szegények voltak ahhoz, hogy könyvet vásároljanak, így aztán Brahmānanda nemigen tudta, hogyan prédikálhatna nekik hatásosan. Az indiaiakat könnyű és természetes volt megközelíteni.

De Prabhupāda az afrikaiakat akarta.

— Ez egy afrikai ország — mondta egyszerűen. — ők a tulajdonosai. Nekik kell prédikálnunk.

Ahogy minden mást, Prabhupāda ezt is bemutatta nekik, hogyan csinálják. Jó hasznát látta a főleg afrikaiak lakta belvárosi kerületben álló Rādhā-Kṛṣṇa templomnak. A templom előcsarnokának ajtója a forgalmas utcára nyíltak, és Prabhupāda utasította a *bhaktákat*, hogy tartsanak *kīrtanákat* nyitott ajtók mellett. A *bhakták* megtették, amit kért, és a csarnok öt perc alatt zsúfolásig megtelt emberekkel. Szegény városrész volt, és az emberek, akik bejöttek, láthatóan iskolázatlanok, piszkosak voltak. De kíváncsiságukban boldogan csatlakoztak a *kīrtanához*, mosolyogtak, tapsoltak és táncoltak.

Brahmānanda Swami átment a közeli házba, ahol Prabhupāda lakott.

— Az előcsarnok tele van emberekkel — mondta. — De nem kell odajönnöd. Egyedül is meg tudjuk csinálni a programot.

— Nem — mondta Prabhupāda —, oda kell mennem!

Brahmānanda megpróbálta lebeszélni.

— Nem, oda kell mennem! — ismételte meg Prabhupāda. — Odaviszel?

Mikor Brahmānanda visszaérkezett Prabhupādával, a terem még zsúfoltabb volt, mint néhány perccel azelőtt. Az emberek kíváncsian pillantottak rá és utat nyitottak neki, amint sáfrányszínű selyem lepleiben sugárzóan végigvonult közöttük és belépett a sivár, rosszul megvilágított terembe. Prabhupāda felment az emelvényre, *kīrtanát* vezetett és leckét tartott. Bár a szuahéli anyanyelvű közönség nem értette, mit mond, tisztelettudóan hallgatták. A *kīrtanát* pedig imádták.

Az indiai közösség tagjai aggódni kezdtek amiatt, hogy Prabhupāda megnyitotta az előcsarnokot az afrikaiak előtt, és néhányan eljöttek, hogy megnézzék, mi történik. Prabhupāda könnyörületességgel teli előadásának láttán azonban megváltozott a véleményük. A látszólag egyszerű előadásnak olyan lelki hatása volt, hogy eltörölte a kulturális határokat.

Ezt kell csinálnia Brahmānanda Swaminak Afrikában, hangsúlyozta Prabhupāda: átadni a Kṛṣṇa-tudatot az afrikaiaknak. És a programnak egyszerűnek kell lennie: osszanak *prasādamot*, ingyen könyveket, és énekeljék a Hare Kṛṣṇát dobokkal és *karatálákkal*. Nem szabad, hogy a Kṛṣṇa-tudatból egy második nairobi hindu vallásos közösség legyen. A hinduk is vegyenek benne részt, adományozzanak pénzt, de Brahmānanda Swaminak az afrikaiak között kell prédikálnia, és közülük kell toboroznia tagokat.

Mikor néhány fekete amerikai tanítványa megérkezett Prabhupādához Nairobiba, Prabhupāda azt mondta nekik:

— Négyszáz éve az őseiteket elvitték innen rabszolgának. Csak nézzétek, most mesterként tértek vissza!

Prabhupāda megszervezte Nairobi első szabadtéri *kīrtanáját* is. A *bhakták* a Kamakunji park legnagyobb fájához mentek, amely történelmi emlék, és kapcsolatban van a kenyai függetlenséggel. Ahogy álltak a fa alatt és énekeltek, a körjük gyűlt tömegeből egyre többen velük tartottak. Néhányan még egyfajta törzsi táncot is lejtettek. Egy fiatalember előrelépett és felajánlotta, hogy tolmácsolja Brahmānanda beszédét. A *bhakták* édes *bundit* osztottak, és a tömeg igazán jól szórakozott. A próbálkozás tehát sikerrel járt.

Brahmānanda sietett, hogy tájékoztassa Prabhupādát a csodálatos *kīrtanáról*. Brahmānanda ugyanazt érezte, mint 1966-ban, amikor New York első Washington Square parkban tartott *kīrtanájának* sikeréről vitte a hírt Prabhupādának. Ahogy akkor, most is siker volt. Prabhupāda személyes példamutatásával és azzal, hogy ösztökelte Brahmānanda Swamit, néhány nap leforgása alatt megváltoztatta az afrikai prédikálás arculatát — az indiaiak helyett az afrikaiakat állította a középpontba.

Prabhupāda a nairobi egyetemen tartott előadást, amelyre kétezer afrikai diák gyűlt össze az előadóteremben, s még több százan álltak kint, az ajtókon és az ablakokon leselkedve befelé. Prabhupāda utasítására először Bhūta-bhāvana, fekete bőrű amerikai tanítványa mondott el egy rövid bevezetőt szuahéli kifejezésekkel tarkítva. „Harambay!” — kezdte, ami annyit jelent: „Üdvözöllek benneteket, testvéreim! Dolgozzunk együtt!”

Aztán Prabhupāda beszélt.

— Az egész világ csak vágyakozik és bánkódik. Önök, afrikaiak, most arra vágnak, hogy olyanok legyenek, mint az amerikaiak és az európaiak. De az európaiak elvesztették a gyarmataikat, s most bánkódnak. Az egyik fél vágyódik, a másik bánkódik...

— Azért jöttünk el az afrikai országokba, hogy megkérjünk minden intelligens afrikait: jöjjön és értse meg, aztán pedig terjessze ezt a filozófiát. Önök fejlődni szeretnének, fejlődjenek hát egészségesen! Ne próbálják utánozni az amerikaiakat és az európaiakat, akik úgy élnek, mint a kutyák és a macskák! Az ilyen civilizációnak nincs jövője. Az atombomba már ott van, s amint a következő háború kitör, az összes felhőkarcolónak és minden másnak azonnal vége lesz. Próbálják a helyes nézőpontból megérteni az emberi élet igazi célját! Ez az, amiről a

Kṛṣṇa-tudatos mozgalom beszél, és kérjük önöket, jöjjenek és próbálják megérteni ezt a filozófiát! Köszönöm szépen!

A közönség tapsban tört ki és felállva ünnepelte Prabhupādát. A fogadtatás ismét igazolta, hogy Kṛṣṇa üzenete a szívhez szól; mindenkire, tekintet nélkül a politikai, földrajzi vagy társadalmi kategóriákra. Amikor Prabhupāda először leszállt Nairobi repülőterén, egy újságírónak kijelentette, hogy az afrikaiaknak fog prédikálni. És most beváltotta ígéretét. Elhozta az afrikaiaknak ugyanazt az üzenetet és ugyanazt az odaadó szolgálatot, amelyet korábban az amerikaiaknak tanított. Azt, amit az amerikaiak akartak és azt, amire az afrikaiak vágytak, csak a Kṛṣṇa-tudatban lehet valóra váltani. A Kṛṣṇa-tudat mindenütt működik, ahol őszinte és intelligens emberek csatlakoznak hozzá és segítenek a terjesztésében.

Prabhupāda prédikálása Nairobiban rendkívül mozgalmas volt. Egy újabb városban tette le a Kṛṣṇa-tudat alapjait, követendő példát állított Brahmānanda Swami elé és megmutatta, hogyan terjeszthetik a Kṛṣṇa-tudatot az egész földrészen. Śyāmasundara folyamatosan tájékoztatta GBC istentestvéreit Prabhupāda lenyűgöző tevékenységéről:

A lépés villámgyors volt, és ezzel ő Isteni Kegyelme újra hatalmas teret biztosított tevékenységünk számára. Az emberek tele vannak kíváncsisággal és komoly kérdésekkel...

Prabhupāda, miután befejezte késő éjszakába nyúló prédikáló-maratonját, enni kért és megjegyezte: „Látjátok? Éhes vagyok. Állandóan beszéltesetek — ez az életem. Ne engedjétek, hogy abbahagyjam a beszédet...”

ÖTÖDIK FEJEZET

Legyen ott egy templom! I. rész

Kalkutta

1971. március

Éjfél volt. Az egész épületben egyedül Śrīla Prabhupāda lámpája égett. Egy párnán ült az asztala mögött; minden *bhakta* az igazak álmát aludta. Előtte az asztalon egy diktafon és egy bengáli magyarázatokkal bővített *Śrīmad-Bhāgavatam* hevert. Két kicsi, őszirózsával és rózsával teli váza között ott állt lelki tanítómestere, Bhaktisiddhānta Sarasvatī keretezett képe. Az asztal előtt a padlón széles matrac feküdt, amelyet fehér vászonnal takartak le. Néhány órája még *bhakták* és vendégek ültek rajta.

Most azonban egyedül volt. Általában tízkor visszavonult és három-négy órával később felkelt, hogy fordítson, de ma éjszaka nem pihent. A *Bhāgavatamot* nem nyitotta ki, diktafonja letakarva.

Két tanítványát, Tamāla Kṛṣṇát és Bali-mardanát elküldte, hogy vásároljanak földet Māyāpurban. Hat nap telt el azóta, és még mindig nem tértek vissza, sőt még csak nem is üzentek. Mondta ugyan nekik, hogy ne jöjjenek vissza, amíg meg nem kötötték a szerződést, de ehhez nem volt szükség hat napra. Szünet nélkül két tanítványa járt a fejében, s aggódott.

Egy hirtelen kerekedett szellő a *nīm* fák illatát hozta be a nyitott ablakon. Az éjszaka hűvösnek ígérkezett, és Prabhupāda egy könnyű *cādart* borított a vállára. A fehér hátpárnának támaszkodva gondolataiba merült, és nem szentelt túl nagy figyelmet szobája megszokott látványának. Mellette egy agyagkancsóban ivóvizet készítettek oda. Az alacsony, fából készült állványon egy cserepes *tulasī* cserje állt. A lámpa, amely egész nap nem égett, most világított, s molyok és egyéb rovarok keringtek a csupasz villanykörte körül. A mennyezeten egy gyík sétált, néha-néha kiöltve nyelvét, hogy elkapjon egyet a fény körül táncoló rovarok közül.

Hol marad oly sokáig Tamāla Kṛṣṇa és Bali-mardana? Nem csupán hat napi várakozás volt ez: évek óta próbált földet szerezni Māyāpurban. És ez alkalommal a kilátások kitűnőek voltak. Világos utasítást adott Tamāla Kṛṣṇának és Bali-mardanának, és már vissza kellett volna érniük. Késésük azt jelentheti, hogy akadályokba ütköztek, sőt hogy veszélybe kerültek.

Egy kilenc *bīgha* nagyságú telket akartak megvenni a Bhaktisiddhānta út mentén nem egészen egy mérföldre az Úr Caitanya születési helyétől. Tulajdonosai, a Sek fivérek, akik

muzulmán földművesek voltak, először magas árat kértek érte, de nemrégiben egy kalkuttai ügyvéd, aki ismerte Navadvīpát, komolyan kialkudott egy méltányos árat. 14 500 rúpiában egyeztek ki a Sek fivérekkel, és Prabhupāda hozzájárult, hogy kivegyék a pénzt krishnanagari bankjából. Így Tamāla Kṛṣṇa és Bali-mardana Māyāpurba mentek, Prabhupāda pedig Kalkuttában maradt és folytatta munkáját, de gyakran gondolt arra, vajon mit csinálhatnak tanítványai Māyāpurban. Küldetésük nagyon fontos volt számára, és mindig rájuk gondolt, személyes törődésével áldva meg őket.

Ahogy Prabhupāda gondolataiba merülve ült, csak az éjszaka szokásos neszei hallatszottak: az egerek motozása a falban, egy *brahmacārī* horkolása a tornácról, s a távolból az éjjeliőr botjának kopogása, amint köreit rója. Autók nem jártak, legfeljebb egy-egy riksa zörgött arra a hepehupás úton.

Prabhupāda azon töprengett, hogy talán kirabolták a fiúkat. Mielőtt elküldte őket, megmutatta Tamāla Kṛṣṇának, hogyan tartsa a pénzt a dereka körül egy saját kezűleg készített vászon pénztartó-övben. De sok pénz volt nála, és Navadvīpa környékén gyakoriak voltak a rablások. Meglehet, hogy valami más miatt késnek. Néha földügyleteknél, ahol sok pénz cserél gazdát, a bíróság kéri, hogy jegyezzék le minden bankjegy címletét és sorszámát. Vagy az is lehet, hogy a vonat robbant le.

Prabhupāda hirtelen lépteket hallott a lépcső felől. Valaki kinyitotta a külső ajtót, végigsétált a tornácon és megállt az ajtó előtt. Halk kopogás.

— Tessék, ki az?

Tamāla Kṛṣṇa lépett be és leborult Prabhupāda előtt.

— Nos, mi történt?

Tamāla Kṛṣṇa diadalittasan nézett fel.

— A föld a tiéd!

Prabhupāda nagyot sóhajtva hátradőlt.

— Jól van! — mondta. — Most menj lefeküdni!

* * *

London

1971. augusztus

Prabhupāda megkérte Anglia indiai nagykövétét, hogy nyújtson be egy kérvényt Indira Gandhi miniszterelnöknek, hogy vegyen részt a közeljövőben az ISKCON által megrendezett alapkövetélteli szertartáson Māyāpurban. GBC-titkárait már utasította, hogy jelenjenek meg, és megkérte a *bhaktákat*, hogy hívják meg Kalkutta fontosabb polgárait. Írt tanítványainak Indiába, hogy ha nem tudják elintézni, hogy Indira Gandhi eljöjjön, legalább Bengália kormányzóját, Sri S.S. Dhavant hívják meg.

Eközben Londonban Prabhupāda beszélt néhány építészetben és tervezésben jártas tanítványával; azt akarta, hogy készítsék el a māyāpuri létesítmény tervrajzát. Nara-nārāyaṇa épített már Ratha-yātrā szekereket és tervezett templombelsőket. Raṇacora építészetet tanult, Bhavānanda pedig hivatásos tervező volt, de Prabhupāda maga tervezett meg mindent a māyāpuri épületekhez. Aztán háromtagú bizottságával elkészítette a vázlatokat és egy makettet, s azonnal pártfogók után nézett Indiában, hogy összegyűjtse a szükséges pénzt. Azok a *bhakták*, akik hallottak Prabhupāda tervéről, minden idők legnagyobb ISKCON-beruházásának tartották.

Reggeli sétája közben Prabhupāda sorra a különböző épületekre mutatott a Russell téren, és megkérdezte, milyen magasak. Végül egyik reggel kijelentette, hogy a māyāpuri központi templomnak több mint háromszáz láb magasnak kell lennie! Māyāpur homokos talaja és monszunárvi komoly nehézséget okozhatnak, mondta, és lehet, hogy a templomot különleges alapra, egy úgynevezett lebegő tutajra kell építeni. Egy állami építész később megerősítette ezt.

Az első épület, mondta Prabhupāda, egy nagy, háromemeletes vendégház legyen. Terve — bár nem igazodott szigorúan egyik építészeti iskolához sem — leginkább a rajasthanira emlékeztetett. Rózsaszín és rozsdavörös épületet akart, a földszint kivételével minden emeleten boltívekkel és széles márványtornácokkal. Kelet-nyugat irányban kell elhelyezkednie, hogy a nap hosszanti irányban haladjon át felette, és ne süssön közvetlenül a homlokzatra, a dél felől fújó szellő pedig nyáron hűsíthesse. Az épületet ventilátorokkal, világítással, modern vécékkel és zuhanyzókkal kell ellátni, a szobák legyenek bútorozottak, tágasak és szellősek.

A vendégházat olyan gyorsan kell felépíteni, ahogy csak lehet, mondta Prabhupāda; aztán következik a többi épület. Ötszáz *bhakta* számára akart szálláshelyet, egy több ezer férőhelyes *prasādam* csarnokot, egy konyhakomplexumot, és egy *gośālāt* (istállót a teheneknek, amelyeket a közeli mezőkön fognak legeltetni). Később az ISKCON megvásárolja a szomszédos földeket, és parkokat épít virágoskertekkel, fákkal és bokrokkal, szökőkutakkal, sétálóutakkal, lugasokkal.

A főépületet, a hatalmas Māyāpur Chandrodaya Mandirt nem kevesebb mint háromszáz láb magasra tervezték, és valószínűleg sok millió dollárba kerül majd. Prabhupāda terve elképesztette úgy az építészeket, mint a *bhaktákat*. Úgy tűnt, nagyobb lesz, mint a Kongresszusi Székház Amerikában vagy a Szent Péter katedrális. A templom központi kupolájában az univerzum háromdimenziós modelljét építik majd fel a védikus leírások alapján, amely nemcsak az anyagi, hanem a lelki univerzumot is ábrázolni fogja.

A főcsarnokba belépve fent láthatjuk majd a bolygókat a *Śrīmad-Bhāgavatam* leírása szerint: alul a pokolbolygók, aztán a középső bolygórendszerek, ahol a Föld is található, majd a félistenek mennyei bolygói és Brahmaloaka, az anyagi világ legfelsőbb bolygója. Brahmaloaka fölött láthatjuk majd az Úr Śiva lakhelyét, afölött pedig a lelki eget, a *brahmajyotit*, e lelki sugárzásban pedig a saját fényvel ragyogó, örökké felszabadult lelkek lakta Vaikuṅṭha bolygókat, és mindezen bolygók felett a legfelsőbb bolygót, Kṛṣṇalokát, ahol Isten eredeti formájában élvezi kedvteléseit legbensőségesebb *bhaktái* körében.

A templom helyet ad majd egy miniatűr palotának is, ahol selymek, ezüst, arany és drágaköből készült oszlopok között Rādhā és Kṛṣṇa *mūrtijai* laknak majd. A Māyāpur Chandrodaya Mandir és Māyāpur városa lesz az ISKCON világszervezet központja.

Hogy mi szükség van egy ilyen mesébe illő építészeti csodára a világnak ennek a távoli sarkában? Prabhupāda megmagyarázta, hogy Māyāpur valójában nem jelentéktelen hely, csak világi szemszögből nézve látszik annak. Az anyagi szem számára eldugott helynek látszik az, ami valójában a középpontja mindennek. Az anyagi szemnek a lélek és a következő élet lényegtelennek tűnik, míg a test és az azonnali érzékielégítés központinak. Prabhupāda a Védikus Planetárium temploma felépítésével a materialista világ figyelmét újra az igazi központra akarta irányítani.

Minden őszinte látogatót le fog nyugózni az ISKCON māyāpuri központjának szépsége, és érezni fogja, hogy az valójában a lelki világ. És a Māyāpurban lakó *bhakták* állandóan a Hare Kṛṣṇa *kīrtana* éneklésében merülnek majd el, örökké a Kṛṣṇa-tudat filozófiájáról beszélgetnek, és így meggyőznek minden intelligens látogatót, hogy az Úr Caitanya Mahāprabhu tanítása a legfelsőbb igazság. Az Abszolút Igazságról tanítják majd őket, és így megérthetik majd a szektariánus vallási dogmán túli, valódi lelki igazságot. Az állandó Hare Kṛṣṇa *kīrtana* és az Úr Kṛṣṇát oly sokféleképpen szolgáló boldog *bhakták* bizonyítani fogják, hogy a *bhakti-yoga* a legegyszerűbb és legközvetlenebb módszer arra, hogy az Istenség Legfelsőbb Személyiségén meditáljunk. Az ISKCON māyāpuri városában az emberek hamar az Úr *bhaktáivá* válnak majd, akik ekstázisukban énekelni és táncolni kezdenek.

Śrīla Prabhupāda bemutatta, hogy a világot lelkivé tehetjük, ha a *bhakti-yogán* keresztül az anyagi dolgokat összekapcsoljuk az Istenség Legfelsőbb Személyiségével, Kṛṣṇával. És miért ne szárnyalnák túl az ilyen lelki vívmányok a materialisták eredményeit?

* * *

Śrīla Prabhupāda ismét Indiában volt, utazott és prédikált tanítványaival. Egy sikeres tíznapos *paṇḍāl* fesztivál után Új-Delhiben — amelyre százezrek jöttek el — úgy határozott, hogy magával viszi tanítványait Vṛndāvanába egy rövid kirándulásra. Prédikáló útjai során eljutott Amritsarba, Suratba, Indore-ba, Gorakhpurba, Allahabadba és Benaresbe — Vṛndāvanába azonban sohasem. De most, hogy oly sok tanítványa jött el Delhibe a fesztiválra, azt gondolta, jó alkalom ez arra, hogy a közeli Vṛndāvanába utazzanak.

Prabhupādát Vṛndāvanába érkező egy bizonyos G.L. Saraf úr szállásolta el titkáraival és a csoport női tagjaival együtt otthonában, Saraf Bhavanban. A többi *bhaktának* a közeli *dharmaśālában* biztosítottak lakhelyet.

Prabhupāda nem csupán zárandoklatra jött Vṛndāvanába: földet akart szerezni az ISKCON-nak. 1967-ben azért jött el Amerikából Vṛndāvanába, hogy meggyógyuljon, de már akkor is keresett itt földet tanítványainak. Megpróbált megalapítani egy Amerikai Házat, egy központot, ahol tanítványai Vṛndāvana ideális atmoszférájában élhetnek, elsajátíthatják a Kṛṣṇa-tudatos kultúrát, és aztán innen indulhatnak prédikálni. De két hónap múlva, mivel az Amerikai Ház megalapítására nem sok reménye mutatkozott, visszautazott az Egyesült Államokba.

Most azonban a város híres nagyköveteként jött, aki arról volt nevezetes, hogy világszerte Rādhā-Kṛṣṇa és Vṛndāvana dicsőségét hirdeti. A Hare Kṛṣṇa mozgalom sikerét Indiában széles körben ismerték — Prabhupāda városról városra utazott, hogy *kīrtanákat* tartson, tanítsa a *Śrīmad-Bhāgavatamot* és a nyugati Kṛṣṇa-tudatról meséljen. Így aztán amikor negyven tanítványával Vṛndāvanába érkezett, jelenlétének híre szaladt az egész városban.

* * *

A föld Ramaṇa-retīn volt. Prabhupāda megjegyezte, hogy a Vṛndāvana külterületén fekvő birtok a forgalmas Chatikara út mentén helyezkedik el. A Chatikara út főút, amely Vṛndāvanába, Agrába és a Taj Mahalba vezet. Érintette a földet a vṛndāvanai *parikrama*-útvonal is, amelyen minden évben zárandokok milliói járnak körbe Vṛndāvanát, miközben templomokat és szent helyeket látogatnak meg.

Ramaṇa-retī (szó szerint „elbűvölő homok”-ot jelent) legnagyobb része erdő volt, néhány *āśramával* és elhanyagolt szántóföldekkel. Kṛṣṇa kedvenc helyeként ünnepelték, mert ötezer évvel ezelőtt itt játszott bátyjával, Balarāmával és tehénpásztor barátaival. Ramaṇa-retī az Isten iránti szeretetet árasztotta — azt a légkört, amely oly jellemző Vṛndāvanára.

Bár a város több elöljárója megemlítette, hogy a város esetleg adományoz földet, Prabhupāda S. úr ajánlatát vette inkább komolyan. S. úr elmondta, hogy noha más *sādhuk* is kérték már a földet, még nem hoztak döntést feleségével. Annak a közösségnek akarják adni, amelyik a lehető leggyorsabban épít rá egy Rādhā-Kṛṣṇa templomot. Mikor Prabhupāda biztosította S. urat, hogy ő éppen erre készül, S. úr ígéretet tett rá, hogy a föld mostantól Prabhupādáé.

Prabhupāda sokszor hallott már ilyen ígéreteket, amelyek sok esetben hamisnak bizonyultak. Ezt azonban komolynak tekintette, és kijelölte néhány tanítványát, hogy maradjanak Vṛndāvanában, és kössenek szerződést S. úrral.

* * *

1965-től 1970-ig Prabhupāda minden erejével azon volt, hogy megszilárdítsa a Kṛṣṇa-tudatot Amerikában. Terve az volt, hogy ha az amerikaiak a Kṛṣṇa-tudat felé fordulnak, akkor a világ többi része is követi őket. Bár Indiában is prédikált az angolul beszélőknek, a hatvanévnnyi magányos küzdelem meggyőzte arról, hogy az indiaiak nem tudják komolyan elfogadni a Kṛṣṇa-tudatot, mert vagy túlságosan belemerülnek a politikai életbe, vagy túlságosan tudatlanok saját lelki örökségükről, vagy túlságosan tönkretette őket a szegénység. Így aztán nem járt sikerrel.

Az Egyesült Államokban azonban sikeres volt. Nyilvánvalóan Amerika volt a legjobb terep a Kṛṣṇa-tudat elindításához. De Prabhupāda a nyugati világot kulturálatlannak és

civilizálatlannak találta. Ha egyáltalán maradt valami nyoma a civilizációnak, mondta gyakran, akkor azt Indiában, az eredeti védikus kultúra központjában lehet fellelni.

1970-re utazásával és prédikálásával bizonyította, hogy a Kṛṣṇa-tudatos mozgalmat nemcsak Amerikában akarja elterjeszteni, hanem az egész világon — különösen pedig Indiában. Ha el is fogadjuk, hogy az amerikai és az indiai prédikálás egyformán fontos volt, mégis, az amerikai prédikálás rendben ment Prabhupāda állandó, közvetlen irányítása nélkül is — amerikai tanítványai folytatni tudták, amit Prabhupāda elkezdett —, Indiában azonban nem engedhette, hogy tanítványai vezessék az ISKCON-t. Láta, hogy milyen gyakran és milyen könnyen csapják be az indiaiak őket. Azt mondta, az ISKCON Indiában tett erőfeszítéseinek fele kárba veszett amiatt, hogy becsapták tanítványait. Sokszor megesett, hogy a *paṇḍāl* programok a megszokott költség sokszorosába kerültek. Az ISKCON Indiában egyedül Prabhupāda közvetlen irányítása alatt fejlődhetett.

1970-től kezdődően Prabhupāda néhány amerikai tanítványával beutazta egész Indiát, ideális *sannyāsiként*, széles, új teret nyitva az ISKCON előtt. Most nagy templomokat akart építeni Indiában. Három templom felépítését tartotta a legfontosabbnak: a vṛndāvanai, a māyāpuri és a bombayi templomét. Vṛndāvanában már 1967-ben megpróbált megalapítani egy Amerikai Házat a tanítványainak. Māyāpur, az Úr Caitanya születési helye különösen fontos volt; Bombay pedig India legfontosabb városa volt — „India kapuja”. Ahogyan az Prabhupāda legtöbb nagyszabású terve esetében történt, még bensőséges tanítványai sem tudták teljesen megérteni. De Prabhupāda tudta, mit akar, és azt is tudta, hogy minden Kṛṣṇától függ. Fokozatosan kezdte feltárni terveit.

* * *

Bombay

1971. november

A *bhakták* egy évig két hatodik emeleti lakásban laktak az Akash Ganga épületében, Bombay szívében. De Prabhupāda nem elégedett meg ennyivel. Földet akart Bombayban, hogy építkezhessenek és terjeszkedhessenek. Eltökélt volt. Szokásos reggeli sétái helyett sokat autózott, hogy sorra megnézze a város különböző részeit.

Az ISKCON pártolótagjai közül sokan az előkelő Malabar-hegyen éltek, ezért Prabhupāda tanítványai úgy gondolták, jó hely lenne egy templom számára. Prabhupāda többször is a Malabar-hegy tetejére vitette magát, és számtalan birtokot bejárt, azt fontolgatva, hogy a nagy épületek alkalmasak-e templomnak, ám valamilyen oknál fogva egyik sem nyerte meg tetszését.

Végül novemberben egy bizonyos Mr. N. felajánlotta, hogy elad az ISKCON-nak három és fél hold földet a Juhun, az Arab-tenger partján. Amikor Prabhupāda megnézte a birtokot, eszébe jutott, hogy évekkal ezelőtt már látta és gondolkodott rajta. 1965 augusztusában az amerikai útját megelőző heteket a Scindia Colonymál töltötte. Esténként eljött a Scindia Gőzhajózási Társaság tulajdonosához, Sumati Morarji asszonyhoz Juhura, és a *Śrīmad-Bhāgavatamot* olvasta, magyarázta neki és vendégeinek. Többször is elsétált a birtok mellett, és azon tűnődött, milyen jó hely lenne egy *āśrama* és egy Rādhā-Kṛṣṇa templom számára. Bár figyelmét feladatára összpontosította, hogy elutazzon Indiából, mégis gondolkodott a Juhun. Most újra itt volt és újra a Juhut fontolgatta, ugyanazt a földet, amelyre már évekkal ezelőtt felfigyelt. Úgy gondolta, ez Kṛṣṇa figyelmeztése.

A földet magas fű és bokrok nőttek be, mindenütt kókuszpálmák magasodtak rajta. A birtok hátsó részét bérházak szegélyezték. A birtok határán futott a Juhu Road, a főút, amely a tizennyolc mérföldnyire délre fekvő Bombayba vezetett. Az Arab-tenger széles partjára rövid sétával lehetett eljutni.

A birtok jó helyen volt — békés, mégsem elhagyatott helyen. A közeli tengerparton jónéhány ötszintes hotel állt, s a városfejlesztők újabb szállodákra és lakásokra dolgoztak. Prabhupāda végigsétált a partra, és egyre jobban tetszett neki az ötlet, hogy megvegyék a

földet. A gazdagok hétféle háza is ott sorakoztak, és a víz vasárnaponként bombayiak ezreinek nyújtott kikapcsolódást. Minden áldott nap sok száz Juhu-lakó sétált a hosszú, széles fövényen, mielőtt munkába indult. Csaknem mindig jártak arra emberek vagy találkoztak itt, a tengerpart mégis tiszta volt. A víz lágy hullámozása és a végtelen látóhatár csábító volt. A hely nemcsak szállodák, de egy Kṛṣṇa-tudatos központ számára is tökéletes volt.

Prabhupāda meg akarta szerezni a birtokot a Juhun, és bár tanítványai továbbra is mutattak neki házakat a Malabar-hegyen, nem gondolta meg magát. Tanítványai azt akarták, amit ő akart, mégis nehezen lelkesedtek egy birtokért, amely messze volt a várostól, és nem volt rajta egyetlen épület sem, amelyben lakhattak volna vagy templomot rendezhettek volna be.

N. úr, a három és fél holdnyi terület tulajdonosa elfogadható árat ajánlott, s emellett barátságosnak és őszintének tűnt. Az ilyen ügyletek mindazonáltal kockázatosak voltak, és ebben az esetben Prabhupāda talált is okot a gyanakvásra. Ügyvédjén keresztül megtudta, hogy korábban N. úr már kötött egy megegyezést a C. Vállalattal a föld értékesítésére, de később felbontotta az egyezményt. A C. Vállalat beperelte N. urat szerződészegés miatt. Ha a Bombayi Legfelsőbb Bíróság a C. Vállalat javára dönt, akkor nekik ítélik a földet. Mikor Prabhupāda titkára ezekről a bonyodalmakról kérdezte N. urat, az biztosította őt, hogy a C. Vállalat nem nyerheti meg a pert, de mindenesetre az ISKCON visszatárhathja az összeg egy részét, amíg ez a pereskedés C.-vel le nem zajlik.

N. úr ismert személyiség volt Bombayban. Korábban ő volt Bombay sheriffje (ez egy tiszteletbeli jogi rendőrtisztviselés), jelenleg pedig a Bombayban megjelenő legnagyobb angol nyelvű napilapok kiadó-szerkesztőjeként működött. Ingatlanjai voltak a Juhun és Bombayban, gazdag volt és befolyásos — nem olyan valaki, akivel az ember szívesen ujjat húzott volna. Ahhoz, hogy ilyen feltételek mellett megvásárolják a földet a Juhun, nagy bátorságra volt szükség.

December vége felé Prabhupāda találkozott N. úrral és feleségével. őszintén méltányolta a juhui birtokot, de azt is elismerte, hogy kevés pénze van. N. úr kedvelte Prabhupādát, és azt mondta, hogy el akarja neki adni a földet. Hamarosan szóbeli megegyezést kötöttek.

Prabhupāda és N. úr az első részletet kétszázézer rúpiában határozta meg. Az összeg kifizetése után a *bhakták* azonnal megkapják a tulajdonát ruházási bizonylatot. A fennmaradó egymillió-négyszázézer rúpiát az ISKCON később fizeti ki, meghatározott részletekben. Prabhupāda tovább alkudott az első részletfizetéssel kapcsolatban. Felajánlotta, hogy most kifizetnek ötvenezer rúpiát, később pedig, amikor az ISKCON megkapja az engedélyt, hogy beköltözzön a birtokra, további ötvenezret. Ahogy kifizették a fennmaradó százezer rúpiát, az első részletfizetés teljes lesz, és N. úr átadja nekik az okmányokat. N. úr beleegyezett.

Śrīla Prabhupāda mindig alaposan átgondolta az ilyen üzleti ügyeket. Azt mondta, hogy ha egy üzletember kijelenti: „Uram, ezen az üzleten én nem keresek semmit”, biztos lehetsz benne, hogy hazudik. Amikor a kezdeti időkben New Yorkban egy szélhámós ingatlanügynök a *bhakták* jóakarójának adta ki magát, Prabhupāda akkor is gyanakodott. A csaló tényleg rászedte a *bhaktákat* annak ellenére, hogy Prabhupāda óva intette őket. Most, csakúgy, mint akkor, Prabhupāda gyanakodott. De meg akarta szerezni a juhui birtokot, és így vállalta a kockázatot.

Miközben a *bhakták* szerte a világon örömmel hallották, hogy Prabhupāda központot akar nyitni Bombayban, a bombayi *bhaktáknak* nem voltak egyértelműek az érzéseik. Nem volt könnyű elképzelni, hogy templomot építenek ott, ahol most majdhogynem őserdő burjánzott. És nem volt könnyű elképzelni az ötszázézer ISKCON-szállodát sem, amiről Prabhupāda beszélt. A birtok végében a bérházak teli voltak, és az indiai törvények értelmében a bérlőket nem lehet kiköltöztetni. Ha a *bhakták* odaköltöznek, ideiglenes szállást kell felállítaniuk, talán még ideiglenes templomot is, és a birtok hemzsegett a szűnyogoktól és a patkányoktól. A Juhu csaknem teljesen elszigetelt környék volt, ahol nem éltek gazdag ISKCON-pártfogók. Prabhupāda (és a földügynökök) azt jósolták, hogy a Juhu fejlődni fog, egyelőre azonban

csupán egy kétezer lelket számláló falu volt. Juhun az élet gyökeresen különbözni fog a Bombay belvárosában fekvő Akash Ganga Building kényelmétől.

— Mi nyugatiak vagyunk — mondta Tamāla Kṛṣṇa Prabhupādának. — Nem tudunk így élni. Szükségünk van ajtókilincsre és folyóvízre.

— Nem akartok megtisztulni? — kérdezte válaszként Prabhupāda.

Śrīla Prabhupāda szavai — „Nem akartok megtisztulni?” — mélyen szíven ütötték a bombayi *bhaktákat*. Tudták, hogy Prabhupāda azt kéri tőlük, hogy legyenek lemondottabbak, és hogy ez végül is az ő javukat szolgálja. Attól kezdve nem keserves munkának, hanem komoly lelki kihívásnak tekintették a Juhura költözést. A juhui birtok fejlesztése fontos volt lelki tanítómesterüknek, csodálatosabb és nagyobb dolog volt, mint amennyire jelenleg fel tudták fogni.

* * *

Prabhupāda hozta meg a végső határozatokat, de azt akarta, hogy GBC titkárai vállalják a felelősséget a mindennapos ügyekért. Úgy gondolta, jobb lenne, ha minden energiáját a könyvek fordítására és írására szentelhetné.

— Ha ti, a GBC mindent szépen megcsináltok — mondta titkárának, Śyāmasundarának —, akkor nem szakad minden az én nyakamba, és minden időmet újabb könyvek írására fordíthatom. Akkor odaadhatom nektek a Védákat, az *Upaniśadokat*, a *Purāṇákat*, a *Mahābhāratát*, a *Rāmāyaṇát* — annyi mindent. Tanítványi láncolatunkban a Gosvāmīk oly sok könyvet írtak az odaadásról. Az irányítás túl sok időt vesz el. Beszélhetnék a filozófiáról, de éjjel-nappal ez jár a fejemben. Emiatt elhanyagolom az igazi munkámat.

Amellett hogy közvetlenül igazgatta az indiai létesítmények építését, Prabhupāda naponta egy tucat levélre válaszolt, amelyek a világ minden tájáról érkeztek hozzá a *bhaktáktól*.

— Miért írnak mindig és kérdeznek annyit? — kérdezte a titkárát.

— A *bhakták* szeretnek személyesen tőled kérdezni — mondta Śyāmasundara —, mert a GBC emberek nem mindig tudják a helyes választ.

— Már mindent tudnak — válaszolta Prabhupāda. — Mindent átadtam nektek. Ha nem tudják a választ, megtalálhatják a könyveimben. Öreg ember vagyok. Hadd vonuljak vissza a filozófiához! Egész nap leveleket olvasok, üzleteket intézek, aztán egész éjszaka leveleket írok alá — ez nincs így rendben. Meg akarok szabadulni ettől. A GBC most már mindent meg tud csinálni.

De lehetetlen volt. Amint Prabhupāda észrevette, hogy egyik *bhaktáját* becsapják, azonnal energikusan közbelépett. És tanítványai továbbra is írtak neki, ha fontos üzleti és irányítási ügyben kellett döntenie. Nem akarta őket elbátortalanítani. Még mindig vágyott arra, hogy visszavonuljon és kizárólag az írásnak éljen, de vágya egyre inkább csupán álomnak tűnt. Ha fejleszteni akarja az ISKCON-t, akkor nem sok reménye van a visszavonulásra.

* * *

Māyāpur

1972. február

Az alapköletéleti szertartás időpontját Prabhupāda elhalasztotta 1972. február 29-ére, Gaura-pūrṇimāra (az Úr Caitanya megjelenési napjára). Nagy fesztivált akart, *paṇḍāllal* és ingyenes lakomával a vendégek számára. Az egész világból eljönnek tanítványai.

Ezt az eseményt az idén összes tanítványommal együtt akarom megünnepelni. ...Ez nagyon fontos nap, és nagy szolgálatra ad lehetőséget Srila Bhaktivinoda Thakurnak és fiának, Srila Bhaktisiddhanta Sarasvati Thakurnak. Kérlek, szervezzetek meg mindent erre az alkalomra!

Amikor szálláslehetőséget keresett a *bhaktáknak*, Prabhupāda talált két tágas, fehér ponyvából készült sátrat — egyet a férfiaknak, egyet a nőknek —, fénycső világítással. A sátrak közötti téren egy nagy *paṇḍāl* sátor állt, egy kisebb pedig a közelben konyhaként szolgált. Közvetlenül mellettük rizsföldek terültek el, nedves talajuk óriási szúnyogokat táplált, amelyek napnyugtakor bújnak elő. A körülmények kezdetlegesek voltak, de a tanítványok közül sokan

már másfél éve utaztak szerte Indiában, néha a piszkos *dharmasālāk* kopár szobáiban, néha hideg sátrakban hajtva álomra a fejüket. Nem a kényelem kedvéért jöttek Indiába, hanem azért, hogy szolgálják Prabhupādát. A jövőben — erőfeszítéseiknek köszönhetően — sok-sok *bhakta* találkozhat majd kényelmesen Māyāpurban a Prabhupāda tervezte tágas épületekben.

Prabhupāda tudta jól, hogy a nyugatiak nem szoktak hozzá az indiai élet lemondásához, ezért olyan körülményeket akart teremteni tanítványai számára, hogy jól érezzék magukat Indiában, és a lelki életre tudjanak összpontosítani, anélkül hogy a kényelmetlenségek elvonják a figyelmüket.

Prabhupāda lakhelye egy körülbelül tizenkétszer tizenkét láb alapterületű, egyszerű agyagpadlós, nádfedeles bengáli kunyhó volt. Egy vékony fal választotta el a szobát a szolgák lakrészétől. Elöl egy kis tornác volt, hátul pedig egy kert, ahol Prabhupāda üdögélhetett és masszázst kaphatott. A kertben egy kéziszivattyús kútnál fürödhetett, és ott volt az árnyékszék is. Mikor a *bhakták* mentegetőztek, amiért ilyen szegényes lakhelyet ajánlanak fel neki, Prabhupāda azt válaszolta, hogy szereti a természetes egyszerűséget.

— Még ha a legnagyobb palotát építenétek fel nekem — mondta —, akkor is jobban szeretnék itt lakni.

Ilyen egyszerűen élt Prabhupāda Māyāpurban, és közben álmáról beszélt, a nagy tervekről, amelyek ezután jönnek. Rādhā-Mādhava *mūrtiját* egy sátorban állította fel, és közben márvány palotáról beszélt. Azt is elmondta, hogy első osztályú szállásokat építenek a vendégeknek és a *bhaktáknak*, bár most még nem sokat tudott felajánlani nekik. Egyszerűen és boldogan élt nádfedeles kunyhójában, és maga köré gyűjtötte tanítványait, hogy elmondja nekik terveit. Kérésére a *bhakták* elkészítették az első tervezett főépület modelljét, és a Védikus Planetárium templomáról is készítettek tervrajzokat. Māyāpur várost akarta felépíteni, mondta, külön negyedekkel a *varṇāśrama* intézmény mind a négy társadalmi osztályának.

Az ötnapos Gaura-pūrṇimā fesztivál legnagyobb különlegessége a huszonnégy órás *kīrtana* volt, amelyben a *bhakták* csoportjai kétóránként váltották egymást. Reggelenként legtöbbször a *kīrtana* felvonuláson vett részt, és sorra látogatták Navadvīpa szent helyeit: a *nīm* fát, amely alatt az Úr Caitanya megszületett, Śrīnivāsa Ācārya házát, ahol az Úr Caitanya és társai éjszakai *kīrtanáikat* tartották, a helyet, ahol a Kazi megpróbálta megakadályozni az Úr Caitanya *saṅkīrtanáját*, Bhaktivinoda Ṭhākura lakhelyét. (Bhaktivinoda Ṭhākura gyakran állt e ház előtt, mesélte Prabhupāda a *bhaktáknak*, és a Jalangi mentén arrafelé nézett, ahol most Śrīla Prabhupāda földje terült el.)

A nap folyamán, különösen pedig esténként a *bhakták* összegyűltek a narancssárga csíkos *paṇḍāl* színpadán. A színpad közepén Rādhā-Mādhava állt egy hagyományos, banánfából faragott, színes flitterekkel és virágfüzérékkel díszített *siṁhāsanán*. Prabhupāda a legtöbb nyilvános beszédet tanítványaira bízta. A fő szónok Acyutānanda Swami volt, aki bengáliul tartott előadásokat.

Száz és száz ember érkezett és távozott, s a *bhakták* bengáli, angol és hindi *Vissza Istenhez* újságot osztottak. Esténként diakepeket vagy filmet vetítettek. Prabhupāda különösen elégedett volt, amikor ablakából a *prasādam*-osztást nézte: a falubeliek százai ültek hosszú sorokban és ették a *kīcharī* a kerek levéltányérokrol.

— Ezt soha ne hagyjátok abba! — mondta a tanítványainak. — Mindig osszatok *prasādamot*!

Prabhupāda prédikálása Māyāpurban még épület nélkül is sikeres volt. A szomszédos *maṭhák* is megünnepelték Gaura-pūrṇimāt — vendégeik nagy részét kalkuttai özvegyek tették ki, akik fizettek, hogy egy pár napot a templomban tölthessenek és meglátogathassák Navadvīpa szent helyeit —, ám a legszínompásabb esemény Prabhupāda *paṇḍāl* programja volt, s ez vonzotta a legtöbb látogatót. Prabhupāda azt mondta, az Úr Caitanya születési helyének nincs jelentősége prédikálás nélkül. Az év többi napján nagyon kevesen látogatnak el Māyāpurba.

— Mi a fontosabb: az Úr Caitanya születési helye vagy cselekedetei? — kérdezte Prabhupāda. — A cselekedetei, a *karmája*. A cselekedetei fontosabbak, mint *janmája*, vagyis születési helye.

Az Úr Caitanya a Hare Kṛṣṇát énekelte és az Isten iránti szeretet adta minden embernek. Minden Māyāpurban tartózkodó *bhaktának* ezt kell tennie.

Gaura-pūrṇimā napján Prabhupāda tíz *sannyāsī* istentestvére érkezett meg, hogy részt vegyen a felszentelésen és az alapkövetélteli szertartáson Prabhupāda tanítványaival és a látogatók százaival együtt. Prabhupāda udvarias és barátságos volt istentestvéreivel, és elégedetté tette, hogy mindannyian együtt ülhetnek, hogy felszenteljék a Kṛṣṇa-tudat Nemzetközi Szervezetének világközpontját.

Prabhupāda az áldozati aréna mellett ült egy párnán és *japázott*. Felavatott hat bengáli *bhaktát* és *sannyāsa* avatást adott egy fiatal amerikai tanítványának. Aztán istentestvérei beszéltek, és méltatták Prabhupāda Nyugaton végzett munkáját.

Végül mindannyian az ötször öt láb alapterületű és tizenöt láb mély gödör köré gyűltek, és a szentírások útmutatása alapján ötféle virágot, ötféle gabonát, ötféle levelet, ötféle fémeket, ötféle nektárt, ötféle színt, ötféle gyümölcsöt és ötféle ékszer helyezett el benne. Prabhupāda istentestvére, Purī Mahārāja leereszkedett egy létrán a gödörbe, hogy egy kókuszokkal és banánlevelekkel megtöltött edényt virágokkal a téglalottra tegyen.

Ezután Prabhupāda követte egy rubinszemű arany Ananta Śeṣa *mūrtival*. Aznap reggel korábban már bizalmasan megmutatta néhány tanítványának.

— Ez az Úr Ananta — mondta —, a kígyóágy, amelyen az Úr Viṣṇu pihen. ő fogja a fején tartani a templomot.

Prabhupāda most a téglákból készült oltárra helyezte Ananta Śeṣát és visszamászott a létrán. Aztán derűs felszólítására mindenki virág- és pénzfelajánlásokat, majd egy-egy maroknyi földet dobott a gödörbe.

Az ötnapos fesztivál után Prabhupāda Māyāpurból Vṛndāvanába ment, ahol egy újabb alapkövetélteli szertartást tervezett. A māyāpuri birtokot még egyáltalán nem fejlesztették, és Prabhupāda egyre sürgette Indiában tartózkodó tanítványait, hogy teremtsék elő a szükséges pénzt.

Nagyszabású terveket készítünk a mayapuri terület fejlesztésére, és ha valóra tudjátok váltani ezeket a terveket, az egyedülálló lesz az egész világon. A lelki élet oktatásának világközpontja lesz. Az egész világból jönnek majd a diákok, és forradalmat hozunk a csaló filozófusok ateista és kommunista irányzataiban. Komolyan kell hát vennünk ezt a felelősségteljes feladatot. Minden pillanatban az ISKCON-ra kell gondolnunk! Ez a kérésem mindannyiőtökhoz.

* * *

Prabhupāda találkozott S. úrral Mathurā bíróságán, hogy lezárja a Ramaṇa-retīn vásárolt föld ügyét. Az ügyvédek jelenlétében eleget tettek a formaságoknak. Prabhupāda Kṛṣṇa kegyének tudta be, hogy ilyen jó földterületet szerzett Vṛndāvanában. Írt Amerikába GBC-titkárainak, hogy küldjék el a lehető legtöbb embert, hogy segítsenek az új létesítmény építésében. „Egy rendkívüli központ felépítése, hogy felvirágoztassuk a lelki életet Vṛndāvanában Rūpa és Jīva Gosvāmī nevében” — mondta szándékáról.

— Azt akarom, hogy erre az alkalomra sokat főzzetek és mindenkit hívjatok meg Vṛndāvanából *prasādamot* enni! — mondta Prabhupāda Kṣīrodakaśāyīnak, egyik indiai születésű tanítványának. Két nappal később száz ember jelenlétében Prabhupāda megtartotta az alapkövetélteli szertartást Ramaṇa-retīn. Újra elhelyezte a szertartási gödörben Ananta *mūrtiját*, akinek a fején nyugszik majd az egész templom.

Aznap késő éjjel megtámadták a birtokot. Egy idős indiai özvegy, akit a helyiek *sādhuként* tiszteltek, megharagudott S. úrra, amiért nem neki adta a földet, amelyet már többször is kért. Éjszaka *guṇḍākat* küldött, hogy rombolják le az alapkö számára téglából készült szertartási emelvényt, és hogy gyalázzák meg a gödröt, amelyet aznap töltöttek meg virágokkal és szent

tárgyakkal. A *gundāk* kiásták a lyukat, szemetet szórtak bele és ellopták a táblát, amely azt hirdette, hogy a birtoknak új gazdája van.

Prabhupāda a Rādhā-Dāmodara templomban, szobájában értesült a történekről. Nagyon dühös lett. Utasította tanítványait, hogy hívják ki a rendőrséget, és mutassák meg nekik, mi történt. Aznap éjszaka rendőrök őrizték a földet, és mikor a felbérelt *gundāk* újra eljöttek, megfenyegették őket, hogy ha még valami problémát okoznak, mindannyiukat letartóztatják. Az ügy ezzel lezárult.

Prabhupāda többször is említette, hogy amint valakiből *bhakta* lesz, rögtön rengeteg ellenséget szerez. Ez az eset is megerősítette Prabhupāda meggyőződését, mely szerint a lehető leggyorsabban építeni kell egy templomot minden földterületre, amelyet az ISKCON birtokba vesz. Legalábbis körül kell venni a földet egy kerítéssel, kis kunyhókat kell építeni és azokban élni, míg az új templomot építik.

Tejas: „*Ez lesz a Kṛṣṇa-Balarāma templom*” — *mondta Prabhupāda. Nem igazán tudtuk, hogy mi történik. Mindannyian azt gondoltuk, hogy túl messze van. Igazi vadon volt ez a Ramaṇa-retī. Senki sem lakott arrafelé. Elszigetelt hely volt, és csak útonállók éltek ott. „Ha lesz egy templomunk ott kint, az égvilágon senki sem fog eljönni” — gondoltuk. De Prabhupāda azt mondta: „Bárhol van Kṛṣṇa, az emberek odamennek.”*

Prabhupāda titkára, Śyāmasundara így írt egyik istentestvérének az újonnan szerzett vrndāvanai birtokról:

Ma reggeli előtt Prabhupada végleg birtokba vette a 4 800 négyzetyard területű adományparcellát Ramaṇa-retin, ott, ahol Krishna játszott barátaival az erdőben. A földre gyalog tíz perc alatt lehet eljutni a Radha-Damodarától. Prabhupada felmérte a területet (a szúnyoghálója kötelével), megalkudott rá, kidolgozta a terveket, megfogalmazta a szerződést, elment Mathurába a közigazgatási törvényszékre és aláírta, hitelesítette, kézbesítette egy pillanat alatt. Megkért, hogy írjak neked, hogy AZONNAL KÜLDJ AMERIKÁBÓL INDIÁBA LEGALÁBB ÖTVEN (50) EMBERT!!! Végre komoly tervünk van Indiában: hatalmas épületek Mayapurban, Vrindabanban és Bombayban. Ezeket a földeket Prabhupada szerezte, ő szervezett mindent és ő csinált mindent. De csupán néhányan vagyunk itt, hogy megküzdjünk ezzel az óriási feladattal — amely messze a legnagyobb a Szervezet fennállása óta —, hogy felépítsük ezt a három helyet, és hidd el nekem, ez a három építkezés kedvesebb Prabhupadának, mint bármi más, amit eddig terveztünk.

* * *

Abban a hónapban, amikor Prabhupāda nem volt Bombayban (február 10-én utazott el), a *bhakták* rendben kifizették az ötvenezer rúpiát. Először csak néhány *bhakta* költözött ki a Juhura egy sátorban. Éjszaka szúnyogok és patkányok zavarták álmukat. Miközben a túlbujánczolt gaztól próbáltak megszabadulni, üres pálinkásüvegekre és túlfolyó szennyvízre leltek. Prabhupāda nélkül eltökéltségük alábbhagyott.

De aztán Brahmānanda Swami, akit Prabhupāda a bombayi vállalkozással bízott meg, visszatért Kalkuttából, ahol Śrīla Prabhupādával volt. Áradt belőle a lelkesedés, és lelkesítette a bombayi *bhaktákat* is. Azonnal le kell tisztítaniuk a terepet, és emelniük kell egy *paṇḍālt*. Brahmānanda még sohasem szervezett *paṇḍālt*, de megbízott egy vállalkozót, hogy építsen *chātāi* (pálmalevél) házakat a *bhaktáknak* és egy fesztiválsátrat. De a *bhaktáknak* először alaposan le kellett tisztítaniuk a területet, még mielőtt az építési munkálatok megkezdődtek.

Sethi úr, egy szomszéd és pártolótag felfogadott egy brigádot a gaz és a növényzet kiirtására, és más bombayi pártolótagok is segítettek. N. úr felajánlotta, hogy elküldi egyik alkalmazottját, Mr. Matart, hogy irányítsa a fogadott munkásokat a föld előkészítésében. A *bhakták* Prabhupāda visszatérésére is készültek.

Śrī Śrī Rādhā-Rāsavihārī, a Rādhā-Kṛṣṇa *mūrti*, amelyet Prabhupāda 1971-ben avatott fel Bombayban, taxival, a *bhakták* ölében érkezett az ISKCON Hare Kṛṣṇa Földjére. Már korábban is költöztették őket; s ez alkalommal egy sátor lett a lakhelyük. Amikor Prabhupāda kiadta az

utasítást, hogy Rādhā-Rāsavihārīt azonnal a Juhura kell költöztetni, amint kifizették az előleget, néhány *bhakta* megkérdezte tőle: Miért kell odaköltöztetni a *mūrtikat*, amíg nem megfelelőek a körülmények? Nem kellene inkább várniuk, amíg felépítik a templomot?

— Ha *mūrtikat* avatnak egy földbirtokon — válaszolta Prabhupāda —, senki sem viheti el őket többé onnan.

Prabhupāda tudta — jobban, mint bárki más —, hogy milyen imádat illeti meg Rādhā-Rāsavihārīt, de most főképpen azzal törődött, hogy megőrizték a földet. Hogy adhat majd királyi trónt és templomot Rādhā-Rāsavihārīnak, ha először ők maguk nem alapozzák meg birtokjogukat a Hare Kṛṣṇa Földön azzal, hogy odaköltöznek? Rādhā-Rāsavihārī Juhura érkezésével a *bhaktáknak* még több nehézséggel kellett megküzdeniük. Reggelente *pūjāt* kellett tartaniuk, és napi hat felajánlást kellett főzniük a szegényes konyhában. Rādhā-Rāsavihārīnak még a sátra sem volt megfelelő: a szél szünet nélkül rengette.

Śrīla Prabhupāda transzcendentális cselnek tekintette a *mūrtik* költözését — szükség volt rá. De mivel Magát az Úr Kṛṣṇát kérte, hogy fogadjon el ilyen kényelmetlenségeket, így imádkozott a *mūrti*hoz: „Drága Uram! Kérlek, maradj itt, és én gyönyörű templomot építek neked!”

Mire Prabhupāda visszatért Bombayba, Rādhā-Rāsavihārīt felállították a *paṇḍāl* színpadán. A fesztiválra nem jöttek el annyian, amennyien Bombay belvárosában jöttek volna — legfeljebb ötszázan érkeztek egy-egy este —, Prabhupāda mégis elégedett volt. A fesztivált saját birtokon tartották meg, s ez még csak a kezdet volt.

Néhány nappal megérkezése után Prabhupāda készen állt arra, hogy ünnepélyesen megtegye az első kapavágást és megtartsa az alapköletételi ceremóniát — ez is egy csel volt a föld tulajdonjogának biztosítása érdekében. Több volt azonban, mint pusztán csel: a lehető leggyorsabban fel akarta építeni a templomot. Rādhā-Rāsavihārī nem lakhat egy sátorban — ezüstből és indiai tölgyből készült *simhāsana*nak kell védelmeznie őket egy márvány oltáron. Mellettük a két *gopī*, Lalitā és Viśākhā *mūrtija* fog állni, és templomuk márványkupolái több mint száz láb magasan emelkednek majd az égnek. Ezek jönnek majd mindennap *darśanára* és *prasādamra*.

Egyik reggel, a fesztiváli előkészületek kellős közepén Prabhupāda a *bhakták* körében megtartotta az egyszerű alapköletételi szertartást. Ástak egy mély szertartási gödröt és körberakták téglákkal. Prabhupāda leereszkedett és elhelyezte benne a Śeṣa *mūrtit*. Aztán egy egyszerű emelvényen helyet foglalt, és egy réz gongon játszva csatlakozott a *kīrtanához*. A *bhakták* egyenként eléjárultak, hogy földet dobjanak a gödörbe és betemessék, miközben füst szállt fel az áldozati tűzből.

Prabhupāda egyik terve egy nagyszabású világszerte út volt. Kelet felé akart utazni, Ausztráliába, Japánba, Hawaiiiba, aztán Amerikába és valószínűleg Mexikóba és Európába is. Fél éven belül biztos nem tér vissza Indiába, és azt akarta, hogy Bombayban a dolgok zökkenőmentesen menjenek nélküle is. Azonban néhány nappal elutazása előtt Brahmānanda Swamitól megtudta, hogy Nairobian hanyatlak a prédikálás, mert Brahmānanda nincs ott. Prabhupāda beleegyezett, hogy Brahmānanda visszatérjen ottani kötelességéhez.

Prabhupādának ismét új bombayi vezetőt kellett találnia, és választása ezúttal Girirājára, egy fiatal *brahmacārīra* esett, aki az ISKCON pártolótagoknak prédikáló csoport vezetője volt. Prabhupāda azzal indokolta döntését, hogy mivel a vezetés lényege az, hogy adományokat gyűjtsenek és pártolótagokat szerezzenek, és mivel Girirāja gyakorlott ebben, így még ha fiatal és máskülönben tapasztalatlan is, rendelkezik a legfontosabb képességekkel. Prabhupāda tudta, hogy Girirāja egyszerű gondolkodású, és eltökélt szándéka, hogy alázatosan segítse őt a Hare Kṛṣṇa Föld felépítésében.

Míg Prabhupāda Bombayban tartózkodott, előadásaira gyakran eljött egy fiatal holland építész, Hans Kielman, és érdeklődni kezdett a Kṛṣṇa-tudat iránt. Prabhupāda meggyőzte

Hansot, hogy legyen *bhakta* és segítsen felépíteni a Hare Kṛṣṇa várost Bombayban. Prabhupāda irányítása alatt Hans azonnal belekezdett az épületek tervrajzainak elkészítésébe.

Prabhupāda elmondta Girirājának és a többieknek, hogy hatmillió-négyszázezer rúpiát kell összegyűjteniük az építkezésre. A *bhaktáknak* fogalmuk sem volt, hogyan fogják akár csak az összeg töredékét is előteremteni, de Prabhupāda néhány ötlettel segített nekik. Azt tanácsolta, hogy nyerjék meg néhány befolyásos ember támogatását a *bheṅṅ-nāma* rendszer segítségével, amely azt jelenti, hogy valaki megvásárolja egy vendégszoba használati jogát egy életre. És vannak más utak is.

A legsürgősebb teendő azonban a föld megszerzése volt. Birtokukban volt a föld, de az építkezést csak akkor kezdenek el, ha a kezükben van a szerződés. Mivel N. úrnak már régen át kellett volna adnia a szerződést, Prabhupāda szólt Girirājának, sűrűsége meg, hogy írja rá a beleegyezését és adja át azonnal.

* * *

Prabhupādának különleges képessége volt arra, hogy egy lelki elképzelést kézzelfogható valósággá tegyen, hogy az anyagi világ egy részét lelki energiává változtassa, hogy még egy közönséges ember is felfoghassa a lelki valóságot. Prabhupāda állandóan erre törekedett. A transzcendentalisták sokszor nem szívesen foglalkoznak az anyagi világgal, mert félnek, hogy elveszítik lelki erejüket. Ezért a védikus utasítások óva intik a transzcendentalistát a pénz és az anyagi gondolkodású emberek társaságától. De Prabhupāda a Śrīla Rūpa Gosvāmī által tanított elvek alapján úgy látta, hogy minden anyagi dolgot fel lehet használni az Úr Kṛṣṇa szolgálatában, és így az anyagi dolgok visszanyerik lelki természetüket. Ezt az elvet követve egy ügyes *bhakta* mindig kapcsolatban maradhat a lelki energiával, még ha látszólag anyagi szinten cselekszik is. Egy ilyen *bhakta* számára semmi sem anyagi.

A Védikus Írások Nārada Munit, a nagy *bhaktát cintāmaṇinak*, érintőkőnek nevezik, mert rendelkezik azzal a képességgel, hogy meggyőzze az anyagi gondolkodású embereket: *bhaktákká* kell válniuk. Azt mondják, a *cintāmaṇi* arannyá változtatja a vasat, s Nārada tiszta vaiṣṇavává tett egy kegyetlen vadászt. Nārada-t dicsőítik a Védák, amiért ilyen dicsőséges tetteket vitt végbe az elmúlt korokban — Śrīla Prabhupāda ugyanilyen érintőkőve a jelen kornak. Újra és újra bebizonyította, hogy a Kṛṣṇa-tudat őszinte alkalmazásával képes a materialistákat az Úr teljesen lemondott, tevékeny *bhaktáivá* változtatni. És most, hogy oly sok *bhaktát* toborzott *māyā* seregéből, azt akarta, hogy lelkivé varázsolják az anyagi világ lehető legnagyobb részét. Transzcendentális, látnoki szavaival arra törekedett, hogy a követ és az emberi energiát dicsőséges lelki templomokká egyesítse.

A becsvágyó materialisták néha semmittevőknek kiáltják ki a transzcendentalistákat, de Prabhupādát sohasem vádolhatnák ezzel, hiszen örökké tevékeny volt. Éppen ellenkezőleg, az emberek amiatt bírálták, hogy *sannyāsī* öltözetében nem más, mint kapitalista. De az ilyen vádak sohasem riasztották el Prabhupādát; ő az elmúlt korok *ācāryáinak* vágyát teljesítette. Ezt a végkövetkeztetést már *Śrīmad-Bhāgavatamjában* megírta, még mielőtt 1965-ben Amerikába ment volna.

Ezért minden szent és az Úr minden *bhaktája* azt tanácsolja, állítsuk a művészeteket, a tudományt, a filozófiát, a kémiát, a pszichológiát és a tudás minden más ágát teljesen és kizárólag az Úr szolgálatába.

Prabhupāda az anyagi világ jelentős részét lelki világgá akarta változtatni. Teljes mértékben tudatában volt annak, hogy azzal, hogy egy lelki város építésébe kezdett Juhun, hatalmas támadást intézett *māyā* ellen. E néhány hónap alatt oly sok bonyodalom és fejfájás zavarta meg terveit, és a java még csak most jön — a csata még csak most kezdődött el.

* * *

Śrīla Prabhupāda Bombayból világ körüli prédikálóra indult néhány *bhakta* társaságában. Ellátogatott Szingapurba, Sydneybe, Melbourne-be, Aucklandbe, Tokióba és Honoluluba. Egy kevés időt Oregonban, portlandi központjában töltött, majd továbbrepült Párizsba és Glasgow-

ba. Aztán visszatért Amerikába, ahol az új-vrindāvanai farmra látogatott Nyugat-Virginiában, és több mint öt hónapos intenzív utazás után visszatért nyugati világközpontjába, Los Angelesbe.

Los Angelesből levelet írt Bombayba a *bhaktáknak*, s bátorította őket, hogy a Juhu nem csupán egy küzdelmekkel teli építkezés, hanem különleges hely, ahol egy nagy terv valósul majd meg, s érdemes harcolni érte.

...aggodom, hogy vajon aláírták-e a tulajdonátruházási szerződést, és hogy mit foglaltak bele. Kérlek, küldj egy példányt, amint lehetséges! Nagy megkönnyebbülés lenne. Amint aláírták a szerződést, elkezdhetitek az építkezést. Hamarosan, legkésőbb októberben Indiába megyek, és szeretném látni, hogy Bombayban, Mayapurban és Vrindavanában az építkezés szépen halad. A bombayi építkezés az egyik legfontosabb tervünk az egész világon, és azt várom tőled és a többiektől, hogy csináljátok nagyon jól.

Prabhupāda újra utasította bombayi vezetőit, hogy ne térjenek el a vásárlási egyezmény feltételeitől. A *bhaktáknak* meg kell követelniük N. úrtól, hogy tartsa magát az eredeti megállapodáshoz.

Prabhupāda aggódott, mert ügyvédje, D. úr nem jelentkezett. Két héttel azelőtt táviratozott mind N.-nek, mind D.-nek, hogy számoljanak be a késedelem okáról, de egyiküktől sem kapott választ. Azóta már írt egy másik ügyvédnek is — egy bombayi barátjának — a késedelemekkel kapcsolatban, és Los Angelesben megkapta a választ: D. úr nem volt már jogi megbízottja. Néhány nappal azután, hogy kézhez kapta a megdöbbenő hírt, érkezett egy hivatalos levél D. úr irodájából, amelyben ugyanezt közölték vele.

Az összes hír közül, amit mostanában Bombayból kapott, ez volt a legnyugtalanítóbb. Prabhupāda kezdte átlátni, hogy N. úr kezdettől fogva összeesküvést szőtt. Nem csupán lassúságról vagy bürokratikus késedelemről volt szó: D. úr szövetségben állt N. úrral. Csalók voltak. Az ISKCON igazi csatának nézett elébe: vádat kell emelnie a bíróságon N. úr ellen. A harc elkerülhetetlen volt, de Prabhupāda úgy érezte, hogy jog szerint helyzete nagyon szilárd.

Mielőtt elhagyta volna Los Angeleset, újabb lépést eszelt ki. Írt Girirājának, hogy jelentessenek meg az újságban egy hirdetést, hogy az ISKCON aláírt egy megegyezést N. úrral a juhui föld megvásárlásáról.

Prabhupāda GBC-titkárokat jelölt ki arra a feladatra, hogy irányítsák a Kṛṣṇa-tudatot a világ különböző pontjain, de Indiában ő volt az igazi GBC-titkár. Bárhová utazott, mindig a bombayi építkezést tartotta leginkább szívügyének. A tökéletes GBC-titkár példáját állította fel. Miközben lelkiismeretesen foglalkozott a gyakorlati problémákkal, mindig transzcendentális maradt — teljesen Kṛṣṇára bízta magát, és szünet nélkül prédikált.

* * *

Október 6.

Berkeleyben tett rövid látogatása alkalmával Prabhupāda találkozott a Kaliforniai Egyetem néhány professzorával, és Rādhā-Kṛṣṇa *mūrtikat* is avatott a berkeleyi templomban. De gondolatai még mindig Bombayon jártak. Levelet írt Tamāla Kṛṣṇa Goswaminak:

A bombayi ügyek összekuszálódtak N. úr és D. úr fondorlatainak köszönhetően. Giriraja bajban van, és gyerek még ezekben az anyagi ügyekben. Menj azonnal és segíts neki! ...De óvatosnak kell lenned: a pénzt ne add N. úr vagy ügyvédje kezébe, hanem a bíróságon fizesd be (a telekkönyvvezető hivatalában). ...Rendezz el mindent, ahogyan kell, másképp megyünk a bíróságra, és taktikai miatt polgári vagy bűnügyi keresetet nyújtunk be N. úr ellen.

Prabhupāda elhatározta, hogy elküldi Bombayba Karandharát, akit jártasnak tartott az ilyen dolgokban. Śyāmasundarát is el akarta küldeni, de ő már Londonban volt, hogy intézkedjen a nagy vidéki birtokkal kapcsolatban, amelyet George Harrison adományozott. Prabhupāda értesítette Śyāmasundarát, hogy amint Londonban az ügy elrendeződik, azonnal repüljön Bombayba. Prabhupāda készen állt a harcra. őt nem lehetett becsapni.

Úton India felé újra ellátogatott honolulu központjába, aztán október 11-én Manilába ment, ahol eddig még nem járt. Néhány tanítványa programokat szervezett neki a templomban és a Hotel Intercontinentalban.

Manilában Prabhupāda alaposan megfontolta a helyzetét a juhui birtokkal kapcsolatban, és azt a következtetést vonta le, hogy győzedelmesen kerülhet ki az ügyből. Egy levelében felsorolta az érveit Girirājának:

1. Minden feltételnek eleget tettünk mint vásárlók.
2. N. úr szándékosan késlekedett, hogy becsapjon minket, ahogyan azt másokkal is tette.
3. De ez alkalommal nem járhat túl az eszünkön, mert birtokunkban van a föld, és felavattuk ott Radha-Krishna murtinkat.
4. Ezért azonnal a bíróságra kell mennünk, hogy kötelezzék arra, hogy azonnal írja meg az átruházási okmányt.
5. Még ha sokáig is tart a bírósági ügy, a mi munkánkat ott nem lehet megállítani.
6. Nem juthatunk semmilyen megállapodásra vele, ha nem visszük bíróság elé az ügyet.
7. De azt hiszem, hogy ki tudjuk fizetni a teljes összeget, az 1 400 000 rúpiát, hogy ez a csirkefogó eltűnjön a színről.
8. Ám ezt nem tehetjük meg anélkül, hogy bíróságra mennénk, másképp megszegjük az üzleti szerződést. Ezért mielőtt egyezkednénk vele, el kell mennünk a bíróságra.

* * *

Vṛndāvana

1972. október 17.

Prabhupāda Vṛndāvanába ment, hogy megtartsa a Kārttika hónapot (október 16-tól november 14-ig). Azt tervezte, hogy naponta leckét tart Rūpa Gosvāmī *samādhijában* a Rādhā-Dāmodara templom udvarán *Az odaadás nektárjából*, Rūpa Gosvāmī *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* című könyvének általa készített fordításából. Nyugati útja során meghívott néhány *bhaktát*, hogy töltsék vele a Kārttika hónapot Vṛndāvanában, s jónéhányan eljöttek Amerikából, Európából, Indiából és a világ más részeiből, hogy együtt lehessenek vele.

Szívén viselte a vṛndāvanai létesítmény felépítését, így ahelyett, hogy azonnal Bombayba sietett volna, először ide jött, Bombayba pedig néhány vezető tanítványát küldte, hogy küzdjenek meg a problémákkal. Most üzenetet várt bombayi hadnagyaitól — olyan volt, mint egy tábornok, aki egy másik fronton harcol. Beköltözött két kis szobájába a Rādhā-Dāmodara templomban, a *bhakták* pedig a Yamunā mentén laktak egy régi épületben, amely korábban Bharatpur királyának palotája volt.

Tamāla Kṛṣṇa Goswami, Śyāmasundara és Karandhara megérkezett Bombayba. A helyzet súlyosbodott — közölte velük Girirāja. Amikor N. úr meglátta az újságban a hirdetést, mely szerint az ISKCON megkötötte a szerződést a juhui birtokra, feldühödött. Girirāja összetett kézzel járult elé és leborult előtte, de N. úr engesztelhetetlen volt. Visszavonta minden ígéretét és felbontotta a megállapodást azzal az ürüggyel, hogy a *bhakták* hat hónap alatt nem tudták megszerezni az engedélyt. Kijelentette, hogy a kétszázezer rúpia előleg most már őt illeti, és a *bhaktáknak* azonnal el kell hagyniuk a birtokot.

N. úr leállította a Hare Kṛṣṇa Föld vízellátását. Néhány nappal később egy csavargó tűnt fel a birtok bejáratánál, és valahányszor a *bhakták* arra mentek, egy hatalmas kést suhogtatott előttük. N. úr egyik barátja röplapot nyomtatott, amelyben botrányos viselkedéssel vádolta az amerikai Hare Kṛṣṇa *bhaktákat*, s a röplapokat kiosztotta a közeli Vile Parle vasútállomáson. Bár néhány *bhakta* elment és sokan követni akarták példájukat, harmincan még mindig maradtak Bombayban.

Az első teendő, mondta Karandhara, hogy keressenek egy új ügyvédet. Elment Bombay legjobb hírű ügyvédi irodájába, és felfogadott egy ügyvédet, aki szakember volt a földügyletekben és a tulajdonátruházásban. Következő lépésként a vezető *bhakták* jogi

képviselőjükkal elmentek N. úr irodájába. N. úr makacsul megtagadta az együttműködést, az ISKCON ügyvédje pedig fenyegetőzött. A bírósági csata elkerülhetetlennek látszott.

Minél többet beszéltek róla, annál képtelenebbnek tűnt Tamāla Kṛṣṇa Gosvāmī, Karandhara, Bhavānanda és Śyāmasundara számára az egész juhui terv. Még N. úr álnoksága nélkül is épp elég nehéz volt azon a birtokon élni. A *bhakták* és a *mūrtik* rendkívül szegényes körülmények között éltek, beázott a tető és málladozott a cementpadló. Patkányok, legyek, csótányok, kóbor kutyák és szúnyogok háborgatták őket — néha még mérgeskígyók is. A *bhakták* állandóan trópusi betegségekkel küzdöttek, különösen maláriával és hepatitiszsel.

Így bár az ISKCON új ügyvédje készen állt arra, hogy a bíróság elé vigye az ügyet, a *bhakták* haboztak. N. úr azt mondta, hogy nem ő, hanem a *bhakták* a bűnözők, mivel nem kaptak engedélyt a jótékonyági intézmények vezetőjétől, és így jogtalanul tartózkodnak a földjén. Kijelentette, hogy kártérítési pert fog indítani ellenük. Úgy tűnt, nem sok választja el attól, hogy erőszakhoz folyamodjon. A vezetők, akiket Prabhupāda azzal bízott meg, hogy megoldják a juhui bonyolult ügyet, mindent tekintetbe véve úgy döntöttek, hogy az ISKCON-nak le kell mondania a földről. Megfogalmaztak egy közös levelet és elküldték Śyāmasundarát Vṛndāvanába, hogy adja át személyesen Śrīla Prabhupādának.

Prabhupāda a Rādhā-Dāmodara templomban, szobájában ülve olvasta el a Bombayból érkezett levelet. Bár az események több száz mérföldre történtek Vṛndāvanától, Prabhupādát szíven ütötték. Elővette saját példányát abból a megegyezésből, amelyet N. úr aláírt. Aztán hívta a titkárát, és diktált egy levelet Bombayi vezetőinek.

Úgy kezdte, mint egy ügyvéd, logikusan, pontról pontra válaszolva. Az volt az egyik ok, amiért tanítványai le akartak mondani a földről, hogy a jótékonyági intézmények vezetője megtagadta tőlük az engedélyt. Ebben az esetben, érvelt Prabhupāda, meg kell próbálniuk visszaszerezni a pénzt és lemondani a földről. De úgy tűnt, hogy a felügyelő nem tagadta meg az engedélyt, csupán *késlekedett* vele — és ez nem olyan nagy dolog. Bár N. úr azt emlegette, hogy hat hónapos határidőt szabott ki a szerződés arra, hogy megszerezzék a jótékonyági intézmények vezetőjének jóváhagyását, az eredeti szerződésben ilyen határidőről szó sem volt.

A másik ok, amiért Prabhupāda emberei le akartak mondani a földről az, hogy N. úr szerint elmulasztották a birtoklevél megszerzését az eredeti egyezményben lefektetett hat hónap alatt. Prabhupāda azt válaszolta a kérdéses cikkellyel kapcsolatban, hogy „*nekünk* áll jogunkban hat hónapon belül felbontani a szerződést, nem pedig az eladónak”. De a legfontosabb az volt, hogy N. úr a hat hónap folyamán csekkeket vett át előlegként százezer rúpia értékben, és ezzel teljesítették a vásárlási megállapodást.

...úgy tekintjük, hogy eleget tett a birtokátruházási egyezménynek, és mi nem akarjuk felbontani, hanem azonnal lezárjuk az ügyet. Kész, ez minden. Különféle trükkökkel próbálja elkerülni a dolgot, és felülkerekedett rajtatok. Ti egy kicsit féltetek tőle, ő pedig bolonddá tett benneteket, és így azt gondoljátok, hogy az ő törvényes helyzete jobb, és pénzt akartok adni neki. De ez csalás. Nem adunk neki több pénzt. Ne fizessetek neki többé! Mindenekelőtt indítsatok bűnvádi eljárást ellene! ...Miért kéne elkeserednünk és félnünk tőle? Helyzetünk nagyon, nagyon szilárd.

Ha N. úr erőszakkal fenyegetőzik, az sem ok arra, hogy lemondjanak a földről. Törvényesen tartózkodnak ott, és a rendőrség védelmét kell kérniük.

Ezért azt mondom, fiaim, hogy azért nem tudjátok megfelelően elintézni ezeket az ügyeket, mert túl gyávák vagytok. Csináljatok, amit akartok! Azonnal bűnügyi pert kéne indítani, de nem teszitek, mert rászed benneteket. Nagy szavakat mond és fenyegetőzik, ti pedig ostobán hisztek neki és megteszitek, amit akar. Én nem ezt fogom tenni.

Prabhupāda végső tanácsa az volt, hogy a *bhakták* menjenek el a bíróhoz és mondják el neki: „Adtunk N. úrnak pénzt, és most azzal fenyegetőzik, hogy erőszakkal elűz bennünket.” Nincs mitől félniük.

* * *

Prabhupāda nagyon szerette volna már elkezdni az építkezést Ramaṇa-retīn fekvő birtokán, és a bombayi hírek nem térítették el szándékától. Utasítására a *bhakták* mindennap *sankīrtana* menetet tartottak a Rādhā-Dāmodara templomtól Ramaṇa-retīig, a birtokig. Néhanapján ő is kiment, hogy megnézzze a telket, amelyen még mindig nem volt más, mint szalmakunyhók, egy drótkerítés és egy kis rakás építőanyag. Subala, az a tanítványa, aki felelős volt az építkezésért, lassú volt és kelleetlen, és Prabhupāda Bombayba küldött Tamāla Kṛṣṇa Goswamiért, hogy jöjjön és vegye át a vezetést. Korán reggel Subala Ramaṇa-retīről, ahol lakott, Śrīla Prabhupādához indult, aki épp a Rādhā-Dāmodara templom tetején volt.

— Prabhupāda — mondta —, annyi gondom van! Nincs időm olvasni, nem tudom rendesen *japāzni* a köreimet, nem tudok Kṛṣṇára gondolni. Mindig arra gondolok, hogy a szállító becsap minket vagy arra, hogy csekket kell aláírnom a munkaerőre és az alapanyagokra. Ez túl sok nekem. Mindez az elmémbe akadályozza, hogy Kṛṣṇára gondoljak.

— Gondolod, hogy Arjuna csak meditált Kṛṣṇán a kurukṣetrai csatamezőn? — kérdezte válaszképpen Prabhupāda. — Gondolod, hogy csak ült jógikus transzban, és közben Kṛṣṇa küzdött a csatamezőn? Nem, Arjuna harcolt. Őt Kṛṣṇáért. Azokra a katonákra gondolt, akiket meg kellett ölnie Kṛṣṇáért.

— A csekkfüzetre gondolni, az emberekre, a vállalkozókra — ez is olyan, mint Arjuna gondolkozása. Így szolgálod Kṛṣṇát. Nem kell arra törekedned, hogy közvetlenül Kṛṣṇára gondold. Arjuna nem ült Kṛṣṇa előtt transzban, formáján meditálva. Cselekedett Kṛṣṇa szolgálatában. Ez is Kṛṣṇa szolgálata, és neked cselekedned kell. Életed Kṛṣṇa szolgálatából áll, és ez nagyon jó.

Amennyire csak lehetett, Prabhupāda a tanítványait természetüknek megfelelően bízta meg valamilyen szolgálattal. De mindenkinek kellett valamilyen munkát végeznie Kṛṣṇáért. Mivel Prabhupāda vágya az volt, hogy építsen egy templomot Vṛndāvanában, bárki, aki segített neki — akár volt gyakorlata benne, akár nem, akár hajlott rá, akár nem —, mindenki, aki felajánlotta a segítségét, nagyon kedvessé vált számára és az Úr Kṛṣṇa számára.

A *bhakták* az egész világon fáradtságot nem kímélve dolgoztak, hogy fejlesszék az ISKCON létesítményeit. A bevételük legnagyobb része abból származott, hogy egyre többet osztottak Śrīla Prabhupāda könyveiből, egy kevés pedig a Spiritual Sky elnevezésű füstölő-kereskedésből folyt be. Prabhupādának egyelőre nem volt építészeti terve vṛndāvanai létesítményére, de eltökélte, hogy összegyűjti az alapanyagokhoz és a munkaerő bérléséhez szükséges pénzt a Könyvalapról és a *bhaktáktól*. Egyik nap kiment az építési területre, megkérte az egyik *bhaktát*, hogy keverjen be egy kis cementet, és saját kezével kezdte el a betonlapot.

* * *

Hyderabad

1972. november 11.

Prabhupāda azért jött Hyderabadba, hogy tartson egy *paṇḍāl* programot. Rengetegen látogatták előadásait, és bárhová ment, az emberek körégyültek, hogy megérintsék lótuszlábát, még akkor is, amikor ki- vagy beszállt az autójába. Hyderabadot aszály sújtotta, de Prabhupāda megérkezése után pár nappal az eső is megeredt. Az egyik újság azt írta, hogy minden bizonnyal a lelkes *harināma-kīrtana*, amit Śrīla Prabhupāda és *bhaktái* tartottak, vetett véget a szárazságnak. Prabhupāda egyetértett.

Találkozott N. úrral is, aki Bombayból Hyderabadba látogatott. N. úr imádta Śyāmasundara hároméves kislányát, Sarasvatīt, így N. úr és Śyāmasundara között barátságos kapcsolat alakult ki. Śyāmasundara elment hát N. úrhoz és rávette, hogy beszéljen Prabhupādával. N. úr beleegyezett, de tartott attól, hogy Prabhupāda esetleg megpróbál misztikus erővel hatni rá, hogy valamit akarata ellenére megtegyen, így aztán egy gurut is hozott magával, mert azt gondolta, hogy az majd ellenáll Prabhupāda lelki erejének.

N. úr, a guruja és Śyāmasundara Panilal Prithi házába indultak, ahol Prabhupāda lakott. Prabhupāda minden formaság nélkül találkozott vendégeivel, *prasādam* mellett beszélgetett velük. Aztán ásított, mire N. úr guruja így szólt:

— Óh, Swami, biztosan nagyon fáradt vagy. Nem szabadna most zavarnunk téged. Le kellene feküdnöd, és majd később beszélgetünk.

— Óh, igen — válaszolta Prabhupāda —, nagyon fáradt vagyok.

Így hát N. úr és a guruja elnézést kértek és visszavonultak a szomszédos szobába.

Néhány perc múlva Prabhupāda behívatta Tamāla Kṛṣṇa Goswamit a szobájába.

— Ha valaki megkérdezi, hogy fáradt vagy-e — mondta Prabhupāda —, az azt jelenti, hogy *ő* fáradt. Ha átmész a másik szobába, látni fogod, hogy alszanak. — Utasította Tamāla Kṛṣṇát, hogy óvatosan ébressze fel N. urat és hívja át, anélkül hogy felköltené a guruját.

Tamāla Kṛṣṇa lábujjhegyen besettenkedett a szobába, és látta, hogy N. úr és guruja édesdeden alszik egy-egy ágyon. Odament N. úrhoz, megérintette a karját és csöndesen így szólt:

— N. úr! N. úr, ébredjen! Prabhupāda szeretne beszélni önnel. Jöjjön gyorsan!

N. úr, aki épp csak felriadt szenderegéséből, engedelmesen átsétált Prabhupāda szobájába, teljesen megfeledezve guru-barátjáról.

Prabhupāda két teljes órán keresztül beszélt N. úrral, és a beszélgetés végére kidolgoztak egy új egyezményt. Tamāla Kṛṣṇa és Śyāmasundara egy másik szobában megfogalmazták és legépelték az okmányokat, miközben Prabhupāda és N. úr kidolgozták a végső jogi pontokat. Aztán N. úr aláírta a megegyezést, miközben guru-barátja továbbra is az igazak álmát aludta a szomszéd szobában.

Aznap, egy kicsivel később Tamāla Kṛṣṇa őszintén elmondta Prabhupādának:

— Annyira megzavarnak ezek a dolgok, hogy néha nem tudom rendesen *japāzni* a köreimet.

— Ez természetes — válaszolta Prabhupāda. — Néha, amikor sok gondom van, nekem sem megy.

— De látom, hogy még így is fejlődöm lelkileg — ismerte el Tamāla Kṛṣṇa.

Prabhupāda bólintott.

— Régebben azon gondolkodtam, hogyan kerüljem el a nehéz helyzeteket — mondta Tamāla Kṛṣṇa. — De most már azt gondolom, hogy nem szabad elszaladnunk előlük.

— Igen — mondta Prabhupāda —, örülnünk kell nekik. Esélyt adnak arra, hogy még többet fejlődjünk.

Délután Śyāmasundara és Tamāla Kṛṣṇa Goswami visszarepült N. úrral Bombayba. Az új feltételek szerint az ISKCON-nak ötszázezer rúpiát kellett fizetnie az állami adóra N. úrnak, és viszonzásképpen N. úr érvényesíti a szerződést az aláírásával. De volt egy új határidő is — három hét —, és a *bhaktáknak* gyorsan kellett dolgozniuk. Prabhupāda hamarosan maga is eljön Bombayba, hogy egyszer s mindenkorra elintézzék az ügyet.

* * *

Bombay

1972. november 25.

Prabhupāda annak reményében érkezett Bombayba, hogy lezárja a földügyletet, de N. úr az új megállapodás ellenére is késlekedett. Halogatása nyilvánvalóan része volt annak, hogy becsapja az ISKCON-t. Prabhupāda napokig várt Bombayban, míg végül elutazott Ahmedabadba egy *paṇḍāl* előadásra. Utasításokat hagyott hátra a tanítványainak, hogy szerezzék meg a szerződést az új feltételek mellett, vagy ha ez nem megy, vegyék vissza a kétszázezer rúpiát, amelyet eredetileg előlegként kifizettek.

Prabhupāda távollétében Śyāmasundara, Tamāla Kṛṣṇa Goswami és a többiek arról kezdtek beszélgetni, hogy még ha valaha meg is tudják szerezni a juhui birtok tulajdonjogát, gyakorlatilag lehetetlen lenne felépíteni egy olyan Hare Kṛṣṇa Földet, amelyet Prabhupāda

elképzelt. Śyāmasundara azzal érvelt, hogy még ha meg is kapják a földet, hogyan várhatják, hogy egy nagy templomot és szállodát fognak építeni itt, a vadon kellős közepén? Ez egyszerűen csak nem megy. Ezalatt Prabhupāda Ahmedabadban tovább folytatta bombayi hadjáratát, és megkérte N. urat és D. urat, hogy jöjjenek Ahmedabadba, és próbálják meg együtt rendezni az ügyet. Visszautasították.

Bombayban a *bhakták* megtudták, hogy ha vissza akarják szerezni az előlegként kifizetett pénzt és azt az összeget, amelyet letétbe helyeztek az ötszázezer rúpiás nyereségadóra, akkor érvényteleníteniük kell az új megállapodást. Nem tudták, mit tegyenek, és kezdtek kifutni az időből.

Egy reggel Prabhupāda egyik tanítványa, Viśākhā-devī dāsī érkezett meg Ahmedabadba Bombayból. Prabhupāda hívatta, és azt mondta neki, azonnal térjen vissza Bombayba egy üzenettel. Prabhupāda attól félt, hogy tanítványai rossz döntést hoznak, és elhatározzák, hogy lemondanak a földről, ezért arra kérte Viśākhā-t, mondja meg nekik, hogy semmilyen körülmények között ne bontsák fel a megállapodást.

— Tulajdonképpen ez nem nőknek való feladat — mondta —, de a többiek vagy a *paṇḍállal* vannak elfoglalva, vagy még nincsenek velünk elég régen ahhoz, hogy teljesíthessék ezt a feladatot.

Viśākhā a következő vonattal elutazott, és másnap reggel megérkezett Bombayba. De amitől Prabhupāda tartott, már bekövetkezett: a *bhakták* felbontották a megegyezést. Meg voltak róla győződve, hogy hiba lenne megszerezni a földet, és az ügyvédek is egyetértettek, rámutatva, hogy ha a *bhakták* vissza akarják szerezni a pénzt, akkor azonnal fel kell bontaniuk a megegyezést. Mikor a *bhakták* meghallották, hogy mit üzent Prabhupāda Ahmedabadból, teljesen elvesztették a fejüket. Nem volt törvényes a helyzetük, nem volt joguk a földhöz. És nem teljesítették Prabhupāda kívánságát! Girirāja telefonált Prabhupādának Ahmedabadba, hogy beszámoljon neki a történetekről.

— Itt Bhaktivedanta Swami — mondta Prabhupāda, ahogy felvette a kagylót. Girirāja elmondta, hogy jött egy *bhakta* Ahmedabadból egy üzenettel.

— Igen, igen! — mondta Prabhupāda. — Térj a tárgyra!

Végül Girirāja kibökte, hogy felbontották a szerződést. Prabhupāda hallgatott. Aztán dühös és beletörődő hangon azt mondta:

— Akkor mindennek vége!

HATODIK FEJEZET

Legyen ott egy templom! II. rész

„Én leszek az utolsó, aki átengedi ennek a csirkefogó N. úrnak a Hare Krishna Földet!” — írta Prabhupāda Ahmedabadból az egyik pártolótagnak, közvetlenül Bombayba utazása előtt. Prabhupāda azonnal azon kezdett gondolkodni, hogyan hozza helyre tanítványai hibáját. Pénz még nem cserélt gazdát, így talán még nem túl késő.

N. úr valószínűleg nem értette, hogy miért harcol olyan eltökélten Prabhupāda, hogy megtartsa a juhui földet. Nem mintha Prabhupāda titokban tartotta volna indítékait, de egy *bhakta* elméjét és tetteit csak egy másik *bhakta* értheti meg. N. úr ugyanúgy bánt Prabhupādával, mint ahogy korábban a C. Vállalattal. Becsapta őket, és most az ISKCON-t is be akarta csapni. Csak azt tudta feltételezni, hogy Prabhupādát és tanítványait is ugyanaz hajtja, mint őt — az egyetlen hajtóerő, amit el tudott képzelni: az anyagi birtoklásvágy.

Valójában még tanítványai is nehezen értették meg Prabhupāda rendíthetetlen eltökéltségét. Śrīla Prabhupāda elsődleges célja az volt, hogy prédikálja a Kṛṣṇa-tudatot Bombayban.

— Guru Mahārājám azt mondta, hogy prédikáljam a Kṛṣṇa-tudatot Nyugaton. Megtettem. Most Indiában akarok prédikálni — mondta.

Bombay India legfontosabb városa volt — az ország kapuja. És Bombayban Kṛṣṇa valahogy ehhez a földhöz vezette Prabhupādát, ahol elkezdte a prédikálást, és ahová elhozta

Rādhā és Kṛṣṇa *mūrtiját*. Prabhupāda úgy látta, a birtok alkalmas arra, hogy a tervezett nagy, pompás templomot és nemzetközi szállodát felépítsék rajta.

Bombay fontos város volt, és szükség volt nagy templomi imádatra, nagy fesztiválokra, tömeges *prasādam*-osztásra és változatos védikus kultúrprogramokra. Úgy tűnt, a Juhu ideális arra, hogy iskolát, színházat, könyvtárat, lakásokat — egy Hare Kṛṣṇa várost építsenek rá. Hogyan hátrálhatna hát meg Prabhupāda e szélhámos elől, aki megpróbálja becsapni? Mindig voltak olyanok, akik szembefordultak a Kṛṣṇa-tudattal, mondta Prabhupāda, de az nem jelenti azt, hogy a *bhaktáknak* vissza kell lépniük. Egy prédikátornak türelmesnek kell lennie, és néha, amikor már mindenki más elesett és Kṛṣṇa érdeke a tét, harcolnia kell.

Prabhupādának még egy oka volt, hogy ne adja fel ezt a földet: ígéretet tett a *mūrtiknak*, Rādhā-Rāsavihārīnak. Idehívta Kṛṣṇát és így imádkozott hozzá: „Drága Uram, kérlek maradj itt, és én csodálatos templomot építek neked!”

Eltökélségének, amellyel meg akarta tartani a Hare Kṛṣṇa Földet, nyilvánvaló, látható oka az volt tehát, hogy missziós tevékenységét folytathassa, ám a belső ok személyes elkötelezettsége volt Śrī Śrī Rādhā-Rāsavihārī iránt. Hogy megtartsa a földet, Prabhupāda küzdőszellemű olyan heves volt, hogy néha úgy tűnt, csupán a harc kedvéért harcol. N. urat néha Kaṁsához hasonlította, a *Śrīmad-Bhāgavatamban* szereplő démonhoz, aki többször is megpróbálta megölni Kṛṣṇát. Ahogy Kaṁsa is sok kisebb hatalmú démon segítségével próbálta elpusztítani Kṛṣṇát, ugyanígy N. úr is démonikus segítőköt fogadott fel — ügyvédeket, barátokat és kisstílu gengsztereket. A Kaṁsa és a hozzá hasonló démonok megölése Kṛṣṇa kedvtelése, *līlāja* volt — élvezetet nyújtott Neki. És Prabhupāda, mint Kṛṣṇa szolgája, teljesen elmerült ebben a harcban. Éber volt és harcias. Amikor N. úr rászedte vagy fenyegette a *bhaktákat* és ezzel meghátrálásra kényszerítette őket, Prabhupāda tartotta a frontot. Magától értetődőnek tekintette, hogy harcolnia kell: Kṛṣṇával és Kṛṣṇa missziójával szegültek szembe.

Prabhupāda a *mūrtik* és a bombayi ISKCON védelmezőjeként és szülőjeként cselekedett. Ahogy *Az odaadás nektárjában* elmondja, sok nagy *bhakta* mint védelmezője áll örök kapcsolatban Kṛṣṇával. Amikor Kṛṣṇa gyermekkorában Kāliya kígyóval harcolt, anyját és apját transzcendentális aggodalom töltötte el. Látták, amint gyermekükre rátekerednek a kígyó gyűrűi, és mivel féltették Kṛṣṇa életét, meg akarták védelmezni. Kṛṣṇa örök apja és anyja mindig félti Kṛṣṇát, nyugtalanok, hogy valami baja eshet, és mikor úgy tűnik, veszély fenyegeti, természetes aggodalmuk sokszorosára nő. A legforróbb szeretetet mutatják ezzel ki Kṛṣṇa iránt. Śrīla Prabhupāda is védelmezőként viselkedett Rādhā-Rāsavihārīval és Kṛṣṇa-tudatos mozgalmával kapcsolatban. Tudta, hogy Kṛṣṇa a legfelsőbb védelmező, és senki sem szegülhet ellen akaratának, ám védelmező vágya miatt, hogy Kṛṣṇa dicsőségét terjeszthesse, félt, hogy ez a démon N. úr bánthatja Kṛṣṇát.

Prabhupāda tanítványai iránt is aggódó és védelmező érzelmeket táplált. Anyagi téren kevés tapasztalattal rendelkező gyermekeknek látta őket; nem tudták, hogyan kell bánni a szélhámosokkal, és könnyedén túl lehetett járnai az eszükön. De ha a fiú hiszékeny, akkor az apának kell okosnak és erősnek lennie, hogy megvédje a családját. Prabhupāda, a Kṛṣṇa-tudat missziójának és a *bhaktáknak* a védelmezője olyan helyet akart biztosítani, ahol tanítványai kényelmes — sőt akár elegáns — körülmények között szolgálhatják Kṛṣṇát. Prabhupāda lelki tanítómestere, Bhaktisiddhānta Sarasvatī ugyanezt tanította, mikor azt mondta, hogy a Kṛṣṇa-tudat prédikátorainak mindenből a legjobbat kell kapniuk, hiszen ők végzik a legjobb szolgálatot Kṛṣṇának. Prabhupādának ezért eltökélt szándéka volt, hogy alapít egy Hare Kṛṣṇa várost Bombayban. Nem öltötte fel a meztelen, kéregető szerzetes szerepét, aki nem törődik az anyagi világgal. Felelősnek érezte magát több ezer tanítványáért, és ezért vállalt magára annyi gondot.

N. úr nem tudhatta, hogy mi vezérli Śrīla Prabhupādát. És el sem tudta képzelni, mi baj származhat abból, hogy szembefordul Kṛṣṇával és Kṛṣṇa tiszta *bhaktájával*, holott India leghíresebb klasszikus művei, a *Bhagavad-gītā*, a *Śrīmad-Bhāgavatam* és a *Rāmāyaṇa* leírják,

milyen veszélyt rejt mindez. Prabhupāda Kṛṣṇa oldalán harcolt; ezért N. úr Kṛṣṇával, az Istenség Legfelsőbb Személyiségével szállt szembe.

* * *

Azzal, hogy Prabhupāda tanítványai felbontották a megegyezést, az ISKCON jogi helyzete gyengült. De Prabhupāda hitt abban, hogy ha a *bhakták* egyszerűen csak nem engedik ki a kezükből a földet, akkor szilárd marad a helyzetük. Ugyanakkor arra biztatta őket, hogy prédikáljanak többet. Nem szabad azt gondolniuk, hogy templom nélkül nem tudnak prédikálni, és hogy ezt bebizonyítsa, újabb nagy *paṇḍāl* fesztivált rendezett a belvárosban, amely nagy sikernek bizonyult: minden áldott este húszezer látogatója volt.

R.K. Ganatra úr, Bombay polgármestere és más fontos vendégek tartottak megnyitóbeszédet, és a *bhakták* is serényen kivették részüket a munkából: szerveztek, reklámoztak, *prasādamot* főztek és osztottak, Śrīla Prabhupāda könyveit árusították és prédikáltak egy kérdés-felelet sátorban. A *paṇḍāl* fesztivál arra volt jó, hogy elűzze a *bhakták* rossz hangulatát, amely a hosszúra nyúló jogi harc és a Juhu-beli lemondott élet miatt uralkodott el rajtuk.

1973 januárjának utolsó hetében Prabhupāda Mahadevia úr lakásán találkozott N. úrral. Bár ügyvédei bűnügyi pert indítottak N. úr ellen, Prabhupāda a bíróság bevonása nélkül szeretett volna megállapodásra jutni vele. Mindig nyájasan és kedvesen beszélt N. úrral, és N. úr is készségesnek és udvariasnak mutatkozott. Most azonban minden más volt. Nem voltak már mosolyok, barátságos szavak. Mindketten kimérten, hivatalosan viselkedtek. Néhány perc múlva Prabhupāda megkérte a tanítványait, hogy hagyják el a szobát.

N. úr hindiül beszélt, s megvádolta Prabhupādát és a *bhaktákat*, hogy kapcsolatban állnak a CIA-vel.

— Hétfőn eljövök egy kétszáz ezer rúpiás csekkel és visszafizetem az előlegüket — jelentette ki tömören.

— Rendben — mondta Prabhupāda. — Ha nem akarja átengedni a földjét, akkor elmegyünk. De jól gondolja meg, mielőtt így cselekszik!

N. úr folytatta a vádaskodást.

— Az ön emberei azt állítják, hogy ők a föld tulajdonosai, de csak zavarják az egész környéket azzal, hogy négykor kelnek fel, és az egész...

— Nem állítjuk, hogy mi vagyunk a tulajdonosok — válaszolta Prabhupāda. — Kṛṣṇa az igazi tulajdonos. Én nem vagyok az igazi tulajdonos. Kṛṣṇa már ott van a földjén. Miért zavar annyit minket? Fogja a pénzt, és adja nekünk a földet! Vagy ha azt akarja, hogy elköltözzünk, akkor írja meg a csekket! — Prabhupāda eddig visszafogottan beszélt, de hangja most dühössé vált. — Állítsa ki a csekket, és holnap elköltözzünk! Nem, még ma este! Adja vissza a pénzünket! Megvan még a pénz?

— Én magam fogom eltávolítani a *mūrtikat*! Lerombolom a templomot és eltávolítom a *mūrtikat*! — kiabálta N. úr, s azzal kiviharzott a szobából.

N. urat még azon a héten kórházba szállították egy súlyos szívroham után. Két hét múlva meghalt.

N. asszony, bár nem volt olyan jártas jogi kérdésekben, mint néhai férje, folytatta a harcot, és mohó ügyvédei, hogy megkapják járadékukat, még nála is jobban hajszolták a pereskedést az ISKCON kiűzésére. 1973 áprilisában az ISKCON kérésére a Legfelsőbb Bíróság elé került az ügy. Azonban a taktikai késedelmek miatt egyik hónap a másik után telt el, anélkül hogy döntés született volna.

Prabhupāda még nem döntött az építkezés mellett, mert nem volt a kezében a szerződés, sőt semmiféle biztosíték nem volt arra, hogy valaha is lesz. Elutazott Nyugatra, aztán visszatért Indiába, de még mindig nem történt semmi az ügy rendezése érdekében. A bombayi ISKCON élete békés volt, de az ügy egy helyben topogott, a végkifejlet pedig bizonytalan volt.

Aztán egy nap N. asszony minden figyelmeztetés nélkül erőszakos támadásba lendült ellenük. Június 1-én reggel, miközben a *bhakták* szokásos munkájukat végezték, egy teherautó kanyarodott be a birtok területére. Egy bontóbrigád jött, hogy lerombolja a templomot. N. asszonyság valamiképpen meggyőzött egy tisztségviselőt a város vezetőségéből, hogy engedélyezze a templom egyszerű, téglá- és acélvázás betonépületének lebontását. Girirāja megpróbálta megmutatni a megbízott hivatalnoknak a levelet, amely leszögezte az ISKCON jogait, de a tisztségviselő tudomást sem vett róla, és intett, hogy kezdjék meg a bontást. Hamarosan még több teherautó érkezett, és végül közel száz bontómunkás nyüzsgött az épület körül forrasztópisztolyokkal és pörölykalapácsokkal.

A bontómunkások létrákon felmásztak a templom csarnokának a tetejére, és pörölykalapácsaikkal törni kezdték. Mások hegesztőpisztollyal vágták keresztül az épület acélvázat. Tervük az volt, hogy kiütik a *kīrtana* csarnok acél tartópilléreit, majd módszeresen a *mūrtik* háza felé haladnak, ahol Rādhā-Rāsavihārī állt. A *bhakták* megpróbálták megakadályozni a bontást, de hamarosan rendőrök jelentek meg a színen, és — párokban dolgozva — megragadták a tiltakozókat, és a karjuknál-lábuknál fogva elvitték őket. A nőket hajjuknál fogva vonszolták el, miközben a bérlakások lakói az eseményeket figyelték. Néhányan örömmel vették a rombolást, mások pedig a *bhaktákkal* rokonszenveztek. De félték a rendőrségtől, így aztán senki sem sietett a *bhakták* védelmére.

Az egyik *bhakta*, Manasvī elszaladt, hogy telefonáljon Mahadevia úrnak. Mahadevia úr barátjával, Vinoda Gupta úrral együtt kirohant a Hare Kṛṣṇa Földre, ahol a rendőrök éppen az utolsó tiltakozó *bhaktát* — egy lányt — vonszoltak el hajánál fogva. Éppen megpróbálta becsukni az oltár ajtaját, hogy megvédelmezze a *mūrtikat*, amikor egy rendőr megragadta. Mahadevia úr elfutott egy rokonszenvező bérlő, Acarya úr házába és felhívta bátyját, Chandra Mahadeviát, aki vagyonos üzletember volt, és Bal Thakurának, az egyik legbefolyásosabb bombayi politikai párt vezetőjének a barátja.

Chandra Mahadevia tájékoztatta Bal Thakurát a vészhelyzetről: egy hindu felbujtására és egy hindu helyhatósági hivatalnok rendeletére bontják az Úr Viṣṇu egy hindu templomát. Thakura úr értesítette a helyhatósági hivatalnokot, aki tagadta, hogy tudott volna a templom lerombolására kiadott rendeletről, és felhívta a városi kerületi hivatalt, amelyik kiküldte a bontóbrigádot. A városi kerületi hivatal kiküldött egy embert, hogy állítsa le a bontást. A rendelet délután két óra körül érkezett — épp akkor, amikor a bontóbrigád átvágta az utolsó oszlopokat és már a *mūrtik* felett bontotta a tetőt. A rendeletet átadták a bontásért felelős hivatalnoknak, aki ekkor leállította a bontóbrigádot.

Prabhupāda Kalkuttában volt a támadás időpontjában, és mikor a *bhakták* elérték telefonon, azt mondta nekik, hogy szervezzék meg, hogy a helyi ISKCON-barátok és pártolótagok nyilvánosan tiltakozzanak a támadás ellen. Le kell leplezni a felelősöket is. Ez nagyon hatásos lesz N. asszony és társai ellen.

Prabhupāda megemlítette néhány pártolótag nevét, akiről úgy gondolta, hogy segítenének. Sada Jiwatlal, a hindu Viswa Parishad elnöke segítsen abban, hogy az ügyet nyilvánosságra hozzák, mivel az ő szervezete a hindu *dharma* védelmezője, és éppen ilyen esetekkel foglalkozik. Mr. Sethinek kell segítenie abban, hogy megelőzzék a további erőszakot. Prabhupāda azt mondta, hogy ez az esemény Kṛṣṇa tervének része, és a *bhaktáknak* nincs mitől tartaniuk.

Másnap reggel a Free Press Journal címdoldalán megjelent egy kép a lerombolt templomról „A JOGTALAN TEMPLOMOT LEROMBOLTÁK A HELYHATÓSÁGI SZERVEK” főcímmel.

A *bhakták* szembeszálltak a kedvezőtlen hírveréssel. Sada Jiwatlal ISKCON irodává változtatta belvárosi hivatalát, és a *bhakták* megkezdték a sajtóhadjáratot. Az ellenséges propaganda ellenére sok indiait megdöbbsentett az erőszak, és a törvényhatósági testület egyhangúlag elmarasztalta azokat a hivatalnokokat, akik felelősek voltak a hindu templom ellen

intézett támadásért. A *bhakták* reggel hattól este kilencig dolgoztak Sada Jiwatlal irodájában — újságoknak telefonáltak, leveleket és körleveleket írtak, felvették a kapcsolatot a lehetséges szimpatizánsokkal.

Mr. Vinoda Gupta, aki tagja volt a Jan-Sangh politikai pártnak, amely India hindu kultúrájának ápolását támogatja, összefogott Kartikeya Mahadeviával és másokkal, és megalakították a „Mentsd meg a templomot!” bizottságot. Gupta úr szórólapokat nyomtatott, amelyek azt hirdették, hogy az ISKCON hiteles hindu szervezet. Ahogy Girirāja találkozott a kormányzósági tisztségviselőkkel és elnyerte a támogatásukat, Bombay vezető polgárai közül sokan elismerték a Hare Kṛṣṇa mozgalom hitelességét, rokonszenvükről biztosították őket és felajánlották segítségüket.

N. asszony és ügyvédei terve tehát visszafelé sült el. Azt gondolták, csupán egy maroknyi fiatal külföldivel van dolguk, de hamarosan Bombay legbefolyásosabb polgáraival találták magukat szemben.

Śrīla Prabhupāda megjósolta, hogy az eredmény kedvező lesz. Néhány nappal az eset után ezt írta:

Csak szilárdított a helyzetünkön, hogy a helyhatósági szervek lerombolták a templomunkat. Felállítottak egy bizottságot, amely elítélte a helyhatóság meggondolatlan tettet, és beleegyezett, hogy saját költségükön helyrehozzák az okozott kárt. Sőt, az ideiglenes építmény addig fog állni, amíg a bíróság döntést nem hoz a terület birtokjogának kérdésében. Ilyenformán azonnal újjá kell építenünk a murtik házát. Rögtön kerítsétek körbe szögesdróttal a területet! És amennyiben lehetséges, a murtik háza előtt azonnal emeljetez egy ideiglenes pandált a saját építőanyagainkból. Ha megcsináltátok, elmegyek Bombayba, elkezdjük a Bhagawat Parayanát és addig folytatjuk, amíg meg nem születik a bírósági határozat. Ezt szeretném.

A *bhakták* egyre inkább Kṛṣṇa kegyének tekintették a történeteket, hiszen most rengeteg pártolótag végezhetett értékes szolgálatot Prabhupādának és az Úr Kṛṣṇának. Régebben Prabhupāda sok pártolótagnál lakott, prédikált nekik és családjuknak, s így meggyőződtek őszinteségéről és mozgalma nemes céljairól. Ezek a barátok és pártolótagok — mint például Bhagubai Patel, Beharilal Khandelwala, Brijratan Mohatta, Dr. C. Bali és még sokan mások — nem csupán hindu érzélgősségből, hanem Prabhupāda iránti mély tiszteletükből és szeretetükből cselekedtek.

Girirāja és Sada Jiwatlal megpróbálták meggyőzni a helyhatósági tanácsot, hogy engedélyezze a templom újjáépítését. Eközben Girirāja megtudta, hogy N. asszony épp aznap (pénteken) nyújtott be egy kérelmet a bíróságra, hogy hozzanak végzést, s ne engedélyezzék, hogy az ISKCON újjáépítse a templomot. Nain bíró azt mondta Girirájának, hogy nem akarja teljesíteni N. asszony kérését, és hogy következő hétfőn meghallgatja a *bhaktákat*. Ez azt jelentette, hogy szombat reggeltől hétfő reggelig két napjuk volt, hogy újjáépítsék a templomot.

A *bhakták* arra a következtetésre jutottak, hogy bár igazából nem kaptak engedélyt a templom újjáépítésére, egyelőre még nem volt törvény, amely megakadályozhatta volna őket. Ha Nain bíró ellenük ítélt, akkor nagyon nehéz lesz az újjáépítés. Ezért elhatározták, hogy a hétvégét arra használják fel, hogy rendbe hozzák a templomot.

Mr. Lal, aki korábban vállalkozó volt, segített az alapanyagok (téglák, malter, azbesztlemezek) beszerzésében. Sethi úr felajánlott egy munkabrigádot. A kőművesek péntek este nyolckor kezdték el a munkát, és a zuhogó eső ellenére egész éjjel dolgoztak. És hétfőn reggel, amikor a bíró hallott az új templomról, kihirdette:

— Ami felépült, az felépült. Senki sem rombolhatja le a templomot.

Prabhupāda teljes győzelemként könyvelte el a történeteket. A templomot újjáépítették, és a közvélemény egyöntetűen az ISKCON pártján állt.

* * *

Māyāpur
1973. június 1.

Bár a māyāpuri épület még nem készült el, Prabhupāda ide jött lakni. Két szomszédos szobát használt a második szinten — az egyiket dolgozószobaként, a másikat pedig hálószobaként. Közben a templomszobájában és az épület többi részén folytatódtak az építkezési munkálatok. Ott tartózkodásának első napján vihar tört ki, nagy fekete felhőkkel és erős széllel. De nem tartott sokáig, és a kár, amit okozott, elenyésző volt.

Épp most érkeztem Mayapura és nagyon bizakodom, hogy visszanyerem erőmet és egészségemet e transzcendentális atmoszférában. Minden pillanat, amit itt eltöltök, nagy öröm számomra.

Este a templom *pūjārīja*, Jananivāsa egy agyagedényben izzó szentet és tömjént vitt Prabhupāda szobájába, és addig legyezte a tömjént, amíg a szoba meg nem telt füsttel. Ez arra szolgált, hogy elűzze a rovarokat, de Prabhupāda tisztító hatásának is tekintette.

Néha zavarta a munkások kopácsolása, de máskülönben békésnek találta a légkört. Csak néhány *bhakta* volt ott, és Prabhupāda minden figyelmét arra összpontosította, hogy fordítson, beszélgessen a vendégekkel és a māyāpuri központ kialakításáért felelős *bhaktákkal*. Vágyait leginkább Bhavānanda Mahārājának és Jayapatāka Mahārājának mondta el, és akaratát rajtuk keresztül érvényesítette.

A *bhakták*, akik Prabhupādával a házban laktak, magukat Prabhupāda cselédeinek tekintették az ő házában. Természetesen az ISKCON-on belül minden épület Prabhupādáé volt, de Māyāpurban ezt még erősebben érezték. A *bhakták* általában minden központban maguk szerezték meg a fenntartáshoz szükséges pénzt, de Māyāpurban maga Prabhupāda vállalt felelősséget azért, hogy előteremtse a pénzalapot. Nyitott egy Māyāpur-Vṛndāvana Letéti Alapot a tanítványaitól származó adományokból és a folyószámla kamataiból. Ha a pénzt rossz célra költötték, ha az energiát pazarolták vagy az épületet bármilyen kár érte, Prabhupāda nagyon aggódott. Most, hogy személyesen jelen volt, gyakran sétált körbe az építkezéseken, részletes utasításokat adott, és megkövetelte, hogy kijavítsák a hibákat. A rózsaszín és vöröses épület olyan volt, mint egy hatalmas transzcendentális hajó, és Śrīla Prabhupāda úgy sétált a széles tornácokon, mint egy kapitány, szigorú utasításokat adva a másodkapitányoknak, hogy mindent rendben tartsanak.

Prabhupāda nagyon szerette azokat a *bhaktákat*, akik a māyāpuri központ létrehozásának szentelték életüket, és szívből hálás volt nekik. Egyik este behívta Bhavānandát a szobájába, és a *bhaktákról* kérdezgette. Egyszer csak Prabhupāda sírva fakadt:

— Tudom, hogy nehéz itt nektek, nyugati fiúknak és lányoknak — mondta. — Olyan odaadóan segítetek a küldetésemért itt. Tudom, hogy még *prasādamot* sem kaptok. Mikor arra gondolok, hogy még tejet sem ihattok, és hogy feladtátok fényűző életeteket, hogy idegyertek, és soha nem panaszkodtok, végtelen lekötelezettnek érzem magam mindannyiótok iránt.

Bhavānanda: *A márványon dolgozó munkások néhány chātāi házban laktak, közvetlenül az építési terület mellett. Az épület mellett, egy kéziszivattyús kútnál fürödtünk, és a munkások innen vették a cementhez a vizet. Kicsit messzebb volt két illemhely — egy a férfiaknak és egy a nőknek — két chātāi fallal körülvett lyuk volt, semmi más. Jöttek a viharok és az eső, és nekünk keresztül kellett gázolnunk a sáros földeken, ha vécére akartunk menni. És mindenhol kígyók voltak. Veszélyes volt! Az egész egy építkezési terület volt. Általában senki sem él ilyen helyen — mi ott laktunk. Śrīla Prabhupāda költöztetett minket oda. Nekünk megfelelt. Nem voltak fürdőszobák, semmi sem volt — csak a pusztaság, lebetonozott padló.*

Bár a *bhakták* megadással túrték a lemondásokat, amelyek együtt jártak azzal, hogy a māyāpuri építési területen laknak, néha túl nehéznek érezték. De Śrīla Prabhupāda soha nem tartotta túl nehéznek, és mindig bátorította őket:

— Māyāpur olyan csodálatos! Csak vizen és levegőn el lehet élni.

Körben rizsföldek voltak, és hogy az épülettől a birtok bejáratához jussanak — amely több mint kétszáz yardnyira volt —, a *bhaktáknak* a rizsföldeket elválasztó keskeny

homokzátanyokon kellett végigegyensúlyozniuk. A bambusznádból és vitorlavászonból készített konyha a birtok bejáratának közelében volt.

Legtöbbször elektromos áram nélkül kellett élniük, mert a generátor gyakran nem működött. Éjszaka petróleumlámpával világítottak, és Prabhupāda azt mondta, hogy mindennap szét kell szedni őket, a kanócot rendbe kell hozni és az üveget el kell mosni.

— A jövőben — mondta — természetek olajos magvú növényeket, sajtoltjátok ki a magjukat, s az olajat felhasználhatjátok világításra.

Prabhupāda megtanította a *bhaktáknak*, hogyan kell egyszerű lakásokat építeni. Azt is akarta, hogy építsenek egy falat egy kapuval a birtok elejére, a fal mellé pedig kis szobákat — *barakkoknak* nevezte őket. A *bhakták* majd lakhatnak ezekben az egyszerű kis kunyhókban. Kókusz- és banánfákat is kell ültetniük.

Bár az épület még nem készült el, máris sok vendég érkezett, főleg azért, hogy Prabhupādával beszéljenek — kérdezték a mozgalmáról, vagy egyszerűen csak saját magukról és saját filozófiájukról akartak beszélni. Prabhupāda pedig mindennap órákat töltött azzal, hogy türelmesen a Kṛṣṇa-tudatról beszélt a vendégeinek. Néha megjegyezte bizonyos emberekről, hogy csak az idejét rabolták, de soha nem zárkózott el az elől, hogy találkozzon velük. Egy gazdag hindu férfi, Brijratan Mohatta eljött Prabhupādához Kalkuttából feleségével, a multimilliomos R.D. Birla lányával. Śrīla Prabhupāda ügyelt rá, hogy megfelelően vendégül lássák őket, személyesen ellenőrizte a *prasādamot*, és elmondta tanítványainak, hogyan szolgálják fel Mohatta úrnak és feleségének. A vaiṣṇava etikettnek fontos része, hogy a vendéget *prasādammal* kell kínálni, és Śrīla Prabhupāda mindig hangsúlyozta, hogy a *bhakták* azonnal adjanak *prasādamot* a látogatóknak.

— Mindig legyen friss víz, forró *purī*, padlizsán *bhājī* (sült padlizsán) és édesség, hogy meg tudjátok kínálni a vendégeket — mondta Prabhupāda.

Prabhupāda ragaszkodott hozzá, hogy a vendégek egyenek, még akkor is, ha szégyenlősködtek. Mrs. Mohatta, bár India egyik leggazdagabb családjából származott, elégedett volt az egyszerű vendéglátással, amelyben Prabhupāda és tanítványai részesítették. A szoba, amelyben férjével lakott, még nem készült el teljesen: a palaköves padlót még nem csiszolták fel, és építési munkálatok folytak körülötte mindenhol. A *bhakták* csak egy matracot tudtak felajánlani nekik egy párnával; mégis meglehetősen elégedettnek és hálásnak látszottak.

Bhavānanda: *Śrīla Prabhupāda az indiai kultúra rengeteg részletét ismertette meg velünk Māyāpurban. Egyszer 1970-ben, Los Angeles-ben megkért, hogy varrjak össze lepedőket, amivel letakarhatjuk a szobájában a szőnyeget. Aztán négykézlábra ereszkedett mellém, és kisimítottuk a ráncokat a lepedőn.*

Ugyanezt csináltuk Māyāpurban, ahol végig a fal mellé matracokat tettünk henger alakú párnákkal. „Most szerezzetek fehér lepedőket rá — mondta —, és cseréljétek mindennap!” Mikor a bengáli úriemberek meglátogatták Śrīla Prabhupādát a szobájában, a falak mentén ültek ezeken a matracokon, hátukat a párnának támasztva.

Nagyon arisztokratikus volt. Az egésznek olyan volt a hangulata, hogy ő a mahant, a ház ura, az ācārya. De az előkelő bengáli úriemberek is látták, hogy visszaállítja a hajdani 1900-as vagy 1920-as évek arisztokratikus hangulatát. Így volt ez Prabhupāda idejében a Mullik családban, és a szokás egyre hanyatlott. Akkoriban a hajdani kultúrának nyomát sem lelte az ember, mivel azok a családok lecsúsztak és elvesztették a vagyonukat.

E nyári látogatása alkalmával Prabhupāda még többet elárult arról, hogyan képzei el az ISKCON māyāpuri fejlesztését. Azt már tudták a *bhakták*, hogy a terv hatalmas, és több millió dollárba fog kerülni a kivitelezése. Most volt egy épületük, de ez még csak a kezdet volt. A teljes tervben ez az épület csaknem jelentéktelen helyet foglalt el. Prabhupāda egy óriási templomról beszélt, amely hatalmas kupolájával egy transzcendentális város fölé emelkedik. Ez a Māyāpur Chandrodya Mandir ad majd otthont a világ legnagyobb planetáriumának, amely az univerzumot fogja ábrázolni, úgy, ahogyan azt a Védikus Írások leírják.

Hogy megvalósíthassanak egy ilyen rendkívüli tervet, Prabhupāda tanítványait a védikus művészetekre akarta tanítani, amelyek akkoriban kihalófélben voltak Bengáliában. Bhaktisiddhānta Sarasvatī nagyon szívesen használt diorámákat Kṛṣṇa és az Úr Caitanya *līlájának* ábrázolására, és most Prabhupāda azt akarta, hogy tanítványai tanulják meg ezt a művészetet a helyi māyāpuri művészek irányításával.

Júniusban megérkezett Baradrāja, Ādideva, Mūrti és Īsāna, hogy megtanulják a dioráma figurák készítésének művészetét. Prabhupāda azt is akarta, hogy egyik tanítványa tanuljon meg *mṛdaṅgát* készíteni, és attól kezdve egy fazekas mindennap eljött, hogy megtanítsa Īsānának, hogyan kell az agyagfalakat a korongon megformálni és aztán kiégetni. A *bhakták* műhellyé alakították Prabhupāda első nádfedeles kunyhóját, és Prabhupāda egyre több tanítványát hívta meg Māyāpurba.

Mayapur már most is csodálatos, hiszen ez az Úr Krishna transzcendentális szülőhelye. Azáltal, hogy a nyugati tehetséget alkalmazzuk a felépítésekor, ez a hely minden bizonnyal egyedi lesz a világon.

Māyāpur városa az előző korok *ācāryái* vágyának beteljesülése lesz, mondta Prabhupāda. Tizenötezres lakosú várossá fejlődik majd és a világ lelki fővárosa lesz. Központjában hatalmas templomokkal, külön negyedekkel a *brāhmaṇáknak*, a *kṣatriyáknak*, a *vaiśyáknak* és a *sūdráknak*, a város példaként állhat majd minden más város előtt. El fog jönni az a nap, amikor a világ városai összeomlanak, és a világ a Māyāpur mintájára épített városokban keres majd menedéket. Māyāpur fejlődése lesz a Kṛṣṇa-tudatos világ kezdetének jele. Śrī Caitanya Mahāprabhu befolyása egyre nőni fog, és jóslata valóra válik: „Nevemet minden faluban és városban énekelni fogják.”

Prabhupāda azt mondta, hogy Māyāpur könnyebben megközelíthetővé válik majd az idők folyamán — Navadvīpából hídon keresztül lehet majd elérni, Kalkuttából motoros hajóval fel a Gangeszen, és mindenhol megközelíthető lesz repülővel. Bengáliában millió és millió ember születése óta az Úr Caitanya követője. Ők felismerik majd a Kṛṣṇa-tudatot, és saját kultúrájuk tiszta formájaként fogadják majd el. Azt mondják, amit Bengália tesz, India többi része követi. Ha Bengália megváltozik és megtisztul az amerikai vaiṣṇavák Kṛṣṇa-tudatos példája nyomán, akkor egész India követni fogja őket. És amikor egész India Kṛṣṇa-tudatos lesz, az egész világ követni fogja példáját.

— Isten királyságát adtam nektek — mondta Prabhupāda māyāpuri vezető tanítványainak. — Most fogjátok, építsétek fel és élvezzétek!

* * *

1973. június 27.

Prabhupāda Māyāpurból Kalkuttába ment. Tamāla Kṛṣṇa Goswaminak a következőket írta: ...Shyamsundar azt javasolta, hogy menjek el Londonba, hogy nagyon fontos emberekkel találkozam az új házban, amit George-tól kaptunk. ...De mielőtt visszatérek Európába vagy Amerikába, szeretném tisztázni a bombayi ügyet. Ha van megfelelő hely, hogy néhány napot Bombayban tölthessek, akkor azonnal odamegyek, és onnan esetleg továbbutazom Londonba.

Miközben úttervét fontolgatta, Prabhupāda néhány napot a kalkuttai templomban töltött az Albert Roadon. Bárki szabadon mehetett hozzá, és szobája gyakran tele volt helybeli bengáliakkal és saját tanítványaival, akik előtte ültek a fehér takarón. Esténként elment valaki otthonába, hogy egy órát a Kṛṣṇa-tudatról prédikáljon, még akkor is, ha ehhez mérföldeket kellett autózni a város legsűrűbben lakott részein keresztül.

Śrīla Prabhupāda húga, Bhavatarini (akit Prabhupāda tanítványai Pisīmāként ismertek) szintén meglátogatta a kalkuttai templomot, hogy találkozzon szeretett fivérével, és hogy — szokás szerint — főzzön neki. Azonban egy nap, néhány órával azután, hogy megette a húga *kachaurījait*, Prabhupāda éles fájdalmat érzett a gyomrában. Becsukta az ajtókat és ágyba feküdt. Követői nagyon aggódtak érte. Amikor szolgája, Śrutakīrti belépette a szobába, görcsök között találta.

— Mi a baj, Śrīla Prabhupāda?

— A gyomrom — válaszolta Prabhupāda. — Az a kókusz-*kachaurī* — nyers volt.

A roham egész éjjel folytatódott, és a *bhakták* állandóan masszírozták Prabhupādát, főleg a gyomrát. De minden lélegzetvételnél felnyögött. Pisīmā is ott volt, de Prabhupāda tanítványai tartottak tőle, mert azt gondolták, hogy főzni akar neki valamit annak ellenére is, hogy beteg.

Prabhupāda megkérte a *bhaktákat*, hogy vegyék le az Úr Nṛsimha képét az oltárról és tegyék az ágya mellé. Néhány *bhakta* attól félt, hogy Prabhupāda elhagyja a testét. A rosszullét másnap reggelre sem múlt el, ezért a *bhakták* hívták a helyi *kavirāját* (āyur-védikus orvost).

Az idős *kavirāja* súlyos vérhast állapított meg. Hagyott ott valami gyógyszert, de az nem használt semmit. Később Prabhupāda behívatta Bhavānandát a szobájába, és sült *purī*t kért egy kis *paṭalával* (indiai zöldség, olyan, mint egy kisebbfajta tök) és sót. Bhavānanda tiltakozott: az ilyen sült dolgok csak ronthatnak az állapotán. Prabhupāda azt mondta, hogy gyermekkorában anyja ezzel gyógyította meg, mikor vérhast kapott. Aztán hívta a húgát, és bengáliul megkérte, hogy készítsen *purī*t és *paṭalát*. Néhány órával azután, hogy megette, amit Pisīmā főzött, Prabhupāda ismét hívatta Bhavānandát; már jobban érezte magát.

— Anyámnak igaza volt — jegyezte meg.

Śyāmasundara hosszú táviratot küldött, amelyben a Prabhupādára váró londoni prédikálási lehetőségeket magasztalta. A repülőtérrel helikopteren szállítják majd a fő esemény színhelyére — minden idők legnagyobb Ratha-yātrájára. A menet a Piccadilly Lane-en fog végigvonulni és a Trafalgar téren egy nagy pavilonba torkollik.

— Addig kell ütni a vasat, amíg meleg — mondta Prabhupāda. — Azt hiszem, ez egy angol közmondás. Ha eszerint cselekszel, akkor meg tudod munkálni a vasat. A nyugati embereknek elegendő van mindenből. Ezért mi lelki megvilágosodást akarunk nekik adni.

Azon nyomban meggyőzte tanítványait nyomatékos szavaival.

— Két félrevezető nézet uralkodik a nyugati világban — folytatta. — Az egyik az, hogy az élet az anyagból származik, a másik pedig az, hogy nincs élet a halál után — csak ezt az egy életed élvezheted. Azt mondják, minden csak anyag. Ahogy ez a Kṛṣṇa-tudatos mozgalom növekszik, megfélemezi majd a kommunistákat. Az emberek azt mondják, hogy egységre törekcszenek, de nincs hozzá eszük, hogy lássák, hogyan lehet ezt az egységet elérni. Megalakították azt a hatalmas, bonyolult szervezetet, a Nemzetek Ligáját, és most az ENSZ-et, de mindre kudarc vár. Ez az egyszerű módszer azonban, a Ratha-yātrā, az egész világon elterjed. Jagannātha azt jelenti: „az univerzum Ura”. Az Úr Jagannātha most már nemzetközi Isten, az ISKCON-on keresztül. Ezért el akarok menni Nyugatra, hogy átadjam nekik mindezt.

Noha úgy tűnt, hogy Prabhupāda fizikai állapota nem alkalmas arra, hogy azonnal Londonba repüljön a rá váró lendületes prédikálás érdekében, tanítványai mégis engedelmeskedtek, és az esetet Kṛṣṇa újabb csodájaként fogadták el.

* * *

London

1973. július 7.

Paravidha: *A Ratha-yātrā napja volt. Láttam, amint Prabhupāda megérkezik a templomba, de nem látszott túl erősnek. Igazán elámultam, de megértettem, hogy az ő ereje lelki.*

Dhruvanātha: *A felvonulás színhelyén, a Marble Archnál vártunk, hogy fogadjuk Śrīla Prabhupādát. Innen indult a menet. Szépen feldíszítettük a vyāsāsanáját, és mindenki azt várta, hogy Prabhupāda egyszerűen felül a szekérre a vyāsāsanájára, és végigkocsizik az utcákon, mint ahogyan a többi Ratha-yātrān is tette. Legnagyobb meglepetésünkre és boldogságunkra azonban Prabhupāda, amikor megérkezett, nem akart felülni a vyāsāsanára. Jelezte, hogy táncolni fog és vezeti a menetet.*

Yogésvara: *Hoztak lépcsőket, hogy Prabhupāda felmehessen a szekér tetejére és leülhessen a vyāsāsanára. De Prabhupāda leintette őket, és lépkedni kezdett a szekerek előtt, vezetve a táncot.*

Dhīrasānta: *A szekéren ültem, mivel kifecamítottam a bokámat és nem tudtam járni, így nagyon jól láthattam Prabhupādát. Revatīnandana Mahārāja a szekéren ülve énekelt a mikrofonba, de körülbelül tizenöt perc múlva Prabhupāda mondta neki és a többieknek, hogy jöjjenek le és vezessék a kīrtanát vele az utcán.*

Revatīnandana: *Amikor Prabhupāda meglátta a vyāsasānáját a szekéren, azt mondta: „Nem, csak egy bhakta vagyok. A menetben fogok menni.” Nagy-nagy kīrtanát tartottunk. Hamsadūta vezette, én vezettem, Śyāmasundara vezette — a sok bhakta egymást váltogatva vezette ezt a fantasztikus kīrtanát. És Prabhupāda egész idő alatt a kīrtana kellős közepén játszott a karatálakon. Előre-hátra táncolt, fel-le ugrált, és csak táncolt és táncolt.*

Rohiṇī-nandana: *A szekér elég lassan haladt. Prabhupāda húsz-harminc méterrel előtte ment, a menet élén. Közben a kīrtana a mikrofonokon keresztül szólt a ratha szekérről. Prabhupāda mindenkit lehívott a szekérről, maga köré gyűjtötte őket, és csak énekelték a Hare Kṛṣṇát. Gyakran hátrafordult, és karját fenségesen a levegőbe emelve azt mondta: „Jaya Jagannātha!” Néha kicsit előresiettünk, ilyenkor megfordult és bevárta a szekeret. Néha táncolt, néha pedig csak állt, karjait az ég felé emelve.*

Śārādīyā dāsī: *Prabhupāda táncolt, aztán néhány lépés után hátrafordult, és felemelt karral a mūrtikra nézett. Aztán a mūrtikon medítálva táncolt néhány pillanatig, majd visszafordult és ment tovább. Így táncolt végig az egész úton. A bhakták egymás kezét fogva kört formáltak körülötte, hogy megvédjék a tömegtől. Csodálatos, transzcendentális élmény volt. Prabhupāda nézte a mūrtikat, a bhakták pedig mind ott voltak mögötte.*

Sudurjaya: *Prabhupāda meglepett minket. Nem tudtuk, hogy beteg-e vagy sem, gyengének érzi-e magát vagy sem, szédül-e vagy sem. Néha nagyon betegnek tűnt, néha pedig tizenhét éves fiúnak látszott. Meglepett minket. Kezében volt a botja, de tánc közben a magasba emelte. Egy idő után Śyāmasundara feljött hozzám és így szólt: „Figyelj, nem fogja bírni. Nagyon beteg. Kövessétek egy autóval! Legyetek harminc másodperc távolságra tőle, hogy azonnal beültethessük az autóba.” Prabhupāda csak ment végig a Park Lane-en, s a szekér időről időre lemaradt, mert a bhakták nem tudták olyan gyorsan húzni, hogy lépést tartsanak vele. Ilyenkor hátrafordult, felemelte a kezét és azt mondta: „Haribol!” Újra és újra, nem egyszer. Olyan gyorsan ment, hogy várnia kellett. A bhakták táncoltak, az idő gyönyörű volt, a tömeg pedig csodálatos.*

Dhruvanātha: *A járókelőknek földbe gyökerezett a lábuk, ahogy Prabhupādát meglátták. A legmegdöbbentőbb látvány tárult eléjük: egy férfi, ebben a korban, úgy táncol és ugrál, mint egy tizenéves! Prabhupāda ötpercenként hátrafordult és Jagannāthára nézett. A bhakták mindenkit félretoltak, hogy senki se zárja el előle a kilátást, és Prabhupāda tökéletesen láthatta Jagannāthát, Balarāmát és Subhadrāt. De aztán egy idő után jöttek a rendőrök és intettek, hogy nem állhatunk meg. Haladnunk kellett, mert a közlekedési dugók kezdtek válságos méreteket ölteni. A bhakták kiabáltak, énekeltek, táncoltak, nagy volt a felbolydulás.*

Śrutakīrti: *Miközben Prabhupāda táncolt, a rendőrök állandóan jöttek — egy hivatalos személyt kerestek. Végül odajöttek hozzám és azt mondták:*

— *Mondja meg a vezetőjüknek, hogy üljön le! Túl nagy felfordulást okoz. Mindenki megvadul és nem tudjuk megfékezni a tömeget!*

— *Rendben — mondtam hát. De nem szóltam Prabhupādának. Újra odajöttek.*

— *Mondja meg neki, hogy üljön le!*

— *Rendben — válaszoltam, és megérintettem Prabhupādát. Egész idő alatt eksztázisban volt, táncolt a szekér előtt és másokat is erre bátorított. Intett a kezével, és biztatta a bhaktákat, hogy táncoljanak tovább. Lendületben tartotta az egész fesztivált.*

— *Prabhupāda, a rendőrök azt akarják, hogy ülj le — mondtam neki. — Azt mondják, zavarod a díszfelvonulást.*

Prabhupāda rám nézett, elfordult és ment tovább. Egyáltalán nem törődött vele, táncolt tovább. És a rendőrök nem tudtak mit csinálni. Prabhupāda nem állt meg, és ők nem mondtak neki semmit.

Paravidha: Vissza Istenhez magazinokat osztottam végig, amerre a felvonulás haladt. Fáradt voltam és nehezen tudtam lépést tartani a menettel. De Prabhupāda ott volt, és úgy táncolt, mint egy tizenéves. Lenyűgözött a lelki energiája.

Dhruvanātha: Amikor elértük a Picadilly Circust, Prabhupāda hirtelen megállította az egész menetet. A Picadilly Circus természetesen tele volt emberekkel. Körülbelül három percig álltunk, és Prabhupāda csak táncolt és táncolt a bhaktákkal, akik körülvették.

Rohiṇī-nandana: Prabhupāda akkor kezdett csak igazán táncolni, mikor a Picadilly Circusre értünk. Ugrált. A szekeret megállították. Nagyon hasonlított ahhoz, ahogy a Caitanya-caritāmṛta leírja a Ratha-yātrā felvonulást, amelyet az Úr Caitanya vezetett. A szekér megállt, és Prabhupāda várta, hogy felzárkózzon.

Yogeśvara: Mikor végül a Trafalgar térre értünk és Prabhupāda meglátta a hatalmas sátrat és minden mást, amit a bhakták állítottak fel, újra felemelte a kezét. Az egész felvonuláson végig gyalogolt és táncolt. Legalább egy órán keresztül táncolt a Hyde parktól a Trafalgar térig.

Rohiṇī-nandana: Amint Prabhupāda a Trafalgar térre ért, azon nyomban leült a Nelson-emlékmű talapzatán egy kis vyāsasanára, és tartott egy előadást Kṛṣṇa szent nevéről. Ez közvetlenül maratoni éneklése és táncolása után történt.

Másnap az újságok kedvező beszámolókat közöltek a fesztiválról, és Prabhupāda a következőket írta egy Los Angeles-i tanítványának:

Örülni fogsz, ha megtudod, hogy Londonban milyen sikeres volt a Ratha-yatra. A Daily Guardian közölt egy képet a címlapon a szekerünkről, és azt írta, hogy versenyeztünk Nelson úr Trafalgar téren magasodó emlékművével. Egészségem jó, naponta sétát teszek és reggelente leckét adok.

Egy másik levélben Prabhupāda így írt:

Fesztiválunkat itt nagy örömmel fogadták, és ez annyira fellelkesített, hogy az egész utat végig tudtam táncolni a Hyde parktól a Trafalgar térig.

A *bhakták* sok tekintélyes angolt meghívtak, hogy találkozzanak Prabhupādával, s a visszhang kedvező volt. Ernst Schumacher, a közigazdász megígérte, hogy látogatást tesz, csakúgy mint a filozófus Sir Alfred J. Ayer. Mikor Śyāmasundara elmondta Prabhupādának, hogy Ayer jól ismert filozófus, Prabhupāda megkérdezte:

— Mi a filozófiája?

— Nos, nem hiszi, hogy Isten létezik — válaszolta Śyāmasundara.

— Be fogom neki bizonyítani — mondta Prabhupāda. — Megkérdezem tőle, mit ért azon, hogy „Isten létezése.” Megkérem, hogy sorolja fel az „Isten létezése” mellett szóló érvek hiányosságait.

Prabhupāda szeretett filozófáló emberekkel találkozni, „sarokba szorítani és legyőzni őket.”

A történész Arnold Toynbee öreg volt és rokkant, ezért Prabhupāda beleegyezett, hogy meglátogatja lakásán. Toynbee urat érdekelte a halál utáni élet, és a *karmáról* kérdezte Prabhupādát. Legtöbb ember, mondta, fél a haláltól. Prabhupāda helyeselt, és hozzátette, hogy egy asztrológus szerint India egyik korábbi vezetője kutyaként született meg.

— Félnék, hogy lefelé mennek — mondta. Aztán Toynbee megkérdezte, hogy meg lehet-e változtatni a *karmát*. Igen, meg lehet, válaszolta Prabhupāda, de csak *bhaktival*, Isten iránti odaadással.

George Harrison Prabhupāda tanítványaihoz hasonlóan mindig alázatosan közelítette meg Prabhupādát. Amikor egyszer Prabhupāda és George együtt élvezték a *samosából*, *halavából*, *zöldségekből*, *tejfölből* és *puriból* álló különleges *prasādamot*, Prabhupāda megemlítette, hogy bizonyos *paṇḍāk* (a szent helyek hivatásos idegenvezetői) túl sokat esznek. Egyszer az egyik annyit evett, hogy majdnem belehalt, de azt mondta a fiának: „Legalább azért halok meg, mert

ettem, és nem azért, mert éheztem. Éhen halni dicstelen halál.” Prabhupāda mosolyogva beszélt George-dzsal, hálásan könyvelve el, hogy nekik adományozta a Manort.

— Láttad már a szobámat? Valójában ez a te házad, de az én szobám.

— Nem! — tiltakozott George, alázatos tanítványhoz illően. — Kṛṣṇa háza és a te szobád.

Amikor George bizalmasan elmondta Prabhupādának, hogy azzal, hogy elfogadta a Kṛṣṇa-tudatot, sok barátját elveszítette, Prabhupāda azt mondta neki, ne aggódjon. Felolvasta neki a *Gītāból* azt a részt, ahol Kṛṣṇa azt mondja, hogy csakis odaadó szolgálattal lehet őt megérteni.

— A jövőben az ISKCON olyan nagy lesz, hogy komoly adminisztrációra lesz szüksége — mondta George.

— Tizenkét zónára osztottam a világot, és mindegyik élére kineveztem egy-egy képviselőt — mondta Prabhupāda. — Ameddig betartják a lelki szabályokat, Kṛṣṇa segíteni fogja őket.

Mielőtt távozott, George megígérte Prabhupādának, hogy segíteni fog neki templomai fejlesztésében. Később Prabhupāda azt mondta:

— George lelki reményt kap Kṛṣṇától.

George Harrison hatására egy másik híres zenész és pop énekes is szeretett volna találkozni a Hare Kṛṣṇa mozgalom híres vezetőjével. Donovan, egy zenész barátja és miniszoknyás barátnőik kínos csendben ültek Prabhupāda előtt. Prabhupāda beszélt:

— Van egy vers a Védákban, amely azt mondja, hogy a zene a műveltség legmagasabb formája. — És magyarázni kezdte, hogyan szolgálhatja egy zenész Kṛṣṇát. — Azt kell tennetek, amit barátotok, George. Megadjuk nektek a témát, ti pedig írhattok rá számokat.

Prabhupāda azt mondta, hogy minden, még a pénz is felhasználható Kṛṣṇa szolgálatában.

— De a pénz anyagi — szakította félbe Donovan barátnője.

— Honnan tudod te, hogy mi anyagi és mi lelki? — kérdezte Prabhupāda, aztán Donovanhoz fordult:

— Te érted?

Donovan alázatosan azt válaszolta, hogy bár nehéz felfogású, de megpróbálja megérteni. Barátnője odahajolt Donovanhoz, súgott valamit a fülébe, mire Donovan felállt és így szólt:

— Most mennünk kell.

Prabhupāda ragaszkodott ahhoz, hogy legalább egyenek egy kis *prasādamot*, mielőtt elmennek.

Amint a vendégek távoztak, Prabhupāda és tanítványai nevetni kezdtek. Prabhupāda azt mondta:

— A lány azt gondolta... — és biztatta a tanítványait, hogy fejezzék be a mondatot.

— Igen — mondta Yogeśvara —, azt gondolta, hogy ha Kṛṣṇa megkapja Donovant, akkor ő elveszíti.

Prabhupāda annyira szeretett fontos vendégeknek prédikálni, hogy ahová csak utazott, mindenhol folytatni akarta. „Bárhová is utazom ezentúl — írta egy tanítványának —, mindenhol alkalmazni kell ezt a módszert, hogy fontos embereket hívtok meg, hogy beszéljenek velem a Kṛṣṇa-tudatos mozgalmunkról.”

Egy hónap telt el a Manorban, és még mindig volt néhány hét Janmāṣṭamīg és a *mūrti*-avatásig. Így aztán amikor Bhagavān megkérte Prabhupādát, hogy látogasson el Párizsba és avasson Rādhā-Kṛṣṇa *mūrtikat*, Prabhupāda beleegyezett.

* * *

Párizs 1973. augusztus 9.

A *bhakták* hivatalos fogadást szerveztek Śrīla Prabhupādának a városházán. Párizs polgármesterének és kíséretének jelenlétében Prabhupāda kijelentette, hogy ha a kormány vezetői nem tanítják meg a polgároknak az Isten iránti őszinte szeretetet, akkor nem lelkiismeretes vezetők. Másnap a beszédről beszámolva egy újságíró azt írta az egyik lapban, hogy a swami még Bonaparte Napóleont is kritizálta.

Bhagavān: *Épp akkor költöztünk be Párizsban a Rue Le Sueur 4. alatti templomunkba, és kaptunk egy százhusz centiméter magas Rādhā-Kṛṣṇa műrtit. Prabhupāda Pradyumnát kérte meg, hogy énekelje a mantrákat és szórja a műrtikra az előírt anyagokat, miközben ő maga a vyāsāsánájáról nézte és irányította. Én segítettem Pradyumnának. Egyszer csak hátrafordultam, s láttam, hogy Śrīla Prabhupāda közvetlenül mellettem áll, és saját kezével dörzsöli be Śrīmatī Rādhārānī lótusz-arcát a különböző anyagokkal. Miután a műrtikat felállítottuk az oltárra, Śrīla Prabhupāda feljött és elvégezte az āratit, én pedig segítettem neki úgy, hogy kezébe adtam a kellékeket.*

A műrtik felállításának szertartása után bementünk Śrīla Prabhupāda szobájába, és izgatottan megkértük, hogy adjon nevet a műrtiknak. Hátradőlt a székén, és azt mondta, hogy a műrtikat Rādhā-Párizsīšvarának fogják hívni. Aztán elmondta, hogy az indiai emberek Angliába tanulni mennek, Párizsba pedig érzékielégítésért. Nevetni kezdett és azt mondta, hogy Kṛṣṇa azért jött Párizsba, hogy szerezzon néhány gopīt, néhány francia lányt, mert a párizsi nők arcát tartják legszebbnek a világon. „Rādhārānī olyan gyönyörű — mondta Prabhupāda —, mint egy párizsi lány. És Kṛṣṇa idejött, hogy megtalálja ezt a legszebb gopīt. Így hát ő Párizsīšvara.”

* * *

Śrīla Prabhupāda megérkezett Londonba, ahol sürgető telefonhívást kapott Bombayból. Girirāja arra kérte, hogy intézze el személyesen N. asszonnyal a juhui föld megvásárlását. Girirāja beszélt az új ügyvéddel, Mr. Bakhillal, aki úgy gondolta, hogy Prabhupādának jelen kell lennie ahhoz, hogy megállapodhassanak. A másik ISKCON ügyvéd, Mr. Chandawal is azt tanácsolta, hogy Śrīla Prabhupāda azonnal jöjjön Bombayba. Ezért Girirāja telefonált Prabhupādának, könyörögve, hogy jöjjön és egyszer s mindenkorra rendezze le N. asszonnyal az ügyet. Prabhupāda beleegyezett. Londonban marad Janmāṣṭamīg, aztán visszatér Bombayba.

Bombay 1973. szeptember 15.

A megérkezését követő napon Śrīla Prabhupāda találkozott N. asszony ügyvédekkel, és meghallgatta az ajánlataikat. A helyzet nem volt már reménytelen, ám a döntés még mindig váratott magára. N. asszony a templom lerombolására tett kísérletének nyilvános visszhangja hatására megváltozott. Azt mondta ügyvédjének, hogy ha Prabhupāda egy összegben kifizeti a hátralévő egymillió-kétszázézer rúpiát, akkor hozzájárul az eladáshoz. Prabhupāda beleegyezett, de nem akart addig intézkedni a pénz összegyűjtését illetően, míg meg nem bizonyosodott afelől, hogy N. asszony szándéka valóban komoly.

Mr. Asnani, egy bombayi ügyvéd és ISKCON pártolótag rendszeresen találkozott N. asszonnyal és próbálta rávenni, hogy működjön együtt Prabhupādával. N.-né ügyvédei is egyetértettek vele. Mégis, bár több hete Bombayban tartózkodott, Prabhupāda nem találkozott N. asszonnyal. Egyszer Asnani úr elment érte, hogy Prabhupādához vigye, de az asszony nem érezte jól magát. Mr. Asnani minden nap elmondta Prabhupādának: „N. asszony holnap eljön.” Prabhupādát csalódottá tette a huzavona, és ennek láttán titkárai azt mondták Mr. Asnaninak, hogy bár tudják, hogy jó szándékú, más ügyvédek akarnak megbízni az ügygel. Mr. Asnani negyvennyolc órát kért arra, hogy megszerezze a birtokátvételi elismervényt.

N. asszony otthon volt és éppen csak felépült betegségéből, amikor Asnani úr meglátogatta.

— Matajī — könyörgött neki —, Guru Mahārājám holnap elutazik! Ha nem jössz el ma este, az ügy megint elhúzódik egy évig!

N. asszony beleegyezett és este kilenc körül Asnanival megérkeztek Bogilal Patel úr otthonába, ahol Prabhupāda *kīrtanát* és *Bhāgavata* előadást tartott. Prabhupāda a tetőn volt és előadására készült, de amikor meghallotta, hogy N. asszony megérkezett, félbeszakította a találkozót, és lement a szobájába, hogy beszéljen vele. Beszélgettek egy keveset, majd Prabhupāda elnézését kérte és visszatért a tetőre, hogy megtartsa az előadást.

Éjfél körül szolgája és titkára kíséretében visszatért a szobájába. N. asszony még mindig ott várt. Sírva fakadt és Prabhupāda lábaihoz borult.

— Mindent megbántam, amit tettem — zokogta. — Kérem, bocsásson meg nekem! — Megígérte, hogy mindent megtesz, amit Prabhupāda kíván.

Prabhupāda részvétellel nézte — megértette a lelkiállapotát.

— Olyan, mintha a lányom lenne — mondta neki. — Ne aggódjon! Gondját fogom viselni. Élete hátralévő részében mindent megadok önnek, amire szüksége van. — És Prabhupāda biztosította, hogy még mindig elfogadja azokat a feltételeket, amelyeket N. asszony szabott: kifizeti a fennmaradó egymillió-kétszázézer rúpiát és még ötvenezret kártérítésként a késlekedésért.

November elsején este fél hétkor Prabhupāda alacsony asztalánál ült két ablak között, hátát a falnak vetve. Jelen volt még N. asszony ügyvédekkel, a jegyző, Mr. Asnani, Mr. Sethi, a felesége és hét-nyolc *bhakta*. A szoba egyre melegebb és füledtebb lett. N. asszony Prabhupāda jobbán ült, miközben a jegyző előkészítette az aláírandó papírokat. Śrīla Prabhupāda komoly arccal ült. A szobában csend volt, csak a papír zizegése és a toll sercegése hallatszott. Több mint húsz percig tartott a tulajdonjog-átruházási okirat lapjainak elkészítése és aláírása. Prabhupāda átadta a pénzt N. asszonynak, aki ezután aláírta az okmányt. A birtok hivatalosan az ISKCON-é lett.

Girirāja: *Miközben aláírták a papírokat, a szobában néma csönd volt. Mindenki úgy érezte, hogy fontos esemény szentanija — olyan volt, mintha két világhatalom kötött volna megállapodást. Miután N. asszony aláírta az okmányokat, mindenki csendben nézte, ahogy a papírok gazdát cserélnek. N. asszony sírva fakadt. Tamāla Kṛṣṇa Goswami megkérdezte tőle, hogy miért sír, mire azt válaszolta, hogy épp aznap mondta neki Mr. Matar, hogy talált a földre egy vevőt, aki több százezer rúpiával többet fizetett volna érte. Ahogy N. asszonyt néztük, arra gondoltunk, hogy biztosan a közelmúlt eseményeire emlékszik, a hibákra, amelyeket elkövetett, a férje halálára. Nagyon feszült időszak volt, hónapok küszködéseinek feszültsége. Prabhupāda, a bhakták és Prabhupāda jóakarói sok éves álmai, vágyai és erőfeszítései értek be ezen a napon.*

Śrīla Prabhupāda megkérte a *bhaktákat*, hogy tájékoztassák a napilapokat, és mindenkit meghívott a szobája előtti terembe lakomára. Két sorba párnákat raktak le, a *bhakták* levéltányérokat hoztak, és mindenki elé letettek egyet. Aztán felszolgálták a különféle ételeket a két sorban ülő vendégeknek.

Prabhupāda állt és felügyelt a felszolgálásra.

— Kezdjük! — mondta.

A *bhakták* rengeteget főztek: rizst, *dālt*, sokféle *pakorāt* — burgonyát, karfiolt és padlizsánt —, burgonya *sabjīt*, *papaḍot*, *burfīt*, karfiol *sabjīt*, *laḍḍut*, *camcamot* (egyfajta tejből készült édességet), *khīrt* cernametélttel, *halavāt* és limonádét. Boldog és vidám ünnepély volt.

Warrier asszony (bérlő a Hare Kṛṣṇa Földön): *Éneklés után a bhakták mind azt kiáltották: „Jaya!”, és mindannyian nagyon boldogok voltak. Aztán Prabhupāda tartott egy előadást a bombayi tervekről. Elmondta, hogy úgy képzeli, hogy az egész márványból készül majd. Néhányan megkérdezték: hogyan lehet az egész márványból? De Prabhupāda szerint lehetséges volt és kivitelezhető. Láta maga előtt az épület képét, és mindenki megborzongott, ahogyan leírta. Olyan lesz, mint a világ hét csodája közül az egyik. Az egész világból csábítani fogja az embereket. Bombay látványossága lesz. Prabhupāda úgy írta le az egész létesítményt, mintha csak látta volna lelki szemei előtt, és azt mondta, hogy sokkal nagyobb dolog lesz, mint amilyennek el tudjuk képzelni. Fantasztikus lesz!*

A lakoma után, amikor mindenki elment, Prabhupāda visszatért a szobájába. Asztalánál hátradőlve felkiáltott:

— Nagy harc volt!

* * *

Vṛndāvana

1974. március

Śrīla Prabhupāda gondolatai örökké a Krishna-Balaram Mandir építésén jártak. 1972 márciusában megkérte tanítványát, Hans Kielmant (azóta Surabhi lett a neve), aki korábban a bombayi központ terveit készítette, hogy készítsen rajzokat az indiai reneszánsz építészet alapján. Prabhupādának tetszett a Govindajī templom, amely az eredeti, Rūpa Gosvāmī által épített Govindajī templom közelében állt. Tetszett neki az oszlopokkal körülvelt nyitott udvar, és a *mūrti darśana* területre vezető lépcsők. Javasolta, hogy temploma építésekor használják fel a Govindajī templom bizonyos motívumait. Surabhi egy vṛndāvanai építész segítségével elkészítette a terveket, és Prabhupāda jóváhagyta őket.

Ez lesz a legnagyobb templom Vṛndavanában. Delhi előkelő úriemberei, akik bhakták is egyben, élni fognak a lehetőséggel, és velünk töltik a hétvégéket. Olyan lesz ez számukra, mint Vaikuntha. Valami csodálatosat kell építenetek. Máskülönb oda a hírnevetek, amerikaiak. Ez megoldja majd Amerika helyzetét Indiában. És ez a vṛndāvanai terv az ISKCON egyik legfontosabb beruházása.

Bár Guru dāsa gondosan ügyelt arra, hogy kapcsolatot tartson Prabhupādával levelezés útján, megfélekedezett néhány fontos dologról Vṛndāvanában. Például nem ástott kutat és nem szerzett engedélyt a várostól — holott ezek olyan dolgok voltak, amelyeket Prabhupāda a lelkére kötött. 1972 nyarán Prabhupāda így írt:

Kezdetől fogva az mondtam, hogy olyan templomot szeretnék Vṛndavanában, mint a Govindajī templom. És annyi levelet írtam, de mindez nem volt elég. Nem baj — tetszik Surabhi terve.

Nem szabadna ilyen nehézkesen mennie annak, hogy építsenek egy templomot Vṛndāvanában, gondolta Prabhupāda, és a késedelem egyre türelmetlenebbé tette. Mivel aggódott, nehogy a *bhakták* és az építésszek túl költségessé tegyék az építkezést, azt mondta, tartsák magukat a tervhez, amelyet jóváhagyott, még akkor is, ha az épület egy kicsit olcsóbb lesz, mint ahogyan eredetileg tervezték. Fontosnak tartotta, hogy egy hozzáértő tanítványa felügyeljen a munkálatokra, nehogy becsapják az ISKCON-t.

Prabhupāda már 1972 áprilisában kérte, hogy Vṛndāvanában Kṛṣṇa-Balarāma *mūrtik* legyenek.

— Kṛṣṇa lehet fekete, Balarāma pedig fehér, és az, ahogyan a *Vissza Istenhez* magazin hátlapján állnak, nagyon szép beállítás.

Kérte, hogy állítsanak fel egy táblát „Shri Krishna Balaram Mandir” felirattal a bejáratnál.

Az egyik ok, amiért Prabhupāda Kṛṣṇát és Balarāmát választotta fő *mūrtiknak*, az volt, hogy Vṛndāvana legtöbb templomában Rādhā-Kṛṣṇa *mūrtikat* imádtak — az ISKCON-é egyedülálló lesz Vṛndāvanában. A másik ok az volt, hogy a birtok Ramaṇa-retīn feküdt, az erdős és puha homokos területen, ahol Kṛṣṇa és Balarāma ötezer évvel ezelőtt gyermekkori kedvteléseiknek hódoltak. Illendő volt Ramaṇa-retīn Kṛṣṇa és Balarāma gyermekkori szórakozásait ünnepelni és imádni.

Bár több ezer év telt el Kṛṣṇa vṛndāvanai megjelenése óta, még mindig ugyanaz a légkör és túlnyomórészt ugyanaz a látvány és hangok uralkodtak, mint akkor. Pávák futkároztak a homokban vagy ültek a tetőkön és a fákon, s az örök látványt, az örök hangokat, a galambok turbékolását, a kakukkok hangját és a papagájok zöld szárnyának surrogását élvezhették Vṛndāvana erdejében.

Kṛṣṇa és Balarāma templomának megépítésével Prabhupāda Ramaṇa-retī nyugodt, transzcendentális légkörét akarta felkínálni mindenkinek, beleértve a külföldi látogatókat, a Delhiből érkezőket és saját tanítványait is. Már most kapott egy levelet egy nagy nemzetközi utazási irodától, amelyben arra kérték, hogy biztosítson szálláslehetőséget turistáknak, hogy az ISKCON vendégházát is érinthesse az India lelki értékeit bemutató szervezett kirándulások útvonala. India szent helyeire mindig sok ember vágyott, sajnos azonban ezek a helyek vagy

nem voltak valóban szent helyek, vagy csalók özönlötték el. Az ISKCON-központ emiatt nagyon fontos lenne. Prabhupāda így írt:

Nyissatok egy európai prédikálóközpontot, és próbáljátok összegyűjteni azokat a turistákat és hippiket, akik Vrindavanába jönnek! Adjatok nekik finom prasadamot, foglaljátok le őket japázással, a templom takarításával és a könyveink olvasásával. Adjatok meg nekik minden lehetőséget ahhoz, hogy bhakták legyenek!

Azután, hogy Prabhupāda 1972-ben Kārttika hónapban meglátogatta Vrindavanát, több mint egy évig távol volt, s levelezésen keresztül irányított mindent. Sok helyre kellett ellátogatnia, mivel a Kṛṣṇa-tudatos mozgalom gyorsan terjedt minden földrészen. Ám levelezésének legfőbb témája mégis a legnagyobb pénzügyi beruházás, a három fő létesítmény maradt — a bombayi, a vrindavanai és a māyāpuri templom.

Egy nap, miközben szolgálja masszírozta, Prabhupāda bizalmasan így szólt hozzá:

— Az én koromban a legtöbb ember visszavonul. Nem akarok többé szervezni. Csak írni akarok.

Megkérdezte, van-e olyan hely a világon, ahová elmehetne egy fél évre, ahol senki sem zavarná és ahol nem kapna postát. Prabhupāda szolgálja Teheránt ajánlotta. Prabhupāda fontolóra vette, aztán Új-Vrindavanát javasolta. Aztán Mahatma Gandhiról beszélt, aki még aludni sem tudott, mert az emberek állandóan a nyomában voltak, még akkor is, ha titokban utazott.

Még aznap kapott egy levelet Párizsból, amelyben Bhagavān hívta, hogy járja körbe európai központjait. A meghívás hatására Prabhupāda azonnal felélénkült. Azt válaszolta, megy.

— De azt mondtad, el akarsz menni, hogy egyedül légy! — mondta a szolgálja. Prabhupāda nevetett:

— Ez már lehetetlen ebben az életemben. Jobb, ha továbbra is utazom és a csatamezőn halok meg. Egy harcos számára dicsőség a csatamezőn meghalni, nem?

* * *

Guru dāsa minden ISKCON-központnak küldött egy levelet, amelyben meghívta a *bhaktákat* Vrindavanába a Krishna-Balaram Mandir megnyitójára. Meghívta a pártolótagokat Bombayból és Kalkuttából, és lefoglalt számukra kocsikat a vonaton. Prabhupāda is meghívta a tanítványait, hogy jöjjenek Vrindavanába Janmāṣṭamīra. Los Angelesben egy leckéjén több száz *bhakta* előtt mondta:

— Mindannyiótokat meghívlak Vrindavanába a Krishna-Balaram Mandir megnyitójára!

Prabhupāda istentestvéreinek is küldött meghívókat, és amikor egyikük elfogadta a meghívást, Śrīla Prabhupāda válaszában biztosította őt a megfelelő szállásról, és ajánlott egy könnyű útvonalat is Kalkuttától Vrindavanáig.

Július 15-én, tíz nappal Prabhupāda tervezett Vrindavanába érkezése előtt Prabhupāda csaknem megegyező szövegű leveleket küldött *sannyāsī* tanítványainak, amelyben megkérte őket, hogy jöjjenek és oldják meg a sok személyes és üzleti ügyet, amely felhalmozódott utazása alatt.

Guru dāsán kívül egyetlen vrindavanai *bhakta* sem tartotta valószínűnek, hogy az épület elkészül a nagyszabású megnyitó kijelölt napjára. A munka szokás szerint lassan haladt, és a *mūrtik* csarnokán kívül az egész csak építkezési terület volt még mindig. Nem volt oltár, nem voltak *mūrtik*. Tejas azt gondolta, Guru dāsa annyira fél, hogy elégedetlenné teszi Prabhupādát, hogy nem meri bevallani, hogy az épület nem fog elkészülni. Az időpontot kijelölték, és Prabhupāda nem akart mentségeket hallani. „Készen kell lenni Janmāṣṭamīra — írta. — Szó sem lehet késedelemről.”

Guru dāsa beismerte, hogy az építkezés nem fog *teljesen* befejeződni Janmāṣṭamīra, de úgy találta, hogy még akkor is meg lehet tartani a megnyitót, ha az utolsó simítások még hátra vannak.

Mivel Indiának nem volt igazi GBC-titkára, Prabhupāda nem kapott pontos beszámolókat a vṛndāvanai templomépítésről. Néhány hónappal azelőtt Tamāla Kṛṣṇa Goswami lemondott GBC-titkári tisztségéről és Nyugatra ment prédikálni. Három hónapba telt, mire Prabhupāda kijelölte helyette Karandharát, de most néhány hét után ő is leköszönt. Ezért Prabhupāda csak Guru dāsától kapott jelentést. Közeledett július vége, és a *bhakták* készültek, hogy Vṛndāvanába utazzanak — hogy szemtanúi legyenek egy kudarcnak.

* * *

Vṛndāvana

1974. augusztus 4.

Amikor Prabhupāda autója begördült Ramaṇa-refīn az ISKCON-birtokra, egy csoport *bhakta* köszöntötte *kīrtanával* és virágokkal. Körülbelül huszonöten érkeztek a világból mindenhonnan a templomokból, hogy részt vegyenek a nagy megnyitón, és a vṛndāvanai *bhaktákkal* együtt boldogan vették körül Śrīla Prabhupādát. Járdát még nem építettek, így Prabhupāda a félig felhúzott falak között lépkedett a homok- és téglarakások mellett, s a *mūrtik* háza felé vette útját. Még itt is szembetűnő volt a díszítés hiánya, a befejezetlenség, s mindenütt kötörmelék hevert.

— Mi ez? — kérdezte Prabhupāda, ahogy végigjárta az építési területet. — Nincs itt semmi. Hol a templom? Azt mondtad, hogy készen van a templom!

Guru dāsa, Surabhi, Guṇārṇava és a többiek, akik közvetlenül felelősek voltak mindezért, szólani sem tudtak. Elsápadtak.

Prabhupāda dühös volt.

— Hogy akarjátok ezt megnyitni?

A vendég *bhakták* is mondogatni kezdték egymás között:

— Ez nincs kész. Hogyan fogjuk megnyitni?

— De Prabhupāda — mondta az egyik *bhakta* —, az egész világról érkeznek *bhakták!*

— Azonnal értesítsétek őket! — mondta Prabhupāda. — Nem lesz megnyitó!

Prabhupāda szétpukkasztotta a buborékot, az illúziót, hogy kész vannak a nagy megnyitóra. Prabhupāda dühe rémisztő volt, és az őt körülvevő *bhakták* sem voltak többé gondtalanok és vidámak.

— Ezt a templomot akartátok megnyitni? — kérdezte gúnyosan Prabhupāda.

— Az oltár kész van — mondta Harikeśa, aki Japánból érkezett, hogy résztvegyen a megnyitón. — Felavathatjuk a *mūrtikat* és...

— Ezt a templomot nem nyithatjuk meg! — kiáltotta Prabhupāda. — Ez a templom nincs kész!

Aztán bement a házába, vṛndāvanai igazgatói és néhány más vezető a nyomában. Akinek nem kellett Prabhupāda közelébe kerülnie, amikor ilyen hangulatban volt, az biztonságban érezte magát. Surabhi felesége elrohant, hogy Kṛṣṇához imádkozzon — félt Prabhupāda indulatától.

Szobájában Prabhupāda dühe csak nőtt. Kiabált Guru dāsával a rossz vezetés miatt. Kiabált Surabhival. Mindannyiukkal kiabált. Senki sem mert ötletekkel vagy mentségekkel előállni. Semmit nem tehettek — csak ültek elsápadva és szomorúan. Prabhupāda hirtelen megkérdezte, hogy meg lehet-e nyitni a templomot annak ellenére, hogy semmi nincs rendben.

— Meg tudjátok csinálni legalább a *mūrtik* szobáját? — fordult Surabhihoz. — A Szervezet becsületével játszotok. Mít fognak gondolni az emberek? Mindenhol kihirdettük!

— Valójában senki sem tud róla, Śrīla Prabhupāda — válaszolta félénken Surabhi, újabb szidásnak téve ki magát.

— Óh! — Prabhupāda hangja némiképp megváltozott. — Nem csináltatok semmiféle reklámot? Nem hívtatok meg senkit?

— Még nem, Prabhupāda. A vṛndāvanaiakat még nem hívtuk meg. Ők nem hiszik, hogy megnyitjuk, hiszen mindenki, aki itt járt, láthatta, hogy lehetetlen megnyitni. Tudják, hogy nincs kész.

— Ez egy komédia — ráncolta a homlokát Prabhupāda. — Bukás.

Elégedetlenül nézett vṛndāvanai vezetőire.

— Meg kell nyitnunk! Hogy fogjuk megnyitni Janmāṣṭamīn?

— Śrīla Prabhupāda — mondta Surabhi —, az ajtók még nincsenek kész. Most vágják a fát. Prabhupāda a *mūrtik* felől kérdezte Yamunāt, aki elmondta, hogy a tartozékokat már megvették, de a trónok még nincsenek készen.

— Mi a véleményed? — kérdezte Prabhupāda.

— Teljesen alkalmatlan vagyok arra, hogy hozzászóljak — mondta Yamunā —, és bár nincs jogom beszélni, úgy gondolom, hogy csaknem lehetetlen, hogy megnyissuk a templomot. Nincs *pūjārī*.

— Akkor nem nyitjuk meg — mondta Prabhupāda, és megmásíthatatlan kudarc érződött a hangjában. — De annyi embert meghívtunk az egész világból, és nekem nem szóltatok erről! Most döntsetek ti! *Mikor* nyithatjuk meg? Meg tudjuk nyitni Diwalin?

— Októberben, Śrīla Prabhupāda.

— Miért ne Bhaktisiddhānta Sarasvatī megjelenési napján? — ajánlotta egy *bhakta*. — December végén.

Prabhupāda hallgatott és szomorúan nézett. Surabhi szólalt meg:

— Hat vagy inkább hét hónapot fog igénybe venni.

Végül Prabhupāda Rāma-navamī napját választotta, amelyet áprilisban ünnepelnek; a megnyitó egybe fog esni a *bhakták* éves mājāpuri és vṛndāvanai találkozájával.

Prabhupāda tanítványai iránti dűhe végül is természetes volt: a megérdemelt büntetés az ostobaságukért. Ez is eszköz volt arra, hogy tanítsa és próbára tegye őket. De transzcendentális türelmetlensége és csalódottsága mélyebb volt, mert odaadó szolgálata még mindig nem öltött formát Vṛndāvanában. Egy csodálatos templomot akart a Kṛṣṇa-tudatos mozgalom dicsőségére; egy templomot, amely megalapozza a Kṛṣṇa-tudatot az egész világon. Felajánlás volt ez lelki tanítómesterének, és ígéretet tett erre Kṛṣṇának. De még mindig nem volt kész.

Prabhupādának magára kellett vállalnia tanítványai kudarcának terhét és az aggodalmakat. Tanítványai eszközök voltak a kezében Kṛṣṇa szolgálatában. Ha az eszközök nem működtek megfelelően, akkor szenvedett, mint amikor valakinek nem egészséges a karja vagy a lába, és így az egész test szenved. Ha tanítványai kudarcot vallottak vágyai beteljesítésében, az saját veresége volt. Transzcendentális bánatot érzett amiatt, hogy nem tudták megnyitni a Krishna-Balaram Mandirt Janmāṣṭamī napján.

Prabhupāda haragja, bár transzcendentális volt, nagyon is valós volt; nem csak színlelte, hogy tanítson vele. És tanítványai nem is tudták egykönnyen felvidítani. Ahhoz, hogy megfelelő segítséget nyújtsanak neki, meg kellett volna érteniük transzcendentális hangulatát és ennek megfelelően szolgálni őt. Prabhupāda gyakorlati, kézzelfogható szolgálatot várt a tanítványaitól. Nem érzélgősen kellett szolgálniuk, hanem erejüket megfeszítve dolgozniuk kellett. Az odaadó szolgálat dinamikus. Prabhupāda azt akarta, hogy tanítványai segítsenek neki tervei megvalósításában, hogy szolgálhassa a lelki tanítómesterét. Olyan tervek voltak ezek, amelyek ha sikerrel járnak, megmenthetik az egész világot a szenvedéstől.

Nagyon nehéz volt betont szerezni. Surabhi, Guṇārṇava, Tejas és a többiek mindig ezen meditáltak és ezért küzdöttek: „Honnan szerezzünk cementet?” De úgy tűnt, egész Indiában nincs cement, és hónapról hónapra várták a városi tanács engedélyét. Mióta Prabhupāda megérkezett az állítólagos templomnyitóra, a *bhakták* nap mint nap bementek Mathurāba busszal és riksával, hogy megnézzék, nincs-e cement — legalább egy pár zsákkal.

Előfordult, hogy becsapták őket. Egyszer egy húsz zsáknyi szállítmány más anyagokkal volt keverve, és mikor oszlop öntésére használták, az négy napig lágy maradt és végül

összeomlott. Amikor végül a munka befejezéséhez szükséges mennyiségű cement megérkezett, a *bhakták* biztosra vették, hogy ezt csupán Prabhupāda jelenlétének köszönhetik.

Prabhupāda megbízta Guṇārnavát, hogy egytől egyig számolja meg a cementes zsákokat, amint meghozták. Reggel nyolctól este fél tízig egyfolytában érkeztek a teherautók a szállítmánnyal, minden teherautón négy kulival, akik a hátukon hordták be a nehéz zsákokat a raktárhelyiségként szolgáló barakkba. Guṇārnavá egész nap kint állt kezében egy jegyzetkönyvvel és egy tollal, s feljegyzett minden egyes átvett zsákot. Śrīla Prabhupāda többször kijött a házból, és komolyan figyelte. Este, mikor befejezték, Prabhupāda behívta Guṇārnavát.

— Tehát hány zsák? — kérdezte, mire Guṇārnavá pontosan megmondta.

— Mindent elzártatok?

— Igen, Śrīla Prabhupāda.

Prabhupāda úgy beszélt a cementről, mint egy aranyszállítmányról.

* * *

1975 februárjában és márciusában Śrīla Prabhupāda ismét sokat utazott, s kelet felé útnak indulva, Tokión és Hawaiiin keresztül Los Angelesig bejárta a világot. Utazása során kapta a hírt, hogy Reddy kormányzó elfogadta a meghívást Rāma-navamīra a vṛndāvanai templomnyitásra. Bátorító híreket kapott Surabhitól is, aki biztosította Prabhupādát, hogy ez alkalommal biztosan megtartják a templomnyitót. „Biztató, hogy úgy látjátok, mindent időben be tudtok fejezni — írta Prabhupāda. — Ez a vágyam.”

Ezután Mexikóvárosba indult, majd Caracasba és Venezuelába. Gyorsan továbbutazott, megszakítva útját Miami-ban, Atlantában, Dallasban és New Yorkban — mindezt egy hónap alatt. Aztán Londonba ment, ellátogatott Teheránba, és március 16-án visszatért Indiába. Ez volt tíz év alatt Prabhupāda nyolcadik világ körüli útja.

* * *

Māyāpur

1975. március 23.

Ebben az évben csaknem ötszáz *bhakta* gyűlt össze a fesztiválra a világ minden tájáról, és Prabhupāda állt a figyelem középpontjában — miközben reggeli sétájára ment a közeli földekre, miközben belépett Rādhā-Mādhava templomába vagy miközben leckét tartott a *Caitanya-caritāmṛtából*. Lecke után minden reggel körbejárta a templomszobát, tanítványai pedig követték. A *mūrtik* oltárának mindkét oldalán függött egy-egy rézharang, és míg a *mūrtikat* járta körbe, Prabhupāda a kötelénél fogva többször megkondította az egyiket, miközben vadul folyt a *kīrtana*. Aztán botjával a kezében az oltár mögé sétált, és megjelent a másik oldalon, hogy meghúzza azt a harangot is.

A *bhakták* körülötte ugráltak és énekeltek: Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare. Prabhupāda boldogan mosolyogva újra végigment a templomszobán, és hangosan újra megkondította az első harangot. Fél tucat ilyen derűs kör után kiment a templomból, a *kīrtana* pedig tovább tombolt. Kilépett a ragyogó reggeli napfényre, és a széles lépcsőkön felsétált a szobájába.

Prabhupāda ismét jelen volt az Irányító Testület [GBC] éves gyűlésén, és személyesen hagyott jóvá vagy módosított minden határozatot. Az ISKCON növekedett, s ahogyan Prabhupāda mondta madrasi idős barátjának, Gopala Acaryának: „Kṛṣṇa és Kṛṣṇa intézménye nem különböznek egymástól. Ha a *bhakták* Kṛṣṇa intézményére gondolnak, nem feledik el Kṛṣṇát.”

Prabhupāda ragaszkodott ahhoz, hogy a *bhakták* részt vegyenek az évenként megrendezésre kerülő indiai zárándoklaton, s ezzel megerősítette transzcendentális intézménye, az ISKCON lelki alapját. Azért imádkozott és küzdött, hogy központokat létesítsen a *dhāmákban*, hogy tanítványai találkozhassanak. Minden követőjének át akarta adni Vṛndāvana és Māyāpur

megtisztító menedékét, minden jelenlegi és leendő követőjének. A terv egyre inkább valósággá vált: az Úr Caitanya mozgalma az egész világot megmenti majd.

* * *

Vṛndāvana

április 16.

Amikor Śrīla Prabhupāda megérkezett, hogy végre megnyissa a Krishna-Balarama Mandirt, kellemesen meglepődött a templom fölé magasló három kupola láttán. A kupolákat teljesen felépítették az utolsó látogatása óta eltelt nyolc hónap alatt. A háromemeletes nemzetközi vendégház építését is befejezték távollétében. Surabhi felügyelt az éjjeli és nappali műszakban dolgozó munkásokra, hogy minden időben kész legyen.

A magas központi és a két szélső kupola csodálatos volt — minden oltár fölött egy-egy. Könnyed formájuk magasabb gondolatok felé vezette az elmét, és azt sugallta, hogy van egy másik lét az anyagi világon túl. A kupolák szépsége és ereje emlékeztetett arra, hogy alattuk a Legfelsőbb Úr *mūrtija* tartózkodik. A templom azt a célt szolgálja, hogy felvilágosítsa az embereket, hogy elpusztítsa a tudatlanságukat, és a kupolák ékesszólóan vallottak erről. Mérföldekről láthatták őket, amint Kṛṣṇa és Balarāma imádatát hirdetve merészen a vṛndāvanai látóhatár fölé emelkedtek.

Mindhárom kupola tetejére egy-egy réz *kalasát* helyeztek, amely három — az alsó, középső és felső bolygókat jelképező gömbből állt, tetején az örök Sudaršana *cakrával*, az Úr Viṣṇu forgó korong-fegyverével. A Sudaršana *cakra* Maga Kṛṣṇa, és a *bhakták* diadalt és elégedettséget éreztek csupán attól, hogy látták a dicsőséges jelképet a *mandira* tetején. Még a vendégek is csak ámulattal tudtak tekinteni rá. A Sudaršana *cakrák* tetejét vörösréz gyözelmi zászlók ékesítették.

Ahogy Prabhupāda végigjárta az elkészült épületet, állandóan a kupolákat nézte.

— Őh — mondta —, a kupolák nagyon jól sikerültek. Szerintetek is? — fordult tanítványaihoz kíséretében.

— Csodálatosak! — mondta az egyik *bhakta*.

— Igen — mosolygott Prabhupāda. — Mindenki arról beszél, hogy milyen szépen dolgozik Surabhi.

Prabhupāda Surabhihoz fordult, aki az utóbbi hetekben nagyon keveset aludt.

— De én nem mondhatom ezt. Én csak — én kritizállok, mert ez a feladatom. Mindig kritizálnom kell a tanítványaimat.

Nem kevesebb mint hatszáz *bhakta* érkezett a világ különböző ISKCON-központjaiból Vṛndāvanába, hogy részt vegyen az ez évi indiai zarándokúton. A tetőpont a *mūrtik* felavatása és a templom megnyitása volt. Bőszen folytak az utolsó előkészületek — takarítás, díszítés, főzés. Sok fontos pártolótag és vendég jött el, s ők most a negyvenszobás vendégházban, külön szobáikban laktak. Prabhupāda vágya végre beteljesült. Megteremtette Vṛndāvana valószínűleg legszebb és legfényűzőbb templomát — és kétségkívül azt, amelyben leginkább jelen volt a dinamikus odaadás és prédikálószellem —, és ezzel egyidőben megépítette a legjobb helyi hotelt, olyan vendégeknek, akik érdeklődnek a *kṛṣṇa-bhakti* iránt.

Bejárva a szinteket Prabhupāda a süllyesztett udvar vakítóan tiszta márvány padlóján sétált. Nem bérelt ház volt ez Amerikában, amelyet valamilyen más célra építettek: templom volt, olyan, amilyenek a *Śrīmad-Bhāgavatam* leírja a templomokat Vaikuṅṭhán.

— Ez mennyország a földön — mondta Prabhupāda. — Azt hiszem, túlszárnyal minden templomot Indiában.

Mosolyogva állt a *tamāla* fa előtt, amely tekintélyes ágait nyújtogatta az udvar egyik sarkában, és visszaidézte, hogyan merült fel az, hogy kivágják, és hogyan akadályozta meg. A *tamāla* fák kapcsolatban állnak Śrīmatī Rādhārāṇī kedvteléseivel, és nagyon ritkák. Vṛndāvanában talán csak három volt: ez, egy másik Sevā-kuñján és egy a Rādhā-Dāmodara

templom udvarán. Hogy a *tamāla* fa olyan gyorsan terebélyesedik, az arra utal, hogy a *bhakták* igaz *bhaktit* végeznek, mondta Prabhupāda.

Miután meggyőződött róla, hogy a templom valóban elkészült, Prabhupāda visszatért a templom és a vendégház közötti lakrészébe. Sok részlet vont magára figyelmét, és sok tanítványa vendégeskedett itt.

Rāmaṇa-retīn, olyan helyen, ahol nem volt templom, egy tiszta *bhakta* vágya az volt: „Legyen itt egy templom, és legyen *sevā*, odaadó szolgálat!” Egykor üres telek volt, most pedig zarándokhely. Ilyen hatalma van a tiszta *bhakta* vágyának.

HETEDIK FEJEZET

Két világot egyesítve

San Francisco

1970. július 5.

Śrīla Prabhupāda részt vett az 1970-es Ratha-yātrān San Franciscóban. Hideg és szeles nap volt, és körülbelül tízezer ember csatlakozott a Golden Gate park felé tartó menethez. Śrīla Prabhupāda a felvonuláson a több ezernyi résztvevővel együtt táncolt az utcán, hatalmas tömeghez beszélt egy tengerparti előadóteremben, és nézte a tanítványait, amint ezreknek osztanak ingyenes vegetáriánus *prasādam*-lakomát. A legelégedettebb azonban akkor volt, amikor egy *bhakta* megérkezett a *Kṛṣṇa*, az *Istenség Legfelsőbb Személyisége* első kötetének egy fél tucatnyi előre elkészült mintapéldányával.

A *bhakták* és a fesztivál résztvevői körülvették Prabhupādát, aki kezébe vette az egyik könyvet, és a borító színes Rādhā-Kṛṣṇa képében gyönyörködött. A kötet nagy volt — tizenkilencszer huszonhat centis lehetett —, ezüstösen fénylő védőborítóján piros betűk díszlettek: „KṚṢṆA”. Prabhupāda egy transzcendentális csodát tartott áhítatosan a kezében.

Akik látták mindezt, nem tudták megállni, hogy ne tolakodjanak Śrīla Prabhupāda háta mögé, hogy átpillantassanak a válla felett. És *nem* fojtották el felkiáltásukat, mikor Prabhupāda elmosolyodott és kinyitotta a kötetet. Megvizsgálta az illusztrációkat, a nyomást, a papírt és a kötést.

— Nagyon szép! — mondta, és olvasni kezdte az egyik oldalt. Aztán felnézett, és fennhangon kijelentette, hogy ez a nagyon értékes könyv, a *Kṛṣṇa*-könyv épp most érkezett, és hogy mindenkinek el kell olvasnia. Egy könyvet a kezében tartott, a többi pedig előtte magasodott egymásra téve, s azt mondta, mindenki, aki akar, jöhet és vásárolhat egy példányt.

Az emberek zajongani kezdtek, kezek nyúltak felé tízdolláros bankjegyeket szorongatva, miközben kiabáló hangok könyörögtek egy-egy példányért. És Prabhupāda azonnal eladta mindet — egyetlen egyet sem tartott meg magának.

A *bhakták* számára a Ratha-yātrā fesztivál leglátványosabb eseménye volt, amikor Śrīla Prabhupāda eladta a *Kṛṣṇa*-könyveket. Csoportokban hajoltak a megvásárolt könyv fölé, Kṛṣṇa kedvteléseiről s arról beszélgetve, milyen hatással lesz majd az amerikai emberekre.

Brahmānanda elmesélte, hogyan ajándékozta el Prabhupāda 1967-ben *Az Úr Caitanya tanításának* egyetlen előre nyomtatott mintapéldányát New York Cityben, a Második sugárúti szobájában. Mielőtt a könyv megérkezett, Prabhupāda éppen egy tanítványával, Satyavratával beszélgetett, aki akkortájt nem látogatta a templomot, mert volt egy jelentéktelen összetűzése istentestvéreivel. Amikor *Az Úr Caitanya tanításának* mintapéldánya megérkezett, Prabhupāda szeretettel végiglapozta, azután Satyavratának adta ajándékba. Brahmānanda megdöbbsent, amikor látta, hogy Prabhupāda elajándékozta egyetlen példányát. Mivel segített a könyv kiadásában, Brahmānanda tudta, hogy milyen küzdelem árán írta Prabhupāda a könyvet, és hogy mennyire türelmetlenül várt egy évet, hogy végre kinyomtatva lássa. És mégis, amint megérkezett, elajándékozta, és ráadásul egy olyan tanítványnak, akinek bizonytalan volt a jövője. Satyavrata elfogadta a könyvet, megköszönte Śrīla Prabhupādának, aztán elment és soha többé nem látták.

Bár Śrīla Prabhupāda azt akarta, hogy ugyanolyan lelkesen terjesszék a Kṛṣṇa-tudatos irodalmat, mint ő, egyik *bhakta* sem tudta igazán, hogyan kell ezt csinálni. Más volt magazinokat osztani és kérni értük egy kis adományt — de egy nagy, keményfedeles könyvet? Amikor a 1967 áprilisában a teljes hajórakomány *Az Úr Caitanya tanítása* megérkezett New Yorkba, a *bhakták* béreltek egy teherautót, a kikötőben felpakolták rá a könyveket és a Második utca 26. előtt lerakták őket. Később elszállították az ISKCON központokba: Los Angelesbe, San Franciscóba, Bostonba, Montrealba és sok más helyre. És a könyvek ott is maradtak.

Néhány *bhakta* megpróbálta reklámozni őket az újságokban, vagy bizományban otthagytak néhány példányt a könyvesboltokban. De a könyvek nem fogytak. Rejtély volt számukra, hogyan adják el ezeket a nagy, keményfedeles könyveket — míg végül fontos esemény történt, egy véletlenszerű felfedezés.

Egy nap 1971-ben, miközben a *bhakták* visszafelé autóztak egy belvárosi éneklés után San Franciscóban, két *brahmacārī* megállt tankolni a helyi benzinkútnál. Amikor a kutas odajött az ablakhoz a pénzért, az egyik *bhakta* megmutatta neki a *Kṛṣṇa*-könyvet. Úgy tűnt, a benzinkutast érdekli, mire mindkét *bhakta* prédikálni kezdett neki a Kṛṣṇa-tudat dicsőségéről. Amikor a benzinért a könyvet ajánlották fel fizetségképpen, a kutas beleegyezett.

A történetektől lenyűgözve és a sikertől felbuzdulva másnap a két *brahmacārī* kiállt néhány *Kṛṣṇa*-könyvvel egy élelmiszerüzlet elé. És ismét megtörtént: ez alkalommal két könyvet adtak el.

Keśava, a San Franciscó-i templom vezetője telefonált Los Angelesbe a GBC-titkárnak, Karandharának (aki a testvére is volt egyben), hogy elmondja, mi történt.

— Ez egy csoda! — kiáltotta Keśava. Karandhara újabb kísérletekre biztatta, és a San Franciscó-i templomból hamarosan fél tucat *bhakta* járt házról házra, hogy az embereknek bemutassák a könyveket. Mikor Buddhimanta már naponta öt könyvet osztott ki, a többi templom *bhaktái*, különösen a Los Angeles-i, a San Diego-i és a denveri *bhakták* követni akarták példáját. És mindenkin, aki kipróbálta és eladott egy könyvet, euforikus izgalom lett úrrá.

Az a tény, hogy a *bhakták* osztják Prabhupāda könyveit, bizonyította, hogy különleges ízt éreztek meg, amely egészen más, mint amelyet fiatal emberek általában tapasztalnak, mikor véletlenül felfedeznek egy árusítási technikát, és feltáru előttük a lehetőség arra, hogy sok pénzt keressenek. A különbség az, hogy a *bhakták* könyvosztása — lévén Kṛṣṇa odaadó szolgálata — transzcendentális eksztázist nyújt, egy olyan eksztázist, amely messze túlszárnyalja a legnagyobb anyagi boldogságot is.

Egy közönséges üzlet és a Kṛṣṇa-tudatos irodalom árusítása épp annyira különbözik egymástól, mint az anyagi élet és a lelki élet. És ezt senki nem értheti meg, ha anyagi szemmel nézi a lelki életet. Bhaktisiddhānta Sarasvatī azt a törekvést, hogy megértsük a Kṛṣṇa-tudat eksztázisát, ahhoz hasonlította, mint amikor valaki úgy próbálja megízlelni a mézet, hogy csupán kívülről nyalogatja az üveget.

Azok a fiatalok, akik Amerikában osztani kezdték a könyveket, tudták, hogy Śrīla Prabhupāda pokoli élettől mentette meg őket azzal, hogy átadta nekik a Kṛṣṇa-tudatot, és segíteni akart nekik, hogy másokhoz is eljuttathassa. És ez a prédikálás, könyveinek osztása eksztázis, lelki eksztázis volt.

1971 közepén a templomok már *Kṛṣṇa*-könyvek százait osztották hetente. Karandhara, Prabhupāda Könyvalapjának igazgatója *saṅkīrtana* újságokat küldött az észak-amerikai templomoknak és Śrīla Prabhupādának. Az újság felsorolta minden templom havi könyvosztó eredményeit, és ezzel versengésre buzdított. Karandhara 1971. decemberi beszámolója összegezte az év hangulatát, és lelkesítette a *bhaktákat*, hogy növeljék az eredményeket.

Nemrégiben a San Franciscó-i templom minden emberét kiküldve naponta átlagosan húsz Krishna-könyvet adott el. Hogy mi a módszerük? Keshava prabhu azt mondja: „Egyszerűen csak legfontosabb tevékenységünké tettük. Csupán akarnod kell és aztán meg kell próbálnod

olyan keményen csinálni, ahogy csak tudod. Bárhová megyünk, mindig viszünk magunkkal néhány *Vissza Istenhez* magazint és Krishna-könyvet, utcai sankirtanra, házról házra, a gyors tisztító szalonba, az üzletbe, mindenhová.” Annyiféle tetszetős és bonyolult dolgon törtük a fejünket, hogy növeljük az eladást, de a tapasztalatok azt mutatják, hogy semmi sem sikeresebb, mint ha egyszerűen csak fogjuk a könyveket, és személyesen visszük ajtótól ajtóig ezt az Indokolatlan Kegyet. Csak gondold át, hány órát töltünk naponta azzal, hogy megpróbáljuk terjeszteni Srila Prabhupada írásait, ami a legkedvesebb számára!

A végső lökést az év *saṅkīrtanájának* befejezéséhez azonban nem az újság adta, hanem maga Śrīla Prabhupāda, aki a következőket írta Keśavának, a *Kṛṣṇa*-könyv osztás „királyának”:

Sok beszámolót kaptam arról, hogy a San Franciscó-i templomban élő tanítványaimat senki sem tudja túlszárnyalni a könyveim osztásában. Néha nem kevesebb mint 70 Krishna-könyvet osztanak naponta. Ha ez igaz, akkor minden bizonnyal a ti templomotokban kell laknom, amikor visszatérek az Egyesült Államokba. Az, hogy ilyen sokat osztotok könyveimből, nagy lelkesítő erőt ad, hogy fordítsak. Mindannyian segítetek abban, hogy teljesítsem Guru Maharajám utasítását. Nagyon hálás vagyok nektek emiatt, és biztos vagyok benne, hogy Krishna milliószor meg fog benneteket áldani, amiért végzitek ezt a munkát.

Remélem, hogy te és minden szeretett tanítványom San Franciscóban jó egészségnek örvendtek és vidámak vagytok.

A levél másolatát minden ISKCON-központba elküldték. Prabhupāda mindig áldásait adta minden *bhaktának*, de még sohasem mondta, hogy egy *bhakta* „milliószor” meg fogja kapni Kṛṣṇa áldását!

Prabhupāda a leveleiben általában csak egy bizonyos *bhaktát* utasított, ám a tanítások gyakran mindenkire vonatkoztak. Levelei világossá tették, hogy a *bhakták* elsődleges kötelessége a könyvosztás.

Nagy örömmel hallom, hogy egyre többet adtok el a magazinjainkból és a könyveinkből. Ez jó jel, s azt mutatja, hogy komolyan prédikáltok is. Minél komolyabban prédikáltok, annál több könyvet fogtok eladni. Legjobban azt szeretném, ha széles körben terjesztenétek a könyveimet.

Prabhupāda szándéka az volt, hogy a világi irodalmat transzcendentális írásokkal helyettesítse. Úgy vélte, minden házban lennie kell legalább egy Kṛṣṇa-tudatos könyvnek, mert ha csak egy oldalt is elolvas valaki belőlük, élete a tökéletesség felé haladhat tovább. „Ha az olvasóknak csupán egy százalékából *bhakta* lesz — írta —, az megváltoztatja a világot.” A levélbeli megrendelésekre szállító hirdetőik általában elégedettek voltak öt százalékos visszhanggal is, ám Śrīla Prabhupāda egy még kisebb arányról beszélt — egy százalékról —, akikről úgy gondolta, hogy tiszta *bhakta* válhat belőlük annak hatására, hogy kapnak egy könyvet. Az Úr Kṛṣṇa is megerősíti a *Bhagavad-gītāban*: „Sok ezer ember közül talán egy törekszik tökéletességre, és a tökéletességet elérték közül igazán alig ismer Engem egy is.” Ezért ha Kṛṣṇa-tudatossá akarjuk tenni a világot, több millió példányt kell kiosztanunk a transzcendentális irodalomból.

Śrīla Prabhupāda azt akarta, hogy tanítványai értsék meg, *miért* kell osztaniuk a könyveit, és levelein keresztül tanította őket.

Hogy ki Isten, négy szóval össze lehet foglalni — Kṛṣṇa a Legfelsőbb Irányító. Ha biztosak lesztek ebben és lelkesen prédikáljátok, akkor biztos a siker, és a legnagyobb szolgálatot teszitek vele minden élőlénynek.

Jayadvaitának ezt írta:

Ezek a könyvek és újságok a mi legfontosabb propagandafegyvereink, amelyekkel legyőzhetjük maya hadseregének tudatlanságát, és minél több ilyen írást adunk és osztunk ki szerte a világban, annál inkább megmentjük a világot attól, hogy az öngyilkosságba rohanjon.

Jagadīśának így írt:

Lelkesedéssel tölt el a könyvosztásról szóló beszámoló, mert azt mutatja, hogy felelősnek érzed magad azért, hogy egyre több és több ember olvassa a könyveinket. Valójában prédikáló munkánknak ez a szilárd alapja — semmilyen más mozgalomnak nincs ilyen csodálatos lehetősége a prédikálásra. És ha valaki elolvassa Krishna-tudatos filozófiánkat, el is fogadja majd.

Prabhupāda továbbra is ragaszkodott ahhoz, hogy minden főbb Kṛṣṇa-tudatos programot folytassanak, beleértve a *mūrti*-imádatot, a Hare Kṛṣṇa nyilvános éneklését és a templomon kívül tartott előadásokat. Minden program fontos. De amikor csak lehetőség van rá, a könyvosztást össze kell kötni a többi programmal. Prabhupāda a következőket írta egy *sannyāsīnak*, akinek fő feladata az volt, hogy nyilvános előadásokat tartson:

Osszatok annyi könyvet, amennyit csak lehetséges! Ha valaki hall tőlünk egy keveset a filozófiáról, az segít rajta. De ha vásárol egy könyvet, az megváltoztathatja az életét. Ezért a legjobb prédikálás a könyveladás. Áruljatok könyveket, tartsatok nyilvános kirtánákat iskolákban és egyetemeken, prédikáljatok!

És egy levelében, amit Bhagavān dāsának küldött Franciaországba, ugyanezt hangsúlyozta: „Mi az eredménye három perc prédikálásnak? De ha vesznek egy könyvet, az egész életük megváltozhat.”

* * *

1972 végén még egy áttörés történt a könyvosztásban. A karácsonyi ünnepeket már előző évben is kihasználták a *bhakták*, és házról házra jártak a *Kṛṣṇa*-könyvvel, de senki sem volt igazán tudatában annak, hogy milyen fontos is lehet valójában a karácsonyi időszak.

Rāmeśvara: 1972. december 22-én véletlenül felfedeztük a karácsonyi maratont Los Angelesben. Természetesen észrevettük, hogy sokkal több ember jár vásárolni, és az üzletek néha éjjelig nyitva voltak. Egy Burbank Zody előtt álltam. Los Angelesben keményen folyt közöttünk a verseny a díjakért, és a vetélkedési láz a csúcspontjához ért.

Egész nap örültem osztottam; körülbelül háromszázötven dollárt gyűjtöttem össze és hatszázötven magazint osztottam ki. Este tíz körül járt. Meg voltam róla győződve, hogy az ISKCON-on belül ez az új világrekord, és hogy aznap senki sem győzhet le. Bár az üzlet éjjelig nyitva volt, a forgalom kezdett lankadni. „Talán vissza kellene mennem — gondoltam. — Biztos mindenki visszament már. Még soha senki nem maradt kint este nyolc után. Biztosan mind ébren várnak. Nem várakoztathatom meg őket.” Így aztán az elmém meggyőződött, hogy menjek vissza.

Tizenegy órára az áruházban megszűnt az élet. Beszálltam az autóba és elindultam hazafelé. Útközben egy másik Zody, a Hollywood Zody mellett is elmentem. Azon töprengtem, hogy megálljak-e, mert az üzlet tele volt és éjjelig nyitva tartott. De úgy határoztam, hogy inkább visszamegyek a templomba, mert azt gondoltam, hogy már minden *bhakta* ott van, és ébren várnak, hogy megtudják, mennyi könyvet osztottam. Így hát továbbhajtottam.

Végül is tíz perccel éjjel előtt értem a templomba és berontottam a saṅkīrtana szobába. De egyedül csak Madhukaṅṭha, a titkár volt ott.

— Ó, ne! — mondtam. — Már mindenki lefeküdt?

— Nem, még senki sem jött vissza — válaszolta. Én jöttem vissza először! Így fedeztük fel az első karácsonyi maratont. Egyáltalán nem terveztük meg. Senki sem mondta, hogy maradjunk kint sokáig. Spontán csináltuk.

Végül hajnali fél kettő körül az utolsó *bhakta* is befutott, és mindannyian a saṅkīrtana térkép körül ültünk. Nem tudtunk aludni, annyira izgatottan ki akartunk menni. Azon gondolkodtunk: „Hol találjuk a legtöbb feltételekhez kötött lelket, akiknek könyveket adhatunk?” Zajongásunk és érdes nevetésünk olyan volt, mint egy részeg társaságé, és felébresztettük vele Karandharát, aki szomszédos irodájában aludt. Bebotorkált, szemeiből törölgette az álmat, de amikor meglátott minket és meglátta, hogy mi folyik, nevetésben tört ki, és mindannyiunkat elküldött aludni:

— Készüljete a holnapi napra!

Így csináltunk végig egy háromnapos maratont — december 22-, 23-és 24-én.

A mozgalom történetében még senki sem osztott ilyen sok könyvet. Jó napnak számított, ha huszonöt és negyven könyv között osztottunk. De mi a három nap alatt öt- és hatezer könyv és magazin között osztottunk naponta. Az egyik templom csaknem tizennyolcezer könyvet és magazint adott el csupán e három nap alatt.

Amikor Prabhupāda hírt kapott a könyvosztásról Los Angelesből és az Egyesült Államok más városaiból, csak ámult és végtelenül elégedett volt. Noha rengeteg dolga volt szerte a világban, mindent félretett és csak élvezte a könyvosztás első győzelmét Amerikában. Azonnal magához hívta titkárát és lediktált néhány levelet.

Kedves Ramesvarám!

Nagyon köszönöm 1972. december 27-i leveledet, és nagy boldogsággal olvastam a könyvek számát, amelyet a háromnapos időszak alatt, 1972. december 22. és 24. között kiosztottatok. Alig tudom elhinni, hogy egy templom több mint 17 000 könyvet el tudott adni három nap alatt! Ez jelzi számomra, hogy az emberek végre kezdik egy kicsit komolyabban venni ezt a Krishna-tudatos mozgalmat az országokban. Máskülönben miért vennék meg a könyveinket? Látják, hogy a bhaktáink, ezek a fiúk és lányok mennyire komolyan és őszintén szeretnék terjeszteni a Krishna-tudat üzenetét. Azonnal megdöbbennek, ha látják őket, és ezért értékelik, amit csinálnak és vásárolnak tőlük. Ez egyedülálló a világon. Nagyon elégedett vagyok ezekkel a fiúkkal és lányokkal, akik Los Angelesben és mindenhol a világon megértik és nagyra becsülik páratlan transzcendentális irodalmunkat, és önként kimennek, hogy minden nehézséggel szembenézve osszák a könyveket. Csupán ezzel a törekvésükkel biztosítják, hogy hazatérjenek, vissza Istenhez.

Ugyanazon a napon Prabhupāda Karandhara számára is diktált egy levelet.

Soha nem gondoltam volna, hogy ennyi könyvünket ki lehet osztani! Ebből megértem, hogy megkaptuk Krishna áldását, amiért ilyen őszintén dolgozunk Érte. Valójában sikerem titka az, hogy azok, akik segítenek nekem, őszinték, s nem az, hogy én magam véghez vittem valami csodálatosat. Elvégezték a feladatukat. Ezért van sikerünk az egész világon, ahol mások elbuktak. A legparányibb őszinteség is nagyon ritka ebben a korban, amely a képmutatás és a hazudozás kora, de én olyan szerencsés vagyok, hogy Krishna elküldött nekem benneteket, kedves fiúkat és lányokat, akik olyan őszintén dolgoztok. Kérlek, add át mindannyiuknak legmélyebb elismerésemet!

Śrīla Prabhupāda levelei, amelyekben elismeréssel beszélt a karácsonyi maratónról és biztosította a *bhaktákat*, hogy visszamennek Istenhez, nagy lendületet adtak a következő évi könyvosztásnak. A *bhakták* továbbra is kutatták a könyvosztás új helyeit és módszereit. Mindig új rekordok születtek, és a *bhakták* még merészebben tervezték a jövőt.

Praghoṣa: *Rendszeresen jártam a detroiti templomba az esti leckékre, és kiegészítő munkákat vállaltam el, hogy segítsék a bhaktáknak rendbe hozni a templomot. Minden este ott festettem, és néztem a bhaktákat, amint visszajöttek a saṅkīrtanáról. Eksztázisban voltak és tele voltak életerővel, és mindig kíváncsi voltam egy kicsit, mit csinálhatnak odakint, amitől így jönnek vissza. A létrám tetején álltam, festettem, és hallgattam, ahogy a padlón ülve beszélgetnek, miközben kortyolgatják a forró tejet. Arról beszélgettek, hogy bekopogtak egy ember ajtaján, és aztán ez és ez történt — az egész nagyon vonzó volt.*

Körülbelül egy héttel azután, hogy bhakta lettem és beköltöztem a templomba, valaki megkérdezte, hogy szeretnék-e kimenni és megpróbálkozni a könyvosztással. Így hát kimentem, dhotīban és tilakával, és egyenesen, szándékomat nem titkolva odamentem az emberekhez, adtam nekik egy kártyát és egy könyvet, elmondtam nekik, hogy miről szól, megmutattam nekik Prabhupāda képét és adományt kértem tőlük. Az öröm, amit nyújtott, hihetetlen volt. Igazából egyikünknek sem volt fogalma arról, hogy mitől volt az egész annyira eksztatikus.

Estéknként ébren feküdtünk. Az összes brahmacārī egy nagy szobában lakott, és a földön feküdtünk a hálósájkjainkban, egymás között suttogva: „Mit mondtál odakint az embereknek?”

Egész éjjel ilyen beszélgetések folytak a szobában; sötét volt és mindenki beszélgetett. Próbáltuk elmondani, hogyan mutattuk be Prabhupāda könyveit az embereknek.

Tripurāri: Śrīla Prabhupādával többé-kevésbé mindig a távolból és a háttérben társultam. Míg sok idősebb bhaktát Prabhupāda személyesen tanított, nekem sohasem volt részem benne. Sokkal inkább a szívemen keresztül kaptam tanítást Śrīla Prabhupādától. Azt hiszem, minden könyvosztónk így van ezzel. Nagyon bensőséges érzéseket táplálnak Prabhupāda iránt, de soha nem volt személyes kapcsolatuk vele. Azért voltak vele bensőséges viszonyban és azért ismerték Prabhupādát valóban, nagyon közelről, mert azt a szolgálatot végezték, amelyről Prabhupāda azt mondta, hogy az élete és a lelke — látni, hogy a könyvek elkelnek.

* * *

1973 nyarán a bhakták rájöttek, hogy egy-egy koncerten néhány óra alatt Kṛṣṇa-könyvek százait tudják kiosztani. A Kṛṣṇa-könyv, amelyet most három puhafedeleles kötetben terjesztettek George Harrison előszavával, különösen vonzó volt a fiatalok számára. Júliusban Rāmeśvara arról írt Prabhupādának Londonba, hogy a Los Angeles-i templom kétezer Kṛṣṇa-könyvet oszt hetente, és hogy a bhakták egy koncerten hatszázat adtak el két óra alatt.

A Los Angeles-i bhakták úgy döntöttek, hogy Tripurāri és néhány másik élenjáró saṅkīrtanás járja sorra a templomokat, és ossza meg tapasztalatait az ottani bhaktákkal. „Śrī Śrī Rukmiṇī-Dvārakādhīśa [a Los Angeles-i mūrtik] kegyéből sok-sok bhaktát küldhetünk a többi központba — írta Rāmeśvara Prabhupādának. — Ez Új-Dvārakā igazi gazdagsága.” Śrīla Prabhupāda augusztus 3-án válaszolt.

Nem kétséges, a könyvosztás a legfontosabb tevékenységünk. A templom nem arra való, hogy csak együnk és aludjunk benne: támaszpont, ahonnan kiküldjük katonáinkat, hogy felvegyék a harcot mayával. Ez a harc mayával azt jelenti, hogy millió és millió könyvet dobunk a feltételekhez kötött lelkek ölébe. Mint amikor kitör a háború, és záporként hullanak a bombák az égből...

Tetszik az a programotok is, hogy elkülditek a legjobb embereiteket, hogy tanítsanak másokat. A Krishna-tudat valódi fejlődését az jelenti, hogy másokat tanítunk. Folytassátok ezt a programot, hogy a jövőben a mozgalom minden tagja megismerje a könyvosztás művészetét! Helyeslem ezt.

Sura: *Vaiśeṣikával a repülőtéren árultunk könyveket. Odament az emberekhez és megszólította őket: „Hogy van, uram? Minden dicsőséget a śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana mozgalomnak, amely a legnagyobb áldás az emberiségnek, és amely megtisztítja a szívet!” Közvetlenül a könyvből ismételte az Úr Caitanya Śikṣāṣṭaka imáját, és mégis eladta a könyvet. A könyvekben képek voltak Kṛṣṇáról, a borító vallásos jeleneteket ábrázolt, s néha a bhakták nem értették, hogyan tudnak majd az emberek megbarátkozni ezekkel. De Prabhupāda azt akarta, hogy osszák ki őket. És azt mondta, hogy a könyv alapján prédikáljunk. Mikor egy bhakta megkérdezte, hogy mit mondjunk, hogy el tudjuk adni a könyvet, Prabhupāda azt válaszolta: kṛṣṇe sva-dhāmopagata. Ez az a vers, amely elmondja, hogy a Śrīmad-Bhāgavatam oly ragyogó, mint a nap, és azért kelt fel, hogy elhozza a vallást az embereknek a sötétség e korszakában. Így hát mi is ezt a verset ismételtük, és nagy hittel osztottuk a könyveket.*

Kimentünk és láttuk, hogy az embereket megdöbbeníti a Kṛṣṇa-tudat. Látták, hogy a bhakták nagyon őszinték és komolyak, és ez nagy hatással volt rájuk. Nap mint nap láthattuk a saṅkīrtanán, hogy az emberek becsülik Prabhupāda könyveit. Néha zaklattak is bennünket, de Prabhupāda azt mondta, hogy mindig vannak nehézségek. Prabhupāda szavai megerősítették minden megvalósításunkat. Azt mondta, a kereskedőnek nehéz dolga van, mert egyszerű elfogadják, máskor elutasítják. De tűr.

A repülőtéren professzorokkal, ügyvédekkel találkoztunk — mindenféle emberek megálltak és beszélgettek velünk. Támadtak, és nekünk állandóan meg kellett védenünk Prabhupāda könyveit és mozgalmát, és Prabhupāda nevében kellett felszólalnunk, sokkal inkább, mint amikor csak kölykök voltunk és a parkolóban a nőktől ötven centet koldultunk egy csomag

füstölőért. Chicagóban, New Yorkban, Los Angelesben és San Diegóban tudósoknak mutattuk be Prabhupāda könyveit, s így kapcsolatba kerültünk māyāvādikkal, természettudósokkal, üzletemberekkel, akiknek mindig vágott az agyuk. Nagyon határozottak és kemények voltak. És már azzal, hogy lelkileg szembeszálltunk velük és megvédtük a mozgalmat, mélyebben megértettük Śrīla Prabhupāda könyveit, és azt, hogy segítségükkel hogyan tudunk meggyőzni olyan embereket, akik nem akarják, hogy meggyőzzék őket. Tanulnunk kellett Prabhupāda könyveit.

* * *

A könyvosztásban újabb előrelépés következett be, amikor Tamāla Kṛṣṇa Goswami, aki négy évig Prabhupāda területi titkára volt Indiában, visszatért Amerikába. Barátjával, Viṣṇujana Swamival segített megalakítani a Rādhā-Dāmodara *sankīrtana* csapatot, akik egy busszal utaztak — amely egy Rādhā-Kṛṣṇa *mūrti*t vitt —, hogy könyvet osszanak és fesztiválokat tartsanak az Egyesült Államok egész területén.

Śrīla Prabhupāda különösen nagy figyelmet szentelt a Rādhā-Dāmodara csapatnak, és hozzájárult, hogy a BBT adjon kölcsönt, hogy újabb buszokat vásárolhassanak és így felállíthassák a felújított Greyhound típusú autóbuszokon utazó *sankīrtana* hadsereget. 1974 végére a Rādhā-Dāmodara csapatot három busz, számos lakókocsi és sok-sok *bhakta* alkotta. Prabhupāda „mozgó templomok”-nak hívta a buszokat, és sürgette a Rādhā-Dāmodara *bhaktáit*, hogy folytassák programjukat azzal a biztos tudattal, hogy örömet szereznek az Úr Caitanyának. „Örülök, hogy megértettétek a könyveim fontosságát — írta Prabhupāda —, ezért hangsúlyozom annyira. Hadd vegyen mindenki belőlük!”

Śrīla Prabhupāda bátorította a Rādhā-Dāmodara csapatot, hogy szerezzen több száz buszt, és így tegyenek eleget a küldetésnek, amellyel Śrī Caitanya Mahāprabhu bízta meg őket, és juttassák el a Kṛṣṇa-tudatot minden faluba és városba. Prabhupāda örömmel nézte és helyeselte, hogy szoros transzcendentális verseny alakult ki a Los Angeles-i templom, Tripurāri BBT csapata és a Rādhā-Dāmodara csapat között.

1974-ben alakult egy másik csapat is, a BBT könyvtár-csapata. Úgy indult, hogy Hṛdayānanda Goswami elküldött néhány *brahmacārī*t az utazó csapatából, hogy adjanak el könyveket New England jóhírű egyetemén. Aztán ez 1974-ben BBT könyvtár-csapattá alakult, egy hivatalosan szervezett Los Angeles-i eladási iroda segítségével. Abban az időben a *bhakták* kezdtek teljes sorozatokat osztani Śrīla Prabhupāda könyveiből, beleértve a tizenhét kötetes *Caitanya-caritāmṛta* és a hatvan kötetes *Śrīmad-Bhāgavatam* kiadott és kiadásra váró példányait is. Már első próbálkozásaik nagy sikerrel jártak.

Śrīla Prabhupādának régóta dédelgetett vágya volt ez, és még mielőtt Amerikába jött, Indiában könyvtárakat látogatott sorra *Śrīmad-Bhāgavatam*ja Első Énekével. Új-Delhiben tett fáradozása eredményeképpen az Egyesült Államok Kongresszusi Könyvtára hozzájutott ezekhez a korai kötetekhez. Most kezdett megvalósulni az az álma, hogy könyvei bekerüljenek az összes amerikai könyvtárba és egyetemre. Rāmeśvara, aki a BBT-ért volt felelős, egy körlevélben a következőképpen írt az összes templomnak:

Srila Prabhupada egyre inkább érdeklődik e program iránt, és egyik legfontosabb tevékenységünknek tartja. Őszentsége Satsvarupa das Goswamit, aki jelenleg Srila Prabhupada személyes titkára és GBC titkár, ő Isteni Kegyelme visszaküldte az Egyesült Államokba, hogy személyesen vezesse és szervezze a BBT könyvtár-programot.

Satsvarūpa vezetésével a csapat bejárta az Egyesült Államokat, és állandó megrendelések tucatjait vette fel minden héten az egyetemi könyvtáraktól, beleértve a Yale-t, a Harvardot, a Columbiát, a Princetont és a Stanfordot is. Néhány hónapon belül az egyetemi tanárok egyre-másra írták a kedvező beszámolókat, és sokan közülük megrendelték Prabhupāda könyveit egyetemi előadásaik számára. Miután teljes sorozatokat juttatott el az amerikai és a kanadai könyvtárak többségébe, a BBT könyvtár-csapat kiterjesztette működését Európára és Indiára is, és hasonló sikerrel járt.

Dr. Alex Wayman, a Columbia Egyetem szanszkrit professzora a következőket írta:

Nagy örömmre szolgál, hogy nemrégiben olvashattam A.C. Bhaktivedanta Swami csodálatos *Śrīmad-Bhāgavatam* kiadását. Minden oldalán szembeötlő a rendkívüli gondosság és a szanszkrit szavak hűséges fordítása. Biztos vagyok benne, hogy ez a monumentális alkotás nagymértékben hozzájárul majd ahhoz, hogy a *Bhāgavatam* magasztos üzenete eljusson a nyugati emberhez, akinek másképp erre talán soha nem lenne lehetősége.

Prabhupāda örült a nyugati tudósoktól kapott elismerésnek, és gyakran megmutatta vendégeinek a könyveiről szóló beszámolókat. „Nagyon tetszik nekem ez a program, hogy állandó megrendeléseket szerzünk — írta. — Próbáljatok meg ötvenezer ilyen megrendelést felvenni a könyvtáraktól!”

Amikor 1974 szeptemberében Prabhupāda több hétig betegeskedett, leginkább a könyvosztásról szóló beszámolókat jelentettek számára enyhülést. „Amikor könyveim osztásáról hallok — írta a könyvtár-csapatnak —, erőre kapok. Még most, ebben a legyengült állapotban is erőt merítettem beszámolótokból.” És ugyanebben az időben, betegsége alatt azt írta Rāmeśvarának:

Kérlek, törekedj így tovább, hogy növekedjen a könyveladás! Ez az egyetlen vigasz az életemben. Amikor hallom, milyen sikeresen adjátok el a könyveimet, erős leszek, mint egy fiatalember.

Śrīla Prabhupāda visszanyerte egészségét, és 1974 végére a BBT is különösen egészséges lett: a templomok újra a bős karácsonyi maraton küzdelmét vívták egymással. A Los Angeles-i BBT iroda jelentette Prabhupādának, hogy hozzávetőlegesen 387 000 keményfedeles könyvet adtak el az év folyamán, ami 67 százalékkal volt több az előző évinél, és kiosztottak csaknem 4 000 000 *Vissza Istenhez*-t, ami 89 százalék növekedést jelentett. Az amerikai BBT összesen 6 668 000 kiadványt adott el a templomoknak — 60 százalékkal többet, mint az előző évben.

Ezek a jelentések Prabhupādát olyan „erőssé tették, mint egy fiatalember”. Ő és könyvosztó mozgalma úgy kezdte az 1975-ös évet, hogy minden jel arra mutatott: növelik — megduplázzák és megtriplázzák — az 1974-es eredményeket, holott már azok is megdöbbentőek voltak. Továbbá szerte a világon új BBT-k alakultak.

Śrīla Prabhupāda 1972-ben független jogi személyként hozta létre a Bhaktivedanta Book Trustot, hogy biztosítsa az állandó könyvnyomtatást és könyvosztást. A BBT kizárólag a Kṛṣṇa-tudat Nemzetközi Szervezetének hasznára tevékenykedik majd, de emellett független marad.

Az alapítási okirat leszögezte, hogy az igazgatósági tagoknak két alapra kell elosztaniuk az ISKCON-templomok könyveladásából származó pénzt: az egyiket a könyvnyomtatásra, a másikat pedig ISKCON-birtokok vásárlására és templomok építésére. Prabhupāda hitt abban, hogy ha követik ezt a fele-fele elvet, akkor Kṛṣṇa biztosítja az ISKCON sikerét. Újra meg újra utalt erre az elvre a beszélgetésekben és leveleiben, sőt a *Śrīmad-Bhāgavatam*hoz írott magyarázataiban is.

Śrīla Prabhupāda szabad kezet adott a BBT igazgatósági tagjainak a nyomtatás megtervezésében, s azután tőle kellett a jóváhagyást kérniük. Kiszabta a vezetőknek a követendő szabványt és irányvonalat; csak azután vezethettek be változásokat, miután megbeszélték vele.

És Prabhupāda különösen idegenkedett a változtatásoktól. Kiválasztotta a könyv méretét, meghatározta az illusztrációs anyagot, javaslatokat tett az egyes betűtípusok nagyságára, ötleteket adott a szállítással s azzal kapcsolatban, hogyan adják el a könyveket a templomoknak — a BBT kiadói munkálatainak csaknem minden mozzanatát ő irányította. Ha valamelyik templom nem fizetett a BBT-nek, Prabhupāda közbeavatkozott.

Nem helyénvaló, hogy ilyen nagy templomok, amelyek példaképpül szolgálnak az egész Szervezetnek, nem fizetik ki a számláikat. Ez teljesen szabályellenes. Próbálok visszavonulni az irányítástól, de ha a templomok vezetői és a GBC-titkárok ilyen gondot okoznak, akkor hogy

lehetek nyugodt? Ezeknek a dolgoknak automatikusan kell működniük, és akkor nyugodt leszek felőlük.

Szigorú igazgató volt. „A védikus utasítás szerint — mondta — a tüzet, az adósságot és a betegséget sohasem szabad félvállról venni. Bármí áron, de meg kell tőle szabadulni.

Śrīla Prabhupāda a könyvosztás szerepét (többek között) abban látta, hogy az ISKCON megbízható gazdasági alapját jelenti. Más üzletek is beindulhatnak, de a könyveladás a legjobb, mert prédikálás és jó bevételi forrás is egyben. Ahogyan az egyik templom vezetőjének írta: Nagyon lelkesít, hogy milyen szépen osztják a könyveinket. Ez a legfontosabb feladatunk mindenhol a világban. Ha teljes figyelmet fordítotok rá, akkor sohasem fogtok pénzhiánnyal küzdeni.

Egy másik levél:

Ha a közösség vezetői szorgalmazzák az üzletet, meg kell értenetek, hogy mi is az üzlet. Üzlet azt jelenti, hogy segíteni a prédikálást. A prédikáláshoz pénz kell, de máskülönben nincs szükségünk semmilyen üzletre. Én úgy látom, hogy a könyvüzletünk alkalmas arra, hogy fenntartsa mozgalmunkat.

* * *

A Kṛṣṇa-tudat mozgalmának tagjai állhatatosan osztották Śrīla Prabhupāda könyveit, s ízelítőt kaptak a Kṛṣṇa távollétében végzett odaadó szolgálat lényegéből, amely a legmagasabb lelki eksztázis. „Ne próbáld látni Istent — mondta gyakran Śrīla Prabhupāda lelki tanítómestere —, hanem cselekedj úgy, hogy Isten lásson téged!” Azzal, hogy engedelmesen Kṛṣṇa szolgája szolgáljána a szolgája utasításait követve cselekedtek, Prabhupāda tanítványai minden bizonnal magukra vonták Kṛṣṇa szerető figyelmét.

A leggyorsabb módja annak, hogy felkeltsük Kṛṣṇa figyelmét, mondta Śrīla Prabhupāda, hogy másokat a Kṛṣṇa-tudathoz vezetünk. A könyvosztók érezték, hogy különleges kapcsolat fűzi őket lelki tanítómesterükhöz, és ez arra ösztönözte őket, hogy szolgáljanak tovább és terjesszék a könyveket.

Saṅjaya: *Filozófiai szempontból láttuk, hogy lelki tanítómesterünk azt várja tőlünk, hogy menjünk ki és osszunk könyvet. Ezt tudtuk. Nyilvánvaló volt számunkra. Valódi értelemben vett idealizmusban éltünk — hogy ezek a könyvek és újságok meg fogják változtatni a világot. Ha eljössz a Kṛṣṇa-tudatba, meglátod, hogy milyen mocskos is a világ, hogy mennyire szennyes minden, hogy milyen irigyek az emberek és hogy milyen szörnyű az anyagi élet. Látni fogod. Nem gondolod azt, hogy te magad tudsz rajta változtatni, de érzed, hogy bárki, aki megkapja Śrīla Prabhupāda egyik könyvét és belenéz, az lelki értelemben megváltozik. Ez nem kérdéses. Mi is úgy éreztük, hogy nagyot fog változni a világ a jövőben, ahogy a Kṛṣṇa-tudat terjed. Prabhupāda is mondta, hogy ha csak megérintik az emberek ezeket a könyveket, megváltozik az életük. Minden hitünket a könyvekbe és Śrīla Prabhupādába vetettük.*

Keśava Bharatī: *Amikor eladsz egy könyvet, Prabhupādával valahogy kölcsönös kapcsolatba kerülsz. Egészen mást éreztünk, amikor valaki egy könyvet vitt el, nem csak néhány füstölőt vagy valami mást. Egész nap magunk mellett éreztük Prabhupādát, miközben osztottuk ezeket a könyveket. Nem éreztük úgy, hogy valamiből kimaradunk, csak azért, mert néhány bhakta fizikailag közelebb volt Prabhupādához. A könyvosztók mindig nagy ösztönzést kaptak. Olvastuk, hogyan ment ki Haridāsa Ṭhākura, hogyan borult a földre és könyörgött az embereknek, hogy énekeljék a szent nevet. Az ilyen dolgok mindig fellelkesítettek bennünket.*

Vaišeṣika: *Mindig arra gondoltunk, hogy milyen sok időt tölt Prabhupāda a diktafon mellett, miközben ezeket a könyveket írja. Azon meditéltünk, hogy csak néhány órát alszik naponta, és hogy minden másról lemond, hogy ezeket a könyveket megírja. Így mi is megpróbáltuk minél kevesebbre korlátozni minden egyéb tevékenységünket, és csak kimenni és osztani a könyveket. Prabhupāda azt mondta, a bhaktáknak olyan hangulatban kell lenniük, mint a hat Gosvāmī, így mindennap elénekeltük azokat az imákat. Igazi kapcsolatot éreztünk.*

Már az elején azt mondta nekem egy bhakta: „Tudod, hol van Prabhupāda?” És aztán így szólt: „A könyveiben.” Mindig ott volt ez a hangulat. Mindig éreztük ezt a kapcsolatot.

Jagaddhātrī-devī dāsī: Miközben Śrīla Prabhupāda könyveit osztottam, megértettem, hogy ez az, amivel leginkább elégedetté tudom tenni. Segítettem neki, hogy végrehajtsa a lelki tanítómestere utasítását, így hát elégedett volt. És még elégedettebb volt, ha jól csináltam. Mindig hallottam a történetet, hogy Bhaktisiddhānta Sarasvatī boldog volt, ha valaki kiment és akár egy újságot is eladott, mert valójában így kellett hozzáállni a saṅkīrtanához: az számít, hogy megpróbálunk kimenni és megpróbáljuk átadni a kegyet a feltételekhez kötött lelkeknek.

Világéletemben jótékonyági munkát akartam végezni. Szeretek valamit tenni az emberekért. És ez az emberek segítségének summum bonuma. Segíted őket abban, hogy visszamenjenek Istenhez. Ez ösztönzött. És attól, hogy más élőlényeket a Kṛṣṇa-tudatba hozunk, automatikusan mi is megtisztulunk.

Lavaṅga-latikā-devī dāsī: Az egészet nagyon egyszerűvé tette, hogy hallottuk Śrīla Prabhupādát beszélni, s tudtuk, hogy mindig ezekből a könyvekből olvas, például a Śrīmad-Bhāgavatamból, és prédikált arról, hogy át kell adnunk ezt a tudást másoknak. Tudtuk, hogy ez Śrīla Prabhupāda vágya. Mindig mondta, hogy nekünk adta ezt a tudományt, és amint megkaptuk, meg kell osztanunk másokkal. Śrīla Prabhupāda azért jött Amerikába, hogy prédikáljon a tanítványaival. Meg kell hát tennünk, hiszen ez Prabhupāda vágya. Olyan sok időt töltött ezeknek a könyveknek a fordításával, amelyeket ki kellett osztanunk. Oda akartuk adni őket mindenkinek, azt akartuk, hogy mindenkinek legyenek meg ezek a könyvek.

* * *

Vṛndāvana, India

1975. április 20.

Śrīla Prabhupāda felavatta a *mūrtikat* a Krishna-Balarām Mandir nagy megnyitóján. Csaknem ezer tanítványa volt jelen, és Uttar Pradesh kormányzója volt a díszvendég. Több éves keserves küzdelem után a nagy megnyitó Prabhupāda és mozgalmá győzelmének csúcsa volt. Prabhupāda felajánlotta az első *āratit* Kṛṣṇának és Balarāmának, s még az oltáron állt, amikor a tömeghez fordult és elmondta, hogy ez egy nemzetközi templom, ahová az egész világról jönnek majd az emberek, hogy imádják Gaura-Nitāit, Kṛṣṇa-Balarāmát és Rādhā-Kṛṣṇát, s hogy menedéket keressenek Náluk.

Aznap este Prabhupāda a GBC néhány tagjával a szobájában ült. A hőség miatt *kurtājāt* kigombolta, s meztelen lábait az alacsony asztal alá nyújtotta. Pihent, emberei pedig szorosán körülötte ültek az asztali lámpa sápadt fényénél. Mérföldkövet jelent ez a nap, mondta, de nem szabad pusztán élvezni a sikerüket, folytatniuk kell. Még sok dolog hiányzott, hogy a templom és a vendégház valóban működhessen.

Śrīla Prabhupāda azonban nem csak Vṛndāvanára gondolt.

— Ez a templomépítés olyan fontos — mondta —, hogy hajlandó vagyok százezreket költeni arra, hogy hasonló templomokat nyissak. És ez bármilyen fontos, a könyvosztás még fontosabb. — Biztos megerősítése volt ez annak, hogy a könyvkiadás a legfontosabb; még a színpompás templomnyitó kellős közepén is erről beszélt.

Śrīla Prabhupāda azonban egyvalami miatt elégedetlennek látszott: *Caitanya-caritāmṛtāja* hónapok óta késett a szanszkrit lektor miatt. Komor arccal arról beszélt, hogy bár befejezte a *Caitanya-caritāmṛtát*, mégis kiadatlan maradt. A *Śrīmad-Bhāgavatam* Negyedik Énekének mind a négy kötetét befejezte, és elkezdte az Ötödiket, de a Negyedik Éneknek eddig még csak az első kötetét adták ki.

Az egyik *bhakta* a jelenlévők közül nem értette, miről is beszél Prabhupāda, és megjegyezte, hogy Prabhupāda legközelebb Hawaiiuba utazik, s ott majd nyugodtan, zavartalanul írhat. Prabhupāda azt válaszolta, hogy nem látja értelmét, hogy írjon, ha nem adják ki a kéziratait.

A BBT nyomdát több éves New York-i működés után éppen át akarták helyezni Los Angelesbe, ahol Rādhāvallabha irányítaná a nyomtatást, és Rāmeśvara, a BBT felügyelője

gondosabban ellenőrizhetné a nyomda munkáját. Rāmešvara nem tudott róla, hogy a *Caitanya-caritāmṛta* kéziratának kiadása késlekedik, most hallotta csak, Vr̄ndāvanában. Megígérte Prabhupādának, hogy azonnal beindítja a nyomdát Los Angelesben, és nyomtatni kezdik a *Caitanya-caritāmṛtát*.

Hogy Śrīla Prabhupāda 1973-ban és 1974-ben tizennyolc hónap alatt befejezte az egész *Caitanya-caritāmṛta* kéziratát, rendkívüli teljesítmény, hiszen ugyanezekben a hónapokban az irányítási ügyekbe is teljesen belemerült, és szünet nélkül úton volt. Problémái támadtak azokkal a vezetőkkel, akik lemondtak tisztségükről, személyesen látta el a GBC teendőket Indiában, és az ISKCON egyéb irányítási ügyeivel is törődött. Nagy összegű BBT kölcsönökre adott engedélyt, jóváhagyta az ISKCON terjesztését és fejlesztését a világ minden táján, s mindemellett rendszeresen válaszolt a rengeteg levélre, mindennap vendégeket fogadott, és *Bhāgavatam* leckéket adott mindenhol, ahová csak ment. Csak akkor volt ideje írni, amikor mindennap éjjel egykor felkelt, s rendületlenül dolgozott két-három órát.

Los Angeles

1975. június 20.

Los Angelesbe érkeztek Śrīla Prabhupādát boldog ünnepléssel üdvözltek. Vezető *sannyāsīk* és GBC-titkárok kísérték el útjára, Kīrtanānanda Swami, Viṣṇujana Swami, Brahmānanda Swami, Tamāla Kṛṣṇa Goswami és mások. Később szobájában ülve — egyik kedvenc szobájában az ISKCON-on belül — röviden nyomtatásra váró könyveiről beszélt. Ugy tűnt, zavarja, de nem beszélt sokat róla. Mikor azonban láthatta a templomot és a *mūrtikat*, Rukmiṇī-Dvārakādhīśát, nagyon elégedett volt.

Megérkezésekor rövid beszédében elmondta, miért sűrgeti annyira tanítványait, hogy adják ki a könyveit.

— Nekem személy szerint nincs semmi jó tulajdonságom — mondta az elegánsan kárpitozott *vyāsāsanán* ülve. — Egyszerűen megpróbálom elégedetté tenni a gurumat, ez minden. Guru Mahārājám megkért: „Ha pénzhez jutsz, nyomtass könyveket!” Személyesen találkoztunk, beszélgettünk. Néhány főbb istentestvérem is ott volt — Rādhā-kunḍánál történt. „Mióta felépítettük ezt a Baghbazar márványtemplomot, annyit vitáznak — mondta nekem Guru Mahārājám. — Mindenki azzal törődik, hogy ki fog ebben és abban a szobában lakni. Legszívesebben eladnám a templomot és a márványt, és könyvet nyomtatnék belőle.” Igen. Megértettem a szavaiból, hogy nagyon fontosak neki a könyvek. És személyesen mondta nekem: „Ha pénzhez jutsz, nyomtass könyveket!” Ezért mondom mindig: Hol vannak a könyvek? Hol vannak a könyvek? Segítsetek nekem! Erre kérlek benneteket. Nyomtassatok annyi könyvet, amennyit csak lehet, annyi nyelven, amennyin csak lehet, és osszátok őket az egész világon! A Kṛṣṇa-tudat mozgalmá akkor automatikusan terjedni fog.

Másnap reggel, miközben a Venice Beachen sétáltak, Śrīla Prabhupāda különös ultimátumot nyújtott be. *Bhaktái* vették körül, és Prabhupāda finoman bökölte a homokot botjával.

— Ez a kiadatlan tizenhét kötet — kezdte — nagy problémát jelent a mozgalmunknak.

— Igen, Prabhupāda — válaszolta Rāmešvara aggódva, figyelmesen. A *bhakták* sajnálkozva bólintottak. Valamit tenni kell.

— Igen — folytatta Prabhupāda —, azonnal ki kell adni őket!

— Igen, Prabhupāda! — válaszolta Rāmešvara engedelmesen.

— Ugy gondolom, két hónap alatt ki lehet őket nyomtatni — mondta Prabhupāda meggyőzően.

Rāmešvara nem volt benne biztos, hogy jól hallotta. Épp hogy csak megnyitották a nyomdát. A festőművészek szobáiban nem volt világítás. A két hónap valóságos volt, lehetetlen. Elérkezett a pillanat, hogy elmondja Prabhupādának a nyomtatás növelésére vonatkozó terveiket. Rāmešvara közelebb lépett:

— Śrīla Prabhupāda — kezdte —, tartottunk egy megbeszélést erről, és most, hogy a nyomda végre itt van és beindult, azt hiszem, négyszeresére emelhetjük a termelékenységenket. Eddig négy havonta adtunk ki egy könyvet, úgy gondoljuk, mostantól kiadhatunk havonta egyet-egyét.

Prabhupāda egyik oldalán Rāmeśvara és Rādhāvallabha, a másikon pedig Tamāla Kṛṣṇa Goswami és Brahmānanda Swami ment. Prabhupāda hangosan gondolkodott, fontolgatta a dolgot.

— Havonta egy könyv. Az azt jelenti, hogy több mint egy év. Az nem elég gyors. — Rāmeśvara és Rādhāvallabha összenéztek. Minden szem rájuk szegeződött.

— Ki kell adnotok az összes könyvet két hónap alatt — mondta újra Śrīla Prabhupāda. Ezúttal tisztán hallották, amit mondott, s a két vezető majdnem elájult; nem hittek a fülüknek.

— Śrīla Prabhupāda — mondta Rāmeśvara —, azt hiszem, ez lehetetlen. Talán gyorsíthatjuk...

Śrīla Prabhupāda hirtelen megállt. Határozottan a homokba szúrta a botját, és Rāmeśvarához fordult. Düh nélkül, de nagyon komolyan így szólt:

— *A lehetetlen szó csak az ostoba szótárában létezik!*

Rāmeśvara hirtelen rájött, hogy lelki élete a tét. Ha most azt mondja: „lehetetlen”, az azt jelentené, hogy nincs hite Kṛṣṇa képviselőjében, nincs hite Isten hatalmában. Félre kell tennie anyagi véleményét és minden józan ész.

Miközben Rāmeśvara és Rādhāvallabha szótlanul álltak, Prabhupāda ismét elindult a többiekkel. A két *bhakta* aztán sietve felzárkózott, de most mindenki úgy nézett rájuk, mintha azt mondaná: „Gyerünk! Ne kételkedjétek tovább! Meg kell csinálnotok!” Rāmeśvara megkérdezte Śrīla Prabhupādától, hogy megbeszélheti-e a nyomda embereivel, és aztán visszajönne jelentést tenni.

— Óh, igen — mondta Prabhupāda. — Tedd, amire csak szükség van!

Rāmeśvara és Rādhāvallabha lemaradtak, miközben Śrīla Prabhupāda és a többiek tovább sétáltak a tengerparton.

A templomban Rādhāvallabha és Rāmeśvara az egész reggeli program alatt megpróbálták a *japára* összpontosítani és Prabhupāda leckéjére, de a fejükben csak az járt, hogyan szervezzék meg a tizenhét kötet kiadását két hónap alatt. És mire találkoztak a nyomdában dolgozókkal, már elhitték, hogy meg lehet csinálni. Olyan volt, mintha valami misztikus erő ereszkedett volna alá. Valahogy meg lehet csinálni. Előadták a tervet és meggyőzték a többieket.

— Meg lehet csinálni — mondta később Rāmeśvara Śrīla Prabhupādának.

— Hmmm — válaszolta Śrīla Prabhupāda. De van néhány feltétele, mondta Rāmeśvara. Ahhoz, hogy a bengáli szöveg ellenőrzése gördülékenyen menjen, a lektoroknak állandó kapcsolatban kell állniuk Śrīla Prabhupādával, hogy bármikor beszélhessenek vele. Prabhupāda azonnal beleegyezett és hozzátette, hogy hajlandó Los Angelesben maradni, ameddig csak szükséges, hogy betarthassák a két hónapos határidőt. A másik feltétel, amit Rāmeśvara kiszabott, az volt, hogy bár a festők olyan gyorsan dolgoznak majd, amennyire csak emberileg lehetséges, lehet, hogy a festmények nem lesznek a legjobb minőségűek.

— Egy vak nagybácsi is jobb, mint ha egyáltalán nincs nagybácsi — hangzott Śrīla Prabhupāda válasza.

Amikor Rāmeśvara megemlítette, hogy a festőknek valószínűleg sok technikai kérdésük lesz, Prabhupāda beleegyezett, hogy szakít rá időt s válaszol nekik. Abba is beleegyezett, hogy a festményeket a Caitanya *līlával* kapcsolatos szent helyeken készült fényképekkel egészítsék ki.

Miután beszéltek Śrīla Prabhupādával, Rāmeśvara és Rādhāvallabha úgy gondolták, van esélyük. Kiléptek Śrīla Prabhupāda szobájából, és lerohantak a lépcsőn. A maraton elkezdődött!

* * *

Noha Prabhupāda azt mondta, hogy Los Angelesben marad, hamarosan úgy határozott, eredeti útiterve szerint halad tovább. Úgy érezte, látnia kell, hogyan boldogulnak tanítványai szerte az országban, ezért elment, hogy sorra látogassa az USA és Kanada tizenhárom központját. Nem egészen egy hónap múlva visszatért, hogy megnézzék, tartják-e magukat a nyomda munkásai ígéretükhöz, hogy két hónap alatt kinyomtatják a tizenhét kötetet.

Śrīla Prabhupādát elégedetté tette tanítványai őszintesége. Azt kérte tőlük, hogy nyomtassanak ki tizenhét kötetet két hónap alatt, és ők ahelyett, hogy megpróbálnák megmagyarázni, hogy lehetetlen, olyan komolyan vették az utasítást, hogy el sem tudták képzelni, hogy elutasítsák, megváltoztassák vagy módosítsák. Ahelyett, hogy az utasításon változtattak volna, az életükön változtattak. A megszokott munka birodalmán túlra, az emberfeletti erőfeszítések birodalmába hatoltak. Ennek eredményeképpen Prabhupāda és ők is elégedettek voltak. Ahogy Prabhupāda mondta: olyan elrendezés volt ez, mely lehetőséget adott, hogy örömet szerezzenek az Úr Caitanyának és az előző korok *ācāryáinak*.

Śrīla Prabhupāda elhatározta, hogy újra körbeutazza az Egyesült Államokat; Laguna Beach és San Diego lesz első állomása, aztán Dallasba megy. Onnan ellátogat New Orleansba és a közeli ISKCON farmra Mississippi államba, aztán tovább Detroitba, Torontóba, Bostonba és New Yorkba, majd végül Európába és Indiába.

Prabhupāda szempontjából körútja elengedhetetlen volt ahhoz, hogy terjeszthesse a Kṛṣṇa-tudatot.

— Évente kétszer-háromszor beutazom az egész világot. Kötelességem gondoskodni arról, hogy tanítványaim, akik elfogadtak gurujuknak, ne essenek vissza. Emiatt aggódom — mondta legutóbbi útja során Berkeleybe érkezve.

Prabhupāda nemcsak tanítványaival törődött, de minden emberrel. Szomorúvá tette, amikor látta, milyen bűnös és tudatlan az emberiség, különösen a nyugati világban, és segíteni akart az angol nyelven beszélő embereknek, ahogyan lelki tanítómestere utasította. Ilyen szellemben kelt fel két évvel azelőtt Kalkuttában a betegágyából és utazott el Londonba, hogy részt vegyen a Ratha-yātrān. Ez volt az ő nagy vágya: hogy prédikáljon Nyugaton, ahol az emberek a spekulatív filozófiák áldozatai lettek, tagadva Istent, az érzéki élvezeteket dicsőítve. Az emberek nagy többsége nem képes egykönnyen változtatni tudatlan szokásain, de ha csak egyetlen embert is tiszta *bhaktává* tud tenni — mondta —, akkor munkája sikeres lesz.

Prabhupāda teljes erejével dolgozott fontos indiai létesítményein néhány hónapig, de aztán mindig visszatért Nyugatra, hogy ismét utazzon és prédikáljon. Mindkettőre szükség volt — indiai létesítményei felépítésére és a nyugati utazásokra egyaránt.

* * *

Detroit

1975. augusztus 2.

Alfred Ford, Henry Ford dédunokája találkozott Prabhupāda néhány tanítványával Detroitban, elolvasta az *Eredeti Bhagavad-gītāt*, s vonzódni kezdett a Kṛṣṇa-tudathoz. Elfogadta a Kṛṣṇa-tudat elveit, tizenhat kört kezdett *japázni*, és Prabhupāda avatott tanítványa, Ambarīṣa lett. Ambarīṣa a repülőtéren várta Prabhupādát, egy fehér Lincoln Continental limuzin kormányá mögött. Mikor meglátta, hogy Prabhupāda közeledik, Ambarīṣa kiszállt a vezetőülésből és hódolatát ajánlotta. Kinyitotta neki a hátsó ajtót, hogy beszállhasson, becsukta utána és visszaült helyére — akár egy sofőr.

— Nekünk *bhaktáknak* is van autónk — mondta Prabhupāda, amikor elindultak —, de mi a templomba és könyvet osztani megyünk vele. Mindent fel lehet használni Kṛṣṇa szolgálatában. Itt van egy gazdag ember fia, Alfred Ford. Egy kevéske lelki tudást adunk neki, s ő boldog.

Prabhupāda egy másik detroiti tanítványa Elisabeth Reuther volt (most Lekhāśravantī-devī dāsi), a munkáspárti vezető Walter Reuther lánya. Ambarīṣa elmesélte Prabhupādának, hogy a Fordok és a Reutherek mindig ellenségek voltak, de most két leszármazottjuk békésen együtt

tevékenykedik a Kṛṣṇa-tudatban. Śrīla Prabhupāda elégedett volt két tanítványa alázatosságával, és bár bizonyos szinten különleges helyzetűnek tartotta őket, sohasem bálványozta egyiküket sem azért, mert neves családból származtak. Ambarīṣa és Lekhāśravantī a vaiṣṇavák alázatos szolgálóinak tekintették magukat.

A templom felé vezető úton Prabhupāda autója egy hatalmas, modern épület mellett haladt el, amelynek homlokzatán különféle nemzetek zászlói lobogtak s egy nagy tábla hirdette: „Ford Világközpont”. Az egyik *bhakta* Ambarīṣához fordult és megkérdezte:

— Itt dolgozol?

— Nem, ő a tulajdonos! — szólt előre a hátsó ülésről Prabhupāda.

Amint a városújjáépítési program egyik hatalmas építkezése mellett elmentek, Prabhupāda megkérdezte:

— Mi ez?

— Detroit Reneszánsz Központjának nevezik — válaszolt Ambarīṣa.

— Sohasem lesz reneszánszuk — mondta Prabhupāda.

Detroitban egy régi téglapalota adott helyet a templomnak, s a templomszoba a második emeleti manzárdszobában volt. A bérleti szerződés hamarosan lejárt, és Govardhana, a templom vezetője új helyet keresett. Fényképeket mutatott Prabhupādának olyan épületekről, amelyek szoba jöhettek. Az egyik a néhai autógyáros-milliomos, Lawrence Fisher palotája volt. Valószínűleg túl drága, mondta Govardhana, és a környék sem túlzottan jó.

De Prabhupādának tetszett. Bármit hoztak fel a *bhakták* annak bizonyítására, hogy rossz, Prabhupāda mindenre azt mondta, hogy valójában jó, vagy legalábbis könnyedén lehet javítani rajta. Arra, hogy sok bűncselekmény történik a környéken, azt mondta:

— Nincs mitől félnetek. Csak énekeljétek a Hare Kṛṣṇát és osszatok *prasādamot!* Hívjatok meg mindenkit a környékről, a tolvajokat és az összes csirkefogót, hogy egyenek *prasādamot* és énekeljenek, és nem fognak tőletek lopni.

A *bhakták* beszéltek neki arról, hogy Detroit az Amerikai Egyesült Államok bűnügyi fővárosa, és a szegénynegyed, ahol a palota állt, kábítószer-kereskedelemről, rablásokról és gyilkosságokról híres. De Śrīla Prabhupāda megismételte, hogy nincs mitől tartaniuk.

— Én a Boweryn laktam — mondta, s elmesélte, hogyan vizelték le a bejáratát a részeg csavargók, és hogyan feküdtek keresztben a küszöb előtt. De mikor belépett a házba, felálltak és azt mondták: „Tessék, uram! Parancsoljon, uram!”

— Szerezzétek meg azt a helyet — mondta Prabhupāda —, és énekeljétek a Hare Kṛṣṇát huszonnégy órán keresztül! Ha jön egy tolvaj, azt fogjuk mondani neki: „Igen, először egyél *prasādamot*, aztán vigyél, amit csak akarsz.” Nincs nekünk semmink.

Śrīla Prabhupāda Govardhanával, Ambarīṣával és néhány GBC titkárral felkerekedett, hogy megnézze a palotát. Találkoztak a tulajdonossal és egy hölgygel, aki ingatlanügynökként mutatkozott be.

Ahogy a tulajdonos körbevezette őket, Prabhupādának egyre jobban tetszett a hely. A fényűző palota több mint másfél hektárnyi területen feküdt, amelyet magas kőfal vett körül. A kertek között sétányok vezettek — épp felújították őket —, szökőkutakkal és egy úszómedencével. Néhány *bhakta* giccsesnek találta az épületet a húszas évekbeli extravagáns díszítésekkel, de Prabhupāda nagy lehetőséget látott benne.

Amikor belépett az előcsarnokba és meglátta a díszes olasz padlólapokat és a márvány boltíveket, elmosolyodott. A csoport követte. A mennyezetet faragott levelek, rozetták és kézzel festett gipszvirágok borították. Aztán átmentek a márványpadlós bálterembe, amelynek magas, boltíves mennyezetére a késő délutáni felhős és csillagos kék eget festették. A különleges világítás a csillagok természetes ragyogásának érzetét keltette. A csarnok végében a három márvány boltív pontosan olyan volt, mint amilyenre Prabhupāda tervezte meg a *mūrtik* oltárait a templomokban. Három oltárt lehetne felállítani, és nagyon csekély átalakítással templomot

lehetne építeni a bálteremből. Prabhupāda a tulajdonosnak nem beszélt arról, mennyire megfelelő a bálterem, de a *bhakták* számára egyértelmű volt.

Tovább haladva a csónakházhoz értek, egy víztárolóhoz a házon belül, amely jó néhány yacht tárolására alkalmas volt. A csónakháztól egy csatorna vezetett a közeli Detroit folyóhoz. Prabhupāda megemlítette, hogy a *bhakták* szerezhetnének egy hajót a prédikálásukhoz.

Ahogy Prabhupāda és kísérete egyik díszes szoba után a másikba lépett, látták a rengeteg faragott kőoszlopot, a padlót és a falakat borító kézzel festett olasz és görög csempéket, a mennyezetet díszítő aranylevelű mintákat. Sok szobában ritka, antik kristálycsillárok függtek. Nappalik, könyvtárszobák, egy ebédlő, egy biliárdszoba, egy zeneterem, két nagy hálószoba, kisebb hálószobák követték egymást — mind a legfényűzőbb díszítéssel.

— Minden szoba egyenként is rendkívül sokat ér — mondta Prabhupāda a *bhaktáknak* négy szemközt.

A tulajdonos maja, mór, spanyol, görög és olasz hatásról beszélt, és kihangsúlyozta, hogy az ebédlő két, kézzel faragott spirális kőoszlopát egy régi európai palotából mentették át. Bárhová nézett Prabhupāda, mindenhol a pompát látta: egy teremben márvány szökőkút, színjátszós padlólapok, kézzel festett mennyezetpárkányok. Még az óriási fürdőszobák is különlegesekek voltak: feltűnően szép import csempéik mellett minden egyes tartozékot arany bevonat díszített.

A bemutatókörút véget ért. Prabhupāda, követői, a tulajdonos és az ingatlanügynök az ernyővel fedett kis zárt kertben egy asztal körül ültek az úszómedence mellett. Prabhupāda már említette tanítványainak, hogy a tulajdonosnak adományba kellene adnia az épületet az ISKCON misszionárius céljaira, és Brahmānanda Swamit bízta meg, hogy adja elő a kérést. Mivel a tulajdonos nem beszélt az árról, Prabhupāda szólalt meg.

— Nos, mi koldusok vagyunk — kezdte. Komoly volt, de hangjában egy árnyalatnyi humor érződött. Ambarīṣa és Upendra zavarukban eltakarták az arcukat. — Nincs pénzünk — folytatta bátran Prabhupāda. — Ezért arra kérjük, hogy legyen kedves és adományozza nekünk ezt az épületet!

A tulajdonos hitetlenül az ingatlanügynökre pillantott, aztán idegesen felnevetett.

— Szó sem lehet róla! — mondta. — Ezt nem tehetem meg.

Az ingatlanügynök is teljesen elképedt és zavarba jött.

— Azt nem teheti — suttozta.

— Nem adhatom önöknek — magyarázta a tulajdonos —, rengeteg pénzt fektettem bele. Vissza kell kapnom a pénzemet. Ez a birtok jelentős részét képezi a jövedelmemnek.

— Akkor hát mennyit akar? — kérdezte Prabhupāda.

— Nos, legalább háromszázötvenezer dollárt kell kapnom.

Egyetlen *bhakta* sem mert megszólalni. Prabhupāda gondolkodott egy pillanatig, majd azt mondta:

— Háromszázezer dollárt fizetünk készpénzben.

— Gondolkodnom kell rajta — válaszolta a férfi.

Az ingatlanügynök gyorsan magához tért, és kijelentette, hogy az ilyen megállapodásokat általában nem közvetlenül a tulajdonossal kötik. De Prabhupāda ügyet sem vetett rá, és tovább beszélgetett a tulajdonossal, milyen bájos is a kastély. Aztán felállt és rövid sétára indult a kertbe *bhaktáival*.

Govardhana megkérdezte Prabhupādától, hogy tetszett-e neki a hely.

— Igen — válaszolt Prabhupāda —, kinek ne tetszene egy ilyen ház?

— Ambarīṣának nem tetszik — mondta Govardhana.

— Óh, igazán?

Ambarīṣa azt mondta, hogy szerinte a kastély *māyā*.

— Igen — mondta Prabhupāda —, *māyā*, de *māyā* is Kṛṣṇa. Mindent fel lehet használni Kṛṣṇa szolgálatában.

Elhagyták a kerti ösvényt és visszatértek kocsijaikhoz. Prabhupāda megkérdezte Ambarīṣától:

— Nos, lehetséges?

— Igen, Prabhupāda. Lehetséges.

Amint visszatértek a templomba, Ambarīṣa és Lekhāśravantī tanácskozni kezdtek. Lekhāśravantī öröksége korlátozott volt, de tudott adni százhuszonötezer dollárt. A többi Ambarīṣának kellett megszereznie.

Másnap a tulajdonos meglátogatta Śrīla Prabhupādát. A férfi két nő kíséretében érkezett, és mindannyian egy kicsit ittasanak tűntek. Azért jött, hogy bejelentse, hogy elfogadta az ajánlatot. Prabhupāda mosolygott és megerősítette vásárlási szándékát.

Ezek után már nem titkolta, mennyire örül, hogy megvették a kastélyt.

— Látjátok — mondta —, egy pennym sem volt, és mégis felajánlottam háromszázezer dollárt készpénzben. És Kṛṣṇa megadta.

„Sannyāsi vagyok. Nekem nincs pénzem” — mondta Prabhupāda a birtok tulajdonosának. És bár előteremtette a háromszázezer dollárt a tanítványaitól, most sem volt pénze. Néhány nap múlva elutazott Torontóba, s nem vitt magával semmit. Minden Kṛṣṇaé volt, hogy Kṛṣṇa szolgálatában használják.

* * *

Torontóban Śrīla Prabhupāda hirtelen megszakította észak-amerikai útját. Tejas táviratot küldött Delhiből, amelyben tudtára adta, hogy ha beszélni akar Indira Gandhival, azonnal oda kell utaznia. A távirat nem közölt részleteket, és Prabhupāda titkára nem tudta elérni a delhi templomot telefonon. De Prabhupādának nem kellett több. Amikor kedvező helyzet adódik, mondta, a *bhaktának* azonnal cselekednie kell.

Harikeśa úgy tervezte, hogy Montrealban töltik az éjszakát, Montrealból pedig Párizsba repülnek, ahol Prabhupāda pihenhet, mielőtt továbbindulnak Delhibe. Amint híre ment Prabhupāda küszöbön álló távozásának, néhány torontói *bhakta* megpróbált beszélni vele, hogy kaphassanak még néhány utolsó utasítást terveikkel kapcsolatban. Rāmeśvara is telefonált Los Angelesből, és sürgette Harikeśát, hogy tegyen fel egy sor nagyon fontos kérdést a *Śrīmad-Bhāgavatam* Ötödik Énekének lektorálásával kapcsolatban. Prabhupāda azonban kérdéseiket a *Bhāgavatamban* az univerzum felépítésével kapcsolatban unintelligensnek találta és visszautasította. Kijelentette, hogy a BBT-nek egyszerűen csak ki kell nyomtatnia a könyveket úgy, ahogy vannak.

Nem csupán az a kilátás sarkallta Prabhupādát arra, hogy visszatérjen Indiába, hogy találkozhat Indira Gandhi miniszterelnökkel, hanem befejezetlen építkezései is, különösen a Hare Kṛṣṇa Föld Bombayban. Brahmānanda Swami azt mondta, Prabhupāda csak az alkalmat kereste, hogy megszakíthassa nyugati útját, és visszatérhessen indiai létesítményei személyes irányításához. Prabhupāda épp akkor diktált le egy levelet Surabhinak Vṛndāvanába, amelyben szomorúságáról ír amiatt, hogy nélküle nem tudják végezni a feladatukat.

Mind csak leveleket irkáltok nekem. Személyes jelenlétem nélkül semmit sem tudtok megcsinálni. Csak levelezni tudtok. Mindenesetre legyen rá gondotok, hogy ne legyenek titkos üzenetek ebben az ügyletben [a földvásárlásban]. Nagyon kockázatos, legyetek elővigyázatosak! Kérlek, küldjétek rendszeresen jelentést a bombayi építkezésről. Nagyon aggódom miatta, és örülnék, ha rendszeres jelentést kapnék.

Új-Delhi

1975. augusztus 22.

Délelőtt negyed tízkor Śrīla Prabhupāda és néhány vezető tanítványa megérkezett a miniszterelnök otthonába, ahol egy alapos biztonsági vizsgálattal kellett szembenézniük. Két nappal azelőtt Bangladesh miniszterelnökét meggyilkolták, és az a szóbeszéd járta, hogy Gandhi asszony lesz a következő áldozat. Fegyveres katonák vették körül otthonát. A külső kapu őrei úgy határoztak, hogy az idegenek nem mehetnek be; egyedül csak Śrīla Prabhupādát

engedték tovább. Miközben egy őr kinyitotta a kaput, egy másik betessékelte Śrīla Prabhupādát egy autóba, amely a miniszterelnök ajtaja elé szállította.

A *bhakták* idegesen várakoztak a külső kapu előtt. Bárhová ment Prabhupāda, mindig elkísérte néhány tanítványa; s most a *bhakták* aggódtak, mint a kényeztető szülők, hogy szüksége lehet a segítségükre.

Śrīla Prabhupāda apró betűkkel, olvashatatlan kézírással feljegyezte egy kis noteszba mindazt, amiről beszélni akart Gandhi asszonnyal.

A legsürgetőbb kérés az volt, hogy Gandhi asszony biztosítson állandó indiai vízumot Prabhupāda nyugati tanítványainak. Néhány héttel azelőtt Māyāpurban néhány külföldi *bhaktát* felszólítottak, hogy hagyja el az országot. Prabhupāda évek óta kért állandó vízumot mindenkitől, akivel csak találkozott: kormányzóktól, parlamenti tagoktól és más befolyásos emberektől. A *bhaktákat* állandóan felszólították, hogy hagyják el Indiát, hogy felújítsák hat hónapos vízumaikat. Az utazás költséges volt, s emellett az, hogy a *bhaktáknak* meg kellett szakítaniuk szolgálatukat, komolyan gátolta az ISKCON indiai munkáját. Ezért Prabhupāda azt akarta, hogy Indira Gandhi hagyja jóvá ötszáz külföldi *bhakta* állandó tartózkodását Indiában.

Śrīla Prabhupāda feljegyzésében több pont a szentírások útmutatásait tartalmazta arra vonatkozóan, hogyan teheti Kṛṣṇa-tudatossá a miniszterelnök a kormányzását a védikus korok nagy *rājaršijainak* nyomdokait követve. A Kṛṣṇa-tudatos kormányzás ugyanazon elvei voltak ezek, mint amelyeket mindenhol prédikált, ahová csak ment, és szilárd meggyőződése volt, hogy ha a világ vezetői alkalmaznák ezeket, a béke, bőség és boldogság korszaka köszöntene a földre. Indira Gandhi hajlott a szentírásokat követő irányításra, s ha a védikus útmutatásokat figyelembe véve kormányozna, az nagyon hatásos és áldásos lenne.

Egy kormánytisztviselő kinyitotta Prabhupāda előtt az autó ajtaját, bekísérte őt a házba és a miniszterelnök elé vezette. Ahogy Prabhupāda belépett a szobába, Gandhi asszony felállt. Bár szívélyesen üdvözölte és helyet kínált, Prabhupāda azonnal látta, hogy zaklatott — féltette az életét. Gandhi asszony ezt őszintén elismerte, és hozzátette, hogy éppen emiatt az időpont nem túl alkalmas a találkozásra. Prabhupāda úgy látta rajta, hogy legszívesebben azt mondaná, egyáltalán ne beszélgessenek, és csak azért egyezett bele, mert megígérte. Úgy érezte, az, hogy fogadja őt, egy jele annak, hogy némiképp vonzódik a lelki élethez, de megértette, hogy nem adhatja elő kéréseit, ahogyan eltervezte, legalábbis nem mostani látogatása alkalmával.

Gandhi asszony elmondta, mennyire tiszteletben tartja Prabhupāda munkáját az egész világon.

— Ezek jó fiúk — válaszolta Prabhupāda, és megkérdezte tőle, hogy el tudja-e intézni, hogy a tanítványai állandó vízumot kapjanak. Indira Gandhi beleegyezett, de újra megemlítette, mennyire aggódik mostanában. A beszélgetés hamarosan véget ért, és Prabhupāda távozott.

Néhány nappal később, még mindig Új-Delhiben, Prabhupāda levelet kapott Rāmeśvarától. A BBT Los Angelesben csodával határos módon teljesítette Prabhupāda kérését, és két hónap alatt kiadta a tizenhét kötetet. A szedők, a lektorok, a festők és a munkások eksztázisban befejezték maratoni munkájukat — a kitzüött időre! Mikor az elő könyvek megérkeztek a nyomdából és felajánlották őket Rukmiṇī-Dvārakādhīśa oltárán, a *bhakták* sírtak transzcendentális boldogságukban, s újra és újra Śrīla Prabhupāda *mantráit* énekelték. Érezték lelki tanítómesterük utasításának erejét, és eszköznek tekintették magukat, hogy teljesítsék azt, ami egykor lehetetlen kérésnek tűnt.

Ma a szedők befejezte a Caitanya-caritamṛta utolsó kötetét. Jövő hét szerdáig, augusztus huszadikáig minden kötet a nyomdában lesz. Most kezdték el az Ötödik Ének szedését, és Vyasa-puja napjára egészen biztosan az is a nyomdában lesz.

Megígérték, hogy legkésőbb októberre kiadják a könyveket, s körülbelül hatvan *bhakta* írta alá a levelet: „érdemtelen szolgálid az ISKCON Nyomdából”. Rāmeśvara a nevükben kijelentette:

Minden más vágyunkat elvesztettük, kivéve azt az egyet, hogy milliós szám nyomtassuk és terjesszük transzcendentális könyveidet minden faluban és városban.

Śrīla Prabhupāda másnap válaszolt Delhiből:

Ami a vágyatokat illeti, hogy mind a tizenkét Ének meglegyen, teljesülni fog, legyetek nyugodtak. Krishna teljesíteni fogja heves vágyatokat.

Augusztus huszonegyedikén, az Úr Balarāma megjelenési napján Rāmeśvara táviratot küldött Śrīla Prabhupādának:

AZ ÚR BALARAMA, NITYANANDA KEGYÉBŐL A CAITANYA-CARITAMRTA UTOLSÓ KÖTETE MA A NYOMDÁBA KERÜL. KEGYEDBŐL ÉS ISTENI UTASÍTÁSODRA MEGCSINÁLTUK.

Bár Prabhupāda úton volt Vṛndāvana felé, a *bhakták* el tudtak juttatni mind a tizenöt kötetből egy-egy előnyomatott példányt augusztus harmincegyedikére, nyolcvanadik születésnapjára. Röviddel azután, hogy Prabhupāda megtartotta a szertartást a templomban, megérkezett egy *bhakta* a *Caitanya-caritāmṛta* utolsó hat kötetével.

Prabhupāda nagy boldogsággal és elégedettséggel vette szemügyre a könyveket. Elégedett volt az illusztrációkkal, és hamarosan belemerült az Úr Caitanya kedvteléseinek olvasásába. Annyira fellelkesítette a könyvek kiadása, mondta a *bhaktáknak* Vṛndāvanában, hogy azon gondolkodik, felhagy minden utazással, Vṛndāvanában marad és csak fordítani fog. Az ISKCON nyomdában dolgozó *bhakták* szeretete olyan őszinte volt, hogy Śrīla Prabhupāda egyre nagyobb vágyat érzett, hogy viszonzza. Azt írta nekik: „Drága Ramesvarám és a többiek,”

Komolyan vették e könyvek kiadását és az osztását is, és ez jelenti küldetésünk sikerét. Komolyan vették ezt a feladatot, és én tudom, hogy Guru Maharajám elégedett veletek, mert ő ezt akarta. Ennek az erőfeszítésnek az eredményeképpen mindannyian hazatértetek, vissza Istenhez.

Prabhupāda néhány rövid év leforgása alatt végigkísérhette az ISKCON könyvkiadásának fejlődését, első New York-i üzlethelyiség-templomának kis, kézi működtetésű A.B. Dick nyomdagépétől a mostani bonyolult BBT tevékenységig, amelynek Los Angelesben volt a székhelye, amely a legfejlettebb betűszedő számítógépekkel volt felszerelve, s amelynek gárdája elhivatott, keményen dolgozó igazgatótestületből, lektorokból, korrektúraolvasókból, festőkből, fotósokból, tervezőkből, szedéstükör készítőkből és fototechnikusokból állt. Mielőtt Nyugatra jött, Indiában Prabhupāda hónapokig küzdött egyedül, hogy *Śrīmad-Bhāgavatam* fordításának csupán egyetlen kötetét is kiadhassa, s most azt látta, hogy amint készen van a kéziratokkal, szerető tanítványai sietve kinyomtatják őket, sőt ezzel egy időben a világ számtalan más nyelvére is fordítják.

Vṛndāvana

1975. szeptember 13.

Rādhāṣṭamīn Śrīla Prabhupāda letette egy nagy *gurukula* épület alapkövét a Krishna-Balaram Mandir tőzomszédságában. Azt mondta, ha felépül, ötszáz gyerekek kell majd benne otthont adniuk, akik a világ minden tájáról érkeznek majd. Prabhupāda szándéka a csodálatos templommal, a vendégházzal és a hamarosan felépülő *gurukulával* az volt, hogy a lehető legtöbb embert idecsábítsa, hogy Kṛṣṇa oltalmát kérve jöjjenek Vṛndāvanába. E cél érdekében kész volt mindent feláldozni, még nyugodt írását is. És tanítványaitól is megkövetelte, hogy áldozatokat hozzanak.

Az állandó utazás, mondta Śrīla Prabhupāda, egyre kényelmetlenebb — ez volt az egyik oka annak, hogy visszatért Indiába. De semmilyen áron nem akarta abbahagyni: ha nem utazik, mozgalma elveszti elevenségét és egészségét. Éppen ezért kész volt arra, hogy a kényelmetlenségek ellenére is tovább utazzon. Tanítványai mindig hívták, és nemrégiben Puṣṭa Kṛṣṇa Swami megkérte, hogy látogasson el Dél-Afrikába. Mikor Prabhupāda beleegyezett,

Puṣṭa Kṛṣṇa hamarjában tíz fesztivált szervezett meg, más programokkal együtt Durbanban és Johannesburgban, amelyek teljesen kitöltötték az októberi három hetes időszakot.

A túlnyomórészt hinduk lakta szigeten, Mauritiuson élő *bhakták* is megkérték Prabhupādát, hogy látogasson el hozzájuk, és megemléítették neki, hogy a miniszterelnök találkozni szeretne vele. Prabhupāda elfogadta a meghívást. Elhagyta Vr̥ndāvanát, s miután rövid pihenőt tartott Delhiben, Ahmedabadban és Bombayban, máris úton volt Afrika felé.

Mauritius
október 24.

Prabhupāda azért jött Mauritiusra, hogy találkozzon a miniszterelnökkel. A miniszterelnök barátságos gesztusként egy autót biztosított neki ott tartózkodása idejére, sofőrrel együtt. Egyik nap Prabhupāda útra készen állt, hogy kocsival bejárják a vidéket, de amint be akart szállni jobb oldalon az autóba, Puṣṭa Kṛṣṇa Swami így szólt:

— Śrīla Prabhupāda, ülj a másik oldalra, ez biztonságosabb! — És Prabhupāda engedelmessé vált. Már fél órája tartott az út a gyönyörű vidéken; cukornádföldek mellett, hegyek között, az óceán partján haladtak. Egy helyen megálltak, hogy sétát tegyenek a parti sziklák mentén. Amikor visszatértek az autóhoz, Brahmānanda Swami kinyitotta a jobb oldali ajtót, de Prabhupāda azt mondta:

— Nem, a másik oldal biztonságosabb. — Ahogyan előzőleg Puṣṭa Kṛṣṇa mondta.

Néhány perccel később, amint Prabhupāda fekete Citroenje egy kanyarba ért, hirtelen egy Volkswagen tűnt föl és feléjük tartott, ugyanabban a sávban, amelyben ők haladtak. Prabhupāda Puṣṭa Kṛṣṇa mögött ült, Brahmānanda pedig a vezető mögött. Egy pillanattal azelőtt, hogy a Volkswagen megjelent, Prabhupāda felült, törökülésbe helyezkedett, és botjával kitámasztotta magát.

Ahogy a Volkswagen feléjük száguldott, a sofőr fékezett és balra rántotta a kormányt, de a Volkswagen is ugyanarra kanyarodott. Frontálisan ütköztek. Puṣṭa Kṛṣṇa fejével betörte a szélvédőt. A sofőr feje is az üvegnek csapódott, és arcát elborította a vér.

A hátsó ülésen Śrīla Prabhupāda ülve maradt, rezzenéstelen, komoly arccal. Brahmānanda a sok hatására hirtelen átölelte Prabhupādát, hogy megvédje, holott a veszély már elmúlt.

Aztán Brahmānanda kiugrott a kocsiból, hogy megpróbálja leinteni egy gépkocsit, Puṣṭa Kṛṣṇa pedig kiszállt és kinyitotta a hátsó ajtót, ahol összehorzsolt arccal, vérző lábbal és lábfeje körül üvegszilánkokkal találta Prabhupādát. Prabhupāda nem szólt semmit és nem is mutatta ki, hogy érzi magát. Puṣṭa Kṛṣṇa hirtelen rádöbbsent, hogy a tehetetlen autó veszélyes helyen áll a kanyarban, így csatlakozott Brahmānandához, hogy figyelmeztessék az autósokat és megpróbáljanak valakit megállítani.

A Citroen és a Volkswagen totálkáros volt, s a Volkswagen mindkét utasa — egy férfi és egy nő — megsérült. Hamarosan megállt néhány autós, és mikor a sebesültek elsősegélyt kaptak, Prabhupāda és a *bhakták* beültek egy autóba s visszatértek a templomba.

Harikeśa aggódva várta őket, s épp azon tűnődött, miért késik Śrīla Prabhupāda, amikor hirtelen merev léptekkel, szótlanul belépett Prabhupāda. Mikor Harikeśa meglátta, hogy mind a hárman megsérültek, felkiáltott:

— Istenem! Mi történt? Mi történt? — De Śrīla Prabhupāda csak besétált a lakosztályába és csendesen leült. Egy *bhakta* kötést hozott a látható sérülésekre: Prabhupāda állára, kezére és lábszárára, Puṣṭa Kṛṣṇa és Brahmānanda fejére.

Śrīla Prabhupāda a baleset óta semmit sem mondott. Végül megszólalt:

— *Asann api kleśa-da āsa dehaḥ.* — És lefordította: — „Amint elfogadod ezt az anyagi testet, rögtön oly sok gondod lesz.” Békésen ültünk az autóban, és a következő pillanatban — karambol.

Röviden beszámolt az ütközésről, Brahmānanda pedig elmesélte, hogy Prabhupāda épp a baleset előtt támasztotta meg magát a botjával, és ezzel valószínűleg elejét vette annak, hogy komolyabban megsérüljön.

— Szerezzetek egy kis gyantát és kurkumát — mondta Prabhupāda —, keverjétek össze egy kis lúggal és melegítsétek fel!

Prabhupāda újra beszélt — *Bhāgavata* filozófiáról és mindennapos gyógyításról. De az esemény még mindig hagyott bennük némi félelmet, ezért Prabhupāda megkérte a *bhaktákat*, tartsanak *kīrtanát*. Kṛṣṇa megvédte őket, mondta. Ahhoz képest, hogy mindkét kocsi tönkrement, a sérülések elenyészőek voltak.

Prabhupāda úgy ült, mint egy háborús hős, három helyen bekenve a sárga kenőccsel, s közben Harikeśa hangosan olvasott a *Caitanya-caritāmṛtából*: „Haridāsa Ṭhākura eltávozása”.

Aztán Śrīla Prabhupāda az utazás veszélyeiről kezdett beszélni, s azon töprengett, tanácsos-e ilyen hosszú utazásokra indulnia. Küldetése, a *Śrīmad-Bhāgavatam* és a többi vaiṣṇava írás fordítása sokkal fontosabb volt neki annál, mint hogy kockára tegye az életét az autókban. Korábban gondolkozott rajta, hogy elmegy Nairobiba, mielőtt visszatérne Bombayba, de most azt mondta, lemondja a látogatást. Azt mondta, soha nem akarta elhagyni Bombayt, de mivel annyi programot szerveztek neki Afrikában, hát eljött. A baleset valószínűleg egy jel arra, hogy vissza kell térnie Indiába.

Másnap reggel Prabhupāda szokás szerint reggeli sétára indult az oldalán sántikáló Brahmānanda Swamival és Puṣṭa Kṛṣṇa Swamival, s ő is óvatosan lépkedett sérült térdével. Újból megbeszélte tanítványaival, hogy elmenjen-e Nairobiba, vagy inkább térjen vissza Indiába. Cyavana, a nairobi ISKCON vezetője bizonygatta, hogy Prabhupādának el kell mennie Nairobiba. A *bhakták* várják, mondta, és már mindent megszerveztek. Ha Prabhupāda most lemondja a látogatást, akkor valószínűleg hosszú ideig nem fog visszajönni. Mások azonban amellet érveltek, hogy szóba sem jöhet, hogy Prabhupāda tovább utazzon most, hogy megsérült a balesetben; egyenesen Bombayba kell mennie.

Prabhupāda mindkét oldalt meghallgatta, de nagyobb hatással volt rá az az érv, hogy Nairobiban csaldódtá tenné a *bhaktákat*, mint az, hogy talpra kell állnia a baleset után. Elhatározta, hogy elmegy Nairobiba.

De néhány napos nairobi tartózkodás után Prabhupāda egyre jobban vágyott rá, hogy visszatérjen Indiába. Jelentést kapott a bombayi rossz vezetéről, és arról, hogy az alapanyagokat az összeszövetkezett munkások, a raktáros és a *chaukidharok* lopják az építési területről. Amikor Śrīla Prabhupāda ezt meghallotta, olyan komor lett, hogy nem fordított többet. Még az evést is abbahagyta. Sok ezer mérföldnyire volt Bombaytól, mégis jobban fájt neki mindez, mint bármelyik *bhaktának*, aki ott volt. Igazság szerint sokan nem is tudták, hogy lopás történt. Mikor Brahmānanda Swami megkérdezte Prabhupādát, hogy miért nem eszik, Prabhupāda azt válaszolta:

— Hogy tudnék enni, mikor lopják a pénzemet?

Bombay

november 1.

Śrīla Prabhupāda gépe hajnali egy órakor érkezett Bombayba Nairobiból, de a korai időpont ellenére bizalmas pártolótagok, tanítványok gyűltek össze a templomban, hogy üdvözljék, sőt a föld néhány bérlője is eljött. Mikor a csoport követte szobájába, bizalmasan elmondta nekik, hogy súlyos balesete volt, és még a sebet is megmutatta a térdén. Azt mondta, felüdíti, hogy ismét itt van. Egyik levelében így írt Bombayból:

A baleset nagyon szerencsétlen volt, de Krishna megvédett... Valószínűleg itt maradhatok még egy kis ideig, hogy befejezzük a templomunk felépítését ezen a birtokon.

Śrīla Prabhupāda azonnal munkához látott. Felmondott a mérnöknek, aki felelős volt a silány, lassú munkáért és az építőanyagok ellopásáért. Prabhupāda először megpróbálta elkerülni, hogy egy építővállalatot kelljen megbízni, s különböző alvállalkozóknak adta ki a munkát, miközben Surabhi felügyelt az egész építkezésre. De ez nem vált be.

Śrīla Prabhupāda változtatni akart, de nem volt rá mód.

— Azért jöttünk a Kṛṣṇa-tudatba, hogy egész életünkben boldogok legyünk — mondta Surabhinak —, de boldogság helyett állandóan aggódnom kell. — Könyörgött neki, Girirājának és a többieknek, hogy csináljanak valamit.

Egy nap egy pártolótag, egy építésmérnök látogatta meg az építkezést, és azt mondta Śrīla Prabhupādának, hogy a templomot és a szállodát könnyedén be lehetne fejezni hat hónap alatt. Prabhupāda leszidta Surabhit, aki azt mondta, hogy hat hónap nem elég. „Most végem van — gondolta Surabhi. — Elvesztem a szolgálatomat.”

Aztán egy másik pártolótag, Omkar Prakash Dir, az E.E.C. vállalatnak, India legnagyobb, legtekintélyesebb építkezési vállalatának főmérnöke jött el egy vasárnapi lakomára, és szemügyre vette a munkát. A silány kivitelezés láttán elborzadva kijelentette, hogy két-három év múlva az egész össze fog omlani.

Girirāja, akit megragadott az ötlet, hogy Bombay legnagyobb, legjobb építővállalatát bízzák meg, beszélt Prabhupādával, aki helyeselte az elgondolást. Surabhi először rossz néven vette, hogy elveszik tőle a munkát, de miután beszélt Dir úrral, neki is tetszett a tervbe vett változtatás.

Megkötötték a szerződést az E.C.C.-vel, és Dir úr bemutatott egy munkatervet, amelyben részletezte a munka minden egyes mozzanatát, és azt is feltüntette, mikor fejezik be. Śrīla Prabhupāda elégedett volt hivatásos módszereikkel annak ellenére, hogy a költségek felemelkedtek. Most a munkát a lehető leggyorsabban és legszakosabban befejezik, és ez volt a legfontosabb.

Prabhupāda a november nagy részét ott töltötte, és az építkezés gyorsan haladt. Szó sem lehet arról, hogy levágjanak sarkokat azért, hogy egy kis pénzt megtakarítsanak, magyarázta Prabhupāda Surabhinak. A templom legyen egy gyönyörű ékszer, hogy az emberek egész Indiából ide vágyjanak. A vṛndāvanai építkezés során Prabhupāda végig azt hangsúlyozta: „Miért olyan sok? Miért nem csináljátok egyszerűre?” De most azt hangoztatta: „Miért nem több?” A templomnak fényűzőnek és díszesnek kell lennie, mindenütt csupa márványból. A szálloda legyen a legszebb, gyönyörűen bútorozott szobákkal és elegáns étteremmel. A légkondicionált színházterem Bombay egyik legjobb színháza legyen.

— Miért nincsenek márványból a padlók? — kérdezte Prabhupāda a szállodai szobákról.

— Túl drága lenne — válaszolta Surabhi.

— Ne törődj a pénzzel! — mondta Prabhupāda. — Tudunk márványt tenni a padlóra? Akkor csináld meg!

Surabhi megcsinálta, de megpróbált takarékoskodni, és az előcsarnokokhoz olcsóbb követ használt. Prabhupāda elégedetlenül nézte. Az egésznek márványból kellett volna lennie, mondta.

A pénz a bombayi építkezéshez főleg az amerikai könyveladásból származott, ahonnan Śrīla Prabhupāda rendszeresen kapott jelentéseket. November tizennyolcadikán Rāmeśvara táviratot küldött néhány jó hírrel.

ÉPP MOST NYOMTATTUNK KI EGYMILLIÓ VISSZA ISTENHEZ MAGAZINT. A BHAKTÁK MEGVADULTAK. MEGÍGÉRTÉK, HOGY MINDET KIOSZTJÁK EGY HÓNAP ALATT. A SPANYOL GITA MOST JÖTT KI A NYOMDÁBÓL, SZÁZMILLIÓKAT HOZVA LÓTUSZLÁBAIDHOZ. MINDEZ CSAK A TE KEGYEDBŐL LEHETSÉGES.

Mikor a denveri ISKCON templom vezetője levélben engedélyt kért, hogy divatékszerekkel üzletelhessenek, Śrīla Prabhupāda nem hagyta jóvá a kérést.

Miért üzletelnek? Ez rossz légkört teremt. Csak egy üzletet folytatunk, és ez a könyveladás. Ez minden. Ha üzleteltek és karmikká váltok, a lelki élet fogja kárát látni. Ezt az üzletet nem szabad többé támogatni. Egyáltalán nem jó, hogy üzleteltek ahelyett, hogy sankirtanára mennétek. A sankirtana nagyon jó. A grihasták azonban azzal a feltétellel, hogy ötven százalékot beadnak, foglalkozhatnak más üzlettel. De a sankirtana a legjobb üzlet.

Prabhupāda úgy találta, hogy a könyvosztás nemcsak a bombayi építkezés költségeit viselhetné, de támogathatná akár māyāpuri még nagyratörőbb terveit is. Jóváhagyott egy tervet, miszerint minden BBT évi jövedelmének legalább huszonöt százalékaival hozzájárul az ISKCON Indián belüli nemzetközi beruházásaihoz, különösen a tervbe vett Māyāpur városhoz, ahol a hatalmas Védikus Planetárium temploma magasodik majd. A különböző országok BBT-jeinek együttműködése segíteni fog abban, hogy egységesen fejlődjön a Kṛṣṇa-tudat. A könyvosztás jó üzlet volt és a legjobb prédikálás. Ez volt Prabhupāda képlete — Amerika pénze egyesítve India lelki kultúrájával —, és biztatta Rāmeśvarát, hogy ezzel az elvvel összhangban lelkesítse a *saṅkīrtanát* az USA-ban.

Amerikának van pénze, így ez a vak és a béna összefogása. Jó kapcsolatot teremt India és Amerika között. Ha legközelebb alkalmam adódik, hogy találkozam Indira Gandhival, elmondom neki, hogy mennyi valutát küldünk. Miután megkaptam biztató beszámolódat arról, hogy növekszik a könyveladás, a BBT által elköltött összeg is növekedni fog, és most megpróbálkozunk egy kuruksetrai és egy Jagannath Puri-i beruházással. Egyenlőre csak Indiában költekezünk, de végül mindenhol költeni fogunk. Ez jócskán erősíteni fogja az amerikaiak lelki helyzetét.

Rendeld magad mindig alá a Gurunak és Krishnának, és fejlődésed mindig biztos lesz!

A BBT Nyomda 1975-ös nyári maratonja óta lépést tartott Prabhupāda írásaival. Édes, transzcendentális versengés fejlődött ki Prabhupāda, nyomdája és a könyvosztók között. 1975 novemberében Prabhupāda a következőket írta az egyik legjobb könyvosztónak:

A BBT azt mondja, hogy olyan gyorsan adják ki a műveimet, amilyen gyorsan én lefordítom őket, és hogy ti a kiadás ütemében fogtok osztani. Ez jó. De még mindig előnyöm van a fordításban. Még tartoznak nekem a *Śrīmad-Bhāgavatam* Hatodik Énekével. Én már a Hetedik Éneken dolgozom.

Azonban az utóbbi hónapokban Śrīla Prabhupāda írói termékenysége alábbhagyott, s ennek elsődleges oka az volt, hogy a szervezésbe merült bele.

Valójában a *fordítás* szó nem teljesen takarja azt, amit Śrīla Prabhupāda csinált. A fordítás csak a versekre és a szavakra vonatkozik, de Prabhupāda legmélyebb meditációi — amelyekre „személyes eksztázisaiként” utalt — Bhaktivedanta-magyarázatai voltak. Akkor tudott legjobban magyarázatokot írni és verseket fordítani, amikor egész nap erre tudott gondolni, nem csak hajnali egykor, amikor elővette a diktafonját. A borzasztóan komoly és összetett védikus tudományt mai szövegbe ültette át, hogy érthetővé tegye a nyugati olvasók számára. Óriási, sokat követelő feladat volt.

Hogy a legjobban tudjon szólni az emberekhez a *Śrīmad-Bhāgavatamon* keresztül, Śrīla Prabhupādának olyan körülményekre volt szüksége, amelyek ezt segítették. Így hát a māyāpuri fesztivál után kidolgozott egy olyan úttervet, amellyel körülbelül egy hónap múlva eljuthatott Hawaiiiba. Úgy gondolta, hogy ott kedvező légkört talál irodalmi tevékenységéhez.

Hawaii

1976. május 3.

Miután rövid látogatásokat tett több indiai városban csakúgy, mint Aucklandben, Melbourne-ben és Fijin, Śrīla Prabhupāda a terv szerinti időpontban Hawaiiiba érkezett, ahol végre többet tudott írni.

Talán egy hete volt Honolulu-ban, amikor egy reggel a Waikiki Beachen tett séta alatt bejelentette, hogy valószínűleg még aznap éjjel befejezi a Hetedik Ének utolsó magyarázatát. Mikor Hari-šauri elmondta, milyen boldog emiatt, Prabhupāda így válaszolt:

— Óh, nagyon gyorsan be tudnám fejezni, de úgy kell leírnom, hogy megértsétek. Mély gondolkodást és nagy gondosságot igényel, hogy bemutassam a közönséges embereknek.

Prabhupāda azonnal hozzálátott a Nyolcadik Énekhez egy imával: „Hadd ajánljam először alázatos, tiszteletteljes hódolatomat lelki tanítómesterem, ő Isteni Kegyelme Śrī Śrīmad Bhaktisiddhānta Sarasvatī Goswami Prabhupāda lótu-szlábainak.” Prabhupāda leírta, hogy lelki

tanítómestere 1935-ben a Rādhā-kuṇḍánál utasította, hogy szorgalmazza a könyvnyomtatást, jobban, mint a templomépítést. Követte ezt az utasítást: először 1944-ben kezdte a *Vissza Istenhez* újsággal, majd 1958-ban a *Śrīmad-Bhāgavatam* fordításával. Amikor 1965 augusztusában Indiában kinyomtatta a *Śrīmad-Bhāgavatam* három kötetét, elindult az Egyesült Államokba.

Prabhupāda azt mondta, érthetővé teszi a *Bhāgavatamot* a közönséges emberek számára. Ez nem azt jelentette, hogy írásaiból hiányzott a lényeg — írásai maga a lényeg voltak. De a *Bhāgavatam* alapvető szellemében kihagyott minden zavaró vagy nem oda tartozó dolgot, kiválogatva az előző *ācāryák* magyarázataiból mindent, ami leginkább a tiszta odaadó szolgálat felé terelhetette olvasóit.

Azok az egyetemi tudósok, akik komolyan olvasták Prabhupāda könyveit, többnyire nagyra becsülték, milyen hűen képviseli a *paramparāt*. A világ minden pontjáról érkeztek a vélemények:

„...Ezek a könyvek a legcsodálatosabb módon közvetítik a *Bhāgavatam* üzenetét mindazoknak, akik nem ismerik a szanszkrit nyelvet.” Dr. Alaka Hejib, a Szanszkrit és Indiai Tudományok tanszékének professzora, Harvard Egyetem.

„...Mély átérzésről, alapos megértésről tanúskodik ez a csodálatos magyarázatokkal ellátott könyv. Nem is tudom, mit dicsérjek jobban: a *Bhagavad-gītā* e fordítását, a magyarázatok merészségét vagy a gondolatok végtelen találékonyságát. Még sohasem találkoztam a *Gītā* ilyen jelentős tanulmányával. ...Ez a mű hosszú időre jelentős helyet fog elfoglalni a modern ember intellektuális és etikai életében.” Dr. Shaligram Shukla, nyelvészprofesszor, Georgetown Egyetem.

„...Először találkozhatunk most e nagyszerű, klasszikus vallásos mű könnyen érthető kiadásával, amely az indiai irodalom kutatóinak és a Kṛṣṇa-tudatos hagyományok követőinek egyaránt lehetőséget nyújt, hogy az eredeti szöveget összehasonlítsák a modern angol fordítással, és Śrī Bhaktivedanta tudományos magyarázatain keresztül a mű mélyebb, lelki jelentését is megismerjék.”

„...Bárki, aki figyelmesen elolvassa a magyarázatot, látni fogja, hogy mint minden munkájában, Śrī Bhaktivedanta ebben a műben is egészségesen ötvözte a hívő rajongó odaadását és esztétikai érzékét a nyelvtudós intellektuális szigorúságával. Sehol sem engedi meg, hogy a szöveg mondanivalóját egy bizonyos hittétel elhomályosítsa.”

„...E csodálatos kivitelezésű kötetek nélkülözhetetlen kiegészítői mindazok könyvtárának, akik az indiai szellemiség és vallásos irodalom tanulmányozásának elkötelezettjei akár tudósként, akár hívőként, akár egyszerű olvasóként.” Dr. J. Bruce Long, Ázsiai Tudományok tanszéke, Cornell Egyetem.

„Az A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda fordításában megjelent nagyszerű angol kiadás lapjain, amely az eredeti szanszkrit és bengáli verseken kívül tartalmazza azok angol átírását, szavankénti fordítását, a versek fordításait és mélyreható magyarázatait, az olvasó könnyedén felismerheti a szerző rendkívüli jártasságát a témában.” Dr. O.B.L. Kapoor, az gyanpuri (India) Állami Továbbképző Főiskola filozófia tanszékének nyugdíjas elnöke és professzora.

Az, hogy Prabhupāda „hozzáférhetővé” tette a *Bhāgavatam* üzenetét, nem csupán azt jelentette, hogy leegyszerűsítette. Azt jelentette, hogy arra sürgette az olvasót, adja fel az illúzió világát, és fogadja el a Kṛṣṇa-tudat örök szabadságát.

A modern társadalom azonban olyan mélyre süllyedt, hogy a prédikátor nem hivatkozhatott többé a Védikus Írásokra — senki sem fogadta volna el. Śrīla Prabhupāda írásai ezért olyan teóriákkal foglalkoztak, mint a darwini evolúciós elmélet, a kémiai fejlődéstan és az a feltevés, hogy az élet eredete véletlenszerű. Kérlelhetetlen logikájával minden ilyen elméletet legyőzött, bebizonyítva, hogy az élet eredete az élet, nem pedig az élettelen anyag.

Írásaiban Prabhupāda a hamis jógik, guruk és „inkarnációk” téves tanaival is szembeszállt, akik mind Indiában, mind Nyugaton a Kali-yuga hazugságának szökőárjaként jelentek meg.

Művei bíralták a modern politikai rendszereket is; elemezte, hogy miért buktak meg a királyságok, miért hanyatlak a demokrácia, és hogyan fogja a diktatúra egyre inkább zaklatni az embereket. A szentírások fényében megvitatta a kormány rosszul alkalmazott adópolitikáját és a propagandát, mellyel az embereket a városokba csábítják, hogy a gyárakban dolgozzanak, feladva az egyszerű földművelő munkát.

Utazásai során Śrīla Prabhupāda látta az emberi társadalom óriási méreteket öltő hanyatlását: uralkodóvá vált a szexuális szabadság, a kábítószeresek mindig megújuló divathóbortja, az állatmészárlás és húsevés elvetemült büntette. Egy *Bhagavad-gītā* magyarázat a nukleáris pusztulás fenyegetésével foglalkozott.

Az ilyen emberek a világ ellenségeinek számítanak, mert végül is fel fognak találni valamit, ami mindent elpusztít. Ez a vers közvetve előre jelzi az atomfegyvereket, amelyekre oly büszke a mai világ. Bármelyik pillanatban kitörhet a háború és akkor ezek az atomfegyverek szörnyű pusztítást visznek végbe. Mint ahogyan ez a vers is utal rá, az efféle találmányokat csupán a világ rombadöntése céljából teremtették. Bizonyos, hogy nem a világ békéjének és jólétének az ügyét szolgálják, s egyedül az istentelenségnek köszönhető, hogy feltűntek az emberi társadalomban.

Prabhupāda bírálata bátor volt és hiteles, igazi *ācāryához* méltó: meg nem alkuvó szelleme ítélkezett. Nem félénk tudós volt, aki néhány rejtett történelmi utalásra mutat rá. Ám műveit mégis a kérés alázatos hangneme jellemezte, amely a szívhez szólt. Mint Kṛṣṇa szolgájának a szolgája mindenkit arra kért, hogy fogadja el a Kṛṣṇa-tudatot, és térjen vissza eredeti helyzetébe, amely az örök lét, a boldogság és a tudás.

Ahogy a nyugati prédikálás kedvéért először félbeszakította írói tevékenységét Vṛndāvanában, a Rādhā-Dāmodara templomban, most is le tudott mondani az írói magányról Hawaiiiban, a prédikálás érdekében. Mindenesetre kész volt arra, hogy bárhol folytassa az írást, ahová csak megy. Nem állt szándékában végleg Hawaiiiban maradni, csak egy hónapot akart ott tölteni. Tanítványainak szüksége volt arra, hogy lássák, hogy erőt és lelkesedést merítsenek belőle, és ez volt a célja, amíg csak élt.

* * *

Prabhupāda először Los Angeles-i központját akarta meglátogatni, amely akkorra már hatalmas, virágzó *bhakta*-közösség volt. Látni fogja az új, márványboltozatos templomszobát, a káprázatos transzcendentális képtárat, és láthatja a *mūrtik*, Rukmiṇī-Dvārakādhīśa fényűző imádatát. Látni fogja a Golden Avatar lemezstúdiót, amely a technika legújabb vívmányait használja fel a Kṛṣṇa-tudatban, s a FATE múzeumot, amely diorámákkal szemlélteti a *Bhagavad-gītā* tanítását. Ülhet majd a kertjében és hallgathatja a *Kṛṣṇa*-könyvet, és sétálhat a Venice Beachen, miközben tudományos teóriákról beszélget Dr. Svarūpa Dāmodarával. És természetesen erősíti majd a könyvosztás már amúgy is magasra csapó hullámain. Egyszer azt mondta az autóban: „A könyveim az emberi társadalom törvénykönyvei lesznek az elkövetkezendő tízezer évben.”

* * *

New York City

1976. július 9.

Jayānanda vezette az autót; Tamāla Kṛṣṇa Goswami és Rāmeśvara Swami is ott voltak. A La Guardia repülőtéren felvették Śrīla Prabhupādát és Hari-śaurit, és ahogy Manhattan felé hajtottak, Prabhupāda megkérdezte:

— Jól mennek itt a dolgok?

Tamāla Kṛṣṇa elmondta, hogy igazából még csak most indult be minden; a *bhakták* még mindig költöztek Manhattanbe, tizenegyemeletes épületükbe, és a végső előkészületeket teszik a Ratha-yātrāra.

— Látni fogod, hogy minden fejlődik.

— Igen — mondta Śrīla Prabhupāda —, szervezzétek meg szépen! Kṛṣṇa mindent megad nekünk. Nem szenvedünk semmiben sem hiányt. Ha őszintén dolgozunk, Kṛṣṇa meg fogja adni nekünk az intelligenciát — mindent. Az ő kegyéből minden elérhető. Ez Kṛṣṇa. Mindent meg tud adni.

Ahogy az autó a hatalmas Brooklyn híd közelébe ért, Prabhupāda így szólt:

— Ez a Brooklyn híd, ugye? Néha elsétáltam ide és itt üldögéltem a közelében.

— A víz mellett? — kérdezte Tamāla Kṛṣṇa. Lebilincselte őket, hogy hallhatnak Śrīla Prabhupāda korai tevékenységeiről, amikor még egyedül volt New Yorkban. — Itt ültél a víz partján?

— Igen, a folyónál — mondta Prabhupāda. — Mert ott laktam a Bowery Streeten. Nincs túl messze innen. Jöttem, odasétáltam, leültem ott a híd alatt és azon gondolkodtam, mikor megyek vissza Indiába. — Nevetett. A többi helyről is úgy kérdezgetett, mintha régi jóbarátokról kérdezne — a Fulton Street-i metróállomásról és a Chambers Streetről.

Tamāla Kṛṣṇa mondta Prabhupādának, hogy az ISKCON-központ közel van az Empire State Buildinghez, amelyre szép kilátás nyílik Prabhupāda tizedik emeleti szobájából.

— A templom a város színház-, étterem- és szórakoztató negyede kellős közepén áll — mondta Tamāla Kṛṣṇa.

— New Yorkban kicsit itthon érzem magam — mondta Prabhupāda —, mivel először ide jöttem. Az utcákon kószáltam mindenfelé. 1965 szeptemberétől 1967 júliusáig végig New Yorkban laktam.

— Tamāla Kṛṣṇa Mahārāja tartott ma reggel leckét — mondta Rāmeśvara Swami. — Azt mondta, fel sem tudjuk fogni, milyen szerencse érte ezt a várost azzal, hogy idejöttél.

— Igen, amikor elhatároztam, hogy külföldre megyek, eszembe sem jutott, hogy Londonba menjek; ide akartam jönni. Általában az emberek Londonba szoktak menni, de én azt gondoltam: „Nem, én New Yorkba megyek.”

— Nagyon merész dolog — fűzte hozzá Tamāla Kṛṣṇa.

— Nem tudom — nevetett Prabhupāda. — Kṛṣṇa sugallta. Mehettem volna Londonba is. Az közelebb volt. De én azt gondoltam, „Nem, New Yorkba megyek.” Néha még álmodtam is arról, hogy New Yorkban vagyok.

Ahogy sorra maguk mögött hagyták New York utcáit, Prabhupāda felidézte a múltat. Beszélt Dr. Mishra jógastúdiójáról és a Hetvenkettedik utca 100. alatti szobájáról, ahonnan ellopták a magnóját és az írógépét; a West End Superette-ről, ahol gyümölcsöt vásárolt.

— Azt hiszem, néha minden cél nélkül sétáltam erre a részre — mondta Prabhupāda, ahogy kinézett az ablakon. — Igen, itt sétáltam a Második sugárúton.

Ahogy végighajtottak az Ötvenötödik utcában, a *bhakták* megmutatták Prabhupādának az ISKCON épületét, amelynek homlokzatán arany felirat hirdette: Hare Kṛṣṇa. Egy nagy sárga zászló lengett az épületen, rajta az Úr Caitanya *bhaktája*, amint éppen *saṅkīrtanát* tart, a járda fölé pedig egy csinos napellenzőt szereltek föl „Hare Kṛṣṇa Központ” felirattal. Amint megpillantották Prabhupāda autóját, a bejárat előtt *bhakták* százai ujjongtak fel és kiáltozták a nevét.

A mājāpuri fesztivál óta nem gyűlt össze ilyen sok *bhakta*. Sokan messziről érkeztek, hogy együtt lehessenek Śrīla Prabhupādával, és így több mint hatszáz *bhakta* lakott az épületben. A *kīrtana* viharos volt. A *mūrtik*, Rādhā-Govinda előtt állva Prabhupāda elégedettnek tűnt. A harmadik oltáron az Úr Jagannātha, Balarāma és Subhadrā képe állt, és Prabhupāda azt mondta, alig várja már a Ratha-yātrā napját, hogy láthassa őket.

Felült a nagy, zöld *vyāsāsanára*, s a meghatottságtól először meg sem tudott szólalni.

— Először is mindannyiótoknak meg kell köszönnöm, hogy elhoztatok az új templomba — kezdte. — Amikor először jöttem, az volt a szándékom, hogy megnyitok egy templomot itt, New Yorkban, és csak a lehetőséget kerestem erre. — Elmesélte, hogyan küzdött

szinte minden segítség nélkül, hogy vásároljon egy huszonöt-ször száz láb alapterületű helyiséget Manhattanben; de nem tudott pénzt szerezni.

— Nem volt hol laknom — mondta —, templomról nem is beszélve. Ilyen körülmények között azon gondolkodtam, hogy visszatérek Indiába. Jóformán minden héten elmentem a hajózási társasághoz. Hosszú történet, hogy hogyan jöttem ide azzal az elhatározással, hogy először New Yorkban nyitok templomot. Akkor, 1965-ben, tíz évvel ezelőtt nem volt lehetőség rá. De most Kṛṣṇa és Guru Mahārājám kegyéből megkaptátok ezt a helyet. Köszönettel tartozom nektek, amiért létrehoztátok ezt a templomot.

Prabhupāda tíznapos New York-i tartózkodása alatt a *bhakták* diadalmas eufóriája nem hagyott alább. Engedélyt kaptak a várostól, hogy egy Ratha-yātrā felvonulást tartsanak végig az Ötödik sugárúton. Prabhupāda egyszer azt mondta, hogy New York a legfontosabb város a világon, és hogy egy felhőkarcoló a Kṛṣṇa-tudat világítótornya lenne a világ számára. Most az ISKCON-nak saját toronyháza volt Manhattanben, felvonulást rendeztek az Ötödik sugárúton, és Prabhupāda ott volt velük személyesen.

A Ratha-yātrā menet három ötven láb magas szekerekkel az Ötödik sugárútról, a Grand Army Plazáról indult, és a belváros felé tartott. Száz és száz fiatal, fiúk, száris lányok, indiaiak, New York-iak húzták kötelekkel az óriási szekereket. A szekerek lassan és méltóságteljesen délnek vitorláztak, tetejükön sárga, zöld, piros és kék selyemtornyok hullámzottak a szélben. A gyönyörű időben a felvonulás táncoló és éneklő *bhakták* százaival, ezer és ezer nézővel haladt előre. Az útvonal úgy ötven háztömb volt az Ötödik sugárúton, a „világ legfontosabb útján” a Washington Square parkig.

Prabhupāda a Harmincnegyedik utcánál csatlakozott a menethez. Ahogy előrejött, hogy felszálljon Subhadrā szekereére, a *bhakták* körbevették, és Kṛṣṇa képviselője iránti rajongásukkal teljesen elképesztették a rendőröket és a nézelődő embereket. Jóllehet a Ratha-yātrā belső jelentése a *gopīk* vágya, hogy Kṛṣṇa visszatérjen Vṛndāvanába, a *bhakták* sokkal inkább abban az örömben merültek el, hogy Śrīla Prabhupāda visszatért New Yorkba.

Csodálatos, illő csúcspontja volt ez Prabhupāda tíz éves prédikálásának New York Cityben. Amikor először idejött, nem volt pénze, nem volt hol laknia, nem volt olyan hely, ahol az emberek találkozhattak volna, hogy Kṛṣṇáról halljanak. Most színpompás menetben utazhatott végig az Ötödik sugárúton a Ratha-yātrā fesztiválon, *mūrtijának*, Rādhā-Govindának pedig toronyháza volt. 1965-ben egyedül volt az utcán, most azonban hatszáz tanítványa kísérte, akik hangosan énekeltek a szent nevet, s ezzel feltételekhez kötött lelkek millióit részesítettek áldásában.

Mire a menet odaérkezett, a Washington Square park már telis-tele volt emberekkel. Az ideiglenes színpadon, melyet a *bhakták* állítottak fel, Śrīla Prabhupāda és a *mūrtik* elfoglalták helyüket. Kīrtanānanda Swami bemutatta Prabhupādát az embereknek, Prabhupāda pedig felállt s beszélni kezdett.

A legnagyobb tévéállomások este kedvező hangú tudósításokat sugároztak a felvonulásról és a fesztiválról, reggel pedig cikkek és fényképek jelentek meg az újságokban. Prabhupādának különösen a *New York Daily News* középső oldalán megjelent fényképriport tetszett, „Az Ötödik sugárút, ahol Kelet és Nyugat találkozik” címmel.

— Küldjétek el ezt a cikket mindenhová! — mondta Prabhupāda. — Küldjétek el Indira Gandhinak! Ez a cím nagyon szép. Ez a lényeg. „Kelet és Nyugat találkozik.” Mindig azt mondom, a béna találkozik a vakkal. Együtt csodálatosak, de külön-külön semmire sem képesek. Az egyik béna, a másik pedig vak. De ha összefognak — az indiai kultúra és az amerikai pénz —, megmenthetik az egész világot.

Śrīla Prabhupāda meghallgatta a *New York Times* cikkét, amely kiemelte, hogy a felvonuláson indiaiak százai vettek részt, akik „nagy örömmel látták, hogy még New York Cityben is megtarthatják a hitüket.” Az újságíró megszólaltatott „egy indiai bevándorlót”, aki a következőket nyilatkozta: „Imádjuk Amerikát, New York Cityt. Ez a legcsodálatosabb hely a

világon. Egyetlen más ország sem adhat ilyen szabadságot, hogy megtarthassuk saját szertartásainkat.”

— Ez így van — mondta Prabhupāda. — Ezt mindig mondom. A *Times* volt az első lap, amely írt arról, amit csinálok, amikor a Tompkins Square parkba mentem.

A fesztivál színhelyén hétezer embernek szolgáltak fel *prasādamot*, és emberek százai még akkor is követték énekelve a *bhaktákat*, amikor késő este visszafelé sétáltak a szekerekkel. A *bhakták* már arról beszélgettek, hogyan tökéletesítsék a fesztivált jövőre. Felállíthatnának egy sajtópáholyt is, és Prabhupāda ajánlotta, hogy béreljenek ki egy kis épületet a belvárosban, s nevezzék el Guṇḍicānak.* Az Úr Jagannātha ott maradhat egy hétig. Aztán kell tartaniuk egy másik felvonulást és fesztivált, amellyel az Úr Jagannātha visszatér a templomba, az Ötvenötödik utcába.

Lábjegyzet:

*Templom Orisszában, Indiában, ahová az Úr Jagannātha minden évben elmegy Ratha-yātrā kedvtelése idején.

— Tegnap egész éjjel a parkot takarítottuk — mondta Tamāla Kṛṣṇa Goswami. — Egy hölgy, aki a park szomszédságában lakik, azt mondta, soha életében nem látott még itt ilyen csodálatos felvonulást. A parkért felelős hivatalnok azt nyilatkozta a televízióban: „Nagyon büszkék vagyunk arra, hogy elmondhatjuk: ezt a parkot több száz évvel ezelőtt alapították, amikor Amerika még vallásos ország volt, s a lelki élet még mindig jelen van a Washington Square parkban.”

— Akkor miért nem kértek meg a polgármestert, hogy építtessen oda egy templomot? — kérdezte Śrīla Prabhupāda. A *bhakták* nevettek. De Prabhupāda úgy gondolta, az ilyen dolgok nagyon is könnyen elképzelhetők.

Prabhupāda állapota rosszabbra fordult, ahogyan az gyakorta megtörtént hosszú utazásai során. New Yorkban különösen rosszul érezte magát. Folytatta útját Londonba, Párizsba, Teheránba, Bombayba, majd Hyderabadba, ahol egy új ISKCON templomot nyitott meg. Az idősebb *bhakták* könyörögtek neki, hogy pihenjen egy kicsit, mielőtt Londonba és Indiába megy. Egy csodálatos napot töltött a pennsylvaniai ISKCON-farmon, és a *bhakták* azt ajánlották neki, hogy maradjon ott két-három hónapig, pihenjen, hozza rendbe az egészségét és írjon. Mindennap könyörögtek neki, hogy maradjon. Amikor meghallotta, hogy a New York-i GBC egyhangúlag azt tanácsolja, hogy halassa el az utazást, azt mondta: „Rendben. Nem utazom.”

Ám a GBC nem tudta visszatartani — csak Kṛṣṇa tehetne volna. Már megvették a repülőjegyét, és szeretett volna tovább utazni.

Távozása napján néhány *bhakta* a szobájába ment, hogy egy utolsó kísérletet tegyenek: könyörögtek neki, hogy ne menjen el. Nem mondott semmit, bár egyértelműen készült az útra. Szolgái összecsomagolták poggyászát, minden készen állt az indulásra. Ám néhányan még akkor is a nyomában voltak s kérték, hogy maradjon, amikor kilépett a szobájából, és beszállt a liftbe.

— Prabhupāda, kérlek, gondold meg! — könyörgött Rāmesvara Swami. Śrīla Prabhupāda fizikai gyengesége és tanítványai esdeklése ellenére vidám volt. Most azonban megváltozott az arca.

— Ne utazz... — mondta egy *bhakta*. És egy másik hozzátette: — Maradj itt... Ül le és pihenj...

Prabhupāda megfordult, szemei nagyon mélyen ültek. Most még inkább úgy tűnt, fölötte áll ennek az anyagi világnak.

— Meg akarom kapni az áldást, amit az jelent, hogy tovább harcolok Kṛṣṇáért, az utolsó lélegzetemig, akárcsak Arjuna — mondta.

Mindenki elhallgatott. A fontos tanítás belevésődött az emlékezetükbe. A liftajtó kinyílt a földszinten, és Prabhupāda az ujjongó és éneklő *bhakták* százai között az autójához sétált.

NYOLCADIK FEJEZET

Az utolsó tanítás

Bombay

1977. január 9.

Śrīla Prabhupāda virradat előtt indult reggeli sétájára. Mindannyian — ő is és a *bhakták* is — jól ismerték az utat a Hare Kṛṣṇa Földön át a közútra. Amint kiértek a birtokról, balra, majd jobbra fordultak, aztán végigsétáltak a háztömbök mellett a tengerpartra vezető úton. Az ég világosodott. A föld, a víz és az ég határait nem lehetett tisztán kivenni, ám fokozatosan finom színárnyalatok jelentek meg a horizonton, és megpillantották az Arab-tenger hatalmas, nyújtózkodó tükrét, hogy találkozzon egy még nagyobb tengerrel, az éggel, ahol az utolsó csillagok pislákolnak s hűnytak ki. Prabhupāda kis csapatával végigsétált a széles tengerparton; útjukat balról egy sor ferde pálmafa, jobbról a morajló hullámverés szegélyezte.

Śrīla Prabhupāda sáfrányszínű selyem *dhotī* és *kurtā*, vállán szürke gyapjú *cādart*, lábán barackszínű vászonpapucsot viselt. Járás közben könnyedén botjára támaszkodott. Minden fürge lépésénél maga elé dőfte a homokba, aztán újra felemelte, ritmikusan megjelölve a földet. Egyenes gerinccel, fejét magasra tartva lépkedett.

Bombayiak hosszú sora tűnt fel — legtöbbször a Juhu gazdag lakója —, akik reggeli sétájukat rótták. Néhány kókusz-*wala* felállította szekerét, és első vásárlóik kívánságára levágták a kiválasztott kókuszdió tetejét. Śrīla Prabhupāda szeretett ilyenkor reggel sétálni, és sétált is, ha az időjárás engedte, bárhol járt a világban. A juhui tengerpart egyik kedvenc sétahelye volt.

Útközben Dr. Patel csatlakozott hozzájuk fehér ingben és nadrágban, néhány barátjával, orvosokkal és ügyvédekkel. Prabhupāda hirtelen megszólalt:

- Hatalmas összeesküvést szőnek ellenünk.
- Az egyház? — találgatta Dr. Patel.
- Nem az egyház — mondta Prabhupāda.
- A társadalom?

Prabhupāda gondolataiba merülve hümmögött, aztán hozzátette:

- Elhatározták, hogy véget vetnek ennek a mozgalomnak.

Nem mondott többet, és így sem Dr. Patel, sem a többiek nem értették igazán, hogy mire gondol. Bármiről legyen is szó, mondta Dr. Patel, a Kṛṣṇa-tudat ellen Indiában nem szöhetnek összeesküvést.

— Indiában akartam elkezdni ezt a mozgalmat — válaszolta Prabhupāda. — Olyan sok barátomat kértem: „Add nekem csak egyik fiadat!” De senki sem egyezett bele. Azt mondták: „Swamijī, mi haszna, ha a fiam vaiṣṇava vagy *brāhmaṇa* lesz?” Nem tartják túl fontosnak a mozgalmat. Csak azt tervezik, hogyan akadályozzák meg valami módon.

— Az amerikaiak mindig ilyenek, mindig csinálnak valami propagandát — válaszolta Mr. Patel, aki világlátásban hűséges India-párti volt.

— Mindenhol van jó és rossz — mondta Prabhupāda. — Kṛṣṇa azt mondja: *manuṣyānām sahasreṣu*. Ezer és ezer ember közül alig akad egy is, akit érdekel, hogy tökéletessé tegye az életét. Ez a Kali-yuga.

Körülbelül öt perccel hét előtt Śrīla Prabhupāda a tengerpartról visszasétált a Hare Kṛṣṇa Földre. Ahogy közeledett, megpillantotta az ISKCON-szálloda masszív tornyait és a még magasabb, még hatalmasabb templomkupolákat. Az épület még nem volt kész, de a munka nagy részét már befejezték. A templom kupoláit még be kellett vonni márvánnyal, és az épületeken is sok tennivaló volt. Prabhupāda már a megnyitót fontolgatta, de az építésvezető, Surabhi Mahārāja késésről beszélt. Így aztán a megnyitó időpontja bizonytalan maradt.

Prabhupādának megannyi gondot okozott már ez a föld, amióta 1971-ben először megpróbálta megvásárolni N. úrtól. Mennyien próbálták megakadályozni, hogy megszerezze az építési engedélyt! Most közel volt a diadal — a *mūrtik*, Rādhā-Rāsavihārī avatása India

egyik legcsodálatosabb templomában. Śrīla Prabhupāda továbbra is utazott a világban és terjesztette mozgalmát, de rendszeresen visszatért Bombayba. ő látta, ha a munkások lassan dolgoztak, és tudta, hogy néha becsapják, még ha a saját emberei nem is mindig tudtak róla. Ez alkalommal, ahogyan máskor is tette, ott maradt egy rövid ideig, tanácsokat adott, aztán továbbutazott.

Rādhā-Rāsavihārīt még mindig abban az ideiglenes barakkban imádták, amelyet a *bhakták* 1971-ben állítottak fel. A fényűző templomépület a szerény barakk mögött magasodott, hirdelve, hogy Rāsavihārī hamarosan új palotájába költözik.

Amikor visszatért az ISKCON-birtokra, Śrīla Prabhupāda ismét a *mūrtik* elé járult, s gyönyörködött elbűvölő szépségükben. Szavaiból néha nyilvánvaló volt, hogy a világ összes *mūrtija* közül ők a legkedvesebbek számára. Rādhā-Rāsavihārīnak tett ígérete, hogy csodálatos templomot épít Nekik, hamarosan valóra válik, néha azonban kételkedett, vajon meg fogja-e élni. Nyolcvanegy éves volt, és állandó betegségek gyötörték.

Természetesen a halál fenyegetése nem lepte meg; komoly rohamokon esett át már 1965-ben is, amikor Nyugaton prédikálni kezdett. Gyakran említette meg, hogy visszavonul, de tanítványai nehezen tudták elképzelni. Igen, be kell fejezniük a munkát, amint csak lehetséges, mihamarabb meg kell nyitni a templomot, és igen, biztosítani kell Prabhupāda számára, hogy visszavonulhasson és végre befejezhesse *Śrīmad-Bhāgavatamját*. De Kṛṣṇa természetesen meg fogja engedni, hogy velük maradjon és lássa legalább két vagy három létesítmény felépítését.

Minden hónapban másik GBC embere maradt Prabhupādával, hogy titkáraként szolgálják, s hogy Prabhupāda közvetlenül taníthassa őket, s hogy együtt lehessenek vele. 1977 januárjában Rāmeśvara Swami volt soron. Prabhupādának végtelen örömet okozott s egészen felüdült, amikor egy reggel Rāmeśvara lépett a szobájába, miután Los Angelesből egyenesen Bombayba repült. Prabhupāda gyakorlott ISKCON-vezetőnek tartotta Rāmeśvarát, aki különösen a Kṛṣṇa-tudatos irodalom nyomtatásához és osztásához értett, amely Prabhupāda számára a legfontosabb prédikálás volt.

Prabhupāda érdeklődésére Rāmeśvara Swami arról beszélt, hogy Amerikában támadást intéztek a Kṛṣṇa-tudatos mozgalom ellen. Śrīla Prabhupāda már tudott erről, és valójában ez volt az az „összeesküvés”, amelyre reggeli sétáján utalt. Egy szektaellenes mozgalom lépett fel ellenük rendkívül támadóan, s egy kalap alá vette a Hare Kṛṣṇa mozgalmat más új mozgalmakkal. Śrīla Prabhupāda jól ismerte az „átprogramozók” tevékenységét: elrabolták a *bhaktákat* és erőszakkal fogva tartották őket. Prabhupāda megmutatta, hogy nem tart tőlük. Biztosította a *bhaktákat*, hogy Kṛṣṇa megvédi őket, és hogy végül minden az ő javukat fogja szolgálni.

A legjelentősebb csata, amely hónapok óta aggasztotta Śrīla Prabhupādát, egy bírósági ügy volt New Yorkban, ahol a templom vezetőjét, Ādi-keśava Swamit azzal vádolták, hogy szuggesztióval tartja a *bhaktákat* a templomban. Két nagykorú *bhakta* szülei feljelentést tettek, miután a bérelt átprogramozók sem tudták megtörni a két *bhakta* elszántságát a Kṛṣṇa-tudatban. A szektaellenes hadjárat szellemében a legfőbb államügyész helyettese vezette az ügyet, és minden jogi és állami lehetőséget felhasznált a maga oldalán. Bár a civilek, a szabad akarat hívei elítélték őket és biztosították a *bhaktákat*, hogy az ellenfél sohasem nyerheti meg a pert, a kilátások félelmetesek voltak. A per megkérdőjelezte a Hare Kṛṣṇa mozgalom jogát mint hiteles vallás, és megkérdőjelezte felnőtt hívők jogát arra, hogy a mozgalomban maradjanak szüleik akarata ellenére is. Azt is felvetették, hogy a Hare Kṛṣṇa mozgalom tagjai saját választásuk alapján léptek-e be a mozgalomba vagy pszichológiai befolyással, „agymosással” tartották őket fogva. Amikor Śrīla Prabhupāda először hallott erről az ügyről, egy Vṛndāvanából küldött levelében válasza olyan volt, mint az illúzió erőszaka ellen csatába hívó harsonaszó.

Arra a kérdésre válaszolva, hogy mozgalmunk hiteles-e, használhatod a következő érveket: A *Bhagavad-gītānak* számtalan kiadása létezik. Könyveink régebbiek, mint a Biblia. Indiában

több millió Kṛṣṇa-templom van. Olvassák el a könyveinket a bírák és az esküdtek, és hallgassák meg a tudósok és az egyetemi tanárok véleményét! A második ponttal kapcsolatban, mely szerint a szülők ítélkeznek a gyermekeik felett, íme néhány ötlet. Szeretik a szülők, hogy a gyermekeikből hippik lesznek? Miért nem akadályozzák meg? Szeretik a szülők, hogy gyermekeik prostitúcióba és önmérgezésbe merülnek? Miért nem ezt akadályozzák meg?

Most már érzik a mozgalom jelentőségét. Régebben azt gondolták: „Ezek az emberek csak megjelennek, aztán eltűnnek”, de most látják, hogy maradunk. Most tüzet gyújtottunk. Ez égni fog és nem lehet megállítani. Hozhatsz óriási tűzoltóbrigádokat, de a tüzet nem lehet eloltani. Az agyimosó könyvek már ott vannak. Még ha kívül el is olthatják, belül tovább ég. A mi első osztályú hadjáratunk a könyvosztás. Menjetek házról házra! Igazi háború ez most. Kṛṣṇa minden védelmet meg fog adni nektek. Énekeljétek hát a Hare Kṛṣṇát és harcoljatok!

Bombayban Rāmeśvara Swami elmondta Śrīla Prabhupādának, hogy az egész országban professzorok és teológusok fogtak össze, hogy megvédjék a Kṛṣṇa-tudatot a New York-i per során, és hogy sok ügyvéd és pszichológus támogatását is megnyerték.

Śrīla Prabhupāda elmagyarázta, hogy a materialisták leginkább amiatt háborodtak fel, hogy a Kṛṣṇa-tudatos mozgalom szilárdan ellenzi a tiltott szexuális életet, a húsevést, az alkoholt, a kábítószereket. Számukra annyira megdöbbentő, hogy valaki lemond ezekről a dolgokról, hogy nem tudták elhinni, hogy hiteles lelki tapasztalat hatására tettek így. Egy korábbi perre hivatkozva Śrīla Prabhupāda azt mondta: „Németországban is azzal vádoltak minket, hogy egy öregember ül New Yorkban, és kihasználja ezeket a fiúkat és lányokat, hogy pénzt csináljanak neki. Úgy gondolkoznak, hogy van valamilyen szuggesztívós képességem, és ezzel hatalmamba kerítettem ezeket az embereket — pénzt szereznek, én pedig élvezem.”

Śrīla Prabhupāda visszaemlékezett arra, hogy 1969 elején, amikor a Los Angeles-i templom vásárolt néhány autót és a *bhakták* száma gyarapodott, a szomszédok irigyek lettek. Prabhupāda hívta őket, hogy éljenek ők is a Kṛṣṇa-tudatos közösségben, de mindig azt válaszolták, hogy nem. Prabhupāda azt mondta, hogy minél nagyobb port kavar az ellenkezés, annál híresebb lesz a Kṛṣṇa-tudat. Azt is elmagyarázta, hogy az emberek erőteljes prédikálására reagálnak így.

— Nem tudjátok, hogyan kell szembeszállni az ellenséggel — mondta Śrīla Prabhupāda. Lendületes, vitatkozó hangulatban volt, lelkesen mutatta meg a tanítványainak, hogyan győzzék le az ellenfelet. Néha *simha* („oroszlán”) guruként jellemezte lelki tanítómesterét, és most őt is hasonló harcos szellemben láthatták a *bhakták*.

— Minél nagyobb az ellenkezés — mondta —, annál jobban kell védekeznünk.

— Az agyimosással kapcsolatban — mondta Rāmeśvara — azt állítják, hogy a mi életformánk oda vezet, hogy elszigeteli a *bhaktát* a világtól.

— Igen — mondta Prabhupāda. — Gyűlölünk közéték keveredni. Egyetlen úriember sem keresi naplopók társaságát. A varjak nem szeretnek kacsákkal és fehér hattyúkkal élni, a fehér hattyúk pedig nem szeretnek a varjakkal élni. Ez a természetes megoszlás. A hasonló tollú madarak verődnek egy csapatba.

— Felsoroltak öt vagy hat feltételt, amely ha jelen van, mondják, megfelelő a légkör az agyimosásra. Azt mondják, ezeket a körülményeket teremtjük meg a tagjaink számára.

— Igen. Agyimosunk: a rosszról a jóra. Ez a dolgunk. Kimosunk az agyból minden gazemberséget. Az agyatok tele van szennyes dolgokkal — húsevés, tiltott szex, szerencsejáték. Mi kimossuk ezeket. Nem szoktad takarítani a szobádat? Az helytelen dolog? Ki vádolhat, ha tisztára mosod a szobádat? De ti, csirkefogók, felelősségre vontok minket: „Miért takarítjátok el ezt a szemetet?” Mi eltakarítjuk a szemetet, ti pedig tiltakoztok. Ilyen intelligensek vagytok. Az intelligens ember eltakarítja a szemetet. Ez a civilizáció törvénye, a megtisztítás. Mi ezt tesszük.

— A védikus kultúra szerint ti valójában érinthetetlenek vagytok. Most eljöttünk, hogy megérintsünk benneteket. Ezért meg kell mosakodnotok — először meg kell mosakodnotok. Az indiai kultúra szerint a kutya érinthetetlen, de nektek a legjobb barátotok. Emiatt aztán

érinthetetlenek vagytok. Meg kell hát mosnunk az agyatókat! Nem érthetitek meg Kṛṣṇát, ha nem mossuk ki az agyatókat. Madarat tolláról, embert barátjáról. A kutyaival alszotok, vele esztek, a kutya a legjobb barátotok, akkor mik vagytok? Ki kell benneteket jól mosni, jól meg kell súrolni titeket!

— De azzal érvelnek — folytatta Rāmeśvara —, hogy Amerikában az az elvárás, hogy műveltté válj a különféle területeken — tudomány, zene, művészet, irodalom. Ezt kívánja meg a kultúra és a műveltség, s ez a reneszánszkori Európából származik. De itt a Hare Kṛṣṇa mozgalomban mi elszigeteljük magunkat ezektől a dolgoktól, és csak egyféle könyvet olvasunk — Kṛṣṇa-irodalmat.

— Az a kultúra nem kultúra. Amint változtatsz rajta, azt jelenti, hogy az nem kultúra, hanem *mano-dharma*, elmebeli kitaláció. Igen, véget akarunk vetni az ostobaságoknak. Ez a küldetésünk. Akik intelligensek, elfogadták. Te is fogadd el!

— Azt mondják, ha azt állítjuk, hogy az embereink úriemberek, miért mennek ki a repülőterre és miért zaklatják az embereket?

— Nem zaklatják, tanítják őket! Ha a tolvajnak azt mondod: „Kérlek, ne legyél tolvaj!”, zaklatásnak fogja tekinteni. Pedig csak jó tanács.

— Azt mondják, hogy ez a magánélet megsértése. Mindenkinek joga van ahhoz, hogy úgy gondolkodjon, ahogy akar.

— Igen. Ezért hát nekem is jogom van így gondolkodni és könyveket árulni.

— Ha nem akarok hallani a filozófiádról, miért erőszakolod rám?

— Ez nem erőszak. Ez egy jó filozófia. Hívunk mindenkit: „Fogadd el! Hasznodra lesz!” És tényleg hasznukra válik. Javukra szolgál mindazoknak, akik elolvassák. És ti, ti miért hirdetitek hatalmas plakátokon: „Gyere és vásárolj!”? Hmm? Miért erőszakoljátok ránk úgynevezett kiváló áruitokat? Miért csináljátok?

A csata oda-vissza folyt, órákon keresztül. Rāmeśvara felhozott minden vádat a Kṛṣṇa-tudatos mozgalom ellen, Śrīla Prabhupāda pedig sorra megsemmisítette őket. Prabhupāda „gyerekesnek” és „ostobának” nevezte az érveket, és szigorúan megbíráltta a materialista gondolkodást, amelyből fakadtak. A *sāstra* és a logika alapján bebizonyította, hogy az *abhaktáknak* nincsenek jó tulajdonságaik, s az Isten-tudat hiányában alacsonyabb szinten állnak, mint az állatok. Azt mondta, egy ilyen ember nincs abban a helyzetben, hogy ítélkezessen, és ha bírászkodik, az csak azt mutatja, hogy tudatlan, s nem ismeri az élet igazi célját.

Prabhupāda egészen belemerült a vitába, hogy megvédelmezze a Kṛṣṇa-tudat mozgalmát. Élvezte, hogy harcolhat az Úr Caitanya nevében. Természetesen főképp tanítványai okulására beszélt, de ezen túl minden élőlény iránt érzett részvéte is nyilvánvaló volt, és az, mennyire a Kṛṣṇa-tudatos mozgalomnak szentelte az életét.

Rāmeśvara folytatta:

— A keresztények azzal érvelnek, hogy a Biblia szerint ha Isten azt akarta volna, hogy Kṛṣṇában higgyünk, mondta volna a Sinai hegyen, és mondta volna Jézus Krisztuson keresztül. De Jézus azt mondta: „Én vagyok az egyetlen út.”

— Ez így van. De Jézus Krisztus nem mondott nektek többet, mert ti csirkefogók vagytok. Még azt az egy utasítást sem vagytok képesek követni, hogy „ne ölj”. Ez nem Jézus Krisztus ostobasága. De ti olyan gazemberek vagytok, hogy nem tudjátok megérteni őt. Ezért elkerült benneteket, csirkefogókat. Mert mondhat bármit, ti nem követitek. Mit érthettek hát meg? Ezért aztán nem beszélt többet.

— Azt hiszem, sorra vettünk minden ellenérvet — mondta Rāmeśvara.

— Az ellenérvek nem valami erősek — vonta le a végkövetkeztetést Śrīla Prabhupāda. — Ez az egész csak Kṛṣṇa terve, hogy lehetőséget adjon nekünk az előretörésre. Ez ismertté tesz majd bennünket.

A támadásuk, mondta, csak egy újabb lehetőség a prédikálásra. De ahhoz, hogy kellőképpen meg tudják védeni magukat a bírósági ügyek és a többi komoly támadás során, a *bhaktáknak* tudniuk kell, *hogyan* prédikáljanak. És lelkiileg erősnek kell lenniük. Felkészítette embereit, éjjel-nappal beszélt velük.

Bhubaneswar

1977. január

Egy hónap múlva Śrīla Prabhupāda másik GBC-embere, Satsvarūpa dāsa Goswami váltotta fel Rāmeśvara Swamit, ő lett Prabhupāda titkára egy hónapra.

— Śrīla Prabhupāda — mondta egy nap Satsvarūpa, miközben Prabhupādával a szobájában üldögélt —, amikor idejöttem, Rāmeśvara Mahārāja azt mondta, hogy beszéltél arról, hogyan kerül hatalomra a Kṛṣṇa-tudat Amerikában. Nehezen tudom elképzelni, mert most épp az ellenkezője történik.

— Ez igaz — felelte Śrīla Prabhupāda —, de még csak most eresztett gyökeret. Ha öntözitek és véditek, akkor gyümölcsöt fog hozni. Meg kell védenetek. Az embereknek hallaniuk kell rólunk a könyveinken keresztül, és nekünk beszélnünk kell a könyvekről.

— Ez tehát nem történik egyik napról a másikra?

— Nem. Lassanként nő majd. A mag ott van. Most védelmezzétek azzal, hogy egyre több és több könyvet juttattok el minden házba!

Prabhupāda ismét a közelgő New York-i bírósági perről beszélt:

— Legalább mondjátok nekik, hogy olvassák el a könyveinket! — mondta. — Ez a mi védőbeszédünk. A mi védekezésünk, hogy először is olvassátok el ezeket a könyveket és adjátok elő a vádakat. Olvassátok el ezt és aztán ítélezzetek! Adjátok oda nekik mind a nyolcvannégy könyvet!

Śrīla Prabhupāda egészen izgatott lett arra a gondolatra, hogy a bírák és az ügyvédek elolvassák minden könyvét. Teljesen komolyan gondolta és kitartott amellett, hogy a *bhakták* vegyék rá a bíróságot: olvassák el a könyveket, mint törvényes bizonyítékokat. Śrīla Prabhupāda folytatta:

— Kṛṣṇa azt mondja: *sarva-dharmān parityajya*: „Hódolj meg Előttem, és adj fel minden más vallást!” Most felmerülhet a kérdés: „Miért kéne meghódnunk?” Akkor vitatkozhattok, és három évig tarthat a vita. Végül oda fogtok eljutni: Ki isten? Mi a teremtés? Mi a helyzeted? Miért kell meghódnod? És így tovább és tovább és tovább. Mít gondolsz?

— Igen, be kell mutatnunk a könyveinket, ha csak lehetséges — mondta Satsvarūpa. — Írok egy levelet New Yorkba és megírom nekik, hogy ez fontos.

— Vigyék el ezeket a könyveket a bíróságra! — mondta Prabhupāda. — Egyszer Kalkuttában volt egy nagynevű ügyvéd, Mr. Ghosh. Egy per alkalmával egy halom könyvet hozott, hogy érveit alátámassza. A bírák a barátai voltak, s finoman élcelődtek vele: „Óh, Ghosh úr, elhozta az egész könyvtárat?” „Igen, uraim, hogy törvényre tanítsam önöket!” — Śrīla Prabhupāda nevetett és megismételte: — „Igen, uraim, hogy törvényre tanítsam önöket!”

Prabhupāda azt akarta, hogy tanítványai ugyanezt a logikát alkalmazzák a New York-i pernél. Ha a bíró ellenkezik és azt mondja: „Miért hoztatok ennyi könyvet, miért zavartok vele?”, a *bhaktáknak* azt kell válaszolniuk: „Hallania kell. Lehet, hogy tizenkét évig fog tartani, de meg kell hallgatnia. Ez a törvény.” Nehéznek tűnt, de a *bhakták* tudták, hogy meg kell próbálniuk. Ez volt Śrīla Prabhupāda utasítása ebben az ügyben.

— El kell mondanunk — mondta Śrīla Prabhupāda —, hogy soha nem próbálkoztunk agymosással. Hitelesen, pontosan a *śāstra* szerint cselekedtünk. Itt a bizonyíték. Nem találtunk ki semmit. El kell hát olvasniuk az összes könyvünket. Azt hiszem, így kell védekeznetek.

— A védelmi beszédünk már meg van írva a könyvekben — szúrta közbe Hari-śauri.

— Bizonyos részeket olvassanak el? — kérdezte Satsvarūpa. — Vagy azt kell mondanunk, hogy el kell olvasniuk minden könyvünket?

Prabhupāda felkiáltott:

— Mindet! Sorról sorra. Védelmi beszédünk nyolcvannégy kötetből áll.

— De azt fogják mondani — mondta Guru-krpa Swami —, hogy ha elolvassák ezeket a könyveket, ők is agymosottak lesznek.

— Ez a kötelességem — mondta Prabhupāda. — Te megpróbálsz agymosni engem, én pedig megpróbállak agymosni téged. Így megy ez. Ez a verekedés. Ez birkózás. Te próbára teszed a te erődet. Én próbára teszem az én erőmet. Másképp mitől lenne harc? Jogod van arra, hogy ne érts velem egyet. Nekem jogom van arra, hogy ne értsek egyet veled. Akkor most döntsünk!

Māyāpur

1977. február 7.

Több mint nyolcvan bengáli *gurukulás* fiúcska és száz másik *bhakta* üdvözölte Prabhupādát *kīrtanával* a Māyāpur Chandrodaya Mandir főkapujánál. Az egész ISKCON-föld virágozni látszott, s a frissen festett templomépület úgy ragyogott, mint a hajnal első vörös sugarai. Az új, hosszú lakóépület már csaknem elkészült.

— Haza, vissza Istenhez — mondta Prabhupāda halkán, amint autója befordult a kapun és lassan továbbgördült a templom felé.

Később első emeleti szobájában ülve Prabhupāda megdicsérte a *bhaktákat*, amiért ilyen széppé varázsolták a földeket. Virágok százai díszítették szobáját, mint egy pompás kertet.

— Ezek a virágok jelentik első sikereket — mondta Prabhupāda, s nagy meglepődöttséggel és örömmel dőlt hátra, amelyet mindig érzett, ha szeretett Māyāpurjában volt.

— Kṛṣṇa szolgálatáért elterveztek valamit, és ő nagyon örül — mondta. — Virágokat akarunk Kṛṣṇa szolgálatához, és Kṛṣṇa megadja nekünk. *Mindent* Kṛṣṇának akarunk, nem saját érzékkielégítésünkre. Annyiféleképpen törekedhetünk Kṛṣṇa szolgálatára — s ez Bhaktisiddhānta Sarasvatī ajándéka.

Később Śrīla Prabhupāda elindult, hogy megnézzék az új épületet — Nyugat-Bengália leghosszabb épülete, jegyezte meg Jayapatāka Swami, több mint hétszáz láb hosszú. Śrīla Prabhupāda azt mondta, úgy fest, mint egy vonat. Szemügyre vett minden egyes szobát, és kijelentette, hogy el kell készülniük a fesztiválra. A verandán végigsétálva megjegyezte:

— Óh, ez éppen olyan, mint az Ötödik sugárút!

A következő néhány nap csendes volt. Prabhupāda a kora délelőtti órákban a tetőn, több száz cserepes növény között üldögélt, miközben megmasszírozták. Egy nap a szobája előtt kihajolva a veranda korlátján lenézett a tisztásra, ahol egy *matajī* épp virágokat szedett a *mūrtiknak*.

— Ez valóban templom — mondta —, mindig történik valami. És minden egyes virággal, amit leszed, fejlődik egy kicsit a lelki életben.

Prabhupādának különösen örömet okozott, hogy a Māyāpur Chandrodaya Mandir örökké nőtt és fejlődött. Szerette nézni a verandáról, ahogy a vendégek érkeztek, ahogy a *bhakták* dolgoztak s új tervek valósultak meg.

De betegsége makacsul folytatódott — a *pitta* és a *vāyu* (epe és levegő) egyensúlyhiánya, mondta. Egy reggel, amikor szolgája megkérdezte, hogy érzi magát, azt válaszolta: „nagyon rosszul.” De néha egy-egy ilyen „nagyon rossz” reggel után később sokkal jobban érezte magát.

A *bhakták* nem anyagi módon gondoltak Prabhupāda betegségére, mégis aggódtak miatta. Az évek során Prabhupāda egészségi állapota többször fordult válságosra, és a *bhakták* tudták, hogy ezek a betegségek transzcendentálisak, közvetlenül Kṛṣṇa irányítja őket. Amikor 1974-ben Vṛndāvanában nagyon beteg volt, azt mondta, az az oka, hogy tanítványai nem követik szigorúan a Kṛṣṇa-tudat szabályait és alapelveit. Tanítványai tudták, hogy szigorúan engedelmessé kellé válniuk az utasításainak, ha valóban törődni akarnak az egészségével. Továbbra is kockázatot vállalt — egyre több tanítványt fogadott el, utazott és prédikált —, de nekik nem szabad úgy viselkedniük, hogy az problémát okozzon az egészségében. A legtöbb *bhakta*

szeretett úgy gondolkodni, hogy Prabhupāda egészsége hamarosan javulni fog. És maga Śrīla Prabhupāda nem beszélt sokat a dolgról; túlságosan lefoglalta a Kṛṣṇa-tudatos mozgalom terjesztése.

Megérkezése után néhány nappal Prabhupāda autóval és komppal Navadvīpába utazott, hogy meglátogassa istentestvére, Bhaktirakṣaka Śrīdhara Mahārāja *āśramáját*. Amiközben felfelé lépdelt a meredek kőlépcsőn, lábai hirtelen összeesektek, s ő összeesett. Szerencsére Hari-śauri a közelében állt, s elkapta. Két héten belül már másodjára történt meg. Mindkét alkalommal lelkesen prédikált, s csak folytatta útját, anélkül hogy említést tett volna az esetről.

Egy nap közvetlenül reggeli után Prabhupāda a verandán ülve végigpásztázta szemével Māyāpur földjét. Aztán Hari-śaurihoz fordult, s így szólt:

— Tulajdonképpen az sem baj, ha most nyomban meghalok. Mindent megalapoztam, és ha most mindent szépen irányítanak és továbbviszik a programokat, amelyeket elkezdtem, minden sikeres lesz.

Hari-śauri zavarba jött attól, amit hallott, és nem szólt semmit. Prabhupāda folytatta:

— De azért szeretném befejezni ezt a *Śrīmad-Bhāgavatamot*.

Már csak egy hét volt hátra Gaura-pūrṇimāig, s minden este bengáli zarándokok ezrei látogattak az ISKCON-központba. Beözönlöttek a templomszobába *kīrtanára* és Rādhā-Mādhava *darśanájára*, aztán megnézték az ISKCON fotókiállítását. Ez volt minden idők legnagyobb és legjobban megszervezett māyāpuri fesztiválja. Az amerikai támadások dacára az Úr Caitanya mozgalma elárasztotta a világot a *saṅkīrtana* hullámaival, és a minden földrészről összesereglett több mint ötszáz *bhakta* a növekvő Kṛṣṇa-tudatos mozgalom egészségét bizonyította.

Rāmeśvara Swami Prabhupāda könyvgyártásának legújabb számadataival tért vissza. Csupán angolul Śrīla Prabhupāda 43 450 000 példányban jelentetett meg könyveket és magazinokat. Összesen huszonhárom nyelven adták ki Prabhupāda könyveit (köztük oroszul is), 55 314 000 példányban, amelynek már több mint kilencven százalékát kiosztották. Rāmeśvara egy új könyvet is hozott Śrīla Prabhupādának: a *Śrīmad-Bhāgavatam* Kilencedik Énekének első kötetét, amely épp akkor került ki a nyomdából. Rādhāvallabha jelentette, hogy legközelebb olyan hatalmas példányszámban nyomtatják *Az Eredeti Bhagavad-gītāt*, hogy a nyomtatáshoz szükséges papírt hetvenhat tehervagonnak kell szállítania. Prabhupāda és a *bhakták* nevettek az elképesztő számok hallatán.

Prabhupāda köszönetet mondott a *bhaktáknak* fáradtságos munkájukért.

— Ez Guru Mahārājám áldása — mondta. — ő ezt akarta. És mivel mi megpróbáljuk véghezvinni, minden áldását megadja.

Śrīla Prabhupāda továbbra is nagyon tevékeny maradt: bátorította a *bhaktákat*, írt, prédikált. Azonban nem sokkal azután, hogy a teli buszok megérkeztek a *bhaktákkal*, ismét nagyon megbetegedett. Szoros napi programját egyre nehezebben tudta követni, de folytatta.

A GBC megkezdte háromnapos éves gyűlését, és minden este találkozott Prabhupādával. Meghallgatta és kis változtatásokkal jóváhagyta javaslataikat. A GBC listáján a legutolsó pont az volt, hogy minden templom tartson huszonnégy órás *kīrtanát* Prabhupāda betegsége miatt. Ezt tették a *bhakták* akkor is, amikor 1974-ben beteg volt.

— Igen — mondta Prabhupāda, mikor meghallotta a határozatot —, a szent név az egyetlen ellenszer minden betegségre.

Csaknem két héttel később — Prabhupāda még Māyāpurban tartózkodott — a New York-i per végkifejletéről olvashattak a *The Times of India* címlapján. Amikor megkapták a lapot, Tamāla Kṛṣṇa Goswami egy példánnyal azonnal Prabhupāda szobájába indult, s Prabhupāda kérésére felolvasta a cikket.

A HARE KṚṢṆA MOZGALOM HITELES VALLÁS

Washington, március 18. Tegnap a New York-i Legfelsőbb Bíróság elnöke hiteles vallásnak nyilvánította a Hare Kṛṣṇa mozgalmat. Elvetette azt a két vádat, mely szerint a mozgalom

vezetői „törvénytelenül fogva tartanak” embereket és „erőszakot is alkalmaztak.” A vádat egy dühös szülő nyújtotta be, aki szerint fiát és egy másik hívőt jogellenesen fogva tartott a mozgalom, s agymosták őket. „A bíróság elé került ügyben a központi és alapvető kérdés az volt — mondta a bíró, aki elutasította a vádat —, hogy az eset állítólagos áldozatai és a vádlottak szabad választásuk szerint gyakorolhatják-e a jövőben vallásukat, s ezt messzemenően igennel kell megválaszolni.” John Leahy bíró a következőket nyilatkozta: „A Hare Kṛṣṇa mozgalom hiteles vallás. Gyökerei Indiában erednek, és több ezer éves múltra tekint vissza. Merril Kreshower és Edward Shapiro maga dönthet, hogy követik-e ennek a hitnek a tanait, és erre vonatkozó elidegeníthetetlen jogukat nem tiporjuk el. Fenn kell tartani az egyház és az állam különállóságát. A törvények, s nem pedig az ember nemzetének kell maradnunk. A főügyész felszólamlása és vádirata közvetlen és égbekiáltó megsértése volt az alperesek állampolgári jogainak.” A bíró elmondta, hogy a törvénytörés számára úgy tűnt, „az emberek helytelen, jelentéktelen feltételezésre alapozzák vádjaikat, hogy aztán végül téves következtetésre jussanak. A jegyzőkönyv egyetlen vallomást sem tartalmaz megtévesztésről vagy csalásról a vádlottak részéről.” „A vallásszabadságot nem szabad korlátozni, csupán mert valamely hit vagy vallásgyakorlat eltér a hagyományostól, vagy mert a társadalom nagy része vagy a nagyobb hagyományokkal rendelkező vallások nem fogadják el. E lehetőség és szabadság nélkül, hogy az ember követhesse saját lelkiismeretének szavát Isten keresése során, a vallásszabadság joga üres szólam lesz, ellentétben az alkotmányban lefektetettekkel. Ez a próbálkozás, akár egyenes, jóindulatú törekvés, akár nem, világos és élő veszélyt jelent állampolgáraink alapvető és örökké megkívánt jogára, a vallásszabadságra nézve.” A Hare Kṛṣṇa mozgalmat számtalan csoport támadta a közelmúltban. A bírói döntéstől azt várjuk, vessen véget a zaklatásnak, amelynek az elmúlt hónapok során a mozgalom ki volt téve.

— Sikerrel járt hát a küldetésem — mondta Śrīla Prabhupāda. — 1965-ben mentem oda. Most, tizenkét év után elismerik. Egyedül kóboroltam az utcán, könyveket cipelve. Senki sem törődött velem. Kṛṣṇa mindig csodálatos. ő a legcsodálatosabb személy, s minden csodára képes.

Śrīla Prabhupāda elismerő megjegyzésekkel nyugtázta a bíró ítéletét. Azt mondta, attól tartott, hogy az ügy tizennégy évig is elhúzódhat, és még tizennégy órát sem vett igénybe. Kṛṣṇa olyan csodálatos!

* * *

Március 22.

Az idősebb *bhakták* úgy érezték, hogy Prabhupāda túlságosan beteg ahhoz, hogy utazzon, és hogy Māyāpurban kellene maradnia, hogy meggyógyuljon. Amellett Bombayból ellentétes hírek érkeztek. Surabhi Swami időt akart, mert tudta, hogy Prabhupāda lakrésze még nincs készen, így táviratozott Prabhupādának, s megkérte, hogy még ne jöjjön. De Girirāja és a többiek már megszervezték Śrīla Prabhupādának egy prédikálóprogramot egy *paṇḍālon* a bombayi Azab Maidanen, s Girirāja levelében meghívta Prabhupādát. Prabhupāda a prédikálási lehetőségeket figyelembe véve úgy döntött, hogy megy. Táviratot küldött a titkárával Bombayba.

PRABHUPADA KEDDEN 13.50-KOR ÉRKEZIK. BÁRMILYEN ÁLLAPOTBAN IS VANNAK, KÉSZÍTSÉTEK EL A SZOBÁKAT.

Ám amikor Prabhupāda megérkezett Bombayba, annyira gyenge volt, hogy nem tudott lejönni a repülőgép meredek lépcsőin. A repülőgép személyzete hidraulikus liftet kerített, s annak segítségével tudott csak leszállni. Amikor földet ért, néhány *bhakta* segített neki járás közben. Bár gyengének tűnt, ragyogóan mosolygott, amikor meglátta a repülőtéren rá váró *bhaktákat*.

A Hare Kṛṣṇa Földön mindenhol lázasan folyt a munka, amint vagy kétszáz szakmunkás szorgalmasan dolgozott a templom-szálloda együttesén Surabhi Swami és segítői felügyelete alatt. Egy tucat ember vöröskő lapokat vágott, hogy befedjék vele a szálloda beton földemzetét;

csaknem ötven munkás fejtette a márványt kalapácsokkal, díszes oszlopokat és boltozatokat faragtak a templom számára, a színházépületen pedig kőművesek és belsőépítészek dolgoztak. A munka nagy részével elkészültek már, mégis minden csupasznak tűnt, mint a csontok hús nélkül. A szállodának nem voltak ajtói és ablakai, természetesen nem voltak bútorok és függönyök, és leginkább a templom tűnt befejezetlennek. A munkabrigádok gyorsan dolgoztak, főként Śrīla Prabhupāda szobáin az egyik szállodai torony legfelső emeletén.

Amint Śrīla Prabhupāda belépett gyönyörű szobáiba Hare Kṛṣṇa Földön, megjegyezte, hogy senki sem tud túltenni Surabhi Swamin.

— Azt hiszem, sehol a világon nincs még egy ilyen hely, ahol lakhatnék — mondta. — Los Angeles és New York hatalmas városok, aztán London, Párizs — de senki nem tud felmutatni ilyen pompás királyi palotát.

Amikor megnézte, hogyan rendezték be az egyik nagy szobát, hogy minden tevékenységét kényelmesen végezhesse benne, Śrīla Prabhupāda így szólt:

— Ez olyan, mint a szobám a Rādhā-Dāmodara templomban. Az egyik sarokban írok, a másikban üldögélek, a harmadikban *prasādamot* eszem.

Az összehasonlítás különös volt, hiszen a szoba a Rādhā-Dāmodara templomban egy aprócska kamra volt; ám Prabhupāda valahogyan mégis látott közöttük kapcsolatot: a kezdet Vṛndāvanában s a végkifejlet Bombayban. Mindkét helyen ugyanaz a személy volt, aki alázatosan evett egy kevés *prasādamot*, írta a könyveit, és nagyralátó terveket szőtt a Kṛṣṇa-tudat terjesztésére.

Śrīla Prabhupāda Dr. Sharmával és néhány tanítványával bombayi napirendjéről beszélgetett. Azt mondta, le akar jönni *darśanára a mūrtikhoz*, és hetente egyszer, vasárnap leckét akar tartani. Különleges esetekben — de csak ritkán — egy-egy látogatót is fogad majd a szobájában.

— Az emberek — mondta — meglátogatnak és megkérdezik tőlem: „Hogy vagy? Hogy érzed magad?” És akár fél órát is maradnak. Mi értelme erre vesztegetni az időt: „Hogy vagy?” Mindenki tudja, hogy nem vagyok jól.

— Eljöhettek minden reggel a templomszobába — mondta Tamāla Kṛṣṇa Goswami.

— Igen — mondta Prabhupāda. — Ha igazán látni akarnak, akkor ott megtalálják. Láthatnak fél órán keresztül. Nincs szükség arra, hogy beszéljünk. „Hogy vagy? Hogy érzed magad?” Ez nem beszélgetés.

— Ehelyett vehetnek néhányat a könyveinkből a földszinten — mondta Gargamuni Swami.

— Igen — bólintott Prabhupāda helyeslően. — Csak rabolják az időmet. Többé nem akarok ilyen kérdésekre válaszolni: „Hogy vagy?” — Ha időt és energiát takarít meg, mondta, többet dolgozhat könyvein. A *bhakták* biztosították, hogy mindenki tiszteletben fogja tartani ezt a napirendet, és boldogok lesznek, hogy a Tizedik Éneken dolgozik.

— Azt hiszem, mától képes leszek dolgozni — jelentette ki Prabhupāda. — Most nagyon jó helyem van, és teljes szabadságom. Nem lehet semmi akadály.

Azt, hogy Prabhupāda többé nem megy reggeli sétára, nem is kellett mondani. Mindenkit közlőre érintett, hogy Śrīla Prabhupāda új életmódot követ, reggeli séták nélkül és nagyon kevés leckével. Néhányan azt javasolták, hogy sétálhatna a tetőn, de még az is túl megerőltetőnek tűnt.

Prabhupāda megpróbált elkerülni bizonyos szervezési ügyeket, de sokszor hiába. Így volt ez a bombayi építkezés befejezésének esetében is. Hallotta a munka zaját, és bár néha túl hangos volt, mégis inkább a lassúság zavarta. Néha órákig csendben ült, aztán mondta a szolgálójának vagy a titkárnak, mennyire elkeseríti a késedelem.

— őszinték vagytok — mondta tanítványainak, akik felelősek voltak ezért —, de nincs semmi eszetek. Látom, hogy ez az építkezés nem halad. Csukjam be a szemem? Megtehetem, de érzékeny ember vagyok. Hogyan csukhatnám be a szemem? Mind csak mentségeket hoznak fel.

Śrīla Prabhupādának nem volt állandó orvosa. Időről időre feltűnt egy-egy *kavirāja*, megállapította a betegséget és felírt valami orvosságot. De Prabhupāda nem vette őket túl komolyan. Nem tartotta igazán hozzáértőknek ezeket a *kavirājákat*, és ha a gyógyszer keserű volt vagy valamilyen kellemetlen mellékhatással járt, abbahagyta a szedését. Minden Kṛṣṇán múlt, és ezen egy doktor nem változtatható. Prabhupāda megemlítette, hogy az āyur-védikus és homeopátiás orvosságok viszonylag jók, de mint más világi dolgok iránt, az orvosságok iránt is kevés érdeklődést mutatott.

A napok csendben múltak, kellemes, lágy szellők hűsítették Prabhupāda szobáját. Intelligenciája mindig éles volt és éber, ám egészsége nem javult. Bhavānanda Goswami eljött Māyāpurból és szolgáltatta Śrīla Prabhupādát, de vissza kellett térnie Bengáliába fontos prédikáló munkájához. Śrīla Prabhupāda azt mondta, hogy kétségtelenül Bhavānanda masszírozza a legjobban, és ő viseli legjobban gondját lelki tanítómesterének. De a személyes szolgáló kötelességei nem voltak olyan fontosak, mint a prédikálás.

Prabhupāda többször említette, hogy az ISKCON vezetőinek fel kell készülniük arra, hogy folytatni tudják munkájukat személyes irányítása nélkül is. Egy nap felidézte New Yorkban töltött első évét, aztán hirtelen a jövőről kezdett beszélni.

— Ne rontsátok el! — mondta. — Most rajtatok áll, idősebb embereimen. Bármikor elhagyhatlak benneteket. Az egészségem nincs rendben. Öreg vagyok. Ebben nincs semmi meglepő. Ti, GBC vezetők fiatalok vagytok, amerikaiak, ügyesek. Intelligensek vagytok. Ne rontsátok el hát! Hadd fejlődjön a mozgalom! Olyan sok jó helyetek van. Ne aggódjatok emiatt! És még ha el is megyek, mit veszítetek? Áadtam nektek az ötleteimet, az útmutatásaimat megtaláljátok a könyveimben. Csak észre kell vennetek. Azt hiszem, a magam részéről mindent megtettem. Nem? Így gondoljátok vagy nem?

— Igen, mindent megtettél. De mi az egész *Bhāgavatamot* akarjuk, Śrīla Prabhupāda.

— Meglesz — mondta Prabhupāda. — De még ha nem is teljes, akkor sincs semmi veszve. Ti alkalmasak vagytok rá. Vállalhatjátok a feladatot. Most vállalhatjátok a felelősséget az összes pénzért, hadd szabaduljak meg minden irányítástól. Egyetlen kérésem van: ne rontsátok el! Azért szidtalak néha benneteket, hogy ne rontsátok el.

Prabhupāda azt mondta, hogy ha azt látja, hogy az ISKCON vezetők irányítása alatt minden szépen megy, az boldoggá teszi majd.

— És folytatni fogom a könyvírást. Rendben lesz így?

Azt mondta, nem szükséges ennie többé. Fizikai tevékenységet nem végez, így nincs értelme, hogy rizst és *capātīt* ebédeljen. De *bhaktái* örülnek, ha látják, hogy eszik és ízlik neki a *prasādam*, mondta Girirāja. Ám Prabhupāda ezzel nem törődött. Kijelentette, hogy az agy aktivitását egy kevés gyümölcssel vagy akár csak tejjel is fenn lehet tartani.

Ez a hangulat azonban, amikor visszavonulásról és koplalásról beszélt, sőt arra is célozgatott, hogy meghal, csupán ideig-óráig tartott nála. Nagyon valóságos, gyakorlati és józan hangulatban volt ilyenkor, de hamarosan mással kezdett foglalkozni, s megígérte, hogy nem hagyja abba a törődést tanítványaival, a mozgalommal és a világgal. Egy-egy rövid ideig így beszélt, aztán ismét indulatosan a tudósok és a politikusok ostobaságát hangoztatta.

Śrīla Prabhupāda néha arról is beszélt, hogy elutazik egy olyan helyre, amely elősegíti a gyógyulását. Május volt, s Bombayban tombolt a hőség. Hamarosan megérkeznek a monszunszelek. Fontolgatta, hogy Kasmírba megy, mert az ottani levegő és a víz híres volt arról, hogy jót tesz az egészségnek; de nem találtak megfelelő szállást ott, és túlságosan hideg volt. Aztán egy nap meghívást kapott Srīman Narayantól, Gujarat egykori kormányzójától.

— Vigyáznia kell magára — mondta Srīman Narayan —, remélem, az egészsége javulni fog.

— Óh, ez csak egy öreg gép — nevetett Prabhupāda. — Minél többet javítják, annál rosszabb lesz. De a munkám soha nem hagyom abba. Az folytatódik. Legfontosabb feladatom, hogy megírjam ezeket a könyveket, s ez folytatódik.

Az a néhány indiai vendég, aki jelen volt, egymás után kezdte ajánlgatni a jobbnál jobb gyógyhelyeket: Srinagar, Kasmír, Dehradun, Masouri, Simla, Hardwar.

— Igen, Hardwarban jó a víz — mondta Sriman Narayan —, de még annál is jobb lenne Hr̥ṣīkeśa, ahol a Gangesz folyik. A Gangesz partján mindenhol nagyon jó a víz. Keressünk ott szállást!

Attól a perctől kezdve Hr̥ṣīkeśa határozott terv lett, s Prabhupāda készülődött: egy hét múlva elhagyja Bombayt.

* * *

Az első hét Hr̥ṣīkeśában a csodálatos időjárásnak köszönhetően idilli, mennyei volt, s a *bhaktáknak* minden reményük megvolt arra, hogy Prabhupāda ennik kezd és felépül. De a nyolcadik éjszakán vad vihar tört ki, és a viharral együtt gyökeres változás következett be Prabhupāda egészségében. Azt mondta, közel a vég, és azt kérte, hogy azonnal menjenek Vṛndāvanába, arra az esetre, ha Kṛṣṇa azt akarná, hogy hamarosan elhagyja a világot.

Hr̥ṣīkeśában a *bhakták* és Śrīla Prabhupāda hangulata derűs volt. Miközben áteveztek a Gangeszon, Prabhupāda inni kért, s a folyó közepéből merítettek neki vizet. Tetszett neki a hely, ahol vendéglátója elszállásolta, és még a konyhába is lement, hogy főzni tanítsa tanítványait. A zarándokok és turisták városában elterjedt a hír, hogy A.C. Bhaktivedanta Swami van ott, és Prabhupāda beleegyezett, hogy mindennap öttől hatig *darśanát* tartson. Ilyenkor a szobát negyven-ötven ember töltötte meg — amerikai hippik, útkeresők, indiai zarándokok és nyaralók. Śrīla Prabhupāda hangja gyöngye volt, mégis erőteljesnek hatott, ahogy az eredeti *Bhagavad-gītāról* beszélt.

Amikor egy amerikai hippi szkeptikus kérdéseket tett fel, Prabhupāda azt válaszolta: „Te nem értheted meg, mert örült vagy.” Egy nő a jótékony tevékenységről mint legáldásosabb jótetről beszélt. „Az együttérzésed annyit ér, mintha egy kelést fűjkálnál, hogy behegedjen” — válaszolt Prabhupāda.

Csupán néhány tanítványa utazott Prabhupādával Hr̥ṣīkeśába, és csodálatos szórakozásnak tekintették. Prabhupāda nemcsak hogy irányította a főzést, hanem történeteket is mesélt közben. Azt mondta, hogy csak az nem tud főzni, aki lusta, és elmesélt egy bengáli történetet — a lusta ember történetét —, hogy illusztrálja kijelentését. Volt egy király, aki kihirdette, hogy királyságából minden lusta ember eljőhet a szegényházba, ahol enni ad nekik. Rengeteg ember jött, s mindannyian azt állították: „Én nagyon lusta vagyok!” Aztán a király megparancsolta a miniszterének, hogy gyűjtsa fel a házat. Két ember kivételével mindenki kiszaladt az égő épületből. „Nagyon égeti a tűz a hátamat!” — mondta a bent maradók közül az egyik. „Fordulj a másik oldaladra!” — tanácsolta neki a másik. „ők aztán igazán lusták! Adjatok nekik enni!” — mondta a király.

Május 15-én este Śrīla Prabhupāda sem aludni nem tudott, sem fordítani. A vihar, az esős évszak előfutára leszakított minden elektromos vezetékot Hr̥ṣīkeśában. A ventillátorok nem működtek, az ablaktáblákat pedig be kellett csukni a szél miatt, s a szoba nagyon felmelegedett.

Hajnali ötkor Śrīla Prabhupāda hívta Tamāla Kṛṣṇa Goswamit. Nagyon gyengének érezte magát. Tamāla Kṛṣṇa egy órán keresztül masszírozta Prabhupādát. A szél pirkadatkor sem hagyott alább, s tombolt a homokvihar.

A vihar és az áramszünet másnap éjjel is folytatódott. Tamāla Kṛṣṇa a kéz- és lábfejében lévő duzzanatokról kérdezte Prabhupādát, mire Prabhupāda bosszankodva azt felelte: „Mit aggódsz? Ez az én testem és engem nem zavar.” De aztán hozzátette: „Anyagi szempontból nem jó. Kérlek, fontold meg, hogy hogyan lehet mindent a GBC-re bízni, hogy nélkülem is minden jól menjen. Írj egy végrendeletet és én aláírom!” Olyan dolgokról beszélt most egyértelműen, amelyekre eddig csak célozgatott.

Hajnali fél kettőkor Prabhupāda hirtelen meghúzta csengőjét, és Tamāla Kṛṣṇa és Kṣīracora-gopīnātha odasiettek. Szúnyoghálója alól Prabhupāda így szólt:

— Ahogy mondtam nektek, a tünetek nem jók. Azonnal Vṛndāvanába akarok menni.

Ha el kell távoznia, mondta, akkor az Vṛndāvanában legyen. Azonnal indulni akart, s a *bhakták* egész éjjel csomagoltak, készültek az útra. A vonaton nem tudtak helyet foglalni, ezért úgy döntöttek, autóval mennek.

* * *

Ahogy lefordultak a Delhi-Agra útról, Śrīla Prabhupāda először a jelzőkövet látta meg: „Bhaktivedanta Swami sugárút”. Hamarosan találkoztak Guṇārnavával, aki motorbiciklin jött eléjük, s most boldogan száguldott a Krishna-Balarām Mandirba, hogy elmondja a *bhaktáknak*, hogy Śrīla Prabhupāda megérkezett. A templom kapujában nagy *kīrtana* csapat várta énekelve és táncolva Prabhupādát. Az összes *gurukulás* gyerek ott volt. Négy *bhakta* gyaloghintón vitte be Prabhupādát a templomterembe, ahol tiszteletét ajánlotta a két Úrnak, Kṛṣṇának és Balarāmának. A Śrīla Prabhupādát ünneplő *ārati* szertartás után Prabhupāda rövid beszédet intézett az összesereglett *bhaktákhoz*.

— Ha jön a halál — mondta —, hadd érjen itt. — Viselkedése láttán, váratlan szavai hallatán néhány *bhakta* sírva fakadt. — Semmi újat nem kell mondanom. Amit kellett, elmondtam a könyveimben. Most próbáljátok megérteni, s folytassátok ezt a törekvést. Hogy jelen vagyok-e vagy nem, az nem számít. Ahogy Kṛṣṇa örökké él, úgy az élőlény is, de *kīrtir yasya sa jīvati*. Aki odaadó szolgálatot végzett az Úrnak, az örökké él. Megtanítottalak benneteket, hogyan szolgáljátok Kṛṣṇát. Kṛṣṇával örök az életünk. Ennek a testnek az ideiglenes elmúlása nem számít. A test sorsa az, hogy elmúlik. Éljetek örökké azáltal, hogy szolgáljátok Kṛṣṇát!

A Vṛndāvanában töltött első nap után Śrīla Prabhupāda a következőket írta: Hrisikeshában voltam, abban a reményben, hogy egészségem javul, de ehelyett egy kicsivel még gyöngébb lettem. Most visszajöttem otthonomba, Vrindavanba. Ha rosszra fordul az állapotom, legalább itt leszek Vrindavanban.

Śrīla Prabhupāda Tamāla Kṛṣṇa Goswamit hívatta.

— Két dolog van — mondta. — Megpróbálni tovább élni és felkészülni a halálra. Jobb felkészülni a legrosszabbra. Szervezd meg, hogy mindig legyen velem három vagy négy ember! Tartsanak *kīrtanát* és olvassanak örökké a *Bhāgavatamból!* Mostantól megpróbálok keveset enni. Parīkṣit Mahārāja még vizet sem vett magához.

Śrīla Prabhupāda hozzáállását látva Tamāla Kṛṣṇa megemlítette, hogy szükség van egy végrendeletre, és Prabhupāda egyetértett.

A végrendeletet nem arra gondolva kell megírniuk, hogy „elérkezett a vég”, hanem abban a szellemben, hogy „felkészülünk a legrosszabbra.” Azért volt fontos, hogy mindent befejezzenek, s ne az utolsó pillanatban kelljen kapkodni. Prabhupāda amiatt aggódott, hogy biztonságosan folytatódjon a mozgalom, hogy az ISKCON minden tulajdona tanítványai kezében legyen az intézményen belül, és hogy tisztázzák a jövőre vonatkozó utasításait. Mindezt most egy végrendeletbe kell foglalni, s a GBC-nek össze kell ülnie Vṛndāvanában, hogy megtegyék az utolsó lépéseket, s hogy vele legyenek.

Tamāla Kṛṣṇa még egyszer meg akart bizonyosodni, hogy Prabhupāda igazán akarja-e, hogy a GBC tagjai szerte a világból odamenjenek. Költséges és fáradságos lenne, ezért biztos akart lenni benne, hogy Prabhupāda tényleg akarja. Amikor Śrīla Prabhupāda megerősítette szándékát, Tamāla Kṛṣṇa, aki abban látta szolgálatát, hogy mindig egyetértsen azzal, amit Prabhupāda határozott, szintén az ötlet pártját fogta.

— Biztos vagyok benne, hogy mindannyian el akarnak jönni és veled akarnak lenni, mert szeretnek téged — mondta.

— Az irántam érzett szeretetetek abban mutatkozik majd meg — mondta Śrīla Prabhupāda —, mennyire tudtok együttműködni ennek a szervezetnek a fenntartásáért, miután én elmegyek.

Világszerte értesítették a GBC-titkárokat. Lehet, hogy Śrīla Prabhupāda hamarosan eltávozik, és azt akarja, hogy vele legyenek Vṛndāvanában. A GBC tagjai maguk mögött hagyták kötelességeiket és hozzá indultak, amint tudtak.

A GBC összeült, s úgy döntöttek, Prabhupāda végrendeletén túl, amely biztosította az ISKCON birtokokat, és azon túl, hogy az ISKCON-on belül biztonságba helyezték a bankszámlákat, néhány kérdést Prabhupāda elé kell terjeszteniük, amíg nem késő. Ezek a kérdések, például hogy hogyan avassák a jövőben a tanítványokat, megválaszolásra vártak; máskülönben csak spekulációt és káoszt eredményeznek Prabhupāda eltávazása után.

Egy bizottságot jelöltek ki a GBC-n belül, amely Śrīla Prabhupāda ágyához járult a földszinti nagyszobába. Satsvarūpa dāsa Goswamit kérték meg, hogy beszéljen, de zavarban volt és kényelmetlenül érezte magát. Talán arcátlanságnak tűnhet, hogy közvetlenül Śrīla Prabhupāda elé állnak kérdéseikkel, hogy mi legyen, miután elmegy. De szükség volt rá. Maga Śrīla Prabhupāda kérte, hogy a GBC jöjjön Vṛndāvanába és pontosan ezekkel a kérdésekkel foglalkozzon.

— Śrīla Prabhupāda — kezdte Satsvarūpa —, a GBC többi tagja felkért bennünket, hogy kérdezzünk meg tőled néhány dolgot. Mindannyian az eredeti GBC tagjai, ahogyan először kijelölted. Első kérdésünk rájuk vonatkozik. Tudni szeretnénk, hogy mennyi ideig kell a beosztásukban maradniuk?

Śrīla Prabhupāda lassan, mély hangon válaszolt.

— Örökre ott kell maradniuk. Úgy választottam ki ezeket az embereket, hogy nem lehet őket leváltani. Azonban ha találtok arra alkalmas embereket, a bizottságot ki lehet velük egészíteni.

Satsvarūpa megkérdezte, hogy mi a teendő abban az esetben, ha egy GBC-tag lemond a tisztségéről. A GBC testületnek ki kell jelölnie valaki mást, mondta Prabhupāda.

— Következő kérdésünk — folytatta Satsvarūpa — az avatásokra vonatkozik akkor, mikor már nem leszel többé velünk. Szeretnénk tudni, hogyan kell majd első és második avatásokat adni.

— Igen — mondta Śrīla Prabhupāda —, néhányótokat megbízlak majd ezzel. — Amit már oly sokszor leírt Bhaktivedanta-magyarázataiban, most valóra válik: tanítványai gurukká válnak és maguk is tanítványokat fogadnak majd el.

Satsvarūpa ezután a BBT-ről kérdezett.

— Jelenleg egyetlen fordítást nem adnak ki úgy, hogy ne néznéd meg és ne hagynád jóvá. Kérdésünk az, milyen rendszer alapján adjuk ki a jövőben a könyveket, amelyeket nem ellenőrizhetsz.

— Ezt alaposan meg kell vizsgálnunk — válaszolta Prabhupāda. Elfogadta, hogy a jövőben fordíthatnak szanszkrit írásokat, ám óva intett:

— Tanítványaim között nem hiszem, hogy sokan vannak, aki megfelelően tudnának fordítani.

Śrīla Prabhupāda aztán elmagyarázta a szanszkrit vaiṣṇava művek fordításához elengedhetetlen különleges képességeket. Egy önmegvalósított lélekre van szükség hozzá, „másképp, ha csak utánozzák: a, b, c, d — az nem sokat segít. Az én magyarázataimat azért szeretik az emberek, mert gyakorlati tapasztalatként mutatom be őket. Ezt csak olyasvalaki tudja megtenni, aki önmegvalósított”, mondta.

Śrīla Prabhupāda már átadta Tamāla Kṛṣṇa Goswaminak végrendelete vázlatát. A GBC lesz a végső irányító szerv az ISKCON-ban. Minden ISKCON-birtok élére három megbízottat neveznek ki. A GBC-nek részletes fogalmazványt kellett szerkesztenie, és hitelesíttetnie kellett a végrendeletet.

Śrīla Prabhupāda számára a végrendelet ISKCON-ja védelmét jelentette. Ahogy mindig mondta, egy *bhakta* a legkisebb mértékben sem önző — minden Kṛṣṇáért van. De tisztaságában nem szabad naívnak lennie. Az ISKCON nagy és egyre növekvő szervezet volt, amelynek

tulajdonát és pénzét száz százalékig Kṛṣṇa odaadó szolgálatára kell szentelni. Śrīla Prabhupāda figyelmeztette a GBC-t, hogy legyen éber.

Ilyen alkalmakkor különösen világossá vált, hogy közel a nap, amikor Prabhupāda gyermekeinek fel kell nőniük és egyedül kell irányítaniuk, szervezniük, védelmezniük és gyarapítaniuk a közösséget. Könnyen meglehet, hogy ez az utolsó lehetőségük, hogy tanuljanak tőle, hogy mellette énekelhessék a szent nevet, s végképp elkötelezzék magukat amellet, hogy végrehajtsák az ISKCON-ra vonatkozó utasításait.

Néhány nappal később egy ügyvéd jelenlétében hitelesítették a „Végrendeleti nyilatkozat” végső változatát. A GBC tagjai, akikre zónáikban vezetési feladatok vártak, úgy érezték, vissza kell térniük munkájukhoz. Amikor néhányan elmondták tervüket, hogy visszatérnek munkaterületükre, Prabhupāda engedélyezte. Együtt voltak egy hétig, s most lassanként mindegyikük távozott. A következő hét alatt nagyobb részük elhagyta Vṛndāvanát. Śrīla Prabhupāda és kevés személyzete maradt, s a Krishna-Balaram templom *bhaktái* szünet nélkül *japáltak és kīrtanáltak*.

* * *

Amint Vṛndāvanában beköszöntött a június, a hőség állandósult. Az ég, amely azelőtt felhőtlen kék volt, most párás lett, amint az első nedves légtömeg megérkezett. Déli tizenkettő és délután négy között a föld olyan forró volt, hogy nem lehetett mezítláb járni, így Vṛndāvana lakói otthon maradtak, s főként reggel vagy a késő délutáni és esti órákban mozdultak ki otthonaikból. A hőség megölte az étvágyat is — e déli órákban senki sem evett. A Yamunā vize sekély volt és forró, csekély felüdülést adott. A tehének soványak voltak — nem volt fű, nem volt táplálék —, s a forró, száraz szél gyakran homokfelhőket kavart föl. A legyek és a szúnyogok a levegőben elpusztultak. A nyár néhány kellemes oldala közül az egyik a Prabhupāda kertjének falán kapaszkodó *bel* virág illata volt, amely valahogyan még a száraz hőségben is virult.

Június első napjaiban Śrīla Prabhupāda valami reményt érzett a felépülésre. Megkérte a *bhaktákat*, hogy vezessék be újra reggeli kocsikázását, és mikor levitték az autóhoz, azt mondta:

— Hamarosan magam jövök le és sétálni fogok.

Egy régi barátja, Dr. Ghosh látogatta meg Allahabadból, és megállapította, hogy az a baja, hogy túl sokat aggódik a Kṛṣṇa-tudatos mozgalom *bhaktáiért*. Śrīla Prabhupāda egyetértett, ám az orvos előírását, hogy mérje rendszeresen a vérnyomását, hogy vegye be a számtalan gyógyszert, és hogy bizonyos gyógykezeléseknek vesse alá magát, nem követte. Azonban ahogy szolgálai masszírozták, úgy érezte, javul az állapota. Ha ilyen ütemben gyógyul, mondta, másfél hónap alatt rendbe jön. De azért azt mondta:

— Nem megyek el Vṛndāvanából, amíg meg nem gyógyulok.

* * *

Júliusban beköszöntött az esős évszak. A hónap eleje óta felhősödött az ég, és július közepétől naponta esett az eső. A *kadamba* virág nehéz aromája töltötte be a levegőt, az esőzés után pedig a *nim* virágok ontották hagymára emlékeztető illatukat. A pávák széttárt farktollaikkal ekszázisban táncoltak és rikoltoztak. Gyakran még akkor is jött egy-egy hirtelen eső, amikor Prabhupāda a tornác fedetlen részén ült ágyán vagy fordítói asztalánál. Ilyenkor szolgálai szaladtak, hogy gyorsan behozzák. Néha, mikor az eső miatt nem mehetett ki, a kertre néző kis üvegezett falú verandán feküdt le. De legalább alábbhagyott a több mint negyvennyolc fokos hőség, és így a napok elviselhetőbbé váltak.

Prabhupāda békésen pihent. Tartotta magát szokásos napirendjéhez, s várt, mit akar Kṛṣṇa. Legtöbbször reggel hat körül ébredt, s mikor kinyitotta a szemét, Tamāla Kṛṣṇát látta az ágya mellett. Aztán kinyújtotta a karját, jelezve, hogy fel akar ülni az ágyban. Tamāla Kṛṣṇa vagy egy másik szolgálta aztán lágyan megütögette Prabhupāda hátát, ő pedig elmondta gondolatait.

Nagyon kevés *bhakta* volt Vṛndāvanában, és ritkán engedtek be vendégeket Prabhupādához. Egészsége nem javult, de nem is látszott annyira válságosnak, mint májusban.

Mivel azonban alig evett valamit, nem nyerte vissza erejét. A legfőbb kezelés abból állt, hogy *kīrtanát* hallgatott, *Śrīmad-Bhāgavatamot* és *Caitanya-caritāmṛtát*.

Śrīla Prabhupāda a *Śrīmad-Bhāgavatamon* dolgozott, s a július kedvezett munkájának. Kora reggel és délután továbbra is diktált, s befejezte a Tizedik Ének nyolcadik és kilencedik fejezetét. Nagy örömmel töltötte el, hogy ezt csinálhatta. Amikor a *Śrīmad-Bhāgavatamon* dolgozott, tökéletesen transzcendentális volt, a szapora szívdobogás, hangja erőtlensége és az általános gyengeség ellenére fölébe kerekedett fizikai állapotának. Még ülni is nehezebbre esett, de amikor dolgozni kezdett, semmi sem tudta megállítani.

Állapotáról teljesen megfélekezve beszélt diktfonjának kézi mikrofonjába, s türelmesen, módszeresen leírta, hogyan vezette Gargamuni, Nanda Mahārāja családi papja a gyermek Kṛṣṇa névadó szertartását. Magyarázataiban gyakran beszélt személyes tapasztalatairól és megvalósításairól.

Śrīla Prabhupāda dolgozott. Néha az első emeleti nyitott tornácon pirkadat előtt, néha a ragyogó délután párás hőségében — lejegyezte a végtelen védikus tudományt, ahogyan azt elődei, a Gosvāmīk és Kṛṣṇadāsa Kavirāja tették, amikor Vṛndāvanában laktak, s Kṛṣṇát és az Úr Caitanyát imádták. Śrīla Prabhupāda volt mindazonáltal az első *ācārya*, aki a Kṛṣṇa-tudatos irodalmat a világ minden embere számára elérhetővé tette, s nem törődött származásukkal vagy korábbi jellemükkel. Miközben a *Śrīmad-Bhāgavatam* legutolsó fejezeteit írta, fiatalok ezrei prédikáltak a nevében a védikus üzenetet a világnak. Tanítványai tökéletesen tudatában voltak, hogy Prabhupāda a Tizedik Ének magyarázatait írja Vṛndāvanában, és imádkoztak az Úr Kṛṣṇához, hogy engedje, hogy még évekig folytathassa, s befejezhesse az egész *Śrīmad-Bhāgavatamot*.

Śrīla Prabhupāda nagyon vágyott arra, hogy kiadják és kiosszák írásait; ez volt a szolgálata Guru Mahārājájának. Nagyon elégedett volt, amikor hallotta, hogy a könyvosztás szerte a világon még mindig egyre növekszik. Harikeśa Swami, Észak- és Kelet-Európa GBC-titkára jelentette, hogy nagy mennyiségű könyvet nyomtatott ki tizenhárom nyelven. Még csak az elejét hallotta a jelentésnek, Prabhupāda máris felkiáltott:

— Bhaktisiddhānta Sarasvatī Mahārāja minden áldása rád! Te vagy Bhaktisiddhānta Sarasvatī legfontosabb unokája. Csak így tovább!

Śrīla Prabhupāda hasonló szellemben sürgette indiai GBC-titkárát, Gopāla Kṛṣṇát, hogy gyorsabban és nagyobb számban adjanak ki hindi nyelvű könyveket. Mindahányszor Gopāla Kṛṣṇa újabb kiadvány nélkül érkezett Prabhupādához, Prabhupāda megszidta a lassúsága miatt. Ezért aztán Gopāla Kṛṣṇa már csak akkor látogatta meg Prabhupādát, amikor kiadtak egy új könyvet hindiül. Július közepén a *Śrīmad-Bhāgavatam* Első Énekének második kötetével jelent meg. Prabhupāda boldogan fogadta és így szólt:

— Mostantól kétszeresen nem fog jönni, ha nem hoz könyvet, mert minden alkalommal megszidom: „Hol a könyv? Hol a könyv?”

Július vége felé Prabhupāda egészsége újból rosszabbodni látszott. És ismét megemlítette, hogy bármelyik pillanatban bekövetkezhet a vég.

Tamāla Kṛṣṇa hat hónapon keresztül volt Śrīla Prabhupāda személyes titkára, és Prabhupāda szeme, füle és szószólója lett, különösen az ISKCON irányításával kapcsolatos ügyekben. Emellett bizalmasa is lett, aki segítette Śrīla Prabhupādát transzcendentális hangulataiban. Mint őszinte szolga, most új gyógymódot ajánlott. Śrīla Prabhupāda nemrégiben heves odaadást érzett és fejezett ki prédikáló tanítványai iránt. Tamāla Kṛṣṇa ezt jelnek tekintette, és azt sugallta Prabhupādának, hogy ha el tudna utazni Nyugatra és ott együtt lehetne tanítványaival, új erőre kapna.

— De Vṛndāvanában szeretnék meghalni — mondta Prabhupāda.

Tamāla Kṛṣṇa azt válaszolta, hogy Prabhupādának nem szabad a halálra gondolnia. Ha elmegy Nyugatra, találkozik a *bhaktákkal* és az ISKCON farmok terményeiből készült *prasādamot* eszik, akkor válaszképpen erre az odaadásra biztosan visszanyeri étvágyát és erejét.

Tamāla Kṛṣṇa bátorította:

— Ha látod majd a sok *bhaktát*, akik mind a Kṛṣṇa-tudat terjesztésének és annak szentelik az életüket, hogy segítsenek neked, az igazán lelkesítő lesz. És nem kell majd sokat beszélned. Elég a jelenléted — hogy látod a *bhaktákat* és ők látnak téged. Ilyen értelemben nem lesz kimerítő. És most az idő is jó Londonban — augusztus van. Ez egy nagyon jó időpont.

Prabhupāda Upendrához fordult:

— Ahogy hallgatom, mindjárt jobban érzem magam és fellelkesülök.

— Śrīla Prabhupāda — mondta Tamāla Kṛṣṇa —, biztos vagyok benne, hogy meggyógyulsz, ha elmész Nyugatra.

— Bár Kṛṣṇa valóra váltaná szavaidat! — mondta Śrīla Prabhupāda.

1977 júliusában különleges időszak kezdődött a jámbor hinduk számára, és Vṛndāvana népe több időt fordított a szentírások olvasására, a szent helyek látogatására. Július végén, amikor frissen zöldellő fák és bokrok tették üdévé a levegőt, tömegesen érkeztek a zarándokok Vṛndāvanába és a Krishna-Balaram Mandirba. A sár és az eső ellenére az emberek boldogok voltak, újjáéledtek a tikkasztó hőség után és örvendezve várták a Jhulana-yātrāt, Rādhā-Kṛṣṇa hintafesztiválját. A Jhulana-yātrā volt a legnagyobb fesztivál Vṛndāvanában, és időpontja ebben az évben augusztus közepére esett.

A helyi napilapok rendszeresen beszámoltak róla, hogyan érzi magát Śrīla Prabhupāda, s Vṛndāvanában és a környező falvakban őszinte aggodalom lett úrrá mindenkin Prabhupāda egészségi állapota miatt. A fesztivál csábítására és Śrīla Prabhupādáért érzett aggodalmukban rengetegen jöttek a Krishna-Balaram Mandirba. Akik reggel kilenc körül érkeztek, láthatták Śrīla Prabhupādát, aki akkor indult a *mūrtikhoz darśanára*.

Śrīla Prabhupādának még mindig nem volt étvágya; az utóbbi másfél hónapban szinte alig evett. Nem tartotta többé magát napirendjéhez, hogy mikor alszik, mikor masszírozzák vagy mikor ül fel és fordít. Mivel úgy érezte, kritikus időszakot él át, engedélyt adott a *bhaktáknak* mindenhol az ISKCON-ban, hogy egy egyszerű imát mondjanak érte: „Drága Úr Kṛṣṇám, ha úgy akarod, kérlek, gyógyítsd meg Śrīla Prabhupādát!” Minden reggel a *mūrtik* elé járult. Sötét szemüvegében egyenesen ült a hintaszékben, kezét az ima mozdulatával összetette, s közben két ember — egyik elöl, a másik hátul — a hintaszéket Prabhupāda szobájából vigyázva a templomszobába vitte. Először Gaura-Nitāi, majd Kṛṣṇa-Balarāma s végül Rādhā-Śyāmasundara előtt tették le. Aztán az udvar közepén álló *tamāla* fa alatt székét leállították a fekete-fehér márvány padlóra.

Śrīla Prabhupāda Kṛṣṇával és Balarāmával szemben ült, a *bhakták* pedig köré ültek s *kīrtanába* kezdtek. Két *gurukulás* fiú felállt, s felemelt karral táncolni kezdett Prabhupāda előtt, *cādarjuk* előre-hátra libegett. Prabhupāda általában nem beszélt s még csak nem is mosolygott, de néhány perc múlva odanyújtotta virágfüzereit egy *bhaktának*, aki a táncolók nyakába akasztotta. Hamarosan két másik fiú lépett elő, az első két fiú pedig a nyakukba akasztotta a virágfüzereket, amelyeket Prabhupādától kaptak és leültek. Fél órán keresztül folytatódott a tánc és az ének. Vendégek érkeztek, és sokan pénzt ajánlottak fel Prabhupāda lábának, amely egy hímezett selyempárnán pihent.

Prabhupāda megmásíthatatlan döntést hozott: elmegy Nyugatra.

— Ha még egy kicsit tudok dolgozni — mondta —, a közösségünk nagyon erős lesz. Látni akarom, hogy amit csináltam, még jobban megerősödik.

Prabhupāda akkor beszélt az utazásról, amikor egyre gyengébb lett. Amikor Tamāla Kṛṣṇa biztatni próbálta, hogy fordítson, azt válaszolta:

— Amikor ihletet érzek, fordítani fogok. Ne akarj kényszeríteni. Nehéz időket élek át, s nyugtalan vagyok. Ez nem megy mechanikusan.

A Jhulana-yātrára érkezett zarándokok többségében falusiak voltak. Sokan Rajasthanból jöttek ragyogó, színes ruháikban, s a nők karján, lábán súlyos arany és ezüst boka- és karperecek csilingeltek, amint mezítláb rótták az utakat. A kolduló *sādhuk* száma is gyarapodott; élénk

színű *tilakával* jelölt, hamu- vagy agyagfedte testük megszokott látványává vált. A Yamunā több helyen kiáradt, és túl sebes volt a sodrása ahhoz, hogy fürödni vagy úszni lehessen benne. Több ezren látogatták meg a Krishna-Balarama Mandírt, amely ekkor már Észak-India egyik legnépszerűbb temploma volt. Az esti *āratira* az ott lakó *bhakták* már nem is fértek be, mert a templom zsúfolásig megtelt, így csak az udvar végén, a sűrű, lökdösődő tömeg szélén állhattak. Néhány *gurukulás* fiú hindi *Vissza Istenhez* magazinokkal üdvözölte a vendégeket, és egy-egy este fejenként két-háromszáz újságot is eladtak. Śrīla Prabhupāda örült, amikor hallott róla.

Kalkuttából üzenet érkezett Abhiramától, hogy Śrīla Prabhupāda útlevelét végre meghosszabbították, és a kalkuttai amerikai nagykövetség segíteni fog, hogy megkapja a zöld kártyát az Egyesült Államokba. Tamāla Kṛṣṇa felrohant az emeletre.

— Nagyon jó hírt kaptunk! — mondta Prabhupādának. Śrīla Prabhupāda ágyban feküdt, de amikor meghallotta az újságot, lassan tapsolni kezdett és azt mondta:

— Hozzatok jó híreket nekem és tartsatok életben!

Már Londonra gondolt.

— Olyan szépek ott a Rādhā-Kṛṣṇa *mūrtik* — mondta. — Rādhā-Londonīśvara — egy ártatlan fiúcska.

Śrīla Prabhupāda a Bhaktivedanta Manorra gondolt.

— Az a pázsit a szobám előtt remek — mondta. — Azt hiszem, jó időszak közeleg.

* * *

Amikor megérkezett Londonba, ottani tanítványai megdöbbentek. Soha nem képzeltek volna, hogy ennyire sovány, vagy hogy bárki is utazni képes ilyen állapotban. Azoknak a *bhaktáknak*, akik kimentek érte a repülőtérre, megrendítő volt így látni őt. Még azok sem voltak érzelmileg felkészülve ekkora változásra, akik hallották a jelentéseket, amelyek Vṛndāvanából érkeztek Prabhupādáról. Prabhupāda ugyanolyan transzcendentális volt, mint mindig, vagy talán még inkább, de a *bhakták* megdöbbentek, amikor meglátták, mennyire megváltozott. Hatalmas szentnek tűnt, aki hosszú ideig vezetelt az emberiség érdekében, és aki transzcendentálisan felülemelkedett testén, bár benne élt. Śrīla Prabhupāda londoni látogatása azzal a reménnyel töltötte el a *bhaktákat*, hogy fel fog épülni.

Śrīla Prabhupāda nem sokkal Janmāṣṭamī után Amerikába készült; az utazás időpontja szeptember 6-ra esett, két héttel azután, hogy Londonba érkezett.

— Még egy kicsit életben akarok maradni — mondta —, hogy még tökéletesebbé tegyek mindent.

— Ezt úgy fogod csinálni, hogy lelkesíted a *bhaktákat* azzal, hogy velük maradsz, vagy van valami más terved? — kérdezte Tamāla Kṛṣṇa.

— Van egy más tervem — mondta Prabhupāda. — Be akarom mutatni a *varṇāśramát*. Pennsylvaniai farmunkon az élet fő problémáját, az ételt megoldottuk.

A védikus társadalmi rendszer modelljének megalapítását az ISKCON farmközösségekben élete küldetésének fontos, befejezetlen részének tekintette. Ám amikor két hete volt Londonban, a születésnapjának ünnepe után napon állapota sokkal rosszabbra fordult. Ez volt az első válság, amióta Londonba jött, és terveit hirtelen megváltoztak. Ahelyett, hogy továbbutazott volna az Egyesült Államokba, ahogyan eredetileg tervezte, azt kérte, hogy vigyék vissza Indiába. Bombayről beszélt.

— Ha még élek néhány napot — mondta —, látni szeretném a bombayi templom megnyitóját. Várhatunk itt, és aztán elrepülünk Bombayba. Olyan keményen megdolgoztam érte. Ha látom a megnyitót, és aztán meghalok, az békés halál lesz. És ha életben maradok, még visszajöhetek ide.

Prabhupāda Bombayba ment, de az egészsége nem javult. Végül azt mondta, hogy inkább visszatérne Vṛndāvanába, a Krishna-Balarama Mandirba, mint hogy ilyen kritikus helyzetben Bombayban maradjon.

— De Śrīla Prabhupāda — mondta Tamāla Kṛṣṇa —, mi lesz ezekkel a *bhaktákkal*? Olyan őszintén szolgálnak téged. Hogyan tudnák megnyitni a templomot nélküled? Úgy értem, ha a *bhakták* meghallják, hogy Vṛndāvanába mész, mindannyian veled akarnak majd tartani. Nem akarnak majd itt maradni. Mind itt akarják majd hagyni a munkájukat, hogy Vṛndāvanába menjenek veled.

— Igen, hadd jöjjenek — mondta Prabhupāda. — Nincs ellenvetésem.

Tamāla Kṛṣṇa megemlítette, hogy ha ezer *bhakta* Vṛnāvanába megy, hogy együtt legyen Prabhupādával, az lelassítja az ISKCON munkáját az egész világon. Prabhupāda megismételte, hogy nincs kifogása ellene. Tamāla Kṛṣṇa megkérdezte, hogy szükséges-e, hogy a GBC-titkárok eljőjenek, és Prabhupāda megerősítette: szükséges.

* * *

A Krishna-Balarām Mandir *bhaktáit* megzavarta, amikor látták, hogy Prabhupāda állapota ilyen sokat romlott az alatt az egy hónap alatt, amíg távol volt. Szobája olyan volt, amilyenek hagyta, azt az egy változtatást kivéve, hogy beraktak egy nagy dupla ágyat. Lefeküdt, ők pedig behúzták a függönyöket és letompították a fényeket. Úgy öt percig feküdhettek csukott szemmel.

— Most otthon vagy, Śrīla Prabhupāda — mondta Tamāla Kṛṣṇa. Prabhupāda még mindig csendesen, mozdulatlanul feküdt. Aztán lassan mellkasához emelte kezét és összekulcsolta.

— Köszönöm.

Úgy tűnt, megkönnyebbült.

— Most Kṛṣṇa-Balarāma vigyáz rád — mondta Tamāla Kṛṣṇa. Prabhupāda elmosolyodott és alig láthatóan bólintott.

— Igen, „*kṛṣṇa tvadīya-pada-paṅkaja-pañjarāntam*”. — Kulaśekhara király imáját idézte. — „Kedves Kṛṣṇám, kérlek segíts azonnal meghalnom, hogy elmém hattyúját lábaid lótuszának szára vegye körül. Másképp hogyan gondolhatnék Rád, amikor az utolsót lélegzem?”

Prabhupāda bizonytalan állapotban volt, ám valahogyan mindig Kṛṣṇára gondolt — Kṛṣṇa nevére, formájára, kedvteléseire vagy odaadó szolgálatára. Szokásához hűen fél tízkor le akart menni, hogy megnézzze Kṛṣṇát és Balarāmát, de szolgálai azt tanácsolták, hogy aznap még pihenjen, s csak másnaptól járjon le mindennap.

— Azt teszem, amit akartok — mondta Prabhupāda. Tamāla Kṛṣṇa megkérdezte tőle, akarja-e, hogy jöjjön a *kavirāja*.

— Ahogy mondtad, Prabhupāda, valamilyen férjnek lennie kell, akár jónak, akár rossznak. Śrīla Prabhupāda bólintott.

— Szervezz meg mindent — mondta —, én pedig hadd gondoljak csak Kṛṣṇa-Balarāmára.

Kérésére a GBC huszonhárom tagja ismét Vṛndāvanába indult. Nehéz szívvel érkeztek, mégis örültek, amikor prédikálásuk sikeréről számolhattak be neki, melyet az ő nevében végeztek. Śrīla Prabhupāda boldogan hallgatta szavaikat, és állapota ellenére ugyanúgy bátorította a vezetőit, mint azelőtt.

Valójában azért hívta össze a GBC embereit, hogy a Hare Kṛṣṇát énekelhessék neki. Jobban, mint valaha, a szent név gyógyszerére vágyott az orvosoké helyett. Amikor meghallotta, hogy barátja, Dr. Ghosh Vṛndāvanába jön klinikát nyitni, és fel akar írni neki valamilyen kezelést, visszautasította.

— Ezek az orvosok csak jönnek, adnak valamit és megpróbálnak megmenteni — mondta. — Nem akarom, hogy megmentsenek. Dr. Ghosh jöhet és megnyithatja a klinikáját, de engem nem fog kezelni.

Tamāla Kṛṣṇa megkérdezte, hogy elhívhatnak-e legalább egy helyi, vṛndāvanai orvost.

— Nem! — mondta Prabhupāda. — Kövessük egyedül a te tanácsodat, a *kīrtanát*.

Tamāla Kṛṣṇa egyetértett azzal, hogy a *kīrtana* a legjobb, mert így könyöröghetnek Kṛṣṇának, hogy segítsen.

— Jobb, ha nem imádkoztok Kṛṣṇához azért, hogy mentsen meg — mondta Śrīla Prabhupāda. — Hadd haljak meg most már!

Amikor Harikeśa hallotta, hogy Vṛndāvanába kell mennie, azt mondták neki, hogy „készüljön fel a legrosszabbra.” Azonnal felvette a kapcsolatot a nyomdájával, ahol éppen befejeződött néhány könyv nyomtatása. A nyomdában elmondta, hogy másnapra előzetes példányokat kell készíteniük. Az Indiába induló gépbe a német nyelvű *Śrīmad-Bhāgavatam* Második Ének, a német nyelvű *Kṛṣṇa*-trilógia és a szerbhorvát *Śrī Īsopaniṣad* frissen nyomtatott köteteivel szállhatott be. Harikeśa belépett, s megmutatta Prabhupādának a hét új könyvet. Prabhupāda azonnal elvette a *Kṛṣṇa*-trilógia első kötetét, felemelte és nézte a borítón a Rādhā-Kṛṣṇa festményt. Sírva fakadt, és Harikeśa feje felé nyújtotta kezét, hogy megpaskolja. Harikeśa, aki úgy érezte, érdemtelen erre, megfogta s visszatartotta Prabhupāda kezét.

— Itt rohadt, gépelt! — mondta Śrīla Prabhupāda arra az időre utalva, amikor Harikeśa a titkára volt, mielőtt Európába ment prédikálni. — Mondtam neki: „Menj el!” Volt tíz szolgám. Azt gondoltad, lefokozlak azzal, hogy elküldelek. Nem így volt. Most már érted?

— Igen, értem — szipogta Harikeśa.

— Itt egy intelligens fiú, gondoltam — mondta Śrīla Prabhupāda. — Miért kéne itt rohadnia az írógép mellett?

Megnézett minden egyes könyvet.

— A nyomtatás és minden más első osztályú!

Megkérdezte, mennyit nyomtattak belőlük.

— Százhuszezer *Kṛṣṇa*-trilógiát, hatvanezer *Śrīmad-Bhāgavatam* Második Éneket, tízezer *Īsopaniṣadot* — válaszolt Harikeśa.

— Ki tudjátok osztani azt az *Īsopaniṣadot*?

A szobában lévő *bhakták* tudták, hogy Harikeśa részt vett Śrīla Prabhupāda könyveinek osztásában a kelet-európai szocialista országokban, nagy kockázatot vállalva magára. Ez a tudat méginkább mélyítette a pillanatot, amely már amúgy is érzelemtől túlfeszített volt.

Harikeśa biztosította Prabhupādát, hogy kétségtelenül ki tudják osztani a könyvet Jugoszláviában.

— Akkor nyomtassatok még! — mondta Prabhupāda.

Tovább beszélgettek a könyvgyártásról. A könyvek Śrīla Prabhupāda szívét és lelkét jelentették. Attól, hogy Harikeśa belépett az új könyvekkel, Prabhupāda mély ekstázist érzett, amely átterjedt Harikeśára és az összes jelenlévőre. Mindenki pontosan tudta, hogy amit tapasztal, transzcendentális, különös kapcsolat Śrīla Prabhupādával, és ameddig őszinték, addig ez tovább él.

— Most meg kell gyógyulnod — mondta Harikeśa —, egészségesebbnek kell lenned!

— Egészség? — mondta Śrīla Prabhupāda. — Semmi közöm ehhez a testhez.

Śrīla Prabhupāda egyre inkább szerette volna elhagyni a világot. Amikor Tamāla Kṛṣṇa megjegyezte, hogy Prabhupāda nem iszik eleget, azt válaszolta, hogy nincs kedve hozzá.

A közelében lévő *bhakták* nagyon nehezen tudták átvenni hangulatát, ahogyan az eltávozását várta. Beletörődésükben egyre filozofikusabbak lettek. Rūpānuga azt mondta, Prabhupādát egy nagykövethöz lehet hasonlítani egy idegen országban, akit végül visszahívnak. Jayādvaita azt mondta, hogy Prabhupāda mindenre megtanította tanítványait, és most arra is megtanítja őket, hogyan kell meghalni. Amikor beszélgettek, együttműködésük fontosságát emelték ki leginkább, s megbeszéltek, hogyan fog a jövőben az ISKCON élete folytatódni. De az egész lehangoló volt.

Am újra és újra visszatértek a kellemetlen, de elkerülhetetlen felismeréshez, hogy Prabhupāda hamarosan elhagyja őket. Prabhupāda világosan értésükre adta, hogy elhatározta, mindenképpen eltávozik, s a *bhakták* elkeseredtek. A legjobb eset még mindig az volt, ha ünnepélyes hangulat uralkodott el rajtuk.

Aztán Śrīla Prabhupāda azt mondta, hogy beszélniük kell Nārāyaṇa Mahārājával, Prabhupāda *sannyāsa*-gurujának egyik tanítványával, aki majd elmondja nekik a vaiṣṇavák halotti szertartásainak részleteit. Azt is elmondta, hol kell lennie a *samādhijának*, és kérte, hogy eltávozása után Vṛndāvana minden templomában szolgáljanak fel lakomát az ISKCON költségén.

Bizonyos szempontból úgy tűnt, minden a megszokott kerékvágásban megy tovább. Az októberi idő igazán kellemes volt. A *gurukulás* fiúk követték megszokott napirendjüket, és a *mūrtik* imádata is szokás szerint folyt. De a templom előtt munkások kezdték szabaddá tenni a területet Prabhupāda *samādhijának*.

Annak ellenére, hogy korábban megígérte, hogy élni fog, Śrīla Prabhupāda azt mondta, hogy élete még mindig Kṛṣṇa kezében van — mint minden. Szabad választása nem jelentette azt, hogy teljesen független volt. A tiszta *bhakta* hozzáállása inkább az, hogy szabadon meghódol Kṛṣṇának, történjen bármi. A *gopīknak*, Kṛṣṇa legkedvesebb *bhaktáinak* hangulatában az Úr Caitanya így imádkozott: „Durván bánhatsz velem karjaidban vagy összetörheted a szívem azzal, hogy nem vagy jelen előttem, akkor is örökre imádott Uram vagy, feltétel nélkül.”

Mivel az Úr és tiszta *bhaktái* között a kapcsolat mindig a legteljesebb mértékben személyes, az Úr és a *bhakták* egyaránt kifejezik vágyaikat és egyéni akaratukat. Kṛṣṇa gyermekkori *līlájában* néha összetöri Yaśodā mama vajasköcsögét, néha pedig megengedi neki, hogy elcsípje és megkötözze. Az Úr akaratának és a *bhakta* akaratának minden esetben ugyanaz a célja, de ez néha szerető konfliktus formájában fejeződik ki. Éppen így bár Śrīla Prabhupāda megígérte a *bhaktáknak*, hogy e világban marad és dacol a halállal, mégis teljesen átadta magát Kṛṣṇa akaratának.

Hogy mennyire meghódolt volt, az nyilvánvalóvá vált abban az imában, amelyet tanítványainak adott, hogy imádkozzanak érte: „Drága Úr Kṛṣṇám, ha Te is úgy akarsz, kérlek, gyógyítsd meg Śrīla Prabhupādát!” A „ha Te is úgy akarsz” kifejezéssel emlékeztette követőit Kṛṣṇa legfelsőbb kiváltságára, és kérte őket, hogy tartsák ezt tiszteletben, ám emellett mégis egy elfogadható formát mutatott be nekik, hogy Kṛṣṇához fohászkodjanak. 1967-ben egy hasonló esetben másféle imát adott a tanítványainak: „Mesterem még nem fejezte be munkáját.” Kṛṣṇa válaszolt az imájukra, mondta, s teljesítette a *bhakták* kívánságát. Śrīla Prabhupāda most maga válaszolt a *bhakták* imáira, és Kṛṣṇa megadta neki a választási lehetőséget. De mint meghódolt lélek, Śrīla Prabhupāda arra várt, mi következik ezután, s örökké Kṛṣṇa vágyát tartotta szem előtt. Ahogy akkor mondta, amikor Kīrtanānanda meghívta, menjen Új-Vṛndāvanába, a palotájába: „Lássuk, melyik palotába megyek.”

Ahogy a Legfelsőbb Úr és tiszta *bhaktája* között néha létrejöhet szeretetteljes feszültség, hasonló feszültség érződött most Prabhupāda és követői között. Tanítványai kétségbeesetten fohászkodtak ágya mellett, ám Prabhupāda abban látta kötelességét, hogy megtanítsa nekik, hogyan haljanak meg. Küldetésének része volt, hogy tökéletes példát állítson eléjük ebben a legfontosabb leckében — hogyan álljuk ki az élet végső próbáját. De most tanítványai arra kérték, hogy halassa el a halálról szóló tanítást, és maradjon velük a prédikálás mezején a végtelenségig. És Prabhupāda beleegyezett, megmutatta, hogy ha úgy akarja, életben marad. De előbb vagy utóbb vissza kell térnie a leckéhez: hogyan kell szembenéznie az embernek az élet befejezésével.

Śrīla Prabhupāda életének egyik különleges vonása, hogy bensőségesen viszonyult az emberi lét állapotához, ugyanakkor teljesen távol tartotta magát tőle, s transzcendentális maradt. Mint tiszta *bhakta*, nem volt kitéve a *karma* törvényeinek, amelyek kiosztják a jámbor és a bűnös tettek visszahatásait. Nem a *karma* kényszerítette, hogy megszülessen és meghaljon. Ahogy Śrīla Rūpa Gosvāmī írja: „Akinek teste, elméje és beszéde teljesen elmerül az Úr Kṛṣṇának végzett odaadó szolgálatban, felszabadult lélek, még akkor is, ha ezen a világon él.” Az emberek gyakran félreértik a tiszta *bhakta* cselekedeteit az anyagi világban, mint ahogy

valaki, aki azt látja, hogy felhők úsznak a hold előtt, azt gondolhatja, hogy maga a hold mozog. Ezért a *sāstra* figyelmeztet bennünket, hogy soha ne tekintsük a gurut közönséges halandónak, aki a *karma* törvényének alárendeltje.

De Śrīla Prabhupāda, miközben mindig transzcendentálisan fölötte állt a világnak, megmutatta a feltételekhez kötött lelkeknek, hogyan juthatnak el ők is a felszabadult szintre azáltal, hogy állandóan Kṛṣṇára gondolnak és őt szolgálják, hogy a halál pillanatában visszatérhessenek Hozzá az örök lelki világba. Tanításai mindig gyakorlatiak és egyetemesek voltak. Könyvei nem csupán teóriákat tartalmaztak — az életben alkalmazható, megvalósított tudással voltak tele. És Prabhupāda úgy élt, ahogyan tanította; egész élete példamutató volt. Már családos emberként is lelkesen prédikált a *Vissza Istenhez* folyóirat elindításával. Ínségben és ismeretlenségben küzdött, hogy elindítson egy lelki mozgalmat, s Kṛṣṇa és a lelki tanítómestere kegyéből sikerült. Emberi törekvéseiben mindig megnyilvánult, hogy hajlandó bármilyen komoly lemondást elfogadni, és kész szembeszállni a veszéllyel. Mindenki számára példaként szolgáló lelki életet élt, hogy megpróbálhassák és követhessék. Elment egy idegen országba, egyedül, idős korban, és New York Cityben egy parkban a Hare Kṛṣṇát énekelte, vonzódást ébresztve az amerikai fiatalokban. Mindenkinek követnie kell hát példáját, s meg kell próbálnia Kṛṣṇát szolgálni, a fenyegető akadályok ellenére is.

Śrīla Prabhupādának megannyi akadály állta útját, ám szabad akaratából és Kṛṣṇa segítségével legyőzte őket. Ez volt az ő csodálatos példamutatása. Azt mondják, ötszáz évvel ezelőtt az Úr Caitanya megkönnyítette, hogy az emberek meghódoljanak Kṛṣṇának, sokkal inkább, mint az Úr Kṛṣṇa ötezer évvel ezelőtt. És most, a huszadik században Śrīla Prabhupāda az egész világ számára elérhetővé tette a Kṛṣṇa-tudatot.

Tudta, hogy tanításának és példamutatásának részeként meg kell mutatnia, hogyan kell meghalni. Többször is megmenekült már a haláltól — Kṛṣṇa kegyéből, tanítványai imáinak köszönhetően és saját tiszta, erős akaratából —, hogy terjeszthesse mozgalmát. De azokból a jelekből, amelyeket 1977-ben küldött neki az Úr Kṛṣṇa, úgy tűnt, megmásíthatatlanul, végleg befejezi küldetését az anyagi világban. És utolsó kötelességei közé tartozott, hogy tökéletes útmutatást adjon arról, hogyan kell meghalni. Tökéletesen bemutatta, hogyan kell megtenni azt, amit senki sem kerülhet el, de amit a legnehezebb sikerre vinni: meghalni.

Ám egy szeretettel teli konfliktus mégis ott volt közöttük. Prabhupāda szerette tanítványait. Azt is tudta, hogy még nem teljesen érettek. Mozgalmának már akkor nagy ereje volt, s az egész világon elterjedt, de sok ellenséget is szerzett magának. Prabhupāda kész volt mindig megvédeni *bhaktáit*, mozgalmát és minden élőlényt, még az állatokat is. Így amikor legbensőségesebb és leghűbb tanítványai esdekeltek, hogy nem tudják nélküle folytatni, beleegyezett, hogy velük marad és prédikál, ahelyett hogy megmutatná, hogyan kell meghalni. De mikor engednék el őt valaha is? Mikor tudná azt mondani, hogy *māyā* világa és Kṛṣṇa ellenségei mind elmentek? S mikor mondhatja, hogy tanítványai teljesen érettek?

Miután elhatározta, hogy itt marad, Prabhupāda tanítványaira bízta magát és megengedte nekik, hogy teljesen gondját viseljék. Akik jelen voltak, visszagondoltak arra, hogy azelőtt Prabhupāda soha nem engedte, hogy ilyen bensőséges viszony alakuljon ki közte és tanítványai között. Az egyetlen ehhez hasonlítható helyzet 1966-ban, New Yorkban volt, amikor olyan bizalmasan bánt azokkal, akik az első időkben csatlakoztak hozzá, olyanok, akik mit sem tudtak az etiketről, arról, hogyan kell megközelíteni egy lelki tanítómestert. De azok, akik akkor és most is jelen voltak, azt mondták, ezek a napok még bensőségesebbek voltak.

Egyszer Kīrtanānanda erősködött, hogy Śrīla Prabhupāda igyon meg egy teli pohár gyümölcslevet, annak ellenére, hogy Prabhupāda azt mondta, már eleget ivott. Kīrtanānanda esetlenné érezte magát, ahogy kitartóan unszolta Prabhupādát.

— Én nem vagyok olyan, mint Yaśodā mama, hogy ezt megtehessem — mondta. — Mindig arra gondolok, hogy a lelki tanítómesterem vagy.

De Śrīla Prabhupāda engedett, s azt tette, amit Kīrtanānanda akart. Bhavānanda, Tamāla Kṛṣṇa, Bhakticāru, Ūpendra és más szolgálói hasonlóképpen hízelgéssel vették rá Prabhupādát, hogy betartson egy bizonyos étrendet, s állandóan gondját viselték. A *bhaktákat* ez Īśvara Purī történetére emlékeztette, aki bensőséges testi szolgálatot végzett lelki tanítómesterének, Mādhavendra Purīnak, amikor Mādhavendra Purī élete vége felé közeledett, látszólag teljesen magatehetetlenül. A *Caitanya-caritāmṛta* szerint Īśvara Purī ezzel a cselédi, testi szolgálattal bizonyította lelki tanítómestere iránti szeretetét, és ezért lehetett az Úr Caitanya lelki tanítómestere.

Śrīla Prabhupāda elhalasztotta a halálról szóló leckéket annak érdekében, hogy tanítványainak páratlan lehetőséget biztosítson, hogy tiszta, egyszerű szeretettel szolgálják őt. És nemcsak néhányuknak, hanem mindenkinek, aki Vṛndāvanába jött. Sokan jöttek és mindenki bejuthatott Śrīla Prabhupāda szobájába, megmasszírozhatták, és addig maradhattak vele, ameddig csak akartak, éjjel és nappal, a szent nevet vibrálva az öröme. Śrīla Prabhupāda a fordításnak is újból nekilátott, s ezt nyilvánosan tette. Míg azelőtt mindig magányban dolgozott, most minden *bhaktát* biztatott, hogy jöjjön, legyen ott, amint ágyában fekszik és Bhaktivedanta-magyarázatait diktálja. Egy *bhakta* halkán felolvasta neki a szanszkrit szöveget, a másik pedig odatartotta a mikrofont a szájához. És Prabhupāda beszélt, noha hangját néha alig lehetett hallani. A tanítványok áhítattal nézték, ahogy lelki tanítómesterük dolgozik. Sokat idézett emlékezetből a különböző szentírásokból, s gondolatai tiszták, filozófiai magyarázatai kérlelhetetlenül pontosak voltak. Prabhupāda teljes mértékben átadta nekik magát, s ezt ki is jelentette a *bhakták* előtt: „Soha ne hagyjatok el!” és „Nem tudok a társaságotok nélkül élni.” Megkérték, hogy maradjon, és ő beleegyezett, teljesen a gondjaikra bízva magát.

Akik megkapták azt az áldást, hogy végezheték ezt a szolgálatot, úgy érezték, hogy túljutnak a szolgálattól való vonakodás és az anyagi vágyak minden korlátján. Attól, hogy bensőségesen szolgálták Śrīla Prabhupādát, érezték a teljes meghódolás erejét, és megérezték, hogy ez mindig életben fogja tartani őket, még akkor is, amikor Śrīla Prabhupāda végül elhagyja a világot.

Prabhupāda továbbra is arról beszélt — mint annyiszor az elmúlt hónapokban —, hogy nem fél a haláltól és szilárd a transzcendentális tudásban. Amikor kézhez kapott néhány példányt a könyveiből, amelyeket nemrégiben nyomtatott ki Hṛdayānanda Goswami portugálul, bátorítónan így szólt:

— Ez az élet. Az anyagi világ csak csontokból áll. A csontjaink nem az igazi életünk. Az igazi lényeg az életerő. A csontok megmaradhatnak vagy elpusztulhatnak — nem ez számít. Az igazi élet tartja fenn a csontokat. Van is egy történet egy *ṛṣiről*, akinek csak csontjai voltak. Van tehát egy tudomány, amellyel fenn tudod tartani az életet csak a csontokban. Hiranyakaśipu megtette.

— Te is ezt csinálod, Śrīla Prabhupāda — mondta Tamāla Kṛṣṇa.

— Akkor vigyázzatok a csontokra, ameddig csak lehetséges — mondta Prabhupāda —, de mindig emlékezzetek arra, hogy az igazi élet itt van. Az anyagi világ azt jelenti, hogy mindannyian csupán összetartjuk a csontokat és a húst. Az emberek nem tudnak arról, hogy kik ők valójában.

Amikor Ātreya Ṛṣi meglátogatta Śrīla Prabhupādát és meghívta Teheránba, Prabhupāda azt mondta, hogy kész elmenni, de „most egy halom csontot kell elvinnetek.” Mindez persze ugyanaz volt, mint amit Prabhupāda mindig is tanított, ugyanaz, amiről könyveiben írt. De a tanítás szívbemarkolóbb és fájdalmasabb volt most, amikor Prabhupāda saját életével illusztrálta.

Nem egy *bhakta* hasonlította Prabhupādát Bhīṣmadevához, aki utolsó napjaiban oly fontos utasításokat adott. Bhīṣma nem érzett fájdalmat, bölcsen, szeretettel tanított még „nyílágán” is, és saját szabad akaratából döntött arról, mikor távozik a világból. Śrīla Prabhupāda utolsó napjait ugyanígy fizikai állapotáról megfeledkezve, a halállal dacolva töltötte, tanította lelki

tudásban járatlan fiait. Ők azonban nem tudtak tovább tétlenül szemlélődni és csupán hallgatni a filozófiai leckéket. Prabhupāda elfogadta szeretetüket, amikor sírva kérték, hogy maradjon velük, és most ki akarták fejezni ezt a szeretetet az egyetlen világban, amelyet ismertek, egy olyan világban, ahol Śrīla Prabhupāda velük él, beszél velük, nevet rajtuk vagy megszidja őket, kedve szerint. Azt akarták, hogy egyen és igyon, hogy erősödjön meg újra.

De Śrīla Prabhupāda ismét változni látszott, és egy idő után minden ételt és italt visszautasított. Elhalasztotta az eltávozását, hogy szeretetteljes kapcsolatban együtt legyen tanítványaival, ugyanakkor azzal, hogy visszautasította, hogy egyen és igyon, megmutatta, hogy el akar már távozni. Amikor erősködtek, elismerte, hogy lehetetlen étel és ital nélkül élni. Csodákat sem várt s nem akart. Csak akkor lesz jobban, ha eszik. De saját maga miatt nem evett. Azt mondta, a gyógyulás anyagi — s nem akart gyógyulni.

Egészen Kṛṣṇa akaratára hangolta magát, engedve, hogy a szent név életben tartsa. Az orvosok gyakran tanácsalanelvők voltak, de a vaiṣṇavák megértették és tisztelték előjogát. Szolgái kétségbeesett kísérleteket tettek, hogy rávegyék egy rendszeres gyógykezelésre. De Prabhupāda jobban szerette a *kīrtanák* és a *Bhāgavatam* gyógymódját, s ugyanakkor az élniakarás is jelen volt benne. Átérezte tanítványai aggodalmát, és türelmesen megmagyarázta a nehéz helyzetet, amelyben voltak. Akarta, hogy gondoskodjanak róla és engedte, hogy kezeljék, hiszen tudta, hogy ez egyre közelebb viszi őket a szeretetteljes meghódolásához. De egyre világosabbá vált, hogy Prabhupāda eltávozása Kṛṣṇa akaratára.

— Śrīla Prabhupāda — unszolta Bhavānanda, akinek nem ment ki a fejéből a feltevés, hogy Prabhupāda maradhatna, ha akarna —, egyedül az nem engedi, hogy a Kali-yuga pusztító hatása igazán érvénybe lépjen, hogy te jelen vagy ezen a bolygón. El sem tudjuk képzelni, mi történik, ha te elmész!

— Ez nem az én kezemben van, hanem Kṛṣṇa-Balarāmáéban — mondta Śrīla Prabhupāda tökéletesen tiszta tudattal.

Mindig tisztán, logikusan és Kṛṣṇa iránti teljes odaadással beszélt. Az utolsó pillanatig törődött a gyakorlati problémákkal. Megalakította a Bhaktivedanta Swami Charity Trustot az ősi bengáli templomok felújítására, elrendezte az ISKCON tulajdonaival és pénzével kapcsolatos utolsó részleteket. Minden cselekedetében éber maradt, s elmerült a *kīrtanában* és a *Bhāgavatamban*.

Tanítványai előtt azonban nyilvánvalóvá vált, hogy elkerülhetetlenül újra közeledik ahhoz, hogy megtartsa a végső leckét. Azt tanította, hogy a szeretet fölötté áll a halálnak, hogy a tanítvány szeretete visszahívhatja a lelki tanítómestert a világba, s hogy a tiszta *bhakta* rendelkezik azzal a képességgel, hogy a világon maradjon, kiszabott idején túl is. Ugyanakkor feltartóztathatatlanul haladt a végső pont felé. A *bhakták* nem haragudtak ezért és nem érezték magukat becsapva. Azt mondta nekik, hogy Kṛṣṇa szabad akaratot adott neki. Ők, szintén szabad akaratukból arra kérték, hogy maradjon, s ő beleegyezett. De tudták, hogy nem tartozik nekik engedelmességgel. Ha imáik ellenére Kṛṣṇa azt mondja Śrīla Prabhupādának, hogy vissza kell mennie Hozzá, mi mást tehetnének, mint hogy elfogadják? Ha Śrīla Prabhupāda elfogadja, ők is elfogadják. Ám semmi sem tudta megváltoztatni meghódolt szeretetüket, amely akkorra szilárd egyezés lett, amit semmilyen anyagi változás nem törölhetett el. Kiállták az örök szerető szolgálat próbáját, s ezt nem veheti el a halál.

Az utolsó pillanatig kedves közjátékok zajlottak le, s Prabhupāda fékezhetetlen harci szellemének megnyilvánulásai. Egy nap váratlanul megérkezett Prabhupāda húga, Piśīmā, és Prabhupāda megkérte, főzzön neki *kicharīt*. Abban az időben Kīrtanānanda próbálta Prabhupādát elindítani a gyógyulás útján azzal, hogy fokozatosan egyre több folyadékot itatott vele, s a többiekkel együtt ellenezte a gondolatot, hogy hirtelen szilárd táplálékot vegyen magához. De Śrīla Prabhupāda kitarított elhatározása mellett.

— Nem számít, hogy jó-e nekem, amit főz vagy sem — mondta Śrīla Prabhupāda. — ő egy vaiṣṇavī. Jót fog tenni a főztje.

Aztán rendkívül alázatosan így szólt:

— Lehet, hogy egy kicsit felfuvalkodott lettem a vagyonom és a sikerem miatt — mondta. — Most Isten darabokra zúzta ezt a büszkeséget. Ha nincs tested, mire lehetsz büszke?

— Śrīla Prabhupāda, mindent Kṛṣṇáért tettél! — tiltakozott Bhakticāru.

— Talán így van, de ezen a világon észrevétlenül is sértéseket követünk el.

Amikor Piśīmā ezt meghallotta, felkiáltott:

— Nem, nem! ő sohasem követett el sértést!

— Te nem is tudsz sértéseket elkövetni — mondta Bhakticāru —, te nagyon kedves vagy Istennek. Hogyan követhetnél el sértéseket?

— Egy kicsit hirtelen a természetem — mondta Śrīla Prabhupāda. — Ilyen szavakat használtam, mint *csirkefogó* és hasonlók. Soha nem alkudtam meg. Úgy hívják ezt: „furfósbot az egyik kézben, *Bhāgavatam* a másikban.” Így prédikálok. Bárhogy is van, engedjétek a hűgomat főzni!

Istentestvérei is meglátogatták Śrīla Prabhupādát, és Prabhupāda tőlük is bocsánatot kért a sértéseiért. Egy alkalommal megérkezett Niṣkiñcana Kṛṣṇadāsa Bābājī, Purī Mahārāja, Āśrama Mahārāja, Ānanda Prabhu, Puruṣottama Brahmācārī és még másik húsz vendég. Leültek Prabhupāda ágya mellé.

Éppen aludt, amikor megérkeztek, és csatlakoztak a *kīrtanához*, amíg felébredt. Amikor Prabhupāda meglátta őket, megkérte a *bhaktákat*, ültessék fel. Ágya közepén ülve így szólt körülötte ülő istentestvéreihez:

— Mindenhol a világon csodálatos lehetőségek vannak a Kṛṣṇa-tudat prédikálására — mondta. — Engem nem érdekelt, hogy sikeres leszek-e vagy sem. Az emberek örömmel veszik és el is fogadják a Kṛṣṇa-tudatot. Ha együtt prédikálunk, Mahāprabhu mondása — „*pṛthivīte*” — valóra válik. Mindenünk megvan hozzá. Terjesszék a szent nevet és osszátok *prasādamot!* Csodálatos lehetőségek vannak. Mindenhol elfogadják, Afrikában, Oroszországban — mindenhol.

Mikor Prabhupāda arra kérte istentestvéreit, bocsássonak meg neki, azok tiltakoztak:

— Örök vezetőnk vagy — bizonygatta egyikük. — Te irányítasz, vezetsz bennünket, és korholsz, ha kell.

— Bocsássatok meg minden sértésemért! — ismételte meg Prabhupāda. — Büszke lettem a gazdagságomra.

— Nem — mondta Purī Mahārāja —, te soha nem voltál büszke. Amikor prédikálni kezdted, gazdagság és siker követett. Mindez Śrī Caitanya Mahāprabhu és Śrī Kṛṣṇa áldása volt. Szó sincs róla, hogy sértéseket követtél volna el.

Purī Mahārāja nem fogadta el, mikor Śrīla Prabhupāda azt mondta magáról, hogy *mahā-patita*, nagyon elesett.

— Milliókat menttéél meg szerte a világon — mondta. — Biztos, hogy nem követtél el sértéseket. Inkább *mahā-patita-pāvanának* kell téged nevezni [az elesettek nagy megmentőjének].

Prabhupāda tanítványai Prabhupāda alázatosságának megnyilvánulását látták abban, hogy bocsánatot kért istentestvéreitől. De egy kicsit meg is zavarodtak. Prabhupāda istentestvérei minden biztonnal őszintén mondták Prabhupādának, hogy nem követett el sértést. Mindent Kṛṣṇáért tett. De Śrīla Prabhupāda is őszintén kért bocsánatot. Ez volt alázatosságának legcsodálatosabb drágaköve — mindenkitől bocsánatot kért.

A prédikálás szempontjából nem ennek a drágakőnek a felvillantása volt mindig a leghatásosabb eszköz arra, hogy az Úr Kṛṣṇa kegyes tanításait elterjessze minden városban és faluban. De most kimutathatta. Londonban és most Vṛndāvanában Prabhupāda különleges szeretetével és hálájával árasztotta el tanítványait, az általában szükséges szidások nélkül, amely elengedhetetlen, ha valaki tanítványokat nevel. E teljes alázatosság az odaadó élet

legmagasabb szintjének jele volt. Śrīla Prabhupāda leírta könyveiben, hogy a *madhyama-adhikārī*, a másodrangú *bhakta* különbséget tesz a *bhakták*, az ártatlan *abhakták* és a démonok között, míg a *mahā-bhāgavata*, vagyis az első osztályú *bhakta* saját magán kívül mindenkit Isten szolgájának lát. De néha a *mahā-bhāgavata* le akar jönni a legkiválóbb színtről, hogy a Kṛṣṇa-tudatról prédikálhasson, s ez a legkönnyöritebb szolgálát. Prabhupāda tanítványai mindannyian olvastak a *mahā-bhāgavata* színtről az írásokban, és most látták, hogy Prabhupāda tökéletesen bemutatja nekik azzal, hogy a legelesettebbnek nevezi magát és mindenki bocsánataért esedezik.

Śrīla Prabhupāda hallott tanítványa, Lokanātha Swami programjáról, aki egy ökrös szekérrel és egy maroknyi emberrel prédikált India falvaiban. Lokanātha elmondta Prabhupādának, hogy utazásaik során nemrégiben eljutottak olyan *tīrthákra* is, mint Badarikāśrama és Bhim Kapur. Prabhupādát felélénkítették a hallottak, s hirtelen transzcendentális kedve támadt ökrös szekéren körbejárni Vṛndāvanát. Tamāla Kṛṣṇa és Bhavānanda, akik különösen bizalmasan szolgálták Prabhupādát, úgy érezték, képtelenek segíteni abban, hogy Prabhupādának ez a vágya teljesüljön, mert azt gondolták, hogy törékeny teste nem élne túl a durva rázkódást végig az utakon.

— *Parikramán* meghalni dicsőséges — érvelt Prabhupāda, és arra kérte őket, vigyék el. A *bhakták* között ellentét támadt: néhányan azt mondták, hogy Prabhupāda akaratát, hogy el akar menni a *parikramára*, azonnal teljesíteni kell, mint a lelki tanítómester rendeletét; ezt akarja és nem szabad megtagadni tőle. Az orvos azonban bizonygatta, hogy Śrīla Prabhupāda nem fogja túlélni a rázkódást, amit a szekér okoz. A Śrīla Prabhupāda ágya mellett összegyűlt sok *bhaktának* mind más volt a véleménye, s ezt Prabhupāda is láthatta. Lokanātha azonban mégis elment, hogy eleget tegyen kérésének: bérelt egy ökrös szekeret és felkészítette az útra. Lokanātha és Hamsadūta azt ajánlották, hogy a *parikrama* menjen Vṛndāvana belvárosába, vagy látogassák meg a Gosvāmīk hét fő templomát. De aztán felvetették, hogy mivel másnap Govardhana-pūjā lesz, Prabhupāda elmehetne a Govardhana hegyre. Tamāla Kṛṣṇa, Bhavānanda és Bhakticāru hajthatatlanul kitartottak véleményük mellett: elleneztek a *parikramát*.

— Csak egy nap — mondta Prabhupāda. — Egy nap az egész. Legyetek nyugodtak, nem fogok meghalni egy nap alatt!

Tetszett neki az ötlet, hogy elmenjen a Govardhanára.

— Ott fogunk főzni — mondta. Biztosította a többieket, hogy Lokanātha Swami nagyon gyakorlott ebben. — Kiránduljunk egy jót! — mondta.

Miután töviről hegyire megbeszélték, a *bhakták* végül elhatározták, hogy másnap reggel elviszik Prabhupādát a Govardhanára egy ökrös szekéren. Aztán legtöbbször távozott, magára hagyva Prabhupādát éjszakára.

Aznap éjjel Niṣkāñcana Kṛṣṇadāsa Bābājī látogatta meg Śrīla Prabhupādát. *Japázott* az ágya mellett, s néha bengáliul beszélgettek. Hirtelen Tamāla Kṛṣṇa és Bhavānanda lépett be könnyek között, végtelen aggodalomtól gyötörve.

Prabhupāda értette.

— Arra kértek, hogy ne menjek? — kérdezte.

— Bevallom, Śrīla Prabhupāda — mondta Tamāla Kṛṣṇa —, olyan ideges lettem odafönt a szobámban... Fel alá járkáltam. Két *bhakta* azt mondta nekem, hogy az út annyira rossz, hogy ha azon megyünk, egész úton ide-oda fogsz rázkódní. Az az út igazán borzalmasan. Śrīla Prabhupāda, egyszerűen nem tudom megérteni, hogy miért éppen holnap kell mennünk! Én aztán igazán akarom, hogy utazz, jobban, mint bárki más. De miért kell elmennünk erre a *parikramára*, amikor ilyen állapotban vagy? Nem értem. Miért dobunk ki mindent az ablakon, csak hogy elmenjünk holnap? Nem értem.

— Rendben — mondta Prabhupāda halkán. Azonnal beleegyezett, hogy nem megy.

— *Jaya*, Śrīla Prabhupāda! — mondta Bhakticāru, aki szintén jelen volt.

— Köszönjük, Śrīla Prabhupāda! — mondta Bhavānanda nagy megkönnyebbüléssel.

— Jól van. Elégedettek vagytok?

— Most már igen, Śrīla Prabhupāda! — mondta Bhavānanda. — Igen. Túlságosan aggódtam.

— Ne törődj velem. Nem fogok többé aggodalmat okozni nektek.

— Śrīla Prabhupāda, annyira ragaszkodunk hozzád, hogy néha szinte megőrjítesz minket. Ma éjszaka kezdtünk megőrülni — mondta Tamāla Kṛṣṇa.

— Nem, nem, nem teszek ilyet — mondta Prabhupāda. — Bābājī Mahārāja — fordult Niṣkiñcana Kṛṣṇadāsa Bābājīhoz —, nézd, mennyire szeretnek engem!

— Śrīla Prabhupāda — mondta Tamāla Kṛṣṇa —, ahogyan bánsz velünk, minden pillanatban csak erősíti irántad érzett ragaszkodásunkat!

— Ez a dolgom — mondta Prabhupāda, és a *bhakták* lelkesen nevettek. Értették. Igen, értették — ez volt Prabhupāda dolga. Mindent azért tett, hogy megfogja a lelkeket és Kṛṣṇához vigye őket. Módszere a szerető szolgálat volt, de nem magáért tette. Kṛṣṇához vitte őket. Ez volt a dolga.

Śrīla Prabhupāda 1977. november 14-én este fél nyolckor Vṛndāvanában, a Krishna-Balaram Mandirban átadta az utolsó tanítást: elhagyta ezt a mulandó világot és visszatért Istenhez.

Halála példamutató volt, mert egész élete példamutató volt. Eltávozása egy életnyi, Kṛṣṇának végzett tiszta odaadó szolgálat végét jelölte. Néhány nappal a vég előtt Śrīla Prabhupāda azt mondta: annyit tanított, amennyit tudott. Titkára hozzátette:

— Te lelkesítesz bennünket.

— Igen — válaszolta Śrīla Prabhupāda. — Ezt az utolsó leheletemig fogom tenni.

Prabhupāda „utolsó lehelete” dicsőséges volt. Nem valamiféle végső, misztikus megnyilvánulás miatt, hanem azért, mert tökéletesen Kṛṣṇa-tudatú maradt. Akárcsak Bhīṣmadeva nagyapa, ő is teljesen higgadt, emelkedett és komoly maradt, s a végsőig tanított. Azt prédikálta, hogy az élet az életből jön, nem pedig az anyagból, s megmutatta, hogy az embernek minden egyes lélegzetével prédikálnia kell. A *bhakták*, akik akkor a szobában szorongtak, tanúsítják, hogy Prabhupāda az utolsó pillanatig ugyanaz maradt. Viselkedésében semmilyen hirtelen változás nem történt, ami ellentétben állt volna azzal, amit előzőleg mutatott vagy tanított nekik. Eltávozásakor azt tanította, hogyan kell meghalni, örökre Kṛṣṇára bízva magunkat. Prabhupāda eltávozása békés volt. November 14. estjén a *kavirāja* megkérdezte tőle:

— Van valami kívánságod?

Prabhupāda alig hallhatóan válaszolt:

— *Kuch icchā nahi*, nem vágyom semmire.

Tökéletes körülmények között távozott: Vṛndāvanában, *bhakták* között. Néhány hónappal korábban egy kislány, Prabhupāda egyik tanítványának kislánya meghalt Vṛndāvanában, s amikor megkérdezték Prabhupādától, hogy visszament-e Istenhez, hogy együtt lehessen Kṛṣṇával, Prabhupāda azt válaszolta:

— Igen. Mindenki felszabadul, aki Vṛndāvanában hagyja el a testét.

Természetesen „Vṛndāvana” a tiszta Kṛṣṇa-tudat állapotát is jelenti. Ahogyan Advaita Ācārya mondta az Úr Caitanyáról: „Ahol Te vagy, ott van Vṛndāvana.” És ez Śrīla Prabhupāda esetében is igaz volt. Akár Londonban, akár New Yorkban, akár Moszkvában hal meg, ugyanoda jut el. Az Úr Kṛṣṇa kijelenti a *Bhagavad-gītāban*: „Az, aki mindig Rám gondol, biztosan elér Engem.” De minthogy Vṛndāvana-dhāma a Kṛṣṇa-tudat birodalmának központja az univerzumban, ez a legkedvezőbb hely arra, hogy valaki elhagyja a világot. Śrīla Prabhupāda életének újabb példamutatása, hogy úgy tért vissza Istenhez, hogy utolsó állomása Vṛndāvana volt.

Azok a vaiṣṇavák, akik megfogadták, hogy sohasem hagyják el Vṛndāvanát, láthatták, hogy miután mindent — még azt az előnyt is, amelyet az jelent, hogy valaki Vṛndāvanában él — feláldozott azért, hogy a világ Istentől leginkább eltávolodott részein megmenthesse az elesett lelkeket, visszatért Vṛndāvana szent földjére, és innen indult Kṛṣṇa eredeti hajlékára, a lelki világba. A *Śrīmad-Bhāgavatamban* az áll: „Mindenki, aki odaadó szolgálatot végez Vṛndāvanában, teste elhagyása után bizonyosan hazatér, vissza Istenhez.”

Śrīla Prabhupāda halálát az is tökéletessé tette, hogy az Úr szent neveit vibrálta és hallgatta, s így az Istenség Legfelsőbb Személyisége jelen volt, amikor elhagyta a világot, éppen úgy, mint Bhīṣmadeva ünnepélyes távoztakor. Bhīṣmadeva azt mondta: „Annak ellenére, hogy ő mindenkihez egyaránt kedves, kegyesen eljött hozzám most, amikor életem véget ér, mert rendíthetetlen szolgája vagyok.” Az Úr Kṛṣṇa megjelent Bhīṣmadeva előtt, s biztosította őt és mindenki mást, hogy teste elhagyása után Bhīṣmadeva visszatér Istenhez, s ugyanígy jelent meg Śrīla Prabhupāda távozásakor is *nāma-avatāra* inkarnációjában, a Hare Kṛṣṇa *mantraként*.

Śrīla Prabhupāda, aki annak áldozta az életét, hogy minden faluban és városban a szent nevet hirdesse, most egy hónapja körülvette magát a szent névvel. Azt akarta, hogy teste elhagyásakor szobája a Hare Kṛṣṇát zengő *bhaktákkal* legyen tele, s Kṛṣṇa teljesítette kívánságát. A lehető legkedvezőbb körülmények között távozott tehát — a legszentebb helyen, Vṛndāvanában, a szent nevet éneklő vaiṣṇavák körében.

Egy ideális lelki tanító (*ācārya*) mindig úgy cselekszik, hogy mások követhessék példáját. A *Śrīmad-Bhāgavatam* kijelenti, hogy a nagy lelkek, akik Kṛṣṇa lótuszlábának „hajóján” menedéket találva átszelik a születés és halál óceánját, csodálatos módon ezen a parton hagyják a hajót, hogy mások is használhassák. Azzal, ahogy Śrīla Prabhupāda eltávozott az anyagi világból, tökéletes példát mutatott minden feltételekhez kötött léleknek, hogyan nézzenek szembe a legnagyobb veszéllyel. A kedvező halál nem csupán pszichológiai alkalmazkodás kérdése, hogy az ember sajnálkozás vagy túlzott zaklatottság nélkül haljon meg. Valójában a fontos az, hogy a halál pillanatában a léleknek el kell hagynia a testet és újra meg kell születnie. Csak a Kṛṣṇa-tudatos lélek képes arra, hogy elhagyja a születés és halál ezen világát, és eljusson a lelki világba, s örök, boldog életben legyen része. Az ember élete a halálkor mérettetik meg.

A halál azt jelenti, hogy a lélek nem akar többé a testben élni. Bármi is az oka anyagi szempontból, a helyzet elviselhetetlenné válik a lélek számára. S a test elhagyása rendkívüli fájdalommal is jár. A *sāstrák* éppen ezért azt ajánlják, hogy szabaduljunk ki az ismétlődő születés és halál körforgásából. Az élőlény számára az a legfélelmetesebb, ha szerencsétlen halállal hal meg, s egy alacsonyabb létformába kényszerül. A halál annyira félelmetes, hogy tudomást sem akarunk venni róla. A halál fájdalmas, mert az örök lélek egy teljesen szokatlan helyzetbe kerül: bár örök és nem kellene meghalnia, arra kényszerül, hogy meghaljon, mert kapcsolatban áll az anyagi testtel. A halál pillanatában az örök léleknek olyan helyre kell távoznia a testből, amelyet nem ismer, ezért szenved, s tele van félelemmel. A fájdalom és a félelem általában olyan erős, hogy az ember általában csak anyagi ragaszkodásaira képes gondolni, s a testi fájdalomra. Kulaśekhara király imája, melyet Prabhupāda oly gyakran idézett, így szól: „Add, hogy úgy hagyjam el a testem, hogy a Hare Kṛṣṇát éneklek, s nem a test halálán gondolkodom. Az lesz a tökéletesség, ha Rajtad meditálva hagyom el ezt a testet.”

Utolsó hónapjaiban, melyet ebben a világban töltött, Śrīla Prabhupāda megtanította, hogyan lehet találkozni a halállal lépésről lépésre, Kṛṣṇa-tudatban. Utolsó napjaiban azt mondta egyik *sannyāsījának*: „Ne gondold, hogy veled ez nem fog megtörténni...” Prabhupāda Kṛṣṇa kérésére jött ebbe a világba, hogy megtanítsa nekünk, hogyan éljünk tiszta, Kṛṣṇa-tudatos életet, s ebbe az is beletartozik, hogyan hagyjuk el végül a világot, s hogyan jussunk el oda, ahol örök élet vár ránk. Prabhupāda tökéletesen és dicsőn halt meg, ugyanakkor úgy, hogy mindannyian követhessük a példáját. Amikor mennünk kell, belekapaszkodhatunk az emlékebe, hogyan hagyta el egy nagy lélek a testét — mindig Kṛṣṇára emlékezve, körülvéve magát a Hare Kṛṣṇa éneklésének gyógyszerével, mindig arra vágyva, hogy halljon Kṛṣṇáról, és tökéletesen

függetlenül az anyagi körülmények okozta szenvedéstől. Ez volt az egyik legcsodálatosabb és legfontosabb lecke, amire Śrīla Prabhupāda megtanított bennünket. Tanított életével, könyveivel és végül halálával. Hogy hogyan kell meghalni, arra leginkább az embert kell tanítani. Az állatok meghalnak, s az ember is meghal; ám az emberi lénynek kötelessége, hogy megértse a folyamatot, amellyel halálakor visszatérhet a lelki világba. Śrīla Prabhupāda mindig szilárdan és zavartalanul a Kṛṣṇa-tudatba merült, és ezzel tökéletesen megtanította nekünk a folyamatot. Eltávozása tökéletes tanítás volt, melyet hűségesen követhetünk.

Śrīla Prabhupādának nem okozott szomorúságot, hogy elhagyja a világot és visszatér Istenhez, ám követői és szerte a világon minden ember számára bánatot jelentett, hiszen nem volt többé jelen legfőbb jóakarójuk és jóttevőjük. Śrīla Prabhupāda egy *Śrīmad-Bhāgavatam* magyarázatban így ír: „Amikor a lelki tanítómester mulandó teste meghal, a tanítványnak sírnia kell, mint ahogyan a királynő is sír, amikor a király elhagyja a testét.” Saját lelki tanítómestere eltávozásakor azt írta: „Azon a napon, óh, Mesterem, gurum, bánatomban sírtam; nem tudtam elviselni hiányodat.” 1977. november 14-én, amint a hír szétröppent a világban, mindenkit, aki ismerte és szerette Śrīla Prabhupādát, félelmetes, határtalan bánat ragadott el. Śrīla Prabhupāda távollétének fájdalmas, túlradó érzésében láttak mindent maguk körül, s könyveihez fordultak vigaszért.

A tanítványok és a lelki tanítómester soha nem válnak el, mert a lelki tanítómester mindig a tanítvánnyal marad, ameddig a tanítvány követi a lelki tanítómester utasításait. Ezt hívják *vānī* társulásnak. A fizikai jelenlétet *vapuhnak* nevezik. Amíg a lelki tanítómester fizikailag jelen van, a tanítványnak szolgálnia kell a lelki tanítómester fizikai testét, amikor pedig a lelki tanítómester már nem létezik többé fizikailag, a tanítványnak a lelki tanítómester utasításait kell szolgálnia.

Śrīla Prabhupāda tanítványai addig is végrehajtották utasításait, de most *vapuh* nélkül kell majd ezt tenniük, s nem lesz többé alkalmuk rendszeresen látni őt és vele lenni. Először nagyon nehezen tudtak ezzel szembenézni, de azok, akik őszinték voltak, hamarosan rájöttek, hogy Śrīla Prabhupāda a létező legnagyobb ajándékot adta nekik eltávozásakor: az elkülönülésben végzett szolgálatot.

Elkülönülésben szolgálni a legnagyobb megvalósítást és eksztázist jelenti. Ezt tanította az Úr Caitanya Mahāprabhu az Úr Kṛṣṇával és legkedvesebb *bhaktáival*, a *ṛndāvanai gopīkkal* kapcsolatban. Amikor Kṛṣṇa elhagyta szeretett *gopījait* és Mathurāba ment, hogy soha többé ne térjen vissza hozzájuk *Ṛndāvanába*, a *gopīk* (és *Ṛndāvana* minden lakója) keservesen sírt az elválás miatt. Annyira szerették Kṛṣṇát, hogy nem tudtak nélküle élni, ezért hogy életben maradjanak, állandóan emlékeztek Rá, nevéről, dicsőségéről, formájáról és környezetéről beszélgettek. Azzal, hogy állandóan emlékeztek Rá és arra vártak, hogy visszatérjen *Ṛndāvanába*, elérték az *együttlét a távollétben* eksztázisát, amiről a *gauḍīya vaiṣṇava* tudósok azt állítják, hogy még annál az eksztázisnál is magasabb rendű, mint amit Kṛṣṇa jelenlétében éreztek a *gopīk*. Kṛṣṇa abszolút, így a *bhakta* közvetlen kapcsolatba kerül Vele akkor is, ha csupán emlékezik Rá vagy nevét zengi. Ugyanakkor azonban távolléte fájdalmát is érzik, amelyből az egyidejű együttlét és elkülönülés felfoghatatlan dimenziója származik. Ez a Kṛṣṇa-tudatos megvalósítás lényege.

Prabhupāda követői ismerték az elkülönülésben végzett szolgálatnak ezt az elvét, melyet szaknyelven *vipralambha-sevānak* neveznek, de a legtöbb *bhakta* számára csupán elméleti megvalósítás volt. Ahhoz, hogy valakit elárasszanak a Kṛṣṇától való távollét erős, szeretetteljes érzelmei, először erős vonzódást kell éreznie Iránta. De a feltételekhez kötött lélek számára — aki elfelejtette és elhagyta Kṛṣṇát, s *māyā* készítésére az anyagi világba jött — az „elkülönülés” Kṛṣṇától teljes tudatlanságon és feledékenységen alapszik.

Egy kezdő, aki a lelki élet gyakorlásába fog, ateista tévfelfogásait legyőzve először arra ébred rá lassanként, hogy Isten létezik. A lelki tanítómestert szolgálva, a gyakorlás révén aztán fokozatosan kialakítja szolgálai kapcsolatát Kṛṣṇával. A Kṛṣṇa távollétében érzett mély szeretet

a legmagasabb szint, amelyet egy kezdő semmiképpen nem tapasztalhat teljességében. Az elkülönülésben végzett szolgálat Prabhupāda sok követője számára így csupán elvont tanítás maradt.

Amikor Śrīla Prabhupāda eltávozott e világból és a tanítványaira bízta, hogy folytassák küldetését, azonnal megértették, hogy együtt vannak vele az elkülönülésben. Elment, de nagyon is jelen volt még mindig. Ez a megvalósítás nem volt kérkedés, mítosz vagy képzelet szülte szentimentális tünemény — telepátia, „halottlátás” vagy valami hasonló. Tényleges, gyakorlati, kézzelfogható valóság volt, életigazság. Śrīla Prabhupāda személyes szolgálatot adott nekik, és most folytatják ezt a szolgálatot. Prabhupāda még mindig jelen volt utasításaiban, és a közvetlen társasága nyújtotta nektár — a Kṛṣṇa-tudat nektárja, amit adott nekik és megosztott velük — még mindig teljes mértékben elérhető volt.

Tanítványai számára az elkülönülésben végzett szolgálat kétségbevonhatatlan valóság volt — máskülönben hogyan lettek volna képesek kitartani a lelki életben most, hogy nincs már személyesen velük? Az a tény, hogy ugyanúgy tudták folytatni, mint azelőtt, hogy növekedett az odaadásuk, hogy még teljesítőkéességük is megnőtt a szolgálat során, azt jelentette, hogy Śrīla Prabhupāda még mindig velük volt. Śrīla Prabhupāda utolsó tanítása az volt, hogyan kell meghalnia az embernek, s most, halála után azt tanította, hogyan alkalmazzák a gyakorlatban is a gauḍīya vaiṣṇava hit legemelkedettebb filozófiai tanítását.

Ez a megvalósítás végtelen reménnyel töltötte el a *bhaktákat*, hogy Śrīla Prabhupāda és a Kṛṣṇa-tudat forradalmi élete, amit magával hozott, nem ér véget a halálával. Gyakran mesélik, hogy egy nagy személyiség halálakor életműve sem marad fenn tovább, de Śrīla Prabhupāda jelenléte velük maradt és szétáradt, s életben tartotta a *bhaktákat*. Továbbra is ő irányított.